

PAUSANIAE
DESCRIPTIO GRAECIAE.

RECOGNOVIT

JOANNES HENRICUS CHRISTIANUS SCHUBART.

VOLUMEN PRIMUM.

LIPSIÆ
SUMPTIBUS ET TYPIS B. G. TEUBNERI.

MDCCCLXXXI.

CAROLO FRIDERICO HERMANN

AMICITIAE ERGO PER PLUS QUAM SEX LUSTRA CONTINUATAE

D. D. D.

EDITOR.

PRAEFATIO.

Liber I.

I, 1. *Πτολεμαίου* omittunt codices; addunt edd. recce. — 3. *ἀρχαιότατον* Spengel; *ἀρχαιότερον* edd. codd. — 4. *ἡρώων [καὶ] παίδων?* — II, 4. *ὅσοις τι ὑπῆρχεν [ἂν τις λόγος] ἐς δόξαν* Kayser *); uncos omittunt reliqui. — 5. *Ἀπόλλων τε* scripsi cum Mo Vt Lab Pabed; *Ἀπόλλωνός τε* edd. cum codd. quibusdam. — III, 3. *θεοὺς τοὺς δώδεκα*; articulum ego adieci. — IV, 5. *ἐς τὴν νῦν Γαλατῶν αὐτοὺς ἐλαύνουσιν ἀπὸ θαλάσσης* SW (i. e. editio Schubarto-Walziana) Dind. e coniectura Siebelisii. Nondum restitutus est locus. — 6. *γῆν [τὴν] Τρωάδα*; articulum om. Va SW Dind. — V, 3. *Κέρροπα δὲ καὶ Πανδίονα* Dind. e con. Siebel.; *Κέρρ. δὲ ἢ Πανδ.* edd. tell. codd. Mox *ἔσχημεν* — *μετώκησεν* restitui corruptam, fortasse lacunosam codicum lectionem; quod editiones habent *ἔσχημε, καὶ ὕστερον ἄλλος*, ὅς *μετώκησεν* Musuri est interpolatio. — VI, 6. *Πτολεμαίου καὶ ναυμαχίᾳ αὐδῆς* et mox *ἐπολιόρκει ὁ Δημήτριος*; cf. Z. f. A. 1846. p. 195. — IX, 7. *Κολοφωνίαν θρηνηῖσαι τὴν ἄλωσιν* correxi; *Κολοφώνιον* edd. codd. — 8. *ἐπηρείᾳ* correxit Siebel., *ἐπήρειαν* codd., et addita praepositione (*ἐς, ἐπ', κατ', πρὸς*) alii. — X, 2. *Νεστίων καὶ Μακεδόνων*, quod habent codd. edd., plane ineptum est; delenda est copula; de Macedonibus Nestiis conf. Strab. lib. VII. fr. 35. p. 84. Kram. et VII, 7, 4. p. 498. A. 323. C. 61. Kram. 3. *ἐπὶ τῷ * * * βουλευῶσαι λέγουσιν*; optimorum codicum restitui lectionem, lacunam indicans; alii *ἐπιβουλευῶσαι λέγουσιν*; alii *ἐπιβουλεύσαι* sine *λέγουσιν*. — XII, 4. *ἀνδρῶν χρείας* reposui e coniectura;

*) Commentario critico perpetuo Pausaniam illustravit, et plurima egregie emendavit Kayser in Zeitschrift f. d. Alterthumswissenschaft (Z. f. A.) inde ab anno 1848 p. 495; quod semel moneo. Quid de codicum classibus eorumque auctoritate mihi videatur exposui in Z. f. A. 1853. p. 385 seqq.

idem invenit Emperius *), probavit Schneidewin.; *ἀνδρ. χειρας* edd. codd. In sequentibus praestare videtur *Θεασάμενος δὲ ἢ πεπυσμένος*. — 5. Post *θάλασσαν οἱ πολλοὶ* excidit aliquid. — XIII, 5. Pro *κατέστησαν*, quod habent codd. edd., scripsi *κατέστη* et virgulam posui post *Ἀκροτάτου*, qua mutatione lacunae suspicio amovetur. Deinceps *τοῦ ἐν Λεύκτροις* scripsi; *τοῖς ἐν Λεύκτροις* FaLa; *τῆς ἐν Λευκτρ.* edd. et tell. codd. — 9. *τῶν καλουμένων Αλακιδῶν* *τρισι* ingeniose conicit Dind. — XIV, 3. *καὶ ὁπόσα ἐξήγγ.* — *ἱερὸν*; verba corrupta. — XV, 3. *Μαλὶμ Τελευταῖον* (s. *τελευταῖοι* cum Clav. Siebel. Dind.) *δὲ τῆς γραφῆς ἐνθα* (s. ἢ) *εἰσὶν οἱ μαχασάμενοι Μαραθῶνι, Βοιωτῶν οἱ Πλάταιαν* et mox *παρ' ἀμφοτέρων τὰ ἐς τὸ ἔργον*. — XVI, 2. *Τοῖς βασιλεῦσιν* e dittographia ortum videtur; aptam certe interpretationem vix admittit; sensus postulat *τοῖς στρατιώταις* vel aliud verbum huic simile. Minus placet Lachmanni *τοῖς ἐθέλουσι*. — XVII, 2. Praestat *τῆς Ἀθηνᾶς ἐπὶ τῇ ἀσπίδι*. Quomodo in hac descriptione Pausaniam erroris reum agere potuerint interpretes haud satis possum mirari; *τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς* referendum esse non ad templum quod Olympiae, sed ad id quod Athenis erat (v. c. 18, 6.), manifesto demonstrat additum *σφίσιν* in *πεποίητο δὲ σφίσιν*. In sequentibus cancellis circumscripsi articulum ante *Λαπιδῶν*, eiiciendum nisi eiusdem soloeicismi plura apud Pausaniam occurrerent exempla; cf. 5, 18, 4, 10, 22, 10. et quod simile est 4, 29, 1. — XVIII, 9. *ἐκατόν εἰσι κλονες* scripsi (v. Z. f. A. 1840. p. 606 seq.) propter seq. *καὶ ἐνταῦθα ἐκατόν*, et propter Pausaniae usum constantem, quo in numeris compositis a minori adscendit ad maiorem; probant correcturam Kayser et Dind. praef. p. XXII; *ἐκατόν εἴκοσι κλονες* codd. edd. In seqq. distinxi post *κλονες* et *δὲ* expunxi post *πεποίηται*; post *λίθον* distinguunt reliqui. Deinceps *καὶ οἰκήματα* — *κεκοσμημένον* — *ἐς αὐτό* scripsi; *καὶ οἰκήματα* — *κεκοσμημένα* — *ἐς αὐτό* codd. et edd., quae tamen *ἐς αὐτά*, praeter antiquiores. — XIX, 1. *ἐς τὸν ὄροφον* scripsi; codd. edd. praepositionem ante *ὑψηλότερον* collocant; cf. Z. f. A. 1840. p. 608; Dind. praef. XXXIII. malit *ἢ σφισι παρήγε τὸν ὄροφον*. — 2. *Ἀφροδίτης τῆς ἐν Κήποις* e coniectura; *Ἀφροδίτης ἐν τοῖς Κήποις* codd. edd.; deinde *ἐν ὀλλοῖς* Kuhn.; *ἐν λόγοις* codd. edd. — XX, 1. *Ἔστι δὲ ὁδὸς* — *εἰργασμένα*; locus nondum sanatus. Mox *ὁμολογεῖν μὲν φασιν*

*) Emperius, Opuscula philologica, ed. F. G. Schneidewin. Götting. 1847. p. 341 seqq.; ubi multi Pausaniae loci corriguntur.

οἱ δ' ἐραστὴν διδόναι μὲν κατεπειν codd.; *ὁμολογεῖν μὲν φασὶ διδόναι οἱ ἐραστὴν ὄντα*, *κατεπειν* edd.; Bekkerus restituit *οἶα*, reliqua ego mutavi. — 3. scribendum est *γεγραμμένα ἐστὶ*. — XXI, 2. *τὴν δὲ εἰκόνα κ. τ. λ.* Quod olim proposui *πολλῶ τι* in ordinem recepi; *πολλῶ τε* edd. codd.; praeterea *καὶ*, quod omittunt MVn Pc Ag Lab, circumscripsi. Cf. de hoc loco Westermann Memoria Ernesti p. 7, Kayser Z. f. A. 1848. p. 501. Dindorf. praef. Pausan. p. III seq., Wieseler Götting. gel. Anz. 1848. p. 1220—51, Welcker Alte Denkm. I, 466. Mihi nondum displicent quae proposui Z. f. A. 1840. p. 610 seq. — XXII, 6. *Διομήδης ἦν κ. τ. λ.* Intactum reliqui locum lacunosum; *καὶ Ὀδυσσεὺς* ab interpolatore profectum est; *ὁ μὲν ... ὁ δὲ*, nomine utroque in loco omissio, repugnat usui Pausaniae. — 7. *τῶν δὲ γραφῶν* e coniectura; *ἐτι δὲ τῶν γραφῶν* G. Hermann, SW. Dind.; *ἐπι δὲ τῶν γραφῶν* codd.; *ἐπι* est correctura ad seq. *ἐξελεξάμην*. — XXIII, 9. Inter *Κοιτίας* (quam formam apud Pausaniam tueor) et *Οἰνοβίω* lacunam latere suspicatur Bergk. — XXIV, 3. *Σπονδαίων δαίμων*, nomen vexatum. *Ἰουδαίων δαίμ.* C. O. Müller, laudatus a Franzio (Berl. Jahrb. f. wiss. Kr. 1841. p. 226.) et a Dind. praef. p. XXXV; *ὁ Βουταδῶν δαίμ.* Gerhard (Zwei Minerven, p. 11. Schneidew. Philolog. III, 759 seqq. Ueber Agathodaemon in Abh. d. Berl. Akad. 1847. 2. p. 488. not. 53.); *Ἰπποδαίων* s. *Ἰπποδαῖος δαίμ.* (quidni *Ἐποιδ. δαίμ.*?) Mercklin in Archäol. Zeitung IX. N. 32. Verba *πεποίηται δὲ* usque *ἀναφαίνων Ποσειδῶν* aptius collocari segmento 5. post *ὑπὲρ τῆς γῆς* recte observat C. F. Hermann. Non uno loco verba, versus, sententiae per incuriam omissae, deinceps margini adscriptae in locum ineptum se insinuarunt maximasque turbas procrearunt. — 6. Post *Ἀριμασποῖς* addidi articulum. — 7. *καὶ Νίκην ὅσον τε τεσσάρων πηχῶν, ἐν δὲ τῇ (ἐτέρῃ) χειρὶ δόρυ ἔχει* scripsi; sic certe loquitur Pausanias; cf. v. g. 5, 22, 5; *ὅσον τε* emendavit Porson; codd. *τε ὅσον* et *Νίκη*. Haud improbat coniecturam meam Franzius (Berl. Jahrb. f. wiss. Kr. 1841. p. 222.). Eodem fere redit Kayseri restitutio *καὶ Νίκη ὅσον τε τεσσάρων πηχῶν, ἐν δὲ τῇ ἐτέρῃ χειρὶ δόρυ ἔχει*; eiusdem vero neque rationem neque interpretationem probo. Aliam mecum communicavit coniecturam C. F. Hermann: *καὶ Νίκη ... ἐν τῇ χειρὶ, ἐν δὲ τῇ δόρυ ἔχει*. — XXV, 4. Fortasse *Θηβαίων ἡρημαμένην* et 7. *ἀποδειξάμενος*. — XXVII, 5. in *εντος* latet vatis nomen. — XXVIII, 2. *χωρὶς δὲ ἢ* e correctura Bekkeri, probata a Dind.; *χωρὶς δὲ γε* codd. edd. Mox

inserui μάχην cum Clav. Bekk. SW Dind.; possis etiam τὰ ἐπὶ τῆς ἀσπίδος, sine μάχην. — 3. Acarnaniae nomen Dindorfio etiam displicuit, nec E. Curtio (Rhein. Mus. 8, 137.) probatum est; at quod ipse proposuit Ἀρκαδίαν expedire difficultatem minus videtur. — 4. ἐν σπηλαίῳ — πεμφθεῖη; restitui codicum lectionem, indicavi lacunam; ἐν σπηλαίῳ καὶ Πανός. Κροῦσή... νομίζουσι. περὶ δὲ τοῦ Πανός φασιν ὡς πεμφθεῖη edd. e Musuri interpolatione. — 8. Ὅποσα δὲ ἐπὶ τοῖς φονεῦσιν ἔστιν, πρῶτον μὲν τὸ ἐπὶ Παλλαδίῳ καλοῦσιν, οὐ τοῖς ἀποκτείνασιν... C. F. Hermann (Philologus III, 518.). Equidem malim: Ὅποσα δὲ ἐπὶ τοῖς φονεῦσιν, ἔστιν ἄλλα καὶ ἐπὶ Παλλαδίῳ καλουμένῳ τοῖς ἀποκτείνασιν.. — XXIX, 2. Pro Σαπφούς legendum esse Πάμφῳ collato Pausaniae loco 8, 35, 7. haud improbabilis A. Heckeri est coniectura; cf. Schneidewin. Philolog. 5, 429. — 4. μνήματα Ἀθηναίους C. F. Hermann; μνήμα Ἀθ. codd. edd. — 7. καὶ Ἀθηναῖοι parum placet; in sequentibus scripsi ἀνδρῶν μνήματα; codd. edd. ὀνόματα. Deinde διὰ τοῦ Μαιάνδρου ἐτάφησαν, καὶ οἱ e coniectura; διὰ τοῦ Μαιάνδρου. Ἐτάφησαν δὲ καὶ οἱ codd. edd. — XXXI, 1. καὶ βιωμός, copulam sepsi. — XXXIII, 1. ἀπέχει τῆ μὲν corruptum. — 7. ἐπεὶ μηδὲ Σμυρναίοις correxi; ἐπειδὴ δὲ codd. edd.; deinde ἔχει scripsi cum La; ἔχειν codd. rell. et edd.; περὰ οἱ δὲ ὕστερον correxit Kayser; περὰ οἶδα ὕστερον codd. edd.; porro ἐπὶ τῷ ἐρᾶν reposui suadente Siebel; ἐπὶ τοῖς ἐρᾶν codd. edd. Mox inter λέγουσιν et Ἀθήδαν expunxi Ἑλληνας, idque reposui inter ταῦτά et Δία, ubi codd. edd. habent Ἑλένης. Illud Ἑλληνας margini adscriptum tanquam correctura ad Ἑλένης in locum alienum irrepsit totumque sensum turbavit. — 8. πεπολίημεν Ἑλένην Clav. Siebel; μὲν addit Bekker, eumque secuti SW Dind.; praeter necessitatem; πεπολίηται Ἑλ. codd. — XXXIV, 2. ἀλλ' ἐνθα (ἦ) ἔστιν? — 4. σπλάγγνα Ιερείων e coniectura; Ιερῶν codd. edd. — XXXV, 2. Ἀσκληπιιάδου C. F. Hermann; Ἀσκητιάδου vix sanum. — XXXVII, 2. Δήμητρος ᾧ (ἦ)? τότε πρῶτον Meineke Vindic. Strab. p. 45. Placet. — XXXVIII, 8. μὲν παρ' Ἑλευθερεῦσιν? Mox Ἑλευθεραῖς τὸ ἐφ' ἡμῶν scribendum videtur. — XXXIX, 6. Σκίρωνα (Σκίρον codd.) συνοικῆσαι codd., quod recepi indicata lacuna; τούτων inserunt edd. — XLI, 5. εἶναι βουλόμενος codd.; εἶναι βουλομένοις C. F. Hermann. Mox εἶγε Θεσεύς ἦν Kayser; εἶγε Θεσ. μὲν codd. edd. — 7. θάψαι αὐτῆ (ταύτη?) e coniectura; αὐτὴν codd. edd.; deinde expunxi ἐνταῦθα

post ἀποθανοῦσαν cum codd. — XLII, 3. Distinxi post κολοσσός, post Αἴγυπτίαις Dind.; neutro loco edd. rell. Sequentia conformavi ad Dindorfii (praef. p. IV.) sententiam; variant codd. edd. inter καλουμένας. εἶδον ἔτι καθήμενον, καλουμ. ἔστι γὰρ ἔτι καθήμε., καλουμένας ἔστι γὰρ καθήμενον. Deinde ἤχουδν scripsi cum Letronne, Dind., coll. Alciph. Ep. 2, 4. Lucian. Philops. c. 33.; ἡλείοι s. ἡλείον codd. Mox οὐ τοῦτο — Καμβύσης ex Emperii emendatione; ἀγαλμα ἦν. ἤκουσα δὲ ἤδη κ. Σ. φασ. εἶναι τοῦτο τὸ ἀγαλμα, ὃ Καμβύσης edd. — 7. ἀγειν quod melioris notae libri omitunt, sinistra est interpolatio; ἀγουσι potius post ἀνὰ πᾶν ἔτος a sequente λέγουσι absorptum videtur. — XLIII, 1. Ιερόν, ὃ Ἀραμέων edd. — XLIV, 1. κατὰ δὴ τι; e more Pausaniae adieci τι; in sequentibus ἀθλητῶν Ὀλύμπια edd. codd. Ad rem cf. Böckh Corp. Inscr. n. 1050. — 2. Ἀπόλλωνα ὀνομάζουσι Καρικόν C. F. Hermann. Placet. — 3. οὐ μεγάλη Μινώα ἐνταῦθα correxit Siebel, recipit Dind.; οὐ μεγάλη. Μίνως ἐνταῦθα codd. et edd. rell. — 6. τὴν δὲ ὀνομαζομένην ἀπὸ Σκίρωνος καὶ ἐς τότε Σκίρωνην, Σκίρων ἦν C. F. Hermann. Placet. — 7. οὐ τὸ θεῖον αἴτιον οὐ γενέσθαι retinui lectionem a SW Dind. receptam, quamvis mihi non probatam; variant codd.; lectionem receptam solus habet Vb (at οὐ γενέσθαι); οὐ τὸ θεῖον A MVa NR (in M. ὄν supra versum); ὃ τὸ θεῖον Lab Pc Ag Vn (in Vn οὐ super ὃ); ὄν γενέσθαι codd., nisi quod ὄν habent VaLa; nondum sanus est locus. — 9. κατὰ δὴ τι scripsi ex usu constanti Pausaniae; κατὰ τι δὴ codd. edd.

Liber II.

I, 3. Θεσεύς κατὰ τὸ ἐπὶ τῆς *** ταύτην; Locum perditum corruptum simulque lacunosum e lectione codicis Lb (non La) dedi, ad quam melioris notae codices plerique adludunt, lacuna etiam in mstis indicata. Quod libri quidam Πιτυοκάμπτην, et editiones Φαιῶν ἔν offerunt, ab interpolatione vel coniectura profectum est. Lectio laevigata, quae e SW in editionem Dind. immigravit, ἐνταῦθα τραφήναι φασὶ Φαιῶν κατὰ τὰ ἐπὶ τῆς ἔν καὶ τὸν λεγόμενον Πιτυοκάμπτην καὶ Θεσεύς ἐς αὐτόν ἔστιν ἔργον, Hasii est coniectura. — 7. τῷ ναφ δὲ ὄντι μέγεθος οὐ μείζονι quid sit, haud facile quis dixerit; post μείζονι hiare sermo videtur. — 8. Verba ταύταις καὶ ἐτέρωθι — Ἀλκμαίωνι quam sint inepta dici non potest; καὶ

ante ἐτέρωθεν apte sensu caret; post ἀναθέντας lacuna latere, ποιμαίνεσιν vel omnino corruptum, vel e verborum fragmentis conflatum videtur. — II, 1. ἔστι δὲ καὶ ἄλλος? — 7. Ἰσα τῷ θεῷ (i. e. Baccho) σέβειν; male Dind. articulum expunxit; cf. praef. p. XVI. — IV, 7. καὶ στήλη; lectionis varietatem contemplanti haud erit improbabile, ad sequens καὶ αὐτῆ exstitisse casu nescio quo lectionem καὶ στήλη; haec margini adscripta et loco alieno in ordinem recepta turbavit orationem. Alio modo restituere locum conatus est Kayser. Idem recte observavit, inter καὶ et Δήμητρος inserendum esse articulum; secutus sum. — V, 8. Pro Χρυσόροθῃ malim Χρυσόροθῶ. — VII, 4. Fortasse ἄνευσιν ἐκ πηγῆς; cf. 10, 32, 7. — 7. τοὺς inter ἀνθρώπους et ἐν inserui suasore Dind. — VIII, 5. συμβαλόντες e coniectura; συμβαλόντι codd. edd. Mox 6. τῶν ἐν τοῖς φρουροῖς, partim (τῶν) cum La, partim e coniectura; idem voluit Dind.; τὸν ἐν τοῖς φρουροῖς edd. et rell. codd. — X, 1. Ὀνόματα dittographia ad sequens ὀνομάζοντες, verumque nomen expulsum est. — 4. * * δὲ αὐτοῦ ἄλλος — ἑρῶς scripsi cum Dind., qui tamen post αὐτοῦ retinuit δὲ inter uncōs; ἄλλος — ἑρῶς invenit etiam Spengel (Comment. gratulat. ad Fr. Creuzer. p. 7.). Lacuna fortasse nihil aliud hausit quam πλησίον. Mox τοῖς δὲ ἄλλοις καθέστημεν ὁρᾶν ἀπὸ τῆς ἐσόδου, vel simile quid? — 5. τοὺς μηροὺς (θύσουσι δὲ πλὴν ὕων τᾶλλα) ἀρκεύθου Bekker, priora cum PcAg, δὲ post τᾶλλα expunxit e coniectura; meam lectionem habent edd. rell. et MVabLab. — XI, 1. Inter αὐτὸν et βωμὸς lacunam indicavi cum MPcAgLb, quam sinistra interpolatione edd. et rell. codd. explent vocabulo κατέκασε; quo expuncto Dind. coniicit κεραινοῖ θεός (imo ὁ θεός). Propter lacunam in codd. indicatam, propter orationem abruptam et quum tempus praesens κεραινοῖ minus aptum videatur satius duxi asteriscos ponere. — 6. Non displicet οἰκέται τοῦ θεοῦ; idem probat Curtius Pelop. II, 586, n. 65. — 7. Ἀκείων scripsi cum RAgPeLb; cf. Böckh Corp. Inscr. I, n. 511. et Addenda p. 914 seq.; Ἀκείων edd. cum codd. rell. — XIII, 4. Reposui τοὺς οἰκέτας cum edd. antiquioribus et MVabLa; τοὺς ἐκέτας edd. recentiores et PcAgLb; deinde malui cum Bekkero retinere lectionem codicum AgLabPaedVb. ἐπεὶ τῆς γε Ἥρας, ad quam adludunt etiam VaVt, ἐπεὶ γε τῆς Ἥρας, quamvis suspectam, quam recipere coniecturam editionum recec. Ἐπειτα τῆς Ἥρας minime probabilem. — 5. Post παῖδος pro distinctione maxima posui minimam, ita ut in

praecedentibus subintelligatur τὸ μὲν. Deinde οὐκ ἔχων dictum est ex usu Pausaniae. — XIV, 1. Sensu flagitante ἐκείνων ἐστὶ μίμησις dedi; ἐκείνων ἐστὶν ἐς μίμησιν (i. e. μίμησιν) codd. edd. cf. 8, 31, 7. — XV, 5. καὶ τὸν Ἰνάχον ποταμὸν circumscribunt Siebel. SW. Dind.; non necessarium; praecedens τοῦτον δὲ ad Phoroneum referri potest. — XVI, 4. Ἀκουσιλάου scripsi; Ἀκουσιλάφ Porson. Bekker. SW. Dind.; ἀκοῦσαι λόγον, ἀκοῦσι λόγον, ἀκουσιλόγον codd. — 5. τὰ ἐν Τίρυνθι; articulum adieci, ut scriptum est 9, 36, 5. — 7. Post Αἰγισθος edd. (inter uncōs Bekker) habent καὶ Ἠλέκτρας; expunxit cum MVaPcAgVLb, lacunam indicans. — XVII, 2. αὐτῆ στεφάνους dedi volente Bekker., αὐτῆς στεφάνους codd. edd. — 7. ὅτε ὁ λύχνος πρώτων στεφανωμάτων Spengel, qui praeterea πρώτων τῶν στεφ. maluit; πρὸ τῶν στεφ. codd.; ὁ πρὸ τῶν στεφ. Sylb. Siebel. SW. Dind. — XIX, 7. Multa sunt quae in hoc segmento offendant; quum medela non succurrat Bekkerum secutus servavi codicum lectionem βόθρος, πεποιημένα — ἔχων; Siebel. βάθρον, πεποιημένην — ἔχων; SW. Dind. θρόνος, πεποιημένην ἔχων. Deinceps cum codd. κίονας ἐν * * Διὸς scripsi, indicans hiatus; unus cod. καὶ Διὸς, quod probant Sieb. Bekk. SW. Dind., unus (?) ἐς Διὸς. Deinde ζόανον codd. et antiquae edd.; ζόανα edd. recec. praeter Bekk. — XXII, 9. Καπανία Dind. Bergk; Καπανία s. καὶ καπανία MVaPaLa; καὶ πανία edd. et rell. codd. — XXIII, 2. ὄψει πειναδρόστον MPcAgLb; excidit versus; τὴν Ἀδράστον edd. et rell. codd. — XXIV, 5. καὶ [πρὸς] Ἀρκαδίας? — XXV, 2. αὐτόθεν dedi; αὐτόθι codd. edd. — 3. Malim ἐξιμνέται τῆς πηγῆς. cf. 8, 41, 10. — 10. Σατυσελάτων ἐπὶ Ἰνάχου κτλ. verba corrupta, fortasse lacera. — XXVI, 1. κατ' αὐτὴν γεν. τ. πόλιν e coniectura; κατὰ ταύτην γ. τ. π. codd. edd. — 9. Βαλάκραις Meineke ad Steph. Byz. p. 244. Mox οὐ καθεστηκός? — XXVII, 1. καθὰ καὶ ἐπὶ Δήλῳ τῇ νήσῳ τὸ αὐτὸ νομίζουσι? — 4. ἵππους — εἰκοσι, nondum inventa est medela huius loci. — 5. πολὺ δὴ τι ὑπερῆρε Bekker; probat Dind.; πολὺ δὴ τι καὶ ὑπερῆρε (i. e. ὑπερῆρε) codd. edd. — XXVIII, 1. οἱ λοιποὶ et τοὺς μεγάλους medelam adhuc exspectant. — 3. Ἀργαῖω Lb; Ἀργαῖω rell. — XXIX, 1. Ἀρτέμιδος ἐστὶν ἄλλος e Siebelisii coniectura; nisi fortasse in praecedentibus malis ναὸς δὲ. In Allg. Lit. Zeit. 1839. p. 249. hiare sermonem suspicatur Siebelis. ἀγαλμα codd. duo; ἄλλος edd. et rell. codd. Mox Ἀθηναίων τὴν ἐν, articulum adieci volente Dind. — 5. καὶ ἀνέ-

λαβον μὲν et πλοῦτου δὲ καὶ δυνάμεως? — XXXI, 6. καὶ ὁ Σαμίσις; articulus vel delendus, vel post Σαμίσις transponendus, vel ὁ παρα Σαμίσις scribendum videtur. — XXXII, 7. ὀρέων codd. edd. — 10. ἐπονομάζουσι τοῦτο codd. edd. — XXXIV, 4. οὐ γὰρ ἂν ποτε? — 12. ὡς ἐστὶν εἰρημένον ἤδη μοι Preller et Spengel; ὡς ἔτι εἰ μὲν ἂν ἤδη μοι τὸ Lb; ὡς ἔτι εἰμεν ἀνήδημοι Pc; ὡς ἔτι εἰμεν ἂν εἶδη μοι το Ag, et similiter alii codd.; ὡς ἔτι ἔμενον οἱ δῆμοι, τὸ edd. — XXXVI, 4. Ἀσινάτα voluit Bekk.; Ἀσίνη vel Ἀσίνα codd. — 7. Ἀσινάτα VabLab et fortasse plures; Ἀσινάτα rell. — XXXVII, 2. ἔτερος δ' ἐν ναῶ? — XXXVIII, 5. ἤπειρον * * ἀντῆς χωρίον scripsi, lacunam indicans, cum codd. omnibus (ἀντῶν Pc); ἤπειρον Θυρέα χωρίον edd. ex interpolatione Musuri.

Libor III.

I, 8. ἐπὶ παντὶ τὰ scripsi, ut 5, 25, 3, 7, 9, 6, 8, 7, 5, 8, 51, 4.; ἐπὶ πάντα τὰ codd. et pleraeque edd.; ἐπίπαν τὰ Dind. e coniectura Bekkeri. — II, 4. Ἐθῆκε δὲ ὁ Δουκῶρογος? — III, 3. ἄξια λόγου Exc. Palat. Siebel. SW. Dind.; ἀξιόλογα codd. omnes et rell. edd. — 4. ἐν τῇ γῆ placet. — IV, 2. θεῶν [τε] τῶν ἐν Ἐλευσίῃ? — 4. εἴχeto pro ἔλλeto Valeken. Bekk. SW. Dind. — 6. ἐκ τε ἡρωος (i. e. Argi, τοῦ ἡρωος?) ὁμοῦ? — V, 4. τὰ ante ἐναντία circumscripsi; nunquam in hac elocutione articulum addit Pausanias. — 8. Verba ὡσαύτως δὲ καὶ Ἀθηναίσις sepsi, utpote glossema prorsus ineptum. — VIII, 1. De lacuna in capitis initio v. SW. T. II. p. XI. Kayser. Franz (Berl. Jahrb. 1841. p. 218.). Mox ἐπιφανεστῆρα ἐς τὰς νίκας οὐδεμία ἐστὶν ἀντῆς Spengel; ἐς τὰς νίκας (δίκας Va) ἀδῆ ἐστὶν ἀντῆς VabLa; ἀδῆ in marg. Vt; ὧν ἡ ἐπιφανεστῆρα ἐς τὰς νίκας ἐστὶν ἀντῆς (quaedam ἀντῆ) edd. — 9. γεγονὸς μὲν ἐκεῖ; latet corruptela; ἐκείνω minus nunc placet, propter Plutarch. Lysandr. c. 22. Agesil. 3. Xenoph. h. gr. 3, 3, 3. cf. Kayser. — 10. αἴτιος — γενέσθαι; etiam haec corrupta sunt; Agesilai nomen inserui cum edd. recec.; fortasse Pausanias scripsit αἴτιος δὲ . . Δύσανδρος ἐγένετο Ἀγησιλάω συσπεύδων, quod correxit scilicet librarius. — IX, 2. κατακλυθέντος Camerar.; cf. 2, 5, 5.; κατακλυσθέντος, κατακλεισθέντος codd. edd. — 3. Ἀριστομηλίδας Keil Analect. p. 236. coll. 8, 47. 6. — 6. διδάσαι ἄρχοντα εἶναι καὶ τῶν νεῶν αὐτῶ scribendum, quo deducit corrupta codicum lectio αὐτῶν; cf. 10, 34, 2. ib. not. in SW. — XI, 1. ἀφηγήσεως, ἂ ἕκαστοι scripsi; ἀφηγήσεων

ἄν (i. e. ἀφηγήσεως) ἂ ἕκαστοι MVaPcAgLb; ἀφηγήσεως ἄν ἔκ. e Porsoni coniectura edd. recec.; ἀφηγήσεων ἄν ἔκ. edd. antiqq. — 4. τὸ δὲ ὄνομα τοῦτο Ἀύγουστος κατὰ γλῶσσαν δύν. ? — 6. Praestat πέντε ἀγῶνας πολέμου, ut §. 7. — 8. ἐξ Ἴσθμοῦ; inepta haec verba reddidi Pausaniae, e corrupto Herodoti libro (9, 35.) ea transscribenti; om. Sylb. Bekk. SW. Dind.; uncis notat Siebel.; in ἐκ τοῦ σεισμῶ mulat A. Hecker (in Schneidew. Philolog. 5. p. 458.) post multos alios. — XII, 2. εὐρέθη [καὶ] ὡς ego distinxi et scripsi; εὐρέθη, καὶ ὡς rell. — 5. Τυνδάρεω παιδάς AVbLa; Τυνδάρεω παιδά PcAgMVaLb et edd. post Bekkerum. In sequentibus lacuna latet, quam indicavi cum Bekkero; Sieb. SW. Dind. Ταινάριον includunt. — 6. Etiam hic locus laborat; κατὰ τοῦτο om. MAgPeLb; iidem βουλευσάμενος habent; βουλευσάμενοι VabLa. — 9. μετὰ γε αὐτὸν e Bekkeri coniectura; μετὰ δὲ αὐτὸν codd.; μετὰ δὲ αὐτὸν edd. — XIII, 5. εἴη ὁ Κάριος dedi; εἴη καὶ Κάρι. Bekk. MVaPcAgLb; εἴη Κάρι. rell. — XIV, 1. τὰ δὲ ὅσα — ὑπέμειναν. Locus procul dubio corruptus. Pausanias scripsisse videtur: ἀνελομένου ἐκ Θερμοπυλῶν Πανσανίου τοῦ Πλειστοάναντος τοῦ Πανσανίου. — 3. ἐγένοντο οἱ νῆαι? — 4. Λαιανδρὸς VaLa; probat Meineke; Λαιανδρὸς rell. — XVI, 5. κατὰ τὸν ἔλαιον τὸν κύφον Meineke, quod placet prae reliquis; adludit πάγκυφος in arce Athenarum. — 8. Scripsi Καππαδόκαι οἱ; quod codd. et edd. antiqq. habent Καππαδόκες καὶ οἱ nihil aliud est quam Καππαδόκες οἱ; SW. Dind. Καππαδόκες οἱ. — 9. καὶ οἱ ἐκ Μεσσίας? — XVII, 9. καὶ δὲ καὶ ἐς Φιγαλίαν? — XVIII, 11. ὄντα quod om. Lb, alio loco alii collocant, est correctura ad συνοικήσαντα, ut legunt libri quidam. — 13. πεποίηται τῶν ἔργων τὸ ἐς et postea Ἀναξίς scripsi, volente Dind.; πεπ. τάξις τῶν ἔργων τῶν ἐς edd. codd.; τάξις (i. e. ναξίς) est correctura ad Ἀναξίας, quod habent codd. — XIX, 5. καὶ τὰ ἐς τὸ ἄνθος Löscher; ἢ τὰ ἐς τὸ ἄνθος codd. edd. — 6. ἄγαλμα notavi Kayserum secutus. — 7. τοῦτο ἐστὶν ἐν ἀριστερῶ ex vestigiis codicum; τοῦτο ἐστὶ μὲν ἀρ. s. τοῦτο μὲν ἐστὶν ἐν ἀρ. codd. meliores. Deinde τῆς ὁδοῦ τὸ ἄγαλμα, καὶ τοὺς codd. Librarii distinguentes post ἄγαλμα addebant καὶ; equidem cum Bekkero, qui καὶ mulat in δέ, aliisque distinguo post ὁδοῦ, deleo καὶ, et post τὸ insero δ'; quod voluit etiam Koraes; ὁδοῦ, τὸ ἀγ. δὲ καὶ τοὺς Dind. — XX, 4. θύειν post οἶδα delendum videtur. — 7. Λέριον,

Δερατίδος scribo eum codd. optimis; *Δερόδιον*, *Δερόδιτιδος* edd.; contra litteram geminam non pugno. — 8. *Ἀθηναῖς Παρείας*; vix genuinum cognomen; conieci olim *Ἀρείας*, nunc magis placet *Πρακείας*, a Prace dedicante. — 9. Post *πολὺ* indicavi lacunam; edd. rece. οὐ uncis includunt, medela vix salutifera. — XXI, 1. Inter *εἶναι* et *τὰ* expunxi *καί*, volente Buttmanno; uncis notant Bekk. SW. Dind. — 2. *καὶ ἢ μετὰ τοῦτο* codd. edd. Deinde *τε καὶ ἐς Γύθιον* scripsi; *τε ἐς Γύθ.* codd.; δὲ ἐς *Γύθ.* Bekk. SW. Dind. — 4. ἡ *κώμη* — *διήκουσα* restitui codicum lectionem mutilam; *καλουμένη* om. MVaPeAg; ἡ *κώμη καλουμένη Κροαία* ἢ *ἡ λιθοτομία* edd. Sequentia alii aliter restituere conati sunt; fortasse οὐ *διήκουσα* interpretatio ad οὐ *συνεχῆς* locusque sic scribendus est: ἡ *λιθοτομία οὐδεμία μὲν πέτρα συνεχῆς, λίθοι δὲ*. — 5. *ἀποτραπέειν* e codd. restitui; *ἀποτραπέεις* e Siebel. coniectura Bekk. SW. Dind. Frequentissima apud Pausaniam sunt haec anacolutha, quum in eiusmodi elocutionibus omnes casus absolute ponere videatur. Sic v. g. *προελθόντι ... ὀνομάξουσι* 3, 20, 2; *ἐπανεληθόντων ... ἦξει* 2, 25, 9; *προελθόντων ... ἀφίξη* 8, 20, 1; *διαβάντων ... ἔστιν* 3, 25, 1; *ἰόντι ... προελθόντι ... ἄγει* 8, 13, 4; *ἐκτραπέειντα ἔστιν ἀνευρεῖν* 1, 44, 2; *ὀδεύαντι ... ὄψει* 5, 6, 4; *διαβάντα ... ἔστιν* 4, 33, 4; *ἰόντων ... ἔστιν* 4, 33, 6, 7; *ἰόντι ... σε ἐκδέξεται* 8, 28, 1. — 8. *Κάρνειος* Facius, Dind.; *Καρνίας* codd. et rell. edd. — XXII, 13. *Ἰσίδος*. *Ἦτιδος δ' ἐρείπια* Curtius Pelop. II, p. 329, n. 74. — XXIII, 2. Imo *ἄνθρωποι περιοικοῦσιν οὐ πολλοί*. „Une côte élevée et aride“ appellat Buillon-Boblaye. — XXIV, 2. Pro *ἔξ που* alius numerus, fortasse *ἐξήκοντα* s. *ἐκατόν* substituendus est. Deinceps *ἐν δὲ αὐτοῖς σπήλαιον* scribendum videtur; *γήθαιον* MVa; *στήθαιον* AVbLab; *στήθεον* PeAg. — 7. *παρὰ Λαῶν* scripsi; *παρὰ Λακεδαιμονίων* codd. edd. Ad rem cf. Eckhel Doctr. Num. II, 285. Mionnet Descr. d. méd. II, 227. — XXV, 1. *κατ' αὐτὸν* dedi; *καὶ τοῦτον* codd.; *κατὰ τοῦτον* edd. Deinde inter *ἀρχαῖον* et *ἀπαιτέρω* excidisse aliquid videtur. „Vult dicere: esse ibi antiquum Jovis templum et aram Jovis, sed illud ab hoc paulo remotius esse.“ Siebel. Si re vera hoc dicere voluit Pausanias, sententiam ineptam non potuit exprimere ineptius. — 3. *σπανίζοιεν τ' ἂν* codd. edd.; τ' om. Bekker. — 4. *ναὸς εἰκασμένος σπηλαῖω* habet quod displiceat; sensus et sequens *διὰ τοῦ σπηλαίου* et lectio codicis M. *εἰκασμένον* deducere videntur ad *ναῶν εἰκασμένον σπήλαιον*. — 7. *τὸν παιδί*? — 9. *ἄγρα Ταυάρον*; latet corruptela. Aliter sentit Curtius Pelop. II, 326, n. 66. — XXVI, 1

Cum Dind. Creuzero probavi Camerarii, Sylburgii, correcturam *Πασιφάης*, *Πασιφάη* pro *Παφίης*, *Παφίη*. Deinceps plenius distinxī post *ἡδύ*, cum omnibus codicibus reposui *ἐπίκλησις* pro editionum *ἐπίκλησιν*, reliqua intacta servavi. In SW. Dind. inter *ἐπίκλησιν* et *καὶ οὐ* lacuna indicatur. — 4. Ubique *Λεῦκτρα* scripsi; semel *Λεῦκτρον* edd. codd. — 5. *τὰ δὲ φύλλα τῶ ἤρι ἀπὸ τῶν δένδρων πίπτοντα*; ubi tandem verno tempore ex arboribus folia decidunt? Num fortasse *τὰ ἀπὸ τ. δένδρ. πίπτοντα*, ita ut *τῶ ἤρι* cum seqq. *σὺν ἂν ὑπὸ κ. τ. ἔ.* copulari possit? — 10. *αὐτὸς οἶδα*, volente Siebel.; *αὐτοῖς οἶδα* codd. edd. — 11. *ἔστιν ἐν* dedi cum codd. omnibus; deinceps post *Κλαίας* (*Καλαθίας*?) delevi *ἑρὸν* a codicibus melioris notae omnibus omissum, et indicavi lacunam; *ἔστιν, καὶ ἐν* editiones.

Liber IV.

I, 5. *Κολαῖνον* scribendum videtur, quod voluerunt Siebel. et C. O. Müller Encycl. Halens. s. n. Eleusinien p. 274. n. 83. — 7. *τελειῶν δὲ καὶ ὄργλων*? — 9. *καὶ ἐς τὸν Ἀνικὸν τὰ τε ἄλλα* scripsi; *τὰ post καὶ* habent codd. edd.; utroque loco Dind. — III, 5. *ἀλλὰ γῆς μὲν Ἀριστοδήμου παισὶ ξηρᾶς* scripsi; *ἀλλὰ τοῖς μὲν κ. τ. ἔ.* edd. codd. Legit nimirum librarius *ἀλλὰ τῆς μὲν κτλ.*, quod sua sponte in *ἀλλὰ τοῖς μὲν* etc. depravatum est. — 9. *εὐσεβείας δὲ ἐς πλέον*? Nunquam aliter Pausanias. Deinceps *ἀνένταν* Kayser; *ἀνευ τῶν* codd. edd. — V, 4. *πρὸ τε δὴ dedi*; *πρὸ δὲ δὴ* codd. edd. Mox malim *σφισι τὴν πρὸς Ἀπολλόδωρον*. — VI, 1. *διακρίνει* — *ἠθέλησα*; verba corrupta dedi ut leguntur in PcdAgLb. Deinceps *Μεσσηνίων* δὲ ἀπὸ τῶν *Μεσσηνίων τῶν συμφορῶν*, omisso in seqq. *τῶν Μεσσηνίων*? Possis etiam *Μεσσηνίων δὲ ἀπὸ τῶν συμφορῶν*; sed magis placet illud. — 6. *παρὰ τῶν ἀποσωθέντων* e coniectura; *παρ' αὐτῶν τῶν ἀποσωθέντων* codd. edd. — VII, 9. *ἐπιπαριόντες ... ἑαυτῶν*. *Πρὸς* recepi Dindorfii emendationem; *ἐπεὶ παριόντες ... ἑαυτῶν*, *πρὸς* codd. edd. — VIII, 5. *ἀτρώσι*, Emperius; *ὄρῳσι* Sylburg; probantibus Siebel. Bekk. recepit Dind.; *δρώσι* codd. et rell. edd. — 11. *τὰ δὲ μέσα ἀμφοτέροι*? — 12. *οὐ γάρ τι* volente Dind.; *οὐ γάρ τοι* codd. edd. — IX, 1. *πάντως ἐκλείπειν*? — 5. Ineptum *ἐν τούτῳ* notavi; varia lectio ad seq. *ἐν τῷσδε* in locum alienum irrepsit. — X, 1. *ἀνείρητο* scribo; *ἀπειρητο* codd.; *προείρητο* edd. rece. cum Porsono. — 3. Scripsit Pausanias *ἢ τε ἐς τὸν Εὐφάην ὑπάρχουσα εὐνοία*; ad *ἐς* erat varia lectio *πρὸς*

(πρ) quae male cum *ὑπάρχουσα* copulata est. — XI, 1. Vel post *τῆς Ἀριστοδήμου* cum Dind. lacuna indicanda, vel scribendum est *τοῦ Ἀριστοδήμου μέλλοντος*; at manca est sententia. — 3. *ἔχεν ἂν ἕκαστος*? — 8. *διὰ τε τῆς Ἀρκαδίας περιωμένους*? — XII, 10. *λέγων ἅμα ἄ*, cum *anacoluthia* in sequentibus? — XIV, 2. *Ἀφροδίτης ἄγαλμα* — *ὑπὸ τῷ τρίτῳ*; ab uncis liberavi haec verba; cf. Z. f. A. 1850. p. 106. seqq. Welcker Kleine Schriften. III, 533 seqq. Brunn Griech. Künstler. I. p. 85. seqq. — 4. *τροφῶν* uncis notavi; qui vocem suspectam servare velit, scribat *πάντα* cum codicibus deterioris notae VbLa. — 6. *οὐδὲν ὁρῶντες* e coniectura; *οὐδὲν ἑνορῶντες* codd. edd. — XVI, 8. Inter *τῆς* et *μετὰ* hiat oratio; *φυλάξας τὸ μετὰ* e Siebelisii coniectura Dind. — 10. *δοκεῖν δέ μοι* placet Dindorfio, nec mihi displicet; at non sanat locum; scribendum praeterea *ἢ ἄλλως* vel *ἢ καὶ ἄλλως*. — XVIII, 1. Quod post *Εἴρα* edd. habent *ἀνμφίσησαν* id expunxi cum codd. omnibus et indicavi lacunam; lenior fortasse est medela *ἐς τὴν Εἴρα* *γῆς τῆς ἄλλης ἐξείργοντο*; cf. 9, 1, 7. At profundius latere vulnus videtur, quum codices omnes (excepto fortasse Vb) *ἢ ἐλήστυον* habeant. — 4. Hoc loco et postea e codicum auctoritate *Κεάδαν* scripsi; *Καιάδαν* edd. — XIX, 2. Pro *Εἶδεκτον*, quod habent codd. edd., *Σείδεκτον* (s. *Σειδέκταν*) vel *Σίδεκτον* (s. *Σιδέκταν*) proponit Keil Anal. p. 237. *Σείδεκτον* invenit etiam Bergk. Eadem corruptela 5, 17, 1. codices *ἔμιλις* habent pro *Σμίλις*. — XXI, 9. Quid sibi vult *μεθ' ἡμέραν αἰεὶ καὶ νύκτα συνεχῶς οἱ αὐτοὶ τρίτην ἡμύνοντο*? quid *ἤδη τε ἡμέρα ἦν*? Scribendum puto: *μεθ' ἡμέραν γὰρ αἰεὶ καὶ νύκτα συνεχῶς οἱ αὐτοὶ ἡμύνοντο. Τρίτη ἤδη ἡμέρα ἦν*. — XXIII, 8. καὶ quod circumscripsi omittit Ag. — XXIV, 5. *Ἀρχιδημίδου Ἀθῆν. ἀρχοντος* Palmer. Clav. Siebel. SW. Dind. — XXV, 7. *τοὺς κατὰ τοῦτο* dedi; *τοὺς κατὰ ταῦτο* codd. edd. — XXVI, 1. *ὀρητήριον ἐπὶ τὴν Πελοπόννησον*? cf. 1, 11, 6, 7, 13, 6. — 2. et 3. *τὸ Ἀθηναίων* et *Μεσσηνῆ τῆ πρὸς*, articulos addidi. — 5. *ἐκ τε τῆς ἄλλης* e coniectura; *ἐκ τε τῆς ἄλλης* codd. edd. — 6. *ἐξευρίσκειν* e coniectura; *ἐξευρίσκει* codd.; *ἐξευρίσκει* e Clavierii coniectura edd. recec. — XXVIII, 1. *φρόβῳ τῷ Θεβαίων*? Deinde *οὔτος* notavi; ortum est e correctura (*αὐτός*) male intellecta. — XXIX, 2. *κατήγετό που τῆς Ἀργείας*; num hoc credibile? *Φαράϊας* vel aliud nomen latere suspicor. — 12. *οὐ πολὺ ὕστερον* placet. — XXXI, 2. *ὀνομαζόμενον θεοῦ Συρίας*.

Nonne *ὀνομαζομένης*? Deinde segmento 4. malim *ἐς ἀριστέρα*; ibidem *ἀλλὰ καὶ τὰ ἐπὶ τὸν Πάμισον τετραμμένα* scripsi; τὰ om. MVa LbPcdAg; post *Πάμισον* collocat VbLa. Mox *Βαγκικὸν τὸ ἐπιφθέρμα*? — 7. Pro *ἔλαβον* Emperius vult *ἔμαθον*; at totus locus, quamquam laevigatus, misere corruptus est. — 10. *ἀγάλματα* notavi; mox scribendum fortasse *Δαμοφῶν Μεσσηνίος εἰργάσατο*. Cf. Dind. praef. p. XXVI. et Kayser. — XXXII, 2. Lacunosus locus; *ἔχειν ἐν τιμῇ. Αἰθίδαν δὲ ἑμαντοῦ πρεσβύτερον ὄντα εὐρισκίον* edd. et codices interpolati VbLa; *Aethidae* nomen codices melioris notae omnes, MVaPcdAgLb omittunt, eiusque loco habent *Θησέα*, copulandum scilicet cum praecedente *ἔχειν ἐν τιμῇ*. At etiam hi lacunam, quam in libro invenerunt, de suo explere conati sunt. Excidit commemoratio *Aethidae*; deinceps orationem hoc fortasse modo continuavit Pausanias: *γενεᾶ δὲ ἑμαντοῦ*... — XXXII, 5. *ἀσπίδι κοσμήσαντες, ἡμῶ τὴν εἶσατο νηῶ*? — XXXIII, 4. *παρ' αὐτὸ ἄγαλμα* codd.; et addito articulo edd. post Clavierium. — XXXIV, 1. *ἐπὶ τοῦ Πάμισον* Koraes Dind.; *ὑπὸ τοῦ Παμ.* edd. rell. et codd. praeter MVaLa, qui *ἐκ τοῦ Παμ.*, unde *ἐς τοῦ Π.* fecit Kayser. — 3. *οἱ δὲ Ἑλλ. ποταμοὶ δέματα* — *εἰσιν οὐδὲν* (hoc absolute positum) scripsi cum MPcdAgLbR; *οὐδὲν* habet etiam Va; *δέματα* — *οὐδένα* Bekk. Dind.; si quid mutandum malim *δεῖμα*; edd. antiqq. et interpolati VbLa *τοῖς δὲ Ἑλλήνων ποταμοῖς δέματα* — *εἰσιν οὐδένα*. — 4. *τῆ Μαθί* Bekk. Dind. PcAg; probat Curtius Pelop. II, 195. n. 40.; recte sic scribi probat Pd, in quo *τῆ ἱμαθία* (i. e. *τῆ Μαθία*, cum *ι* adscripto); *Τημαθία* edd. rell. MVaLab; *τῆ Ἡμαθία* Franz. et Kiepert. Deinceps *χωρίον*, ὃ scripsi; *χωρίον, καὶ* codd. edd. — XXXV, 1. Cum Palmerio scribendum est *παρὰ Διομήδην; μετὰ Διομήδην* codd. meliores VaPcdAgLb. Mox *καὶ* quod est ante *ἅμα* aptius collocatur post *ἐργάζεται*. — 4. *Προκλής* — *ἀμείνονα γενέσθαι*; ad marginem releganda videntur. — 5. *ὑπ' αὐτῆς*? — 8. *Παράσχοιτο δ' ἂν* dedi e correctura Kuhnii, a Clavierio, Bekkero probata; idem Dindorfius voluisse videtur (cf. Praef. p. XXXII.); *παράσχοιτο εὐωδία* codd. edd. praeter Dind., qui *παράσχοιτο πάσαν* habet; *δ' ἂν* primum in *δ' ἂν* per errorem corruptum, deinde ab interpolatore in *εὐωδία* mutatum est. — 11. Verba *καὶ ὅσαις μὲν πηγαῖς θαυμάειδεν καὶ ἰδόντι* corrupta esse, nemo non videt. Kayserus *ἰδιαίτερον* τε proponit, quod est contra usum Pausaniae et nimis remotum a literis. Lacunam latere suspicatur Franzius (Berl. Jahrb. f. wiss.

Krit. 1841. p. 221.), quam miro artificioso sic fere explendam censet: ὄσαις μὲν πηγαῖς θαυμά [φασὶν εἶναι χρωμένω] καὶ ἰδόντι. Fortasse duae lectiones ὄσαις μὲν πηγαῖς θαυμά ἰδεῖν et ὄσαι μὲν πηγαῖς θαυμά ἰδόντι in unam coaluerunt. — XXXVI, 5. „malim τοσαύταις.“ Bekk. Probo. — 6. Ἀθηναῖοι δὲ — ἐν τῇ Σφαντηρίᾳ; etiam haec e margine illata videntur.

Liber V.

I, 2 Κορινθιοὶ scripsi; Κορινθίων codd. edd. — 4. Ἐρικύδην Schneidew. gött. gel. Anz. 1853. p. 604. at Εἰρκυδίδειον commemorat Strabo 8, 3, 19. p. 346. C. 532. A. 123 Kr. — III, 1. ἀπέδωκε malim cum Bekkero. Deinde post ἐκουσίως pro maiori distinctione posui minimam, et ante αἰχμάλωτα deleui γὰρ cum MVab (habet La), ita ut αἰδοῖ — ἐκουσίως parenthetice, τὰλλα absolute dictum sit; porro ἐφίησιν dedi cum MVaPcdLab; ἀφίησιν rell. — 3. τοῦ ἐν Ὠλένω βασιλεύοντος? — 7. τὸν Σκοπίου volente Kor. dedi cum Dind.; τὸν ante ἀδελφόν notavi, utpote correcturam ad τοῦ Σκοπίου loco alieno illatam. — IV, 3. Ἑλικῆς τῶν Ἀχαιοῶν codd. edd. — V, 3. Usus Pausaniae et iustae descriptionis regulae sic fere postulant: Ἴόντι δὲ ἀπὸ τῆς Νέδας (cf. IV, 36, 7. extr.) Ἠλείας χωρίον ἐστίν. Omnia sana esse iudicat Curtius Pelop. II, 115. n. 80. Mox verba καὶ Ἀριστοφάνης — Ἠλείων a Pausania profecta esse vix cre diderim. — VI, 1. Σαμία ἐπὶ τοῦ Σαμικοῦ scripsi; cf. Z. f. A. 1847. p. 218. Curtius Pelop. II, 79. et 115, n. 81; Σαμία ἐπ' αὐτοῦ Σαμικοῦ codd.; Σαμικοῦ uncis notant Bekker SW. Dind. Quae sequuntur ego circumscripsi; τῇ Σαμικῷ tantum, Siebel. Bekk. SW. Dind. — 4. ὀδεύσαντι codd. omnes SW. Dind.; ὀδεύσας edd. rell.; cf. ad 3, 21, 5. In sequentibus nihil mutandum; ὀπίσω necessarium est. — 6. καὶ notavi. — 8. ἐποίησαν MVbPcAgLab; ἐποίησαντο Va. — VII, 1. παρὰ δὲ τοῦτο? — 3. Plura hoc segmento sunt corrupta; frustra desudarunt in sanandis verbis λόγου τοῦ ἐς Ἀλφειὸν ἐς τὴν Ὀρτυρίαν. In oraculi versu tertio ἐύροεῖτης Ἀρεθούσης probavit etiam Dind. Deinceps κατὰ τοῦτο οὖν vix sanum; num fortasse διὰ τοῦτο οὖν? — 8. Malui servare ἐπεὶ δὲ cum MVaPcLb (ab Ag haec absunt), quam scribere ἔπειτα δὲ cum LaVb, vel ἔπειτα cum A et edd. antiqq. Scripsisse Pausaniam suspicor ἔπη δὲ Μελέωντος; postea ᾠδὴν addidit librarius, quod necessarium videbatur, postquam ἔπη transierat in ἐπεὶ; nisi fuit, quod magis est proba-

bile, correctura ad praecedentia, ubi revera ad Ὠλήν invenimus varietatem ᾠδῆν; quare haec vox etiam ab iis notanda videtur, qui ἔπειτα δὲ praeferunt. Mox ἂν inserui post τάχα, ante εἴη volente Porsono Dind. Deinceps praestat τότε τὸν ἀγῶνα. — 10. καὶ αὐτὸν Κρόνω Kayser; fort. αὐτῷ Κρόνω sine καὶ. Deinde κατειργασμένω (sc. Κρόνω) scripsi, probante Kaysero; κατειργασμένοι (i. e. -μένω.) La; κατειργασμένοις codd. rell. et edd., quibus Τιτᾶσι addit Porson. — VIII, 4. οὗτός τε οὖν ἔρματι? — 6. Inter ἐξῆς et Ἀκωνδος excidisse quaedam vidit Krause (Olympia p. 72.) cf. Z. f. A. 1847. p. 219. — IX, 3. Hunc locum critici recentiores plerique lacuna laborare censent, quam alii aliter explere conati sunt. Dind. inter ἔππων et ὕστερα asteriscum habet. Fortasse non lacuna, sed unius vocabuli corruptela latet; sic scripsisse Pausaniam puto: ὡς θύεσθαι τῷ θεῷ τὰ ἱερῆα πεντάθλου μὲν καὶ δρόμου τῶν λοιπῶν ὕστερα ἀγώνισμάτων; eodem modo infra §. 5. τὰ λοιπὰ τῶν ἀγώνισμάτων. — 4. πεντηκοστῇ procul dubio corruptum; conieci olim οἱ ἀπὸ Ὀξύλου πέντε: εἰκοστῇ δὲ Ὀλ. cf. Z. f. A. 1847. p. 220. et quae vere contra me monuit Kayser (ib. 1848. p. 1090.), τῇ δ' εἰκοστῇ ipse coniciens. Mihi nunc Strabonis locum 8, 3, 30. p. 543. A. 354. C. 138 Kr. contemplanti scribendum videtur: οἱ ἀπὸ Ὀξύλου πέμπτη καὶ εἰκοστῇ δὲ Ὀλυμπιάδι. — 5. εἰκοστῇ corruptum esse inter omnes constat. E loco 6, 3, 7. mihi quidem fit verisimile, unice veram esse Böckhii restorationem ἐνενηκοστῇ. — X, 3. De epigrammate cf. Z. f. A. 1849. p. 385. Brunn Griech. Künstler I, p. 42. Post Ἀλυάττην inserendum est ἦν; quod mihi certe minus videtur violentum quam animo subintelligere quod non potest subintelligi. — 4. τοὶ Λακεδαιμόνιοι συμμαχία τ' ἀνέθεν scripsi, probantibus G. et E. Curtius Pelop. II, p. 110. n. 58.; τοὶ restituit C. O. Müller; τοῖς VaPcd AgLab; τῆς AMVb; τᾶς Jacobs Siebel. Bekk.; θεῶ (quidni θεοῖς?) Kayser; tum Λακεδαιμόνιοι Butt. Müller Kayser; Λακεδαιμόνιοις codd.; συμμαχία Kayser, Curtius; συμμαχίαν VaPcdAgRLab; συμμαχίδος AVb, marg. R.; γ' ἀνέθεν Butt.; τ' ἀνέθεν Kayser, Curtius; τάνθεν MRPcdAgLab; τεθέν Vb; γε τεθέν edd. — 7. τὰ δὲ ἐς ἀριστερὰ PcAgLab; ἐπ' ἀφ. rell.; fortasse etiam paullo ante ἐς ante τὰ ἄλλα huc referendum est. — 7. ἠνιώχει Sylb., quod probō. — 8. ἀπόγονος inserui, ut 8, 22, 1. 5, 13, 2. post τέταρτος SW. Dind.; ἀπὸ Πέλοπος Clavier. — XI, 1. πᾶσι διηρητισμένον Völkel, Kayser (cf. Z. f. A. 1848. p. 1090. 1849. p. 389.); πᾶσιν ἠνδιτισμένοι
b*

codd. edd. In sequentibus adhuc probabile mihi videtur scriptum fuisse *καθήμενός ἐστι χρυσοῦ, χρυσοῦ δὲ καί*; cf. Brunn, Griech. Künstler. I. 169. — 3. *οὐ γὰρ πο* — *Φειδίου*; cf. Z. f. A. 1849. p. 392 seq.; adde Brunn d. l. p. 171. — 8. Inter *Ἡρα* et *παρά* excidit Neptuni nomen; cf. Brunn d. l. p. 174 seq. — 9. cf. Z. f. A. 1849. p. 406. Brunn p. 175. — 11. τῷ *Ἀσκληπιῷ* scripsi cum Kor.; τῷ *Ἀσκληπιού* con. Fac., probarunt Siebel. SW. Dind.; τοῦ *Ἀσκληπιού* codd. et rell. edd. — XII, 2. *ποταμίους* — *γενύων*, adversarii cuiusdam est notula. Etiam segmenti sequentis verba *φιλότιμοι* — *ἐςποίησαν ἀγαλμάτων* a librario potius quam a Pausania profecta videntur. — 4. *ἢ ἐς τὰ ἀναθήματα* in SW mutatum est in *ἐστὶν ἀναθήματα*; secutus est Dind.; at pluralis *ἀναθήματα* probat profundius cubare mendum. — XIII, 7. *Πλακιανῆς* scripsi; idem (*Πλακινηῆς*) voluerunt Siebel. et Dind. praef. p. XXXI. Cf. Böckh Corp. Inscr. II. p. 914 seq. n. 3657.; *Πλαστάνης* La; *Πλαστήνης* rell. — 8. *καθάπερ γέ καὶ ἐν Περγάμῳ τέφρας ἐστὶ τῆς Ἡῶς τῆς Σαμίας βωμός?* — 9. *τῆς* δὲ *ἐπὶ* scripsi, quum respondeat praecedenti *κηπίδος τῆς πρώτης*; codd. edd. τοῦ δὲ *ἐπὶ*, quod quo possit referri non video. — 10. *παρέχεται καὶ ἀναβασμούς* VaLa; *καὶ* om. rell. — 11. *αὐτὸν μέγεθος* Bekk. SW. Dind. e coniectura Sylburgii; *αὐτῶν* codd.; aptius fortasse *αὐτῶ*. — XIV, 1. Circumscripsi *Ἥλειας* (*Ὀλυμπίας* alii) quod profectum puto a librario, qui *Eleorum* sacrificio in errorem inductus est. Fortasse etiam *ἐξελαύνοντι* librario corrigenti debemus; *ἐξελαύνοντες*, quod habet La (eodem alludit lectio *ἐξελαύνοντος* in VabAgLb), eum praebet sensum, ut caerimoniae pars fuerit abigere muscas. — 3. Pro *μάλιστα* vel *κάλλιστα* cum Bekkero, vel *μέγιστα* legendum est. Deinde *γῆς τῆς Κελτῶν* dedi; *γῆς τῆς τῶν Κελτῶν* MVbAgPcLa; *γῆς τῶν Κελτῶν* VaLb. SW. Dind. — 7. *μετὰ τοῦτον* scripsi; *μετὰ τοῦτο* codd. edd.; mox malim *πεποιήνται* δέ. — XV, 1. *Ὀπίσω δὲ* — *Λεωνίδαλον*. Lacuna latere videtur; *τόδε ἐντός* scripsi; *τὸ δὲ ἐντός* rell. E locis 5, 15, 4, 6, 17, 1. suspicari licet *ἐντός* rectius scribi; praeterea lectionis varietas ad h. l. et ad 6, 17, 1. suspectam reddit nominis formam *Λεωνίδαιον*. — 4. *ἔτι*, quod Bekkero debemus, notavi; *δέ τοι* edd. ante Bekk.; *δέ τι* Vb; *δὲ τοῖς* PcAgLa; *δὲ τῆς* Lb; *δὲ ἐντός* Va. Locus vix sanus. Mox *Λεσποίναις* reduxi cum codd. omnibus; eodem modo §. 10. *ταῖς Λεσποίναις*; edd. recce. id mutarunt in *Λεσποίνης* et *τῆς Λεσποίνης*. Mihi quidem *τὰ δὲ ἐς τὴν θεόν* obstare non videtur. — 10. *τὰ ἐς τὰς*

θεῶν dedi; *τὰς θεῶν* (*τὰ sup. lin.*) M, et sine correctura VabLb; *τὰ ἐς θεῶν* rell. — XVI, 1. *πρέποντα ἐς συγγραφήν* hoc uno loco legitur ap. Pausaniam. Mox lacuna haec fere hausit: *μῆμος δὲ εἰσι τοῦ ναοῦ πόδες τρεῖς καὶ ἐξήκοντα [καὶ ἑκατόν, τὸ δὲ εὖρος **, το δὲ ὕψος ποδῶν ἐξήκοντα] οὐκ ἀποδεῖ*. — 2. *οὔτι που πάσαι* (sc. *εἰσιν*) codd. fere omnes; *πάσαις* edd. praeter SW. — 3. *εἰσὶ δὲ καὶ ἄγων γυναικῆς*. Omnia sana sunt. Etiam ministrae, quarum numerus incertus, erant *γυναῖκες*, non *παρθένου*; cf. 5, 13, 10. — 7. Lacuna haec fere hausit: *καὶ τὰλλα [καὶ τῶν γυναικῶν τὸν ἀριθμὸν καταλυθεισῶν πλείστον] ὁμοῦ τῶν πόλεων*. — XVII, 4. Certatim corrigunt *Καρχηδόnius* pro *Καρχηδόνιος*. „Le changement de *Καρχηδόnius* en *Καρχηδόνιος* ou *Χαλχηδόνιος* (sic) proposé par O. Müller est d' une évidente nécessité. La confusion de ces mots est perpétuelle.“ Letronne Mem. de l'Ac. d. I. et BL. T. XV, 2. p. 145. „La correction d' O. Müller est indubitable.“ R. Rochette Lettre à M. Schorn p. 237. Adde Wien. Jahrb. B. 39. p. 149. Heidelb. Jahrb. 1828. p. 790. Brunn Griech. Künstler I. p. 500; mihi coniectura probabilis, non omnino necessaria videtur. — 6. Verba *καὶ τὰ μὲν* — *Ἐλληνες* ab aliis aliter tentata, sic satis probabiliter restituit Kayserus: *καὶ τὰ μὲν ἐς εὐθὺν αὐτῶν ἔχει σχῆμα, τὰ δὲ καὶ ἄλλο τῶν γραμμάτων βουστροφηδὸν καλοῦσιν Ἐλληνες*. Cf. 5, 20, 1. — XVIII, 1. τῷ *καθεύδοντι*; articulum ego addidi. — 2. *αἰσχρὰν κολάζουσα?* cf. 10, 28, 5. Deinceps *Ἰδας Μάρπησσαν* — *οὐκ ἀέκουσαν* restitui cum codd. omnibus; mutato verborum ordine *ἄγει πάλιν* cum Musuro edd. omnes; mihi placet quod proposuit Dindorfius praef. p. IX. *ἂν οἱ Ἀπόλλων Ἄρπασεν, ἐκ ναοῦ πάλιν ἐξάγει οὐκ ἀέκουσαν*. Minus probo quod idem reponere velit *οὐκ ἐθέλουσαν*. — 3. *ἐς τὸν λόγον τῶν Ἑλλήνων* vix sana videntur. — XIX, 2. Scripsi *Ἐρις αἰσχίστη τὸ εἶδος· εἰκνῖαν πρὸς ταύτην καὶ Καλλιφῶν*; de *εἰκνῖαν* πρὸς ταύτην conf. ad 10, 34, 3; *Ἐρις αἰσχίστη τὸ εἶδος εἰκνῖα· πρὸς δὲ ταύτην (ταύτην Vb) καὶ Καλλιφῶν* edd. codd. sensu inepto. Cui minus placet ratio mea scribat *εἰκνῖαν ταύτην*, quum πρὸς e varia lectione ad *πρόκλησιν* praecedens facile possit derivari. — 3. *ἔλκετον* (*ἔλκε τὸν Lb*) *Ἀθάναθεν* MPcAgLabFab; *ἔλκε τὴν Ἀθήναθεν* Va; verborum ordinem a codicibus oblatum restitui, *ἔλκετον* scripsi suadente C. F. Webero meo; ordine inverso *Ἀθήναθεν ἔλκετον* cum Musuro edd. ante Bekkerum; *Ἀθάναθεν ἔλκετον* Bekker SW. Dind.; *Ἀῖθραν Ἀφιδναθεν* Bergk Archäol. Zeitung 1845. p. 173. n. 18;

Ἀῖθρον δ' ἀπ' Ἀθανῶν ἔλκετον Dind. praef. p. VIII. — 4. οὗτός γε Heyne; οὗτός τε edd. codd. — 6. περὶ αὐτό Bergk d. l. p. 175.; περὶ αὐτὸν edd. codd. Idem καὶ (μίλανες) μηλεία τε velit. — 10. Haud immerito in κατειρησμένον offendit Kayserus; nullo alio loco sic loquitur Pausanias. — XX, 2. Restitui cum codd. omnibus et edd. antiquis αὐτὸν διδαχθῆναι, lacunam indicans; αὐτοδιδασθῆναι, e Buttmani coniectura Bekker et cum lacunae signo SW. Dind. — 3. ἐπὶ δὲ (τῆ) κλειδί scripsi; ἐπὶ δὲ κλειδα (ἡλιδα, ἡλειδα) MRPeAgLab; ἡ δὲ κλειδα marg. R, Vb edd. Post κλειν exprunxi καὶ cum VbPeAgLab. — 6. Ἦν δὲ καλοῦσιν — τέσσαρες δὲ εἰσιν. Locus non medicina, sed ferro sanandus; si ἦν δὲ καλοῦσιν usque ad ἔστι μὲν et δὲ post τέσσαρες includimus, recte procedit oratio. Sed manum violentam retineo. — XXI, 1. ἐπεξεργόμενος s. ἐπεξερχόμενος scribendum videtur. — 5. οὐδὲ ἀποδιδόντες? — 8. Verba οὔτινες — ἐξηγητᾶς cancellis notavi utpote absurda hoc loco et inepta. Exciderant, puto, §. 5. post ζημίας ὑπὸ Ἡλείων, ubi apte collocantur; deinceps margini adscripta casu quodam in locum nostrum depressa sunt. Sequens γὰρ omittit Va. Etiam segmento 9. verba Ἀλεξανδρείας δὲ usque Ρεκῶτιν quam sint inepta dici non potest. — 15. Sensus postulare videtur ἀνδρας οὐχ ὑπὲρ αὐτῆς μαχομένους τῆς νίκης ἐπώρασαν, συνθεμένους δὲ ὑπὲρ λήμματος. Mox αὐτῶν Σαραπάμων scripsi, hoc volente Clavierio; αὐτῶ Γαραπάμων edd. codd. — 16. ἄλλως MVaPeAgLab; ἄλλους edd. — XXIII, 3. τῶν Μηδικῶν ὕστερον e Siebelisii coniectura ediderunt Bekk. SW.

Dind.; ὑπὸ τῶν Μηδικῶν ὕστερον codd., in quo οὐ πο¹ i. e. οὐ πολὺ τ. Μηδ. ὕστερον latere suspicor. Mox συνοικισμὸν τὸν πρὸς malim; denique τὰ ἐς πλάστια scripsi; τὰ ἐς Πλαταιᾶς edd. codd. cf. 5, 20, 2. — 5. Φύλακος dedi e coniectura Clavierii, haud improbante Dindorfio; Ψύλακος codd. praeter Vb, qui habet Θύλακος; et sic edd. — 6. Δύο δὲ ἦσαν ἐν Σικελίᾳ πόλεις placet; deinde τὰ ὀνόματα ἐν τῇ Καταναίᾳ, ἡ μὲν scripsi; cf. Z. f. A. 1840. p. 606.; probat Dind. praef. p. XXV; τὰ ὀνόματα, ἐν Καταναίᾳ δὲ ἡ μὲν codd. edd. — 7. καὶ ** μετρεῖτ' Ἀρίστων ἠδὲ Τελέστας | Αὐτοκασίγνητοι χᾶμα Λάκωνες ἔσαν Dind., quod placet. Violentior est Kayseri medela: Οἱ δ' ἔργον τελέσαντες Ἀρίστων ἠδὲ Τελέστας | Αὐτοκασίγνητοι τ' ἠδὲ Λάκωνες ἔσαν. Equidem retinui Bekkeri lectionem, non quidem probans, at incerta incertis substituere nolens. — XXIV, 10.

E lectione ἐπὶ ἱερεῖα (ἐπεὶ R marg.) quam habent La et R marg. Kayserus ἐπὶ ἱερεῖα eruit; ἐπὶ ἱερεῖα codd. rell.; ἐς τὰ ἱερεῖα edd. — XXV, 7. Malim τὸν δὲ τὸν ἐν Νεμείᾳ, ut 5, 26, 7. 6, 5, 5. 5, 11, 5. — 9. ἐπὶ μόνῳ τῷ Ἀγαμέμνονι dedi; cf. Z. f. A. 1847. p. 290.; ἐπὶ μόνῳ τῷ ἀγάλματι Ἀγαμέμνονι codd.; ἐπὶ μόνῳ τῷ ἀγάλματι Ἀγαμέμνονος edd. — XXVI, 1. Μεσσήνιοι δὲ — Ἀθηναίων; latet corruptela; Dind. post σφισιν asteriscum posuit. — XXVII, 3. δῆλα δὲ — τῷ ἴππῳ. Locus nondum sanus: ἔστι μὴν ** ἀνδρὸς et γίνεσθαι Dind.; δηλοῖ δὲ καὶ ἄλλα, ὅτι μόνον ἀνδρὸς μάγου σοφία γίνεται τὰ συμβαίνοντα τῷ ἴππῳ Kayser; fortasse: δῆλα δὲ καὶ ἄλλα ἀνδρὸς μάγου σοφία γενέσθαι καὶ τὰ συμβαίνοντα τῷ ἴππῳ; at ἐς τιμῆν omnes habent codd. praeter AgLb. — 10. Post κατὰ lacunam indicavi cum Dind.; hiare sermonem viderunt Böckh. Bekker. Franzius (Jahrbb. f. wiss. Krit. 1841. p. 220.) Explere lacunam post alios conatur Kayserus. Fortasse ut 2, 28, 7. κατὰ χάραν λείπειν τὸ ἀνάθημα scripsit Pausanias. Sequens καδάρσια, quod om. MLb, circumscripti, idem probante Kaysero. — 12. Nonne τεῖχος ἢ πόλις?

Liber VI.

I, 6. Ἐς δὲ τὴν dedi, volentibus Dind. Kayser.; ἐς δὲ τὴν codd. edd. Mox γέγραπται δὲ καὶ ἐπιγράμμα τὰ ἐς τὴν Κυνύσιαν ἔχον? Aliter sentit Kayserus. — II, 1. Pancratiastae Acarnanis nomen lacuna hausit; eius locum occupavit Ξενάργης; lectionis varietas ad Ξενάργης. — 5. Circumscripsi ὡς cum Vb; expungunt particulam SW. Dind.; pro εἰσι in MVaPeLb est ἔστι, in AgLa ἔστι, unde Kayserus Κύπριοι δὲ καὶ ὑστὶν ἐπεξεῦρον ὡς ἔστι μαντεύεσθαι eruit. Nihil placet. — 8. Hoc loco et 6, 12, 6. Αἰνυτος verum nomen esse videtur; Αἰσηπος utroque loco Dind.; cf. Jen. Lit. Zeit. 1846. p. 83. Exemplis ibi prolatis adde 7, 2. n. 45. — III, 3. Λακεδαιμονίων pro Λακεδαιμονίοις restituendum puto, ut v. gr. 1, 3, 4. 8, 27, 8. — 4. καὶ πατρός uncis notant Siebel. Bekk. SW., expungit Dind.; at Υἱὸς Πατροκλέος Δαίδαλος ἐργάσατο est in titulo ap. Böckh. II. n. 2984. Πατρός Πατροκλέους dictum est ut v. g. §. 6. et 6, 4, 5. 6, 9, 5. — 5. Κοῖτιον (Κοῖτιον) et Κοῖτιῶ Dind. Comprobari hanc formam inscriptionis auctoritate, et hac ipsa fortasse usum esse artificem nemo facile negaverit; eandem ubique restituendam esse, ubi Κοῖτίας exhibent libri scripti equidem nego.

Pro παρ' αὐτῶ Κριτία malim παρὰ τῷ Κριτία. — 9. δις πεντάθλων in SW propositum, a Dind. receptum equidem retineo, quum proxime ad literas accedat; contra pugnat Kayser; δις ἐν ταῦθα codd. et rell. edd. — 10. τὸ πάθημα? Certe μάθημα de ludorum exercitio apud Pausaniam non invenitur. — 12. Καλλιβρότου; cf. Keil Anal. p. 124. n. 1.; Καλλιμβρότου Dind. — 14. δαμοσία? — IV, 1. Pausaniae usus postulare videtur τοὺς ἐσελθόντας. — 5. ἐπεὶ ἄλλως γε κ. τ. ἔ. cf. Z. f. A. 1850. p. 129 seqq. — 8. δύο omittunt MVaPcAgLab. — 11. ὃς inclusi cum SW Dind.; fortasse τε inserendum est ante τετύχημεν. — V, 7. κατελειγμένων μοι? — 8. Malim ἢ τε ὄροφῇ τηρικαῦτα, ut 8, 42, 13. 10, 32, 5 et 7. Suidas in libro suo iam invenit κορυφή. — VI, 4. Καικῆνον scripsi cum Lab; Καικίνην rell. cf. Aelian. V. H. 8, 18. Thucyd. 3, 103. — 11. τοιάδε MVbLb; ταιᾶδε rell. — VII, 1. Pausanias νίκας ἐν παισὶ dicere solet. — 4. ὑπὸ τριήρων ἁλούς; praepositionem omittunt codd., eamque abesse posse exemplis probare conatur Dind., quorum tamen ratio diversa mihi videtur. Hoc certe constat multis aliis in locis ab usu communi non recedere Pausaniam; vide v. g. 1, 9, 6, 1, 15, 2, 1, 22, 6, 2, 2, 5, 2, 22, 6, 3, 26, 8. — VIII, 1. Etiam hoc loco τοὺς ἐσελθόντας Pausanias scripsisse videtur; cf. ad c. 4, 1. — 2. Δεννύτα vel Διννύτα, aeolice, Bergk; Δινύτα, Δενύτα, Δινύτα codd.; deinde τάνδ' scripsi; idem voluit Bergk; τήνδ' edd. codd. — 5. Κριτόδαμος — Δαμοκρίτου, cf. Bergk. Exere. Plin. 1. p. 31. — IX, 1. Αἰγινήταις τισιν codd. et edd. antiquae; Αἰγινήταις τις Siebel. ed. min. Bekk. SW Dind. e coniectura C. O. Müller; deinde αὐτον εἶη dedi; αὐτὰ ἂν εἶη (i. e. αὐτὰ εἶη) codd. Dind.; αὐτὰ εἶη rell. edd. — 4. τρίτη — Ὀλυμπιάδας; sic codd.; lectio vix sana, restauratio dubia. — X, 4. ὁ τοῦ ὄπλου δρόμος scripsi, ut 6, 13, 2.; ὁ τοῦ ὄπλου δρόμος codd. edd. cf. 10, 7, 7. Mox post ὁμωνύμῳ addendum, non subintelligendum est τῷ μὲν. — 5. εἰδότες ἐκ πατέρων malim; idem sibi placere indicavit mihi Bergk. — XI, 3. τῶν πολιτῶν ἀνὴρ τις scripsi, probante Bergkio; τῶν πολλῶν ἀνὴρ τις edd. codd. — XII, 4. κρατήσαντες; imo κρατήσαντι. — 6. Αἰγύπτου; cf. ad 6, 2, 8. Quae sequuntur recte esse restaurata nolim affirmare. In codicibus parum subsidii. — 8. Αἰμοστράτου nomen corruptum; fortasse Δαμοστράτου s. Δημοστράτου. Ante εὐρισκον adieci negationem, quam necessariam esse

hoc loco iudicarunt Abresch, Schneider, Facius, Bekker; idem fecerunt Clavier. SW Dind.; negatio, quam ante περιέχει habent codd., e margine in locum alienum irrepsit. Expunxi cum Clavierio; circumscribit Bekker. Dind.; Siebel. et SW eundem sensum assequi sibi videntur post δόγμα distinguendo interrogationis signo. — 9. Τρίτειαν codd.; Τριταίαν s. Τριταίαν edd.; cf. ad 7, 22, 6. — XIII, 1. τρισὶ — Ὀλυμπιάσι scripsi; cf. 6, 7, 1. et Z. f. A. 1847. p. 294.; τρισὶς — Ὀλυμπιάσι edd. codd.; Ὀλυμπιάσι Lb; Ὀλυμπιάσι M. — 2. Ἀνάκειται δὲ καὶ ἐν Ὀλυμπία στήλῃ scripsi; cf. Z. f. A. 1847. p. 294 seq.; ἀνάκ. δὲ τῇ ἐν Ὀλ. καὶ στήλῃ codd.; ἀνάκ. δὲ ἐν τῇ Ὀλυμπία καὶ στήλῃ edd. Respicit Pausanias locum 3, 14, 3. — 5. Fortasse Ἰππίου τοῦ * * τὸ δὲ ἐπίγραμμα, ita ut patris nomen exciderit. Mox post καιρόν delevi καδ' ὄν cum Bekkero MPed Lab, lacunamque hoc loco indicavi, post δῆμον Bekker. SW Dind. Tota haec pagina fuit corrupta. — 8. Scripsi τοὺς Νεμέα * * τας. Cf. Z. f. A. 1847. p. 295 seq. Hoc certissimum est, Νεμεάτας (Νεμεάτας Lb), quod habent codices et edd. esse corruptum et excidisse Isthmionicas. Ἴσθμιάτας autem non magis probo quam Νεμεάτας. — 11. Agathinus et Telemachus fratres erant; cf. 3, 18, 13. 6, 7, 8. 7, 1, 6. Locus sanus est. — XV, 2. Ὀλίδαν codd.; nomen vix sanum; Ὀλαΐδαν, quod e coniectura dederunt SW, probavitque Dind., ad veram nominis formam accedere, non ipsam restaurare videtur. Scriptum fuit ΟΛΥΜΠΙΑΙΟΛΑΪΔΑΝ i. e. Ὀλυμπία Ἰολαΐδαν. Cf. 10, 7, 8. — XVI, 8. καὶ τάδε ἐπιλέγουσιν? Mox Σθέννιδος vult Keil Anal. p. 221. et sic 6, 17, 5. habent Lab; cf. Stephan. Paris. s. n. Σθέννης; simplici elemento nomen legitur sine varietate Strab. 12, 3, 11. p. 525. Kramer. Plut. Lucull. c. 23. — XVII, 1. Λεωνίδαίου; cf. ad 5, 15, 1. — 8. „Non dubium quin Pausaniae pro Καρμαντίδου reddi debeat Χαρμαντίδου, coll. Suid. v. Γοργίας.“ Keil Analect. p. 208. — 9. Malim ἄλλὰ ἐκείνου γε ἐς πλεον e codicum vestigiis. — XIX, 4. ὑπὸ Μνάων; literam α hoc loco et 10, 38, 8. a codicibus oblatam expellere nolui; ο vel ω substituunt editiones; cf. Jen. Lit. Zeit. 1846. p. 84. Fortasse segmento seq. scribendum est Μνάνες. — 6. ἀνάθημα Μιλτιάδου; cf. Seguiet de S. Brisson in Mém. de l'Ac. d. I. et BL. T. XV. p. 140 seq. Erravit Pausanias. — 7. Ποθαίου τέχνη τοῦ Ἀντιφίλου καὶ Μεγακλέους s. Ποθαίου τέχνη καὶ Ἀντιφίλου τῶν Μεγακλέους? — 8. αὐταὶ μὲν scripsi pro αὐται μὲν. — XX, 8. ἐπὶ ξημίᾳ ut cap. 23, 4.; ἐπὶ

ξημίας M^vab; ἐπὶ ξημίας (i. e. ξημιά^s, ι adscripto) AgLab; ἀπὸ ξημίας edd. Mox ἐπὶ τούτων τῶ πέρατι malim. — XXI, 5. ἀπὸ τούτου τὸν ποταμὸν (i. e. Λευκανίαν) Curtius Peloponn. II. p. 108. n. 50. — XXII, 2. Ὀλυμπιάδι μὲν τῇ ὀγδόῃ καὶ εἰκοστῇ Falconer. ad Strab. 5, 14, 5. — 9. Post συνῆν' expunxi ἀπολουθῶν cum M^pe AgLab; circumscribunt Bekk, Dind. — XXIII, 1. ἐντὸς τείχους? — 2. οἱ Ἑλλανοδίται αὐτοὺς dedi; τοὺς edd. codd. — Cf. Z. f. A. 1847. p. 298. seq. Curtius Pelop. II. p. 100. n. 25. Possis etiam τοὺς ἀθλητάς. — 8. οὕτω λαυθ. Curtius Pelop. II. p. 97.; οὕτοι edd. codd. — XXIV, 3. δεῖ ποιεῖν om. MAgLab; circumscripsi simul cum σφαῶ. — 5. Πύρρωνος τοῦ Πλειστοκράτους Rüper in Schneidewin. Philolol. III, 65.

Signo parenthesis rotundo () notavi quae inserenda, uncis [] quae delenda aut omnino suspecta viderentur.

ΑΤΤΙΚΑ.

2 I. 1. (Facijs, Siebelis.) Τῆς ἡπείρου τῆς Ἑλλην^{Bekker} κῆς κατὰ νήσους τὰς Κυκλάδας καὶ πέλαγος τὸ Αἰγαῖον ἄκρα Σούνιον πρόκειται γῆς τῆς Ἀττικῆς· καὶ λιμὴν τε παραπλεύσαντι τὴν ἄκραν ἐστὶ, καὶ ναὸς Ἀθηνᾶς Σουναῖδος ἐπὶ κορυφῇ τῆς ἄκρας. πλέοντι δὲ ἐς τὸ πρόσω Αἰυρίον τέ ἐστιν, ἐνθα ποτὲ Ἀθηναίοις ἦν ἀργύρου μέταλλα, καὶ νήσος ἔρημος οὐ μεγάλη Πατρόκλου καλουμένη· τείχος γὰρ ἠκοδομήσατο ἐν αὐτῇ καὶ χάρακα ἐβάλετο Πάτροκλος, ὃς τριήρεσιν ἐπέπλει ναύαρχος Αἰγυπτίαις, ἃς Πτολεμαῖος ὁ (Πτολεμαίου) τοῦ Λάγου τιμωρεῖν ἐστειλεν Ἀθηναίοις, ὅτε σφίσιν Ἀντίγονος ὁ Δημητρίου στρατιᾶ τε αὐτὸς ἐσβεβληκῶς ἐφθειρε τὴν χώραν καὶ ναυσὶν ἅμα ἐκ θαλάσσης κατεῖργεν. 2. Ὁ δὲ Πειραιεὺς δῆμος μὲν ἦν ἐκ παλαιοῦ, πρότερον δὲ 3 πρὶν ἢ Θεμιστοκλῆς Ἀθηναίοις ἤρξεν, ἐπίνειον οὐκ ἦν· Φάληρον δέ, ταύτη γὰρ ἐλάχιστον ἀπέχει τῆς πόλεως ἢ θάλασσα, τοῦτό σφισιν ἐπίνειον ἦν, καὶ Μενεσθέα φασὶν αὐτόθεν ταῖς ναυσὶν ἐς Τροίαν ἀναχθῆναι, καὶ τούτου πρότερον Θεσέα δάσονται Μίνω δίκας τῆς Ἀνδρογέω τελευτῆς. Θεμιστοκλῆς δὲ ὡς ἤρξε, τοῖς τε γὰρ πλέουσιν ἐπιτηδειότερος ὁ Πειραιεὺς ἐφαίνετό οἱ προκείσθαι καὶ λιμένας τρεῖς ἀνθ' ἑνὸς ἔχειν τοῦ Φαληροῦ, τοῦτό σφισιν ἐπίνειον εἶναι κατεσκευάσατο. καὶ νεῶς καὶ ἐς ἐμὲ ἦσαν οἰκοί, καὶ πρὸς τῶ μεγίστῳ λιμένι τάφος Θεμιστοκλέους· φασὶ γὰρ μεταμελήσαι τῶν ἐς Θεμιστοκλέα Ἀθηναίοις, καὶ ὡς οἱ προσήκοντες τὰ ὅσα κομίσαιεν ἐκ Μαγνησίας ἀνελόντες. φαίνονται δὲ οἱ παῖδες οἱ Θεμιστοκλέους καὶ κατελθόντες καὶ γραφῆν ἐς τὸν Παρθενῶνα ἀναθέντες,

3 ἐν ἡ Ἐμιστοκλῆς ἐστὶ γεγραμμένος. 3. Θέας δὲ ἄξιον
τῶν ἐν Πειραιεὶ μάλιστα Ἀθηναῖς ἐστὶ καὶ Διὸς τέμενος·
χαλκοῦ μὲν ἀμφοτέρω τὰ θγάλματα, ἔχει δὲ ὁ μὲν σκήπ-
τρον καὶ Νίκην, ἡ δὲ Ἀθηνᾶ δόρυ. Ἐνταῦθα Λεωσθέ-
νην, ὃς Ἀθηναίοις καὶ τοῖς πᾶσιν Ἑλλήσιν ἠγούμενος
Μακεδόνας ἐν τε Βοιωτοῖς ἐκράτησε μάχῃ καὶ αὐτὸς 4
ἔξω Θερμοπυλῶν, καὶ βιασάμενος ἐς Λαμίαν κατέκλεισε
τὴν ἀπαντικρὺ τῆς Ολίτης, τοῦτον τὸν Λεωσθένην καὶ
τοὺς παῖδας ἔγραψεν Ἀρκεσίλαος. ἔστι δὲ τῆς στοᾶς τῆς
μακρᾶς, ἐνθα καθέστηκεν ἀγορὰ τοῖς ἐπὶ θαλάσσης, καὶ
γὰρ τοῖς ἀπωτέρω τοῦ λιμένος ἐστὶν ἑτέρα, τῆς δὲ ἐπὶ
θαλάσσης στοᾶς ὀπίσθεν ἐστᾶσι Ζεὺς καὶ Δῆμος, Λεωχά-
ρους ἔργον. πρὸς δὲ τῇ θαλάσῃ Κόνων φροδόμησεν
Ἀφροδίτης ἱερὸν, τριήρεις Λακεδαιμονίων κατεργα-
σάμενος περὶ Κυτίδου τὴν ἐν τῇ Καρικῇ χερρονήσῳ.
Κυτίδιοι γὰρ τιμᾶσιν Ἀφροδίτην μάλιστα, καὶ σφισιν
ἐστὶν ἱερὰ τῆς θεοῦ· τὸ μὲν γὰρ ἀρχαιότατον Δωρίτιδος,
μετὰ δὲ τὸ Ἀρκαίας, νεώτατον δὲ ἦν Κυτίδιον οἱ πολλοί,
Κυτίδιοι δὲ αὐτοὶ καλοῦσιν Εὐπλοίαν.

4. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλος Ἀθηναίος ὁ μὲν ἐπὶ Μουνυχία
λιμῆν, καὶ Μουνυχίας ναὸς Ἀρτέμιδος, ὁ δὲ ἐπὶ Φαλήρῳ,
καθὰ καὶ πρότερον εἴρηται μοι, καὶ πρὸς αὐτῷ Διμήτρος
ἱερὸν. ἐνταῦθα καὶ Σκιράδος Ἀθηναῖς ναὸς ἐστὶ καὶ Διὸς
ἀπωτέρω, βωμοὶ δὲ θεῶν τε ὀνομαζομένων ἀγνώστων
καὶ ἠρώων καὶ παίδων τῶν Θεσέως καὶ Φαλήρου· τοῦτον
γὰρ τὸν Φάληρον Ἀθηναῖοι πλεῦσαι μετὰ Ἰάσονός φα-
σιν ἐς Κόλχους. ἔστι δὲ καὶ Ἀυδρόγεω βωμὸς τοῦ Μίνω,
καλεῖται δὲ ἠρώος· Ἀυδρόγεω δὲ ὄντα ἴσασιν οἷς ἐστὶν
5 ἐπιμελὲς τὰ ἐργάτρια σαφέστερον ἄλλων ἐπίστασθαι. Ἀπέ-
χει δὲ σταδίους εἴκοσιν ἄκρα Κωλιάς· ἐς αὐτὴν φθαρέν-
τος τοῦ ναυτικοῦ τοῦ Μήδων κατήνεγκεν ὁ κλύδων τὰ
ναύαγια. Κωλιάδος δὲ ἐστὶν ἐνταῦθα Ἀφροδίτης ἄγαλμα

καὶ Γενετυλλίδες ὀνομαζόμεναι θεαί. δοκῶ δὲ καὶ Φω-
καεῦσι τοῖς ἐν Ἰωνίᾳ θεῶς ἃς καλοῦσι Γενναῖδας εἶναι ταῖς
ἐπὶ Κωλιάδι τὰς αὐτάς. Ἔστι δὲ κατὰ τὴν ὁδὸν τὴν ἐς
Ἀθήνας ἐκ Φαλήρου ναὸς Ἥρας οὔτε θύρας ἔχων οὔτε
ὄροφον· Μαρδόνιον φασιν αὐτὸν ἐμπρῆσαι τὸν Γωβρίου.
τὸ δὲ ἄγαλμα τὸ νῦν δὴ, καθὰ λέγουσιν, Ἀλκαμένους
ἐστὶν ἔργον. οὐκ ἂν τοῦτό γε ὁ Μήδος εἴη λελωβημένος.

II. Ἐσελθόντων δὲ ἐς τὴν πόλιν ἐστὶν Ἀντιόπης μνημα
Ἀμαζόνος. αὐτὴν τὴν Ἀντιόπην Πίνδαρος μὲν φησιν ὑπὸ
Πειρίθου καὶ Θεσέως ἀρπασθῆναι, Τροίξηνίω δὲ Ἥρᾳ
τοιαδὲ ἐς αὐτὴν πεποίηται· Ἡρακλέα Θεμισκυραν πολιορ-
κοῦντα τὴν ἐπὶ Θερωδοντι ἐλεῖν μὴ δύνασθαι, Θεσέως δὲ
ἐρασθεῖσαν Ἀντιόπην, στρατεῦσαι γὰρ ἅμα Ἡρακλεῖ καὶ
Θησείᾳ, παραδοῦναι τὸ χωρίον. τάδε μὲν Ἥρας πεποίηκεν·
Ἀθηναῖοι δὲ φασιν, ἐπεὶ τε ἦλθον Ἀμαζόνες Ἀντιόπην
μὲν ὑπὸ Μολπαδίας τοξευθῆναι, Μολπαδίαν δὲ ἀποθα-
νεῖν ὑπὸ Θεσέως. καὶ μνημᾶ ἐστὶ καὶ Μολπαδίας Ἀθη-
6 ναίος. 2. Ἀνιόντων δὲ ἐκ Πειραιῶς ἐρείπια τῶν τει- 2
χῶν ἐστίν, ἃ Κόνων ὕστερον τῆς πρὸς Κυτίδω ναυμαχίας
ἀνίστησε· τὰ γὰρ Ἐμιστοκλέους μετὰ τὴν ἀναχώρησιν
οἰκοδομηθέντα τὴν Μήδων ἐπὶ τῆς ἀρχῆς καθηρέθη τῶν
τριακοντα ὀνομαζομένων. εἰσὶ δὲ τάφοι κατὰ τὴν ὁδὸν
γνωριμώτατοι Μενάνδρου τοῦ Διοπίθους καὶ μνημα
Εὐριπίδου κενόν. τέθραπται δὲ Εὐριπίδης ἐν Μακεδονίᾳ
παρὰ τὸν βασιλέα ἐλθὼν Ἀρχέλαον· ὁ δὲ οἱ τοῦ θανάτου
τρόπος, πολλοῖς γὰρ ἐστὶν εἰρημένος, ἐχέτω καθὰ λέ-
γουσιν. 3. Συνῆσαν δὲ ἄρα καὶ τότε τοῖς βασιλεῦσι 3
ποιηταί, καὶ πρότερον ἔτι καὶ Πολυκράτει Σάμου τυ-
ραννοῦντι Ἀνακρέων παρῆν καὶ ἐς Συρακούσας πρὸς
Ἰάωνα Αἰσχύλος καὶ Σιμωνίδης ἐστάλησαν· Διονυσίω
δὲ, ὃς ὕστερον ἐτυράννησεν ἐν Σικελίᾳ, Φιλόξενος παρ-
ῆν, καὶ Ἀντιγόνη Μακεδόνων ἀρχοντι Ἀνταγόρας Ῥό-
1*

διος και Σολεύς Ἄρατος. Ἡσίοδος δὲ και Ὀμηρος ἢ συγγενέσθαι βασιλεύσιν ἠτύχησαν ἢ και ἐκόντες ἀλιγώρησαν, ὁ μὲν ἀγροικία και ὄκνη πλάνης, Ὀμηρος δὲ ἀποδημήσας ἐπὶ μακρότατον και τὴν ἀφέλειαν τὴν ἐς χρήματα παρὰ τῶν δυνατῶν ὑστέραν θέμενος τῆς παρὰ τοῖς πολλοῖς δόξης, ἐπεὶ και Ὀμηρῶ πεποιημένα ἐστὶν Ἀλκίνοῦ παρεῖναι Δημόδοκον, και ὡς Ἀγαμέμνων καταλείπει τινὰ παρὰ τῆ γυναικὶ ποιητὴν. Ἔστι δὲ τάφος οὐ πόρρω τῶν πυλῶν, ἐπίδημα ἔχων στρατιώτην ἵππῳ παρεστηκότα· ὄντινα μὲν οὐκ οἶδα, Πραξιτέλης δὲ και τὸν ἵππον και τὸν στρατιώτην ἐποίησεν.

4 4. Ἐσελθόντων δὲ ἐς τὴν πόλιν οἰκοδόμημα ἐς παρασκευὴν ἐστὶ τῶν πομπῶν, ὡς πέμπουσι τὰς μὲν ἀνὰ πᾶν ἔτος, τὰς δὲ και χρόνον διαλείποντες. και πλησίον ναὸς ἐστὶ Δήμητρος, ἀγάλματα δὲ αὐτῆ τε και ἡ παῖς και δᾶδα ἔχων Ἰακχος· γέγραπται δὲ ἐπὶ τῷ τοίχῳ γράμμασιν Ἀττικοῖς ἔργα εἶναι Πραξιτέλους. τοῦ ναοῦ δὲ οὐ πόρρω Ποσειδῶν ἐστὶν ἐφ' ἵππου, δόρυ ἀφιείς ἐπὶ γίγαντα Πολυβώτην, ἐς ὃν Κόρις ὁ μῦθος περὶ τῆς ἄκρας ἔχει τῆς Χελώνης· τὸ δὲ ἐπίγραμμα τὸ ἐφ' ἡμῶν τὴν εἰκόνα ἄλλῳ δίδωσι και οὐ Ποσειδῶνι. Στοαὶ δὲ εἰσὶν ἀπὸ τῶν πυλῶν ἐς τὸν Κεραμεικόν, και εἰκόνες πρὸ αὐτῶν χαλ-
5 και και γυναικῶν και ἀνδρῶν, ὅσοις τι ὑπῆρχεν [ἂν τις τὸν λόγον] ἐς δόξαν. ἢ δὲ ἐτέρα τῶν στοῶν ἔχει μὲν ἱερὰ θεῶν, ἔχει δὲ γυμνάσιον Ἐρμοῦ καλούμενον· ἐστὶ δὲ ἐν αὐτῇ Πουλυτίανος οἰκία, καθ' ἣν παρὰ τὴν Ἐλευσίνι δρᾶσαι τελετὴν Ἀθηναίων φασὶν οὐ τοὺς ἀφανέστατους· ἐπ' ἐμοῦ δὲ ἀνεῖτο Διονύσῳ. Διονύσου δὲ τοῦτον καλοῦσι Μελομένοσι ἐπὶ λόγῳ τοιῶδε ἐφ' ὁποῖον περὶ Ἀπόλλωνα Μουσηγέτην. Ἐνταῦθα ἐστὶν Ἀθηναῖς ἀγαλμα Παιωνίας και Διὸς και Μνημοσύνης και Μουσῶν, Ἀπόλλων τε ἀνάθημα και ἔργον Εὐβουλίδου, και

δαίμων τῶν ἀμφὶ Διονύσου Ἄρατος· πρόσωπόν ἐστὶν οἱ μόνον ἐνφοδομημένον τοίχῳ. μετὰ δὲ τὸ τοῦ Διονύσου τέμενος ἐστὶν οἶκημα ἀγάλματα ἔχον ἐκ πηλοῦ, βασιλεύς Ἀθηναίων Ἀμφικτυῶν ἄλλους τε θεοὺς ἐστιῶν και Διονύσου. ἐνταῦθα και Πήγασός ἐστὶν Ἐλευθερέυς, ὃς Ἀθηναίους τὸν θεὸν ἐσήγαγε· συνεπελάβετο δὲ οἱ τὸ ἐν Δελφοῖς μαντεῖον ἀναμνήσαν τὴν ἐπὶ Ἰκαρίου ποτὲ ἐπιδημίαν τοῦ θεοῦ. 5. Τὴν δὲ βασιλείαν Ἀμφικτυῶν ἔσχεν οὕτως. Ἀκταῖον λέγουσιν ἐν τῇ νῦν Ἀττικῇ βασιλεύσει πρώτον· ἀποθανόντος δὲ Ἀκταίου Κέκροψ ἐκδέχεται τὴν ἀρχὴν θυγατρὶ συνοικῶν Ἀκταίου, και οἱ γίνονται θυγατέρες μὲν Ἐρση και Ἄγλαυρος και Πάνδροσος, υἱὸς δὲ Ἐρυσίχθων. οὗτος οὐκ ἐβασίλευσεν Ἀθηναίων, ἀλλὰ οἱ τοῦ πατρὸς ζῶντος τελευτήσαι συνέβη, και τὴν ἀρχὴν τὴν Κέκροπος Κραναὸς ἐξεδέξατο, Ἀθηναίων δυνάμει προύχων. Κραναῶ δὲ θυγατέρας και ἄλλας και Ἀτθίδα γενέσθαι λέγουσιν· ἀπὸ ταύτης ὀνομάζουσιν Ἀττικὴν τὴν χώραν, πρότερον καλουμένην Ἀκταίαν. Κραναῶ δὲ Ἀμφικτυῶν ἐπαναστάς, θυγατέρα δὲ Ἰφίμαχος ἔχων αὐτοῦ, παύει τῆς ἀρχῆς· και αὐτὸς ὑστερον ὑπὸ Ἐριχθονίου και τῶν συνεπαναστάντων ἐκπίπτει. πατέρα δὲ Ἐριχθονίῳ λέγουσιν ἀνθρώπων μὲν οὐδένα εἶναι, γονίαν δὲ Ἡφαιστον και Γῆν.

III. Τὸ δὲ χωρίον ὁ Κεραμεικὸς τὸ μὲν ὄνομα ἔχει ἀπὸ ἠρώος Κεράμου, Διονύσου τε εἶναι και Ἀριάδνης και τούτου λεγομένου· πρώτη δὲ ἐστὶν ἐν δεξιᾷ καλουμένη στοὰ βασιλείος, ἐνθα καθίζει βασιλεὺς ἐνιαυσίαν ἀρχὴν ἀρχὴν, καλουμένην βασιλείαν. ταύτης ἐπεστὶ τῷ κεράμῳ τῆς στοᾶς ἀγάλματα ὀπτῆς γῆς, ἀφιείς Θησεὺς ἐς θάλασσαν Σκείρωνα και φέρουσα Ἡμέρα Κέφαλον, ὃν κάλλιστον γενόμενόν φασὶν ὑπὸ Ἡμέρας ἐρασθείσης ἀρπασθῆναι, και οἱ παῖδα γενέσθαι Φαέθοντα *** και

φύλακα ἐποίησε τοῦ ναοῦ. ταῦτα ἄλλοι τε καὶ Ἡσίοδος
 2 εἶρηκεν ἐν ἔπεισι τοῖς ἐς τὰς γυναῖκας. Πλησίον δὲ τῆς
 στοᾶς Κόνων ἐστήκει καὶ Τιμόθεος υἱὸς Κόνωνος, καὶ
 βασιλεὺς Κυπρίων Εὐαγόρας, ὃς καὶ τὰς τριήρεις τὰς
 Φοινίσσας ἔπραξε παρὰ βασιλέως Ἀρταξέρξου δοθῆναι
 Κόνωνι· ἔπραξε δὲ ὡς Ἀθηναῖος καὶ τὸ ἀνέκαθεν ἐκ Σα-
 λαμῖνος, ἐπεὶ καὶ γενεαλογῶν ἐς προγόνους ἀνέβαινε
 Τεῦκρον καὶ Κινύρου θυγατέρα. Ἐνταῦθα ἐστήκει Ζεὺς
 ὀνομαζόμενος Ἐλευθέριος, καὶ βασιλεὺς Ἀδριανὸς ἐς
 ἄλλους τε ὧν ἤρχεν εὐεργεσίας καὶ ἐς τὴν πόλιν μάλιστα
 3 ἀποδειξάμενος τὴν Ἀθηναίων. 2. Στοὰ δὲ ὀπισθεν ἀνο-
 δόμηται γραφὰς ἔχουσα θεοὺς τοὺς δώδεκα καλουμέ-
 νους. ἐπὶ δὲ τῷ τοίχῳ τῷ πέραν Θησεύς ἐστὶ γεγραμμέ-
 νος καὶ Δημοκρατία τε καὶ Δῆμος· δηλοῖ δὲ ἡ γραφή
 9 Θησεῖα εἶναι τὸν καταστήσαντα Ἀθηναίους ἐξ ἴσου πολι-
 τεύεσθαι. κενώρηκε δὲ φήμη καὶ ἄλλως ἐς τοὺς πολλοὺς
 ὡς Θησεὺς παραδοίη τὰ πράγματα τῷ δήμῳ, καὶ ὡς ἐξ
 ἐκείνου δημοκρατούμενοι διαμένειεν, πρὶν ἢ Πεισί-
 στρατος ἐτυράννησεν ἐπαναστάς. Λέγεται μὲν δὴ καὶ
 ἄλλα οὐκ ἀληθῆ παρὰ τοῖς πολλοῖς οἷα ἱστορίας ἀνηκόοις
 οὔσι καὶ ὀπόσα ἤκουον εὐθύς ἐκ παιδῶν ἐν τε χοροῖς καὶ
 τραγωδίαις πιστὰ ἠγουμένοις, λέγεται δὲ καὶ ἐς τὸν Θη-
 σεῖα ὡς αὐτὸς τε ἐβασίλευσε, καὶ ὕστερον Μενεσθέως
 τελευτήσαντος καὶ ἐς τετάρτην οἱ Θησεῖδαι γενεὰν διέ-
 μειναν ἄρχοντες. εἰ δέ μοι γενεαλογεῖν ἤρεσκε, καὶ τοὺς
 ἀπὸ Μελάνθου βασιλεύσαντας ἐς Κλειδικὸν τὸν Αἰσιμί-
 δου καὶ τούτους ἀν' ἀπηριθμησάμην.

4 3. Ἐνταῦθ' ἐστὶ γεγραμμένον καὶ τὸ περὶ Μαντίνειαν
 Ἀθηναίων ἔργον, οἱ βοηθήσαντες Λακεδαιμονίοις ἐπέμ-
 φθησαν. συνέγραψαν δὲ ἄλλοι τε καὶ Ξενοφῶν τὸν πάν-
 τα πόλεμον, κατάληψιν τε τῆς Καδμείας καὶ τὸ πταίσμα
 Λακεδαιμονίων τὸ ἐν Λένιτροις, καὶ ὡς ἐς Πελοπόννη-

σον ἐσέβαλον Βοιωτοὶ καὶ τὴν συμμαχίαν Λακεδαιμο-
 νίοις τὴν παρ' Ἀθηναίων ἐλθοῦσαν. ἐν δὲ τῇ γραφῇ τῶν
 ἱπέων ἐστὶ μάχη, ἐν ἣ γνωριμώτατοι Γρύλος τε ὁ Ξενο-
 φῶντος ἐν τοῖς Ἀθηναίοις, καὶ κατὰ τὴν ἱππὸν τὴν Βοιω-
 τικὴν Ἐπαμεινώνδας ὁ Θηβαῖος. ταύτας τὰς γραφὰς Εὐ-
 φρόνωρ ἔγραψεν Ἀθηναίους, καὶ πλησίον ἐποίησεν ἐν
 τῷ ναῷ τὸν Ἀπόλλωνα Πατρῶν ἐπίκλησιν. πρὸ δὲ τοῦ
 ναοῦ τὸν μὲν Λεωχάρης, ὃν δὲ καλοῦσιν Ἀλεξίκακον, Κά-
 λαμῖς ἐποίησε. τὸ δὲ ὄνομα τῷ θεῷ γενέσθαι λέγουσιν,
 ὅτι τὴν λοιμῶδη σφίσι νόσον ὁμοῦ τῷ Πελοποννησίων
 πολέμῳ πιέξουσιν κατὰ μάντευμα ἔπαυσεν ἐκ Δελφῶν.

4. Ωικοδόμηται δὲ καὶ Μητρόσ θεῶν ἱερόν, ἣν Φει- 5
 10 δίας εἰργάσατο, καὶ πλησίον τῶν πεντακοσίων καλουμέ-
 νων βουλευτήριον, οἱ βουλευέουσιν ἐνιαυτὸν Ἀθηναίους·
 Βουλαίου δὲ ἐν αὐτῷ κείται ξόανον Διός, καὶ Ἀπόλλων
 τέχνη Πεισίου, καὶ Δῆμος ἔργον Λύσωνος. τοὺς δὲ
 θεσμοθέτας ἔγραψε Πρωτογένης Κανύιος, Ὀλβιάδης δὲ
 Κάλλιππον, ὃς Ἀθηναίους ἐς Θερμοπύλας ἤγαγε φυλά-
 ξοντας τὴν ἐς τὴν Ἑλλάδα Γαλατῶν ἐσβολήν.

IV. Οἱ δὲ Γαλάται οὗτοι νέμονται τῆς Εὐρώπης τὰ
 ἴσχατα, ἐπὶ θαλάσῃ πολλῇ καὶ ἐς τὰ πέρατα οὐ πλωῖμα·
 παρέχεται δὲ ἄμπωτιν καὶ θαλίαν καὶ θηρία οὐδὲν εἰ-
 κότα τοῖς ἐν θαλάσῃ τῇ λοιπῇ· καὶ σφίσι διὰ τῆς χώρας
 οἷα ποταμὸς Ἡριδανός, ἐφ' ᾧ τὰς θυγατέρας τὰς Ἥλιου
 ὀδύρεσθαι νομίζουσι τὸ περὶ τὸν Φαέθοντα τὸν ἀδελφὸν
 πάθος. ὁψὲ δὲ ποτε αὐτοὺς καλεῖσθαι Γαλάτας ἐξενίκη-
 σεν· Κελτοὶ γὰρ κατὰ τε σφᾶς τὸ ἀρχαῖον καὶ παρὰ τοῖς
 ἄλλοις ὀνομάζοντο. Συλλεγείσα δὲ σφίσι στρατιὰ τρέ-
 πεται τὴν ἐπὶ Ἰουλίῳ, καὶ τό τε Ἴλλυριῶν ἔθνος καὶ πᾶν
 ὄσον ἄχρι Μακεδόνων ᾤκει καὶ Μακεδόνας αὐτοὺς ἀνα-
 στάτους ἐποίησε, Θεσσαλίαν τε ἐπέδραμε. καὶ ὡς ἐγγὺς
 Θερμοπυλῶν ἐγίνοντο, ἐνταῦθα οἱ πολλοὶ τῶν Ἑλλήνων

ἐς τὴν ἐφοδὸν ἡσύχαζον τῶν βαρβάρων, ἅτε ὑπὸ Ἀλεξάνδρου μεγάλως καὶ Φιλίππου κακωθέντες πρότερον· καθεῖλε δὲ καὶ Ἀντίπατρος καὶ Κάσσανδρος ὕστερον τὸ Ἑλληνικόν, ὥστε ἕκαστοι δι' ἀσθένειαν οὐδὲν αἰσχρὸν ἐνόμιζον ἀπειναι τὸ κατὰ σφᾶς τῆς βοηθείας. 2. Ἀθηναῖοι δὲ μάλιστα μὲν τῶν Ἑλλήνων ἀπειρήκεσαν μήκει τοῦ Μακεδονικοῦ πολέμου καὶ προσπταίοντες τὰ πολλὰ ἐν ταῖς μάχαις, ἐξιέναι δὲ ὅμως ἄρμητο ἐς τὰς Θερμοπύλας σὺν τοῖς ἐθέλουσι τῶν Ἑλλήνων, ἐλόμενοι σφίσι τὸν Κάλλιππον τοῦτον ἠρεῖσθαι. Καταλαβόντες δὲ ἡ στενωπώτατον ἦν, τῆς ἐσόδου τῆς ἐς τὴν Ἑλλάδα εἶργον 11 τοὺς βαρβάρους. ἀνευρόντες δὲ οἱ Κελτοὶ τὴν ἀτραπὸν ἦν καὶ Μήδοις ποτὲ Ἐφιάλτης ἠγήσατο ὁ Τραχίνιος, καὶ βιασάμενοι Φωκίαν τοὺς τεταγμένους ἐπ' αὐτῇ, λανθάνουσι τοὺς Ἑλληνας ὑπερβαλόντες τὴν Οἴτην. 3. Ἐνθα δὴ πλείστου παρέσχοντο αὐτοὺς Ἀθηναῖοι τοῖς Ἑλλησιν ἀξιόους, ἀμφοτέρωθεν, ὥς ἐκνικλώθησαν, ἀμνύομενοι τοὺς βαρβάρους. οἱ δὲ σφίσι ἐπὶ τῶν νεῶν μάλιστα ἐταλαιπώρον, ἅτε τοῦ κόλπου τοῦ Λαμιακοῦ τέλεματος πρὸς ταῖς Θερμοπύλαις ὄντος· αἴτιον δέ, ἐμοὶ δοκεῖν, τὸ ὕδαρ ταύτη τὸ θερμὸν ἐκρέον ἐς τὴν θάλασσαν. μείζονα οὖν εἶχον οὗτοι πόνον· ἀναλαβόντες γὰρ ἐπὶ τὰ καταστρώματα τοὺς Ἑλληνας ναυσὶν ὑπὸ τε ὀπλων βαρεῖαις καὶ 4 ἀνδρῶν ἐβιάζοντο κατὰ τοῦ πηλοῦ πλεῖν. 4. Οὗτοι μὲν δὴ τοὺς Ἑλληνας τρόπον τὸν εἰρημένον ἔσωζον, οἱ δὲ Γαλάται Πυλῶν τε ἐντὸς ἦσαν, καὶ τὰ πολιόμενα ἐλεῖν ἐν οὐδενὶ τὰ λοιπὰ ποιησάμενοι Δελφούς καὶ τὰ χρήματα τοῦ θεοῦ διαρπάσαι μάλιστα εἶχον σπουδὴν. Καὶ σφίσι αὐτοὶ τε Δελφοὶ καὶ Φωκίαν ἀντετάχθησαν οἱ τὰς πόλεις περὶ τὸν Παρνασσὸν οἰκοῦντες. ἀφίκετο δὲ καὶ δύναμις Αἰτωλῶν· τὸ γὰρ Αἰτωλικὸν προεἶχεν ἀκμῇ νεότητος τὸν χρόνον τοῦτον. Ὡς δὲ ἐς χεῖρας συνήεσαν, ἐνταῦθα

κεραυνοὶ τε ἐφέροντο ἐς τοὺς Γαλάτας καὶ ἀπορραγεῖσαι πέτραι τοῦ Παρνασοῦ, δειματὰ τε ἄνδρες ἐφίσταντο ὀπλίται τοῖς βαρβάρους. τούτων τοὺς μὲν ἐξ Ὑπερβορέων λέγουσιν ἐλθεῖν, Ὑπέροχον καὶ Ἀμάδοκον, τὸν δὲ τρίτον Πύρρον εἶναι τὸν Ἀχιλλέως· ἐναγίζουσι δὲ ἀπὸ ταύτης Δελφοὶ τῆς συμμαχίας Πύρρον, πρότερον ἔχοντες ἅτε ἀνδρὸς πολεμίου καὶ τὸ μνημα ἐν ἀτιμίᾳ. 5. Γαλατῶν 5 δὲ οἱ πολλοὶ ναυσὶν ἐς τὴν Ἀσίαν διαβάντες τὰ παραθαλάσσια αὐτῆς ἐλεηλάτουν. χρόνῳ δὲ ὕστερον οἱ Πέρσων 12 μὲν ἔχοντες, πάλαι δὲ Τευθρανίαν καλουμένην, ἐς ταύτην Γαλάτας ἐλαύνουσιν ἀπὸ θαλάσσης. οὗτοι μὲν δὴ τὴν ἐκτὸς Σαγγαρίου χώραν ἔσχον, Ἀγκυραν πόλιν ἐλόντες Φορυῶν, ἣν Μίδας ὁ Γορδίου πρότερον ᾤκισεν. ἄγκυρα δέ, ἣν ὁ Μίδας ἀνεῦρεν, ἣν ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἐν ἱερῷ Διὸς, καὶ κρήνη Μίδου καλουμένη· ταύτην οἶνω κερᾶσαι Μίδαυ φασὶν ἐπὶ τὴν θήραν τοῦ Σιληνοῦ. ταύτην τε δὴ τὴν Ἀγκυραν εἶλον καὶ Πεσινοῦντα ὑπὸ τὸ ὄρος *** τὴν Ἀργιστιν, ἐνθα καὶ τὸν Ἄττην τεθάφθαι λέγουσι. 6. Περσῶν δὲ ἔστι μὲν σκῦλα ἀπὸ Γαλατῶν, ἔστι δὲ 6 γραφὴ τὸ ἔργον τὸ πρὸς Γαλάτας ἔχουσα. ἦν δὲ νέμονται οἱ Περσῶν, Καβείρων ἱερῶν φασὶν εἶναι τὸ ἀρχαῖον· αὐτοὶ δὲ Ἀρκάδες ἐθέλουσιν εἶναι τῶν ὁμοῦ Τηλέφου διαβάντων ἐς τὴν Ἀσίαν. πολέμων δὲ τῶν μὲν ἄλλων, εἰ δὴ τινες ἐπολέμησαν, οὐκ ἐς ἅπαντας κεχώρηκεν ἡ φήμη· τρία δὲ γνωριμώτατα ἐξείργασται σφίσι, τῆς τε Ἀσίας ἀρχὴ τῆς κάτω, καὶ ἡ Γαλατῶν ἀπ' αὐτῆς ἀναχώρησις, καὶ τὸ ἐς τοὺς σὺν Ἀγαμέμνονι Τηλέφου τόλμημα, ὅτε Ἑλληνας ἀμαρτόντες Ἰλίου τὸ πεδίον ἐλεηλάτουν τὸ Μύσιον ὡς γῆν [τὴν] Τρωάδα. ἐπάνειμι δὲ ἐς τὴν ἀρχὴν ὅθεν ἐξέβην τοῦ λόγου.

V. Τοῦ βουλευτηρίου τῶν πεντακοσίων πλησίον ὁδὸς ἔστι καλουμένη, καὶ θύουσί τε ἐνταῦθα οἱ πρυ-

τάνεις καὶ τὰ καὶ ἀργύρου πεποιημένα ἐστὶν ἀγάλματα οὐ μεγάλα. ἀνωτέρω δὲ ἀνδριάντες ἐστήκασιν ἡρώων, ἀπ' ὧν Ἀθηναίους ὕστερον τὰ ὀνόματα ἔσχον αἱ φυλαί. Ὅστις δὲ κατεστήσατο δέκα ἀντὶ τεσσάρων φυλάς εἶναι καὶ μετέθετό σφισι τὰ ὀνόματα ἀντὶ τῶν ἀρχαίων, Ἡρο-
 2 δότη καὶ ταῦτά ἐστιν εἰρημένα. 2. Τῶν δὲ ἐπωνύμων, καλοῦσι γὰρ οὕτω σφᾶς, ἔστι μὲν Ἰπποθόων Ποσειδῶνος 13 καὶ Ἀλόπης θυγατρὸς Κερκύου, ἔστι δὲ Ἀντίοχος τῶν παίδων τῶν Ἡρακλέους, γενόμενος ἐκ Μήδας Ἡρακλεῖ τῆς Φύλαντος, καὶ τρίτος Ἄλεις ὁ Τελαμῶνος, ἐκ δὲ Ἀθηναίων Λεῶς· δοῦναι δὲ ἐπὶ σωτηρίᾳ λέγεται κοινῇ τὰς θυγατέρας τοῦ θεοῦ χρῆσαντος. Ἐρεχθεὺς τὲ ἐστὶν ἐν τοῖς ἐπωνύμοις, ὃς ἐνίκησεν Ἐλευσινίου μάχῃ καὶ τὸν ἡγούμενον ἀπέκτεινεν Ἰμμάραδον τὸν Εὐμόλπου. Ἀλγεὺς τὲ ἐστὶ καὶ Οἰνεὺς Πανδίου υἱὸς νόθος, καὶ τῶν
 3 ὀνησέως παίδων Ἀκάμας. 3. Κέκροπα δὲ καὶ Πανδίονα, εἶδον γὰρ καὶ τούτων ἐν τοῖς ἐπωνύμοις εἰκόνας, οὐκ οἶδα οὕς ἄγουσιν ἐν τιμῇ· πρότερός τε γὰρ ἦρξε Κέκροψ, ὃς τὴν Ἀκταίου θυγατέρα ἔσχηκεν ὕστερον καὶ δὴ γε μετῴκησεν ἐς Εὐβοίαν, Ἐρεχθέως υἱὸς τοῦ Πανδίου τοῦ Ἐριχθονίου. καὶ δὴ καὶ Πανδίον ἐβασίλευσεν ὁ τοῦ Ἐριχθονίου καὶ ὁ Κέκροπος τοῦ δευτέρου. τούτου Μητιουίδαι τῆς ἀρχῆς ἐξελαύνουσι καὶ οἱ φυγόντι ἐς Μέγαρα, θυγατέρα γὰρ εἶχε Πύλα τοῦ βασιλεύσαντος ἐν Μεγάροις, συνεκπίπτουσι οἱ παῖδες. καὶ Πανδίονα μὲν αὐτοῦ λέγεται νοσήσαντα ἀποθανεῖν, καὶ οἱ πρὸς θαλάσση μνημᾶ ἐστὶν ἐν τῇ Μεγαρίδι ἐν Ἀθηναῖς Αἰθνίας
 4 καλουμένῳ σκοπέλῳ. 4. οἱ δὲ παῖδες κατὰσσι τε ἐκ τῶν Μεγάρων ἐβαλόντες Μητιουίδας, καὶ τὴν ἀρχὴν τῶν Ἀθηναίων Ἀλγεὺς πρεσβύτατος ὧν ἔσχεν. Θυγατέρας δὲ οὐ σὺν ἀγαθῷ δαίμονι ἔθρεψεν ὁ Πανδίον, οὐδέ οἱ τιμωροὶ παῖδες ἀπ' αὐτῶν ἐλείφθησαν· καίτοι δυνάμεως

γε ἕνεκα πρὸς τὸν Θρακίκα τὸ κῆδος ἐποιήσατο. ἀλλ' οὐδεις πόρος ἐστὶν ἀνθρώπῳ παραβῆναι τὸ καθῆκον ἐκ τοῦ
 14 θεοῦ. λέγουσιν ὡς Τηρεὺς συνοικῶν Πρόκνη Φιλομήλαν ἤσχυεν, οὐ κατὰ νόμον δράσας τὸν Ἑλλήνων, καὶ τὸ σῶμα ἐτι λωβησάμενος τῇ παιδί ἤγαγεν ἐς ἀνάγκην δίκης τὰς γυναῖκας. Πανδίονι δὲ καὶ ἄλλος ἀνδριάς ἐστὶν ἐν ἀκροπόλει θεᾶς ἄξιος. 5. Οἶδε μὲν εἰσὶν Ἀθηναίους 5 ἐπωνύμοι τῶν ἀρχαίων· ὕστερον δὲ καὶ ἀπὸ τῶνδε φυλάς ἔχουσιν, Ἀττάλου τοῦ Μυσοῦ καὶ Πτολεμαίου τοῦ Αἰγυπτίου καὶ κατ' ἐμὲ ἤδη βασιλέως Ἀδριανοῦ, τῆς τε ἐς τὸ θεῖον τιμῆς ἐπὶ πλείστον ἐλθόντος καὶ τῶν ἀρχομένων ἐς εὐδαιμονίαν τὰ μέγιστα ἐκάστοις παρασχομένων. καὶ ἐς μὲν πόλεμον οὐδένα ἐκούσιος κατέστη, Ἑβραίου δὲ τοὺς ὑπὲρ Σύρων ἐχειρώσατο ἀποστάντας· ὅποσα δὲ θεῶν ἱερὰ τὰ μὲν ᾠκοδόμησεν ἐξ ἀρχῆς, τὰ δὲ καὶ ἐπεκόσμησεν ἀναθήμασι καὶ κατασκευαῖς, ἢ δωρεὰς πόλεσιν ἔδωκεν Ἑλλησί, τὰς δὲ καὶ τῶν βαρβάρων τοῖς δεηθείσιν, ἔστιν οἱ πάντα γεγραμμένα Ἀθήνησιν ἐν τῷ κοινῷ τῶν θεῶν ἱερῷ.

VI. Τὰ δὲ ἐς Ἀττάλου καὶ Πτολεμαίου ἡλικία τε ἦν ἀρχαιότερα, ὡς μὴ μένειν ἐτι τὴν φήμην αὐτῶν, καὶ οἱ συγγενόμενοι τοῖς βασιλεῦσιν ἐπὶ συγγραφῇ τῶν ἔργων καὶ πρότερον ἐτι ἡμελήθησαν. τούτων ἕνεκά μοι καὶ τὰ τῶνδε ἐπῆλθε δηλῶσαι ἔργα τε ὅποια ἐπραξαν, καὶ ὡς ἐς τοὺς πατέρας αὐτῶν περιεχώρησεν Αἰγύπτου καὶ ἡ Μυσοῦν καὶ τῶν προσοικῶν ἀρχή. 2. Πτολεμαίου Μακεδόνες 2
 15 Φιλίππου παῖδα εἶναι τοῦ Ἀμύντου, λόγῳ δὲ Λάγου νομίζουσι· τὴν γὰρ οἱ μητέρα ἔχουσιν ἐν γαστρὶ δοθῆναι γυναῖκα ὑπὸ Φιλίππου Λάγου. Πτολεμαίου δὲ λέγουσιν ἄλλα τε ἐν τῇ Ἀσίᾳ λαμπρὰ ἀποδείξασθαι, καὶ Ἀλεξάνδρου κινδύνου ξυμβάντος ἐν Ὀξυδράκαις μάλιστα οἱ τῶν ἱταίων ἀμύναι. τελευτήσαντος δὲ Ἀλεξάνδρου τοῖς ἐς

Ἀριδαῖον τὸν Φιλίππου τὴν πᾶσαν ἄγουσιν ἀρχὴν ἀντι-
 3 στὰς αὐτὸς μάλιστα ἐγένετο ἐς τὰς βασιλείας αἰτίας τὰ
 ἐθνη νεμηθῆναι. 3. αὐτὸς δὲ ἐς Αἴγυπτον διαβάς Κλεο-
 μένην τε ἀπέκτεινεν, ὃν σατραπεύειν Αἴγυπτον κατέ-
 στησεν Ἀλέξανδρος, Περγάκιον νομίζων εὖνον καὶ δι'
 αὐτὸ οὐ πιστὸν αὐτῷ, καὶ Μακεδόνων τοὺς ταχθέντας
 τὸν Ἀλεξάνδρου νεκρὸν ἐς Αἴγας κομίζειν ἀνέπεισεν αὐ-
 τῷ παραδοῦναι. καὶ τὸν μὲν νόμῳ τῷ Μακεδόνων ἔθα-
 4 πτεν ἐν Μέμφει, οἷα δὲ ἐπιστάμενος πολεμήσουσα Περ-
 γάκιον, Αἴγυπτον εἶχεν ἐν φυλακῇ. Περγάκιος δὲ ἐς μὲν
 τὸ εὐπροπέδες τῆς στρατείας ἐπήγετο Ἀριδαῖον τὸν Φιλίπ-
 5 ππου καὶ παῖδα Ἀλέξανδρον ἐκ Ῥωξάνης τῆς Ὀξυάρτου
 γεγονότα καὶ Ἀλεξάνδρου, τῷ δὲ ἔργῳ Πτολεμαῖον ἐπε-
 βούλευεν ἀφελῆσθαι τὴν ἐν Αἴγυπτῳ βασιλείαν. Ἐξω-
 σθεῖς δὲ Αἴγυπτον καὶ τὰ ἐς πόλεμον ἔτι οὐχ ὁμοίως
 6 θανατούμενος, διαβεβλημένος δὲ καὶ ἄλλως ἐς τοὺς Μα-
 κεδόνας, ἀπέθανεν ὑπὸ τῶν σωματοφυλάκων. 4. Πτολε-
 μαῖον δὲ αὐτίκα ἐς τὰ πράγματα ὁ Περγάκιου θάνατος
 ἐπέστησε· καὶ τοῦτο μὲν Σύρους καὶ Φοινίκην εἶλε,
 τοῦτο δὲ ἐκπεσόντα ὑπὸ Ἀντιγόνου καὶ φεύγοντα ὑπε-
 5 δέξατο Σέλευκον τὸν Ἀντιόχου, καὶ αὐτὸς παρεσκευά-
 ζετο ὡς ἀμυνόμενος Ἀντίγονον. καὶ Κάσσανδρον τὸν
 Ἀντιπάτρου καὶ Ἀνσιμάχου βασιλεύοντα ἐν Θράκῃ μετα-
 16 σχεῖν ἐπεισε τοῦ πολέμου, φυγὴν λέγων τὴν Σελεύκου
 καὶ τὸν Ἀντίγονον φοβερόν σφίσι εἶναι πᾶσιν αὐξή-
 5 θέντα. 5. Ἀντίγονος δὲ τέως μὲν ἦν ἐν παρασκευῇ πολέ-
 μου καὶ τὸν κίνδυνον οὐ παντάπασιν ἐθάραεν. ἐπεὶ δὲ ἐς
 Λιβύην ἐπύθετο στρατεύειν Πτολεμαῖον ἀφρονητότων
 Κυρηναίων, αὐτίκα Σύρους καὶ Φοινίκας εἶλεν ἐξ ἐπι-
 6 δρομῆς, παραδούς δὲ Δημητρίῳ τῷ παιδί, ἡλικίαν μὲν
 νέῳ, φρονεῖν δὲ ἤδη δοκοῦντι, καταβαίνει ἐπὶ τὸν Ἑλ-
 λήσπουτον. πρὶν δὲ ἢ καταβῆναι πάλιν ἦγεν ὀπίσω τὴν

στρατιάν, Δημήτριον ἀκούων ὑπὸ Πτολεμαίου μάχῃ κε-
 κρατῆσθαι. Δημήτριος δὲ οὔτε παντάπασιν ἐξειστῆκει
 Πτολεμαῖῳ τῆς χώρας, καὶ τινες τῶν Αἴγυπτίων λοχή-
 7 σασ διέφθειρεν οὐ πολλούς. τότε δὲ ἦκοντα Ἀντίγονον
 οὐχ ὑπομείνας Πτολεμαῖος ἀνεχώρησεν ἐς Αἴγυπτον.
 6. Διελθόντος δὲ τοῦ χειμῶνος Δημήτριος πλεύσας ἐς
 6 Κύπρον Μενέλαον σατράπην Πτολεμαίου ναυμαχίᾳ καὶ
 αὐθις αὐτὸν Πτολεμαῖον ἐπιδιαβάνα ἐνίκησε. φεύγοντα
 δὲ αὐτὸν ἐς Αἴγυπτον Ἀντιγόνος τε κατὰ γῆν καὶ ναυ-
 σὶν ἅμα ἐπολιόρει καὶ Δημήτριος. Πτολεμαῖος δὲ ἐς
 πᾶν ἀφικόμενος κινδύνου διέσωσεν ὅμως τὴν ἀρχὴν
 στρατιᾶς τε ἀντικαθήμενος ἐπὶ Πηλουσίῳ καὶ τριήρεσιν
 ἀμυνόμενος ἅμα ἐκ τοῦ ποταμοῦ. Ἀντίγονος δὲ Αἴ-
 7 γυπτον μὲν ἀφῆσεν ἐκ τῶν παρόντων οὐδεμίαν ἔτι εἶ-
 χεν ἐλπίδα, Δημήτριον δὲ ἐπὶ Ῥοδίου στρατιᾶς πολλῇ
 καὶ ναυσὶν ἐστειλεν, ὡς, εἰ οἱ προσγένεοιτο ἡ νῆσος, ὄρ-
 8 μητρίῳ χρήσεσθαι πρὸς τοὺς Αἴγυπτίους ἐλπίζων. Ἀλ-
 λά αὐτοὶ τε οἱ Ῥόδιοι τολμήματα καὶ ἐπιτεχνήσεις παρῆ-
 9 σχοντο ἐς τοὺς πολιορκοῦντας, καὶ Πτολεμαῖός σφίσι ἐς
 ὅσον δυνάμειος ἦκε συνήρατο ἐς τὸν πόλεμον. 7. Ἀντί-
 7 γονος δὲ Ῥόδον τε ἀμαρτῶν καὶ Αἴγυπτον πρότερον, οὐ
 πολλῷ τούτων ὕστερον ἀντιτάξασθαι Ἀνσιμάχῳ τολμή-
 17 σας καὶ Κάσσανδρον τε καὶ τῇ Σελεύκου στρατιᾶς, τῆς δυ-
 νάμειος ἀπόλεσε τὸ πολὺ καὶ αὐτὸς ἀπέθανε ταλαιπω-
 ρήσας μάλιστα τῷ μήκει τοῦ πρὸς Εὐμένη πολέμου. Τῶν
 δὲ βασιλέων τῶν καθελόντων Ἀντίγονον ἀνοσιώτατον
 κρίνω γενέσθαι Κάσσανδρον, ὃς δι' Ἀντιγόνου τὴν Μα-
 κεδόνων ἀρχὴν ἀνασώσασθαι πολεμήσων ἦλθεν ἐπ' ἄν-
 8 δρα εὐεργέτην. 8. Αποθανόντος δὲ Ἀντιγόνου Πτολε-
 8 μαῖος Σύρους τε αὐθις καὶ Κύπρον εἶλε, κατήγαγε δὲ
 καὶ Πύργον ἐς τὴν Θεσπρωτίδα ἠπειρον. Κυρηνῆς δὲ
 ἀποστάσης, Μάγας Βερεινίκης υἱὸς Πτολεμαῖῳ τότε συν-

οικούσης ἔτει πέμπτῳ μετὰ τὴν ἀπόστασιν εἶλε Κυρήνην. Εἰ δὲ ὁ Πτολεμαῖος οὗτος ἀληθεῖ λόγῳ Φιλίππου τοῦ Ἀμύντου παῖς ἦν, ἴστω τὸ ἐπιμανὲς ἐς τὰς γυναικας κατὰ τὸν πατέρα κεκτημένος, ὃς Εὐρυδίκη τῇ Ἀντιπάτρου συνοικῶν ὄντων οἱ παίδων, Βερενίκης ἐς ἔρωτα ἤλθεν, ἣν Ἀντίπατρος Εὐρυδίκη συνέπεμψεν ἐς Αἴγυπτον. ταύτης τῆς γυναικὸς ἐρασθεῖς παῖδας ἐξ αὐτῆς ἐποίησατο, καὶ ὡς ἦν οἱ πλησίον ἢ τελευτῇ, Πτολεμαῖον ἀπέλιπεν Αἴγυπτου βασιλεύειν, ἀπ' οὗ καὶ Ἀθηναίοις ἐστὶν ἡ φυλὴ, γεγονότα ἐκ Βερενίκης ἀλλ' οὐκ ἐκ τῆς Ἀντιπάτρου θυγατρὸς.

VII. Οὗτος ὁ Πτολεμαῖος Ἀρσινόης ἀδελφῆς ἀμφοτέρωθεν ἐρασθεῖς ἐγγημεν αὐτῆν, Μακεδόσιν οὐδαμῶς ποιῶν νομιζόμενα, Αἴγυπτίοις μέντοι ὧν ἤρχεν. δευτέρα δὲ ἀδελφὸν ἀπέκτεινεν Ἀργαῖον ἐπιβουλεύοντα, ὡς λέγεται. καὶ τὸν Ἀλεξάνδρου νεκρὸν οὗτος ὁ καταγαγῶν ἦν ἐκ Μέμφιδος. Ἀπέκτεινε δὲ καὶ ἄλλον ἀδελφὸν γεγονότα ἐξ Εὐρυδίκης, Κυπρίους ἀφιστάντα αἰσθόμενος. Μάγας δὲ ἀδελφὸς ὁμομήτριος Πτολεμαίου παρὰ Βερενίκης τῆς μητρὸς ἀξιωθεὶς ἐπιτροπεύειν Κυρήνην, ἐγε- 18
ρόνει δὲ ἐκ Φιλίππου τῇ Βερενίκῃ Μακεδόνοσ μὲν, ἄλλως δὲ ἀγνωστού καὶ ἐνὸς τοῦ δήμου, τότε δὴ οὗτος ὁ Μάγας ἀποστήσας Πτολεμαίου Κυρηναίους ἤλαυνεν ἐπ' 2 Αἴγυπτον. 2. Καὶ Πτολεμαῖος μὲν τὴν ἐσβολὴν φραξάμενος ἐπέμενεν ἐπιόντας Κυρηναίους, Μάγα δὲ ἀπαγγέλλεται καθ' ὁδὸν ἀφεστηκέναι Μαρμαρίδας· εἰσὶ δὲ Λιβύων οἱ Μαρμαρίδαι τῶν νομάδων. καὶ τότε μὲν ἐς Κυρήνην ἀπηλλάσσετο. Πτολεμαῖον δὲ ὠρμημένον διώκειν αἰτία τοιάδε ἐπέσχευ. ἠνίκα παρεσκευάζετο ἐπιόντα ἀμύνεσθαι Μάγαν, ξένους ἐπηγάγετο καὶ ἄλλους καὶ Γαλάτας ἐς τετρακισχιλίους· τούτους λαβῶν ἐπιβουλεύοντας κατασχεῖν Αἴγυπτον, ἀνήγαγε σφᾶς ἐς νῆσον ἐρημον

διὰ τοῦ ποταμοῦ. καὶ οἱ μὲν ἐνταῦθα ἀπόλοντο ὑπὸ τε ἀλλήλων καὶ τοῦ λιμοῦ. 3. Μάγας δὲ ἤδη γυναικα ἔχων 3 Ἀπάμην Ἀντιόχου τοῦ Σελεύκου θυγατέρα, ἐπεισεν Ἀντιόχον παραβάντα ἕς ὁ πατὴρ οἱ Σέλευκος ἐποίησατο συνθήκας πρὸς Πτολεμαῖον, ἐλαύνειν ἐπ' Αἴγυπτον. ὠρμημένου δὲ Ἀντιόχου στρατεύειν, Πτολεμαῖος διέπεμψεν ἐς ἅπαντας ὧν ἤρχεν Ἀντιόχος, τοῖς μὲν ἀσθενέστεροις ληστὰς κατατρέχειν τὴν γῆν, οἱ δὲ ἦσαν δυνατώτεροι στρατιᾷ κατεῖργεν, ὥστε Ἀντιόχῳ μήποτε ἐγγενίσθαι στρατεύειν ἐπ' Αἴγυπτον. οὗτος ὁ Πτολεμαῖος καὶ πρότερον εἰρηταί μοι ὡς ναυτικὸν ἔστειλεν ἐς τὴν Ἀθηναίων συμμαχίαν ἐπ' Ἀντιγόνον καὶ Μακεδόνας· ἀλλὰ γὰρ ἀπ' αὐτοῦ οὐδὲν μέγα ἐγένετο ἐς σωτηρίαν Ἀθηναίους. οἱ δὲ οἱ παῖδες ἐγένοντο ἐξ Ἀρσινόης οὐ τῆς 19 ἀδελφῆς, Λυσιμάχου δὲ θυγατρὸς· τὴν δὲ οἱ συνοικήσασαν ἀδελφὴν κατέλαβεν ἔτι πρότερον ἀποθανεῖν ἅπαιδα, καὶ νομὸς ἐστὶν ἀπ' αὐτῆς Ἀρσινόϊτης Αἴγυπτίοις.

VIII. Ἀπαιτεῖ δὲ ὁ λόγος δηλᾶσαι καὶ τὰ ἐς Ἀτταλον ἔχοντα, ὅτι καὶ οὗτος τῶν ἐπωνύμων ἐστὶν Ἀθηναίους. ἀνὴρ Μακεδῶν Δόκιμος ὄνομα, στρατηγὸς Ἀντιγόνου, Λυσιμάχῳ παραδόντος ὕστερον αὐτὸν καὶ τὰ χρήματα, Φιλιταῖρον Παφλαγόνᾳ εἶχεν εὐνοῦχον. ὅσα μὲν δὴ Φιλιταῖρῳ πεπραγαμένα ἐς τὴν ἀπόστασιν ἐστὶ τὴν ἀπὸ Λυσιμάχου, καὶ ὡς Σέλευκον ἐπηγάγετο, ἔσται μοι τῶν ἐς Λυσιμάχον παρενθήκη· 2. ὁ δὲ Ἀτταλος Ἀττάλου μὲν παῖς ὧν, ἀδελφιδουὸς δὲ Φιλιταῖρου, τὴν ἀρχὴν Εὐμέρους παραδόντος ἔσχευ ἀνεψιοῦ. Μέριστον δὲ ἐστὶν οἱ τῶν Ἱργων· Γαλάτας γὰρ ἐς τὴν γῆν, ἣν ἔτι καὶ νῦν ἔχουσιν, ἀναφυγεῖν ἠνάγκασεν ἀπὸ θαλάσσης.

3. Μετὰ δὲ τὰς εἰκόνας τῶν ἐπωνύμων ἐστὶν ἀγάλ- 2
ματα θεῶν, Ἀμφιάραος καὶ Εἰρήνη φέρουσα Πλούτου ποῖδα. Ἐνταῦθα Λυκοῦργὸς τε κέῖται χαλκοῦς ὁ Λυκό-

φρονος και Καλλιᾶς, ὃς πρὸς Ἀρταξέρξην τὸν Ξέρξου τοῖς Ἑλλήσιν, ὡς Ἀθηναίων οἱ πολλοὶ λέγουσιν, ἐπραξε τὴν εἰρήνην. 4. ἔστι δὲ και Δημοσθένης, ὃν ἐς Καλαυριάου Ἀθηναῖοι τὴν πρὸ Τροιζήνος νῆσον ἠνάγκασαν ἀποχωρῆσαι, δεξάμενοι δὲ ὕστερον διακούσιν αὐτῆς 3 μετὰ τὴν ἐν Λαμῖα πληγὴν. Δημοσθένης δὲ ὡς τὸ δευτέρου ἐφυγε, περαιούται και τότε ἐς τὴν Καλαυριάου, ἐνθα δὴ πικρὸν φάρμακον ἐτελεύτησεν· φηγάδα τε Ἑλ-2 ληνα μόνου τοῦτον Ἀντιπάτρω και Μακεδόσιν οὐκ ἀνήγαγεν Ἀρχίας. ὁ δὲ Ἀρχίας οὗτος Θούριος ἂν ἔργον ἤρατο ἀνόσιον· ὅσοι Μακεδόσιν ἐπραξαν ἐναντία πρὶν ἢ τοῖς Ἑλλήσιν τὸ πταῖσμα ἐν Θεσσαλίᾳ γενέσθαι, τούτους ἤγεν Ἀρχίας Ἀντιπάτρω δάσοντας δίκην. Δημοσθένει μὲν ἢ πρὸς Ἀθηναίους ἄγαν εὐνοια ἐς τοῦτο ἐχώρησεν· εὐ δὲ μοι λελέχθαι δοκεῖ ἄνδρα ἀφειδῶς ἐκπεσόντα ἐς πολιτείαν και πιστὰ ἠγγησάμενον τὰ τοῦ δήμου μήποτε καλῶς τελετηῆσαι.

4 5. Τῆς δὲ τοῦ Δημοσθένους εἰκόνοσ πλησίον Ἀρεῶς ἐστὶν ἱερὸν, ἐνθα ἀγάλματα δύο μὲν Ἀφροδίτης κείται, τὸ δὲ τοῦ Ἀρεωσ ἐποίησεν Ἀλακμένης, τὴν δὲ Ἀθηναῖαν ἀνῆρ Πάριος, ὄνομα δὲ αὐτῷ Λόκρος. ἐνταῦθα και Ἐννοῦσ ἀγαλμά ἐστὶν, ἐποίησαν δὲ οἱ παῖδες οἱ Πραξιτέλους. Περὶ δὲ τὸν ναὸν ἐστᾶσιν Ἡρακλῆς και Θεσεῦς και Ἀπόλλων ἀναδούμενος ταινία τὴν κόμην· ἀνδριάντες δὲ Καλάδης Ἀθηναίος, ὡς λέγεται, νόμους γράψας, και Πίνδαρος ἄλλα τε εὐρόμενος παρὰ Ἀθηναίων και τὴν εἰ-5 κόνα, ὅτι σφᾶς ἐπήνεσεν ἄσμα ποιήσας. οὐ πόρρω δὲ ἐστᾶσιν Ἀρμόδιος και Ἀριστογείτων οἱ κτείναντες Ἰππαρχου· αἰτία δὲ ἥτις ἐγένετο, και τὸ ἔργον ὄντινα τρόπον ἐπραξαν, ἐτέροις ἐστὶν εἰρημένα. τῶν δὲ ἀνδριάντων οἱ μὲν εἰσι Κριτίου τέχνη, τοὺς δὲ ἀρχαίους ἐποίησεν Ἀντήνωρ. Ξέρξου δὲ, ὡς εἶλεν Ἀθήνας ἐκλιπόντων τὸ

ἄστει Ἀθηναίων, ἀπαγαγομένου και τούτους ἄτε λάφυρα, κατέπεμψεν ὕστερον Ἀθηναίοις Ἀντίοχος.

6. Τοῦ θεάτρου δὲ ὃ καλοῦσιν Βασιλείου, ἀνδριάντες 6 πρὸ τῆς ἐσόδου βασιλείου εἰσὶν Αἰγυπτίων. ὀνόματα μὲν δὴ κατὰ τὰ αὐτὰ Πτολεμαῖοι σφισιν, ἄλλη δὲ ἐπίκλησις 21 ἄλλω· και γὰρ Φιλομήτορα καλοῦσι, και Φιλάδελφον ἕτερον, τὸν δὲ τοῦ Λάγρου Σωτήρα, παραδόντων Ῥοδίων τὸ ὄνομα. τῶν δὲ ἄλλων ὁ μὲν Φιλάδελφος ἐστὶν οὗ και πρότερον μνήμην ἐν τοῖς ἐπωνύμοις ἐποιήσάμην· πλησίον δὲ οἱ και Ἀρσινόης τῆς ἀδελφῆς ἐστὶν εἰκῶν.

IX. Ὁ δὲ Φιλομήτωρ καλούμενος ὄρχοος μὲν ἐστὶν ἀπόγονος Πτολεμαίου τοῦ Λάγρου, τὴν δὲ ἐπίκλησιν ἔσχεν ἐπὶ χλευασμῷ· οὐ γὰρ τινα τῶν βασιλείων μισηθέντα ἴσμεν ἐς τοσούδε ὑπὸ μητρός· ὃν πρεσβύτατον ὄντα τῶν παιδῶν ἢ μήτηρ οὐκ εἶα καλεῖν ἐπὶ τὴν ἀρχὴν, πρότερον δὲ ἐς Κύπρον ὑπὸ τοῦ πατρὸς πεμφθῆναι πράξασα. Τῆς δὲ ἐς τὸν παῖδα τῆ Κλεοπάτρα δυσνοίας λέγουσιν ἄλλας τε αἰτίας και ὅτι Ἀλέξανδρον τὸν νεώτερον τῶν παιδῶν κατήκοον ἔσεσθαι μᾶλλον ἤλπιξε. 2. Και διὰ τοῦτο ἐλέσθαι βασιλέα Ἀλέξανδρον ἐπειθεν Αἰγυπτίους. ἐναν-2 τιουμένου δὲ οἱ τοῦ πλήθους, δεύτερα ἐς τὴν Κύπρον ἔστειλεν Ἀλέξανδρον, στρατηγὸν μὲν τῷ λόγῳ, τῷ δὲ ἔργῳ δι' αὐτοῦ Πτολεμαίῳ θέλουσα εἶναι φοβερατέρα. τέλος δὲ κατατρώσασα οὐς μάλιστα τῶν εὐνούχων ἐνόμι-3 ζεν εὐνοὺς, ἐπήγετο σφᾶς ἐς τὸ πλῆθος ὡς αὐτῆ τε ἐπιβουλευθεῖσα ὑπὸ Πτολεμαίου και τοὺς εὐνούχους τοιαῦτα ὑπ' ἐκείνου παθόντας. Οἱ δὲ Ἀλεξανδρεῖς ὄρησαν μὲν ὡς ἀποκτενοῦντες τὸν Πτολεμαῖον, ὡς δὲ σφᾶς ἴφθασεν ἐπιβάς νεῶς, Ἀλέξανδρον ἤκοντα ἐκ Κύπρου ποιοῦνται βασιλέα. 3. Κλεοπάτραν δὲ περιήλθεν ἢ δίκην 3 τῆς Πτολεμαίου φυχῆς ἀποθανοῦσαν ὑπὸ Ἀλέξανδρου, ὃν αὐτῆ βασιλεύειν ἐπραξεν Αἰγυπτίων. τοῦ δὲ ἔργου 2

φωραθέντος καὶ Ἀλεξάνδρου φόβω τῶν πολιτῶν φευ-
γοντος, οὕτω Πτολεμαῖος κατήλθε καὶ τὸ δεύτερον ἔσχεν
6 Αἴγυπτον, καὶ Θηβαίους ἐπολέμησεν ἀποστᾶσι, παρα-
στησάμενος δὲ ἔτι τρίτῳ μετὰ τὴν ἀπόστασιν ἐκάκωσεν,
ὡς μηδὲ ὑπόμνημα λειφθῆναι Θηβαίους τῆς ποτὲ εὐ-
δαιμονίας προσελθούσης ἐς τοσοῦτον ὡς ὑπερβαλέσθαι
12 πλούτῳ τοὺς Ἑλλήνων πολυχημάτων, τό τε ἱερὸν τὸ 22
ἐν Δελφοῖς καὶ Ὀρχομενίους. Πτολεμαῖον μὲν οὖν ὀλίγῳ
τούτων ὕστερον ἐπέλαβε μοῖρα ἢ καθήκουσα· Ἀθηναῖοι
δὲ ὑπ' αὐτοῦ παθόντες εὐ πολλὰ τε καὶ οὐκ ἄξια ἐξηγή-
σεως χαλκοῦν καὶ αὐτὸν καὶ Βερενίκην ἔθηκαν, ἣ μόνη
4 γνησία οἱ τῶν παιδῶν ἦν. 4. μετὰ δὲ τοὺς Αἴγυπτίους
Φίλιππος τε καὶ Ἀλέξανδρος ὁ Φιλίππου κείνται· τού-
τοις μείζονα ὑπήρχε πως ἢ ἄλλου πάρεργα εἶναι λόγου.
τοῖς μὲν οὖν ἀπ' Αἴγύπτου τιμῇ τε ἀληθεῖ καὶ εὐεργέταις
οὕσι γεγόνασιν αἰ δωρεαί, Φιλίππῳ δὲ καὶ Ἀλεξάνδρῳ
κολακεία μᾶλλον ἐς αὐτοὺς τοῦ πλήθους, ἐπεὶ καὶ Αυσί-
μαχον οὐκ εὐνοία τοσοῦτον ὡς ἐς τὰ παρόντα χρήσιμον
νομίζοντες ἀνέθηκαν.

5. Ὁ δὲ Αυσίμαχος οὗτος γένος τε ἦν Μακεδῶν καὶ
Ἀλεξάνδρου δορυφόρος, ὃν Ἀλέξανδρός ποτε ὑπ' ὀργῆς
λέοντι ὁμοῦ καθείρξας ἐς οἰκημα κεκρατηκότα εὔρε τοῦ
θηρίου. τὰ τε οὖν ἄλλα ἤδη διετέλει θανυμάζων καὶ Μα-
κεδόνων ὁμοίως τοῖς ἀρίστοις ἦγεν ἐν τιμῇ. τελευτή-
σαντος δὲ Ἀλεξάνδρου Θρακῶν ἐβασίλευεν ὁ Αυσίμαχος
τῶν προσοίκων Μακεδόσιν, ὅσων ἦρχεν Ἀλέξανδρος καὶ
ἔτι πρότερον Φίλιππος· 6. εἶεν δ' ἂν οὗτοι τοῦ Θρακίου
μοῖρα οὐ μεγάλη. Θρακῶν δὲ τῶν πάντων οὐδένες
πλείους εἰσὶ τῶν ἀνθρώπων, ὅτι μὴ Κελτοί, πρὸς ἄλλο
8 ἔθνος ἐν ἀντεξετάζοντι· καὶ διὰ τοῦτο οὐδεὶς πο πρότε-
ρος Θρακῶν Ῥωμαίων κατεστρέφατο ἀθρόους. Ῥωμαῖοις
δὲ Θράκη τε πᾶσα ἐστὶν ὑποχείριος, καὶ Κελτῶν ὅσον

αὐν ἀχρεῖον νομίζουσι διὰ τε ὑπερβάλλον ψῆχος καὶ γῆς
φαιλότητα ἐκουσίως παρῶπταί σφισι, τὰ δὲ ἀξιόκτητα
ἔχουσι καὶ τούτων. 7. τότε δὲ ὁ Αυσίμαχος πρώτοις τῶν 6
πριοίκων ἐπολέμησεν Ὀδρυσαῖς, δεύτερα δὲ ἐπὶ Δρομι-
23 χαίτην καὶ Γέτας ἰστράτευσεν. Οἷα δὲ ἀνδράσι συμβα-
λῶν οὐκ ἀπειροῖς πολέμων, ἀριθμῶ δὲ καὶ πολὺ ὑπερβε-
βληκόσιν, αὐτὸς μὲν ἐς τὸ ἔσχατον ἐλθὼν κινδύνου διέ-
φυγεν, ὁ δὲ οἱ παῖς Ἀγαθοκλῆς συστρατευόμενος τότε
πρώτον ὑπὸ τῶν Γετῶν ἔαλω. Αυσίμαχος δὲ καὶ ὕστερον
προσπταίσας μάχαις καὶ τὴν ἄλωσιν τοῦ παιδὸς οὐκ ἐν
παρόργῳ ποιούμενος, συνέθετο πρὸς Δρομιχαίτην εἰρή-
νην, τῆς τε ἀρχῆς τῆς αὐτοῦ τὰ πέραν Ἰστρου παρῆς τῷ
Γέτη καὶ θυγατέρα συνοικίσας ἀνάγκη τὸ πλέον. Οἱ δὲ
οὐκ Ἀγαθοκλεία, Αυσίμαχον δὲ αὐτὸν ἀλῶναι λέγουσιν,
ἀνασώθῆναι δὲ Ἀγαθοκλέους τὰ πρὸς τὸν Γέτην ὑπὲρ
αὐτοῦ πράξαντος. ὡς δὲ ἐπανήλθεν, Ἀγαθοκλεῖ Αυσάν-
δραν γυναῖκα ἠγάγετο, Πτολεμαίου τε τοῦ Λάγου καὶ
Εὐρυδίας οὐσαν. 8. Διέβη δὲ καὶ ναυσὶν ἐπὶ τὴν Ἀσίαν 7
καὶ τὴν ἀρχὴν τὴν Ἀντιγόου συγκατέειλε. συνώκισε δὲ
καὶ Ἑρσιῶν ἄχρι θαλάσσης τὴν νῦν πόλιν, ἐπαγαρόμε-
νος ἐς αὐτὴν Λεβεδίους τε οἰκήτορας καὶ Κολοφωνίους,
τὰς δὲ ἐπιτύων ἀνελὼν πόλεις, ὡς Φοίνικα ἰάμβων ποιη-
τὴν Κολοφωνίων θρηνησάει τὴν ἄλωσιν. Ἑρμησιάναξ δὲ
ὁ τὰ ἐλεγεία γράψας οὐκέτι, ἐμοὶ δοκεῖν, περιῆν· πάν-
τως γάρ που καὶ αὐτὸς ἂν ἐπὶ ἀλούσῃ Κολοφῶνι ᾠδύ-
ρατο. 9. Αυσίμαχος δὲ καὶ ἐς πόλεμον πρὸς Πύρρον κατ-
ίστη τὸν Αἰακίδον. φυλάξας δὲ ἐξ Ἠπείρου ἀπίοντα, οἷα
δὴ τὰ πολλὰ ἐκεῖνος ἐπλαυᾶτο, τὴν τε ἄλλην ἐλεηλάτησεν
Ἠπείρου καὶ ἐπὶ τὰς θήκας ἦλθε τῶν βασιλέων. 10. Τὰ 8
δὲ ἐπιτύων ἐμοὶ ἐστὶν οὐ πιστά, Ἰερώνυμος δὲ ἐγραψε
Κασσιανὸς Αυσίμαχον τὰς θήκας τῶν νεκρῶν ἀνελόντα
τα ὡσαύτως εἰρηφαί. Ὁ δὲ Ἰερώνυμος οὗτος ἔχει μὲν καὶ ἄλ-
2*

λωσ δόξαν πρὸς ἀπέχθειαν γράψαι τῶν βασιλέων πλὴν Ἀντιγόνου, τούτῳ δὲ οὐ δικαίως χαρίζεσθαι· τὰ δὲ ἐπὶ τοῖς τάφοις τῶν Ἑπειρωτῶν παντάπασι ἐστὶ φανερός ἐπηρεία συνθεῖς, ἄνδρα Μακεδόνα θήκας νεκρῶν ἀνε- 24
λεῖν. χωρὶς δὲ ἠπίστατο δὴ πον καὶ Ἀνσίμαχος οὐ Πύρ-
ρου σφᾶς προγόνους μόνον ἀλλὰ καὶ Ἀλεξάνδρου τοὺς
αὐτοὺς τούτους ὄντας· καὶ γὰρ Ἀλέξανδρος Ἑπειρώτης
τε ἦν καὶ τῶν Αἰακιδῶν τὰ πρὸς μητρός. ἢ τε ὕστερον
Πύρρου πρὸς Ἀνσίμαχον συμμαχία δηλοῖ καὶ πολεμήσα-
σιν ἀδιάλλακτόν γε οὐδὲν πρὸς ἀλλήλους γενέσθαι σφίσι.
τῷ δὲ Ἰερωνύμῳ τάχα μὲν πον καὶ ἄλλα ἦν ἐς Ἀνσίμαχον
ἐγκλήματα, μέγιστον δὲ ὅτι τὴν Καρδιανῶν πόλιν ἀνε-
λὼν Ἀνσίμαχίαν ἀντ' αὐτῆς ὤκισεν ἐπὶ τῷ ἰσθμῷ τῆς
Θρακίας χειρρονήσου.

X. Ἀνσίμαχῳ δὲ ἐπὶ μὲν Ἀριδαίου βασιλεύοντος καὶ
ὕστερον Κασσάνδρου καὶ τῶν παιδῶν φιλία διέμεινε
πρὸς Μακεδόνας· περιελθούσης δὲ ἐς Δημήτριον τὸν
Ἀντιγόνου τῆς ἀρχῆς, ἐνταῦθα ἤδη Ἀνσίμαχος πολεμή-
σεσθαι ἤλπιζεν ὑπὸ Δημητρίου καὶ αὐτὸς ἀρχεῖν ἡξίου
πολέμου, πατρῶον ἐπιστάμενος ὃν Δημήτριῳ προσπερι-
βάλλεσθαι τι ἐθέλειν, καὶ ἅμα ὁρῶν αὐτὸν παρελθόντα
ἐς Μακεδονίαν μετάπεμπτου ὑπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ Κασ-
σάνδρου, ὡς δὲ ἀφίκετο, αὐτὸν τε Ἀλέξανδρον φονεύ-
σαντα καὶ ἔχοντα ἀντ' ἐκείνου τὴν Μακεδόνων ἀρχήν.
22. Τούτων ἕνεκα Δημήτριῳ συμβαλὼν πρὸς Ἀμφιπόλει
παρ' ὀλίγον μὲν ἦλθεν ἐκπεσεῖν Θράκης, ἀμύνατος δὲ
οἱ Πύρρου τὴν τε Θράκην κατέσχε καὶ ὕστερον ἐπῆρξε
Νεστίων [καὶ] Μακεδόνων. τὸ δὲ πολὺ Μακεδονίας αὐ-
τὸς Πύρρος κατέχε, δυνάμει τε ἡκῶν ἐξ Ἑπείρου καὶ
πρὸς Ἀνσίμαχον ἐν τῷ παρόντι ἔχων ἐπιτηδείως. Δημη-
τρίου δὲ διαβάντος ἐς τὴν Ἀσίαν καὶ Σελεύκῳ πολε-
μοῦντος, ὅσον μὲν χρόνον ἀντείχε τὰ Δημητρίου διέμει-

νεν ἢ Πύρρου καὶ Ἀνσίμαχου συμμαχία, γενομένου δὲ
ἐπὶ Σελεύκῳ Δημητρίου Ἀνσίμαχῳ καὶ Πύρρῳ διελύθη
ἢ φιλία, καὶ καταστάντων ἐς πόλεμον Ἀνσίμαχος Ἀντι-
γόνῳ τε τῷ Δημητρίου καὶ αὐτῷ Πύρρῳ πολεμήσας ἐκρά-
τησε παρὰ πολὺ, καὶ Μακεδονίαν ἔσχεν ἀναχωρῆσαι
Πύρρον βιασάμενος ἐς τὴν Ἑπείρον. 3. Εἰώθασι δὲ ἀν- 3
25 θρώποις φῦεσθαι δι' ἔρωτα πολλὰ συμφοραί. Ἀνσίμα-
χος γὰρ ἡλικία τε ἤδη προήκων, καὶ ἐς τοὺς παῖδας αὐτὸς
τε νομιζόμενος εὐδαίμων καὶ Ἀγαθοκλεῖ παιδῶν ὄντων
ἐκ Ἀνσάνδρας, Ἀρσινόην ἐγγμεν ἀδελφὴν Ἀνσάνδρας.
ταύτην τὴν Ἀρσινόην φοβουμένην ἐπὶ τοῖς παισὶ, μὴ
Ἀνσίμαχου τελευτήσαντος ἐπ' Ἀγαθοκλεῖ γένωνται,
τούτων ἕνεκα Ἀγαθοκλεῖ ἐπιβουλεῦσαι λέγεται. ἤδη δὲ
ἔγραψαν καὶ ὡς Ἀγαθοκλέους ἀφίκοιτο ἐς ἔρωτα ἢ Ἀρ-
σινόη, ἀποτυγχάνουσα δὲ ἐπὶ τῷ *** βουλευσαί λέγου-
σιν Ἀγαθοκλεῖ θάνατον. λέγουσι δὲ καὶ ὡς Ἀνσίμαχος
αἰσθοῖτο ὕστερον τὰ τολμηθέντα ὑπὸ τῆς γυναικός, εἶ-
ναι δὲ οὐδὲν ἐτι οἱ πλέον ἡρημαμένῳ φίλων ἐς τὸ ἔσχα-
τον. 4. Ὡς γὰρ δὴ τότε ὁ Ἀνσίμαχος ἀνελεῖν τὸν Ἀγαθο- 4
κλεῖ Ἀρσινόη παρήκε, Ἀνσάνδρα παρὰ Σέλευκον ἐκδι-
δράσκει, τοὺς τε παῖδας ἅμα ἀγομένη καὶ τοὺς ἀδελφούς
τοὺς αὐτῆς, *** οἱ περιελθὼν τοῦτο ἐς Πτολεμαῖον κατα-
φύγουσι. τούτοις ἐκδιδράσκουσι παρὰ Σέλευκον καὶ
Ἀλέξανδρος ἠκολούθησεν, υἱὸς μὲν Ἀνσίμαχου, γεγο-
νὸς δὲ ἐξ Ὀδρυσιάδος γυναικός. Οὗτοί τε οὖν ἐς Βαβυ-
λώνα ἀναβιβηκότες ἰκέτεον Σέλευκον ἐς πόλεμον πρὸς
Ἀνσίμαχον καταστῆναι· καὶ Φιλέταιρος ἅμα, ᾧ τὰ χρή-
ματα ἐπετέτραπτο Ἀνσίμαχῳ, τῇ τε Ἀγαθοκλέους τε-
λευτῇ χαλεπῶς φέρων καὶ τὰ παρὰ τῆς Ἀρσινόης ὑποπτα
ἡρούμενος καταλαμβάνει Πέρογαμον τὴν ὑπὲρ Καῖκου,
20 αἰτίας δὲ κήρυκα τὰ τε χρήματα καὶ αὐτὸν ἐδίδου Σε-
λεύκῳ. 5. Ἀνσίμαχος δὲ ταῦτα πάντα πνυθανόμενος 5

ἔφθη διαβὰς ἐς τὴν Ἀσίαν, καὶ ἄρχας αὐτὸς πολέμου συμβαλὼν τε Σελεύκῳ παρὰ πολὺ τε ἐκρατήθη καὶ αὐτὸς ἀπέθανεν. Ἀλέξανδρος δέ, ὃς ἐκ τῆς [γυναικὸς] Ὀδρυσίδος ἐγεγόνει οἱ, πολλὰ Ἀυσάνδραν παραιτησάμενος ἀναιρεῖται τε, καὶ ὕστερον τούτων ἐς Χερρόνησον κομίσας ἔθαψεν, ἐνθα ἐτι καὶ νῦν ἐστὶν οἱ φανερός ὁ τάφος, Καρδίας τε μεταξὺ κώμης καὶ Πακτύης. τὰ μὲν οὖν Ἀνσιμάχου τοιαῦτα ἐγένετο.

XI. Ἀθηναίοις δὲ εἰκὼν ἐστὶ καὶ Πύρρου. οὗτος ὁ Πύρρος Ἀλεξάνδρῳ προσήκειν οὐδέν, εἰ μὴ ὅσα κατὰ γένος. Αἰακίδου γὰρ τοῦ Ἀρύββου Πύρρος ἦν, Ὀλυμπιάδος δὲ Ἀλέξανδρος τῆς Νεοπολέμου. Νεοπολέμῳ δὲ καὶ Ἀρύββῳ πατὴρ ἦν Ἀλκέτας ὁ Θαρύπου. ἀπὸ δὲ Θαρύπου ἐς Πύρρου τὸν Ἀχιλλέως πέντε ἀνδρῶν καὶ δέκα εἰσὶ γενεαί· πρῶτος γὰρ δὴ οὗτος ἀλούσης Ἰλίου τὴν μὲν ἐς Θεσσαλίαν ὑπερεῖδεν ἀναχώρησιν, ἐς δὲ τὴν Ἠπειρον κατάρας ἐνταῦθα ἐκ τῶν Ἑλένου χρησμῶν ᾤκησε. καὶ οἱ παῖς ἐκ μὲν Ἐρμιόνης ἐγένετο οὐδείς, ἐξ Ἀνδρομάχης δὲ Μολοσσὸς καὶ Πίελος καὶ νεώτατος ὁ Πέργαμος. ἐγένετο δὲ καὶ Ἑλένῳ Κεστρίνος· τούτῳ γὰρ Ἀνδρομάχη 2 συνώκησεν ἀποθανόντος ἐν Δελφοῖς Πύρρου. 2. Ἑλένου δέ, ὡς ἐτελεύτα, Μολοσσῶ τῷ Πύρρου παραδόντος τὴν ἀρχὴν Κεστρίνος μὲν σὺν τοῖς ἐθέλουσιν Ἠπειρωτῶν τὴν ὑπὲρ Θύαμιν ποταμὸν χώραν ἔσχε, Πέργαμος δὲ διαβὰς ἐς τὴν Ἀσίαν Ἀρειὸν δυναστεύοντα ἐν τῇ Τευθρανία κτείνει μονομαχήσαντά οἱ περὶ τῆς ἀρχῆς, καὶ τῇ πόλει τὸ ὄνομα ἔδωκε τὸ νῦν ἀπ' αὐτοῦ· καὶ Ἀνδρομάχης, ἠκολούθει γὰρ οἱ, καὶ νῦν ἐστὶν ἠρώφον ἐν τῇ πόλει. Πίε- 27 λος δὲ αὐτοῦ κατέμεινεν ἐν Ἠπίρῳ, καὶ ἐς πρόγονον τούτου ἀνέβαινε Πύρρος τε ὁ Αἰακίδου καὶ οἱ πατέρες, 3 ἀλλ' οὐκ ἐς Μολοσσόν. 3. Ἦν δὲ ἄχρι μὲν Ἀλκέτου τοῦ Θαρύπου ἐφ' ἐνὶ βασιλεῖ καὶ τὰ Ἠπειρωτῶν· οἱ δὲ Ἀλ-

κίτου παῖδες, ὡς σφισὶ στασιάσασι μετέδοξεν ἐπ' ἴσης ἄρχειν, αὐτοὶ τε πιστῶς ἔχοντες διέμειναν ἐς ἀλλήλους καὶ ὕστερον Ἀλεξάνδρου τοῦ Νεοπολέμου τελευτήσαντος ἐν Λευκανοῖς, Ὀλυμπιάδος δὲ διὰ τὸν Ἀντιπάτρου φόβον ἐπανελθούσης ἐς Ἠπειρον, Αἰακίδης ὁ Ἀρύββου τὰ τε ἄλλα διετέλει κατήκοος ἂν Ὀλυμπιάδι καὶ συνεστράτευσα πολεμήσων Ἀριδαίῳ καὶ Μακεδόσιν, οὐκ ἐθέλουτων ἔπεισθαι τῶν Ἠπειρωτῶν. 4. Ὀλυμπιάδος δέ, ὡς 4 ἐπικράτησεν, ἀνόσια μὲν ἐργασαμένης καὶ ἐς τὸν Ἀριδαίου θάνατον, πολλῶ δὲ ἐτι ἀνοσιώτερα ἐς ἀνδρας Μακεδόνας, καὶ διὰ ταῦτα οὐκ ἀνάξια ὕστερον ὑπὸ Κασσάνδρου παθεῖν νομισθείσης, Αἰακίδην κατ' ἀρχὰς μὲν οὐδ' αὐτοὶ διὰ τὸ Ὀλυμπιάδος ἔχθος ἐδέχοντο Ἠπειρωταί, εὐρομίνου δὲ ἀνὰ χρόνον παρὰ τούτων συγγνώμην δευτέρα ἡμαντιοῦτο Κάσσανδρος μὴ κατελθεῖν ἐς Ἠπειρον. γενομένης δὲ Φιλίππου τε ἀδελφοῦ Κασσάνδρου καὶ Αἰακίδου μάχης πρὸς Οἰνιάδαις, Αἰακίδην μὲν τρωθέντα κατέλαβε μετ' οὐ πολὺ τὸ χρεῶν, 5. Ἠπειρωταὶ δὲ Ἀλ- 5 κίταν ἐπὶ βασιλείᾳ κατεδέξαντο, Ἀρύββου μὲν παῖδα καὶ ἀδελφὸν Αἰακίδου πρεσβύτερον, ἀκρατῆ δὲ ἄλλως θυμοῦ καὶ δι' αὐτὸ ἐξελασθέντα ὑπὸ τοῦ πατρός, καὶ τότε ἡμῶν ἐξεμαίνετο εὐθύς ἐς τοὺς Ἠπειρωτάς, ἐς ὃ νύκτωρ 28 αὐτὸν τε καὶ τοὺς παῖδας ἐπαναστάντες ἔκτειναν. ἀποκτείναντες δὲ τούτον Πύρρου τὸν Αἰακίδου κατάγουσιν. ἡκοντι δὲ εὐθύς ἐπεστράτευε Κάσσανδρος, νέφ τε ἡλιμία ὄντι καὶ τὴν ἀρχὴν οὐ κατεσκευασμένῳ βεβαίως. Πύρρος δὲ ἐπιόντων Μακεδόνων ἐς Αἴγυπτον παρὰ Πτολεμαίου ἀναβαίνει τὸν Λάγῳ· καὶ οἱ Πτολεμαῖος γυναικί τ' ἔδωκεν ἀδελφὴν ὁμομητρίαν τῶν αὐτοῦ παίδων καὶ στόλῳ κατήγαγεν Αἴγυπτίαν. 6. Πύρρος δὲ βασιλεύ- 6 σαις πρώτοις ἐπέθετο Ἑλλήνων Κορκυραίοις, κειμένην τε ἔργον τὴν νῆσον πρὸ τῆς αὐτοῦ χώρας, καὶ ἄλλοις ὄρη-

τήριον ἐφ' αὐτὸν οὐκ ἐθέλων εἶναι. μετὰ δὲ ἀλοῦσαν Κόρκυραν ὅσα μὲν Λυσιμάχῳ πολεμήσας ἔπαθε καὶ ὡς Δημήτριον ἐμβαλὼν Μακεδονίας ἤρξεν ἐς ὃ αὐθις ἐξέπεσεν ὑπὸ Λυσιμάχου, τάδε μὲν τοῦ Πύρρου μέγιστα ἐς ἐκεῖνον τὸν καιρὸν δεδήλωκεν ἤδη μοι τὰ ἐς Λυσιμάχου 7 ἔχοντα. 7. Ῥωμαίοις δὲ οὐδένα Πύρρου πρότερον πολεμήσαντα ἴσμεν Ἑλληνα. Διομήδει μὲν γὰρ καὶ Ἀργείων τοῖς σὺν αὐτῷ οὐδεμίαν ἔτι γενέσθαι πρὸς Αἰνείαν λέγεται μάχην. Ἀθηναίοις δὲ ἄλλα τε πολλὰ ἐλπίσασιν καὶ Ἰταλίαν πᾶσαν καταστρέφασθαι τὸ ἐν Συρακούσαις πταῖσμα ἐμποδῶν ἐγένετο μὴ καὶ Ῥωμαίων λαβεῖν πείραν. Ἀλέξανδρος δὲ ὁ Νεοπτολέμου, γένους τε ὦν Πύρρου τοῦ αὐτοῦ καὶ ἡλικία πρεσβύτερος, ἀποθανὼν ἐν Λευκανοῖς ἔφθη πρὶν ἐς χεῖρας ἐλθεῖν Ῥωμαίοις.

XII. Οὕτω Πύρρος ἐστὶν ὁ πρῶτος ἐκ τῆς Ἑλλάδος τῆς πέραν Ἰονίου διαβὰς ἐπὶ Ῥωμαίους. διέβη δὲ καὶ οὗτος ἐπαγαγομένων Ταραντίνων. 2. τούτοις γὰρ πρότερον ἔτι πρὸς Ῥωμαίους συνειστήκει πόλεμος· ἀδύνατοι δὲ κατὰ σφᾶς ὄντες ἀντισχεῖν, προὔπαρχούσης μὲν ἐς αὐτὸν εὐεργεσίας, ὅτι οἱ πολεμοῦντι τὸν πρὸς Κόρκυραν πόλεμον ναυσὶ σὺνήραυτο, μάλιστα δὲ οἱ πρέσβεις τῶν Ταραντίνων ἀνέπεισαν τὸν Πύρρον τὴν τε Ἰταλίαν 29 διδάσκοντες, ὡς εὐδαιμονίας ἕνεκα ἀντὶ πάσης εἴη τῆς Ἑλλάδος, καὶ ὡς οὐχ ὅσιον αὐτῷ παραπέμψαι σφᾶς φίλους τε καὶ ἱκέτας ἐν τῷ παρόντι ἤκοντας. ταῦτα λεγόντων τῶν πρέσβεων μνήμη τὸν Πύρρον τῆς ἀλώσεως ἐσήλθε τῆς Ἰλίου, καὶ οἱ κατὰ ταῦτα ἤλπιζε χωρῆσειν πολεμοῦντι· στρατεύειν γὰρ ἐπὶ Τρώων ἀποίκους Ἀχιλ- 2 λέως ὦν ἀπόγονος. ὡς δὲ οἱ ταῦτα ἤρθεσκε, διέμελλε γὰρ ἐπ' οὐδενὶ ὦν ἔλοιτο, αὐτίκα ναῦς τε ἐπλήρου μακρᾶς καὶ πλοῖα στρογγύλα εὐτρέπιζεν ἵππους καὶ ἄνδρας ὀπί- 3 τας ἄγειν. 3. ἐστὶ δὲ ἀνδράσι βιβλία οὐκ ἐπιφανέσιν ἐς

συγγραφὴν ἔχοντα ἐπίγραμμα ἔργων ὑπομνήματα εἶναι. ταῦτα ἐπιλεγόμενῳ μοι μάλιστα ἐπήλθε θανατάσαι Πύρρου τόλμαν τε, ἣν μαχόμενος αὐτός [τε] παρείχετο, καὶ τὴν ἐπὶ τοῖς ἀεὶ μέλλουσιν ἀγῶσι πρόνοιαν· ὅς καὶ τότε περαιούμενος ναυσὶν ἐς Ἰταλίαν Ῥωμαίους ἐλελήθει καὶ ἡμῶν οὐκ εὐθύς ἦν σφίσι φανερός· γινομένης δὲ Ῥωμαίων πρὸς Ταραντίνους συμβολῆς, τότε δὴ πρῶτον ἐπιφάνεται σὺν τῷ στρατῷ, καὶ παρ' ἐλπίδα σφίσι προσπεσῶν, ὡς τὸ εἰκός, ἐτάραξεν. ἄτε δὲ ἄριστα ἐπιστάμενος 3 ὡς οὐκ ἀξιόμαχος εἴη πρὸς Ῥωμαίους, παρεσκευάζετο ὡς τοὺς ἐλέφαντας ἐπαφήσων σφίσιν. 4. Ἐλέφαντας δὲ πρῶτος μὲν τῶν ἐκ τῆς Εὐρώπης Ἀλέξανδρος ἐκτίσαστο, Πῶρου καὶ τὴν δύναμιν καθελῶν τὴν Ἰνδῶν· ἀποθανόντος δὲ Ἀλεξάνδρου καὶ ἄλλοι τῶν βασιλέων καὶ πλείστους ἔσχεν Ἀντίγονος· Πύρρος δὲ ἐκ τῆς μάχης ἐγεγόνει τῆς πρὸς Δημήτριον τὰ θηρία αἰχμάλωτα. τότε δὲ ἐπιφανέντων αὐτῶν δαίμα ἔλαβε Ῥωμαίους, ἄλλο τι καὶ οὐ 4 ἴσθα εἶναι νομίσαντας. ἐλέφαντα γὰρ, ὅσα μὲν ἐς ἔργα καὶ 4 ἀνδρῶν χρείας, εἰσὶν ἐκ παλαιοῦ δήλοι πάντες εἰδότες· 30 αὐτὰ δὲ τὰ θηρία, πρὶν ἢ διαβῆναι Μακεδόνας ἐπὶ τὴν Ἀσίαν, οὐδὲ ἐωράκεσαν ἀρχὴν πλὴν Ἰνδῶν τε αὐτῶν καὶ Λιβύων καὶ ὅσοι πλησιόχωροι τούτοις. δηλοῖ δὲ καὶ Ὀμηρος, ὅς βασιλεῦσι κλίνας μὲν καὶ οἰκίας τοῖς εὐδαιμονεστέροις αὐτῶν ἐλέφαντι ἐποίησε κεκοσμημένας, θηρίου δὲ ἐλέφαντος μνήμην οὐδεμίαν ἐποίησαστο· θεασάμενος δὲ καὶ πεπυσμένος ἐμνημόνευσεν ἂν πολὺ γε πρότερον, ἡμοὶ δοκεῖν, ἢ Πυγμαίων τε ἀνδρῶν καὶ γεράνων μάχης. 5 Πύρρον δὲ ἐς Σικελίαν ἀπήγαγε πρεσβεία Συρακούσων· Καρχηδόνοι γὰρ διαβάντες τὰς Ἑλληνίδας τῶν πόλεων ἐποιοῦν ἀναστάτους, ἣ δὲ ἦν λοιπή, Συρακούσας πολιορκοῦντες προσεκάθηρτο. Ἄ τῶν πρέσβεων Πύρρος ἀκούων Τάραντα μὲν εἶα καὶ τοὺς τὴν ἀκτὴν

ἔχοντας Ἰταλιωτῶν, ἐς δὲ τὴν Σικελίαν διαβάς Καρχηδονίους ἠνάγκασεν ἀπαναστῆναι Συρακουσῶν· φρονήσας δὲ ἐφ' αὐτῷ Καρχηδονίαν, οὐ θαλάσσης τῶν τότε βαρβάρων μάλιστα εἶχον ἐμπείρους, Τύριοι Φοίνικες τὸ ἀρχαῖον ὄντες, τούτων ἐναντία ἐπήρθη ναυμαχεῖσαι τοῖς Ἠπειρώταις χρωόμενος, οἱ μὴδὲ ἀλούσης Ἰλίου θάλασσαν οἱ πολλοὶ μὴδὲ ἀλσὶν ἠπίσταντό πω χρῆσθαι. μαρτυρεῖ δέ μοι καὶ Ὀμήρου ἔπος ἐν Ὀδυσσεΐα·

οἷ οὐκ ἴσασι θάλασσαν
ἀνέρες, οὐδέ θ' ἄλλεσσι μειμιγμένον εἶδαρ ἔδουσιν.
XIII. Τότε δὲ ὁ Πύρρος, ὡς ἠττήθη, ταῖς ναυσὶν ἐς Τάραντα ἀνήγετο ταῖς λοιπαῖς. ἐνταῦθα προσέπειται σε μὲν γὰρ ἀμαχεῖ Ῥωμαίους ἠπίστατο ἀφῆδοντας, πορίζεται τρόπον τούτου. ὡς ἐπανήκων ἐκ Σικελίας ἠττήθη, πρῶτον διέπεμψε γραμματα ἐς τε τὴν Ἀσίαν καὶ πρὸς Ἀντίγονου, τοὺς μὲν στρατιῶν τῶν βασιλείων, τοὺς δὲ χρήματα, Ἀντίγονου δὲ καὶ ἀμφοτέρω αἰτῶν. ἀφικομένων δὲ τῶν ἀγγέλων, ὡς οἱ γραμματα ἀπεδόθη, συναγαγὼν τοὺς ἐν τέλει τῶν τε ἔξ Ἠπείρου καὶ τῶν Ταραντίνων, ὧν μὲν εἶχε τὰ 31 βιβλία ἀνεγίνωσκεν οὐδέν, ὁ δὲ ἤξειν συμμαχίαν ἔλεγε. ταχὺ δὲ καὶ ἐς τοὺς Ῥωμαίους ἦλθε φήμη Μακεδόνας καὶ ἄλλα ἔθνη περαιουῖσθαι τῶν Ἀσιανῶν ἐς τὴν Πύρρου βοήθειαν. Ῥωμαῖοι μὲν δὴ ταῦτα ἀκούοντες ἠσύχαζον, Πύρρος δὲ ὑπὸ τὴν ἐπιουῖσαν περαιουῖται νύκτα πρὸς τὰ ἄκρα τῶν ὄρων ἃ Κεραύνια ὀνομάζουσι.

2. Μετὰ δὲ τὴν ἐν Ἰταλίᾳ πληγὴν ἀναπαύσας τὴν δύναμιν προεῖπεν Ἀντιγόνῳ πόλεμον, ἄλλα τε ποιούμενος ἐγκλήματα καὶ μάλιστα τῆς ἐς Ἰταλίαν βοήθειας διαμαρτίαν. κρατήσας δὲ τὴν τε ἰδίαν παρασκευὴν Ἀντιγόνου καὶ τὸ παρ' αὐτῷ Γαλατῶν ξενικὸν ἐδίωξεν ἐς τὰς ἐπὶ θαλάσῃ πόλεις, αὐτὸς δὲ Μακεδονίας τε τῆς ἄνω καὶ

Θησσαλῶν ἐπεκράτησε. δηλοῖ δὲ μάλιστα τὸ μέγεθος τῆς μάχης καὶ τὴν Πύρρου νίκην, ὡς παρὰ πολὺ γένοιτο, τὰ ἀνατεθέντα ὄπλα τῶν Κελτικῶν ἐς τε τὸ τῆς Ἀθηναῖς ἱερὸν τῆς Ἰωνίας Φερῶν μεταξὺ καὶ Λαρίσης, καὶ τὸ ἐπίγραμμα τὸ ἐπ' αὐτοῖς.

Τοὺς θυροὺς ὁ Μολοσσὸς Ἰωνίδι δῶρον Ἀθήνα 3
Πύρρος ἀπὸ θρασέων ἐκρέμασεν Γαλατῶν,
πάντα τὸν Ἀντιγόνου καθελὼν στρατόν. οὐ μὲν γὰρ
θαῦμα·

αἰχμηταὶ καὶ νῦν καὶ πάρος Αἰακίδαι.
τούτους μὲν δὴ ἐνταῦθα, τῷ δὲ ἐν Δωδώνῃ Διὶ Μακεδόνων ἀνέθηκεν αὐτῶν τὰς ἀσπίδας. ἐπιγέγραπται δὲ καὶ ταύταις·

αἶδε ποτ' Ἀσίδα γαῖαν ἐπόρθησαν πολύχρουσον,
αἶδε καὶ Ἑλλασιν δουλοσύναν ἔπορον.
νῦν δὲ Διὸς ναῶ ποτὶ κίονας ὄρφανὰ κείται
τὰς μεγαλανρήτω σκύλα Μακεδονίας.

3. Πύρρῳ δὲ Μακεδόνας ἐς ἅπαν μὴ καταστρέψα- 4
σθαι παρ' ὀλίγον ὁμως ἤκουτι ἐγένετο Κλεώνυμος αἴτιος, ἰτοιμοτέρῳ καὶ ἄλλως ὄντι ἐλέσθαι τὰ ἐν χερσίν. Κλεώνυμος δὲ οὗτος, ὁ τὸν Πύρρου ἀπολιπόντα τὰ Μακεδόνων πείσας ἐς Πελοπόννησον ἐλθεῖν, Λακεδαιμόνιος οὐ Λακεδαιμονίος στρατὸν ἐς τὴν χώραν πολέμιον ἐπέμπε, δι' αἰτίας ἢν ἐγὼ τοῦ γένους ὕστερον τοῦ Κλεώνυμου δηλώσω. Πανσανίου τοῦ περὶ Πλάταιαν τοῖς Ἑλλασιν ἠγησαμένου Πλειστοάναξ υἱὸς ἐγένετο· τοῦ δὲ Πανσανίας· τοῦ δὲ Κλεόμβροτος, ὃς ἐναντία Ἐπαμεινώνδῃ καὶ Θηβαίοις μαχόμενος ἀπέθανεν ἐν Δεύκτροις. Κλεόμβροτος δὲ Ἀγησίπολις ἦν καὶ Κλεομένης· Ἀγησίπολις δὲ ἄπαιδος τελευτήσαντος Κλεομένης τὴν βασιλείαν ἔσχε. Κλεομένην δὲ παῖδες γίνονται πρεσβύτερος 5 μὲν Ἀκρότατος, νεώτερος δὲ Κλεώνυμος. Ἀκρότατον

μὲν οὖν πρότερον κατέλαβεν ἢ τελευτή· Κλεομένους δὲ ἀποθανόντος ὕστερον ἐς ἀμφισβήτησιν κατέστη περὶ τῆς ἀρχῆς Ἄρεος ὁ Ἀκροτάτος, καὶ Κλεώνυμος ὅτε δὴ τρόπῳ μετελθὼν ἐπάγει Πύρρον ἐς τὴν χώραν. 4. Λακεδαιμονίοις δὲ πρὸ μὲν τοῦ ἐν Λεύκτροις οὐδὲν ἐργόνοιε πταῖσμα, ὥστε οὐδὲ συνεχώρουν ἀγῶνί πω κρατῆσθαι πεζῶ· Λεωνίδα μὲν γὰρ νικῶντι οὐκ ἔφρασαν τοὺς ἐπομένους ἐς τελέαν ἐξαρκέσαι φθορὰν τῶν Μήδων, τὸ δὲ Ἀθηναίων καὶ Δημοσθένους ἔργον πρὸς τῇ νήσῳ Σφακτηρία κλοπὴν εἶναι πολέμου καὶ οὐ νίκην. 6 πρῶτης δὲ γενομένης σφίσι συμφορᾶς ἐν Βοιωτοῖς, ὕστερον Ἀντιπάτρῳ καὶ Μακεδόσι μεγάλως προσέπταισαν· τρίτος δὲ ὁ Δημητρίου πόλεμος κακὸν ἀνέλπιστον ἦλθεν ἐς τὴν γῆν. 5. Πύρρου δὲ ἐσβαλόντος τέταρτον δὴ τότε στρατὸν ὁρῶντες πολέμιον αὐτοῖ τε παρετάσσοντο καὶ Ἀργείων ἦκοντες καὶ Μεσσηνίων σύμμαχοι. Πύρρος δὲ ὡς ἐπεκράτησεν, ὀλίγου μὲν ἦλθεν ἐλεῖν αὐτοβοεὶ τὴν πόλιν, θηώσας δὲ τὴν γῆν καὶ λείαν ἐλάσας μικρὸν ἡσύχαζεν. οἱ δὲ ἐς πολιορκίαν εὐτρεπίζοντο, πρότερον ἔτι τῆς Σπάρτης ἐπὶ τοῦ πολέμου τοῦ πρὸς Δημήτριον τάφροις τε βαθείαις καὶ σταυροῖς τετειχισμένης ἰσχυροῖς, 33 7 τὰ δὲ ἐπιμαχώτατα καὶ οἰκοδομήμασιν. 6. Ὑπὸ δὲ τοῦτου τὸν χρόνον καὶ τὴν τοῦ πολέμου τοῦ Λακωνικοῦ τριβὴν Ἀντίγονος τὰς πόλεις τῶν Μακεδόνων ἀνασώσάμενος ἠπείγετο ἐς Πελοπόννησον, οἷα ἐπιστάμενος Πύρρον, ἣν Λακεδαίμονα καταστρέψῃται καὶ Πελοποννήσου τὰ πολλά, οὐκ ἐς Ἡπειρον ἀλλ' ἐπὶ τε Μακεδονίαν αὐθις καὶ τὸν ἐκεῖ πόλεμον ἤξοντα. μέλλοντος δὲ Ἀντιγόνου τὸν στρατὸν ἐξ Ἀργους ἐς τὴν Λακωνικὴν ἀγειν, αὐτὸς ἐς τὸ Ἄργος ἐληλύθει Πύρρος. κρατῶν δὲ καὶ τότε συνεσπίπτει τοῖς φεύγουσιν ἐς τὴν πόλιν καὶ οἱ διαλύεται 8 κατὰ τὸ εἶκος ἢ τάξις. 7. μαχομένων δὲ πρὸς ἱεροῖς ἦδη

καὶ οἰκίαις καὶ κατὰ τοὺς στενωποὺς καὶ κατ' ἄλλο ἄλλων τῆς πόλεως, ἐνταῦθα ὁ Πύρρος ἐμονώθη καὶ τιτρώσκειται τὴν κεφαλὴν. κεράμῳ δὲ βληθέντα ὑπὸ γυναικὸς τεθνήσκει φασὶ Πύρρον· Ἀργεῖοι δὲ οὐ γυναικὰ τὴν ἀποκτείνασαν, Δήμητρα δὲ φασὶ εἶναι γυναικὶ εἰκασμένην. ταῦτα ἐς τὴν Πύρρου τελευτὴν αὐτοὶ λέγουσιν Ἀργεῖοι, καὶ ὁ τῶν ἐπιχωρίων ἐξηγητὴς Λυκίας ἐν ἔπεσιν εἴρηκε. καὶ σφίσι ἐστὶ τοῦ θεοῦ χρήσαντος, ἐνθα ὁ Πύρρος ἐτελεύτησεν, ἱερὸν Δήμητρος· ἐν δὲ αὐτῶ καὶ ὁ Πύρρος τίθασται. 8. Θαῦμα δὴ ποιούμεαι τῶν καλουμένων Αἰακιδῶν αὐτοῖς κατὰ τὰ αὐτὰ ἐκ τοῦ θεοῦ συμβῆναι τὴν τελευτὴν, εἰ γε Ἀχιλλέα μὲν Ὀμηρος ὑπὸ Ἀλεξάνδρου φησὶ τοῦ Πριάμου καὶ Ἀπόλλωνος ἀπολέσθαι, Πύρρου δὲ τὸν Ἀχιλλέως ἢ Πυθία προσέταξεν ἀποκτείνειν Αἰακοῖς, τῷ δὲ Αἰακίδου συνέβη τὰ ἐς τὴν τελευτὴν οἷα Ἀργεῖοί τε λέγουσι καὶ Λυκίας ἐποίησε. διάφορα δὲ ἕως ἐστὶ καὶ ταῦτα ἂν Ἰερώνυμος ὁ Καρδιανὸς ἔγραψεν· ἀνδρὶ γὰρ βασιλεῖ συνόντα ἀνάγκη πᾶσα ἐς χάριν συγγράφειν. εἰ δὲ καὶ Φίλιστος αἰτίαν δικαίαν εἴληφεν, ἐπιελπίζων τὴν ἐν Συρακούσαις κάθοδον, ἀποκρύψασθαι τῶν Λιονυσίου τὰ ἀνοσιώτατα, ἣ ποῦ πολλή γε Ἰερώνυμος συγγνώμη τὰ ἐς ἠδονὴν Ἀντιγόνου γράφειν. ἢ μὲν Ἡπειρωτῶν ἀκμὴ κατέστρεψεν ἐς τοῦτο.

XIV. Ἐς δὲ τὸ Ἀθήνησιν ἐσελθοῦσιν Ὠιδεῖον ἄλλα τε καὶ Διόνυσος κεῖται θεᾶς ἄξιος. πλησίον δὲ ἐστὶ κρήνη, καλοῦσι δὲ αὐτὴν Ἐννεάκρουνον, οὕτω κοσμηθεῖσθαι ὑπὸ Πεισιστράτου· φρέατα μὲν γὰρ καὶ διὰ πάσης τῆς πόλεως ἐστὶ, πηγὴ δὲ αὕτη μόνη. ναοὶ δὲ ὑπὲρ τὴν κρήνην ὁ μὲν Δήμητρος πεποιήται καὶ Κόρης, ἐν δὲ τῷ Τριπτολίμῳ κείμενόν ἐστιν ἄγαλμα. 2. τὰ δὲ ἐς αὐτὸν ὅποια λέγεται γράψω, παρὲς ὅποσον ἐς Ἀθιόπην ἔχει τοῦ λόγου. Ἐλλήνων οἱ μάλιστα ἀμφισβητοῦντες Ἀθηναίους 2

ἐς ἀρχαιότητα καὶ δῶρα παρὰ θεῶν φασὶν ἔχειν, εἰσὶν Ἀργεῖοι, καθάπερ βαρβάρων Φρυγῶν Αἰγύπτιοι. λέγεται οὖν ὡς Διμήτρα ἐς Ἄργος ἐλθοῦσαν Πελασγὸς δέξαιτο οἶκῳ, καὶ ὡς Χρυσανθὶς τὴν ἀρπαγὴν ἐπισταμένη τῆς Κόρης διηγῆσαιτο· ὕστερον δὲ Τροχίλον ἱεροφάντην φνυρόντα ἐξ Ἄργους κατὰ ἔχθος Ἀγνήνορος, ἐλθεῖν φασὶν ἐς τὴν Ἀττικὴν, καὶ γυναικὰ τε ἐξ Ἐλευσίνος γῆμαι καὶ γενέσθαι οἱ παῖδας Εὐβουλέα καὶ Τριπτόλεμον. ὅδε μὲν Ἀργείων ἐστὶ λόγος· Ἀθηναῖοι δὲ καὶ ὅσοι παρὰ τούτοις ** ἴσασι Τριπτόλεμον τὸν Κελεοῦ πρῶτον
 3 σπεῖραι καρπὸν ἡμερον. ἔπη δὲ ἄδεται Μουσαίου μὲν, εἰ δὴ Μουσαίου καὶ ταῦτα, Τριπτόλεμον παῖδα Ὠκεανοῦ καὶ Γῆς εἶναι, Ὀρφείως δέ, οὐδὲ ταῦτα Ὀρφείως ἐμοὶ δοκεῖν ὄντα, Εὐβουλεὶ καὶ Τριπτολέμῳ Ἀνσαύλῃν πατέρα εἶναι, μνηύσασι δὲ σφισι περὶ τῆς παιδὸς δοθῆναι παρὰ Διμήτρος σπεῖραι τοὺς καρπούς. Χοιρίλφ δὲ Ἀθηναίῳ δρᾶμα ποιήσαντι Ἀλόπῃν ἐστὶν εἰρημένα Κερκνύνα εἶναι καὶ Τριπτόλεμον ἀδελφούς, τεκεῖν δὲ σφᾶς Θνγατέρα Ἀμφικτυνόος, εἶναι δὲ πατέρα Τριπτολέμῳ μὲν Ῥᾶρον, Κερκνύνη δὲ Ποσειδῶνα. πρόσω δὲ λέναι με ὦρ-
 35 μήμενον τοῦδε τοῦ λόγου καὶ ὅποσα ἐξήγησιν ἔχει τὸ Ἀθήνησιν ἱερὸν, καλούμενον δὲ Ἐλευσίνιον, ἐπέσχευ ὄψις οὐνείρατος· ἃ δὲ ἐς πάντας ὅσιον γράφειν, ἐς ταῦτα
 4 ἀποτρέψομαι. 3. Πρὸ τοῦ ναοῦ τοῦδε, ἔνθα καὶ τοῦ Τριπτολέμου τὸ ἄγαλμα, ἐστὶ βοῦς χαλκοῦς οἷα ἐς Θυσίαν ἀγόμενος, πεποιήται δὲ καὶ καθήμενος Ἐπιμενίδης Κνωσῖος, ὃν ἐλθόντα ἐς ἀργὸν κοιμᾶσθαι λέγουσιν ἐσελθόντα ἐς σπήλαιον· ὁ δὲ ὕπνος οὐ πρότερον ἀνήκεν αὐτὸν πρὶν ἢ οἱ τεσσαρακοστὸν ἔτος γενέσθαι καθεύδοντι, καὶ ὕστερον ἔπη τε ἐποίει καὶ πόλεις ἐκάθηρεν ἄλλας τε καὶ τὴν Ἀθηναίων. Θάλῃς δὲ ὁ Λακεδαιμονίους τὴν νόσον παύσας οὔτε ἄλλως προσήκων οὔτε πόλεως ἦν Ἐπι-

μενίδῃ τῆς αὐτῆς· ἄλλ' ὁ μὲν Κνωσῖος, Θάλῃς δὲ εἶναι φησι Γορτύνιον Πολύμναστος Κολοφώνιος ἔπη Λακεδαιμονίους ἐς αὐτὸν ποιήσας. 4. Ἐτι δὲ ἀπωτέρω ναὸς 5
 Εὐβουλείας, ἀνάθημα καὶ τοῦτο ἀπὸ Μήδων, οὐ τῆς χώρας Μαραθῶνι ἐσχον. φρονῆσαι δὲ Ἀθηναίους ἐπὶ τῇ νίκῃ ταύτῃ μάλιστα εἰκάξα· καὶ δὴ καὶ Αἰσχύλος, ὡς οἱ τοῦ βίου προσεδοκᾶτο ἢ τελευτῇ, τῶν μὲν ἄλλων ἐμνημόνευσεν οὐδενός, δόξης ἐς τοσοῦτον ἡκῶν ἐπὶ ποιήσει καὶ
 30 πρὸ Ἀρτεμισίου καὶ ἐν Σαλαμίῃ νανμαχῆσας· ὁ δὲ τό τε ὄνομα πατρόθεν καὶ τὴν πόλιν ἔγραψε, καὶ ὡς τῆς ἀνδρίας μάρτυρας ἔχοι τὸ Μαραθῶνι ἄλσος καὶ Μήδων τοὺς ἐς αὐτὸ ἀποβάντας. 5. Ὑπὲρ δὲ τὸν Κεραμεικὸν καὶ 6
 στοᾶν τὴν καλουμένην βασιλείου ναὸς ἐστὶν Ἡφαίστου, καὶ ὅτι μὲν ἄγαλμα οἱ παρέστηκεν Ἀθηναῖς, οὐδὲν θαῦμα ἐπιούμην τὸν ἐπὶ Ἐριχθονίῳ ἐπιστάμενος λόγον· τὸ δὲ ἄγαλμα ὄρων τῆς Ἀθηναῖς γλανκοῦς ἔχον τοὺς ὀφθαλμούς, Αἰβύων τὸν μῦθον ὄντα εὕρισκον. τούτοις γὰρ ἐστὶν εἰρημένον Ποσειδῶνος καὶ λίμνης Τριτωνίδος Θνγατέρα εἶναι, καὶ διὰ τοῦτο γλανκοῦς εἶναι ὥσπερ καὶ τῷ Ποσειδῶνι τοὺς ὀφθαλμούς. 6. Πλησίον δὲ ἱερὸν 7
 ἐστὶν Ἀφροδίτης Οὐρανίας. πρώτοις δὲ ἀνθρώπων Ἀσσυρίοις κατίστη σέβεσθαι τὴν Οὐρανίαν, μετὰ δὲ Ἀσσυρίους Κυπρίων Παφίους καὶ Φοινίκων τοῖς Ἀσκάλωνα ἔχουσιν ἐν τῇ Παλαιστίνῃ. παρὰ δὲ Φοινίκων Κυθήριοι μαθόντες σέβουσιν. Ἀθηναῖοις δὲ κατεστήσατο Αἰγέυς, αὐτῷ τε οὐκ εἶναι παῖδας νομίζον, οὐ γὰρ πῶ τότε ἦσαν, καὶ ταῖς ἀδελφαῖς γενέσθαι τὴν συμφορὰν ἐκ μηνίματος τῆς Οὐρανίας. τὸ δὲ ἐφ' ἡμῶν ἐτι ἄγαλμα λίθου Παρίου καὶ ἔργον Φειδίου. δῆμος δὲ ἐστὶν Ἀθηναίους Ἀθμο-
 νίων, οἱ Πορφυρίωνα ἐτι πρότερον Ἀκταίων βασιλεύσαντα τῆς Οὐρανίας φασὶ τὸ παρὰ σφίσιν ἱερὸν ἰδρῶσα-

σθαι. λέγουσι δὲ ἀνά τοὺς δήμους καὶ ἄλλα οὐδὲν ὁμοίως καὶ οἱ τὴν πόλιν ἔχοντες.

XV. Ἰοῦσι δὲ πρὸς τὴν στοὰν ἣν Ποικίλῃν ὀνομάζουσι ἀπὸ τῶν γραφῶν, ἔστιν Ἐρμῆς χαλκοῦς καλούμενος Ἀγοραῖος καὶ πύλη πλησίον· ἔπεστι δὲ οἱ τροπαιῶν Ἀθηναίων ἱππομαχία κρατησάντων Πλείσταρχου, ὃς τῆς ἵππου Κασσάνδρου καὶ τοῦ ξενικοῦ τὴν ἀρχὴν ἀδελφὸς ὦν ἐπετέτραπτο. 2. Αὕτη δὲ ἡ στοὰ πρῶτα μὲν Ἀθηναίους ἔχει τεταγμένους ἐν Οἰνόῃ τῆς Ἀργείας ἐναντία Λακεδαιμονίων· γέγραπται δὲ οὐκ ἐς ἀκμὴν ἀγῶνος οὐδὲ τολμημάτων ἐς ἐπίδειξιν τὸ ἔργον ἤδη προῆκον, ἀλλὰ 37
2 ἀρχομένη τε ἡ μάχη καὶ ἐς χεῖρας ἔτι συνιόντες. ἐν δὲ τῷ μέσῳ τῶν τοίχων Ἀθηναῖοι καὶ Θησεὺς Ἀμαζόσι μάχονται. μόναις δὲ ἄρα ταῖς γυναιξίν οὐκ ἀφῆρει τὰ πταισματα τὸ ἐς τοὺς κινδύνους ἀφειδές, εἰ γε Θεμισκύρας τε ἀλούσης ὑπὸ Ἡρακλέους, καὶ ὕστερον φθαρείσης σφίσι τῆς στρατιᾶς ἦν ἐπ' Ἀθήνας ἔστειλαν, ὅμως ἐς Τροίαν ἦλθον Ἀθηναῖοις τε αὐτοῖς μαχομένοι καὶ τοῖς πᾶσιν Ἕλλησιν. 3. ἐπὶ δὲ ταῖς Ἀμαζόσιν Ἕλληνές εἰσιν ἡρηκότες Ἴλιον, καὶ οἱ βασιλεῖς ἠθροισμένοι διὰ τὸ Αἰαντος ἐς Κασσάνδραν τόλμημα· καὶ αὐτὸν ἡ γραφὴ τὸν Αἰαντα ἔχει, καὶ γυναικας τῶν ἀλχηαλώτων ἄλλας τε καὶ Κασ-
3 σάνδραν. 4. τελευταῖον δὲ τῆς γραφῆς εἰσὶν οἱ μαχεσάμενοι Μαραθῶνι· Βοιωτῶν [δὲ] οἱ Πλάταιαν ἔχοντες καὶ ὅσον ἦν Ἀττικὸν λαοὶ ἐς χεῖρας τοῖς βαρβάροις. καὶ ταύτη μὲν ἔστιν ἴσα παρ' ἀμφοτέρων ἐς τὸ ἔργον· τὸ δὲ ἔσω τῆς μάχης φεύγοντές εἰσιν οἱ βάρβαροι καὶ ἐς τὸ ἔλος ὠθοῦντες ἀλλήλους. ἔσχαται δὲ τῆς γραφῆς νῆες τε αἱ Φοίνισσαι, καὶ τῶν βαρβάρων τοὺς ἐσπίπτοντας ἐς ταύτας φονεύοντες οἱ Ἕλληνες. ἐνταῦθα καὶ Μαραθῶν γεγραμμένος ἔστιν ἦρωας, ἀφ' οὗ τὸ πεδίον ὠνόμασται, καὶ Θησεὺς ἀνιόντι ἐκ γῆς εἰκασμένος, Ἀθηναῖα τε καὶ Ἡρα-

κλῆς· Μαραθῶνιους γάρ, ὡς αὐτοὶ λέγουσιν, Ἡρακλῆς ἐνομίσθη θεὸς πρώτοις. τῶν μαχομένων δὲ δήλοι μάλιστά εἰσιν ἐν τῇ γραφῇ Καλλιμαχός τε, ὃς Ἀθηναῖος πολεμαρχεῖν ἦρητο, καὶ Μιλτιάδης τῶν στρατηγούτων, 38 ἦρωας τε Ἐχέτος καλούμενος, οὗ καὶ ὕστερον ποιήσομαι μνήμην. 5. Ἐνταῦθα ἀσπίδες κεῖνται χαλκαῖ, καὶ ταῖς 4 μὲν ἔστιν ἐπίγραμμα ἀπὸ Σκιωναίων καὶ τῶν ἐπικούρων εἶναι, τὰς δὲ ἐπαληθιμένους πίσση, μὴ σφᾶς ὃ τε χρόνος λυμνηται καὶ ὁ ἰός, Λακεδαιμονίων εἶναι λέγεται τῶν ἀλόντων ἐν τῇ Σφακτηρίᾳ νήσῳ.

XVI. Ἀνδριάντες δὲ χαλκοὶ κεῖνται πρὸ μὲν τῆς στοᾶς Σόλων ὁ τοὺς νόμους Ἀθηναῖοις γράψας, ὀλίγον δὲ ἀπατέρω Σέλευκος, ᾧ καὶ πρότερον ἐγένετο ἐς τὴν εὐδαιμονίαν τὴν μέλλουσαν σημεία οὐκ ἀφανῆ. Σελεύκῳ γάρ, ὡς ὠμαῖο ἐκ Μακεδονίας σὺν Ἀλεξάνδρῳ, θύοντι ἐν Πέλλῃ τῷ Διὶ τὰ ξύλα ἐπὶ τοῦ βωμοῦ κείμενα προύβη τε αὐτόματα πρὸς τὸ ἄγαλμα καὶ ἄνευ πυρὸς ἤφθη. τελευτήσαντος δὲ Ἀλεξάνδρου, Σέλευκος Ἀντίγονον ἐς Βαβυλῶνα ἀφικόμενον δεῖσας καὶ παρὰ Πτολεμαῖον φυγῶν τὸν Λάγῳ κατήλθεν αὐθις ἐς Βαβυλῶνα, κατελθὼν δὲ ἐκράτησε μὲν τῆς Ἀντιγόπου στρατιᾶς καὶ αὐτὸν ἀπέκτεινεν Ἀντίγονον, εἶλε δὲ ἐπιστρατεύσαντα ὕστερον Δημήτριον τὸν Ἀντιγόπου. ὡς δὲ οἱ ταῦτα προκεχωρή-
2 και καὶ μετ' ὀλίγου τὰ Αὐσιμάχου κατέοργαστο, τὴν μὲν ἐν τῇ Ἀσίᾳ πᾶσαν ἀρχὴν παρέδωκεν Ἀντιόχῳ τῷ παιδί, αὐτὸς δὲ ἐς Μακεδονίαν ἠπέλγετο. 2. Στρατιὰ μὲν καὶ Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων ἦν παρὰ Σελεύκῳ· Πτολεμαῖος δὲ ἀδελφὸς μὲν Αὐσάνδρου καὶ παρὰ Αὐσιμάχου παρ' αὐτὸν πεφευγώς, ἄλλως δὲ τολμησαὶ πρόχειρος καὶ δι' αὐτὸ Κερραυνὸς καλούμενος, οὗτος ὁ Πτολεμαῖος, ὡς προσιῶν ὁ Σελεύκου στρατὸς ἐγένετο κατὰ Αὐσιμαχίαν, λαθῶν Σέλευκον κτείνει, διαρπάσαι δὲ ἐπιτρέψας τὰ
3

χρήματα τοῖς βασιλεῦσιν ἐβασίλευσε Μακεδονίας, ἐς ὃ 39
Γαλάταις πρώτος ὦν ἴσμεν βασιλέων ἀντιτάξασθαι τολ-
μήσας ἀναιρεῖται ὑπὸ τῶν βαρβάρων· τὴν δὲ ἀρχὴν Ἀν-
3 τίγονος ἀνεσώσατο ὁ Δημητρίου. 3. Σέλευκον δὲ βασι-
λέων ἐν τοῖς μάλιστα πείδομαι καὶ ἄλλως γενέσθαι δι-
καιον καὶ πρὸς τὸ θεῖον εὐσεβῆ. τοῦτο μὲν γὰρ Σέλευκός
ἐστὶν ὁ Μιλησίοις τὸν χαλκοῦν καταπέμψας Ἀπόλλωνα
ἐς Βραγχίδας, ἀνακομισθέντα ἐς Ἐκβάτανα τὰ Μηδικὰ
ὑπὸ Ξέρξου· τοῦτο δὲ Σελευκείαν οἰκίσας ἐπὶ Τίγρητι
ποταμῷ καὶ Βαβυλωνίους οὗτος ἐπαρόμενος ἐς αὐτὴν
συννοίους ὑπελίπετο μὲν τὸ τεῖχος Βαβυλώνος, ὑπελί-
πετο δὲ τοῦ Βῆλ τὸ ἱερὸν καὶ περὶ αὐτὸ τοὺς Χαλδαίους
οἰκεῖν.

XVII. Ἀθηναίοις δὲ ἐν τῇ ἀγορᾷ καὶ ἄλλα ἐστὶν οὐκ
ἐς ἅπαντας ἐπίσημα καὶ Ἐλέου βωμός, ᾧ, μάλιστα θεῶν
ἐς ἀνθρώπινον βίον καὶ μεταβολὰς πραγμάτων ὅτι ἀφέ-
λιμος, μόνοι τιμὰς Ἑλλήνων νέμουνσιν Ἀθηναῖοι. τού-
τοις δὲ οὐ τὰ ἐς φιλανθρωπίαν μόνον καθέστηκεν, ἀλλὰ
καὶ θεοὺς εὐσεβοῦσιν ἄλλων πλέον· καὶ γὰρ Αἰδοῦς
σφίσι βωμός ἐστι καὶ Φήμης καὶ Ὀρμῆς. δηλὰ τε ἐναρ-
γῶς, ὅσοις πλέον τι ἐτέρων εὐσεβείας μέτεστιν, ἴσον
2 σφίσι παρὸν τύχης χρηστῆς. 2. Ἐν δὲ τῷ γυμνασίῳ τῆς
ἀγορᾶς ἀπέχοντι οὐ πολὺ, Πτολεμαίου δὲ ἀπὸ τοῦ κατα-
σκευασαμένου καλουμένῳ, λίθου τέ εἰσιν Ἐρμῆ καὶ θεῶν
ἄξιοι καὶ εἰκὼν Πτολεμαίου χαλκῆ· καὶ ὁ τε Αἰβύς Ἰόβας
ἐνταῦθα κεῖται καὶ Χρύσιππος ὁ Σολεύς. πρὸς δὲ τῷ
γυμνασίῳ Θεσέως ἐστὶν ἱερὸν· γραφαὶ δὲ εἰσι πρὸς Ἀμα-
ζόνας Ἀθηναῖοι μαχόμενοι. πεποιήται δὲ σφίσι ὁ πόλε-
μος οὗτος καὶ τῇ Ἀθηνᾷ ἐπὶ τῇ ἀσπίδι καὶ τοῦ Ὀλυμπίου
Διὸς ἐπὶ τῷ βᾶθρῳ. γέγραπται δὲ ἐν τῷ τοῦ Θεσέως ἱερῷ 40
καὶ ἡ Κενταύρων καὶ [ἡ] Λαπιθῶν μάχη· Θεσεὺς μὲν
οὐκ ἀπεκτονῶς ἐστὶν ἤδη Κένταυρον, τοῖς δὲ ἄλλοις ἐξ

ἴσον καθέστηκεν ἐτι ἡ μάχη. τοῦ δὲ τρίτου τῶν τοίχων 3
ἡ γραφή μὴ πυθόμενοις ἀλέγουσιν οὐ σαφὴς ἐστὶν, τὰ
μὲν που διὰ τὸν χρόνον, τὰ δὲ Μίκων οὐ τὸν πάντα
ἔγραψε λόγον. 3. Μίνως ἦν ἵκα Θεσέα καὶ τὸν ἄλλον στό-
λον τῶν παίδων ἦγεν ἐς Κρήτην, ἐρασθεῖς Περιβοίας,
ὧς οἱ Θεσεὺς μάλιστα ἠναντιοῦτο, καὶ ἄλλα ὑπὸ ὀργῆς
ἀπέφριψεν ἐς αὐτὸν καὶ παῖδα οὐκ ἔφη Ποσειδῶνος εἶ-
ναι, ἐπεὶ οὐ δύνασθαι τὴν σφραγίδα, ἣν αὐτὸς φέρων
ἔτυχεν, ἀφέντι ἐς θάλασσαν ἀνασῶσαι οἱ. Μίνως μὲν λέ-
γεται ταῦτα εἰπὼν ἀφεῖναι τὴν σφραγίδα· Θεσέα δὲ
σφραγιδὰ τε ἐκείνην ἔχοντα καὶ στέφανον χρυσοῦν,
Ἀμφιτρίτης δῶρον, ἀνελθεῖν λέγουσιν ἐκ τῆς θαλάσσης.
4. Ἐς δὲ τὴν τελευταίην τὴν Θεσέως πολλὰ ἤδη καὶ οὐκ 4
ὁμολογοῦντα εἰρηται· δεδέσθαι τε γὰρ αὐτὸν λέγουσιν
ἐς τότε ἕως ὑφ' Ἡρακλέους ἀναθδείη. πιθανώτατα δὲ
ὦν ἦκουσα· Θεσεὺς ἐς Θεσπρωτοὺς ἐμβαλῶν, τοῦ βασι-
λέως τῶν Θεσπρωτῶν γυναικὰ ἀρπάσων, τὸ πολὺ τῆς
στρατιᾶς οὕτως ἀπόλλυσι, καὶ αὐτὸς τε καὶ Πειρίθους,
Πειρίθους γὰρ καὶ τὸν γάμον σπεύδων ἐστράτευεν, ἤλω-
σαν, καὶ σφᾶς ὁ Θεσπρωτὸς δῆσας εἶχεν ἐν Κιχύρῳ.
5. Γῆς δὲ τῆς Θεσπρωτίδος ἐστὶ μὲν που καὶ ἄλλα θεῶν 5
ἄξια, ἱερὸν τε Διὸς ἐν Λαδώνῃ καὶ ἱερὰ τοῦ θεοῦ φηγός·
πρὸς δὲ τῇ Κιχύρῳ λίμνῃ τέ ἐστὶν Ἀχερουσία καλουμένη
καὶ ποταμὸς Ἀχέρων, ᾧ δὲ καὶ Κωντὸς ὕδωρ ἀτεροπέ-
στατον. Ὅμηρός τε μοι δοκεῖ ταῦτα ἐωρακῶς ἐς τε τὴν
ἄλλην ποίησιν ἀποτολμήσαι τῶν ἐν Ἄιδου, καὶ δὴ καὶ τὰ
ὀνόματα τοῖς ποταμοῖς ἀπὸ τῶν ἐν Θεσπρωτίδι θεσθαι.
6. Τότε δὲ ἐχομένου Θεσέως στρατεύουσιν ἐς Ἀφιδναν
οἱ Τυνδάρεω παῖδες, καὶ τὴν τε Ἀφιδναν αἰροῦσι καὶ
Μενεσθέα ἐπὶ βασιλείᾳ κατήγαγον. Μενεσθέας δὲ τῶν 6
μὲν παίδων τῶν Θεσέως παρ' Ἐλεφήνορα ὑπέξελθόντων
41 ἐς Εὐβοίαν εἶχεν οὐδένα λόγον· Θεσέα δέ, εἴ ποτε παρὰ
3*

Θεσπρωτῶν ἀνακομισθήσεται, δυσανταγώνιστον ἡγούμενος διὰ θεραπείας τὰ τοῦ δήμου καθίστατο, ὡς Θεσεία ἀνασθενήντα ὕστερον ἀπωσθήναι. στέλλεται δὴ Θεσεὺς παρὰ Λευκαλίωνα ἐς Κρήτην, ἐξενεχθέντα δὲ αὐτὸν ὑπὸ πνευμάτων ἐς Σκυῶρον τὴν νῆσον λαμπρῶς περιεῖπον οἱ Σκυῖοι κατὰ γένους δόξαν καὶ ἀξίωμα ὧν ἦν αὐτὸς εἰργασμένος· καὶ οἱ θάνατον Ἀνκομήδης διὰ ταῦτα ἐβούλευσεν. ὁ μὲν δὴ Θεσεὺς σηκὸς Ἀθηναίοις ἐγένετο ὕστερον ἢ Μῆδοι Μαραθῶνι ἔσχον, Κίμωνος τοῦ Μιλτιάδου Σκυρίου ποιήσαντος ἀναστάτους, δίκην δὴ τοῦ Θεσεὺς θανάτου, καὶ τὰ ὅσα κομίσαντος ἐς Ἀθήνας.

XVIII. Τὸ δὲ ἱερὸν τῶν Διοσκουήρων ἐστὶν ἀρχαῖον· αὐτοὶ τε ἐστῶτες καὶ οἱ παῖδες καθήμενοὶ σφισιν ἐφ' ἵππων. ἐνταῦθα Πολύγνωτος μὲν ἔχοντα ἐς αὐτοὺς ἔγραψε γάμον τῶν θυγατέρων τῶν Λευκίππου, Μίκων δὲ τοὺς μετὰ Ἰάσονος ἐς Κόλχους πλεύσαντας· καὶ οἱ τῆς γραφῆς ἢ σπουδὴ μάλιστα ἐς Ἀκαστον καὶ τοὺς ἵππους ἔχει τοὺς 2 Ἀκάστου. 2. Ὑπὲρ δὲ τῶν Διοσκουήρων τὸ ἱερὸν Ἀγλαύρου τέμενος ἐστίν. Ἀγλαύρῳ δὲ καὶ ταῖς ἀδελφαῖς Ἐρση καὶ Πανδρόσῳ δοῦναί φασιν Ἀθηναῖν Ἐριχθόνιον, καταθεῖσαν ἐς κιβωτόν, ἀπειποῦσαν ἐς τὴν παρακαταθήκην μὴ πολυπραγμονεῖν. Πάνδροσον μὲν δὴ λέγουσι πείθεσθαι, τὰς δὲ δύο, ἀνοιῖζαι γὰρ σφᾶς τὴν κιβωτόν, μαίνεσθαι τε, ὡς εἶδον τὸν Ἐριχθόνιον, καὶ κατὰ τῆς ἀκροπόλεως, ἐνθα ἦν μάλιστα ἀπότομον, αὐτὰς θῆναι. κατὰ τοῦτο ἐπαναβάντες Μῆδοι κατεφόνευσαν Ἀθηναίων τοὺς πλέον τι ἐς τὸν χρησμὸν ἢ Θεμιστοκλῆς εἰδέναι νομίζοντας καὶ τὴν ἀκρόπολιν ξύλοις καὶ σταυροῖς ἀποτει- 3 χίσαντας. 3. Πλησίον δὲ Πρυτανεῖόν ἐστίν, ἐν ᾧ νόμοι τε οἱ Σόλωνός εἰσι γεγραμμένοι, καὶ θεῶν Εἰρήνης ἀγάλματα κεῖται καὶ Ἐστίας, ἀνδριάντες δὲ ἄλλοι τε καὶ Ἀυτόλυκος ὁ παγκρατιαστής· τὰς γὰρ Μιλτιάδου καὶ Θεμιστο- 42

κλέους εἰκόνας ἐς Ῥωμαῖον τε ἄνδρα καὶ Θοῤῃκα μετέγραψαν. 4. Ἐντεῦθεν ἰοῦσιν ἐς τὰ κάτω τῆς πόλεως Σαράπι- 4 δός ἐστίν ἱερὸν, ὃν Ἀθηναῖοι παρὰ Πτολεμαίου θεὸν ἐσηγάγοντο. Αἰγυπτίοις δὲ ἱερὰ Σαράπιδος ἐπιφανέστατον μὲν ἐστὶν Ἀλεξανδρεῦσιν, ἀρχαιότατον δὲ ἐν Μέμφει· ἐς τοῦτο ἐσελθεῖν οὔτε ξένοις ἐστὶν οὔτε τοῖς ἱερεῦσι, πρὶν ἂν τὸν Ἄπιν θάπτωσι. 5. τοῦ δὲ ἱεροῦ τοῦ Σαράπιδος οὐ πόρρω χωρίον ἐστὶν ἐνθα Πειρίθουν καὶ Θεσεία συνθεμένους ἐς Λακεδαίμονα καὶ ὕστερον ἐς Θεσπρωτοὺς σταλῆναι λέγουσι. πλησίον δὲ ἄκοδόμητο ναὸς 5 Εἰλειθυίας, ἣν ἐλθοῦσαν ἐξ Ὑπερβορέων ἐς Ἀῆλον γενέσθαι βοηθὸν ταῖς Αἴητοῦς ᾠδίσι, τοὺς δὲ ἄλλους παρ' αὐτῶν φασὶ τῆς Εἰλειθυίας μαθεῖν τὸ ὄνομα· καὶ θύουσί τε Εἰλειθυία Ἀῆλιοι καὶ ὕμνον ᾄδουσιν Ὡλήνος. Κρητὲς δὲ χάρας τῆς Κνωσίας ἐν Ἀμισῶ γενέσθαι νομίζουσιν Εἰλειθυίαν καὶ παῖδα Ἥρας εἶναι. μόνοις δὲ Ἀθηναίοις τῆς Εἰλειθυίας κεκάλυπται τὰ ξόανα ἐς ἄκρους τοὺς πόδας. τὰ μὲν δὴ δύο εἶναι Κρητικὰ καὶ Φαίδρας ἀναθήματα ἔλεγον αἱ γυναῖκες, τὸ δὲ ἀρχαιότατον Ἐρυσίχθονα ἐκ Ἀῆλου κομίσαι.

6. Πρὶν δὲ ἐς τὸ ἱερὸν ἰέναι τοῦ Διὸς τοῦ Ὀλυμπίου 6 — Ἀδριανὸς ὁ Ῥωμαίων βασιλεὺς τὸν τε ναὸν ἀνέθηκε καὶ τὸ ἄγαλμα θεᾶς ἄξιον, οὐ μεγέθει μὲν, ὅτι μὴ Ῥοδίοις καὶ Ῥωμαίοις εἰσὶν οἱ κολοσσοί, τὰ λοιπὰ ἀγάλματα ὁμοίως ἀπολείπεται, πεποιήται δὲ ἐκ τε ἐλέφαντος καὶ χρυσοῦ, καὶ ἔχει τέχνης εὖ πρὸς τὸ μέγεθος ὁρῶσιν — ἐνταῦθα εἰκόνες Ἀδριανοῦ δύο μὲν εἰσὶ Θεσίου λίθου, δύο δὲ Αἰγυπτίου· χαλκαὶ δὲ ἐστᾶσι πρὸ τῶν κίωνων ἄς 43 Ἀθηναῖοι καλοῦσιν ἀποίκους πόλεις. ὁ μὲν δὴ πᾶς περίβολος σταδίων μάλιστα τεσσάρων ἐστίν, ἀνδριάντων δὲ πλήρης· ἀπὸ γὰρ πόλεως ἐκάστης εἰκῶν Ἀδριανοῦ βασιλείας ἀνάκειται, καὶ σφᾶς ὑπερεβάλουτο Ἀθηναῖοι τὸν

7 κολοσσόν ἀναθέντες ὀπίσθε τοῦ ναοῦ θεάς ἄξιον. 7. Ἔστι δὲ ἀρχαία ἐν τῷ περιβόλῳ Ζεὺς χαλκοῦς καὶ ναὸς Κρόνου καὶ Πέρας καὶ τέμενος Γῆς ἐπίκλησιν Ὀλυμπίας. ἐνταῦθα ὄσον ἐς πῆχυν τὸ ἔδαφος διέστηκε, καὶ λέγουσι μετὰ τὴν ἐπομβρίαν τὴν ἐπὶ Δευκαλίωνος συμβάσαν ὑπορρυῆναι ταύτη τὸ ὕδωρ, ἐσβάλλουσί τε ἐς αὐτὸ ἀνὰ πᾶν ἔτος ἄλ-
8 φριτα πυρῶν μέλιτι μάζαντες. 8. Κεῖται δὲ ἐπὶ κίονος Ἰσοκράτους ἀνδρίας, ὃς ἐς μνήμην τρία ὑπελίπετο, ἐπι-
πουώτατον μὲν ὅτι οἱ βιώσαντι ἐτη δυοῖν δέοντα ἑκατὸν οὔποτε κατελύθη μαθητὰς ἔχειν, σωφρονέστατον δὲ ὅτι πολιτείας ἀπεχόμενος διέμεινε καὶ τὰ κοινὰ οὐ πολυ-
πραγμονῶν, ἐλευθερώτατον δὲ ὅτι πρὸς τὴν ἀγγελίαν τῆς ἐν Χαιρωνείᾳ μάχης ἀλγήσας ἐτελεύτησεν ἐθελουτῆς. κεύεται δὲ καὶ λίθου Φρυγίου Πέρσαι χαλκοῦν τρίποδα ἀνέχοντες, θεάς ἄξιοι καὶ αὐτοὶ καὶ ὁ τρίπους. τοῦ δὲ Ὀλυμπίου Διὸς Δευκαλίωνα οἰκοδομησαί λέγουσι τὸ ἀρχαῖον ἱερόν, σημεῖον ἀποφαίνοντες ὡς Δευκαλίον Ἀθήνησιν ᾤκησε τάφον τοῦ ναοῦ τοῦ νῦν οὐ πολὺ ἀφε-
9 στηκότα. 9. Ἀδριανὸς δὲ κατεσκευάσατο μὲν καὶ ἄλλα Ἀθηναίους, ναὸν Ἥρας καὶ Διὸς Πανελληνίου καὶ θεοῖς τοῖς πᾶσιν ἱερόν κοινόν· τὰ δὲ ἐπιφανέστατα ἑκατὸν εἶσι κίονες· Φρυγίου λίθου πεποιήνται καὶ ταῖς στοαῖς κατὰ τὰ αὐτὰ οἱ τοῖχοι. καὶ οἰκημα ἐνταῦθα ἐστὶν ὀρόφῳ τε ἐπιχρῦσῳ καὶ ἀλαβάστρῳ λίθῳ, πρὸς δὲ ἀγάλμασι κεκοσμημένον καὶ γραφαῖς· κατάνκειται δὲ ἐς αὐτὸ βιβλία. καὶ γυμνάσιόν ἐστιν ἐπώνυμον Ἀδριανοῦ· κίονες δὲ καὶ ἐνταῦθα ἑκατὸν λιθοτομίας τῆς Λιβύων.

XIX. Μετὰ δὲ τὸν ναὸν τοῦ Διὸς τοῦ Ὀλυμπίου⁴⁴ πλησίον ἀγάλμα ἐστὶν Ἀπόλλωνος Πυθίου. ἐστὶ δὲ καὶ ἄλλο ἱερόν Ἀπόλλωνος ἐπίκλησιν Δελφινίου. λέγουσι δὲ ὡς ἐξειργασμένου τοῦ ναοῦ πλὴν τῆς ὀροφῆς ἀγνώως ἐτι τοῖς πᾶσιν ἀφίκοιτο Θησεὺς ἐς τὴν πόλιν. οἶα δὲ

χιτῶνα ἔχοντος αὐτοῦ ποδήρη καὶ πεπλεγμένης ἐς εὐπρε-
πὲς οἱ τῆς κόμης, ὡς ἐγένετο κατὰ τὸν τοῦ Δελφινίου ναόν, οἱ τὴν στέγην οἰκοδομοῦντες ἤρουντο σὺν χλευασίᾳ ὃ τι δὴ παρθένος ἐν ἄρᾳ γάμου πλανᾶται μόνη. Θησεὺς δὲ ἄλλο μὲν αὐτοῖς ἐδήλωσεν οὐδέν, ἀπολύσας δέ, ὡς λέγεται, τῆς ἀμάξης τοὺς βοῦς ἢ σφίσι παρῆν, ἐς τὸν ὄροφον ἀνέρριψεν ὑψηλότερον ἢ τῷ ναῷ τὴν στέγην ἐποιούντο. 2. Ἐς δὲ τὸ χωρίον ὃ Κήπους ὀνομάζουσι² καὶ τῆς Ἀφροδίτης τὸν ναὸν οὐδεὶς λεγόμενός σφισὶν ἐστὶ λόγος· οὐ μὴν οὐδὲ ἐς τὴν Ἀφροδίτην ἢ τοῦ ναοῦ πλησίον ἔστηκε. ταύτης γὰρ σχῆμα μὲν τετραγώνον κατὰ ταῦτά καὶ τοῖς Ἑρμαῖς, τὸ δὲ ἐπίγραμμα σημαίνει τὴν Οὐρανίαν Ἀφροδίτην τῶν καλουμένων Μοιρῶν εἶναι πρεσβυτάτην. τὸ δὲ ἀγάλμα Ἀφροδίτης τῆς ἐν Κήποις ἔργον ἐστὶν Ἀλκαμένους, καὶ τῶν Ἀθήνησιν ἐν ὀλίγοις θεάς ἄξιον. 3. Ἔστι δὲ Ἡρακλέους ἱερόν καλούμενον³ Κυνόσαργες· καὶ τὰ μὲν ἐς τὴν κύνα εἰδέναι τὴν λευκὴν ἐπιλεξαμένοις ἐστὶ τὸν χρησμόν· βωμοὶ δὲ εἰσὶν Ἡρακλέους τε καὶ Ἥβης, ἣν Διὸς παῖδα οὖσαν συνοικεῖν Ἡρακλεῖ νομίζουσιν. Ἀλκμήνης τε βωμὸς καὶ Ἰολάου πεποιήται, ὃς τὰ πολλὰ Ἡρακλεῖ συνεπόνησε τῶν ἔργων. 4. Λύκειον δὲ ἀπὸ μὲν Λύκου τοῦ Πανδίουος ἔχει τὸ ὄνομα, Ἀπόλλωνος δὲ ἱερόν ἐξ ἀρχῆς τε εὐθύς καὶ καθ' ἡμᾶς ἐνομιζέτο, Λύκειός τε ὁ θεὸς ἐνταῦθα ὀνομάσθη πρῶτον. λέγεται δὲ ὅτι καὶ Τερμίλαις, ἐς οὓς ἦλθεν ὁ
45 Λύκος φεύγων Αἰγέα, καὶ τούτοις αἰτιὸς ἐστὶ Λυκίου⁴ ἀπ' αὐτοῦ καλεῖσθαι. 5. ἐστὶ δὲ ὀπίσθεν τοῦ Λυκίου⁴ Νίσου μνήμα, ὃν ἀποθανόντα ὑπὸ Μίνω βασιλεύοντα Μεγάρων κομίσαντες Ἀθηναῖοι ταύτη θάπτουσιν. ἐς τοῦτον τὸν Νίσου ἔχει λόγος τρίχας ἐν τῇ κεφαλῇ οἱ πορφυρᾶς εἶναι, χοῆμαι δὲ αὐτὸν τελευτᾶν ἐπὶ ταύταις ἀποκαρτίσαις. ὡς δὲ οἱ Κοῆτες ἦλθον ἐς τὴν γῆν, τὰς μὲν

ἄλλας ἐξ ἐπιδρομῆς ἤρουν τὰς ἐν τῇ Μεγαρίδι πόλεις, ἐς δὲ τὴν Νίσαιαν καταφεύγοντα τὸν Νίσου ἐπολιόρουν. ἐνταῦθα τοῦ Νίσου λέγεται θυγατέρα ἐρασθῆναι Μίνω, καὶ ὡς ἀπέκειρε τὰς τριῆρας τοῦ πατρὸς. ταῦτα μὲν οὕτω γενέσθαι λέγουσι. 6. Ποταμοὶ δὲ Ἀθηναίους ῥέονσιν Εἰλισσός τε καὶ Ἡριδανῶ τῶ Κελτικῶ κατὰ τὰ αὐτὰ ὄνομα ἔχων, ἐκδιδοὺς ἐς τὸν Εἰλισσόν. ὁ δὲ Εἰλισσός ἐστίν οὗτος ἐνθα παίζουσαν Ὁρειθυϊαν ὑπὸ ἀνέμου Βορέου φασὶν ἀρπασθῆναι, καὶ συνοικεῖν Ὁρειθυϊᾷ Βορέαν, καὶ σφισι διὰ τὸ κῆδος ἀμύναντα τῶν τριήρων τῶν βαρβαρικῶν ἀπολέσαι τὰς πολλὰς. ἐθέλουσι δὲ Ἀθηναῖοι καὶ ἄλλων θεῶν ἱερὸν εἶναι τὸν Εἰλισσόν, καὶ Μουσῶν βωμὸς ἐπ' αὐτῷ ἐστὶν Εἰλισσιᾶδων. δεικνυται δὲ καὶ ἐνθα Πελοποννήσιοι Κόδρον τὸν Μελάνθου βασιλεύοντα Ἀθηναίων κτείνουσι. 7. Διαβάσι δὲ τὸν Εἰλισσὸν χωρίον Ἄρραι καλούμενον καὶ ναὸς Ἀγροτέρας ἐστὶν Ἀρτέμιδος. ἐνταῦθα Ἀρτεμιν πρῶτον θηρεῦσαι λέγουσιν ἐλθοῦσαν ἐκ Δήλου· καὶ τὸ ἄγαλμα διὰ τοῦτο ἔχει τόξον. τὸ δὲ ἀκούσασι μὲν οὐχ ὁμοίως ἐπαγωγόν, θαῦμα δ' ἰδοῦσι, στάδιόν ἐστι λευκοῦ λίθου. μέγεθος δὲ αὐτοῦ τῆδε ἂν τις μάλιστα τεκμαίροιο· ἄνωθεν ὄρος ὑπὲρ τὸν Εἰλισσὸν ἀρχόμενον ἐκ μνηοειδοῦς καθήκει τοῦ ποτα- 46 μῶ πρὸς τὴν ὄχθην εὐθύ τε καὶ διπλοῦν. τοῦτο ἀνήρ Ἀθηναῖος Ἡρώδης ἀκοδόμησε, καὶ οἱ τὸ πολὺ τῆς λιθοτομίας τῆς Πεντέλης ἐς τὴν οἰκοδομὴν ἀνηλώθη.

XX. Ἔστι δὲ ὁδὸς ἀπὸ τοῦ Πρωτανεῖου καλουμένη Τρίποδες· ἀφ' οὗ καλοῦσι τὸ χωρίον, ναοὶ θεῶν ἐς τοῦτο μεγάλοι καὶ σφισιν ἐφειστήκασι τρίποδες, χαλκοὶ μὲν, μνήμη δὲ ἄξια μάλιστα περιέχοντες εἰρηασμένα. Σάτυρος γὰρ ἐστίν, ἐφ' ᾧ Πραξιτέλην λέγεται φρονῆσαι μέγα· καὶ ποτε Φρόνης αἰτούσης ὅ τι οἱ κάλλιστον εἴη τῶν ἔργων, ὁμολογεῖν μὲν φασὶν οἷα ἐρασθῆναι διδόναι,

κατεπεινδ' οὐκ ἐθέλειν ὅ τι κάλλιστον αὐτῷ οἱ φαίνοιο. ἰσδραμῶν οὖν οἰκίτης Φρονῆς ἐφασκεν οἴχεσθαι Πραξιτέλει τὸ πολὺ τῶν ἔργων πυρὸς ἐσπεσόντος ἐς τὸ οἴκημα, οὐ μὲν οὖν πάντα γε ἀφανισθῆναι. Πραξιτέλης 2 δὲ αὐτίκα ἔθει διὰ θυρῶν ἔξω, καὶ οἱ καμόντι οὐδὲν ἐφασκεν εἶναι πλέον, εἰ δὴ καὶ τὸν Σάτυρον ἢ φλόξ καὶ τὸν Ἔρωτα ἐπέλαβε. Φρόνη δὲ μένειν θαρροῦντα ἐκέλευε· παθεῖν γὰρ ἀνιαρὸν οὐδὲν, τέχνη δὲ ἀλόντα ὁμολογεῖν τὰ κάλλιστα ἂν ἐποίησε. Φρόνη μὲν οὕτω τὸν Ἔρωτα αἰρεῖται· Διονύσῳ δὲ ἐν τῷ ναῷ τῷ πλησίον Σάτυρός ἐστι παῖς καὶ δίδωσιν ἔκπωμα· Ἔρωτα δ' ἐστηκότα ὁμοῦ καὶ Διονύσον Θυμίλος ἐποίησεν. 2. Τοῦ Διονύ- 3 σου δὲ ἐστὶ πρὸς τῷ θεάτρῳ τὸ ἀρχαιότατον ἱερὸν. δύο δὲ εἰσιν ἐντὸς τοῦ περιβόλου ναοὶ καὶ Διονύσοι, ὃ τε Ἐλευθερέως καὶ ὃν Ἀλκαμένης ἐποίησεν ἐλέφαντος καὶ χρυσοῦ. γραφαὶ δὲ αὐτόθι Διονύσος ἐστὶν ἀνάγων Ἥφαιστον ἐς οὐρανόν. λέγεται δὲ καὶ τάδε ὑπὸ Ἑλλήνων, ὡς Ἦρα ῥύφαι γενόμενον Ἥφαιστον, ὃ δὲ οἱ μνησικακῶν πέμψαι δῶρον χρυσοῦν θρόνον ἀφανεῖς δεσμούς ἔχοντα· καὶ τὴν μὲν ἐπεὶ τε ἐκαθέζετο δεδέσθαι, θεῶν δὲ τῶν μὲν ἄλλων οὐδεὶς τὸν Ἥφαιστον ἐθέλειν πείθεσθαι, Διονύσος δὲ, μάλιστα γὰρ ἐς τοῦτον πιστὰ ἦν Ἥφαιστῷ, μεθύσας αὐτὸν ἐς οὐρανὸν ἤγαγε. ταῦτά τε δὴ γεγραμμένα εἰσὶ καὶ Πενθεὺς καὶ Ἀνκουργος ἂν ἐς Διονύσον 47 ὕβρισαν διδόντες δίκας, Ἀριάδνη δὲ καθεύδουσα καὶ Θησεὺς ἀναγόμενος καὶ Διονύσος ἦκων ἐς τῆς Ἀριάδνης τὴν ἀρπαγὴν. 3. Ἔστι δὲ πλησίον τοῦ τε ἱεροῦ τοῦ Διο- 4 νύσου καὶ τοῦ θεάτρου κατασκευάσμα, ποιηθῆναι δὲ τῆς σκηπῆς αὐτὸ ἐς μίμησιν τῆς Ξέρξου λέγεται. ἐποιήθη δὲ καὶ δεύτερον· τὸ γὰρ ἀρχαῖον στρατηγὸς Ῥωμαίων ἐνέπορσε Σύλλας Ἀθήνας ἐλῶν. αἰτία δὲ ἦδε τοῦ πολέμου. Μιθριδάτης ἐβασίλευσε βαρβάρων τῶν περὶ τὸν Πόντον

τὸν Εὐξείνου. πρόφασιν μὲν δὴ δι' ἦντινα Ῥωμαίοις ἐπο-
 λέμησε, καὶ ὃν τρόπον ἐς τὴν Ἀσίαν διέβη, καὶ ὅσας ἢ
 πολέμῳ βιασάμενος πόλεις ἔσχεν ἢ φίλας ἐποιήσατο,
 τὰδε μὲν τοῖς ἐπίστασθαι τὰ Μιθριδάτου θέλουσι μελέ-
 τῶ· ἐγὼ δὲ ὅσον ἐς τὴν ἄλωσιν τὴν Ἀθηναίων ἔχει δη-
 5 λῶσω. ἦν Ἀριστίων Ἀθηναῖος, ᾧ Μιθριδάτης προσβέβυεν
 ἐς τὰς πόλεις τὰς Ἑλληνίδας ἐχρήτο· οὗτος ἀνέπεισεν
 Ἀθηναίους Μιθριδάτην θέσθαι Ῥωμαίων ἐπίπροσθεν.
 ἀνέπεισε δὲ οὐ πάντας, ἀλλ' ὅσον δῆμος ἦν καὶ δήμου τὸ
 παραχῶδες· Ἀθηναῖοι δὲ ὧν τις λόγος, παρὰ τοὺς Ῥω-
 μαίους ἐκπίπτουσι ἐθέλονται. γενομένης δὲ μάχης πολλῶ
 περιῆσαν οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ φεύγοντας Ἀριστίωνα μὲν καὶ
 Ἀθηναίους ἐς τὸ ἄστν καταδιώκουσιν, Ἀρχέλαον δὲ καὶ
 τοὺς βαρβάρους ἐς τὸν Πειραιᾶ· Μιθριδάτου δὲ στρα-
 τηγὸς καὶ οὗτος ἦν, ὃν πρότερον τούτων Μάγνητες οἱ
 τὸν Σίπυλον οἰκοῦντες σφᾶς ἐπεκδραμόντα αὐτὸν τε
 6 τιτρώσκουσι καὶ τῶν βαρβάρων φονεύουσι τοὺς πολ-
 λούς. 4. Ἀθηναίους μὲν δὴ πολιορκία καθειστήκει,
 Ταξίλος δὲ Μιθριδάτου στρατηγὸς ἐτύργανε μὲν περι-
 καθήμενος Ἐλάτειαν τὴν ἐν τῇ Φωκίδι, ἀφικομένους δὲ
 ἀγγέλων ἀναστήσας τὸν στρατὸν ἐς τὴν Ἀττικὴν ἤγρεν.
 ἃ πυνθανόμενος ὁ στρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων Ἀθήνας μὲν
 τοῦ στρατοῦ μέρει πολιορκεῖν ἀφήκεν, αὐτὸς δὲ Ταξίλω
 τὸ πολὺ τῆς δυνάμεως ἔχων ἐς Βοιωτοὺς ἀπαντᾷ. τρίτη
 δὲ ὕστερον ἡμέρα τοῖς Ῥωμαίοις ἦλθον ἐπ' ἀμφοτέρω 48
 στρατόπεδα ἄγγελοι, Σύλλα μὲν ὡς Ἀθηναίους εἶη τὸ
 τεῖχος ἐαλωκός, τοῖς δὲ Ἀθήνας πολιορκήσασιν Ταξίλου
 κεκρατηῆσθαι μάχῃ περὶ Χαιρώνειαν. Σύλλας δὲ ὡς ἐς
 τὴν Ἀττικὴν ἐπανῆλθε, τοὺς ἐναντιωθέντας Ἀθηναίων
 καθείρξας ἐς τὸν Κεραμεικὸν τὸν λαχόντα σφῶν ἐκ δε-
 7 κὰδος ἐκάστης ἐκέλευσεν ἄγεσθαι τὴν ἐπὶ θανάτῳ. Σύλ-
 λου δὲ οὐκ ἀνιέντος ἐς Ἀθηναίους τοῦ θυμοῦ λαθόντες

ἐκδιδράσκουσιν ἄνδρες ἐς Δελφοὺς· ἐρομένοις δὲ σφι-
 σιν εἰ καταλαμβάνοι τὸ χρεῶν ἤδη καὶ τὰς Ἀθήνας
 ἐρημωθῆναι, τούτοις ἐχρησεν ἡ Πυθία τὰ ἐς τὸν ἄσκον
 ἔχοντα. Σύλλα δὲ ὕστερον τούτων ἐνέπεισεν ἡ νόσος ἢ
 καὶ τὸν Σύριον Φερεκύδην ἀλῶναι πυνθάνομαι. Σύλλα
 δὲ ἔστι μὲν καὶ τὰ ἐς τοὺς πολλοὺς Ἀθηναίων ἀγριώτερα
 ἢ ὡς ἄνδρα εἰκός ἦν ἐργάσασθαι Ῥωμαῖον· ἀλλὰ γὰρ οὐ
 ταῦτα δὴ αἰτίαν γενέσθαι οἱ δοκῶ τῆς συμφορᾶς, Ἰκε-
 σίου δὲ μήνιμα, ὅτι καταφυρόντα ἐς τὸ τῆς Ἀθηνᾶς ἱερὸν
 ἀπέκτεινεν ἀποσπάσας Ἀριστίωνα. Ἀθῆναι μὲν οὕτως
 ὑπὸ τοῦ πολέμου κακωθεῖσαι τοῦ Ῥωμαίου αὐθις Ἀδρια-
 νοῦ βασιλεύοντος ἠνθησαν.

XXI. Εἰσὶ δὲ Ἀθηναίοις εἰκόνες ἐν τῷ θεάτρῳ καὶ
 τραγῳδίας καὶ κωμῳδίας ποιητῶν, αἱ πολλαὶ τῶν ἀφα-
 νεστέρων· ὅτι μὴ γὰρ Μένανδρος, οὐδεὶς ἦν ποιητῆς
 κωμῳδίας τῶν ἐς δόξαν ἠκόντων. τραγῳδίας δὲ κείνται
 τῶν φανερωῶν Εὐριπίδης καὶ Σοφοκλῆς. 2. Λέγεται δὲ
 Σοφοκλέους τελευτήσαντος ἐσβαλεῖν ἐς τὴν Ἀττικὴν
 Λακεδαιμονίους, καὶ σφῶν τὸν ἠγούμενον ἰδεῖν ἐπι-
 49 στάντα οἱ Διόνυσον κελεύειν τιμαῖς, ὅσαι καθεστήκασιν
 ἐπὶ τοῖς τεθνεῶσι, τὴν Σειρήνα τὴν νέαν τιμᾶν· καὶ οἱ
 τὸ ὄναρ ἐς Σοφοκλέα καὶ τὴν Σοφοκλέους ποιήσιν ἐφαί-
 νετο ἔχειν. εἰώθησιν δὲ καὶ νῦν ἔτι ποιημάτων καὶ λόγων
 τὸ ἐπαγωγὸν Σειρήνι εἰκάζειν. 3. Τὴν δὲ εἰκόνα τὴν 2
 Αἰσχύλου πολλῶ τι ὕστερον τῆς τελευτῆς δοκῶ ποιηθῆ-
 ναι [καὶ] τῆς γραφῆς ἢ τὸ ἔργον ἔχει τὸ Μαραθῶνι. ἔφη
 δὲ Αἰσχύλος μειράκιον ὦν καθεύθειν ἐν ἀγρῷ φυλάσσω
 σταφυλάς, καὶ οἱ Διόνυσον ἐπιστάντα κελεύσαι τραγω-
 δίαν ποιεῖν· ὡς δὲ ἦν ἡμέρα, πείθεσθαι γὰρ ἐθέλειν,
 ῥᾶστα ἤδη πειρώμενος ποιεῖν. οὗτος μὲν ταῦτα ἔλεγεν.
 4. Ἐπὶ δὲ τοῦ νοτίου καλουμένου τεύχους, ὃ τῆς ἀφο- 3
 πόλεως ἐς τὸ θεᾶτρόν ἐστι τετραμμένον, ἐπὶ τούτου Με-

δούσης τῆς Γοργόνης ἐπίχρυσος ἀνάκειται κεφαλή, καὶ περὶ αὐτὴν αἰγίς πεποίηται. 5. Ἐν δὲ τῇ κορυφῇ τοῦ θεάτρου σπήλαιόν ἐστιν ἐν ταῖς πέτραις ὑπὸ τὴν ἀκρόπολιν· τρίπους δὲ ἔπεστι καὶ τούτῳ. Ἀπόλλων δὲ ἐν αὐτῷ καὶ Ἄρτεμις τοὺς παῖδάς εἰσιν ἀναίρουσιν τοὺς Νιόβης. ταύτην τὴν Νιόβην καὶ αὐτὸς εἶδον ἀνελθὼν ἐς τὸν Σίπυλον τὸ ὄρος· ἡ δὲ πλησίον μὲν πέτρα καὶ κρημνός ἐστιν οὐδὲν παρόντι σχῆμα παρεχόμενος γυναικός, οὔτε ἄλλως οὔτε πενθούσης· εἰ δέ γε πορρωτέρω γένοιο, δεδακρυμένην δόξεις ὄραν καὶ κατηγῆ γυναικα.

4 6. Ἴοντων δὲ Ἀθήνησιν ἐς τὴν ἀκρόπολιν ἀπὸ τοῦ θεάτρου τέθραπται Κάλως. τοῦτον τὸν Κάλων ἀδελφῆς παῖδα ὄντα καὶ τῆς τέχνης μαθητὴν φουεύσας Δαίδαλος ἐς Κρήτην ἔφυγε· χρόνῳ δὲ ὕστερον ἐς Σικελίαν ἐκδιδράσκει παρὰ Κώκαλον. 7. Τοῦ δὲ Ἀσκληπιοῦ τὸ ἱερόν ἐς τε τὰ ἀγάλματα ἐστιν, ὅποσα τοῦ θεοῦ πεποίηται καὶ τῶν παίδων, καὶ ἐς τὰς γραφὰς θέας ἄξιον. ἔστι δὲ ἐν αὐτῷ κρήνη, παρ' ἧς λέγουσι Ποσειδῶνος παῖδα Ἀλιφρόδιον θυγατέρα Ἄρεως Ἀλκίπην αἰσχύναντα ἀποθανεῖν ὑπὸ Ἄρεως, καὶ δίκην ἐπὶ τούτῳ τῷ φόνῳ γενέσθαι πρῶ-
5 τον. ἔνταῦθα ἄλλα τε καὶ Σαυροματικὸς ἀνάκειται θῶ-
50 ραξ· ἐς τοῦτόν τις ἰδὼν οὐδὲν ἤσσον Ἑλλήνων τοὺς βαρβάρους φήσει σοφούς ἐς τὰς τέχνας εἶναι. 8. Σαυρομάταις γὰρ οὔτε αὐτοῖς σίδηρός ἐστιν ὀρυσσόμενος οὔτε σφίσι ἐσάγουσιν· ἄμικτοι γὰρ μάλιστα τῶν ταύτη βαρβάρων εἰσὶ. πρὸς οὖν τὴν ἀπορίαν ταύτην ἐξεύρηται σφίσι· ἐπὶ μὲν τοῖς δόρασιν αἰγμάς ὀστείνας ἀντὶ σιδήρου φοροῦσι, τόξα τε κράνινα καὶ δίστους, καὶ ὀστείνας ἀκίδας ἐπὶ τοῖς δίστοις· καὶ σειράς περιβαλόντες τῶν πολεμίων ὁποίοις καὶ τύχοιεν, τοὺς ἵππους ἀποστρέφαντες
6 ἀνατρέπουσι τοὺς ἐνσχηθέντας ταῖς σειραῖς. τοὺς δὲ θῶρακας ποιοῦνται τὸν τρόπον τοῦτον. ἵππους πολλὰς

ἕκαστος τρέφει, ὡς ἂν οὔτε ἐς ἰδιωτῶν κλήρους τῆς γῆς μεμερισμένης οὔτε τι φερούσης πλὴν ὕλης ἀγρίας, ἅτε ὄντων νομάδων. ταύταις οὐκ ἐς πόλεμον χρωῶνται μόνον, ἀλλὰ καὶ θεοῖς θύουσιν ἐπιχωρίοις καὶ ἄλλως σιτοῦνται. συλλεξάμενοι δὲ τὰς ὀπλάς, ἕκκαθήραντές τε καὶ διελόντες ποιοῦσιν ἀπ' αὐτῶν ἐμπερῆ δρακόντων φολίσι. ὅστις δὲ οὐκ εἶδέ πω δράκοντα, πίτυός γε εἶδε καρπὸν χλωρὸν ἔτι· ταῖς οὖν ἐπὶ τῷ καρπῷ τῆς πίτυος φαινομέναις ἐντομαῖς εἰκάζων τὸ ἔργον τὸ ἐκ τῆς ὀπλῆς οὐκ ἂν ἀμαρτάνοι. ταῦτα διατροήσαντες καὶ νεύροις ἵππων καὶ βοῶν συρράψαντες χρωῶνται θῶραξιν οὔτε εὐπρεπεῖα τῶν Ἑλληνικῶν ἀποδέουσιν οὔτε ἀσθενεστέροις· καὶ γὰρ συστάδην τυπτόμενοι καὶ βληθέντες ἀνέχονται. οἱ δὲ 7 θῶρακες οἱ λινοὶ μαχομένοις μὲν οὐχ ὁμοίως εἰσὶ χρήσιμοι, διαῖσι γὰρ καὶ βιαζόμενοι τὸν σίδηρον, θηρεύοντας δὲ ἀφελούσιν· ἐναποκλῶνται γὰρ σφίσι καὶ λεόντων ὀδόντες καὶ παρδάλεων. 9. θῶρακας δὲ λινοῦς ἰδεῖν ἐν
51 τε ἄλλοις ἱεροῖς ἔστιν ἀνακειμένους καὶ ἐν Γρυνείῳ, ἔνθα Ἀπόλλωνος κάλλιστον ἄλσος δένδρων καὶ ἡμέρων καὶ ὅσα τῶν ἀκάρπων ὁσμῆς παρέχεται τινα ἢ θέας ἠδουήν.

XXII. Μετὰ δὲ τὸ ἱερόν τοῦ Ἀσκληπιοῦ ταύτη πρὸς τὴν ἀκρόπολιν ἰούσιν Θέμιδος ναός ἐστι. κέχασται δὲ πρὸ αὐτοῦ μνημα Ἴπολύτῳ. τοῦ δὲ οἱ βίου τὴν τελευτὴν συμβῆναι λέγουσιν ἐκ καταρῶν. δῆλα δέ, καὶ ὅστις βαρβάρων γλώσσαν ἔμαθεν Ἑλλήνων, ὃ τε ἔρως τῆς Φαίδρας καὶ τῆς τροφοῦ τὸ ἐς τὴν διακονίαν τόλμημα 2. ἔστι δὲ καὶ Τροϊζηνίοις Ἴπολύτου τάφος· ἔχει δὲ σφίσι ὧδε ὁ λόγος. Θησεὺς ὡς ἔμελλεν ἄξεσθαι Φαί-
2 δραν, οὐκ ἐθέλων, εἰ οἱ γένοιτο παῖδες, οὔτε ἄρχεσθαι τὸν Ἴπολύτον οὔτε βασιλεύειν ἀντ' αὐτῶν, πέμπει παρὰ Πιτθέα τραφησόμενον αὐτὸν καὶ βασιλεύσουσα Τροϊζήνος. χρόνῳ δὲ ὕστερον Πάλλας καὶ οἱ παῖδες

ἐπανεστῆσαν Ἐθσεῖ· τούτους κτείνας ἐς Τροίξην ἔρχε-
ται καθαρσίῳ ἐνεκα, καὶ Φαίδρα πρώτη ἐνταῦθα εἶδεν
Ἰππόλυτον καὶ τὰ ἐς τὸν θάνατον ἐρασθεῖσα ἐβούλευσε.
μυρομένη δὲ ἐστὶ Τροίξηνιους τὰ φύλλα διὰ πάσης ἔχουσα
τετροπημένα· φῦναι δὲ οὐκ ἐξ ἀρχῆς αὐτὴν λέγουσιν,
ἀλλὰ τὸ ἔργον γεγενῆσθαι τῆς ἐς τὸν ἔρωτα ἄσης καὶ τῆς
3 περόνης ἣν ἐπὶ ταῖς θριξίν εἶχεν ἡ Φαίδρα. 3. Ἀφροδίτην
δὲ τὴν Πάνδημον, ἐπεὶ τε Ἀθηναίους Ἐθσεὺς ἐς μίαν
ἠγαγεν ἀπὸ τῶν δῆμων πόλιν, αὐτὴν τε σέβασθαι καὶ
Πειθῶ κατέστησε. τὰ μὲν δὴ παλαιὰ ἀγάλματα οὐκ ἦν
ἐπ' ἐμοῦ· τὰ δὲ ἐπ' ἐμοῦ τεχνιτῶν ἦν οὐ τῶν ἀφανεστά-
των. ἔστι δὲ καὶ Γῆς Κουροτρόφου καὶ Ἀήμητρος ἱερὸν
Χλόης· τὰ δὲ ἐς τὰς ἐπωνυμίας ἐστὶν αὐτῶν διαχθῆναι
4 τοῖς ἱερεῦσιν ἐλθόντα ἐς λόγους. 4. Ἐς δὲ τὴν ἀκρόπολιν
ἐστὶν ἔσοδος μία· ἐτέραν δὲ οὐ παρέχεται, πᾶσα ἀπότομος
οὕσα καὶ τεῖχος ἔχουσα ἐχυρόν. τὰ δὲ προπύλαια λίθου
λευκοῦ τὴν ὄροφὴν ἔχει, καὶ κόσμῳ καὶ μεγέθει τῶν λί-
θων μέγρι γε καὶ ἐμοῦ προεῖχε. τὰς μὲν οὖν εἰκόνας τῶν 52
ἱππέων οὐκ ἔχω σαφῶς εἰπεῖν, εἴτε οἱ παῖδες εἰσὶν οἱ
ἔξοφῶντος εἴτε ἄλλως ἐς εὐπρέπειαν πεποιημένοι·
τῶν δὲ προπυλαίων ἐν δεξιᾷ Νίκης ἐστὶν Ἀπτέρου ναός.
5. Ἐντεῦθεν ἡ θάλασσα ἐστὶ σύνοπτος, καὶ ταύτη ὄψας
5 Αἰγέως ἑαυτὸν, ὡς λέγουσιν, ἐτελεύτησεν. ἀνήγετο μὲν
γὰρ ἡ ναὺς μέλασιν ἰστίοις ἢ τοὺς παῖδας φέρουσα ἐς
Κρήτην· Ἐθσεὺς δὲ, ἐπλεὶ γὰρ τόλμης τι ἔχων ἐς τὸν
Μίνω καλούμενον ταῦρον, πρὸς τὸν πατέρα προεῖπε
χρησεσθαι τοῖς ἰστίοις λευκοῖς, ἣν ὀπίσω πλῆθ' αὐτῶν
κρατήσας. τούτων λήθην ἔσχεν Ἀριάδνην ἀφηρη-
μένος. ἐνταῦθα Αἰγέως ὡς εἶδεν ἰστίοις μέλασι τὴν ναῦν
κοιζομένην, οἷα τὸν παῖδα τεθνήαι δοκῶν, ἀφείλε αὐ-
τὸν διαφθείρεται· καὶ οἱ παρὰ Ἀθηναίους ἐστὶ καλού-
6 μενον ἡρῶν Αἰγέως. 6. Ἔστι δὲ ἐν ἀριστερᾷ τῶν προ-

πυλαίων οἰκῆμα ἔχον γραφάς· ὀπόσαις δὲ μὴ καθέστηκεν
ὁ χρόνος αἴτιος ἀφανέσιν εἶναι, Διομήδης ἦν καὶ Ὀδυσ-
σεύς, ὁ μὲν ἐν Ἀθήνῃ τὸ Φιλοκτήτου τόξον, ὁ δὲ τὴν
Ἀθηρῶν ἀφαιρούμενος ἐξ Ἰλίου. ἐνταῦθα ἐν ταῖς γρα-
φαῖς Ὀρέστis ἐστὶν Ἀγισθου φονεύων, καὶ Πυλάδης
τοὺς παῖδας τοὺς Ναυπλίου βοηθοὺς ἐλθόντας Ἀγισθῶ.
τοῦ δὲ Ἀχιλλέως τάφου πλησίον μέλλουσα ἐστὶ σφάζεσθαι
Πολυξένη. Ὀμηρῶ δὲ εὐ μὲν παρείθη τόδε ἄμῳ οὕτως
ἔργον· εὐ δὲ μοι φαίνεται ποιήσας Σκύρον ὑπὸ Ἀχιλλέως
ἀλοῦσαν, οὐδὲν ὁμοίως καὶ ὅσοι λέγουσιν ὁμοῦ ταῖς
παρθένοις Ἀχιλλέα ἔχειν ἐν Σκύρῳ διαίταν, ἃ δὴ καὶ
Πολύγνωτος ἔγραψεν. ἔγραψε δὲ καὶ πρὸς τῷ ποταμῷ
ταῖς ὁμοῦ Ναυσιᾶ πλυνούσαις ἐφιστάμενον Ὀδυσσεῖα
κατὰ τὰ αὐτὰ καθὰ δὴ καὶ Ὀμηρῶς ἐποίησε. γραφαὶ δὲ
εἰσὶ καὶ ἄλλαι καὶ Ἀλκιβιάδης· Ἰππων δὲ οἱ Νίκης τῆς ἐν 7
Νεμέᾳ ἐστὶ σημεῖα ἐν τῇ γραφῇ. καὶ Περσεὺς ἐστὶν ἐς
Σέριφον κοιμιζόμενος, Πολυδέκτη φέρων τὴν κεφαλὴν
τὴν Μεδούσης. καὶ τὰ μὲν ἐς Μέδουσαν οὐκ εἰμι πρό-
θυμος ἐν τοῖς Ἀττικοῖς σημῆναι. 7. Τῶν δὲ γραφῶν
53 παρέντι τὸν παῖδα τὸν τὰς ὑδρίας φέροντα, καὶ τὸν πα-
λαιστὴν ὃν Τιμαίνετος ἔγραψεν, ἐστὶ Μουσαῖος. ἐγὼ δὲ
ἔπη μὲν ἐπελεξάμην ἐν οἷς ἐστὶ πέτεσθαι Μουσαίου ὑπὸ
Βορέου δῶρον, δοκεῖν δὲ μοι, πεποίηκεν αὐτὰ Ὀνομά-
κριτος, καὶ ἐστὶν οὐδὲν Μουσαίου βεβαίως ὅτι μὴ μόνον
ἐς Ἀήμητρα ὕμνος Ἀνκομίδαις. 8. Κατὰ δὲ τὴν ἔσοδον 8
αὐτὴν ἤδη τὴν ἐς ἀκρόπολιν Ἐρμῆν, ὃν Προπύλαιον
ὀνομάζουσι, καὶ Χάριτας Σωκράτην ποιῆσαι τὸν Σω-
φρονίσκου λέγουσιν, ᾧ σοφῶ γενέσθαι μάλιστα ἀνθρώ-
πων ἐστὶν ἡ Πυθία μάρτυς, ὃ μὴδὲ Ἀνάχαρσιν, ἐθέλοντα
ἕμῳ καὶ δι' αὐτὸ ἐς Δελφοὺς ἀφικόμενον, προσεῖπεν.
XXXIII. Ἑλληνες δὲ ἄλλα τε λέγουσι καὶ ἀνδρας ἐπτά
γενέσθαι σοφοῦς. τούτων καὶ τὸν Λέσβιον τύραννον καὶ

Περσάνδρου εἶναι φασὶ τὸν Κυψέλου· καίτοι Περιάνδρου Πεισίστρατος καὶ ὁ παῖς Ἰππίας φιλάνθρωποι μᾶλλον καὶ σοφώτεροι τὰ τε πολεμικὰ ἦσαν καὶ ὅσα ἤκεν ἐς κόσμον τῶν πολιτῶν, ἐς ὃ διὰ τὸν Ἰππάρχου θάνατον Ἰππίας ἄλλα τε ἐχρήσατο θυμῷ καὶ ἐς γυναῖκα ὄνομα Λέαιναν.

22. ταύτην γὰρ, ἐπεὶ τε ἀπέθανεν Ἰππάρχος, λέγω δὲ οὐκ ἐς συγγραφὴν πρότερον ἦκοντα, πιστὰ δὲ ἄλλως Ἀθηναίων τοῖς πολλοῖς, Ἰππίας εἶχεν ἐν αἰκίᾳ ἐς ὃ διέφθειρεν, οἷα ἐταίραν Ἀριστογείτονος ἐπιστάμενος οὖσαν καὶ τὸ βούλευμα οὐδαμῶς ἀγνοῆσαι δοξάζων. ἀντὶ δὲ τούτων, ἐπεὶ τυραννίδος ἐπαύθησαν οἱ Πεισιστρατίδαι, χαλκῆ λέαινα Ἀθηναίους ἐστὶν ἐς μνήμην τῆς γυναικός, παρὰ δὲ αὐτὴν ἄγαλμα Ἀφροδίτης, ὃ Καλλίου τέ φασιν ἀνάθημα εἶναι καὶ ἔργον Καλάμιδος.

3 Πλησίον δὲ ἐστὶ Διτρεφούς χαλκοῦς ἀνδρίας οἰστοῖς βεβλημένος. 3. οὗτος ὁ Διτρεφῆς ἄλλα τε ἐπρόξεν ὀπίσσω λέγουσιν Ἀθηναῖοι, καὶ Θοῤᾳκας μισθωτοὺς ἀφικόμενους ὕστερον ἢ Δημοσθένους ἐς Συρακούσας ἐξέπλευσε, τούτους, ὡς ὑπέστησαν, ὁ Διτρεφῆς ἀπῆγεν ὀπίσω. καὶ δὴ κατὰ τὸν Χαλκιδικὸν ἔσχεν Εὐρύπιον, ἐνθα Βοιω- 54 τῶν ἐν μεσογαίᾳ πόλις Μυκαλησὸς ἦν· ταύτην ἐσαναβᾶς ἐκ θαλάσσης ὁ Διτρεφῆς εἶλε. Μυκαλησίων δὲ οὐ μόνον τὸ μάχιμον οἱ Θοῤᾳκες, ἀλλὰ καὶ γυναῖκας ἐφόνευσαν καὶ παῖδας. μαρτυρεῖ δέ μοι· Βοιωτῶν γὰρ ὅσους ἀνέστησαν Θηβαῖοι, ᾤκοῦντο αἱ πόλεις ἐπ' ἐμοῦ, διαφυγόντων ὑπὸ τὴν ἄλωσιν τῶν ἀνθρώπων. εἰ δὲ καὶ Μυκαλησίοις οἱ βάρβαροι μὴ πᾶσιν ἀποκτείνοντες ἐπέξῃλθον, 4 ὕστερον ἂν τὴν πόλιν ἀπέλαβον οἱ λειφθέντες. 4. τοσοῦτον μὲν παρέστη μοι θαῦμα ἐς τὴν εἰκόνα τοῦ Διτρεφούς, ὅτι οἰστοῖς ἐβέβλητο, Ἴλλησιν ὅτι μὴ Κρησὶν οὐκ ἐπιχώριον ὄν τοξεύειν. Λοκροὺς γὰρ τοὺς Ὀπουντίους ὀπλιτεύοντας ἤδη κατὰ τὰ Μηδικὰ ἴσμεν, οὓς Ὀμηρος

ἐποίησεν ὡς φερόμενοι τόξα καὶ σφενδόνας ἐς Ἴλιον ἔλθοιεν. οὐ μὴν οὐδὲ Μαλιεῦσι παρέμεινε μελέτη τῶν τόξων· δοκῶ δὲ οὔτε πρότερον ἐπίστασθαι σφᾶς πρὶν ἢ Φιλοκτήτην, παύσασθαι τε οὐ διὰ μακροῦ. 5. Τοῦ δὲ Διτρεφούς πλησίον, τὰς γὰρ εἰκόνας τὰς ἀφανεστέρας γράφειν οὐκ ἐθέλω, θεῶν ἀγάλματά ἐστιν Ὑγείας τε, ἣν Ἀσκληπιοῦ παῖδα εἶναι λέγουσι, καὶ Ἀθηνᾶς ἐπίκλησιν καὶ ταύτης Ὑγείας. 6. Ἔστι δὲ λίθος οὐ μέγας, ἀλλ' 5 ὅσον καθίξεσθαι μικρὸν ἄνδρα· ἐπὶ τούτῳ λέγουσιν, ἠνίκα Διόνυσος ἦλθεν ἐς τὴν γῆν, ἀναπαύσασθαι τὸν Σιληνόν. τοὺς γὰρ ἠλικία τῶν Σατύρων προήκοντας ὀνομάζουσι Σιληνούς. περὶ δὲ Σατύρων, οἵτινές εἰσιν, ἕτερον πλεον ἐθέλω ἐπίστασθαι πολλοῖς αὐτῶν τούτων ἐνεκα ἐς λόγους ἦλθον. 7. ἔφη δὲ Εὐφρημος Κὰρ ἀνὴρ πλείων ἐς Ἰταλίαν ἀμαρτεῖν ὑπὸ ἀνέμων τοῦ πλοῦ καὶ ἐς τὴν ἔξω θάλασσαν, ἐς ἣν οὐκέτι πλείουσι, ἐξευχεθῆναι. νήσους δὲ εἶναι μὲν ἔλεγεν ἐρήμους πολλὰς, ἐν δὲ ἄλλαις οἰκεῖν ἄνδρας ἀγρίους· ταύταις δὲ οὐκ ἐθέλειν νήσοις 55 προσίσχειν τοὺς ναύτας, οἷα πρότερόν τε προσσχόντας 6 καὶ τῶν ἐνοικοῦντων οὐκ ἀπείρωσ ἔχοντας· βιασθῆναι δ' οὖν καὶ τότε. ταύτας καλεῖσθαι μὲν ὑπὸ τῶν ναυτῶν Σατυρίδας, εἶναι δὲ τοὺς ἐνοικοῦντας καὶ πυρροὺς καὶ ἵππων οὐ πολὺ μείους ἔχειν ἐπὶ τοῖς ἰσχύοις οὐράς. τούτους, ὡς ἤσθοντο, καταδραμόντας ἐπὶ τὴν ναῦν φωνὴν μὲν οὐδεμίαν ἰέναι, ταῖς δὲ γυναῖξιν ἐπιχειρεῖν ταῖς ἐν τῇ νηϊ. τέλος δὲ δείσαντας τοὺς ναύτας βάρβαρον γυναῖκα ἐκβαλεῖν ἐς τὴν νῆσον· ἐς ταύτην οὖν ὑβρίζειν τοὺς Σατύρους, οὐ μόνον ἢ καθέστηκεν, ἀλλὰ καὶ τὸ πᾶν ὁμοίως σῶμα.

8. Καὶ ἄλλα ἐν τῇ Ἀθηναίων ἀκροπόλει θεασάμενος 7 οἶδα, Λυκίου τοῦ Μύρωνος χαλκοῦν παῖδα, ὃς τὸ περιφαντήριον ἔχει, καὶ Μύρωνος Περσέα τὸ ἐς Μέδουσαν PAUSAN. I. 4

ἔργον εἰργασμένον. 9. καὶ Ἀρτέμιδος ἱερὸν ἔστι Βραυρω-
 ρωνίας, Πραξιτέλους μὲν τέχνη τὸ ἄγαλμα, τῇ θεῷ δὲ
 ἔστιν ἀπὸ Βραυρωῶνος δῆμου τὸ ὄνομα. καὶ τὸ ἀρχαῖον
 ξόανόν ἐστιν ἐν Βραυρωῶνι, Ἄρτεμις, ὡς λέγουσιν, ἢ
 8 Ταυρικῇ. 10. Ἴππος δὲ ὁ καλούμενος δούριος ἀνάκειται
 χαλκοῦς. καὶ ὅτι μὲν τὸ ποίημα τὸ Ἐπειοῦ μηχανήμα ἦν
 ἐς διάλυσιν τοῦ τείχους, οἶδεν ὅστις μὴ πᾶσαν ἐπιφέρει
 τοῖς Φρουξίν εὐήθειαν· λέγεται δὲ ἐς τε ἐκεῖνον τὸν Ἴππον
 ὡς τῶν Ἑλλήνων ἔνδον ἔχει τοὺς ἀρίστους, καὶ δὴ καὶ
 τοῦ χαλκοῦ τὸ σχῆμά ἐστι κατὰ ταῦτα, καὶ Μενεσθεὺς
 καὶ Τεῦκρος ὑπερκύπτουσιν ἐξ αὐτοῦ, προσέτι δὲ καὶ οἱ
 9 παῖδες οἱ Θησέως. 11. Ἀνδριάντων δὲ ὅσοι μετὰ τὸν
 Ἴππον ἐστήκασιν, Ἐπιχαρίνου μὲν ὀπλιτοδρομεῖν ἀσκή-
 σαντος τὴν Θουκυδίδην τὸν Ὀλόρου χρηστόν· ψήφισμα γὰρ
 ἐστὶν ἐς Θουκυδίδην τὸν Ὀλόρου κατελθεῖν ἐς Ἀθήνας Θουκυδίδην, καὶ
 οἱ δολοφονηθέντι, ὡς κατῆι, μνημῆα ἐστὶν οὐ πόρρω
 10 πυλῶν Μελιτίδων. 12. Τὰ δὲ ἐς Ἐρμόλυκον τὸν παγκρα-
 τιαστὴν καὶ Φορμίωνα τὸν Ἀσωπίχου γραφάντων ἐτέρων
 παρήμι· ἐς δὲ Φορμίωνα τοσόνδε ἔχω πλέον γράψαι.
 Φορμίωφι γὰρ τοῖς ἐπικεικῆσιν Ἀθηναίων ὄντι ὁμοίῳ καὶ
 ἐς προγόνων δόξαν οὐκ ἀφανεῖ συνέβαινεν ὀφείλειν
 χρεῖα. ἀναχωρήσας οὖν ἐς τὸν Παιανιεῖα δῆμον ἐνταῦθα
 εἶχε δίαίταν, ἐς ὃ ναύαρχον αὐτὸν Ἀθηναίων αἰρουμένων
 ἐκπλεῦσαι οὐκ ἔφασκεν· ὀφείλειν τε γὰρ καὶ οἱ, πρὶν ἂν
 ἐκτίσῃ, πρὸς τοὺς στρατιώτας οὐκ εἶναι παρέχεσθαι φρό-
 νημα. οὕτως Ἀθηναῖοι, πάντως γὰρ ἐβούλουτο ἄρχειν
 Φορμίωνα, τὰ χρεῖα ὁπόσοις ὄφειλε διαλύουσιν.

XXIV. Ἐνταῦθα Ἀθηναῖα πεποιήται τὸν Σιληνὸν
 Μαρσύαν παίουσα, ὅτι δὴ τοὺς αὐλοὺς ἀνέλοιτο, ἐροῖ-
 φθαι σφᾶς τῆς θεοῦ βουλομένης. 2. Τούτων πέραν ὦν
 εἰρηκα, ἐστὶν ἡ λεγομένη Θησέως μάχη πρὸς τὸν Ταῦρον

τὸν Μίνω καλούμενον, εἴτε ἀνῆρ εἴτε θηρίον ἦν ὁποῖον
 κειράτηκεν ὁ λόγος· τέρατα γὰρ πολλῶ καὶ τοῦδε θαν-
 μασιώτερα καὶ καθ' ἡμᾶς ἔτικτον γυναῖκες. κείται δὲ καὶ 2
 Φορξὸς ὁ Ἀθάμαντος ἐξενηγεμένος ἐς Κόλχους ὑπὸ τοῦ
 κροῦ. θύσας δὲ αὐτὸν ὄτω δὴ θεῷ, ὡς δὲ εἰκάσαι τῷ
 Λαφυστίῳ καλουμένῳ παρὰ Ὀρχομενίοις, τοὺς μηροὺς
 κατὰ νόμον ἐκτεμῶν τὸν Ἑλλήνων ἐς αὐτοὺς καιομένους
 ὄρω. κείται δὲ ἐξῆς ἄλλαι τε εἰκόνες καὶ Ἡρακλέους·
 ἄγχει δὲ, ὡς λόγος ἔχει, τοὺς δράκοντας. Ἀθηναῖα τέ ἐστὶν
 ἀνιούσα ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ Διός. ἐστὶ δὲ καὶ ταῦρος
 ἀνάθημα τῆς βουλῆς τῆς ἐν Ἀρείῳ πάγῳ, ἐφ' ὄτω δὴ
 ἀνέθηκεν ἡ βουλή· πολλὰ δ' ἂν τις ἐθέλων εἰκάσαι.
 3. λέλεκται δέ μοι καὶ πρότερον ὡς Ἀθηναίοις περισσό- 3
 τερόν τι ἢ τοῖς ἄλλοις ἐς τὰ θεῖα ἐστὶ σπουδῆς. πρῶτοι
 μὲν γὰρ Ἀθηναῖν ἐπωνόμασαν Ἐργάνην, πρῶτοι δ' ἀκώ-
 λους Ἐρμαῖς* ὁμοῦ δὲ σφισιν ἐν τῷ ναῷ Σπουδαίων
 δαίμων ἐστίν. Ὅστις δὲ τὰ σὺν τέχνῃ πεποιημένα ἐπί-
 57 προσθε τίθεται τῶν ἐς ἀρχαιότητα ἠκόντων, καὶ τάδε
 ἐστὶν οἱ θεάσασθαι. κρᾶνος ἐστὶν ἐπικείμενος ἀνῆρ,
 Κλεοῖτου, καὶ οἱ τοὺς ὄνυχας ἀργυροῦς ἐνεποίησεν ὁ
 Κλεοῖτας. ἐστὶ δὲ καὶ Γῆς ἄγαλμα ἱκετενούσης ὕσαι οἱ
 τὸν Δία, εἴτε αὐτοῖς ὄμβρου δεῆσαν Ἀθηναίοις, εἴτε καὶ
 τοῖς πᾶσιν Ἑλλήσι συμβᾶς ἀχμῶς. ἐνταῦθα καὶ Τιμό-
 θεος ὁ Κόνωνος καὶ αὐτὸς κείται Κόνων. Πρόκνην δὲ
 τὰ ἐς τὸν παῖδα βεβουλευμένην αὐτὴν τε καὶ τὸν Ἴττυν
 ἀνέθηκεν Ἀλκαμένης. πεποιήται δὲ καὶ τὸ φυτὸν τῆς
 εἰλαίας Ἀθηναῖα καὶ κῦμα ἀναφαίνων Ποσειδῶν. 4. καὶ 4
 Διός ἐστὶν ἄγαλμα τό τε Λεωχάρους καὶ ὁ ὀνομαζόμενος
 Πολιεύς, ᾧ τὰ καθεστηκότα ἐς τὴν θυσίαν γράφων τὴν
 ἐπ' αὐτοῖς λεγομένην αἰτίαν οὐ γράφω. τοῦ Διός τοῦ
 Πολιεύς κριθᾶς καταθέντες ἐπὶ τὸν βωμὸν μεμιγμένας
 πυροῖς οὐδεμίαν ἔχουσι φυλακὴν· ὁ βοῦς δὲ ὄν ἐς τὴν
 4*

θυσίαν ἐτοιμάσαντες φυλάσσουσιν, ἄπτεται τῶν σπερ-
μάτων φοιτῶν ἐπὶ τὸν βωμόν. καλοῦσι δέ τινα τῶν λερέων
βουφόνον, καὶ ταύτη τὸν πέλεκυν δίψας, οὕτω γὰρ ἐστὶν
οἱ νόμος, οἴχεται φεύγων· οἱ δὲ ἄτε τὸν ἄνδρα ὃς ἔδρασε
τὸ ἔργον οὐκ εἰδότες, ἐς δίκην ὑπάγουσι τὸν πέλεκυν.
ταῦτα μὲν τρόπον τὸν εἰρημένον δρωσιν.

- 5 5. Ἐς δὲ τὸν ναὸν ὃν Παρθενῶνα ὀνομάζουσιν, ἐς
τοῦτον ἐσιοῦσιν ὅποσα ἐν τοῖς καλουμένοις ἀετοῖς κεῖται,
πάντα ἐς τὴν Ἀθηναῖς ἔχει γένεσιν, τὰ δὲ ὀπισθεν ἢ Πο-
σειδῶνος πρὸς Ἀθηναῖν ἐστὶν ἕρις ὑπὲρ τῆς γῆς. αὐτὸ δὲ
ἐκ τε ἐλέφαντος τὸ ἄγαλμα καὶ χρυσοῦ πεποιήται. μέσῳ
μὲν οὖν ἐπίκειται οἱ τῷ κράνει Σφιγγὸς εἰκὼν — ἃ δὲ ἐς
τὴν Σφίγγα λέγεται, γράψω προσελθόντος ἐς τὰ Βοιωτιά
μοι τοῦ λόγου — καθ' ἐκάτερον δὲ τοῦ κράνουσ γρύπες
6 εἰσιν ἐπειρασμένοι. 6. τούτους τοὺς γρύπας ἐν τοῖς
ἐπεσιν Ἀριστέας ὁ Προκοννήσιος μάχεσθαι περὶ τοῦ χρυ- 58
σοῦ φησὶν Ἀριμασποῖς τοῖς ὑπὲρ Ἰσσηθόνων· τὸν δὲ χρυ-
σόν, ὃν φυλάσσουσιν οἱ γρύπες, ἀνιέναι τὴν γῆν· εἶναι
δὲ Ἀριμασποὺς μὲν ἄνδρας μονοφθάλμους πάντας ἐκ
γενετῆς, γρύπας δὲ θηρία λέουσιν εἰκασμένα, πτερά δὲ
ἔχειν καὶ στόμα ἀετοῦ. καὶ γρυπῶν μὲν περὶ τοσαῦτα
7 εἰρήσθω· 7. τὸ δὲ ἄγαλμα τῆς Ἀθηναῖς ὀρθόν ἐστὶν ἐν χι-
τῶνι ποδήρει, καὶ οἱ κατὰ τὸ στέρον ἢ κεφαλῇ Μεδούσης
ἐλέφαντός ἐστιν ἐμπεποιημένη, καὶ Νίκην ὅσον τε τεσ-
σάρων πηγῶν, ἐν δὲ τῇ (ἐτέρᾳ) χειρὶ δόρου ἔχει, καὶ οἱ
πρὸς τοῖς ποσὶν ἀσπίς τε κεῖται, καὶ πλησίον τοῦ δόρατος
δράκων ἐστὶν· εἴη δ' ἂν Ἐριχθόνιος οὗτος ὁ δράκων.
ἔστι δὲ τῷ βᾶθρῳ τοῦ ἀγάλματος ἐπειρασμένη Πανδῶ-
ρας γένεσις. πεποιήται δὲ Ἡσιόδῳ τε καὶ ἄλλοις ὡς ἢ
Πανδῶρα γένοιτο αὐτῇ γυνὴ πρώτη· πρὶν δὲ ἢ γενέσθαι
Πανδῶραν οὐκ ἦν πῶ γυναικῶν γένος. ἐνταῦθα εἰκόνα
ιδῶν οἶδα Ἀδριανοῦ βασιλέως μόνου, καὶ κατὰ τὴν

ἔσοδον Ἰφικράτους ἀποδειξαμένου πολλά τε καὶ θαυμα-
στά ἔργα.

8. Τοῦ ναοῦ δὲ ἐστὶ πέραν Ἀπόλλων χαλκοῦς, καὶ 8
τὸ ἄγαλμα λέγουσι Φειδίαν ποιῆσαι· Παρνόπιον δὲ κα-
λοῦσιν, ὅτι σφίσι παρνόπων βλαπτόντων τὴν γῆν ἀπο-
τρέψειν ὁ θεὸς εἶπεν ἐκ τῆς χώρας. καὶ ὅτι μὲν ἀπέτρε-
ψεν Ἰσάσι, τρόπον δὲ οὐ λέγουσι ποίῳ. τρις δὲ αὐτὸς ἤδη
πάροντας ἐκ Σιπύλου τοῦ ὄρους οὐ κατὰ ταῦτα οἶδα
φθαρέντας, ἀλλὰ τοὺς μὲν ἐξέσωσε βίαιος ἐμπεσῶν ἄνε-
μος, τοὺς δὲ ὕσαντος τοῦ θεοῦ καῦμα ἰσχυρόν καθείλεν
ἐπιλαβόν, οἱ δὲ αἰφνιδίῳ ῥίγῃ καταληφθέντες ἀπώλοντο.
τοιαῦτα μὲν αὐτοῖς συμβαίνοντα εἶδον.

- 59 XXV. Ἔστι δὲ ἐν τῇ Ἀθηναίων ἀκροπόλει καὶ Περικλῆς
ὁ Ξανθίππου καὶ αὐτὸς Ξανθίππος, ὃς ἐνανμάχησεν ἐπὶ
Μυκάλη Μήδοις. ἀλλ' ὁ μὲν Περικλέους ἀνδριάς ἐτέρωθεν
ἀνάκειται, τοῦ δὲ τοῦ Ξανθίππου πλησίον ἔστηκεν Ἀνα-
κρέων ὁ Τήιος, πρῶτος μετὰ Σαπφῶ τὴν Λεσβίαν τὰ
πολλὰ ὧν ἔγραψεν ἐρωτικά ποιήσας· καὶ οἱ τὸ σχῆμά
ἐστὶν οἷον ἄδοντος ἂν ἐν μέθῃ γένοιτο ἀνθρώπου. γυ-
ναῖκας δὲ πλησίον Δεινομένης Ἰῶ τὴν Ἰνάχου καὶ Καλ-
λιστῶ τὴν Ἀνκίανος πεποιήκεν, αἷς ἀμφοτέραις ἐστὶν ἐς
ἅπαν ὅμοια διηγήματα, ἔρως Διὸς καὶ Ἥρας ὀργὴ καὶ
ἀλλαγὴ, τῇ μὲν ἐς βοῦν, Καλλιστοῖ δὲ ἐς ἄρκτον.

2. Πρὸς δὲ τῷ τείχει τῷ νοτίῳ Γιγάντων, οἱ περὶ 2
Θράκην ποτὲ καὶ τὸν ἰσθμὸν τῆς Παλλήνης ᾤκησαν, τού-
των τὸν λεγόμενον πόλεμον, καὶ μάχην πρὸς Ἀμαζόνας
Ἀθηναίων, καὶ τὸ Μαραθῶνι πρὸς Μήδους ἔργον, καὶ
Γαλατῶν τὴν ἐν Μυσία φθορὰν ἀνέστηκεν Ἀτταλος, ὅσον
τι δύο πηγῶν ἕκαστον. ἔστηκε δὲ καὶ Ὀλυμπιόδωρος,
μεγέθει τε ὧν ἐπραξε λαβῶν δόξαν, καὶ οὐκ ἦκιστα τῷ
καιρῷ, φρόνημα ἐν ἀνθρώποις παρασχόμενος συνεχῶς
ἱπταϊκῶσι καὶ δι' αὐτὸ οὐδὲ ἐν χρηστὸν οὐδὲ ἐς τὰ μέλ-

3 λοντα ἐλπίζουσι. 3. τὸ γὰρ ἀτύχημα τὸ ἐν Χαιρωνείᾳ ἀπᾶσι τοῖς Ἑλλήσιν ἤρξε κακοῦ, καὶ οὐχ ἥμιστα δούλους ἐποίησε τοὺς ὑπεριδόντας καὶ ὅσοι μετὰ Μακεδόνων ἐτάχθησαν. τὰς μὲν δὴ πολλὰς Φίλιππος τῶν πόλεων εἴλεν, Ἀθηναίους δὲ λόγῳ συνθέμενος ἔργῳ σφᾶς μάλιστα ἐκάκωσε, νήσους τε ἀφελόμενος καὶ τῆς ἐς τὰ ναυτικά παύσας ἀρχῆς. καὶ χρόνον μὲν τινα ἡσύχασαν Ἀθηναῖοι Φιλίππου βασιλεύοντος καὶ ὕστερον Ἀλεξάνδρου· τελευτήσαντος δὲ Ἀλεξάνδρου Μακεδόνες μὲν βασιλεύειν εἴλοντο Ἀριδαῖον, Ἀντιπάτρῳ δὲ ἐπετέτραπτο ἢ πᾶσα ἀρχή, καὶ Ἀθηναίους οὐκέτι ἀνεκτὰ ἐφαίνετο εἰ τὸν πάντα χρόνον ἔσται ἐπὶ Μακεδόσι τὸ Ἑλληνικόν, ἀλλ' αὐτοὶ τε πολεμεῖν ὠρμητο καὶ ἄλλους ἐς τὸ ἔργον ἤγειρον.

44. Ἐγένοντο δὲ αἱ μετασχοῦσαι πόλεις Πελοποννησίων μὲν Ἄργος, Ἐπίδαυρος, Σικυών, Τροιζήν, Ἥλειοι, Φλιά-60 σοιοι, Μεσσήνη, οἱ δὲ ἔξω τοῦ Κορινθίων ἰσθμοῦ Λοκροὶ, Φωκεῖς, Θεσσαλοὶ, Κάρυστος, Ἀκαρνανες ἐς τὸ Αἰτωλικὸν συντελοῦντες. Βοιωτοὶ δὲ Θηβαίων ἡρημαμένην τὴν γῆν τὴν Θηβαΐδα νεμόμενοι, δέει μὴ Θήβας αὐθις Ἀθηναῖοί σφισιν ἐποικίξωσιν, οὔτε ἐς τὴν συμμαχίαν ἐτάσσοντο καὶ ἐς ὅσον ἦκον δυνάμεως τὰ Μακεδόνων 5 ἠϋξον. τοὺς δὲ ἐς τὸ συμμαχικὸν ταχθέντας κατὰ πόλεις τε ἐκάστους ἦγον στρατηγοί, καὶ τοῦ παντὸς ἀρχεῖν ἦρητο Ἀθηναῖος Λεωσθένης, πόλεώς τε ἀξιώματι καὶ αὐτὸς εἶναι δοκῶν πολέμων ἔμπειρος. ὑπῆρχε δὲ οἱ καὶ πρὸς πάντας εὐεργεσία τοὺς Ἑλληνας· ὁπόσοι γὰρ μισθοῦ παρὰ Δαρείῳ καὶ σατραπῆαις ἐστρατεύοντο Ἕλληνες, ἀνοικίσαι σφᾶς ἐς τὴν Περσίδα θελήσαντος Ἀλεξάνδρου Λεωσθένης ἐφθῆ κομίσας ναυσὶν ἐς τὴν Εὐρώπην. καὶ δὴ καὶ τότε ὦν ἐς αὐτὸν ἤλπισαν ἔργα λαμπρότερα ἐπιδειξάμενος, παρέσχεν ἀποθανῶν ἀθυμήσαι πᾶσι καὶ δι' αὐτὸ οὐχ ἥμιστα σφαλῆναι· φρουρὰ τε Μακεδόνων ἐσῆλθεν

Ἀθηναίους, οἱ Μουνυχίαν, ὕστερον δὲ καὶ Πειραιᾶ καὶ τείχη μακρὰ ἔσχον. 5. Ἀντιπάτρου δὲ ἀποθανόντος 6 Ὀλυμπιάς διαβάσα ἐξ Ἠπείρου χρόνον μὲν τινα ἤρξεν ἀποκτείνασα Ἀριδαῖον, οὐ πολλῶ δὲ ὕστερον ἐκπολιορκηθεῖσα ὑπὸ Κασσάνδρου παρεδόθη τῷ πλήθει. Κασσάνδρος δὲ βασιλεύσας, τὰ δὲ ἐς Ἀθηναίους ἐπέξεισι μοι μόνον ὁ λόγος, Πάνακτον τείχος ἐν τῇ Ἀττικῇ καὶ Σαλαμίνα εἴλε, τύραννόν τε Ἀθηναίους ἔπραξε γενέσθαι Δημήτριον τὸν Φανοστράτον, τὰ πρὸς πατρός δόξαν εὐφρότα ἐπὶ σοφία. τοῦτον μὲν δὴ τυραννίδος ἔπαυσε Δημήτριος ὁ Ἀντιγόνου, νέος τε ὦν καὶ φιλοτίμως πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν διακείμενος. Κασσάνδρος δὲ, δεινὸν γὰρ τι 7 ὑπῆν οἱ μῖσος ἐς τοὺς Ἀθηναίους, ὁ δὲ αὐθις Λαχάρην προεστηκότα ἐς ἐκεῖνο τοῦ δήμου, τοῦτον τὸν ἄνδρα οἰκειωσάμενος τυραννίδα ἐπεισε βουλεύσαι, τυράννων 61 ὦν ἴσμεν τὰ τε ἐς ἀνθρώπους μάλιστα ἀνήμερον καὶ ἐς τὸ θεῖον ἀφειδέστατον. Δημητρίῳ δὲ τῷ Ἀντιγόπου διαφορὰ μὲν ἦν ἐς τὸν δῆμον ἤδη τῶν Ἀθηναίων, καθεῖλε δ' ὅμως καὶ τὴν Λαχάρους τυραννίδα. ἀλισκομένου δὲ τοῦ τείχους ἐκδιδράσκει Λαχάρης ἐς Βοιωτούς· ἄτε δὲ ἀσπίδας ἐξ ἀκροπόλεως καθελῶν χρυσᾶς, καὶ αὐτὸ τῆς Ἀθηναίας τὸ ἄγαλμα τὸν περαιορετὸν ἀποδύσας κόσμον, ὑπαπτεύετο εὐπορεῖν μεγάλως χρημάτων. Λαχάρην μὲν οὖν τούτων ἔνεκα κτείνουσιν ἄνδρες Κορωναῖοι· Δημήτριος δὲ ὁ Ἀντιγόπου τυράννων ἐλευθερώσας Ἀθηναίους τὸ τε παραντίκα μετὰ τὴν Λαχάρους φυγὴν οὐκ ἀπέδωκε σφισι τὸν Πειραιᾶ, καὶ ὕστερον πολέμῳ κρατήσας ἐσῆγαγεν ἐς αὐτὸ φρουρὰν τὸ ἄστυ, τὸ Μουσεῖον καλούμενον τειχίσας. 6. ἔστι δὲ ἐντὸς τοῦ περιβόλου τοῦ ἀρχαίου τὸ Μουσεῖον, ἀπαντικρὺ τῆς ἀκροπόλεως λόφος, ἔνθα Μουσαῖον ἄδειν καὶ ἀποθανόντα γῆρα ταφῆναι

λέγουσιν· ὕστερον δὲ καὶ μνημα αὐτόθι ἀνδρῶν ᾠκοδομήθη Σύμφ. τότε δὲ Δημήτριος τειχίσας εἶχε.

XXVI. Χρόνῳ δὲ ὕστερον ἀνδρας ἐσηλθεν οὐ πολλοὺς καὶ μνημη τε προγόνων καὶ ἐς οἶαν μεταβολὴν τὸ ἀξίωμα ἦμοι τῶν Ἀθηναίων, αὐτίκα τε ὡς εἶχον, αἰροῦνται στρατηγὸν Ὀλυμπιόδωρον. ὁ δὲ σφᾶς ἐπὶ τοὺς Μακεδόνας ἦγε καὶ γέροντας καὶ μειράκια ὁμοίως, προθυμιά πλέον ἢ ῥώμη κατορθοῦσθαι τὰ ἐς πόλεμον ἐλπίζων· ἐπεξελθόντας δὲ τοὺς Μακεδόνας μάχῃ τε ἐκράτησε, καὶ 2 φρυγόντων ἐς τὸ Μουσεῖον τὸ χωρίον εἴλεν. Ἀθηναίαι μὲν οὕτως ἀπὸ Μακεδόνων ἠλευθερώθησαν· 2. Ἀθηναίων δὲ πάντων ἀγωνισαμένων ἀξίως λόγου, Λεωκρίτος μάλιστα ὁ Πρωτάρχου λέγεται τόλμη χρησασθαι πρὸς τὸ ἔργον. πρῶτος μὲν γὰρ ἐπὶ τὸ τεῖχος ἀνέβη, πρῶτος δὲ ἐς τὸ Μουσεῖον ἐσήλατο· καὶ οἱ πεσόντι ἐν τῇ μάχῃ τι- 62 μαι παρ' Ἀθηναίων καὶ ἄλλαι γερόνασι, καὶ τὴν ἀσπίδα ἀνέθεσαν τῷ Διὶ τῷ Ἐλευθερίῳ, τὸ ὄνομα τοῦ Λεωκρίτου καὶ τὸ κατορθῶμα ἐπιγράψαντες. 3. Ὀλυμπιόδωρος δὲ τότε μὲν ἐστὶν ἔργον μέγιστον, χωρὶς τούτων ὧν ἔπραξε Πειραιᾷ καὶ Μουνυχίαν ἀνασωσάμενος· ποιουμένων δὲ Μακεδόνων καταδρομῆν ἐς Ἐλευσίνα, Ἐλευσίνιους συντάξας ἐνίκα τοὺς Μακεδόνας. πρότερον δὲ ἐτι τούτων, ἐσβαλόντος ἐς τὴν Ἀττικὴν Κασσάνδρου πλεύσας Ὀλυμπιόδωρος ἐς Αἰτωλίαν βοηθεῖν Αἰτωλοῦς ἔπεισε, καὶ τὸ συμμαχικὸν τοῦτο ἐγένετο Ἀθηναίοις αἰτιον μάλιστα διαφυγεῖν τὸν Κασσάνδρου πόλεμον. Ὀλυμπιόδωρος δὲ τοῦτο μὲν ἐν Ἀθήναις εἶδεν ἐν τε ἀκροπόλει καὶ ἐν πρυτανείῳ τιμαί, τοῦτο δὲ ἐν Ἐλευσίνῃ γραφή· καὶ Φωκέων οἱ Ἐλάτειαν ἔχοντες χαλκοῦν Ὀλυμπιόδωρον ἐν Δελφοῖς ἀνέθεσαν, ὅτι καὶ τούτοις ἤμυνεν ἀποστάσι Κασσάνδρου.

4. Τῆς δὲ εἰκόνης πλησίον τῆς Ὀλυμπιόδωρου χαλ-

κοῦν Ἀρτέμιδος ἄγαλμα ἔστημεν ἐπίκλησιν Λευκοφρυγηνῆς, ἀνέθεσαν δὲ οἱ παῖδες οἱ Θεμιστοκλέους· Μάρνητες γάρ, ὧν ἦρχε Θεμιστοκλῆς λαβὰν παρὰ βασιλέως, Λευκοφρυγητὴν Ἀρτεμιν ἄγουσιν ἐν τιμῇ. 5. Δεῖ δὲ με ἀφικέσθαι τοῦ λόγου πρόσω, πάντα ὁμοίως ἐπεξιόντα τὰ Ἑλληνικά· Ἐνδοῖος ἦν γένος μὲν Ἀθηναῖος, Δαιδάλου δὲ μαθητής, ὃς καὶ φεύγοντι Δαιδάλῳ διὰ τὸν Κάλῳ θάνατον ἐπηκολούθησεν ἐς Κρήτην. τούτου καθήμενόν ἐστὶν Ἀθηναῖς ἄγαλμα, ἐπίγραμμα ἔχον ὡς Καλλίας μὲν ἀναθεῖη, ποιήσσει δὲ Ἐνδοῖος.

6. Ἔστι δὲ καὶ οἰκημα Ἐρεχθίδιον καλούμενον· πρὸ 5 δὲ τῆς ἐσόδου Διὸς ἐστὶ βωμὸς Ὑπάτου, ἐνθα ἔμψυχον θύουσιν οὐδέν, πέμματα δὲ θέντες οὐδέν ἐτι οἶνον κρήσασθαι νομίζουσιν. ἐσελθοῦσι δὲ εἰσι βωμοί, Ποσειδῶνος, ἐφ' οὗ καὶ Ἐρεχθεὶ θύουσιν ἐκ τοῦ μαντεύματος, καὶ ἦρωος Βούτου, τρίτος δὲ Ἡφαίστου. γραφαὶ δὲ ἐπὶ τῶν τοίχων τοῦ γένους εἰσὶ τοῦ Βουταδῶν. καὶ, διπλοῦν γὰρ ἐστὶ τὸ οἰκημα, [καὶ] ὕδωρ ἐστὶν ἐνδον θαλάσσιον ἐν φρέατι. τοῦτο μὲν θαῦμα οὐ μέγα· καὶ γὰρ ὅσοι μεσόγαιαν οἰκοῦσιν, ἄλλοις τε ἐστὶ καὶ Καρσίην Ἀφροδισιεύ- 63 σιν· ἀλλὰ τότε φρέαρ ἐς συγγραφήν παρέχεται κυμάτων ἦγον ἐπὶ νότῳ πνεύσαντι. καὶ τριαίνης ἐστὶν ἐν τῇ πέτρῳ σχῆμα. ταῦτα δὲ λέγεται Ποσειδῶνι μαρτύρια ἐς τὴν ἀμφισβήτησιν τῆς χώρας φανῆναι.

7. Ἰερά μὲν τῆς Ἀθηναῖς ἐστὶν ἢ τε ἄλλη πόλις καὶ ἢ 6 πᾶσα ὁμοίως γῆ· καὶ γὰρ ὅσοις θεοὺς καθέστηκεν ἄλλους ἐν τοῖς δήμοις σέβειν, οὐδέν τι ἦσσον τὴν Ἀθηναῖαν ἄγουσιν ἐν τιμῇ. τὸ δὲ ἀγιάτατον ἐν κοινῷ πολλοῖς πρότερον νομισθὲν ἔτεσιν ἢ συνῆλθον ἀπὸ τῶν δήμων, ἐστὶν Ἀθηναῖς ἄγαλμα ἐν τῇ νῦν ἀκροπόλει, τότε δὲ ὀνομαζομένη πόλει· φήμη δὲ ἐς αὐτὸ ἔχει πεσεῖν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. καὶ τοῦτο μὲν οὐκ ἐπέξειμι, εἴτε οὕτως εἴτε

ἄλλως ἔχει· λύχνον δὲ τῆ θεῶ χρυσοῦν Καλλιμάχος
7 ἐποίησεν. ἐμπλήσαντες δὲ ἐλαίου τὸν λύχνον τὴν αὐτὴν
τοῦ μέλλοντος ἔτους ἀναμένουσιν ἡμέραν· ἔλαιον δὲ
ἐκεῖνο τὸν μεταξὺ ἐπαρκεῖ χρόνον τῶ λύχνῳ κατὰ τὰ
αὐτὰ ἐν ἡμέρᾳ καὶ νυκτὶ φαίνονται. καὶ οἱ λίνου Καρπα-
σίου θρυαλλίς ἐνεστίν, ὃ δὴ πυρὶ λίνων μόνου οὐκ ἔστιν
ἀλώσιμον. φοῖνιξ δὲ ὑπὲρ τοῦ λύχνου χαλκοῦς ἀνήμων
ἐς τὸν ὄροφον ἀνασπᾷ τὴν ἀμύδα. ὃ δὲ Καλλιμάχος ὁ
τὸν λύχνον ποιήσας, ἀποδέων τῶν πρώτων ἐς αὐτὴν τὴν
τέχνην, οὕτω σοφία πάντων ἔστιν ἄριστος ὥστε καὶ λί-
θους πρώτους ἐτρούπησε καὶ ὄνομα ἔθετο κακιστότεχρον,
ἢ θεμένων ἄλλων κατέστησεν ἐφ' αὐτῶ.

XXVII. Κεῖται δὲ ἐν τῶ ναῶ τῆς Πολιάδος Ἐρμῆς
ξύλου, Κέροπος εἶναι λεγόμενον ἀνάθημα, ὑπὸ κλάδων
μυρσίνης οὐ σύνοπτον. ἀναθήματα δὲ ὅποσα ἄξια λόγου,
τῶν μὲν ἀρχαίων δίφρος ὀκλαδίας ἐστὶ Δαιδάλου ποίημα,
λάφυρα δὲ ἀπὸ Μήδων Μασιστίου θώραξ, ὃς εἶχεν ἐν 64
Πλαταιαῖς τὴν ἡγεμονίαν τῆς ἵππου, καὶ ἀκινάκης Μαρ-
δονίου λεγόμενος εἶναι. Μασίστιον μὲν δὴ τελευτήσαντα
ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων οἶδα εἰπέων· Μαρδονίου δὲ μαχε-
σαμένου Λακεδαιμονίοις ἐναντία καὶ ὑπὸ ἀνδρὸς Σπαρ-
τιάτου πεσόντος, οὐδ' ἂν ὑπεδέξαντο ἀρχὴν, οὐδὲ ἴσως
Ἀθηναίοις παρήκαν φέρεσθαι Λακεδαιμόνιοι τὸν ἀκινά-
2 κην. 2. Περί δὲ τῆς ἐλαίας οὐδὲν ἔχουσιν ἄλλο εἰπεῖν ἢ
τῆ θεῶ μαρτύριον γενέσθαι τοῦτο ἐς τὸν ἀγῶνα τὸν ἐπὶ
τῆ χώρᾳ. λέγουσι δὲ καὶ τάδε, κατακαυθῆναι μὲν τὴν
ἐλαίαν ἠνίκα ὁ Μῆδος τὴν πόλιν ἐνέπρησεν Ἀθηναίους,
κατακαυθεῖσαν δὲ αὐθημερὸν ὅσον τε ἐπὶ δύο βλαστήσαι
πήχεις. 3. Τῶ ναῶ δὲ τῆς Ἀθηνᾶς Πανδρόσου ναὸς
συνεχῆς ἐστὶ· καὶ ἔστι Πάνδροςος ἐς τὴν παρακαταθήκην
3 ἀνάιτος τῶν ἀδελφῶν μόνῃ. 4. Ἄ δέ μοι θαυμάσαι
μάλιστα παρέσχεν, ἔστι μὲν οὐκ ἐς ἅπαντας γνώριμα,

γράψα δὲ οἶα συμβαίνει. παρθένου δύο τοῦ ναοῦ τῆς
Πολιάδος οἰκοῦσιν οὐ πόρρω, καλοῦσι δὲ Ἀθηναῖοι
σφᾶς ἀρρηφόρους· αὐτὰι χρόνον μὲν τινα διαίταν ἔχουσι
παρὰ τῆ θεῶ, παραγενομένης δὲ τῆς ἐορτῆς δρωῶσιν ἐν
νυκτὶ τοιάδε. ἀναθεῖσαι σφισιν ἐπὶ τὰς κεφαλὰς ἢ ἢ τῆς
Ἀθηνᾶς ἰέρεια δίδωσι φέρειν, οὔτε ἢ διδοῦσα ὁποῖόν τι
δίδωσιν εἰδυῖα, οὔτε ταῖς φερούσαις ἐπισταμέναις, —
ἔστι δὲ περίβολος ἐν τῆ πόλει τῆς καλουμένης ἐν Κηποις
Ἀφροδίτης οὐ πόρρω, καὶ δι' αὐτοῦ κάθοδος ὑπόγειος
αὐτομάτῃ· ταύτῃ κατίασιν αἱ παρθένου. κάτω μὲν δὴ
τὰ φερόμενα λείπουσιν, λαβοῦσαι δὲ ἄλλο τι κομίζουσιν
ἐγκεκαλυμμένον. καὶ τὰς μὲν ἀφιάσιν ἤδη τὸ ἐντεῦθεν,
ἐτέρας δὲ ἐς τὴν ἀκρόπολιν παρθένους ἄγουσιν ἀντ' αὐ-
τῶν. 5. Πρὸς δὲ τῶ ναῶ τῆς Ἀθηνᾶς ἔστι μὲν εὐήρις 4
65 πρεσβῦτις, ὅσον τε πήχεος μάλιστα, φαμένη διάκονος
εἶναι Αὐσιμάχη, ἔστι δὲ ἀγάλματα μεγάλα χαλκοῦ, διε-
στῶτες ἄνδρες ἐς μάχην· καὶ τὸν μὲν Ἐρεχθέα καλοῦσι,
τὸν δὲ Εὐμόλπον. καίτοι λέληθ' ἔγε οὐδὲ Ἀθηναίων ὅσοι
τὰ ἀρχαῖα ἴσασιν, Ἰμμάραδου εἶναι παῖδα Εὐμόλπου
[τοῦτου] τὸν ἀποθανόντα ὑπὸ Ἐρεχθέως. 6. ἐπὶ δὲ τοῦ 5
βάθρου καὶ ἀνδριάντες εἰσὶν, εἰς ὃς ἐμαντεύετο Τολ-
μίδῃ, καὶ αὐτὸς Τολμίδης, ὃς Ἀθηναίων ναυστὴν ἡγού-
μενος ἄλλους τε ἐκάκωσε καὶ Πελοποννησίων τὴν χώραν,
ὅσοι νέμονται τὴν παραλίαν, καὶ Λακεδαιμονίων ἐπὶ
Γυθίῳ τὰ νεώρια ἐνέπρησε, καὶ τῶν περιοίκων Βοιᾶς
εἶλε καὶ τὴν Κυθηρίων νῆσον, ἐς δὲ τὴν Σικωνίαν
ποιησάμενος ἀπόβασιν, ὥς οἱ δηοῦντι τὴν γῆν ἐς μάχην
κατέστησαν, τρεψάμενος σφᾶς κατεδίωξε πρὸς τὴν πόλιν.
ὕστερον δὲ ὡς ἐπανήλθεν ἐς Ἀθήνας, ἐσῆγαγε μὲν ἐς
Εὐβοίαν καὶ Νάξον Ἀθηναίων κληρούχους, ἐσέβαλε δὲ
ἐς Βοιωτοὺς στρατῶ· πορθήσας δὲ τῆς γῆς τὴν πολλὴν
καὶ παραστησάμενος πολιορκίᾳ Χαιρώνειαν, ὡς ἐς τὴν

Ἀλιαρτίαν προήλθεν, αὐτός τε μαχόμενος ἀπέθανε καὶ τὸ πᾶν ἤδη στρατεύμα ἠττάτο. τὰ μὲν ἐς Τολμίδην 6 τοιαῦτα ἐπυνθανόμεν ὄντα. 7. Ἔστι δὲ Ἀθηναῖς ἀγάλματα ἀρχαῖα· καὶ σφισιν ἀπετάκη μὲν οὐδὲν, μελάντερα δὲ καὶ πληγὴν ἐνεργεῖν ἐστὶν ἀσθενέστερα· ἐπέλαβε γὰρ καὶ ταῦτα ἡ φλόξ, ὅτε ἐσβεβηκότων ἐς τὰς ναῦς Ἀθηναίων βασιλεὺς εἶλεν ἔρημον τῶν ἐν ἡλικία τὴν πόλιν. ἔστι δὲ σὺς τε θήρα, περὶ οὗ σαφὲς οὐδὲν οἶδα εἰ τοῦ Καλυδωνίου, καὶ Κύνκος Ἡρακλεῖ μαχόμενος. τοῦτον 66 τὸν Κύνκον φασὶν ἄλλους τε φονεῦσαι καὶ Λύκον Θοῤῃα, προτεθέντων σφίσι μονομαχίας ἄθλων· περὶ δὲ τὸν ποταμὸν τὸν Πηνειὸν ἀπέθανεν ὑφ' Ἡρακλέους.

7 8. Τῶν δὲ ἐν Τροιζήνι λόγων, οὓς ἐς Θησέα λέγουσιν, ἐστὶν ὡς Ἡρακλῆς ἐς Τροιζήνα ἐλθὼν παρὰ Πιτθία κατὰθοιτο ἐπὶ τῷ δείπνῳ τοῦ λέοντος τὸ δέσμα, ἐσέλθοιεν δὲ παρ' αὐτὸν ἄλλοι τε Τροιζηνίων παῖδες καὶ Θησεὺς ἕβδομον μάλιστα γερονῶς ἔτος. τοὺς μὲν δὴ λοιποὺς παῖδας, ὡς τὸ δέσμα εἶδον, φεύγοντάς φασιν οἴχεσθαι, Θησέα δὲ ὑπέξελθόντα οὐκ ἄγαν σὺν φόβῳ παρὰ τῶν διακόνων ἀρπάσαι πέλεκυν, καὶ αὐτίκα ἐπιέναι σπουδῆ, 8 λέοντα εἶναι τὸ δέσμα ἠγνούμενον. ὅδε μὲν τῶν λόγων πρῶτος ἐς αὐτὸν ἐστὶ Τροιζηνίους· ὁ δὲ ἐπὶ τούτῳ, κρηπίδας Αἰγέα ὑπὸ πέτρᾳ καὶ ξίφος θεῖναι γνωρίσματα εἶναι τῷ παιδί, καὶ τὸν μὲν ἐς Ἀθήνας ἀποπλεῖν, Θησέα δέ, ὡς ἔκτου καὶ δέκατον ἔτος ἐγερόναι, τὴν πέτραν ἀνώσαντα οἴχεσθαι τὴν παρακαταθήκην τὴν Αἰγέως φέροντα. τούτου δὲ εἰκῶν ἐν ἀκροπόλει πεποιήται τοῦ 9 λόγου, χαλκοῦ πάντα ὁμοίως πλην τῆς πέτρας. 9. Ἀνέθεσαν δὲ καὶ ἄλλο Θησεῶς ἔργον, καὶ ὁ λόγος οὕτως ἐς αὐτὸ ἔχει. Κρησὶ τὴν τε ἄλλην γῆν καὶ τὴν ἐπὶ ποταμῷ Τεθρῖνι ταῦρος ἐλυμαίνετο. πάλαι δὲ ἄρα τὰ θηρία φοβερώτερα ἦν τοῖς ἀνθρώποις, ὡς ὁ τ' ἐν Νεμέᾳ λέων

καὶ ὁ Παρνασίος, καὶ δράκοντες τῆς Ἑλλάδος πολλαχοῦ, καὶ ὅς περὶ τε Καλυδῶνα καὶ Ἐρμυμανθου καὶ τῆς Κορινθίας ἐν Κρομμυῶνι, ὥστε καὶ ἐλέγετο τὰ μὲν ἀνιέναι τὴν γῆν, τὰ δὲ ὡς ἱερὰ εἶη θεῶν, τὰ δὲ καὶ ἐς τιμωρίαν ἀνθρώπων ἀφείσθαι. καὶ τοῦτον οἱ Κρήτες τὸν ταῦρον ἐς τὴν γῆν πέμψαι σφίσι Ποσειδῶνά φασιν, ὅτι θαλάσσης ἀρχὸν Μίνως τῆς Ἑλληνικῆς οὐδενὸς Ποσειδῶνα ἤγειν ἄλλου θεοῦ μᾶλλον ἐν τιμῇ. κομισθῆναι μὲν δὴ τὸν 10 ταῦρον τοῦτον φασιν ἐς Πελοπόννησον ἐκ Κρήτης, καὶ Ἡρακλεῖ τῶν δώδεκα καλουμένων ἕνα καὶ τοῦτον γενέσθαι τὸν ἄθλον· ὡς δὲ ἐς τὸ πεδίον ἀφείθη τὸ Ἀργείων, φεύγει διὰ τοῦ Κορινθίου ἰσθμοῦ, φεύγει δὲ ἐς γῆν τὴν 67 Ἀττικὴν καὶ τῆς Ἀττικῆς ἐς δῆμον τὸν Μαραθωνίων, καὶ ἄλλους τε, ὁπόσοις ἐπέτυχε, καὶ Μίνω παῖδα Ἀνδρογέω ἀπέκτεινε. Μίνως δὲ ναυσὶν ἐπ' Ἀθήνας πλεύσας, οὐ γὰρ ἐπέθετο ἀναιτίους εἶναι σφᾶς τῆς Ἀνδρογέω τελευτῆς, ἐς τοσοῦτον ἐκάκωσεν, ἐς ὃ συνεχωρήθη οἱ παρθένους ἐς Κρήτην ἑπτὰ καὶ παῖδας ἴσους ἄγειν τῷ λεγομένῳ Μινωταύρῳ τὸν ἐν Κνωσῷ Λαβύρινθου οἰκῆσαι. τὸν δὲ ἐν τῷ Μαραθῶνι ταῦρον ὕστερον Θησεὺς ἐς τὴν ἀκρόπολιν ἐλάσαι καὶ θῦσαι λέγεται τῇ θεῷ, καὶ τὸ ἀνάθημά ἐστι τοῦ δήμου τοῦ Μαραθωνίων.

XXVIII. Κύλωνα δὲ οὐδὲν ἔχω σαφὲς εἰπεῖν ἐφ' ὅτῳ χαλκοῦν ἀνέθεσαν τυραννίδα ὅμως βουλευσάντα. τεκμαίρομαι δὲ τῶνδε ἔνεκα, ὅτι εἶδος κάλλιστος καὶ τὰ ἐς δόξαν ἐρένετο οὐκ ἀφανῆς, ἀνελόμενος διαύλου νίκην Ὀλυμπικὴν· καὶ οἱ θυματέρα ὑπῆρξε γῆμαι Θεαγένους, ὃς Μεγάρων ἐτυράννησε. 2. Χωρὶς δὲ ἢ ὅσα κατέλεξα, 2 δύο μὲν Ἀθηναίοις εἰσὶ δεκάται πολεμήσασιν, ἀγαλμα Ἀθηναῖς χαλκοῦν ἀπὸ Μήδων τῶν ἐς Μαραθῶνα ἀποβάντων, τέχνη Φειδίου· καὶ οἱ τὴν ἐπὶ τῆς ἀσπίδος Λαπιθῶν πρὸς Κενταύρους (μάχην) καὶ ὅσα ἄλλα ἐστὶν

ἐπιγραφασμένα λέγουσι τορευῆσαι Μῦν, τῷ δὲ Μυῖ ταυτά τε καὶ τὰ λοιπὰ τῶν ἔργων Παρράσιον καταγράψαι τὸν Εὐήνορος. ταύτης τῆς Ἀθηναῆς ἢ τοῦ δόρατος αἰκμῆ καὶ ὁ λόφος τοῦ κράνουσ ἀπὸ Σουνίου προσπλεύουσίν ἐστιν ἤδη σύνοπτα. καὶ ἄρμα κεῖται χαλκοῦν ἀπὸ Βοιωτῶν δεκάτη καὶ Χαλκιδέων τῶν ἐν Εὐβοίᾳ. δύο δὲ ἄλλα ἐστὶν ἀναθήματα, Περικλῆς ὁ Ξανθίππου, καὶ τῶν ἔργων τῶν Φειδίου θεᾶς μάλιστα ἄξιον, Ἀθηναῖς ἄγαλμα ἀπὸ τῶν

3 ἀναθέντων καλουμένης Λημνίας. 3. Τῇ δὲ ἀκροπόλει, πλὴν ὅσον Κίμων ἐκοδόμησεν αὐτῆς ὁ Μιλτιάδου, περιβαλεῖν τὸ λοιπὸν λέγεται τοῦ τείχους Πελασγούς οἰκήσαντάς ποτε ὑπὸ τὴν ἀκρόπολιν· φασὶ γὰρ Ἀργόλαν καὶ Ὑπέροβιον *** πυνθανόμενος δὲ οἵτινες ἦσαν, οὐδὲν 68 ἄλλο ἐδυνάμην μαθεῖν ἢ Σικελούς τὸ ἐξ ἀρχῆς ὄντας ἐς Ἀκαρνανίαν μετοικῆσαι.

4 4. Καταβάσι δὲ οὐκ ἐς τὴν κάτω πόλιν, ἀλλ' ὅσον ὑπὸ τὰ προπύλαια, πηγὴ τε ὕδατός ἐστι καὶ πλησίον Ἀπόλλωνος ἱερὸν ἐν σπηλαίῳ. Κρεούση δὲ θυγατρὶ Ἐρεχθίδεως Ἀπόλλωνα ἐνταῦθα συγγενέσθαι νομίζουσι. *** ὡς πεμφθείη Φιλιππίδης ἐς Λακεδαιμόνα ἄγγελος ἀποβεβηκότων Μήδων ἐς τὴν γῆν, ἐπανήκων δὲ Λακεδαιμονίους ὑπερβαλέσθαι φαίη τὴν ἔξοδον· εἶναι γὰρ δὴ νόμον αὐτοῖς μὴ πρότερον μαχουμένους ἐξιέναι πρὶν ἢ πληρῶν τὸν κύκλον τῆς σελήνης γενέσθαι. τὸν δὲ Πάνα ὁ Φιλιππίδης ἔλεγε περὶ τὸ ὄρος ἐντυγχόντα οἱ τὸ Παρθένιον φάσαι τε ὡς εὐνοὺς Ἀθηναίοις εἶη καὶ ὅτι ἐς Μαραθῶνα ἦξει συμμαχίῃσιν. οὗτος μὲν οὖν ὁ θεὸς ἐπὶ 5 ταύτῃ τῇ ἀγγελίᾳ τετίμηται. 5. Καθὸ καὶ ὁ Ἄρειος πάγος. ἐστὶ δὲ Ἄρειος πάγος καλούμενος, ὅτι πρῶτος Ἄρης ἐνταῦθα ἐκρίθη· καὶ μοι καὶ ταῦτα δεδήλωκεν ὁ λόγος, ὡς Ἀλιφροδίτιον ἀνέλοι καὶ ἐφ' ὅτῳ κτείνειε. κριθῆναι δὲ καὶ ὕστερον Ὀρέστην λέγουσιν ἐπὶ τῷ φόνῳ τῆς μητρὸς·

καὶ βωμός ἐστιν Ἀθηναῖς Ἀρείας, ὃν ἀνέθηκεν ἀποφυγῶν τὴν δίκην. τοὺς δὲ ἀργοὺς λίθους, ἐφ' ὧν ἐστάσιν ὅσοι δίκας ὑπέχουσι καὶ οἱ διαώκοντες, τὸν μὲν Ὑβρεως τὸν δὲ Ἀναιδείας αὐτῶν ὀνομάζουσι.

6. Πλησίον δὲ ἱερὸν θεῶν ἐστὶν ἄς καλοῦσιν Ἀθη- 6 ναῖοι Σεμνάς, Ἡσίοδος δὲ Ἐρινῦς ἐν Θεογονίᾳ. πρῶτος δὲ σφισιν Αἰσχύλος δράκοντας ἐποίησεν ὁμοῦ ταῖς ἐν τῇ κεφαλῇ θοριξίν εἶναι· τοῖς δὲ ἀγάλμασιν οὔτε τοῦτοις ἐπεστὶν οὐδὲν φοβερόν, οὔτε ὅσα ἄλλα κεῖται θεῶν τῶν ὑπογαίων. κεῖται δὲ καὶ Πλούτων καὶ Ἐρμῆς καὶ Γῆς ἄγαλμα. ἐνταῦθα θύουσι μὲν ὅσοις ἐν Ἀρείῳ πάγῳ τὴν αἰτίαν ἐξεγένετο ἀπολύσασθαι, θύουσι δὲ καὶ ἄλλως ξέ- 69 νοι τε ὁμοίως καὶ ἄστοι. 7. ἐστὶ δὲ καὶ ἐντὸς τοῦ περιβό- 7 λου μνημα Οἰδίποδος. πολυπραγμουῶν δὲ εὐρισκὸν τὰ ὄσα ἐκ Θηβῶν κομισθέντα· τὰ γὰρ ἐς τὸν θάνατον Σοφοκλεῖ πεποιημένα τὸν Οἰδίποδος Ὅμηρος οὐκ εἶα μοι δοῦναι πιστά, ὃς ἔφη Μημιστέα τελευτήσαντος Οἰδίποδος ἐπιτάφιον ἐλθόντα ἐς Θήβας ἀγωνίσασθαι.

8. Ἔστι δὲ Ἀθηναίοις καὶ ἄλλα δικαστήρια οὐκ ἐς 8 τοσοῦτον δόξης ἦκοντα. τὸ μὲν οὖν καλούμενον Παράβυστον καὶ Τρίγωνον, τὸ μὲν ἐν ἀφανεί τῆς πόλεως ὃν καὶ ἐπ' ἐλαχίστοις συνιόντων ἐς αὐτό, τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ σχήματος ἔχει τὰ ὀνόματα· Βατραχιοῦν δὲ καὶ Φοινικιοῦν ἀπὸ χρωμάτων καὶ ἐς τότε διαμεμνηκέν ὀνομάζεσθαι. τὸ δὲ μέγιστον καὶ ἐς ὃ πλείστοι συνίασιν, Ἠλιαίαν καλοῦσιν. 9. ὅποσα δὲ ἐπὶ τοῖς φονευσίν ἐστὶν, ἄλλα καὶ ἐπὶ Παλλαδίῳ καλοῦσι, καὶ τοῖς ἀποκτείνασιν ἀκουσίως κρίσις καθέστηκε. καὶ ὅτι μὲν Δημοφῶν πρῶτος ἐνταῦθα ὑπέσχε δίκας, ἀμφισβητοῦσιν οὐδένες· ἐφ' ὅτῳ δέ, διάφορα ἐς τοῦτο εἴρηται. Διομήδην φασὶν ἀλούσης Ἰλίου 9 ταῖς ναυσὶν ὀπίσω κομίζεσθαι, καὶ ἤδη τε νύκτα ἐπέχειν, ὡς κατὰ Φάληρον πλείοντες γίνονται, καὶ τοὺς Ἀργείους

ὡς ἐς πολεμίαν ἀποβῆναι τὴν γῆν, ἄλλην που δόξαντας ἐν τῇ νυκτὶ καὶ οὐ τὴν Ἀττικὴν εἶναι. ἐνταῦθα Δημοφῶντα λέγουσιν ἐκβοηθήσαντα, οὐκ ἐπιστάμενον οὐδὲ τοῦτον τοὺς ἀπὸ τῶν νεῶν ὡς εἶδιν Ἀργεῖοι, καὶ ἄνδρας αὐτῶν ἀποκτείνει καὶ τὸ Παλλάδιον ἀρπάσαντα οἴχασθαι, Ἀθηναῖον τε ἄνδρα οὐ προῖδόμενον ὑπὸ τοῦ ἵππου τοῦ Δημοφῶντος ἀνατραπήναι καὶ συμπατηθέντα ἀποθανεῖν. ἐπὶ τούτῳ Δημοφῶντα ὑποσχέειν δίκας, οἱ μὲν τοῦ συμπατηθέντος τοῖς προσήκουσιν, οἱ δὲ Ἀρ- 70
 10 γείων φασὶ τῷ κοινῷ. 10. Ἐπὶ Δελφινίῳ δὲ κρίσις καθέστηκεν ἐργάσασθαι φόνον σὺν τῷ δίκαιῳ φαιμένοις, ὁποῖόν τι καὶ Θησεὺς παρεχόμενος ἀπέφυγεν, ὅτε Πάλλαντα ἐπαναστάντα καὶ τοὺς παῖδας ἐκτείνει. πρότερον δὲ πρὶν ἢ Θησεὺς ἀφείδη, καθειστήκει πᾶσι φεύγειν κτείναντα ἢ κατὰ ταῦτά θνήσκειν μένοντα. 11. Τὸ δὲ ἐν Πρυτανείῳ καλούμενον, ἐνθα τῷ σιδήρῳ καὶ πᾶσιν ὁμοίως τοῖς ἀψύχοις δικάζουσιν, ἐπὶ τῷδε ἄρξασθαι νομίζω. Ἀθηναίων βασιλεύοντος Ἐρεχθίδεω, τότε πρῶτον βουὴν ἐκτείνειν ὁ βουφόνος ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τοῦ Πολιέως Διός· καὶ ὁ μὲν ἀπολιπὼν ταύτην τὸν πέλεκυν ἀπῆλθεν ἐκ τῆς χώρας φεύγων, ὁ δὲ πέλεκυς παραντίκα ἀφείδη
 11 κριθεὶς καὶ ἐς τόδε ἀνὰ πᾶν ἔτος κρίνεται. λέγεται μὲν δὴ καὶ ἄλλα τῶν ἀψύχων αὐτόματα ἐπιθεῖναι σὺν τῷ δίκαιῳ τιμωρίαν ἀνθρώποις· ἔργον δὲ κάλλιστον καὶ δόξη φανερώτατον ὁ Καμβύσου παρέσχετο ἀκινάκης. 12. Ἔστι δὲ τοῦ Πειραιῶς πρὸς θαλάσση Φρεαττύς· ἐνταῦθα οἱ πεφευγότες, ἢν ἀπελθόντας ἕτερον ἐπιλάβη σφᾶς ἔγκλημα, πρὸς ἀκρωμένους ἐκ τῆς γῆς ἀπὸ νεῶς ἀπολογοῦνται. Τεῦκρον πρῶτον λόγος ἔχει Τελαμώνι οὕτως ἀπολογήσασθαι μηδὲν ἐς τὸν Αἴαντος θάνατον εἰργάσθαι· τάδε μὲν οὖν εἰρήσθω μοι τῶνδε ἕνεκα, γυνῶναι ὁπόσοις μέτεστι σπουδῆς τὰ ἐς τὰ δικαστήρια.

XXIX. Τοῦ δὲ Ἀρείου πάγου πλησίον δεικνύται ναῦς ποιηθεῖσα ἐς τὴν τῶν Παναθηναίων πομπήν. καὶ ταύτην μὲν ἤδη πού τις ὑπερεβάλετο· τὸ δὲ ἐν Δήλῳ πλοῖον οὐδένα πω νικήσαντα οἶδα, καθῆκον ἐς ἐννέα ἑρέτας ἀπὸ τῶν καταστροφμάτων.

2. Ἀθηναῖοις δὲ καὶ ἔξω πόλεως ἐν τοῖς δήμοις καὶ κατὰ τὰς ὁδοὺς θεῶν ἐστὶν ἱερὰ καὶ ἡρώων καὶ ἀνδρῶν 71 τάφοι. ἐγγυτάτῳ δὲ Ἀκαδημία, χωρίον ποτὲ ἀνδρὸς ἰδιώτου, γυμνάσιον δὲ ἐπ' ἔμοῦ. κατιούσι δ' ἐς αὐτὴν περίβολός ἐστιν Ἀρτέμιδος καὶ ξόανα Ἀρίστης καὶ Καλλίστης· ὡς μὲν ἐγὼ δοκῶ καὶ ὁμολογεῖ τὰ ἔπη τὰ Σαπφούς, τῆς Ἀρτέμιδος εἰσὶν ἐπικλήσεις αὐταί, λεγόμενον δὲ καὶ ἄλλον ἐς αὐτὰς λόγον εἰδὼς ὑπερβήσομαι. καὶ ναὸς οὐ μέγας ἐστίν, ἐς ὃν τοῦ Διονύσου τοῦ Ἐλευθερείως τὸ ἄγαλμα ἀνὰ πᾶν ἔτος κομίζουσιν ἐν τεταγμέναις ἡμέραις. 3. ἱερὰ μὲν σφισι ταύτη τὸσαῦτά ἐστι, τάφοι 3 δὲ Θρασυβούλου μὲν πρῶτον τοῦ Λύκου, ἀνδρὸς τῶν τε ὕστερον καὶ ὅσοι πρὸ αὐτοῦ γεγονάσιν Ἀθηναῖοις λόγιοι τὰ πάντα ἀρίστου. παρέντι δέ μοι τὰ πλείω τὸσαῦτε ἐς πίστιν ἀρκέσει τοῦ λόγου· τυραννίδα γὰρ ἔπαυσε τῶν τριάκοντα καλουμένων σὺν ἀνδράσιν ἐξήκοντα τὸ κατ' ἀρχαῖς ὀρηθηεὶς ἐκ Θηβῶν, καὶ Ἀθηναῖοις στασιάζοντας διαλλαγῆναι καὶ συνθεμένους ἐπεισε μείναι. πρῶτος μὲν ἐστὶν οὗτος τάφος, ἐπὶ δὲ αὐτῷ Περικλέους τε καὶ Χαβρίου καὶ Φορμίωνος. 4. ἐστὶ δὲ καὶ πᾶσι μνήματα Ἀθη- 4
 ναῖοις ὁπόσοις ἀποθανεῖν συνέπεσεν ἐν τε ναυμαχίαις καὶ ἐν μάχαις πεζαῖς, πλὴν ὅσοι Μαραθῶνι αὐτῶν ἡγωνίσαντο· τούτοις γὰρ κατὰ χώραν εἰσὶν οἱ τάφοι δι' ἀνδραγαθίαν· οἱ δὲ ἄλλοι κατὰ τὴν ὁδὸν κείνται τὴν ἐς Ἀκαδημίαν, καὶ σφῶν ἐστᾶσιν ἐπὶ τοῖς τάφοις στήλαι τὰ ὀνόματα καὶ τὸν δῆμον ἐκάστου λέγουσαι. πρῶτοι δὲ ἐτάφησαν οὗς ἐν Θράκη ποτὲ ἐπικρατοῦντας μέχρι Δρα-
 PAUSAN. I. 5

βήσκου τῆς χώρας Ἡδωνοὶ φρονεούσιν ἀνέλπιστοι ἐπι-
 θέμενοι· λέγεται δὲ καὶ ὡς κεραννοὶ πέσοιεν ἐπ' αὐτούς·
 5 στρατηγοὶ δὲ ἄλλοι τε ἦσαν καὶ Λέαργος, ᾧ μάλιστα ἐπέ-
 τέτραπτο ἡ δύναμις, καὶ Δεκελεύς Σωφάνης, ὃς τὸν
 Ἀργεῖόν ποτε πένταθλον Νεμείων ἀνηρημένου νίκην
 ἀπέκτεινεν Εὐρυβάτην, βοηθοῦντα Αἰγινήταις· στρα-
 τὸν δὲ ἕξω τῆς Ἑλλάδος Ἀθηναῖοι τρίτον τοῦτον ἔσται- 72
 λαν. Πριάμῳ μὲν γὰρ καὶ Τρωσὶ πάντες Ἕλληνες ἀπὸ
 κοινοῦ λόγον κατέστησαν ἐς πόλεμον· Ἀθηναῖοι δὲ ἰδίᾳ
 μετ' Ἰολάου τε ἐς Σαρδῶ καὶ δεύτερα ἐς τὴν νῦν Ἰωνίαν
 6 ἐστράτευσαν, καὶ τρίτον δὴ τότε ἐς τὴν Θράκην. 5. Ἔστι
 δὲ ἔμπροσθεν τοῦ μνήματος στήλη μαχομένους ἔχουσα
 ἱππεῖς· Μελάνωπος σφισίν ἔστι καὶ Μακάρατος ὀνό-
 ματα, οὓς κατέλαβεν ἀποθανεῖν ἐναντία Λακεδαιμονίων
 καὶ Βοιωτῶν τεταγμένους, ἐνθα τῆς Ἐλευσίης εἰσὶ χώ-
 ρας πρὸς Ταναγραῖους ὄροι. καὶ Θεσσαλῶν τάφος ἔστιν
 ἱππέων κατὰ παλαιὰν φιλίαν ἐλθόντων, ὅτε σὺν Ἀρχι-
 δάμῳ Πελοποννήσιοι πρῶτον ἐσέβαλον ἐς τὴν Ἀττικὴν
 στρατιᾶ· καὶ πλησίον τοξόταις Κρησίν. αὐτῆς δὲ ἔστιν
 Ἀθηναίων μνήματα, Κλεισθένους, ᾧ τὰ ἐς τὰς φυλὰς αἰ
 νῦν καθεστᾶσιν εὐρέθη, καὶ ἱππεῦσιν ἀποθανοῦσιν,
 7 ἠνίκα συνεπελάβοντο οἱ Θεσσαλοὶ τοῦ κινδύνου. ἐν-
 ταῦθα καὶ Κλεωναῖοι κεῖνται, μετὰ Ἀργείων ἐς τὴν Ἀτ-
 τικὴν ἐλθόντες· ἐφ' ὅτῳ δέ, γράψω τοῦ λόγου μοι κατ-
 ελθόντος ἐς τοὺς Ἀργεῖους. καὶ Ἀθηναίων δ' ἔστι τάφος
 οὐ πρὶν ἢ στρατεῦσαι τὸν Μῆδον ἐπολέμησαν πρὸς Αἰγι-
 νήτας. 6. ἦν δὲ ἄρα καὶ δῆμου δίκαιον βούλευμα, εἰ δὴ
 καὶ Ἀθηναῖοι μετέδοσαν δούλοις δημοσίᾳ ταφῆναι καὶ
 τὰ ὀνόματα ἐγγραφῆναι στήλῃ· δηλοὶ δὲ ἀγαθοῦς σφᾶς
 ἐν τῷ πολέμῳ γενέσθαι περὶ τοὺς δεσπότας. ἔστι δὲ καὶ
 ἀνδρῶν μνήματα ἄλλων, διάφορα δὲ σφισὶ τὰ χωρία τῶν
 ἀγῶνων· 7. καὶ γὰρ τῶν ἐπ' Ὀλυμπον ἐλθόντων οἱ δοκι-

μώτατοι, καὶ Μελέσανδρος ἐς τὴν ἄνω Καρίαν ναυσὶν
 ἀναπλεύσας διὰ τοῦ Μαιάνδρου ἐτάφησαν, καὶ οἱ τελευ- 8
 τήσαντες πολεμοῦντος Κασσάνδρου καὶ οἱ συμμαχήσαν-
 τές ποτε Ἀργείων· πραχθῆναι δὲ οὕτω σφισὶ τὴν πρὸς
 Ἀργεῖους λέγουσι συμμαχίαν. Λακεδαιμονίοις τὴν πόλιν
 τοῦ θεοῦ σείσαντος οἱ Εἰλωτες ἐς Ἰθάμην ἀπέστησαν·
 73 ἀφεστηκότων δὲ οἱ Λακεδαιμόνιοι βοηθοὺς καὶ ἄλλους
 καὶ παρὰ Ἀθηναίων μετεπέμποντο· οἱ δὲ σφισὶν ἐπι-
 λέκτους ἀνδρας ἀποπέμπουσιν καὶ στρατηγὸν Κίμωνα
 τὸν Μιλτιάδου. τούτους ἀποπέμπουσιν οἱ Λακεδαιμό-
 νιοι πρὸς ὑποψίαν· Ἀθηναίους δὲ οὐκ ἀνεκτὰ ἐφαίνετο 9
 περιυβρίσθαι, καὶ ὡς ἐκομίζοντο ὀπίσω, συμμαχίαν
 ἐποίησαντο Ἀργείοις Λακεδαιμονίων ἐχθροῖς τὸν ἅπαν-
 τα οὕσι χρόνον. ὕστερον δὲ μελλούσης Ἀθηναίων ἐν
 Τανάγρα γίνεσθαι πρὸς Βοιωτοὺς καὶ Λακεδαιμονίους
 μάχης ἀφίκοντο Ἀθηναίους Ἀργεῖοι βοηθοῦντες· καὶ
 παραντίκα μὲν ἔχοντας πλέον τοὺς Ἀργεῖους νῦν ἐπελ-
 θούσα ἀφείλετο τὸ σαφές τῆς νίκης, ἐς δὲ τὴν ὑστεραίαν
 ὑπήρξε κρατῆσαι Λακεδαιμονίους, Θεσσαλῶν προδόν-
 των Ἀθηναίους. Καταλέξει δέ μοι καὶ τοῦσδε ἐπήλθεν, 10
 Ἀπολλόδωρον ξένων ἡγεμόνα, ὃς Ἀθηναῖος μὲν ἦν, ἐκ-
 πεμφθεὶς δὲ ὑπὸ Ἀρσίτου σατράπου τῆς ἐφ' Ἑλλησπόν-
 τῳ Φουγίας διεφύλαξε Περινθίοις τὴν πόλιν, ἐσβεβλη-
 κὸτος ἐς τὴν Περινθίαν Φιλίππου στρατῷ. οὗτός τε οὐκ
 ἐνταῦθα τέθνηται, καὶ Εὐβουλος ὁ Σπινθάρου, καὶ ἄν-
 δρας οἷς ἀγαθοῖς οὕσιν οὐκ ἐπηκολούθησε τύχῃ χρηστή,
 τοῖς μὲν ἐπιθεμένοις τυραυνοῦντι Λαχάρει, οἱ δὲ τοῦ
 Πειραιῶς κατάληψιν ἐβούλευσαν Μακεδόνων φρου-
 ρούντων, πρὶν δὲ εἰργάσθαι τὸ ἔργον ὑπὸ τῶν συνει-
 δότων μηνυθέντες ἀπώλοντο. 8. κεῖνται δὲ καὶ οἱ περὶ 11
 Κόρινθου πεσόντες· ἐδήλωσε δὲ οὐχ ἥμιστα ὁ θεὸς ἐν-
 ταῦθα καὶ αὐτῆς ἐν Λεύκτροις τοὺς ὑπὸ Ἑλλήνων κα-
 5*

λουμένους ἀνδρείους τὸ μῆδεν ἄνευ τύχης εἶναι, εἰ δὴ Λακεδαιμόνιοι Κορινθίων τότε καὶ Ἀθηναίων, ἔτι δὲ καὶ Ἀργείων καὶ Βοιωτῶν κρατήσαντες, ὕστερον ὑπὸ Βοιωτῶν μόνων ἐν Λεύκτροις ἐς τοσοῦτον ἐκακώθησαν. 9. μετὰ δὲ τοὺς ἀποθανόντας ἐν Κορίνθῳ, στήλην ἐπὶ τοῖσδε ἐστάναι τὴν αὐτὴν σημαίνει τὰ ἐλεγεία, τοῖς μὲν ἐν Εὐβοίᾳ καὶ Χίῳ τελευτήσασιν· τοὺς δὲ ἐπὶ τοῖς ἐσχάτοις τῆς 74 Ἀσιανῆς ἠπίερον διαφθαρήναι δηλοῖ, τοὺς δὲ ἐν Σικελίᾳ. γεγραμμένοι δὲ εἰσιν οἳ τε στρατηγοὶ πλὴν Νικίου, καὶ τῶν στρατιωτῶν ὁμοῦ τοῖς ἀστοῖς Πλαταιεῖς. Νικίας δὲ ἐπὶ τῷδε παρείθη· γράφω δὲ οὐδὲν διάφορα ἢ Φίλιππος, ὃς ἔφη Δημοσθένην μὲν σπουδᾶς ποιήσασθαι τοῖς ἄλλοις πλὴν αὐτοῦ, καὶ ὡς ἠλίσκετο, αὐτὸν ἐπιχειρεῖν ἀποκτείνειν, Νικία δὲ τὴν παράδοσιν ἐθελοντῆ γενέσθαι. τούτων ἕνεκα οὐκ ἐνεγράφη Νικίας τῇ στήλῃ, καταγνωσθεῖς ἀίχμάλωτος ἐθελοντῆς εἶναι καὶ οὐκ ἀνὴρ πολέμου 13 πρέπων. 10. εἰσὶ δὲ ἐπ' ἄλλῃ στήλῃ καὶ οἱ μαχεσάμενοι περὶ Θράκη, καὶ ἐν Μεγάροις, καὶ ἠνίκα Ἀρκάδας τοὺς ἐν Μαντινείᾳ καὶ Ἠλείους ἐπεισεν Ἀλκιβιάδης Λακεδαιμονίων ἀποστήναι, καὶ οἱ πρὶν ἐς Σικελίαν ἀφικέσθαι Δημοσθένην Συρακουσίων κρατήσαντες. 11. ἐτάφησαν δὲ καὶ οἱ περὶ τὸν Ἑλλήσποντον ναυμαχῆσαντες, καὶ ὅσοι Μακεδόνων ἐναντία ἠγωνίσαντο ἐν Καιρωνείᾳ, καὶ οἱ μετὰ Κλέωνος ἐς Ἀμφίπολιν στρατεύσαντες, οἳ τε ἐν Δηλίῳ τῷ Ταναγραίων τελευτήσαντες, καὶ ὅσους ἐς Θεσσαλίαν Λεωσθένης ἤγαγε, καὶ οἱ πλεύσαντες ἐς Κύπρον ὁμοῦ Κίμωνι, τῶν τε σὺν Ὀλυμπιοδώρῳ τὴν φρουρὰν 14 ἐκβαλόντων τριῶν καὶ δέκα ἄνδρες οὐ πλείους. 12. φασὶ δὲ Ἀθηναῖοι καὶ Ῥωμαῖοι ὁμορὸν τινα πολεμουσὶ πόλεμον στρατιᾶν οὐ πολλὴν πέμψαι, καὶ ὕστερον ναυμαχίας Ῥωμαίων πρὸς Καρχηδονίους γινομένης τριήρεις πέντε Ἀττικὰ παρεγόντο· ἔστιν οὖν καὶ τούτοις ἐνταῦθα

τοῖς ἀνδράσιν ὁ τάφος. 13. Τολμίδου δὲ καὶ τῶν σὺν αὐτῷ δεδηλωταὶ μὲν ἤδη μοι τὰ ἔργα καὶ ὃν τρόπον ἐτελεύτησαν· ἴστω δὲ ὅτ' φίλον κειμένους σφᾶς κατὰ τὴν ὁδὸν ταύτην. 14. κείνται δὲ καὶ οἱ σὺν Κίμωνι τὸ μέγα ἔργον περὶ καὶ ναυτῶν αὐθημερὸν κρατήσαντες. τέθα- 15 πται δὲ καὶ Κόνων καὶ Τιμόθεος, δεύτεροι μετὰ Μιλτιάδην καὶ Κίμωνα οὗτοι πατὴρ καὶ παῖς ἔργα ἀποδειξάμενοι λαμπρά. 15. κείται δὲ καὶ Ζήνων ἐνταῦθα ὁ Μνασέου καὶ Χρῦσιππος ὁ Σολεύς, Νικίας τε ὁ Νικομήδους ζῶα ἄριστος γράφαι τῶν ἐφ' ἑαυτοῦ, καὶ Ἀρμόδιος καὶ 75 Ἀριστογείτων οἱ τὸν Πεισιστράτου παῖδα Ἰπαρχον ἀποκτείναντες, ῥήτορες τε Ἐφιάλτης, ὃς τὰ νόμιμα τὰ ἐν Ἀρείῳ πάγῳ μάλιστα ἐλυμήνατο, καὶ Λυκούργος ὁ Λυκούφρονος. 16. Λυκούργῳ δὲ ἐπορίσθη μὲν τάλαντα ἐς 16 τὸ δημόσιον πεντακοσίοις πλείονα καὶ ἑξακισχιλίοις ἢ ὅσα Περικλῆς ὁ Ξανθίππου συνήγαγε, κατεσκεύασε δὲ πομπεῖα τῇ θεῷ καὶ Νίκῃ χρυσᾶς, καὶ παρθένους κόσμον ἑκατόν, ἐς δὲ πόλεμον ὅπλα καὶ βέλη καὶ τετρακοσίας ναυμαχοῦσιν εἶναι τριήρεις· οἰκοδομήματα δὲ ἐπετέλεσε μὲν τὸ θέατρον ἐτέρων ὑπαρξάμενων, τὰ δὲ ἐπὶ τῆς αὐτοῦ πολιτείας ἂν ἀνοδόμησεν, ἐν Πειραιεῖ νεῶς εἰσιν οἴκοι καὶ τὸ πρὸς τῷ Λυκείῳ καλουμένῳ γυμνάσιον. ὅσα μὲν οὖν ἀργύρου πεποιημένα ἦν καὶ χρυσοῦ, Λαχάρης καὶ ταῦτα ἐσύλησε τυραννήσας· τὰ δὲ οἰκοδομήματα καὶ ἐς ἡμᾶς ἔτι ἦν.

XXX. Πρὸ δὲ τῆς ἐσόδου τῆς ἐς Ἀκαδημίαν ἔστι βωμὸς Ἐρωτος ἔχων ἐπίγραμμα ὡς Χάρμος Ἀθηναίων πρῶτος Ἐρωτι ἀναθείη. τὸν δὲ ἐν πόλει βωμὸν καλοῦμενον Ἀντέρωτος ἀνάθημα εἶναι λέγουσι μετοίκων, ὅτι Μέλης Ἀθηναῖος μέτοικον ἄνδρα Τιμαγόραν ἐρασθέντα ἀτιμάζων ἀφείναι κατὰ τῆς πέτρας αὐτὸν ἐκέλευσεν, ἐς τὸ ὑψηλότατον αὐτῆς ἀνελθόντα. Τιμαγόρας δὲ ἄρα καὶ

φυγῆς εἶχεν ἀφειδῶς καὶ πάντα ὁμοίως κελεύοντι ἤθελε χαρίζεσθαι τῷ μειρακίῳ, καὶ δὴ καὶ φέρων ἑαυτὸν ἀφῆκε· Μέλητα δέ, ὡς ἀποθανόντα εἶδε Τιμαγόραν, ἐς τοσοῦτον μετανοίας ἐλθεῖν ὡς πεσεῖν τε ἀπὸ τῆς πέτρας τῆς αὐτῆς, καὶ οὕτως ἀφελὺς αὐτὸν ἐτελεύτησε. καὶ τὸ ἐντεῦθεν δαίμονα Ἀντέρωτα τὸν ἀλάστορα τὸν Τιμαγόρου 2 κατέστη τοῖς μετοίκοις νομίζειν. 2. Ἐν Ἀκαδημίᾳ δέ ἐστι Προμηθεὺς βωμός, καὶ θεοῦσιν ἀπ' αὐτοῦ πρὸς τὴν πό- 76 λιν ἔχοντες καιομένας λαμπάδας. τὸ δὲ ἀγνώσιμα ὁμοῦ τῷ δρόμῳ φυλάξαι τὴν δάδα ἔτι καιομένην ἐστίν· ἀποσβεσθείσης δὲ οὐδὲν ἔτι τῆς νύκτος τῷ πρώτῳ, δευτέρῳ δὲ ἀπ' αὐτοῦ μέτεστιν. εἰ δὲ μηδὲ τούτῳ καιοίτο, ὁ τρίτος ἐστὶν ὁ κρατῶν. εἰ δὲ καὶ πᾶσιν ἀποσβεσθείη, οὐδεὶς ἐστὶν ὅτῳ καταλείπεται ἡ νύκτις. ἐστὶ δὲ Μουσῶν τε βωμός, καὶ ἕτερος Ἐρμοῦ, καὶ ἔνδον Ἀθηναῶν, τὸν δὲ Ἥρακλέους ἐποίησαν. καὶ φυτὸν ἐστὶν ἐλάιας, δευτέρου τοῦτο 3 λεγόμενον φανῆναι. 3. Ἀκαδημίας δὲ οὐ πόρρω Πλάτωνος μνημῆα ἐστὶν, ᾧ προσεήμαινε ὁ θεὸς ἄριστον τὰ ἐς φιλοσοφίαν ἔσεσθαι. προσεήμαινε δὲ οὕτως. Σωκράτης τῇ προτέρᾳ νυκτὶ ἢ Πλάτων ἐμελλεν ἔσεσθαι οἱ μαθητῆς, ἐσπτήναι οἱ κύκνον ἐς τὸν κόλπον εἶδεν ὄνειρον· ἐστὶ δὲ κύκνῳ τῷ ὄρνιθι μουσικῆς δόξα, ὅτι Αἰγύων τῶν Ἡριδανοῦ πέραν [ὑπέρ] γῆς τῆς Κελτικῆς Κύκνον ἀνδρα μουσικὸν γενέσθαι βασιλέα φασί, τελευτήσαντα δὲ Ἀπόλλωνος γνώμη μεταβαλεῖν λέγουσιν αὐτὸν ἐς τὸν ὄρνιθα. ἐγὼ δὲ βασιλεύσαι μὲν πείθομαι Αἰγύσιον ἄνδρα μουσικόν, γενέσθαι δὲ μοι ἄπιστον ὄρνιθα ἀπ' ἀνδρός. 4. Κατὰ τοῦτο τῆς χώρας φαίνεται πύργος Τίμωνος, ὃς μόνος εἶδε μηδένα τρόπον εὐδαίμονα εἶναι γενέσθαι πλὴν τοὺς ἄλλους φεύγοντα ἀνθρώπους. δείκνυται δὲ καὶ χῶρος καλούμενος Κολωνὸς Ἰππίος, ἔνθα τῆς Ἀττικῆς πρῶτον ἐλθεῖν λέγουσιν Οἰδίποδα· διάφορα μὲν καὶ

ταῦτα τῇ Ὀμήρου ποιήσει, λέγουσι δ' οὖν. καὶ βωμὸς Ποσειδῶνος Ἰππίου καὶ Ἀθηναῶν Ἰππίας, ἠρώων δὲ Πειριόθου καὶ Θεσέως Οἰδίποδος τε καὶ Ἀδράστου. τὸ δὲ ἄλλος τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τὸν ναὸν ἐνέπηρσεν Ἀντίλοχος ἐσβαλὼν, καὶ ἄλλοτε στρατιᾷ κακῶσας Ἀθηναίους τὴν γῆν.

XXXI. Ἀἴμοι δὲ οἱ μικροὶ τῆς Ἀττικῆς, ὡς ἔτυχεν ἕκαστος οἰκισθεὶς, τάδε ἐς μνήμην παρέιχοντο, Ἀλιμουσίοις μὲν Θεσμοφόρου Δήμητρος καὶ Κόρης ἐστὶν ἱερὸν, ἐν Ζωστῆρι δὲ ἐπὶ θαλάσσης [καὶ] βωμὸς Ἀθηναῶν καὶ 77 Ἀπόλλωνος καὶ Ἀρτέμιδος καὶ Ἀητοῦς. τεκεῖν μὲν οὖν Ἀητῶ τοὺς παῖδας ἐνταῦθα οὐ φασί, λύσασθαι δὲ τὸν ζωστήρα ὡς τεξομένην, καὶ τῷ χωρίῳ διὰ τοῦτο γενέσθαι τὸ ὄνομα. Προσπαλτίοις δὲ ἐστὶ καὶ τούτοις Κόρης καὶ Δήμητρος ἱερὸν, Ἀναγυρασίοις δὲ Μητρὸς θεῶν ἱερὸν. Κεφαλήσι δὲ οἱ Διόσκουροι νομίζονται μάλιστα· Μεγάλους γὰρ σφᾶς οἱ ταύτη Θεοὺς ὀνομάζουσιν. 2. Ἐν δὲ Πρασιεῦσιν Ἀπόλλωνός ἐστι ναός· ἐνταῦθα τὰς 2 Ὑπερβορέων ἀπαρχὰς ἰέναι λέγεται, παραδιδόναι δὲ αὐτὰς Ὑπερβορέους μὲν Ἀριμασποῖς, Ἀριμασποῦς δ' Ἴσσηδόσι, παρὰ δὲ τούτων Σκύθας ἐς Σινώπην κομίζειν, ἐντεῦθεν δὲ φέρεσθαι διὰ Ἑλλήνων ἐς Πρασιάς, Ἀθηναίους δὲ εἶναι τοὺς ἐς Ἀήλου ἄγοντας· τὰς δὲ ἀπαρχὰς κερύφθαι μὲν ἐν καλάμῃ πυρῶν, γινώσκεσθαι δὲ ὑπ' οὐδέενων. ἐστὶ δὲ μνημῆα ἐπὶ Πρασιαῖς Ἐρυσίχθονος, ὡς ἐκομίζετο ὀπίσω μετὰ τὴν θεωρίαν ἐκ Ἀήλου, γενομένης οἱ κατὰ τὸν πλοῦν τῆς τελευτῆς. Κραναὸν δὲ τὸν βα- 3 σιλεύσαντα Ἀθηναίων ὅτι μὲν ἐξέβαλεν Ἀμφικτύων κηδεστὴν ὄντα, ἔτι πρότερον εἰρηταί μοι· φυγόντα δὲ αὐτὸν σὺν τοῖς στασιώταις ἐς τὸν δῆμον τὸν Λαμπρῆα ἀποθανεῖν τε αὐτοῦ καὶ ταφῆναι φασί· καὶ ἐστὶ καὶ ἐς ἡμᾶ [καὶ] ἐν τοῖς Λαμπρῆεῦσι Κραναοῦ μνημῆα. Ἴωνος

δὲ τοῦ Ξούθου, καὶ γὰρ οὗτος ᾤκησε παρὰ Ἀθηναίους καὶ Ἀθηναίων ἐπὶ τοῦ πολέμου τοῦ πρὸς Ἑλευσινίους ἐπολεμάρχησε, τάφος ἐν Ποταμοῖς ἐστὶ τῆς χώρας.

4 ταῦτα μὲν δὴ οὕτω λέγεται, Φλυεῦσι δὲ εἰσὶ καὶ Μυρρινουσίους, τοῖς μὲν Ἀπόλλωνος Διουνοδότου καὶ Ἀρτέμιδος Σελασφόρου βωμοὶ Διονύσου τε Ἀνθίου καὶ Νυμφῶν Ἰσμηνίδων καὶ Γῆς, ἣν Μεγάλην Θεὸν ὀνομάζουσι· ναὸς δὲ ἕτερος ἔχει βωμοὺς Ἀήμητρος Ἀησιδώρας καὶ Διὸς Κτησίου καὶ Τιθρωνῆς Ἀθηναῖς καὶ Κόρης Πρωτογόνης καὶ Σεμνῶν ὀνομαζομένων θεῶν· 3. τὸ δὲ ἐν Μυρρινουῦντι ξόανόν ἐστι Κολαινίδος. Ἀθμονεῖς δὲ 5 τιμῶσιν Ἀμαρυσίαν Ἀρτεμιν. πνυθανόμενος δὲ σαφὲς οὐδὲν ἐς αὐτὰς ἐπισταμένους τοὺς ἐξηγητὰς εὗρον, αὐτὸς δὲ συμβάλλομαι τῆδε. ἐστὶν Ἀμάρυνθος ἐν Εὐβοίᾳ· 78 καὶ γὰρ οἱ ταύτη τιμῶσιν Ἀμαρυσίαν. ἐορτὴν δὲ καὶ Ἀθηναῖοι τῆς Ἀμαρυσίας ἄγουσιν οὐδὲν τι Εὐβοέων ἀφανέστερον. ταύτη μὲν γενέσθαι τὸ ὄνομα ἐπὶ τούτῳ παρὰ Ἀθμονεῦσιν ἠροῦμαι, τὴν δὲ ἐν Μυρρινουῦντι Κολαινίδα ἀπὸ Κολαινοῦ καλεῖσθαι. γέγραπται δ' ἤδη μοι τῶν ἐν τοῖς δήμοις φάναι πολλοὺς ὡς καὶ πρὸ τῆς ἀρχῆς ἐβασιλεύοντο τῆς Κέρροπος. ἐστὶ δὲ ὁ Κολαινὸς ἀνδρὸς ὄνομα πρότερον ἢ Κέρροψ ἐβασίλευσεν, ὡς οἱ Μυρρινουῖοι λέγουσιν, ἄρξαντος. 6 ἐστὶ δὲ Ἀχαρναὶ δήμος· οὗτοι θεῶν Ἀπόλλωνα τιμῶσιν Ἀγνεία καὶ Ἡρακλέα. καὶ Ἀθηναῖς βωμὸς ἐστὶν Ἰγνείας· τὴν δ' Ἰππίαν Ἀθηναῖν ὀνομάζουσι καὶ Διόνυσον Μελπόμενον, καὶ Κισσὸν τὸν αὐτὸν θεόν, τὸν κισσὸν τὸ φυτὸν ἐνταῦθα πρῶτον φανῆναι λέγοντες.

XXXII. Ὅρη δὲ Ἀθηναίους ἐστὶ Πεντελικόν, ἐνθα λιθοτομίαι, καὶ Πάρνης παρεχομένη θήραν συνῶν ἀγρίων καὶ ἄρκτων, καὶ Ἰμητιός, ὃς φύει νομάς μελίσσαις ἐπιτηδειοτάτας πλὴν τῆς Ἀλαζώνων. Ἀλαζῶσι γὰρ συνή-

θεῖς ὁμοῦ τοῖς ἄλλοις ἐς νομάς ἰοῦσιν εἰσὶν ἄφετοι καὶ μελίσσαι, οὐδὲ σφᾶς ἐς σίμβλους καθείρξαντες ἔχουσιν· αἱ δὲ ἐργάζονται τε ὡς ἔτυχον τῆς χώρας, καὶ συμφνὲς τὸ ἔργον αὐταῖς ἐστίν, ἰδίᾳ δὲ οὔτε κηρὸν οὔτε μέλι ἀπ' αὐτοῦ ποιήσεις. τοῦτο μὲν τοιοῦτόν ἐστιν, 2. Ἀθηναίους 2 δὲ τὰ ὄρη καὶ θεῶν ἀγάλματα ἔχει. Πεντέλῃσι μὲν Ἀθηναῖς, ἐν Ἰμητιῶ δὲ ἀγαλμὰ ἐστὶν Ἰμητιίου Διός· βωμοὶ δὲ καὶ Ὀμβρίου Διὸς καὶ Ἀπόλλωνός εἰσι Προοπίου. καὶ ἐν Πάρνηθι Πάρνηθιος Ζεὺς χαλκοῦς ἐστὶ, καὶ βωμὸς Σημαλέου Διός. ἐστὶ δὲ ἐν τῇ Πάρνηθι καὶ ἄλλος βωμὸς, θύουσι δὲ ἐπ' αὐτοῦ τοτὲ μὲν Ὀμβριον τοτὲ δὲ Ἀπήμιον καλοῦντες Δία. καὶ Ἀρχεσμὸς ὄρος ἐστὶν οὐ μέγα, καὶ 79 Διὸς ἀγαλμα Ἀρχεσμίου.

3. Πρὶν δὲ ἢ τῶν νήσων ἐς ἀφήγησιν τραπέσθαι, τὰ 3 ἐς τοὺς δήμους ἔχοντα αὐθις ἐπέξειμι. δημὸς ἐστὶ Μαραθῶν, ἴσον τῆς πόλεως τῶν Ἀθηναίων ἀπέχων καὶ Καρύστου τῆς ἐν Εὐβοίᾳ. ταύτη τῆς Ἀττικῆς ἔσχον οἱ βάρβαροι, καὶ μάχη τε ἐκρατήθησαν καὶ τινας, ὡς ἀνήγοντο, ἀπώλεσαν τῶν νεῶν. τάφος δὲ ἐν τῷ πεδίῳ Ἀθηναίων ἐστίν, ἐπὶ δὲ αὐτῷ στηλαὶ τὰ ὀνόματα τῶν ἀποθανόντων κατὰ φυλὰς ἐκάστων ἔχουσαι· καὶ ἕτερος Πλαταιεῦσι Βοιωτῶν καὶ δούλοις· ἐμαχέσαντο γὰρ καὶ δούλοι τότε πρῶτον. καὶ ἀνδρὸς ἐστὶν ἰδίᾳ μνήμα Μιλτιάδου τοῦ Κίμωνος, συμβάσης ὑστερόν οἱ τῆς τελευταίας Πάρου τε ἀμαρτόντι καὶ δι' αὐτὸ ἐς κρῖσιν Ἀθηναίους καταστάντι. ἐνταῦθα ἀνὰ πᾶσαν νύκτα καὶ ἵππων χρεμετιζόντων καὶ ἀνδρῶν μαχομένων ἐστὶν αἰσθῆσθαι· καταστῆναι δὲ ἐς ἐναργῆ θεῶν ἐπίτηδες μὲν οὐκ ἐστὶν ὅτῳ συνήνεγκεν, ἀνηκόη δὲ ὄντι καὶ ἄλλως συμβᾶν οὐκ ἴσθιν ἐκ τῶν δαιμόνων ὀργή. 4. Σέβονται δὲ οἱ Μαραθῶνιοι τούτους τε οἱ παρὰ τὴν μάχην ἀπέθανον, ἥρωας ὀνομάζοντες, καὶ Μαραθῶνα, ἀφ' οὗ τῷ δήμῳ τὸ ὄνομα

ἔστι, καὶ Ἡρακλέα, φάμενοι πρῶτους Ἑλλήνων σφίσι
 5 Ἡρακλέα θεὸν νομισθῆναι. συνέβη δέ, ὡς λέγουσιν, ἄν-
 δρα ἐν τῇ μάχῃ παρῆναι τὸ εἶδος καὶ τὴν σκευὴν ἄγροικον· οὗτος τῶν βαρβάρων πολλοὺς καταφρονεύσας ἀρό-
 τρω μετὰ τὸ ἔργον ἦν ἀφανής· ἐρομένοις δὲ Ἀθη-
 ναίοις ἄλλο μὲν ὁ θεὸς ἐς αὐτὸ ἔχρησεν οὐδέν, τιμᾶν δὲ
 Ἐχελταῖον ἐκέλευσεν ἤρωα. πεποιήται δὲ καὶ τροπαῖον
 λίθου λευκοῦ. τοὺς δὲ Μήδους Ἀθηναῖοι μὲν θάψαι λέ-
 γουσιν, ὡς πάντως ὅσιον ἀνθρώπου νεκρὸν γῆ κρύψαι,
 τάφον δὲ οὐδένα εὑρεῖν ἠδυνάμην· οὔτε γὰρ χῶμα οὔτε
 ἄλλο σημεῖον ἦν ἰδεῖν, ἐς ὄρυγμα δὲ φέροντες σφᾶς ὡς
 6 τύχοιεν ἐσέβαλον. 5. Ἔστι δὲ ἐν τῷ Μαραθῶνι πηγὴ κα-
 λουμένη Μακαρία, καὶ τοιάδε ἐς αὐτὴν λέγουσιν. Ἡρα-
 κλῆς ὡς ἐκ Τίρυνθος ἔφηνεν Εὐρουσθεά, παρὰ Κήρυκα
 φίλον ὄντα μετοικίζεται βασιλεύοντα Τραχίνοις. ἐπεὶ δὲ
 ἀπελθόντος ἐξ ἀνθρώπων Ἡρακλέους ἐξήτει τοὺς παῖ- 80
 δας Εὐρουσθεύς, ἐς Ἀθήνας πέμπει σφᾶς ὁ Τραχίνιος,
 ἀσθένειάν τε λέγων τὴν αὐτοῦ καὶ Θησέα οὐκ ἀδύνατον
 εἶναι τιμωρεῖν. ἀφικόμενοι δὲ οἱ παῖδες ἰκέται, πρῶτον
 τότε Πελοποννησίοις ποιούσι πόλεμον πρὸς Ἀθηναίους,
 Θησέως σφᾶς οὐκ ἐκδόντος αἰτοῦντι Εὐρουσθεῖ. λέγουσι
 δὲ Ἀθηναῖοις γενέσθαι χρησμὸν τῶν παίδων ἀποθανεῖν
 χρῆναι τῶν Ἡρακλέους τινα ἐθελοντήν, ἐπεὶ ἄλλως γε
 οὐκ εἶναι νίκην σφίσι. ἐνταῦθα Μακαρία Διὸς ἀνείρας
 καὶ Ἡρακλέους θυγάτηρ ἀποσφάξασα ἑαυτὴν ἔδωκεν
 Ἀθηναίοις τε κρατῆσαι τῷ πολέμῳ καὶ τῇ πηγῇ τὸ ὄνομα
 7 ἄφ' αὐτῆς. 6. Ἔστι δὲ ἐν τῷ Μαραθῶνι λίμνη τὰ πολλὰ
 ἐλώδης· ἐς ταύτην ἀπειρία τῶν ὁδῶν φεύγοντες ἐσπί-
 πτουσιν οἱ βάρβαροι, καὶ σφίσι τὸν φόνον τὸν πολλὸν ἐπὶ
 τούτῳ συμβῆναι λέγουσιν. ὑπὲρ δὲ τὴν λίμνην φάτναι
 εἰσὶ λίθου τῶν ἵππων τῶν Ἀρταφέρωνος, καὶ σημεῖα ἐν
 πέτραις σκηνῆς. ῥεῖ δὲ καὶ ποταμὸς ἐκ τῆς λίμνης, τὰ μὲν

πρὸς αὐτῇ τῇ λίμνῃ βοσκήμασιν ὕδωρ ἐπιτήδειον παρε-
 χόμενος, κατὰ δὲ τὴν ἐκβολὴν τὴν ἐς τὸ πέλαγος ἀλμυρὸς
 ἤδη γίνεται καὶ ἰχθύων τῶν θαλασσίων πλήρης· ὀλίγον
 δὲ ἀπωτέρω τοῦ πεδίου Πανὸς ἔστιν ὄρος καὶ σπήλαιον
 θεᾶς ἄξιον· ἔσοδος μὲν ἐς αὐτὸ στενὴ, παρελθοῦσι δὲ
 εἰσιν οἴκοι καὶ λουτρὰ καὶ [τὸ] καλούμενον Πανὸς αἰπό-
 λιον, πέτραι τὰ πολλὰ αἰξίν εἰκασμένα.

XXXIII. Μαραθῶνος δὲ ἀπέχει τῇ μὲν Βραυρών,
 ἐνθα Ἰφριγένειαν τὴν Ἀγαμέμνονος ἐκ Ταύρων φεύγου-
 σαν, τὸ ἄγαλμα ἀγομένην τὸ Ἀρτέμιδος ἀποβῆναι λέ-
 γουσι, καταλιποῦσαν δὲ τὸ ἄγαλμα ταύτῃ καὶ ἐς Ἀθήνας
 καὶ ὕστερον ἐς Ἄργος ἀφικέσθαι. ξόανον μὲν δὴ καὶ αὐ-
 τόθι ἔστιν Ἀρτέμιδος ἀρχαῖον· τὸ δὲ ἐκ τῶν βαρβάρων
 οἰτινες κατὰ γνώμην ἔχουσι τὴν ἐμὴν, ἐν ἑτέρῳ λόγῳ δη-
 λώσω. 2. Μαραθῶνος δὲ σταδίου μάλιστα ἐξήκοντα 2
 ἀπέχει Ῥαμνοῦς τὴν παρὰ θάλασσαν ἰοῦσιν ἐς Ὠρωπόν.
 81 καὶ αἱ μὲν οἰκίσεις ἐπὶ θαλάσῃ τοῖς ἀνθρώποις εἰσὶ, μι-
 κρὸν δὲ ἀπὸ θαλάσσης ἄνω Νεμέσεως ἔστιν ἱερὸν, ἢ θεῶν
 μάλιστα ἀνθρώποις ὕβρισταις ἔστιν ἀπαραίτητος. δοκεῖ
 δὲ καὶ τοῖς ἀποβάσιν ἐς Μαραθῶνα τῶν βαρβάρων ἀπαν-
 τῆσαι μῆνιμα ἐκ τῆς θεοῦ ταύτης· καταφρονήσαντες γὰρ
 σφίσι ἐμποδῶν εἶναι τὰς Ἀθήνας ἐλεῖν, λίθον Πάριον
 ὡς ἐπ' ἐξειργασμένοις ἦγον ἐς τροπαίου ποιήσιν. 3. τοῦ- 3
 τον Φειδίας τὸν λίθον εἰργάσατο ἄγαλμα μὲν εἶναι Νεμέ-
 σεως, τῇ κεφαλῇ δὲ ἔπεστι τῆς θεοῦ στέφανος ἐλάφους
 ἔχων καὶ Νίκης ἀγάλματα οὐ μεγάλα· ταῖς δὲ χερσὶν ἔχει,
 τῇ μὲν κλάδον μηλέας, τῇ δεξιᾷ δὲ φιάλην· Αἰθίοπες δὲ
 ἐπὶ τῇ φιάλῃ πεποιήνται. συμβαλέσθαι δὲ τὸ ἐπὶ τοῦς
 Αἰθίοπας οὔτε αὐτὸς εἶχον οὔτε ἀπεδεχόμεν τῶν συνιέ-
 ναι πειθομένων, οἱ πεποιῆσθαι σφᾶς ἐπὶ τῇ φιάλῃ φασὶ
 διὰ ποταμὸν Ὠκεανόν· οἰκεῖν γὰρ Αἰθίοπας ἐπ' αὐτῷ,
 Νεμέσει δὲ εἶναι πατέρα Ὠκεανόν. 4. Ὠκεανῷ γὰρ οὐ 4

ποταμῶ, θαλάσση δὲ ἐσχάτῃ τῆς ὑπὸ ἀνθρώπων πλεο-
 μένης, προσοικοῦσιν Ἰβηρες καὶ Κελτοί, καὶ νῆσον Ὠκεα-
 νὸς ἔχει τὴν Βρετανῶν. Αἰθιοπίων δὲ τῶν ὑπὲρ Σύνης
 ἐπὶ θάλασσαν ἔσχατοι τὴν Ἐρυθρὰν κατοικοῦσιν Ἰχθυο-
 φάγοι, καὶ ὁ κόλπος ὃν περιοικοῦσιν Ἰχθυοφάγων ὀνο-
 μάζεται. οἱ δὲ δικαιοτάτοι Μερόην πόλιν καὶ πεδίον Αἰ-
 θιοπικὸν καλούμενον οἰκοῦσιν· οὗτοι καὶ τὴν ἡλίου
 τράπεζάν εἰσιν οἱ δεικνύντες, οὐδέ σφισιν ἔστιν οὔτε
 5 θάλασσα οὔτε ποταμὸς ἄλλος γε ἢ Νεῖλος. εἰσὶ δὲ καὶ ἄλ-
 λοι πρόσοικοι Μαύροις Αἰθίοπες ἄχρι Νασαμῶνων παρ-
 ἤκοντες. Νασαμῶνες γάρ, οὗς Ἄτλαντας Ἡρόδοτος, οἱ
 δὲ μέτρα φάμενοι γῆς εἰδέναι, Αἰξίτας καλοῦσι, Αἰβύων
 οἱ ἔσχατοι πρὸς Ἄτλαντι οἰκοῦσι, σπείροντες μὲν οὐδέν,
 ἀπὸ δὲ ἀμπέλων ζῶντες ἀγρίων. ποταμὸς δὲ οὐδὲ τούτοις
 τοῖς Αἰθίοψιν οὐδὲ τοῖς Νασαμῶσιν ἔστιν οὐδεὶς· τὸ γὰρ
 πρὸς τῷ Ἄτλαντι ὕδωρ, τρισὶ παρεχόμενον ἀρχᾶς φεύ- 82
 μασιν, οὐδὲν τῶν φευμάτων ποιεῖ ποταμόν, ἀλλὰ πᾶν
 ὁμοίως αὐτίκα ἔχει συλλαβοῦσα ἢ ψάμμος. οὕτως Αἰ-
 6 θίοπες ποταμῶ γε οὐδενὶ προσοικοῦσιν ἢ Ὠκεανῶ. τὸ
 δὲ ὕδωρ τὸ ἐκ τοῦ Ἄτλαντος θολερόν τε ἔστι, καὶ πρὸς
 τῇ πηγῇ κροκόδειλοι διπήχεων ἦσαν οὐκ ἐλάσσους,
 προσιόντων δὲ τῶν ἀνθρώπων κατεδύοντο ἐς τὴν πη-
 γήν. παρίστατο δὲ οὐκ ὀλίγοις τὸ ὕδωρ τοῦτο ἀναφαι-
 νόμενον αὐθις ἐκ τῆς ψάμμου ποιεῖν τὸν Νεῖλον Αἰγυ-
 πτίοις. 5. Ὁ δὲ Ἄτλας ὑψηλὸν μὲν ἔστιν οὕτως ὥστε καὶ
 λέγεται ταῖς κορυφαῖς ψαύειν τοῦ οὐρανοῦ, ἄβατον δὲ
 ὑπὸ ὕδατος καὶ δένδρων, ἀ διὰ παντὸς πέφυκε. τὰ μὲν
 δὴ πρὸς τοὺς Νασαμῶνας αὐτοῦ γινώσκειται, τὰ δὲ ἐς τὸ
 πέλαγος οὐδένα πῶ παραπλεύσαντα ἴσμεν. τάδε μὲν ἐς
 7 τοσοῦτον εἰρήσθω. 6. Πτερά δ' ἔχον οὔτε τοῦτο τὸ
 ἄγαλμα Νεμέσεως οὔτε ἄλλο πεποιήται τῶν ἀρχαίων,
 ἐπεὶ μηδὲ Σμυρναίοις τὰ ἀγιώτατα ξόανα ἔχει πτερά·

οἱ δὲ ὕστερον, ἐπιφαίνεσθαι γὰρ τὴν θεὸν μάλιστα ἐπὶ
 τῷ ἔργῳ ἐθέλουσιν, ἐπὶ τούτῳ Νεμέσει πτερά ὥσπερ
 Ἔρωτι ποιοῦσι. 7. νῦν δὲ ἤδη δίδειμι ὀπόσα ἐπὶ τῷ βᾶ-
 θρω τοῦ ἀγάλματός ἐστιν εἰργασμένα, τοσόνδε ἐς τὸ σα-
 φές προδηλώσας. Ἑλένη Νεμέσειν μητέρα εἶναι λέγουσι,
 Αἴθαν δὲ μαστὸν ἐπισχεῖν αὐτῇ καὶ θρέψαι· πατέρα δὲ
 καὶ οὗτοι καὶ πάντες κατὰ ταῦτα Ἑλληνες Δία καὶ οὐ
 Τυνδάρεων εἶναι νομίζουσι. ταῦτα ἀκηκοῶς Φειδίας 8
 πεποιήκειν Ἑλένην ὑπὸ Αἴθας ἀγομένην παρὰ τὴν Νε-
 83 μεσιν, πεποιήκει δὲ Τυνδάρεῶν τε καὶ τοὺς παῖδας καὶ
 ἄνδρα σὺν Ἴπῳ παρεστηκότα, Ἰππία ὄνομα· ἔστι δὲ
 Ἀγαμέμνων καὶ Μενέλαος καὶ Πύρρος ὁ Ἀχιλλέως, πρῶ-
 τος οὗτος Ἐρμιόνην τὴν Ἑλένης γυναῖκα λαβών. Ὀρέ-
 στης δὲ διὰ τὸ ἐς τὴν μητέρα τόλμημα παρεῖδη, παρα-
 μεινάσης τε ἐς ἅπαν Ἐρμιόνης αὐτῷ καὶ τεκούσης παῖδα.
 ἔξῃς δὲ ἐπὶ τῷ βᾶθρῳ καὶ Ἐποχος καλούμενος καὶ νεα-
 νίας ἔστιν ἕτερος· ἐς τοῦτο ἄλλο μὲν ἤκουσα οὐδέν,
 ἀδελφοὺς δὲ εἶναι σφᾶς Οἰνόης, ἀφ' ἧς ἔστι τὸ ὄνομα
 τῷ δήμῳ.

XXXIV. Τὴν δὲ γῆν τὴν Ὠρωπίαν μεταξὺ τῆς Ἀττι-
 κῆς καὶ Ταναρρικῆς, Βοιωτίαν τὸ ἐξ ἀρχῆς οὔσαν, ἔχου-
 σιν ἐφ' ἡμῶν Ἀθηναῖοι, πολεμήσαντες μὲν τὸν πάντα
 ὑπὲρ αὐτῆς χρόνον, κτησάμενοι δὲ οὐ πρότερον βεβαίως
 πρὶν ἢ Φίλιππος Θήβας ἐλὼν ἔδωκε σφισιν. ἡ μὲν οὖν
 πόλις ἔστιν ἐπὶ θαλάσσης μέγα οὐδὲν ἐς συγγραφὴν παρ-
 εχομένη· ἀπέχει δὲ δώδεκα τῆς πόλεως σταδίους μάλιστα
 ἰερὸν τοῦ Ἀμφιαράου. 2. Λέγεται δὲ Ἀμφιαράῳ φεύ- 2
 ροντι ἐκ Θηβῶν διαστῆναι τὴν γῆν, καὶ ὡς αὐτὸν ὁμοῦ
 καὶ τὸ ἄρμα ὑπεδέξατο· πλὴν οὐ ταύτη συμβῆναί φασιν,
 ἀλλὰ ἔστιν ἐκ Θηβῶν ἰοῦσιν ἐς Χαλκίδα Ἄρμα καλούμε-
 νον. Θεὸν δὲ Ἀμφιαράον πρώτοις Ὠρωπίοις κατέστη
 νομίζειν, ὕστερον δὲ καὶ οἱ πάντες Ἑλληνες ἤγγηται.

καταλέξει δὲ καὶ ἄλλους ἔχω γενομένους τότε ἀνθρώ-
 πους, οἱ θεῶν παρ' Ἑλληνσι τιμὰς ἔχουσι, τοῖς δὲ καὶ
 ἀνάκεινται πόλεις, Ἐλεοῦς ἐν Χερρονήσῳ Πρωτεσιλάῳ,
 Λεβάδεια Βοιωτῶν Τροφωνίῳ· καὶ Ὠρωπίους ναὸς τέ
 3 ἔστιν Ἀμφιαράου καὶ ἄγαλμα λευκοῦ λίθου. παρέχεται
 δὲ ὁ βωμὸς μέρη· τὸ μὲν Ἡρακλέους καὶ Διὸς καὶ Ἀπόλ-
 λωνός ἐστι Παιῶνος, τὸ δὲ ἦρωσι καὶ ἠρώων ἀνεῖται γυ-
 ναιξί. τρίτον δὲ Ἐστίας καὶ Ἐρμοῦ καὶ Ἀμφιαράου καὶ
 τῶν παίδων Ἀμφιλόχου· Ἀλκμαίων δὲ διὰ τὸ ἐς Ἐρι-
 φύλῃν ἔργον οὔτε ἐν Ἀμφιαράου τινα, οὐ μὴν οὐδὲ πα- 84
 ρὰ τῷ Ἀμφιλόχῳ τιμὴν ἔχει. τετάρτη δὲ ἐστὶ τοῦ βωμοῦ
 μοῖρα Ἀφροδίτης καὶ Πανακείας, ἔτι δὲ Ἰασοῦς καὶ
 Τρυγείας καὶ Ἀθηνᾶς Παιωνίας. πέμπτη δὲ πεποιήται
 νύμφαις καὶ Πανὶ καὶ ποταμοῖς Ἀχελῷῳ καὶ Κηφισῷ. τῷ
 δὲ Ἀμφιλόχῳ καὶ παρ' Ἀθηναίους ἐστὶν ἐν τῇ πόλει βω-
 μός, καὶ Κιλικίας ἐν Μαλλῷ μαντείου ἀψευδέστατον τῶν
 4 ἐπ' ἐμοῦ. 3. Ἔστι δὲ Ὠρωπίους πηγὴ πλησίον τοῦ ναοῦ,
 ἣν Ἀμφιαράου καλοῦσιν, οὔτε θύοντες οὐδὲν ἐς αὐτὴν
 οὔτ' ἐπὶ καθαρσίῳις ἢ χέριβι χρῆσθαι νομίζοντες. νό-
 σου δὲ ἀκεσθείσης ἀνδρὶ μαντεύματος γενομένου καθ-
 ἔστηκεν ἄργυρον ἀφεῖναι καὶ χρυσὸν ἐπίσημον ἐς τὴν
 πηγὴν· ταύτη γὰρ ἀνελθεῖν τὸν Ἀμφιαράου λέγουσιν
 ἦδη θεόν. Ἰοφῶν δὲ Κυάσιος τῶν ἐξηγητῶν χρησμούς
 ἐν ἑξαμέτρῳ παρέιχετο, Ἀμφιαράου χρῆσαι φάμενος τοῖς
 ἐς Θήβας σταλεῖσιν Ἀργείων. Ταῦτα τὰ ἔπη τὸ ἐς τοὺς
 πολλοὺς ἐπαγωγὸν ἀκρατῶς εἶχε· χωρὶς δὲ πλὴν ὅσους
 ἐξ Ἀπόλλωνος μανῆναι λέγουσι τὸ ἀρχαῖον, μάντεῶν γ'
 οὐδεὶς χρησμολόγος ἦν, ἀραθοὶ δὲ ὀνειράτα ἐξηγήσασθαι
 καὶ διαγνῶναι πτήσεις ὀρνίθων καὶ σπλάγγνα ἰσρείων.
 5 δοκῶ δὲ Ἀμφιαράου ὀνειράτων διακρίσει μάλιστα προσ-
 κείσθαι· δῆλον δέ, ἠνίκα ἐνομίσθη θεὸς δι' ὀνειράτων
 μαντικὴν καταστησάμενος. καὶ πρῶτον μὲν καθήρασθαι

νομίζουσιν ὅστις ἦλθεν Ἀμφιαράῳ χρῆσόμενος· ἔστι δὲ
 καθάρσιον τῷ θεῷ θύειν· θύουσι δὲ καὶ αὐτῷ καὶ πᾶσιν
 ὅσοις ἐστὶν ἐπὶ τὸ ** τὰ ὀνόματα. προεξεργασμένων δὲ
 τούτων, κριὸν θύσαντες καὶ τὸ δέσμα ὑποστρωσάμενοι
 καθεύδουσιν ἀναμένοντες δῆλωσιν ὀνειράτος.

85 XXXV. Νῆσοι δὲ Ἀθηναίοις οὐ πόρρω τῆς χώρας
 εἰσίν, ἣ μὲν Πατρόκλου καλουμένη, τὰ δὲ ἐς αὐτὴν ἦδη
 μοι δεδήλωται, ἄλλη δὲ ὑπὲρ Σουνίου, τὴν Ἀττικὴν ἐν
 ἀριστερᾷ πλεύουσιν· ἐς ταύτην ἀποβῆναι λέγουσιν Ἐλέ-
 νην μετὰ τὴν ἄλωσιν τὴν Ἰλίου, καὶ διὰ τοῦτο ὄνομά
 ἐστὶν Ἐλένη τῇ νήσῳ. 2. Σαλαμῖς δὲ κατὰ Ἐλευσίνα κει- 2
 μένη παρήκει καὶ ἐς τὴν Μεγαρικὴν. πρῶτον δὲ τῇ νήσῳ
 ** θεῖσθαι τοῦτο ἀπὸ τῆς μητρὸς Σαλαμῖνος τῆς Ἀσω-
 ποῦ, καὶ ὕστερον Αἰγινήτας τοὺς σὺν Τελαμῶνι ἐποικῆ-
 σαι· Φίλιον δὲ τὸν Εὐρυσάκου τοῦ Αἴαντος παραδοῦ-
 ναι λέγουσιν Ἀθηναίοις τὴν νῆσον, γενόμενον ὑπ' αὐ-
 τῶν Ἀθηναίων. Σαλαμινίους δὲ Ἀθηναῖοι τούτων ὕστε-
 ρον πολλοῖς ἔτεσιν ἀναστάτους ἐποίησαν, καταγνόντες
 ἐθελοκακῆσαι σφᾶς ἐν τῷ πολέμῳ τῷ πρὸς Κάσσανδρον
 καὶ τὴν πόλιν γνώμη τὸ πλέον Μακεδόσιν ἐνδοῦναι· καὶ
 Ἀσκητάδου τε κατέγνωσαν θάνατον, ὃς τότε ἦρτο ἐς
 τὴν Σαλαμῖνα στρατηγός, καὶ ἐς τὸν πάντα ἐπάμωσαν
 χρόνον Σαλαμινίοις ἀπομνημονεύσειν προδοσίαν. ἔστι 3
 δὲ ἀγορᾶς τε ἔτι ἐρείπια καὶ ναὸς Αἴαντος· ἄγαλμα δὲ ἐξ
 ἰβένου ξύλου. διαμένουσι δὲ καὶ ἐς τὸδε τῷ Αἴαντι παρὰ
 Ἀθηναίοις τιμαί, αὐτῷ τε καὶ Εὐρυσάκει· καὶ γὰρ Εὐ-
 ρυσάκου βωμὸς ἐστὶν ἐν Ἀθήναις. δείκνυται δὲ λίθος
 ἐν Σαλαμῖνι οὐ πόρρω τοῦ λιμένος· ἐπὶ τούτου καθήμε-
 νον Τελαμῶνα ὄραν λέγουσιν ἐς τὴν ναῦν ἀποπλεόντων
 οἱ τῶν παίδων ἐς Αὐλίδαν ἐπὶ τὸν κοινὸν τῶν Ἑλλήνων
 στόλον. 3. Λέγουσι δὲ οἱ περὶ τὴν Σαλαμῖνα οἰκοῦντες 4
 ἄποθανόντος Αἴαντος τὸ ἄνθος σφίσις ἐν τῇ γῇ τότε

φανῆναι πρώτον· λευκόν ἐστίν, ὑπέρυθρον, κρίνου καὶ αὐτὸ ἔλασσον καὶ τὰ φύλλα· γράμματα δὲ ἐπεστὶν οἷα τοῖς ὑακίνθοις καὶ τούτῳ· λόγον δὲ τῶν μὲν Αἰολέων τῶν ὕστερον οἰκησάντων Ἴλιον ἐς τὴν κρίσιν τὴν ἐπὶ τοῖς ὄπλοις ἤκουσα, οἱ τῆς ναυαγίας Ὀδυσσεὶ συμβάσης ἐξε-
 5 νεχθῆναι κατὰ τὸν τάφον τὸν Αἰαντος τὰ ὄπλα λέγουσι· τὸ δὲ ἐς τὸ μέγεθος αὐτοῦ Μυσὸς ἔλεγεν ἀνὴρ· τοῦ γὰρ τάφου τὰ πρὸς τὸν αἰγιαλὸν ἐφασκεν ἐπικλύσαι τὴν θά-
 6 λασσαν καὶ τὴν ἔσοδον ἐς τὸ μνημα οὐ χαλεπὴν ποιῆσαι, καὶ με τοῦ νεκροῦ τὸ μέγεθος τεκμαίρεσθαι τῆδε ἐκέ-
 λευε· πεντάθλου γὰρ παιδὸς εἶναι οἱ κατὰ δίσκον μάλι-
 στα τὰ ἐπὶ τοῖς γόνασιν ὄστᾶ, καλουμένας δὲ ὑπὸ τῶν ἰατρῶν μύλας· ἐγὼ δὲ, ὅποσοι μὲν οἰκοῦσιν ἔσχατοι Κελ-
 τῶν ἔχοντες ὄμορον τῆ δια κρυμὸν ἐρήμῳ, οὐς Καβαρεῖς ὀνομάζουσι, τούτων μὲν οὐκ ἐθαύμασα τὸ μήκος, οἱ νε-
 κρῶν οὐδὲν τι διαφόρως ἔχουσιν Αἰγυπτίων· 4. ὅποσα
 6 δὲ ἄξια ἐφαίνετο εἶναι μοι θεάς, διηγῆσομαι· Μάρνησι τοῖς ἐπὶ Αἰθαίῳ Πρωτοφάνης τῶν ἀστῶν ἀνείλετο ἐν Ὀλυμπία νίκας ἡμέρα μιᾷ παγκρατίου καὶ πάλης· τού-
 του ληστὰι κερδανεῖν πού τι δοκοῦντες ἐσῆλθον ἐς τὸν
 7 τάφον, ἐπὶ δὲ τοῖς λησταῖς ἐσήεσαν ἤδη θεασόμενοι τὸν νεκρὸν τὰς πλευρὰς οὐκ ἔχοντα διεστῶσας, ἀλλὰ οἱ συμ-
 φνῆς ἦν ὅσον ἀπ' ἄμων ἐς τὰς ἐλαχίστας πλευρὰς, κα-
 λουμένας δὲ ὑπὸ τῶν ἰατρῶν νόθας· 5. Ἔστι δὲ Μιλη-
 σίοις πρὸ τῆς πόλεως Λάδη νῆσος, ἀπερρώγασι δὲ ἀπ' αὐτῆς νησίδες· Ἀστερίου τὴν ἐτέραν ὀνομάζουσι, καὶ τὸν Ἀστερίον ἐν αὐτῇ ταφῆναι λέγουσιν, εἶναι δὲ Ἀστε-
 7 ῖον μὲν Ἀνακτος, Ἀνακτα δὲ Γῆς παῖδα· ἔχει δ' οὖν νεκρὸς οὐδὲν τι μείον πηχῶν δέκα· 6. Τὸ δ' ἔμοι θαῦμα παρασχόν, Λυδίας τῆς ἀνω πόλις ἐστὶν οὐ μεγάλη Τημέ-
 νου θύραι· ἐνταῦθα περιρραγέντος λόφου διὰ χειμῶνα ὄστᾶ ἐφάνη τὸ σχῆμα παρέχοντα ἐς πίστιν ὡς ἐστὶν ἀν-

θρώπου, ἐπεὶ διὰ μέγεθος οὐκ ἔστιν ὅπως ἂν ἔδοξεν· αὐτίκα δὲ λόγος ἦλθεν ἐς τοὺς πολλοὺς Γηρῶνι τοῦ Χρυσάορος εἶναι μὲν τὸν νεκρὸν, εἶναι δὲ καὶ τὸν θρό-
 νον· καὶ γὰρ θρόνος ἀνδρός ἐστὶν ἐνεργασμένος ὄρους λιθάδι προβολῆ· καὶ χεῖμαρρόν τε ποταμὸν Ἰσκαεὸν ἐκάλουν, καὶ βοῶν ἤδη κέρασιν ἐφασάν τινας ἐντυχεῖν ἀροῦντας, διότι ἔχει λόγος βοῦς ἀρίστας θρέψαι τὸν Γη-
 8 ρῶνι· ἐπεὶ δὲ σφισὶν ἐναντιούμενος ἀπέφαινον ἐν Γαδείροις εἶναι Γηρῶνι, οὐ μνημα μὲν οὐδὲν, δένδρον δὲ παρεχόμενον διαφόρους μορφάς, ἐνταῦθα οἱ τῶν Αὐ-
 δῶν ἐξηγητὰι τὸν ὄντα ἐδείκνυν λόγον, ὡς εἴη μὲν ὁ νεκρὸς Ἰλλου, παῖς δὲ Ἰλλος εἴη Γῆς, ἀπὸ τούτου δὲ ὁ ποταμὸς ἄνομάσθη· Ἡρακλέα δὲ διὰ τὴν παρ' Ὀμφάλῃ ποτὲ ἐφασαν δίαιταν Ἰλλου ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ καλέσαι τὸν παῖδα.

XXXVI. Ἐν Σαλαμῖνι δὲ, ἐπάνειμι γὰρ ἐς τὸν προ-
 κείμενον λόγον, τοῦτο μὲν Ἀρτέμιδος ἐστὶν ἱερὸν, τοῦτο δὲ τρώπαιον ἔστηκεν ἀπὸ τῆς νίκης ἢν Θεμιστοκλῆς ὁ Νεοκλέους αἰτίας ἐγένετο γενέσθαι τοῖς Ἕλλησι· καὶ
 88 Κυχρέως ἐστὶν ἱερὸν· ναυμαχούτων δὲ Ἀθηναίων πρὸς Μήδους δράκοντα ἐν ταῖς ναυσὶ λέγεται φανῆναι· τοῦ-
 του ὁ θεὸς ἔχρησεν Ἀθηναίοις Κυχρέα εἶναι τὸν ἥρωα· 2. Νῆσος δὲ πρὸ Σαλαμῖνός ἐστι καλουμένη Ψυττάλεια· 2
 ἐς ταύτην τῶν βαρβάρων ὅσον τετρακοσίοις ἀποβῆναι λέγουσιν· ἠττωμένου δὲ τοῦ Ξέρξου ναυτικοῦ καὶ τού-
 τους ἀπολέσθαι φασὶν ἐπιδιαβάντων ἐς τὴν Ψυττάλειαν τῶν Ἑλλήνων· ἄγαλμα δὲ ἐν τῇ νήσῳ σὺν τέχνῃ μὲν ἐστὶν οὐδὲν, Πανὸς δὲ ὡς ἕκαστον ἔτυχε ξόανα πεποιημένα·
 3. Ἰοῦσι δὲ ἐπ' Ἐλευσίνα ἐξ Ἀθηναίων, ἢν Ἀθηναῖοι 3
 καλοῦσιν ὁδὸν ἱερὰν, Ἀνθεμοκρίτου πεποιήται μνημα· ἐς τοῦτον Μεγαρεῦσιν ἐστὶν ἀνοσιώτατον ἔργον, οἱ κήρυκα ἐλθόντα, ὡς μὴ τοῦ λοιποῦ τὴν χώραν ἐπεργά-
 PAUSAN. I. 6

ζοιτο, κτείνουσιν Ἀνθεμόκριτον. καὶ σφισι ταῦτα
 δράσασι παραμένει καὶ ἐς τότε μῆνιμα ἐκ τοῖν θεοῖν, οἷς
 οὐδὲ Ἀδριανὸς ὁ βασιλεὺς ὥστε καὶ ἐπανεξηθῆναι μόνους
 4 ἐπήρκεσεν Ἑλλήνων. μετὰ δὲ τοῦ Ἀνθεμοκρίτου τὴν
 στήλην Μολοττοῦ τε τάφος ἐστὶν ἀξιωθέντος Ἀθηναίων
 καὶ τούτου στρατηγεῖν, ὅτε Πλουτάρχῳ βοηθοῦντες
 διέβησαν ἐς Εὐβοίαν, καὶ χωρίον Σκίρον ἐπὶ τοῖσδε
 καλούμενον. Ἐλευσινίοις πολемоῦσι πρὸς Ἐρεχθεῖα ἀνὴρ
 μάντις ἦλθεν ἐκ Λωδώνης ὄνομα Σκίρος, ὃς καὶ τῆς
 Σκιράδος ἰδρύσατο Ἀθηναῖς ἐπὶ Φαλήρω τὸ ἀρχαῖον
 ἱερόν. πεσόντα δὲ αὐτὸν ἐν τῇ μάχῃ θάπτουσιν Ἐλευ-
 σίνιοι πλησίον ποταμοῦ χειμάρρου, καὶ τῷ τε χωρίῳ τὸ
 5 ὄνομα ἀπὸ τοῦ ἥρωος ἐστὶ καὶ τῷ ποταμῷ. 4. Πλησίον
 δὲ πεποιήται Κηφισοδώρου μνημα δῆμον προστάντος
 καὶ Φιλίππῳ τῷ Δημητρίου Μακεδόνων βασιλεύοντι ἐς
 τὰ μάλιστα ἐναντιωθέντος. συμμάχους δὲ ἐπήγετο Κη-
 φισόδωρος Ἀθηναίους γενέσθαι βασιλεῖς μὲν Ἄτταλον
 τὸν Μυσὸν καὶ Πτολεμαῖον τὸν Αἰγύπτιον, ἔθνη δὲ
 αὐτόνομα Αἰτωλοὺς καὶ νησιωτῶν Ῥοδίους καὶ Κρητῶν.
 6 ὡς δὲ καὶ ἐξ Αἰγύπτου καὶ Μυσίας καὶ παρὰ τῶν Κρητῶν
 τὰ πολλὰ ὑστέρηζον αἰ βοήθειαι, Ῥόδιοι δὲ μόναις ναυ-
 σὶν ἰσχύοντες πρὸς ὀπλίτας τοὺς Μακεδόνας οὐ μεγάλα
 ἀφέλουν, ἐνταῦθα Κηφισόδωρος ἐς Ἰταλίαν σὺν ἄλλοις
 Ἀθηναίων πλεύσας ἐκέτευεν ἀμῦναι Ῥωμαίους· οἱ δὲ 89
 σφισι δύνανται καὶ στρατηγὸν πέμπουσιν, οἱ τὰ Φιλίππου
 καὶ Μακεδόνων ἐς τοσοῦτον καθεῖλον ὡς ὕστερον Περσέα
 τὸν Φιλίππου τὴν τε ἀρχὴν ἀποβαλεῖν καὶ αὐτὸν αἰχμα-
 λωτον ἐς Ἰταλίαν ἀχθῆναι. Φίλιππος δὲ ἦν οὗτος ὁ Δημη-
 τρίου· πρῶτος γὰρ ταύτης τῆς οἰκίας ἔσχε Δημήτριος τὴν
 Μακεδόνων ἀρχὴν, ὁ ἀποκτείνων Ἀλέξανδρον τὸν Κασ-
 σάνδρου παῖδα, ὡς τὰ πρότερον ἔχει μοι τοῦ λόγου.
 XXXVII. Μετὰ δὲ τοῦ Κηφισοδώρου τὸ μνημα τέ-

θαπται μὲν Ἡλιόδωρος Ἄλις· τούτου γραφὴν ἰδεῖν ἔστι
 καὶ ἐν τῷ ναῷ τῷ μεγάλῳ τῆς Ἀθηναῖς· τέθαπται δὲ Θε-
 μιστοκλῆς Πολιάρχου, τρίτος ἀπόγονος Θεμιστοκλέους
 τοῦ Ξέρξη καὶ Μήδοις ἐναντία ναυμαχῆσαντος. τοὺς δὲ
 καταπέρω τοῦ γένους πλὴν Ἀεστίου παρήσω τοὺς ἄλ-
 λους· Ἀεστίῳ δὲ τῇ Ξενοκλέους τοῦ Σοφοκλέους τοῦ
 Λέοντος τούτους τε ἐς τὸν τέταρτον πρόγονον Λέοντα
 δαδούχους πάντας ὑπῆρξε γενέσθαι, καὶ παρὰ τὸν βίον
 τὸν αὐτῆς πρῶτον μὲν τὸν ἀδελφὸν Σοφοκλέα εἶδε δα-
 δουχοῦντα, ἐπὶ δὲ τούτῳ τὸν ἄνδρα Θεμιστοκλέα, τε-
 λευτήσαντος δὲ καὶ τούτου Θεόφραστον τὸν παῖδα. ταύ-
 τη μὲν τύχην τοιαύτην συμβῆναι λέγουσι.

Προελθοῦσι δὲ ὀλίγον Λακίου τέμενός ἐστιν ἥρωος,²
 καὶ δῆμος ὃν Λακιάδας ὀνομάζουσιν ἀπὸ τούτου. καὶ
 Νικουκλέους Ταραντίνου ἐστὶ μνημα, ὃς ἐπὶ μέγιστον
 δόξης καθαρωδῶν ἀπάντων ἦλθεν. ἔστι δὲ καὶ Ζεφύρου
 τε βωμὸς καὶ Δήμητρος ἱερόν καὶ τῆς παιδός· σὺν δὲ
 σφισιν Ἀθηναῖα καὶ Ποσειδῶν ἔχουσι τιμᾶς. 2. Ἐν τούτῳ
 τῷ χωρίῳ Φύταλον φασιν οἶκα Δήμητρα δεξασθαι, καὶ
 τὴν θεὸν ἀντὶ τούτων δοῦναί οἱ τὸ φυτὸν τῆς στυκῆς.
 μαρτυρεῖ δέ μοι τῷ λόγῳ τὸ ἐπίγραμμα τὸ ἐπὶ τῷ Φυ-
 τάλου τάφῳ·

ἐνθάδ' ἀναξ ἥρωος Φύταλός ποτε δεξάτο σεμνὴν
 Δήμητραν, ὅτε πρῶτον ὀπώρας καρπὸν ἔφηνεν,
 ἣν ἱερὰν στυκὴν θνητῶν γένος ἔξονομάζει·
 ἐξ οὗ δὴ τιμᾶς Φυτάλου γένος ἔσχευ ἀγήρω.

90 Πρὶν δὲ ἢ διαβῆναι τὸν Κηφισόν, Θεοδώρου μνημα³
 ἴσθι τραγῳδίαν ὑποκρινάμενον τῶν καθ' αὐτὸν ἄριστα.
 ἀγάλματα δὲ ἐπὶ τῷ ποταμῷ, Μνησιμάχης, τὸ δὲ ἔτερον
 ἀνάθημα κειρομένου οἱ τὴν κόμην τοῦ παιδός ἐπὶ τῷ
 Κηφισῷ. καθεστάναι δὲ ἐκ παλαιοῦ καὶ τοῖς πᾶσι τοῦτο
 Ἑλλήσι τῇ Ὀμήρῳ τις ἂν τεκμαίροιο ποιήσει, ὃς τὸν
 6*

Πηλέα εὐξασθαι φησι τῷ Σπερχειῷ κερεῖν ἀνασωθέντος ἐν Τροίας Ἀχιλλεύς τὴν κόμην.

4 3. Διαβάσει δὲ τὸν Κηφισὸν βωμός ἐστιν ἀρχαῖος Μειλιχίου Διός· ἐπὶ τούτῳ Θεσεὺς ὑπὸ τῶν ἀπογόνων τῶν Φυτάλου καθαρσίῳν ἐτυχε, ληστὰς καὶ ἄλλους ἀποκτείνας καὶ Σίνιν τὰ πρὸς Πιτθέως συγγενῆ. τάφος δὲ ἔστι μὲν αὐτόθι Θεοδέκτου τοῦ Φασηλίτου, ἔστι δὲ Μνησιθέου· τοῦτον λέγουσιν ἰατρόν τε ἀγαθὸν γενέσθαι καὶ ἀναθεῖναι ἀγάλματα, ἐν οἷς καὶ ὁ Ἰακχος πεποιήται. ὠκοδόμηται δὲ κατὰ τὴν ὁδὸν ναὸς οὐ μέγας, καλούμενος Κναμίτου· σαφὲς δὲ οὐδὲν ἔχω λέγειν, εἴτε πρῶτος κνάμους ἔσπειρεν οὗτος, εἴτε τινὰ ἐπεφημίσαν ἤρωα, ὅτι τῶν κνάμων ἀνευεργεῖν οὐκ ἔστι σφίσι ἐς Δῆμητρα τὴν εὐρεσιν. ὅστις δὲ ἤδη τελετὴν Ἐλευσίνι εἶδεν ἢ τὰ 5 καλούμενα Ὀρφικὰ ἐπελέξατο, οἶδεν ὃ λέγω. 4. μνημάτων δὲ ἂ μάλιστα ἐς μέγεθος καὶ κόσμον ἦκει, τὸ μὲν ἀνδρός ἐστι Ῥοδίου μετοικήσαντος ἐς Ἀθήνας, τὸ δὲ Ἄσπαλος Μακεδῶν ἐποίησεν, ὃς Ἀλέξανδρον ἀποδράς ἐκ τῆς Ἀσίας διέβη ναυσὶν ἐς τὴν Εὐρώπην, ἀφικόμενος δὲ παρ' Ἀθηναίους ὑπ' αὐτῶν συνελήφθη, διαφθείρας δὲ χρήμασιν ἄλλους τε καὶ τοὺς Ἀλεξάνδρου φίλους ἀπέδρα, πρότερον δὲ ἔτι Πυθιονίκην ἔργησε, γένος μὲν οὐκ οἶδα ὁπόθεν, ἐταιροῦσαν δὲ ἐν τε Ἀθήναις καὶ ἐν Κορίνθῳ. ταύτης ἐς τοσοῦτον ἔρωτος προῆλθεν ὡς καὶ μνήμα ἀποθανούσης ποιῆσαι πάντων, ὅποσα Ἑλληνὶν ἔστιν ἀρχαῖα, θεῶς μάλιστα ἄξιον. 91

6 Ἔστι δὲ ἱερὸν ἐν ᾧ κεῖται Δῆμητρος καὶ τῆς παιδὸς ἀγάλματα καὶ Ἀθηνᾶς τε καὶ Ἀπόλλωνος· Ἀπόλλωνι δὲ ἐποιήθη μόνῳ τὸ ἐξ ἀρχῆς. Κέφαλον γὰρ τὸν Διήτονος συνεξεληθόντα λέγουσιν Ἀμφιτρώωνι ἐπὶ Τηλεβόας τὴν νῆσον οἰκῆσαι πρῶτον, ἢ νῦν ἀπ' ἐκείνου Κεφαλληνία καλεῖται· μετοικεῖν δὲ αὐτὸν τέως ἐν Οἴθαις φεύγοντα

ἐξ Ἀθηναίων διὰ τὸν Πρόκριδος τῆς γυναικὸς φόνου. δεκάτη δὲ ὕστερον γενεᾷ Χαλκίηνος καὶ Λαίτος ἀπόγονοι Κεφάλου πλεύσαντες ἐς Δελφοὺς ἤτουν τὸν θεὸν καθόδον ἐς Ἀθήνας· ὃ δὲ σφίσι κελεύει θῦσαι πρῶτον Ἐπόλλωνι ἐνταῦθα τῆς Ἀττικῆς, ἐνθα ἂν ἴδωσιν ἐπὶ τῆς γῆς τριῆρη θεούσαν. γενομένοις δὲ αὐτοῖς κατὰ τὸ Ποικίλον καλούμενον ὄρος δράκων ἐφάνη σπουδῆ κατὰ τὸν φωλεὸν ἰών· καὶ Ἀπόλλωνι τε θύουσιν ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ, καὶ ὕστερον σφᾶς ἐλθόντας ἐς τὴν πόλιν ἀστους ἐποιήσαντο Ἀθηναῖοι.

Μετὰ δὲ τοῦτο Ἀφροδίτης ναὸς ἔστι, καὶ πρὸ αὐτοῦ τεῖχος ἀργῶν λίθων θεῶς ἄξιον.

XXXVIII. Οἱ δὲ Ῥεῖτοι καλούμενοι θεῖμα μόνον παρέχονται ποταμῶν, ἐπεὶ τό γε ὕδωρ θάλασσά ἐστί σφίσι. πείθεται δὲ ἂν τις καὶ ὡς ἀπὸ τοῦ Χαλκιδέων Εὐρύπου ρέουσιν ὑπὸ τῆς γῆς ἐς θάλασσαν κοιλοτέραν ἐμπίπτουτες. λέγονται δὲ οἱ Ῥεῖτοι Κόρης ἱεροὶ καὶ Δῆμητρος εἶναι, καὶ τοὺς ἰχθύς ἐξ αὐτῶν τοῖς ἱερεῦσιν ἔστιν αἰρεῖν μόνοις. οὗτοι τὸ ἀρχαῖον, ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι, πρὸς Ἀθηναίους τοὺς ἄλλους ὄροι τῆς γῆς Ἐλευσινίοις ἦσαν, 2 καὶ διαβάσει τοὺς Ῥεῖτους πρῶτος ᾤκει Κρόκων, ἐνθα καὶ νῦν ἔτι βασιλεία καλεῖται Κρόκωνος. τοῦτον Ἀθηναῖοι τὸν Κρόκωνα Κελεοῦ θυγατρὶ συνοικήσαι 92 Σαῖσάρα λέγουσι· λέγουσι δὲ οὐ πάντες, ἀλλ' ὅσοι τοῦ δήμου τοῦ Σκαμβωνιδῶν εἰσίν. ἐγὼ δὲ Κρόκωνος μὲν ἀνευρεῖν τάφον οὐκ οἶός τε ἐγενόμην, τὸ δὲ Εὐμόλπου μνήμα κατὰ ταῦτα Ἐλευσινίοις ἀπέφαινον καὶ Ἀθηναῖοι. 3. τοῦτον τὸν Εὐμόλπον ἀφικέσθαι λέγουσιν ἐκ Θράκης Ποσειδῶνος παῖδα ὄντα καὶ Χιόνης· τὴν δὲ Χιόνην Βορείου θυγατέρα τοῦ ἀνέμου καὶ Ὠρειθυίας φασὶν εἶναι. Ὀμήρῳ δὲ ἐς μὲν τὸ γένος ἔστιν οὐδὲν αὐτοῦ πεποιημένον, ἐπονομάζει δὲ ἀγήνορα ἐν τοῖς ἔπεσι τὸν Εὐμόλ-

3 πον. γενομένης δὲ Ἐλευσινίοις μάχης πρὸς Ἀθηναίους ἀπέθανε μὲν Ἐρεχθεὺς Ἀθηναίων βασιλεὺς, ἀπέθανε δὲ Ἰμαράδος Εὐμόλπου· καταλύονται δὲ ἐπὶ τοῖσδε τὸν πόλεμον, ὡς Ἐλευσινίους ἐς τὰ ἄλλα Ἀθηναίων κατηγόρους ὄντας ἰδίᾳ τελεῖν τὴν τελετὴν. τὰ δὲ ἱερὰ τοῖν θεοῖν Εὐμόλπος καὶ αἱ θυγατέρες δρωῶσιν αἱ Κελεοῦ· καλοῦσι δὲ σφᾶς Πάμφως τε κατὰ ταῦτα καὶ Ὀμηρος Διογένειαν καὶ Παμμερόπην καὶ τρίτην Σαισάραν. τελευτήσαντος δὲ Εὐμόλπου Κήρυξ νεώτερος λείπεται τῶν παίδων, ὃν αὐτοὶ Κήρυκες θυγατρὸς Κέκροπος Ἀγλαύρου καὶ Ἐρμου παῖδα εἶναι λέγουσιν, ἀλλ' οὐκ Εὐμόλπου.

4 4. Ἔστι δὲ Ἰπποθόωντος ἡρώων, ἀφ' οὗ τὴν φυλὴν ὀνομάζουσι, καὶ πλησίον Ζάρκιος. τοῦτον μαθεῖν παρὰ Ἀπόλλωνι μουσικὴν φασιν. ἐγὼ δὲ ξένον μὲν ἀφικόμενον ἐς τὴν γῆν Λακεδαιμόνιον τε εἶναι δοκῶ, καὶ Ζάρακα ἐν τῇ Λακωνικῇ πόλιν ἀπὸ τούτου πρὸς θαλάσση καλεῖσθαι. εἰ δέ τις Ζάρηξ ἐπιχώριος Ἀθηναίους ἦρας, οὐδὲν ἐς αὐ-

5 τὸν ἔχω λέγειν. 5. Πρὶν δὲ Κηφισὸς πρὸς Ἐλευσίην βιαϊότερον παρεχόμενος τοῦ προτέρου ἡεῦμα· καὶ παρ' αὐτῷ καλοῦσιν Ἐρινεόν, λέγοντες τὸν Πλούτωνα, ὅτε ἦρπασε τὴν Κόρην, καταβῆναι ταύτη. πρὸς τούτῳ τῷ Κηφισῷ ληστὴν Πολυπήμονα ὄνομα, Προκρούστην δὲ ἐπέκλησιν,

6 Θησεὺς ἀπέκτεινε. 6. Ἐλευσινίοις δὲ ἔστι μὲν Τριπολέμων ναός, ἔστι δὲ Προπυλαίας Ἀρτέμιδος καὶ Ποσει-93 δῶνος Πατρός, φρέαρ τε καλούμενον Καλλίχορον, ἐνθα πρῶτον Ἐλευσινίων αἱ γυναῖκες χορὸν ἔστησαν καὶ ἦσαν ἐς τὴν θεόν. τὸ δὲ πεδῖον τὸ Ῥάριον σπαρῆναι πρῶτον λέγουσι καὶ πρῶτον ἀξῆσαι καρπούς, καὶ διὰ τοῦτο οὐλαῖς ἐξ αὐτοῦ χρῆσθαι σφίσι καὶ ποιῆσθαι πέμματα ἐς τὰς θυσίας καθέστηκεν. ἐνταῦθα ἄλως καλουμένη

7 Τριπολέμων καὶ βωμὸς δεικνύται. τὰ δὲ ἐντὸς τοῦ τείχους τοῦ ἱεροῦ τό τε ὄνειρον ἀπέιπε γράφειν, καὶ τοῖς

οὐ τελεσθεῖσιν, ὁπόσων θέας εἰργονται, δῆλα δήπου μηδὲ πυνθῆσθαι μετεῖναι σφίσι. 7. Ἐλευσίνα δὲ ἦρωα, ἀφ' οὗ τὴν πόλιν ὀνομάζουσιν, οἱ μὲν Ἐρμου παῖδα εἶναι καὶ Δαιίρας Ὠκεανοῦ θυγατρὸς λέγουσι, τοῖς δὲ ἔστι πεποιημένα Ὠγγυγον εἶναι πατέρα Ἐλευσίην. οἱ γὰρ ἀρχαῖοι τῶν λόγων ἄτε οὐ προσόντων σφίσι γενεῶν, ἄλλα τε πλάσασθαι δεδώκασι καὶ μάλιστα ἐς τὰ γένη τῶν ἡρώων.

8. Ἐκ δὲ Ἐλευσίνος τραπομένοις ἐπὶ Βοιωτῶν ἐστὶν 8 ὁμορος Ἀθηναίους ἢ Πλαταίς. πρότερον μὲν γὰρ Ἐλευθερῶσιν ὄροι πρὸς τὴν Ἀττικὴν ἦσαν· προσχωρησάντων δὲ Ἀθηναίοις τούτων, οὕτως ἤδη Βοιωτίας ὁ Κιθαιρῶν ἐστὶν ὄρος. προσεχώρησαν δὲ Ἐλευθερεῖς οὐ πολὺν βιασθέντες, ἀλλὰ πολιτείας τε ἐπιθυμήσαντες παρὰ Ἀθηναίων καὶ κατ' ἔχθος τὸ Θηβαίων. ἐν τούτῳ τῷ πεδίῳ ναός ἐστι Διονύσου, καὶ τὸ ξόανον ἐντεῦθεν Ἀθηναίοις ἐκομίσθη τὸ ἀρχαῖον· τὸ δὲ ἐν Ἐλευθεραῖς ἐφ' ἡμῶν ἐς μίμησιν ἐκείνου πεποιήται. 9. ἀπωτέρω δὲ 9 ὀλίγον σπήλαιόν ἐστιν οὐ μέγα, καὶ παρ' αὐτὸ ὕδατος πηγὴ ψυχροῦ. λέγεται δὲ ἐς μὲν τὸ σπήλαιον ὡς Ἀντιόπη τεκοῦσα κατάθοιτο ἐς αὐτὸ τοὺς παῖδας, περὶ δὲ τῆς πηγῆς τὸν ποιμένα εὐρόντα τοὺς παῖδας ἐνταῦθα σφᾶς λοῦσαι πρῶτον, ἀπολύσαντα τῶν σπαργάνων. Ἐλευθερῶν δὲ ἦν μὲν ἐπὶ τοῦ τείχους, ἦν δὲ καὶ οἰκιῶν ἐρείπια· δῆλη δὲ τούτοις ἐστὶ πόλις ὀλίγον ὑπὲρ τοῦ πεδίου πρὸς τῷ Κιθαιρῶνι οἰκισθεῖσα.

94 XXXIX. Ἐτέρα δὲ ὁδὸς ἐξ Ἐλευσίνος πρὸς Μέγαρα ἄγει· ταύτην ἐρχομένοις τὴν ὁδὸν φρέαρ ἐστὶν Ἄνθιον καλούμενον. ἐποίησε δὲ Πάμφως ἐπὶ τούτῳ τῷ φρέατι καθῆσθαι Δήμητρα μετὰ τὴν ἀρπαγὴν τῆς παιδός, γράϊ εἰλασμένην· ἐντεῦθεν δὲ αὐτὴν ἄτε γυναῖκα γράϊαν ὑπὸ τῶν θυγατέρων τῶν Κελεοῦ κομισθῆναι παρὰ τὴν

μητέρα, καὶ οἱ τὴν Μετάνειραν οὕτω πιστεῦσαι τοῦ
 2 παιδὸς τὴν ἀνατροφὴν. 2. ὀλίγω δὲ ἀπατέρω τοῦ φρέα-
 τος ἱερὸν Μετανείρας ἐστὶ, καὶ μετ' αὐτὸ τάφοι τῶν ἐς
 Θήβας. Κρέων γάρ, ὃς ἐδυνάστευε τότε ἐν Θήβαις Λαο-
 δάμαντα ἐπιτροπεύων τὸν Ἐτεοκλέους, οὐ παρήκε τοῖς
 προσήκουσιν ἀνελομένοις θάψαι· ἰκετεύσαντος δὲ Ἀδρά-
 στου Θεσεία καὶ μάχης Ἀθηναίων γενομένης πρὸς Βοιω-
 τοὺς, Θεσεύς ὡς ἐκράτησε τῆ μάχῃ, κομίσας ἐς τὴν
 Ἐλευσιναίαν τοὺς νεκροὺς ἐνταῦθα ἔθαψε. Θεβαῖοι δὲ
 τὴν ἀναίρεσιν τῶν νεκρῶν λέγουσιν ἐθέλονται δοῦναι,
 3 καὶ συνάψαι μάχην οὐ φασι. 3. μετὰ δὲ τῶν Ἀργείων
 τοὺς τάφους ἐστὶν Ἀλόπης μνήμα, ἣν τεκοῦσαν Ἴππο-
 θόωντα ἐκ Ποσειδῶνος ἀποθανεῖν ἐνταῦθα φασι ὑπὸ
 τοῦ πατρὸς Κερκυόνοσ. εἶναι δὲ ὁ Κερκυὼν λέγεται καὶ
 τὰ ἄλλα ἄδικος ἐς τοὺς ξένους καὶ παλαίειν οὐ βουλο-
 μένοις· καὶ ὁ τόπος οὗτος παλαιότερα καὶ ἐς ἐμὲ ἐκαλεῖτο
 Κερκυόνοσ, ὀλίγον τοῦ τάφου τῆς Ἀλόπης ἀπέχων. λέ-
 γεται δὲ ὁ Κερκυὼν τοὺς καταστάνας ἐς πάλιν δια-
 φθεῖραι πλὴν Θεσεύς. Θεσεύς δὲ κατεπάλασεν αὐτὸν
 σοφία τὸ πλέον· παλαιστικὴν γὰρ τέχνην εὗρε Θεσεύς
 πρῶτος, καὶ πάλης κατέστη ὕστερον ἀπ' ἐκείνου διδασκα-
 λία· πρότερον δὲ ἐχρῶντο μεγέθει μόνον καὶ ῥώμῃ πρὸς
 τὰς πάλας.

Τοσαῦτα κατὰ γνώμην τὴν ἐμὴν Ἀθηναίοις γνωρι-
 μώτατα ἦν ἐν τε λόγοις καὶ θεωρήμασιν. ἀπέκρινε δὲ
 ἀπὸ τῶν πολλῶν ἐξ ἀρχῆς ὁ λόγος μοι τὰ ἐς συγγραφὴν
 4 ἀνήκοντα. 4. Ἐλευσίην δὲ ἤδη πλησιόχωρος καλουμένη
 Μεγαρίς· τῆς Ἀθηναίων ἦν καὶ αὕτη τὸ ἀρχαῖον, Πύλα
 τοῦ βασιλέως καταλιπόντος Πανδίου. μαρτύρια δέ μοι 95
 τάφος τε Πανδίου ἐν τῇ γῆ, καὶ Νίσος Αἰγεί μὲν πρεσ-
 βυτάτῳ τοῦ παντὸς γένους παραχωρήσας Ἀθηναίων
 ἀρχεῖν, αὐτὸς δὲ Μεγάρων καὶ τῆς ἄκρι Κορίνθου βασι-

λεύειν ἀξιωθεῖς· Νίσαιά τε ἔτι καὶ νῦν Μεγαρεῦσιν
 ἐπίκειον ἀπ' αὐτοῦ καλεῖται. Κόδρου δὲ ὕστερον βασι-
 λεύοντος στρατεύουσιν ἐπ' Ἀθήνας Πελοποννήσιοι· καὶ
 ὡς οὐδὲν ἀποδειξάμενοι λαμπρὸν ἐκομίζοντο ὀπίσω,
 Μέγαρα Ἀθηναίων ἐλόντες Κορινθίων καὶ τῶν ἄλλων
 συμμάχων τοῖς ἐθέλουσιν ἔδωκαν οἰκῆσαι. Μεγαρεῖς μὲν 5
 οὕτως ἔθη καὶ φανήν μεταβαλόντες Δωριεῖς γερόνασι,
 κληθῆναι δὲ οὕτω τὴν πόλιν φασι ἐπὶ Καρὸς τοῦ Φο-
 ρωνέως ἐν τῇ γῆ ταύτῃ βασιλεύοντος· τότε πρῶτον λέ-
 γουσιν ἱερὰ γενέσθαι Δῆμητροσ αὐτοῖς, καὶ τοὺς ἀν-
 θρώπουσ ὀνομάσαι Μέγαρα. οὕτω μὲν αὐτοὶ περὶ σφῶν
 Μεγαρεῖς λέγουσι· 5. Βοιωτοὶ δὲ ἐν Ὀρχηστῶ Μεγαρέα
 τὸν Ποσειδῶνος οἰκοῦντα ἀφικέσθαι στρατιᾷ Βοιωτῶν
 φασι Νίσῳ τὸν πρὸς Μίνω πόλεμον συνδιοίσοντα, πε-
 σόντα δὲ αὐτὸν ἐν τῇ μάχηταφῆναί τε αὐτοῦ καὶ τῇ πόλει
 Μέγαρα ὄνομα ἀπὸ τούτου γενέσθαι, πρότερον Νίσῳ
 καλουμένη. δωδεκάτῃ δὲ ὕστερον μετὰ Κᾶρα τὸν Φο- 6
 ρωνέως γενεᾷ λέγουσιν οἱ Μεγαρεῖς Αἰελεγα ἀφικόμενον
 ἐξ Αἰγύπτου βασιλεῦσαι, καὶ τοὺς ἀνθρώπουσ κληθῆναι
 Αἰελεγασ ἐπὶ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ· Κλήσωνοσ δὲ τοῦ Αἰελεγοσ
 γενέσθαι Πύλαν, τοῦ Πύλα δὲ Σκίρωνα *** συνοικῆσαι
 Πανδίουνοσ θυγατρὶ, καὶ ὕστερον Νίσῳ τῷ Πανδίουνοσ ἐς
 ἀμφισβήτησιν ἐλθεῖν περὶ τῆς ἀρχῆς Σκίρωνα, καὶ σφι-
 σιν Αἰακὸν δικάσαι, βασιλείαν μὲν δίδοντα Νίσῳ καὶ
 τοῖς ἀπογόνουσ, Σκίρωνι δὲ ἡγεμονίαν εἶναι πολέμον.
 96 Μεγαρέα δὲ τὸν Ποσειδῶνοσ θυγατρὶ Νίσου συνοική-
 σαντα Ἰφινόῃ διαδέξασθαι τὴν τοῦ Νίσου φασι ἀρχήν.
 τὸν δὲ Κρητικὸν πόλεμον καὶ τὴν ἐπὶ Νίσου βασιλεύ-
 οντοσ ἄλωσιν τῆς πόλεωσ οὐκ ἐθέλουσιν εἰδέναι.

XL. Ἔστι δὲ ἐν τῇ πόλει κρήνη, καὶ σφισιν ᾠκοδό-
 μησε Θεαγένησ, οὐ καὶ πρότερον τούτων ἐπεμνήσθην,
 θυγατέρα αὐτὸν συνοικίσαι Κύλωνι Ἀθηναίῳ. οὗτοσ ὁ

Θεαρένης τυραννήσας ἀκοδόμησε τὴν κρήνην μεγέθους ἕνεκα καὶ κόσμου καὶ ἐς τὸ πλήθος τῶν κίωνων θεᾶς ἄξιαν· καὶ ὕδαρ ἐς αὐτὴν ῥεῖ καλούμενον Σιδνίδαν νυμφῶν. τὰς δὲ Σιδνίδας νύμφας λέγουσι Μεγαρεῖς εἶναι μὲν σφισιν ἐπιχωρίας, μᾶ δὲ αὐτῶν [Θυρατρὶ] συγγενέσθαι Δία, Μέγαρόν τε παῖδα ὄντα Διὸς καὶ ταύτης δὴ τῆς νύμφης ἐκφυγεῖν τὴν ἐπὶ Δευκαλιωνός ποτε ἐπομβροίαν, ἐκφυγεῖν δὲ πρὸς τὰ ἄκρα τῆς Γερανίας, οὐκ ἔχοντός πω τοῦ ὄρους τὸ ὄνομα τοῦτο, ἀλλὰ, νῆχεσθαι γὰρ πετομένων γεράνων πρὸς τὴν βοήν τῶν ὀρνίθων αὐτόν, διὰ τοῦτο Γερανίαν τὸ ὄρος ὀνομασθῆναι. 2. Τῆς δὲ κρήνης οὐ πόρος ταύτης ἀρχαῖον ἐστὶν ἱερὸν, εἰκόνες δὲ ἐφ' ἡμῶν ἐστάσιν ἐν αὐτῷ βασιλέων Ῥωμαίων, καὶ ἄγαλμά τε κεῖται χαλκοῦν Ἀρτέμιδος ἐπίκλησιν Σωτείρας. φασὶ δὲ ἄνδρας τοῦ Μαρδονίου στρατοῦ καταδραμόντας τὴν Μεγαρίδα ἀποχωρεῖν ἐς Θήβας ὀπίσω παρὰ Μαρδόνιον ἐθέλειν, γνώμη δὲ Ἀρτέμιδος νύκτα τε ὁδοποροῦσιν ἐπιγενέσθαι, καὶ τῆς ὁδοῦ σφᾶς ἀμαρτόντας ἐς τὴν ὄρεινὴν τραπέσθαι τῆς χώρας· πειρωμένους δὲ εἰ στρατεύμα ἐγγὺς εἴη πολέμιον ἀφιέναι τῶν βελῶν, καὶ τὴν πλησίον πέτραν στένειν βαλλομένην, τοὺς δὲ αὐθις τοξεύειν προθυμῶς πλέονι. τέλος δὲ αὐτοῖς ἀναλωθῆναι τοὺς ὀϊστοὺς ἐς ἄνδρας πολεμίους τοξεύειν νομίζουσιν· ἡμέρα τε ὑπεφαίνετο καὶ οἱ Μεγαρεῖς ἐπήεσαν, μαχόμενοι δὲ ὀπλίται πρὸς ἀνόπλους καὶ οὐδὲ βελῶν εὐποροῦντας ἔτι φονεύουσιν αὐτῶν τοὺς πολλούς· καὶ ἐπὶ τῷδε Σωτείρας ἄγαλμα ἐποίησαντο Ἀρτέμιδος. ἐνταῦθα καὶ τῶν δώδεκα ὀνομαζομένων θεῶν ἐστὶν ἄγαλματα, ἔργα εἶναι λεγόμενα Πραξιτέλους· τὴν δὲ Ἀρτεμιν αὐ- 97
4 τὴν Στρογγυλίων ἐποίησε. 3. Μετὰ ταῦτα ἐς τὸ τοῦ Διὸς τέμενος ἐσελθοῦσι καλούμενον Ὀλυμπιεῖον ναὸς ἐστὶ θεᾶς ἄξιος· τὸ δὲ ἄγαλμα οὐκ ἐξεργάσθη τοῦ Διὸς

ἐπιλαβόντος τοῦ Πελοποννησίου πολέμου πρὸς Ἀθηναίους, ἐν ᾧ καὶ ναυσὶν ἀνὰ πᾶν ἔτος καὶ στρατῶ φθειροῦτες Μεγαρεῦσιν Ἀθηναῖοι τὴν χώραν τὰ τε κοινὰ ἐκάκωσαν καὶ ἰδία τοὺς οἴκους ἤγαγον ἐς τὸ ἔσχατον ἀσθενείας. τῷ δὲ ἀγάλματι τοῦ Διὸς πρόσωπον ἐλέφαντος καὶ χρυσοῦ, τὰ δὲ λοιπὰ πηλοῦ τέ ἐστι καὶ γύψου· ποιῆσαι δὲ αὐτὸ Θεόκοσμον λέγουσιν ἐπιχώριον, συνεργάσασθαι δὲ οἱ Φειδίαν. ὑπὲρ δὲ τῆς κεφαλῆς τοῦ Διὸς εἰσὶν Ὁραι καὶ Μοῖραι· δῆλα δὲ πᾶσι τὴν Πεπωμένην μόνῃ οἱ πείδεσθαι, καὶ τὰς ὄρας τὸν θεὸν τοῦτου νέμειν ἐς τὸ δέου. ὀπισθε δὲ τοῦ ναοῦ κεῖται ξύλα ἡμίεργα· ταῦτα ἐμελλεν ὁ Θεόκοσμος ἐλέφαντι καὶ χρυσοῦ κοσμήσας τὸ ἄγαλμα ἐκτελέσειν τοῦ Διὸς. 4. ἐν δὲ αὐτῷ 5 τῷ ναῷ τριήρους ἀνάκειται χαλκοῦν ἔμβολον· ταύτην τὴν ναὺν λαβεῖν φασὶ περὶ Σαλαμίνα ναυμαχῆσαντες πρὸς Ἀθηναίους. ὁμολογοῦσι δὲ καὶ Ἀθηναῖοι χρόνον τινα Μεγαρεῦσιν ἀποστῆναι τῆς νήσου, Σόλωνα δὲ ὕστερόν φασιν ἐλεγεία ποιήσαντα προτρέψαι σφᾶς, καταστῆναι δὲ ἐπὶ τούτοις ἐς ἀμφισβήτησιν Ἀθηναῖοι, κρατήσαντες δὲ πολέμῳ Σαλαμίνα αὐθις ἔχειν. Μεγαρεῖς δὲ παρὰ σφῶν λέγουσιν ἄνδρας φηγάδας, οὓς Δορυκλείους ὀνομάζουσιν, ἀφικομένους παρὰ τοὺς ἐν Σαλαμίनि κληρούχους προδοῦναι Σαλαμίνα Ἀθηναίοις. 5. Με- 6
τὰ δὲ τοῦ Διὸς τὸ τέμενος ἐς τὴν ἀκρόπολιν ἀνελθοῦσι καλουμένην ἀπὸ Καρὸς τοῦ Φορωνέως καὶ ἐς ἡμᾶς ἔτι Καρίαν ἐστὶ μὲν Διονύσου ναὸς Νυκτελίου, πεποίηται δὲ Ἀφροδίτης Ἐπιστροφίας ἱερὸν, καὶ Νυκτὸς καλούμενόν ἐστὶ μαντεῖον καὶ Διὸς Κοῖου ναὸς οὐκ ἔχων ὄροφον. τοῦ δὲ Ἀσκληπιοῦ τὸ ἄγαλμα Βρούαξις καὶ αὐτὸ καὶ τὴν Ὑγίειαν ἐποίησεν. ἐνταῦθα καὶ τῆς Δήμητρος τὸ καλούμενον Μέγαρον· ποιῆσαι δὲ αὐτὸ βασιλεύοντα Κάρα ἔλεγον.

XLI. Ἐκ δὲ τῆς ἀκροπόλεως κατιούσιν, ἧ πρὸς ἄρ-98
κτον τέτραπται τὸ χωρίον, μνημῆμά ἐστιν Ἀλκμήνης πλη-
σίον τοῦ Ὀλυμπιείου. βαδίζουσιν γὰρ ἐς Θήβας ἐξ
Ἄργου τελευτήσαι καθ' ὁδὸν λέγουσιν αὐτὴν ἐν τοῖς
Μεγάροις, καὶ τοὺς Ἡρακλείδας ἐς ἀμφισβήτησιν ἔλθειν,
τοὺς μὲν ἐς Ἄργος ἐθέλοντας ὀπίσω κοίμει τὸν νεκρὸν
τῆς Ἀλκμήνης, τοὺς δ' αὐτῶν ἐς Θήβας· καὶ γὰρ τοῖς
Ἡρακλέους παισὶ τοῖς ἐν Μεγάρας τάφον εἶναι καὶ Ἀμ-
φιτρώωνος ἐν Θήβαις. ὁ δὲ ἐν Δελφοῖς θεὸς ἔχρησε
θάψαι Ἀλκμήνην ἐν τοῖς Μεγάροις ἄμεινον εἶναι σφισιν.
2. Ἐντεῦθεν ὁ τῶν ἐπιχωρίων ἡμῶν ἐξηγητῆς ἤγειτο ἐς
χωρίον Ροῦν, ὡς ἔφασκεν, ὀνομαζόμενον· ταύτῃ γὰρ
ὔδωρ ποτὲ ἐκ τῶν ὀρῶν τῶν ὑπὲρ τὴν πόλιν ἔφυνηται,
Θεαγένης δέ, ὅς τότε ἐτυράννει, τὸ ὔδωρ ἐτέρωσε τρέ-
ψας βωμὸν ἐνταῦθα Ἀχελῶφ ἐποίησε. 3. καὶ Ἰλλου
πλησίον τοῦ Ἡρακλέους μνημῆμά ἐστιν, ἀνδρὶ Ἀρκάδι
Ἐχέμφ τῷ Ἀερόπου μονομαχήσαντος. καὶ ὅστις μὲν
Ἐχέμος ἂν ἀπέκτεινεν Ἰλλου, ἐτέρωθι τοῦ λόγου δη-
λώσω, τέθραπται δὲ καὶ Ἰλλος ἐν τοῖς Μεγάροις. αὕτη
καλοῖτο ἂν ὀρθῶς στρατεία τῶν Ἡρακλειδῶν ἐς Πελο-
3 πόνησον ἐπὶ Ὀρέστου βασιλεύοντος. 4. Οὐ πρόρω δὲ
τοῦ Ἰλλου μνημῆματος Ἰσιδος ναὸς καὶ παρ' αὐτὸν Ἀπόλ-
λωνός ἐστι καὶ Ἀρτέμιδος. Ἀλκάθου δὲ φασὶ ποιῆσαι,
ἀποκτείναντα λέοντα τὸν καλούμενον Κιθαιρώνιον. ὑπὸ
τούτου τοῦ λέοντος διαφθαρήναι καὶ ἄλλους καὶ Μεγα-
ρέως φασὶ τοῦ σφετέρου βασιλέως παῖδα Εὐπίπου· τὸν
δὲ πρεσβύτερον τῶν παιδῶν αὐτῷ Τίμαλκον ἔτι πρό-
τερον ἀποθανεῖν ὑπὸ Θησέως, στρατεύοντα ἐς Ἀφιδναν
σὺν τοῖς Διοσκούροις· Μεγαρέα δὲ γάμον τε ὑποσχέ-
σθαι θυγατρὸς καὶ ὡς διάδοχον ἔξει τῆς ἀρχῆς, ὅστις τὸν
Κιθαιρώνιον λέοντα ἀποκτείνει· διὰ ταῦτα Ἀλκάθου
τὸν Πέλοπος ἐπιχειρήσαντα τῷ θηρίῳ κρατῆσαι τε καὶ,

ὡς ἐβασίλευσε, τὸ ἱερὸν ποιῆσαι τοῦτο, Ἄγροτέρων Ἄρ-
99 τεμιν καὶ Ἀπόλλωνα Ἀργαίου ἐπονομάσαντα. 5. ταῦτα 4
μὲν [οὔν] οὕτω γενέσθαι λέγουσιν. ἐγὼ δὲ γράφειν μὲν
ἐθέλω Μεγαρεῦσιν ὁμολογοῦντα, οὐκ ἔχω δὲ ὅπως εὐ-
ρωμαι πάντα σφισιν, ἀλλὰ ἀποθανεῖν μὲν λέοντα ἐν τῷ
Κιθαιρώνι ὑπὸ Ἀλκάθου πείθομαι, Μεγαρέως δὲ Τί-
μαλκον παῖδα τίς μὲν ἐς Ἀφιδναν ἔλθειν μετὰ τῶν Διο-
σκούρων ἔγραψε; πῶς δ' ἂν ἀφικόμενος ἀναιρεθῆναι
νομίζοιτο ὑπὸ Θησέως, ὅπου καὶ Ἀλκμᾶν ποιήσας ἄσμα
ἐς τοὺς Διοσκούρους, ὡς Ἀθήνας ἔλοιεν καὶ τὴν Θησέως
ἀγάροιον μητέρα αἰχμάλωτον, ὅμως Θησέα φησὶν αὐτὸν
ἀπεῖναι; Πίνδαρος δὲ τούτοις τε κατὰ ταῦτα ἐποίησε, 5
καὶ γαμβρὸν τοῖς Διοσκούροις Θησέα εἶναι βουλόμενον,
ἐς ὃ ἀπελθεῖν αὐτὸν Πειρίθῳ τὸν λεγόμενον γάμον συμ-
πράξοντα. ὅστις δὲ ἐγενεαλόγησε, δῆλον ὡς πολλὴν τοῖς
Μεγαρεῦσι σύνοιδεν εὐήθειαν, εἰ γε Θησεὺς ἦν ἀπό-
γονος Πέλοπος. ἀλλὰ γὰρ τὸν ὄντα λόγον οἱ Μεγαρεῖς
εἰδότες ἐπικρύπτουσιν, οὐ βουλόμενοι δοκεῖν ἀλῶναί
σφισιν ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς Νίσου τὴν πόλιν, διαδέξασθαι
δὲ τὴν βασιλείαν γαμβρὸν Νίσου τε Μεγαρέα καὶ αὐθις
Ἀλκάθου Μεγαρέως. φαίνεται δὲ τελευτήσαντος Νίσου 6
καὶ τῶν πραγμάτων Μεγαρεῦσιν ἐφθαρμένων, ὑπὸ τοῦ-
τον Ἀλκάθου ἀφικόμενος τὸν καιρὸν ἐξ Ἡλιδος. μαρ-
τύριον δέ μοι· τὸ γὰρ τεῖχος φηκοδόμησεν ἐξ ἀρχῆς ἄτε
τοῦ περιβόλου τοῦ ἀρχαίου καθαιρεθέντος ὑπὸ τῶν
Κρητῶν. Ἀλκάθου μὲν καὶ τοῦ λέοντος, εἴτε ἐν τῷ Κι-
θαιρώνι αὐτὸν εἴτε καὶ ἐτέρωθι ἀποκτείνας ναὸν Ἄγρο-
τέρως Ἀρτέμιδος καὶ Ἀπόλλωνος ἐποίησεν Ἀργαίου, ἐς
ποσόνδε ἔστω μνήμη.

6. Ἐκ τούτου δὲ τοῦ ἱεροῦ κατιούσι Πανδίωνός ἐστιν
ἡρώων. καὶ ὅτι μὲν ἐτάφη Πανδίων ἐν Αἰθυῖας Ἀθηναῖς
100 καλουμένῳ σκοπέλῳ, δεδήλωκεν ὁ λόγος ἤδη μοι· τιμᾶς

7 δὲ καὶ ἐν τῇ πόλει παρὰ Μεγαρέων ἔχει. 7. Πλησίον δὲ ἔστι τοῦ Πανδίουος ἠρώφου μνημα Ἰπολύτης. γράψω δὲ καὶ τὰ ἐς αὐτὴν ὅποια Μεγαρεῖς λέγουσιν, ὅτε Ἀμαζόνες ἐπ' Ἀθηναίους στρατεύσασαι δι' Ἀντιόπην ἐκρατήθησαν ὑπὸ Θησέως, τὰς μὲν πολλὰς [συνέβη] μαχομένας αὐτῶν ἀποθανεῖν, Ἰπολύτην δὲ ἀδελφὴν οὖσαν Ἀντιόπης καὶ τότε ἠγουμένην τῶν γυναικῶν ἀποφυγεῖν σὺν ὀλίγαις ἐς Μέγαρα, ἅτε δὲ κακῶς οὕτω πράξασαν τῷ στρατῷ τοῖς τε παροῦσιν ἀθύμως ἔχουσιν καὶ περὶ τῆς οἰκαδε ἐς τὴν Θεμισκυραν σωτηρίας μᾶλλον ἔτι ἀποροῦσαν ὑπὸ λύπης τελευτῆσαι, καὶ θάψαι αὐτῇ ἀποθανοῦσαν· καὶ οἱ τοῦ 8 μνημάτος σχῆμά ἐστιν Ἀμαζονικῆ ἀσπίδι ἐμφερές. 8. Τούτου δὲ ἔστιν οὐ πόρρω τάφος Τηρέως τοῦ Πρόκνην γήμαντος τὴν Πανδίονος. ἐβασίλευσε δὲ ὁ Τηρέυς, ὡς μὲν λέγουσιν οἱ Μεγαρεῖς, περὶ τὰς Παγὰς τὰς καλουμένας τῆς Μεγαρίδος, ὡς δὲ ἐγὼ τε δοκῶ καὶ τεκμηρία ἐς τόδε λείπεται, Δαυλίδος ἦρχε τῆς ὑπὲρ Χαιρωνείας· πάλαι γὰρ τῆς νῦν καλουμένης Ἑλλάδος βάρβαροι τὰ πολλὰ ἔκησαν. ἐπεὶ δὲ ἦν καὶ Τηρεῖ τὰ ἐς Φιλομήλαν ἐξεργασμένα καὶ τὰ περὶ τὸν Ἴτυν ὑπὸ τῶν γυναικῶν, ἐλεῖν 9 σφᾶς ὁ Τηρέυς οὐκ ἔδύνατο. καὶ ὁ μὲν ἐτελεύτησεν ἐν τοῖς Μεγάροις αὐτοχειρία, καὶ οἱ τάφον αὐτίκα ἔχουσαν καὶ θύουσιν ἀνὰ πᾶν ἔτος, ψηφίσιν ἐν τῇ θυσίᾳ ἀντὶ οὐλῶν χρώμενοι· καὶ τὸν ἔποπα τὸν ὄρνιθα ἐνταῦθα φανῆναι πρῶτον λέγουσιν. αἱ δὲ γυναῖκες ἐς μὲν Ἀθήνας ἀφίκοντο, θρηνοῦσαι δὲ οἷα ἔπαθον καὶ οἷα ἀντέδρασαν ὑπὸ δακρύων διαφθείρονται· καὶ σφισι τὴν ἐς ἀηδόνα καὶ χελιδόνα μεταβολὴν ἐπεφήμισαν ὅτι οἶμαι καὶ αὐταὶ αἱ ὄρνιθες ἐλεινὸν καὶ θρήνην ὁμοιον ἄδουσιν.

XLII. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλη Μεγαρεῦσιν ἀκρόπολις ἀπὸ Ἀλκιάθου τὸ ὄνομα ἔχουσα. ἐς αὐτὴν γὰρ τὴν ἀκρόπολιν ἀνιούσιν ἔστιν ἐν δεξιᾷ Μεγαρέως μνημα, ὃς κατὰ τὴν

ἐπιστρατεῖαν τῶν Κορητῶν ξύμμαχος σφισιν ἦλθεν ἐξ Ὀρχηστοῦ. δείκνυται δὲ καὶ ἔστια θεῶν Προδομέων 101 καλουμένων· θῦσαι δὲ σφισιν Ἀλκιάθου λέγουσι πρῶτον, ὅτε τῆς οἰκοδομίας τοῦ τείχους ἐμελλεν ἄρχεσθαι. τῆς δὲ ἐστίας ἐγγὺς ταύτης ἔστι λίθος, ἐφ' οὗ καταθεῖναι 2 λέγουσιν Ἀπόλλωνα τὴν κιθάραν, Ἀλκιάθῳ τὸ τεῖχος συνεργαζόμενον. δηλοῖ τέ μοι καὶ τόδε ὡς συνετέλουν ἐς Ἀθηναίους Μεγαρεῖς· φαίνεται γὰρ τὴν θυγατέρα Ἀλκιάθου Περιβοίαν ἅμα Θησεῖ πέμψαι κατὰ τὸν δασμὸν ἐς Κορήτην. τότε δὲ αὐτῷ τειχίζοντι, ὡς φασιν οἱ Μεγαρεῖς, συνεργάζεται τε Ἀπόλλων καὶ τὴν κιθάραν κατέθηκεν ἐπὶ τὸν λίθον· ἦν δὲ τύχη βαλὼν τις ψηφίδι, κατὰ ταῦτα οὗτός τε ἤχησε καὶ κιθάρα κρουσθεῖσα. ἐμοὶ δὲ 3 παρέσχε μὲν καὶ τοῦτο θαυμάσαι, παρέσχε δὲ πολλῷ μάλιστα Αἰγυπτίων ὁ κολοσσός· ἐν Θήβαις ταῖς Αἰγυπτίαις διαβάσει τὸν Νεῖλον πρὸς τὰς Σύριγγας καλουμένας ἔστι καθήμενον ἄγαλμα ἠχοῦν, Μέμνονα ὀνομάζουσιν οἱ πολλοί· τοῦτον γὰρ φασιν ἐξ Αἰθιοπίας ὀρηθῆναι ἐς Αἴγυπτον καὶ τὴν ἄχρι Σούσων. ἀλλὰ γὰρ οὐ Μέμνονα οἱ Θηβαῖοι λέγουσι, Φαμένωφα δὲ εἶναι τῶν ἐγχωρίων, οὐ τοῦτο τὸ ἄγαλμα ἦν· ἠκουσα δὲ ἤδη καὶ Σέσωστριν φαμένων εἶναι· τοῦτο τὸ ἄγαλμα ὁ Καμβύσης διέκοψε· καὶ νῦν ὀπόσον ἐκ κεφαλῆς ἐς μέσον σώμα ἔστιν ἀπερριμμένον, τὸ δὲ λοιπὸν κάθηται τε καὶ ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν ἀνίσχοντος ἡλίου βοᾷ, καὶ τὸν ἤχον μάλιστ' ἀνείκασειε 4 τις κιθάρας ἢ λύρας ἡαρείσης χορδῆς.

3. Μεγαρεῦσι δὲ ἔστι μὲν βουλευτήριον, Τιμάλκου 4 δὲ ἦν ποτέ, ὡς λέγουσι, τάφος, ὃν πρότερον ὀλίγον τούτων οὐκ ἔφην ὑπὸ Θησέως ἀποθανεῖν. 4. Ἐκδομένηται δὲ ἐπὶ τῇ κορυφῇ τῆς ἀκροπόλεως ναὸς Ἀθηνᾶς, ἄγαλμα δὲ ἔστιν ἐπιχρυσὸν πλήν χειρῶν καὶ ἄκρων ποδῶν· ταῦτα δὲ καὶ τὸ πρόσωπόν ἐστιν ἐλέφαντος. καὶ ἕτερον ἐν-

ταῦθα ἱερὸν Ἀθηναῖς πεποιήται καλουμένης Νίκης, καὶ ἄλλο Αἰαντίδος. τὰ δὲ ἐς αὐτὸ Μεγαρέων μὲν παρῆται 102 τοῖς ἐξηγηταῖς, ἐγὼ δὲ ὅποια νομίζω γενέσθαι γράψω. Τελαμῶν ὁ Αἰακοῦ θυγατρὶ Ἀλκάρου Περιβοία συν- ῶκησεν· Αἰαντα οὖν τὴν ἀρχὴν τὴν Ἀλκάρου διαδεξά- μενον ποιῆσαι τὸ ἄγαλμα ἠγοῦμαι τῆς Ἀθηναῖς.

5 5. Τοῦ δὲ Ἀπόλλωνος πλίνθου μὲν ἦν ὁ ἀρχαῖος ναός· ὕστερον δὲ βασιλεὺς ᾠκοδόμησεν Ἀδριανὸς λίθου λευκοῦ. ὁ μὲν δὲ Πύθιος καλούμενος καὶ ὁ Δεκατηφόρος τοῖς Αἰγυπτίοις μάλιστα εἰκόασι ξοάνοις, ὃν δὲ Ἀρχηγέ- την ἐπονομάζουσιν, Αἰγυπτιακοῖς ἔργοις ἐστὶν ὅμοιος· ἐβένου δὲ πάντα ὁμοίως πεποιήται. 6. ἦκουσα δὲ ἀνδρὸς Κυπρίου διακρίναι πῶς ἐς ἀνθρώπων ἴασις εἰδότης, ὃς τὴν ἔβενον φύλλα οὐκ ἔφη φύειν, οὐδὲ εἶναι καρπὸν οὐδένα ἀπ' αὐτῆς, οὐδὲ ὁρᾶσθαι τὸ παράπαν αὐτὴν ὑπὸ ἡλίου, ῥίζας δὲ ὑπογαίους εἶναι, ταύτας δὲ ὀρύσσειν τοὺς Αἰθίοπας, καὶ ἀνδρας εἶναι σφισιν οἱ τὴν ἔβενον ἴασιν 6 εὐρίσκειν. 7. Ἔστι δὲ καὶ Δήμητρος ἱερὸν Θεσμοφόρου. κατιοῦσι δὲ ἐντεῦθεν Καλλιπόλιδος μνημῆα ἐστὶν Ἀλκάρου παιδός. ἐγένετο δὲ καὶ ἄλλος Ἀλκάρου πρεσβύτερος υἱὸς Ἰσχεπόλις, ὃν ἀπέστειλεν ὁ πατὴρ Μελεάγρῳ τὸ ἐν Αἰτωλία θηρίον συνεξαίρησοντα. ἀποθανόντος δὲ ἐν- ταῦθα πρῶτος τεθνεῶτα ἐπύθητο ὁ Καλλιπόλις· ἀνα- δραμῶν δὲ ἐς τὴν ἀκρόπολιν, τηρικαῦτα δὲ ὁ πατὴρ οἱ τῷ Ἀπόλλωνι ἐνέκαιεν, ἀπορρίπτει τὰ ξύλα ἀπὸ τοῦ βω- μοῦ. Ἀλκάρου δὲ ἀνήκοος ὢν ἔτι τῆς Ἰσχεπόλιδος τε- λευτῆς κατεδίκαζεν οὐ ποιεῖν ὅσα τὸν Καλλιπόλιν, καὶ εὐθέως, ὡς εἶχεν ὀργῆς, ἀπέκτεινε παῖσας ἐς τὴν κε- φαλήν τῶν ἀπορριφέντων ἀπὸ τοῦ βωμοῦ ξύλῳ.

7 8. Κατὰ δὲ τὴν ἐς τὸ πρυτανεῖον ὁδὸν Ἴουὺς ἐστὶν ἠρώων, περὶ δὲ αὐτὸ θριγκὸς λίθων· πεφύκασι δὲ ἐπ' αὐτῷ καὶ ἐλαται. μόνοι δὲ εἰσὶν Ἑλλήνων Μεγαρεῖς οἱ

λέγοντες τὸν νεκρὸν τῆς Ἴουὺς ἐς τὰ παραθαλάσσια σφι- σιν ἐπιπέσειν τῆς χώρας, Κλησῶ δὲ καὶ Ταυρόπολιν εὐ- ρεῖν τε καὶ θάψαι· θυγατέρας δὲ αὐτὰς εἶναι Κλήσωνος τοῦ Λέλεγος. καὶ Λευκοθέαν τε ὀνομασθῆναι παρὰ σφίσι πρῶτοις φασὶν αὐτὴν, καὶ θυσίαν [ἄγειν] ἀνὰ πᾶν ἔτος.* *

103 XLIII. Λέγουσι δὲ εἶναι καὶ Ἰφιγενείας ἠρώων· ἀπο- θανεῖν γὰρ καὶ ταύτην ἐν Μεγάρῳ. ἐγὼ δὲ ἦκουσα μὲν καὶ ἄλλον ἐς Ἰφιγενείαν λόγον ὑπὸ Ἀρκάδων λεγόμενον, οἶδα δὲ Ἡσίοδου ποιήσαντα ἐν καταλόγῳ γυναικῶν Ἰφι- γενείαν οὐκ ἀποθανεῖν, γνώμη δὲ Ἀρτέμιδος Ἐκάτην εἶναι. τούτοις δὲ Ἡρόδοτος ὁμολογοῦντα ἔγραψε, Ταύ- ρους τοὺς πρὸς τῇ Σκυθικῇ θύειν παρθένοι τοὺς ναυα- γούς, φάναι δὲ αὐτοὺς τὴν παρθένον Ἰφιγενείαν εἶναι τὴν Ἀγαμέμνονος. ἔχει δὲ παρὰ Μεγαρεῦσι καὶ Ἀδρα- στος τιμᾶς· φασὶ δὲ ἀποθανεῖν παρὰ σφίσι καὶ τοῦτου, ὅτε ἐλὼν Θήβας ἀπῆγεν ὀπίσω τὸν στρατὸν, αἷτια δὲ οἱ τοῦ θανάτου γῆρας καὶ τὴν Αἰγιάλεως γενέσθαι τελευ- τήν. καὶ Ἀρτέμιδος ἱερὸν ὁ Ἀγαμέμνων ἐποίησεν, ἠνίκα ἦλθε Κάλχαντα οἰκοῦντα ἐν Μεγάρῳ ἐς Ἴλιον ἔπεσθαι πείσαν. 2. Ἐν δὲ τῷ Πρυτανεῖῳ τεθάφθαι μὲν Εὐπίπου 2 Μεγαρέως παῖδα, τεθάφθαι δὲ τὸν Ἀλκάρου λέγουσιν Ἰσχεπόλιν. ἐστὶ δὲ τοῦ Πρυτανεῖου πέτρα πλησίον, Ἀνα- κλήθραν τὴν πέτραν ὀνομάζουσιν, ὡς Δημήτηρ, εἰ τῷ πιστά, ὅτε τὴν παῖδα ἐπλανᾶτο ζητοῦσα, καὶ ἐνταῦθα ἀνεκάλεσεν αὐτήν. εἰκότα δὲ τῷ λόγῳ δρᾶσιν ἐς ἡμᾶς 3 ἔτι καὶ Μεγαρέων γυναῖκες. Εἰσὶ δὲ τάφοι Μεγαρεῦσιν 3 ἐν τῇ πόλει· καὶ τὸν μὲν τοῖς ἀποθανοῦσιν ἐποίησαν κατὰ τὴν ἐπιστρατείαν τοῦ Μήδου, τὸ δὲ Αἰσύμνιον κα- λούμενον μνημῆα ἦν καὶ τοῦτο ἠρώων. 3. Ὑπερίωνος δὲ τοῦ Ἀγαμέμνονος, οὗτος γὰρ Μεγαρέων ἐβασίλευσεν ὕστατος, τούτου τοῦ ἀνδρὸς ἀποθανόντος ὑπὸ Σαν- 7

δίοιος διὰ πλεονεξίαν καὶ ὕβριν, βασιλεύεσθαι μὲν οὐκ-
 ἐτι ὑπὸ ἐνὸς ἐδόκει σφίσι, εἶναι δὲ ἄρχοντας αἰρετοὺς
 καὶ ἀνὰ μέρος ἀκούειν ἀλλήλων. ἐνταῦθα Αἴσυμνος οὐ-
 δεινὸς τὰ ἐς δόξαν Μεγαρέων δεύτερος παρὰ τὸν θεὸν
 ἦλθεν ἐς Δελφούς, ἐλθὼν δὲ ἠρώτα τρόπον ὄντινα εὐ-104
 δαιμονήσουσι· καὶ οἱ καὶ ἄλλα ὁ θεὸς ἔρησε, καὶ Με-
 γαρῆας εὐπράξειν ἦν μετὰ τῶν πλειόνων βουλευσάμενοι.
 τοῦτο τὸ ἔπος ἐς τοὺς τεθνεῶτας ἔχειν νομίζοντες βου-
 λευτήριον ἐνταῦθα ᾤκοδόμησαν, ἵνα σφίσι ὁ τάφος
 4 τῶν ἠρώων ἐντὸς τοῦ βουλευτηρίου γένηται. 4. Ἐν-
 τεῦθεν πρὸς τὸ Ἀλκάρου βαδίζουσιν ἠρώων, ᾧ Μεγαρεῖς
 ἐς γραμμῶν φυλακὴν ἐχρῶντο ἐπ' ἐμοῦ, μνήμα ἔλεγον
 τὸ μὲν Πυργοῦς εἶναι γυναικὸς Ἀλκάρου πρὶν ἢ τὴν Με-
 γαρῆας αὐτὸν λαβεῖν Εὐαίχμην, τὸ δὲ Ἰφινόης Ἀλκάρου
 θυγατρὸς· ἀποθανεῖν δὲ αὐτὴν φασὶν ἐτι παρθένου.
 καθέστηκε δὲ ταῖς κόραις χοὰς πρὸς τὸ τῆς Ἰφινόης μνή-
 μα προσφέρειν πρὸ γάμου καὶ ἀπάρχεσθαι τῶν τριχῶν,
 καθὰ καὶ τῆ Ἐκαέρογῃ καὶ Ὀπιδι αἱ θυγατέρες ποτὲ ἀπε-
 5 κείροντο αἱ Δηλίων. 5. Παρὰ δὲ τὴν ἔσοδον τὴν ἐς τὸ
 Διονύσιον τάφος ἐστὶν Ἀστνικρατείας καὶ Μαντοῦς· θυ-
 γατέρες δὲ ἦσαν Πολυείδου τοῦ Κοιράνου τοῦ Ἄβαντος
 τοῦ Μελάμποδος ἐς Μέγαρον ἐλθόντος Ἀλκάρου ἐπὶ τῷ
 φόνῳ τῷ Καλλιπόλιδος καθῆραι τοῦ παιδός. ᾤκοδόμησε
 δὲ καὶ τῷ Διονύσῳ τὸ ἱερὸν Πολυείδος, καὶ ξόανον ἀνέ-
 στηκεν ἀποκεκρυμμένον ἐφ' ἡμῶν πλὴν τοῦ προσώπου·
 τοῦτο δὲ ἐστὶ τὸ φανερόν. Σάτυρος δὲ παρέστηκεν αὐτῷ
 Πραξιτέλους ἔργον, Παρίον λίθου. τοῦτον μὲν δὲ Πα-
 τρῶν καλοῦσιν· ἕτερον δὲ Διόνυσον Δασύλλιον ἐπονο-
 μάζοντες Εὐχῆνορα τὸν Κοιράνου τοῦ Πολυείδου τὸ
 6 ἄγαλμα ἀναθεῖναι λέγουσι. 6. Μετὰ δὲ τοῦ Διονύσου
 τὸ ἱερὸν ἐστὶν Ἀφροδίτης ναὸς, ἄγαλμα δὲ ἐλέφαντος
 Ἀφροδίτης πεποιημένον, Πραξις ἐπίκλησιν. τοῦτο ἐστὶν

ἀρχαιότατον ἐν τῷ ναῷ. Πειθῶ δὲ καὶ ἑτέρα θεός, ἣν
 Παρήγορον ὀνομάζουσιν, ἔργα Πραξιτέλους· Σκόπα δὲ
 Ἔρως καὶ Ἴμερος καὶ Πόθος, εἰ δὴ διάφορά ἐστι κατὰ
 ταῦτα τοῖς ὀνόμασι καὶ τὰ ἔργα σφίσι. πλησίον δὲ τοῦ
 τῆς Ἀφροδίτης ναοῦ Τύχης ἐστὶν ἱερόν· Πραξιτέλους καὶ
 αὕτη τέχνη. καὶ ἐν τῷ ναῷ τῷ πλησίον Μούσας καὶ χαλ-
 κοῦν Δία ἐποίησε Ἀύσιππος.

7. Ἔστι δὲ Μεγαρεῦσι καὶ Κοροΐβου τάφος· τὰ δὲ 7
 ἐς αὐτὸν ἔπη κοινὰ ὄμως ὄντα τοῖς Ἀργείων ἐνταῦθα
 δηλώσω. ἐπὶ Κροτώπου λέγουσιν ἐν Ἀργεὶ βασιλεύον-
 τος Φαμάθην τὴν Κροτώπου τεκεῖν παῖδα ἐξ Ἀπόλλω-
 νος, ἐχομένην δὲ ἰσχυρῶς τοῦ πατρὸς δείματι τὸν παῖδα
 ἐκθεῖναι. καὶ τὸν μὲν διαφθείρουσιν ἐπιτυχόντες ἐκ τῆς
 ποίμνης κύνες τῆς Κροτώπου, Ἀπόλλων δὲ Ἀργείοις ἐς
 τὴν πόλιν πέμπει Ποινῆν. ταύτην τοὺς παῖδας ἀπὸ τῶν
 μητέρων φασὶν ἀρπάζειν, ἐς δὲ Κόροιβος ἐς χάριν Ἀρ-
 γεῖοις φονεύει τὴν Ποινῆν. φονεύσας δὲ, οὐ γὰρ ἀνίει
 σφᾶς δεύτερα ἐπιπεσοῦσα νόσος λοιμώδης, Κόροιβος
 ἐκὼν ἦλθεν ἐς Δελφούς ὑφέξων δίκας τῷ θεῷ τοῦ φόνου
 τῆς Ποινῆς. ἐς μὲν δὲ τὸ Ἄργος ἀναστρέφειν οὐκ εἶα 8
 Κόροιβον ἢ Πυθία, τρίποδα δὲ ἀράμενον φέρειν ἐκέλευεν
 ἐκ τοῦ ἱεροῦ, καὶ ἐνθα ἂν ἐκπέσῃ οἱ φέρουσι ὁ τρίπους,
 ἐνταῦθα Ἀπόλλωνος οἰκοδομήσαι ναὸν καὶ αὐτὸν οἰκῆ-
 σαι. καὶ ὁ τρίπους κατὰ τὸ ὄρος τὴν Γεραναίαν ἀπολιεθῶν
 ἔλαθεν αὐτοῦ ἐκπεσῶν· καὶ Τριποδίσκους κώμην ἐν-
 ταῦθα οἰκίσαι. Κοροΐβῳ δὲ ἐστὶ τάφος ἐν τῇ Μεγαρέων
 106 ἀγορᾷ· γέγραπται δὲ ἐλεγεία τὰ ἐς Φαμάθην καὶ τὰ ἐς
 αὐτὸν ἔχοντα Κόροιβον, καὶ δὴ καὶ ἐπίθημα ἐστὶ τῷ
 τάφῳ Κόροιβος φονεύων τὴν Ποινῆν. ταῦτα ἀγάλματα
 παλαιότατα ὅποσα λίθου πεποιημένα ἐστὶν Ἑλλήσιν
 ἰδῶν οἶδα.

XLIV. Κοροΐβου δὲ τέθαιπται πλησίον Ὀρσιππος,
 7*

ὄς περιεξωσμένων ἐν τοῖς ἀγῶσι κατὰ δὴ τι παλαιὸν ἔθος τῶν ἀθλητῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ ἐνίκα στάδιον δραμῶν γυμνός· φασὶ δὲ καὶ στρατηγούτα ὕστερον τὸν Ὀρσιππον ἀποτεμέσθαι χώραν τῶν προσοίκων. δοκῶ δὲ οἱ καὶ ἐν Ὀλυμπίᾳ τὸ περιζῶμα ἐκόντι περιορῆναι, γνόντι ὡς ἀνδρός
 2 περιεξωσμένου δραμεῖν ἄγων ἐστὶν ἀνὴρ γυμνός. 2. Ἐκ δὲ τῆς ἀγορᾶς κατιούσι τῆς ὁδοῦ τῆς Εὐθείας καλουμένης Ἀπόλλωνος ἱερὸν ἐστὶν ἐν δεξιᾷ Προστατηρίου· τοῦτο ὀλίγον ἐκτραπέντα ἐστὶν ἐκ τῆς ὁδοῦ ἀνευρεῖν. Ἀπόλλων δὲ ἐν αὐτῷ κεῖται θεῶς ἄξιος καὶ Ἀρτεμις καὶ Αἰητώ, καὶ ἄλλα ἀγάλματά ἐστι, Πραξιτέλους ποιήσαντος Αἰητώ καὶ οἱ παῖδες. 3. Ἔστι δὲ ἐν τῷ γυμνασίῳ τῷ ἀρχαίῳ πλησίον πυλῶν καλουμένων Νυμφάδων λίθος παρεχόμενος πυραμίδος σχῆμα οὐ μεγάλης· τοῦτον Ἀπόλλωνα ὀνομάζουσι Καρινόν, καὶ Εἰλειθυϊῶν ἐστὶν ἐνταῦθα ἱερὸν. τοσαῦτά σφισιν ἐς ἐπίδειξιν παρῆγετο
 3 ἢ πόλις. 4. Ἔς δὲ τὸ ἐπίνειον, καλούμενον καὶ ἐς ἡμᾶς ἔτι Νίσαιαν, ἐς τοῦτο κατελθοῦσιν ἱερὸν Διμήτρος ἐστὶ Μαλοφόρου. λέγεται δὲ καὶ ἄλλα ἐς τὴν ἐπίκλησιν, καὶ τοὺς πρώτους πρόβατα ἐν τῇ γῆ θρέψαντας Διμήτρα ὀνομάσαι Μαλοφόρου, καταρρηθῆναι δὲ τῷ ἱερῷ τὸν ὄροφον τεκμαίροιο ἂν τις ὑπὸ τοῦ χρόνου. 5. καὶ ἀκρόπολις ἐστὶν ἐνταῦθα ὀνομαζομένη καὶ αὐτὴ Νίσαια. καταβᾶσι δὲ ἐκ τῆς ἀκροπόλεως μνημῆα ἐστὶ πρὸς θαλάσση Λέλερος, ὃν ἀφικόμενον βασιλεῦσαι λέγουσιν ἐξ Αἰγύπτου, παῖδα δὲ εἶναι Ποσειδῶνος καὶ Λιβύης τῆς Ἐπάφου. παρήκει δὲ παρὰ τὴν Νίσαιαν νῆσος οὐ μεγάλη Μινώα. ἐνταῦθα ἐν τῷ πολέμῳ τῷ πρὸς Νίσσον παρώρκει
 4 τὸ ναυτικὸν τῶν Κρητῶν. 6. Ἡ δὲ ὄρεινὴ τῆς Μεγαρίδος τῆς Βοιωτῶν ἐστὶν ὄμορος, ἐν ἣ Μεγαρεῦσι Παγαὶ πόλις, ἑτέρα δὲ Αἰγρόσθινα ᾠκισται. ἰούσι δὲ ἐς τὰς Παγὰς ἐκτραπομένοις ὀλίγον τῆς λεωφόρου πέτρα δαίκννται

διὰ πάσης ἔχουσα ἐμπεπηγότας οἰστούς, ἐς ἣν οἱ Μῆδοί ποτε ἐτόξευον ἐν τῇ νυκτί. 7. Ἐν δὲ ταῖς Παγαῖς θεῶς ὑπελείπετο ἄξιον Ἀρτέμιδος Σωτείρας ἐπίκλησιν χαλοῦν ἄγαλμα, μεγέθει τῷ παρὰ Μεγαρεῦσιν ἴσον καὶ σχῆμα οὐδὲν διαφόρως ἔχον. καὶ Αἰγιαλέως ἐνταῦθά ἐστὶν ἡρώων τοῦ Ἀδράστου· τοῦτον γάρ, ὅτε Ἀργεῖοι τὸ δεύτερον ἐς Θήβας ἐστράτευσαν, ὑπὸ τὴν πρώτην μάχην πρὸς Γλισάντι ἀποθανόντα οἱ προσήκοντες ἐς Παγὰς τῆς Μεγαρίδος κομίσαντες θάπτουσι, καὶ Αἰγιαλίον ἔτι καλεῖται τὸ ἡρώων. 8. Ἐν Αἰγροσθένεισι δὲ Μελάμποδος τοῦ Ἀμυθάνος ἐστὶν ἱερὸν, καὶ ἀνὴρ οὐ μέγας ἐπειρασμένος ἐν στήλῃ· καὶ θύουσι τῷ Μελάμποδι καὶ ἀνὰ πᾶν ἔτος ἐορτὴν ἄγουσι. μαντεύεσθαι δὲ οὔτε δι' ὀνειράτων αὐτὸν οὔτε ἄλλως λέγουσι. καὶ τόδε δὲ ἄλλο ἦκουσα ἐν Ἐρενεῖᾳ τῇ Μεγαρέων κώμῃ, Ἀυτονόην τὴν Κάδμου τῷ τε Ἀκταίανος θανάτῳ, συμβάντι ὡς λέγεται, καὶ τῇ πάσῃ τοῦ οἴκου τοῦ πατρῷου τύχῃ περισσότερον ἀλγοῦσαν ἐνταῦθα ἐκ Θηβῶν μετοικῆσαι· καὶ Ἀυτονόης μνημῆα ἐστὶν ἐν τῇ κώμῃ ταύτῃ.

9. Ἰούσι δὲ ἐκ Μεγάρων ἐς Κόρινθον ἄλλοι τέ εἰσι 6 τάφοι καὶ αὐλητοῦ Σαμίον Τηλεφάνους· ποιῆσαι δὲ τὸν τάφον Κλεοπάτραν τὴν Φιλίππου τοῦ Ἀμύντου λέγουσι. καὶ Καρὸς τοῦ Φορωνέως μνημῆα ἐστὶ, τὸ μὲν ἐξ ἀρχῆς χώμα γῆς, ὕστερον δὲ τοῦ θεοῦ χρήσαντος ἐκοσμήθη λίθῳ κογχίτῃ. μόνοις δὲ Ἑλλήνων Μεγαρεῦσιν ὁ κογχίτης οὗτός ἐστι, καὶ σφισι καὶ ἐν τῇ πόλει πεποιήται πολλὰ ἐξ αὐτοῦ. ἐστὶ δὲ ἄραν λευκὸς καὶ ἄλλου λίθου μαλακώτερος· κόγχοι δὲ αἱ θαλάσσιαι διὰ παντὸς ἐνεῖσιν οἱ. αὐτὸς μὲν τοιοῦτός ἐστὶν ὁ λίθος. 10. τὴν δὲ ὀνομαζομένην ἀπὸ Σκίρωνος καὶ ἐς τόδε, Σκίρων, ἠνίκα Μεγαρεῦσιν ἐπολεμάρχει, πρώτος, ὡς λέγουσιν, ἐποίησεν ἀνδράσιν ὀδεύειν εὐζῶνοις. Ἀδριανὸς δὲ [ὁ] βασιλεὺς

καὶ οὕτως, ὡς καὶ ἦν ἄρματα ἐναντία ἐλαύνηται, κατ-108
ἐστῆσεν εὐρυχωρῆ τε καὶ ἐπιτηδείαν εἶναι.

- 7 11. Λόγοι δὲ εἰσὶν ἐς τὰς πέτρας αἱ κατὰ τὸ στενὸν
τῆς ὁδοῦ μάλιστα ἀνέχουσιν, ἐς μὲν τὴν Μολουρίδα ὡς
ἀπὸ ταύτης αὐτὴν ἐς θάλασσαν Ἰνῶ ὄψαι, Μελικέστην
ἔχουσα τῶν παιδῶν τὸν νεώτερον· τὸν γὰρ δὴ πρεσβύ-
τερον αὐτῶν Λεάρχον ἀπέκτεινεν ὁ πατήρ. λέγεται μὲν
δὴ καὶ μανέντα δράσαι ταῦτα Ἀθάμαντα, λέγεται δὲ καὶ
ὡς ἐς τὴν Ἰνῶ καὶ τοὺς ἐξ αὐτῆς παῖδας χρῆσαιτο ἀκρα-
τεῖ τῷ θυμῷ, τὸν συμβάντα Ὀρχομενίοις λιμὸν καὶ τὸν
δοκοῦντα Φοῖξου θάνατον αἰσθόμενος οὐ τὸ θεῖον αἴτιον
οὐ γενέσθαι, βουλευσάμενος δὲ ἐπὶ τούτοις πᾶσιν Ἰνῶ μη-
8 τριαν οὖσαν. τότε δὲ φεύγουσα ἐς θάλασσαν αὐτὴν καὶ
τὸν παῖδα ἀπὸ τῆς πέτρας τῆς Μολουρίδος ἀφίησιν. ἐξ-
ευεχθέντος δὲ ἐς τὸν Κορινθίαν ἰσθμὸν ὑπὸ δελφίνος,
ὡς λέγεται, τοῦ παιδός, τιμαὶ καὶ ἄλλαι τῷ Μελικέστη
δέδονται μετονομασθέντι Παλαίμοι, καὶ τῶν Ἰσθμίων
ἐπ' αὐτῷ τὸν ἀγῶνα ἄγουσι. 12. τὴν μὲν δὴ Μολουρίδα
πέτραν Λευκοθέας καὶ Παλαίμονος ἱερὰν ἤγγητο· τὰς δὲ
μετὰ ταύτην νομίζουσιν ἐναγεῖς, ὅτι παροικῶν σφίσι ὁ
Σκίρων, ὁπόσοις τῶν ξένων ἐπετύγγανεν, ἠφίει σφᾶς ἐς
τὴν θάλασσαν. χελώνη δὲ ὑπενήχето ταῖς πέτραις τοὺς
ἐσβληθέντας ἀρπάξεν· εἰσὶ δὲ αἱ θαλάσσιαι, πλὴν μεγέ-
θους καὶ ποδῶν, ὅμοιαι ταῖς χερσαίαις, πόδας δὲ ἐοικό-
τας ἔχουσι ταῖς φώκαις. τούτων περιήλθεν ἡ δίκη Σκί-
9 ρωνα ἀφεθέντα ἐς θάλασσαν τὴν αὐτὴν ὑπὸ Θησέως.
13. ἐπὶ δὲ τοῦ ὄρους τῆ ἄκρα Διὸς ἐστὶν Ἀφροδίτου καλου-
μένου ναός· φασὶ δὲ ἐπὶ τοῦ συμβάντος ποτὲ τοῖς Ἑλλη-
σιν ἀρχμοῦ θύσαντος Αἰακοῦ κατὰ δὴ τι λόγιον τῷ
Πανελληνίῳ Διὶ ἐν Αἰγίνῃ *** νομίσαντα δὲ ἀφεῖναι,
καὶ διὰ τοῦτο Ἀφροδίτου καλεῖσθαι τὸν Δία. ἐνταῦθα καὶ
Ἀφροδίτης ἄγαλμα καὶ Ἀπόλλωνός ἐστι καὶ Πανός. 109

14. Προελθοῦσι δὲ ἐς τὸ πρόσω μνημῆα ἐστὶν Εὐρουσθέως· 10
φεύγοντα δὲ ἐκ τῆς Ἀττικῆς μετὰ τὴν πρὸς Ἡρακλείδας
μάχην ἐνταῦθα ἀποθανεῖν αὐτὸν ὑπὸ Ἰολάου λέγουσιν.
ἐκ ταύτης τῆς ὁδοῦ καταβάσιν Ἀπόλλωνος ἱερὸν ἐστὶ
Λατφόν, καὶ μετ' αὐτὸ Μεγαρεῦσιν ὄροι πρὸς τὴν Κο-
ρινθίαν, ἐνθα Ἰλλων τὸν Ἡρακλέους μονομαχῆσαι πρὸς
τὸν Ἀρκάδα Ἐχεμον λέγουσιν.

ΚΟΡΙΝΘΙΑΚΑ.

- 110 1. Ἡ δὲ Κορινθία χώρα, μοῖρα οὖσα τῆς Ἀργείας,
ἀπὸ Κορίνθου τὸ ὄνομα ἔσχηκε. Διὸς δὲ εἶναι Κόρινθον
οὐδένα οἶδα εἰπόντα πῶ σπουδῆ πλὴν Κορινθίων τῶν
πολλῶν, ἐπεὶ Εὐμήλος γε ὁ Ἀμφιλύτου τῶν Βακχιδῶν
καλουμένων, ὃς καὶ [τὰ] ἔπη λέγεται ποιῆσαι, φησὶν ἐν
τῇ Κορινθία συγγραφῇ, εἰ δὴ Εὐμήλου [γε] ἡ συγγραφὴ,
Ἐφύραν Ὠκεανοῦ θυγατέρα οἰκῆσαι πρῶτον ἐν τῇ γῆ
ταύτῃ, Μαραθῶνα δὲ ὕστερον τὸν Ἐπωπέως τοῦ Ἀλωέως
τοῦ Ἡλίου, φεύγοντα ἀνομίαν καὶ ὕβριν τοῦ πατρὸς, ἐς
τὰ παραθαλάσσια μετοικῆσαι τῆς Ἀττικῆς, ἀποθανόντος
δὲ Ἐπωπέως ἀφικόμενον ἐς Πελοπόννησον καὶ τὴν ἀρ-
χὴν διανείμαντα τοῖς παισὶν αὐτὸν ἐς τὴν Ἀττικὴν αὐτίς
ἀναχωρῆσαι, καὶ ἀπὸ μὲν Σικυῶνος τὴν Ἀσωπίαν, ἀπὸ
δὲ Κορίνθου τὴν Ἐφυραῖαν μετονομασθῆναι.
- 111 2. Κόρινθον δὲ οἰκοῦσι Κορινθίων μὲν οὐδεὶς ἔτι 2
τῶν ἀρχαίων, ἐποικοὶ δὲ ἀποσταλέντες ὑπὸ Ῥωμαίων.
αἴτιον δὲ τὸ συνέδριον τὸ Ἀχαιῶν· συντελοῦντες γὰρ ἐς
αὐτὸ καὶ οἱ Κορίνθιοι μετέσχον τοῦ πολέμου τοῦ πρὸς
Ῥωμαίους, ὃν Κριτόλαος στρατηγεῖν Ἀχαιῶν ἀποδεχθεὶς
παρεσκεύασε γενέσθαι, τοὺς τε Ἀχαιοὺς ἀναπέσας ἀπο-

στῆναι καὶ τῶν ἕξω Πελοποννήσου τοὺς πολλοὺς. Ῥωμαῖοι δὲ ὡς ἐκράτησαν τῷ πολέμῳ, παρείλοντο μὲν καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων τὰ ὄπλα καὶ τεῖχη περιεῖλον, ὅσαι τετειχισμέναι πόλεις ἦσαν. Κόρινθον δὲ ἀνάστατον Μομμίου ποιήσαντος, τοῦ τότε ἡγουμένου τῶν ἐπὶ στρατοπέδου Ῥωμαίων, ὕστερον λέγουσιν ἀνοικίσαι Καίσαρα, ὃς πολιτείαν ἐν Ῥώμῃ πρῶτος τὴν ἐφ' ἡμῶν κατεστήσατο· ἀνοικίσαι δὲ καὶ Καρχηδόνα ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῆς αὐτοῦ.

3 3. Τῆς δὲ Κορινθίας ἐστὶ γῆς καὶ ὁ καλούμενος Κρομυῶν ἀπὸ τοῦ Κρόμου τοῦ Ποσειδῶνος. ἐνταῦθα τραφῆναι φασὶ καὶ τῶν λεγομένων Θησέως κατὰ τὸ ἔπην *** ταύτην ἐστὶν ἔργον. προβοῦσι δὲ ἡ πίτυς ἄκρι γε ἐμοῦ πεφύκει παρὰ τὸν αἰγιαλόν, καὶ Μελικέρτου βωμὸς ἦν. ἐς τοῦτον τὸν τόπον ἐκκομισθῆναι τὸν παῖδα ὑπὸ δελφῖνος λέγουσι· κειμένῳ δὲ ἐπιτυχόντα Σίσυφον θάψαι τε ἐν τῷ Ἴσθμῳ καὶ τὸν ἀγῶνα ἐπ' αὐτῷ ποιῆσαι τῶν 4 Ἴσθμίων. 4. Ἔστι δὲ ἐπὶ τοῦ Ἴσθμοῦ τῆς ἀρχῆς, ἐνθα ὁ ληστής Σίνις λαμβανόμενος πιτύων ἤγεν ἐς τὸ κάτω σφᾶς· ὀπόσων δὲ μάχῃ κρατήσκειν, ἀπ' αὐτῶν δήσας ἀφήκεν ἂν τὰ δένδρα ἄνω φέρεσθαι· ἐνταῦθα ἐκατέρω τῶν πιτύων τὸν δεθέντα ἐπ' αὐτῇ εἴλκε, καὶ τοῦ δεσμοῦ μηδετέρωσι εἰκοντος ἄλλ' ἀμφοτέρωθεν ἐπ' ἴσης βιαζόμενον διεσπᾶτο ὁ δεδεμένος. τοιοῦτω διεφθάρη τρόπῳ καὶ αὐτὸς ὑπὸ Θησέως ὁ Σίνις· ἐκάθηρε γὰρ Θησεὺς τῶν 112 κακούργων τὴν ὁδὸν τὴν ἐς Ἀθήνας ἐκ Τροιζήνος, οὗς τε πρότερον κατηρίθμησα ἀνελών, καὶ ἐν Ἐπιδαύρῳ τῇ ἱερᾷ Περιφήτην Ἡφαίστου νομιζόμενον, κορύνῃ χαλκῇ 5 χρωόμενον ἐς τὰς μάχας. 5. Καθῆκει δὲ ὁ τῶν Κορινθίων ἰσθμὸς τῇ μὲν ἐς τὴν ἐπὶ Κερχαίας, τῇ δὲ ἐς τὴν ἐπὶ Λεχαίῳ θάλασσαν· τοῦτο γὰρ ἡπειρου ποιεῖ τὴν ἐντὸς χώραν. ὃς δὲ ἐπεχείρησε Πελοπόννησον ἐργάσασθαι νῆσον,

προαπέλιπε διορύσσαν Ἴσθμόν· καὶ ὅθεν μὲν διορύσειν ἤρξαντο δῆλόν ἐστιν, ἐς δὲ τὸ πετρῶδες οὐ προεχώρησαν ἀρχῆν· μένει δὲ, ὡς πεφύκει, καὶ νῦν ἡπειρος ὤν. Ἀλεξάνδρῳ τε τῷ Φιλίππου διασκάψαι Μίμαντα ἐθελήσαντι μόνου τοῦτο οὐ προεχώρησε τὸ ἔργον· Κυυδίου δὲ ἡ Πυθία τὸν ἰσθμὸν ὀρύσσοντας ἐπανσεν. οὕτω χαλεπὸν ἀνθρώπῳ τὰ θεῖα βιάσασθαι. 6. Τὸ δὲ οὐ Κορινθίοις μόνου περὶ τῆς χώρας ἐστὶν εἰρημένον, ἀλλὰ ἐμοὶ δοκεῖν Ἀθηναῖοι πρῶτοι περὶ τῆς Ἀττικῆς ἐσεμνολόγησαν· λέγουσι δὲ καὶ οἱ Κορίνθιοι Ποσειδῶνα ἐλθεῖν Ἠλίῳ περὶ τῆς γῆς ἐς ἀμφισβήτησιν, Βριάρεων δὲ διαλλακτὴν γενέσθαι σφίσιν, Ἴσθμόν μὲν καὶ ὅσα ταύτην διακασάντα εἶναι Ποσειδῶνος, τὴν δὲ ἄκραν Ἠλίῳ δόντα τὴν ὑπὲρ τῆς πόλεως. ἀπὸ μὲν τούτου λέγουσιν εἶναι τὸν Ἴσθμὸν Ποσειδῶνος.

7. Θεᾶς δὲ αὐτόθι ἄξια ἔστι μὲν θέατρον, ἔστι δὲ 7 στάδιον λίθου λευκοῦ. ἐλθόντι δὲ ἐς τοῦ θεοῦ τὸ ἱερὸν τοῦτο μὲν ἀθλητῶν νικησάντων τὰ Ἴσθμια ἐστήκασιν εἰκόνας, τοῦτο δὲ πιτύων δένδρα ἐστὶ πεφυτευμένα ἐπὶ στοίχου, τὰ πολλὰ ἐς εὐθὺν αὐτῶν ἀνήκοντα. τῷ ναῷ δὲ ὄντι μέγεθος οὐ μείζονι ἐφεστήκασι Τρίτωνες χαλκοῖ. καὶ ἀγάλματά ἐστιν ἐν τῷ προνάῳ, δύο μὲν Ποσειδῶνος, τρίτον δὲ Ἀμφιτρίτης, καὶ Θάλασσα, καὶ αὕτη χαλκῇ. 113 τὰ δὲ ἔνδον ἐφ' ἡμῶν ἀνέθηκεν Ἡρώδης Ἀθηναῖος, ἵππους τέσσαρας ἐπιχρῦσους πλὴν τῶν ὀπλῶν· ὀπλαὶ δὲ σφίσιν εἰσὶν ἐλέφαντος. καὶ Τρίτωνες δύο παρὰ τοὺς ἵππους εἰσὶ χρυσοί, τὰ μετ' ἱξὺν ἐλέφαντος καὶ οὗτοι· τῷ δὲ ἄρματι Ἀμφιτρίτη καὶ Ποσειδῶν ἐφεστήκασι, καὶ παῖς ὀρθός ἐστιν ἐπὶ δελφίνος ὁ Παλαίμων· ἐλέφαντος δὲ καὶ χρυσοῦ καὶ οὗτοι πεποιήνται. τῷ βάρῳ δὲ, ἐφ' οὗ τὸ ἄρμα, μέση μὲν ἐπείργασται Θάλασσα ἀνέχουσα Ἀφροδίτην παῖδα, ἐκατέρωθεν δὲ εἰσὶ αἱ Νηρηίδες καλούμε-

ναί. ταύταις καὶ ἐτέρωθι τῆς Ἑλλάδος βωμοὺς οἶδα ὄν-
 τας, τοὺς δὲ καὶ τεμένη σφίσις ἀναθέντας ποιμαίνουσιν,
 ἐνθα καὶ Ἀχιλλεὶ τιμαί. Δωτοῦς δὲ ἐν Γαβάλοις ἱερὸν
 ἐστὶν ἄγιον, ἐνθα πέπλος ἔτι ἐλείπετο, ὃν Ἕλληνες Ἐρι-
 9 φύλην λέγουσιν ἐπὶ τῷ παιδί λαβεῖν Ἀλκμαίωνι. 8. τοῦ
 Ποσειδῶνος δὲ εἰσὶν ἐπειρασμένοι τῷ βάθρῳ καὶ οἱ
 Τυνδάρεω παῖδες, ὅτι δὴ σωτήρες καὶ οὗτοι νεῶν καὶ
 ἀνθρώπων εἰσὶ ναυτιλλομένων. τὰ δὲ ἄλλα ἀνάκειται
 Γαλήνης ἄγαλμα καὶ Θαλάσσης, καὶ ἵππος εἰκασμένος
 κήτει τὰ μετὰ τὸ στέρον, Ἴνώ τε καὶ Βελλεροφόντης καὶ
 ὁ ἵππος ὁ Πήρασος.

II. Τοῦ περιβόλου δὲ ἐστὶν ἐντὸς Παλαίμονος ἐν
 ἀριστερᾷ ναός, ἀγάλματα δὲ ἐν αὐτῷ Ποσειδῶν καὶ Λευ-
 κοθέα καὶ αὐτὸς ὁ Παλαίμων. ἔστι δὲ καὶ ἄλλο Ἄδυτον
 καλούμενον, καθόδος δὲ ἐς αὐτὸ ὑπόγειος, ἐνθα δὴ τὸν 114
 Παλαίμονα κεκρύφθαι φασίν. ὃς δ' ἂν ἐνταῦθα ἢ Κο-
 ρινθίων ἢ ξένος ἐπίορκα ὁμόση, οὐδεμία ἐστὶν οἱ μηχανὴ
 διαφυγεῖν τοῦ ὄρκου. 2. καὶ δὴ ἱερὸν ἐστὶν ἀρχαῖον, Κυ-
 κλώπων καλούμενος βωμός, καὶ θύουσιν ἐπ' αὐτῷ Κύ-
 2 κλωπι. Τάφους δὲ Σισύφου καὶ Νηλέως, καὶ γὰρ Νηλέα
 ἀφικόμενον ἐς Κόρινθον νόσῳ τελευτήσαι φασὶ καὶ περὶ
 τὸν Ἰσθμὸν ταφῆναι, οὐκ ἂν οὐδὲ ζητοίη τις ἐπιλεξάμε-
 νος τὰ Εὐμήλου. Νηλέως μὲν γὰρ οὐδὲ Νέστορι ἐπι-
 δειχθῆναι τὸ μνήμα ὑπὸ Σισύφου φησί. χρῆναι γὰρ
 ἄγνωστον τοῖς πᾶσιν ὁμοίως εἶναι. Σίσυφον δὲ ταφῆναι
 μὲν ἐν τῷ Ἰσθμῷ, τὸν δὲ οἱ τάφον καὶ τῶν ἐφ' αὐτοῦ
 Κορινθίων ὀλίγους εἶναι τοὺς εἰδότας. Ὁ δὲ Ἰσθμικὸς
 ἀγὼν οὐδὲ ἀναστάντων ὑπὸ Μομμίου Κορινθίων ἐξέλι-
 πεν, ἀλλ' ὅσον μὲν χρόνον ἠρήματο ἢ πόλις, Σικωνίους
 ἀγειν ἐπετέτραπτο τὰ Ἰσθμια, οἰκισθείσης δὲ αὐθις ἐς
 τοὺς νῦν οἰκήτορας περιῆλθεν ἡ τιμῆ.

3 3. Κορινθίους δὲ τοῖς ἐπινείους τὰ ὀνόματα Λέχης

καὶ Κεγχρίας ἔδοσαν, Ποσειδῶνος εἶναι καὶ Πειρήνης τῆς
 Ἀχελῷου λεγόμενοι. πεποιήται δὲ ἐν Ἠοίαις μεγάλαις
 Οἰβάλου θυγατέρα εἶναι Πειρήνην. ἔστι δὲ ἐν Λεχαίῳ
 μὲν Ποσειδῶνος ἱερὸν καὶ ἄγαλμα χαλκοῦν, τὴν δὲ ἐς
 Κεγχρέας ἰόντων ἐξ Ἰσθμοῦ ναὸς Ἀρτέμιδος καὶ ξόανον
 ἀρχαῖον. ἐν δὲ Κεγχρέαις Ἀφροδίτης τέ ἐστὶ ναὸς καὶ
 ἄγαλμα λίθου, μετὰ δὲ αὐτὸν ἐπὶ τῷ ἐρύματι τῷ διὰ τῆς
 θαλάσσης Ποσειδῶνος χαλκοῦν. κατὰ δὲ τὸ ἕτερον πέρασ
 τοῦ λιμένος Ἀσκληπιοῦ καὶ Ἰσίδος ἱερά. Κεγχρεῶν δὲ
 ἀπαντικρὺ τὸ Ἑλένης ἐστὶ λουτρόν. ὕδωρ ἐς θάλασσαν
 115 ἐκ πέτρας ῥεῖ πολὺ καὶ ἄλμυρόν, ὕδατι ὁμοῖον ἀρχομένῳ
 θεομαίνεσθαι.

4. Αἰουσί δὲ ἐς Κόρινθον καὶ ἄλλα ἐστὶ κατὰ τὴν 4
 ὁδὸν μνήματα, καὶ πρὸς τῇ πύλῃ Διογένης τέθαπται, ὁ
 Σινωπεύς, ὃν κύνα ἐπίκλησιν καλοῦσιν Ἕλληνες. πρὸ δὲ
 τῆς πόλεως κυπαρίσσων ἐστὶν ἄλσος ὀνομαζόμενον Κρά-
 νειον. ἐνταῦθα Βελλεροφόντου τέ ἐστὶ τέμενος καὶ
 Ἀφροδίτης ναὸς Μελαινίδος, καὶ τάφος Λαῖδος, ᾧ δὴ
 λέαινα ἐπίθημά ἐστι κριὸν ἔχουσα ἐν τοῖς προτέροις πο-
 σίν. ἔστι δὲ καὶ ἄλλο ἐν Θεσσαλίᾳ Λαῖδος φάμενον μνήμα 5
 εἶναι. παρεγένετο γὰρ καὶ ἐς Θεσσαλίαν ἐρασθεῖσα Ἴπ-
 ποστράτου. τὸ δὲ ἐξ ἀρχῆς ἐξ Ἰκάρων αὐτὴν τῶν ἐν Σι-
 κελίᾳ λέγεται παῖδα οὔσαν ὑπὸ Νικίου καὶ Ἀθηναίων
 ἀλῶναι, πραθεῖσαν δὲ ἐς Κόρινθον ὑπερβαλέσθαι κάλλι
 τὰς τότε ἐταίρας, θανατωθῆναι τε οὕτω παρὰ Κορινθίοις
 ὡς ἀμφισβητεῖν σφᾶς καὶ νῦν ἔτι Λαῖδος.

5. Λόγου δὲ ἄξια ἐν τῇ πόλει τὰ μὲν λειπόμενα ἔτι 6
 τῶν ἀρχαίων ἐστίν, τὰ δὲ πολλὰ αὐτῶν ἐπὶ τῆς ἀκμῆς
 ἐποιήθη τῆς ὕστερον. ἔστιν οὖν ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς, ἐνταῦθα
 γὰρ πλεῖστά ἐστι τῶν ἱερῶν, Ἀρτεμῖς τε ἐπίκλησιν Ἐφε-
 σία, καὶ Διονύσου ξόανα ἐπίχρουσα πλὴν τῶν προσώπων.
 116 τὰ δὲ πρόσωπα ἀλοιφῇ σφίσις ἐρυθρᾷ κεκόσμηται. Λύ-

7 σιον δέ, τὸν δὲ Βάκχειον ὀνομάξουσι. 6. τα δὲ λεγόμενα
 ἐς τὰ ξόανα καὶ ἐγὼ γράφω. Πενθέα ὑβρίζοντα ἐς Διό-
 νυσον καὶ ἄλλα τολμᾶν λέγουσι καὶ τέλος ἐς τὸν Κιθαι-
 ρῶνα ἐλθεῖν ἐπὶ κατασκοπῇ τῶν γυναικῶν, ἀναβάντα δὲ
 ἐς δένδρον θεάσασθαι τὰ ποιούμενα· τὰς δέ, ὡς ἐφώρα-
 σαν, καθελκύσαι τε αὐτίκα Πενθέα καὶ ζῶντος ἀποσπᾶν
 ἄλλο ἄλλην τοῦ σώματος. ὕστερον δέ, ὡς Κορίνθιοι λέ-
 γουσιν, ἡ Πυθία χρᾶ σφίσις ἀνευρόντας τὸ δένδρον
 ἐκεῖνο ἴσα τῷ θεῷ σέβειν· καὶ ἀπ' αὐτοῦ διὰ τόδε τὰς
 8 εἰκόνας πεποιήνται ταύτας. 7. Ἔστι δὲ καὶ Τύχης ναός·
 ἄγαλμα ὀρθὸν Παρίου λίθου. παρὰ δὲ αὐτὸν θεοῖς πᾶσιν
 ἔστιν ἱερὸν. πλησίον δὲ φημιδομήται κρήνη, καὶ Ποσει-
 δῶν ἐπ' αὐτῇ χαλκοῦς καὶ δελφίς ὑπὸ τοῖς ποσίν ἐστι τοῦ
 Προσειδῶνος ἀφίεις ὕδωρ. καὶ Ἀπόλλων ἐπίκλησιν Κλά-
 ριος χαλκοῦς ἐστὶ, καὶ ἄγαλμα Ἀφροδίτης Ἐρμογένους
 Κυθηρίου ποιήσαντος. Ἐρμοῦ τέ ἐστιν ἄγαλματα χαλ-
 κοῦ μὲν καὶ ὀρθὰ ἀμφότερα, τῷ δὲ ἐτέρῳ καὶ ναὸς πε-
 ποιήται. τὰ δὲ τοῦ Διός, καὶ ταῦτα ὄντα ἐν ὑπαίθρῳ, τὸ
 μὲν ἐπίκλησιν οὐκ εἶχε, τὸν δὲ αὐτῶν Χθόνιον καὶ τὸν
 τρίτον καλοῦσιν Ὑψιστον.

III. Ἐν μέσῳ δὲ τῆς ἀγορᾶς ἐστὶν Ἀθηνᾶ χαλκῇ·
 τῷ βάθρῳ δὲ αὐτῆς ἐστὶ Μουσῶν ἄγαλματα ἐπειγρασμέ-
 να. ὑπὲρ δὲ τὴν ἀγορὰν ἐστὶν Ὀκταβίας ναὸς ἀδελφῆς
 Αὐγούστου βασιλεύσαντος Ῥωμαίων μετὰ Καίσαρα τὸν
 οἰκιστὴν Κορίνθου τῆς νῦν.

2. Ἐκ δὲ τῆς ἀγορᾶς ἐξιόντων τὴν ἐπὶ Λεγαίου προ-
 πύλαιά ἐστι καὶ ἐπ' αὐτῶν ἄγραφα ἐπίχρυσα, τὸ μὲν Φαέ-
 θοντα Ἥλιον παῖδα, τὸ δὲ Ἥλιον αὐτὸν φέρον. ὀλίγον
 δὲ ἀπωτέρω τῶν προπυλαίων ἐσιούσιν ἐν δεξιᾷ ἐστὶν 117
 Ἡρακλῆς χαλκοῦς. 3. μετὰ δὲ αὐτὸν ἔσοδος ἐστὶ τῆς Πει-
 ρήνης ἐς τὸ ὕδωρ. ἐπὶ δὲ αὐτῇ λέγουσιν ὡς ἡ Πειρήνη
 γένοιτο ὑπὸ δακρύων ἐξ ἀνθρώπου πηγῇ, τὸν παῖδα

ὀδυρομένη Κερχρίαν ὑπὸ Ἀρτέμιδος ἀκούσης ἀποθα-
 νούνα. κενόσμηται δὲ ἡ πηγὴ λίθῳ λευκῷ, καὶ πεποιή- 3
 μένα ἐστὶν οἰκήματα σπηλαίοις κατὰ ταῦτα, ἐξ ἧν τὸ
 ὕδωρ ἐς κρήνην ὑπαίθρου ρεῖ, πιεῖν τε ἡδύ, καὶ τὸν Κο-
 ρίνθιον χαλκὸν διάπυρον καὶ θερμὸν ὄντα ὑπὸ ὕδατος
 τούτου βάπτεσθαι λέγουσιν, ἐπεὶ χαλκός γε οὐκ ἔστι Κο-
 ρινθίος. ἔτι γε δὴ καὶ Ἀπόλλωνος ἄγαλμα πρὸς τῇ Πει-
 ρήνῃ καὶ περιβολός ἐστιν. ἐν δὲ αὐτῷ γραφὴ τὸ Ὀδυσ-
 σείως ἐς τοὺς μνηστήρας ἔχουσα τόλμημα.

4. Αὐθις δ' ἰοῦσιν ἐπὶ Λεγαίου τὴν εὐθείαν χαλκοῦς 4
 καθήμενός ἐστιν Ἐρμῆς, παρέστηκε δὲ οἱ κριός, ὅτι Ἐρ-
 μῆς μάλιστα δοκεῖ θεῶν ἐφορᾶν καὶ αὖξειν ποιίμνας,
 κατὰ δὴ καὶ Ὀμηρος ἐν Ἰλιάδι ἐποίησεν,
 υἱὸν Φόρβαντος πολυμήλου, τὸν δὲ μάλιστα
 Ἐρμείας Τρώων ἐφίλει καὶ κτήσιν ὄπασσε.

τὸν δὲ ἐν τελετῇ Μητρὸς ἐπὶ Ἐρμῆ λεγόμενον καὶ τῷ
 κριῷ λόγον ἐπιστάμενος οὐ λέγω. μετὰ δὲ τὸ ἄγαλμα τοῦ
 Ἐρμοῦ Ποσειδῶν καὶ Λευκοθέα καὶ ἐπὶ δελφίνος ἐστὶν ὁ
 Παλαίμων. 5. Λουτρά δὲ ἐστὶ μὲν πολλαχοῦ Κορινθίοις 5
 καὶ ἄλλα, τὰ μὲν ἀπὸ τοῦ κοινοῦ, τὸ δὲ βασιλέως Ἀδρια-
 νοῦ κατασκευάσαντος· τὸ δὲ ὀνομαστότατον αὐτῶν πλη-
 σίον τοῦ Ποσειδῶνος. τοῦτο δὲ Εὐρυνκλῆς ἐποίησεν ἀνὴρ
 Σπαρτιάτης, λίθοις κοσμήσας καὶ ἄλλοις καὶ ὃν ἐν Κρο-
 κείῳ χώρῳ τῆς Λακωνικῆς ὀρύσσουσιν. ἐν ἀριστερᾷ δὲ
 τῆς ἐσόδου Ποσειδῶν καὶ μετ' αὐτὸν Ἀρτεμις θηρεῦσιν
 118 ἔστηκε. Κρήναι δὲ πολλαὶ μὲν ἀνὰ τὴν πόλιν πεποιήνται
 πᾶσαν, ἅτε ἀφθόνου γέοντός σφίσις ὕδατος, καὶ ὃ δὴ
 βασιλεὺς Ἀδριανὸς ἐσήγαγεν ἐκ Στυμφήλου· θεᾶς δὲ
 μάλιστα ἀξία ἢ παρὰ τὸ ἄγαλμα τὸ τῆς Ἀρτέμιδος, καὶ ὁ
 Βελλεροφόντης ἐπεστι, καὶ τὸ ὕδωρ οἱ δι' ὀπλῆς ἵππου
 ρεῖ τοῦ Πηγάσου.

Ἐτέρων δὲ ἐκ τῆς ἀγορᾶς τὴν ἐπὶ Σικυῶνα ἐρχομέ- 6

νοις ἔστιν ἰδεῖν ἐν δεξιᾷ τῆς ὁδοῦ ναὸς καὶ ἄγαλμα χαλκοῦν Ἀπόλλωνος, καὶ ὀλίγον ἀπωτέρω κρήνη καλούμενη Γλαύκης· ἐς γὰρ ταύτην ἔρριψεν αὐτήν, ὡς λέγουσι, τῶν Μηδείας ἔσεσθαι φαρμάκων τὸ ὕδωρ νομίζουσα ἰαμα. 6. Ὑπὲρ ταύτην πεποιήται τὴν κρήνην καὶ τὸ καλούμενον Ῥιδαῖον. παρὰ δὲ αὐτὸ μνήμα ἔστι τοῖς Μηδείας παισίν· [ᾧν] ὀνόματα μὲν σφισι Μέρμερος καὶ Φέρης, καταλιθωθῆναι δὲ ὑπὸ Κορινθίων λέγονται τῶν 7 δώρων ἕνεκα ᾧν τῇ Γλαύκῃ κομίσαι φασὶν αὐτούς· ἅτε δὲ τοῦ θανάτου βιαίου καὶ οὐ σὺν τῷ δικαίῳ γενομένου, τὰ τέκνα Κορινθίων τὰ νήπια ὑπ' αὐτῶν ἐφθείροτο, πρὶν ἢ χρῆσαντος τοῦ θεοῦ θυσίαι τε αὐτοῖς ἐπέτειοι κατέστησαν καὶ Δεῖμα ἐπεστάθη. τοῦτο μὲν δὴ καὶ ἐς ἡμᾶς ἐτι λείπεται, γυναικὸς ἐς τὸ φοβερώτερον εἰκῶν πεποιημένη· Κορίνθου δὲ ἀναστάτου γενομένης ὑπὸ Ῥωμαίων καὶ Κορινθίων τῶν ἀρχαίων ἀπολομένου, οὐκ ἐτι ἐκείναι καθεστήκασιν αὐτοῖς αἱ θυσίαι παρὰ τῶν ἐποίκων, οὐδὲ ἀποκείρονται σφισιν οἱ παῖδες, οὐδὲ μέ- 8 λαιναν φοροῦσιν ἐσθῆτα. 7. Μήδεια δὲ τότε μὲν ἐλθοῦσα ἐς Ἀθήνας συνώκησεν Αἰγεί, χρόνῳ δὲ ὕστερον φωραθεῖσα ἐπιβουλεύειν Θησεῖ καὶ ἐξ Ἀθηναίων ἔφυγε, παραγενομένη δὲ ἐς τὴν λεγομένην τότε Ἀρίαν τοῖς ἀνθρώποις ἔδωκε τὸ ὄνομα καλεῖσθαι Μήδους ἀπ' αὐτῆς. τὸν δὲ παῖδα, ὃν ἐπήγετο φεύγουσα ἐς τοὺς Ἀρίους, γενέσθαι λέγουσιν ἐξ Αἰγείας, ὄνομα δὲ οἱ Μῆδον εἶναι. Ἑλλάνικος δὲ αὐτὸν Πολύξενον καλεῖ, καὶ πατὴρ Ἰάσονος 9 φησιν εἶναι. ἔπη δὲ ἔστιν ἐν Ἑλλήσι Ναυπάκτια ὀνομαζόμενα· πεποιήται δὲ ἐν αὐτοῖς Ἰάσωνα ἐξ Ἰωλκοῦ μετὰ τὸν Πελίου θάνατον ἐς Κόρκυραν μετοικῆσαι, καὶ οἱ Μέρμερον μὲν τὸν πρεσβύτερον τῶν παιδῶν ὑπὸ λεάνης διαφθαρεῖναι θηρευόντα ἐν τῇ πέτρῳ ἠπίερω· Φέ- 119 ρητι δὲ οὐδὲν ἔστιν ἐς μνήμην προσκειμένον. Κιναιθῶν

δὲ ὁ Λακεδαιμόνιος, ἐγενεαλόγησε γὰρ καὶ οὗτος ἔπεσι, Μήδειον καὶ θυγατέρα Ἐριώπην Ἰάσονι εἶπεν ἐκ Μηδείας γενέσθαι· πέρα δὲ ἐς τοὺς παῖδας οὐδὲ τούτῳ πεποιημένα ἔστιν. 8. Εὐμηλος δὲ Ἡλιόν ἔφη δοῦναι τὴν 10 χώραν Ἀλωεῖ μὲν τὴν Ἀσωπίαν, Αἰήτη δὲ τὴν Ἐφυραϊάν· καὶ Αἰήτην ἀπιόντα ἐς Κόλχους παρακαταθέσθαι Βούνῳ τὴν γῆν, Βούνον δὲ Ἐρμοῦ καὶ Ἀλκιδαιμείας εἶναι, καὶ ἐπεὶ Βούνος ἐτελεύτησεν, οὕτως Ἐπωπέα τὸν Ἀλωέως καὶ τὴν Ἐφυραϊῶν σχεῖν ἀρχήν· Κορίνθου δὲ ὕστερον τοῦ Μαραθῆνος οὐδένα ὑπολιπομένου παῖδα, τοὺς Κορινθίους Μήδειαν μεταπεμφαμένους ἐξ Ἰωλκοῦ παραδοῦναι οἱ τὴν ἀρχήν· βασιλεύειν μὲν δὴ δι' αὐτήν 11 Ἰάσωνα ἐν Κορίνθῳ, Μήδεια δὲ παῖδας μὲν γίνεσθαι, τὸ δὲ αἰεὶ τικτόμενον κατακρύπτειν αὐτὸ ἐς τὸ ἱερὸν φέρουσαν τῆς Ἥρας, κατακρύπτειν δὲ ἀθανάτους ἔσεσθαι νομίζουσαν· τέλος δὲ αὐτήν τε μαθεῖν ὡς ἡμαρτήμοι τῆς ἐλπίδος, καὶ ἅμα ὑπὸ τοῦ Ἰάσονος φωραθεῖσαν, οὐ γὰρ αὐτὸν ἔχειν δεομένη συγγνώμην, ἀποπλέοντα δὲ ἐς Ἰωλκὸν οἴχεσθαι, τούτων δὲ ἕνεκα ἀπελθεῖν καὶ Μήδειαν παραδοῦσαν Σισύφῳ τὴν ἀρχήν. τάδε μὲν οὕτως ἔχοντα ἐπελεξάμην.

IV. Τοῦ μνήματος δὲ ἔστιν οὐ πόρρω Χαλινίτιδος Ἀθηναῖς ἱερὸν· Ἀθηναῖν γὰρ θεῶν μάλιστα συγκρατεργασθαι τὰ τε ἄλλα Βελλεροφόντη φασί, καὶ ὡς τὸν Πήγασόν οἱ παραδοίη χειρωσαμένη τε καὶ ἐνθείσα αὐτῇ τῷ Ἰππῳ χαλινόν. τὸ δὲ ἄγαλμά οἱ τοῦτο ξοάνον ἔστι, πρόσωπον δὲ καὶ χεῖρες καὶ ἄκροι πόδες εἰς λευκοῦ λίθου. 2. Βελλεροφόντην δὲ οὐκ αὐτοκράτορα ὄντα βασιλεύειν, 2 εἶναι δὲ ἐπὶ Προίτῳ καὶ Ἀργείοις ἐγὼ τε πείθομαι καὶ ὅστις τὰ Ὀμήρου μὴ πάρεργον ἐπελέξατο. φαίνονται δὲ καὶ Βελλεροφόντου μετοικῆσαντος ἐς Λυκίαν οὐδὲν ἦσαν οἱ Κορίνθιοι τῶν ἐν Ἀργεῖ δυναστῶν ἢ Μυκήναις

ὕπακοοῦντες· ἰδίᾳ τε οὐδένα παρέσχοντο ἄρχοντα τῆς 120
ἐπὶ Τροίαν στρατιᾶς, συντεταγμένοι δὲ Μυκηναίοις καὶ
ὄσων ἄλλων Ἀγαμέμνων ἠγεῖτο μετέσχον τοῦ στόλου.
33. Σισύφῳ δὲ οὐτι Γλαῦκος μόνον ὁ Βελλεροφόντου πα-
τήρ, ἀλλὰ καὶ ἕτερος υἱὸς ἐγένετο Ὀρυνθίων, ἐπὶ δὲ αὐ-
τῷ Θέσσανδρός τε καὶ Ἄλμος. Ὀρυνθίωνος δὲ ἦν Φῶκος,
Ποσειδῶνος δὲ ἐπὶ κλησιν. καὶ ὁ μὲν ἀπέφησεν ἐς Τιθο-
ρέαν τῆς νῦν καλουμένης Φωκίδος, Θόας δὲ Ὀρυνθίωνος
υἱὸς νεώτερος κατέμεινεν ἐν τῇ Κορίνθῳ. Θόαντος δὲ
Δαμοφῶν, Δαμοφῶντος δὲ ἦν Προπόδας, Προπόδα δὲ
Δωριίδας καὶ Ἰανθίδας. τούτων βασιλεύοντων Δωριεῖς
στρατεύουσιν ἐπὶ Κόρινθον· ἠγεῖτο δὲ Ἀλήτης Ἰππότου
τοῦ Φύλαντος τοῦ Ἀντιόχου τοῦ Ἡρακλέους. Δωριίδας
μὲν οὖν καὶ Ἰανθίδας παραδόντες τὴν βασιλείαν Ἀλήτη
καταμένουσιν αὐτοῦ, τῶν δὲ Κορινθίων ὁ δῆμος ἐξέπε-
4 σεν ὑπὸ Δωριέων κρατηθεὶς μάχη. Ἀλήτης δὲ αὐτὸς τε
καὶ οἱ ἀπόγονοι βασιλεύουσιν ἐς μὲν Βάκχιν τὸν Πρού-
μνιδος ἐπὶ γενεᾶς πέντε, 4. ἀπὸ τούτου δὲ οἱ Βακχίδαι
καλούμενοι πέντε ἄλλας γενεᾶς ἐς Τελέστην τὸν Ἀρι-
στοδήμου. καὶ Τελέστην μὲν κατὰ ἔχθος Ἀριεὺς καὶ Πε-
ράντας κτείνουσι, βασιλεὺς δὲ οὐδεὶς ἐτι ἐγένετο, πρυ-
τάνεις δὲ ἐκ Βακχιδῶν ἐνιαυτὸν ἄρχοντες, ἐς ὃ Κύψελος
τυραννήσας ὁ Ἡετίωνος ἐξέβαλε τοὺς Βακχίδας· ἀπόγο-
νος δὲ ἦν ὁ Κύψελος Μέλανος τοῦ Ἀντάσου. Μέλανα δὲ
ἐκ Γουούσσης τῆς ὑπὲρ Σικυῶνος στρατεύοντα σὺν Δω-
ριεῦσιν ἐπὶ Κόρινθον Ἀλήτης τὸ μὲν παραντίκα, ἀπει-
πόντος τοῦ θεοῦ, παρ' ἄλλους τῶν Ἑλλήνων ἐκέλευσεν
ἀποχωρεῖν, ὕστερον δὲ ἀμαρτῶν τοῦ χρησιμοῦ δέχεται
σύνοικον. τοιαῦτα μὲν ἐς τοὺς Κορινθίων βασιλέας συμ- 121
βάντα εὔρισκον.

5 5. Τὸ δὲ ἱερόν τῆς Ἀθηνᾶς τῆς Χαλινίτιδος πρὸς τῷ
θεάτρῳ σφίσις ἐστίν, καὶ πλησίον ξόανον γυμνὸν Ἡρα-

κλέους· Δαιδάλου δὲ αὐτό φασιν εἶναι τέχνην. Δαιδα-
λος δὲ ὀπόσα εἰργάσατο, ἀτοπώτερα μὲν ἐστὶν ἐτι τὴν
ὄψιν, ἐπιπρέπει δὲ ὅμως τι καὶ ἐνθεον τούτοις. ὑπὲρ δὲ
τὸ θεάτρον ἐστὶν ἱερόν Διὸς Καπετωλίου φωνῇ τῇ Ῥω-
μαίων· κατὰ Ἑλλάδα δὲ γλωσσαν Κορυφαῖος ὀνομάζοιτ'
ἄν. 6. τοῦ θεάτρον δὲ ἐστὶ τοῦδε οὐ πόρρω γυμνάσιον
τὸ ἀρχαῖον καὶ πηγὴ καλουμένη Λέρινα· κίονες δὲ ἐστή-
κασι περὶ αὐτήν, καὶ καθέδραι πεποιήνται τοὺς ἐσελ-
θόντας ἀναψύχειν ὥρα θεήρους. πρὸς τούτῳ τῷ γυμνα-
σίῳ ναοὶ θεῶν εἰσίν, ὁ μὲν Διὸς, ὁ δὲ Ἀσκληπιοῦ. τὰ δὲ
ἀγάλματα, Ἀσκληπιὸς μὲν καὶ Ἰγρία λευκοῦ λίθου, τὸ
δὲ τοῦ Διὸς χαλκοῦν ἐστίν. 7. Ἀνιοῦσι δὲ ἐς τὸν Ἀκρο- 6
κόρινθον, ἣ δὲ ἐστὶν ὄρους ὑπὲρ τὴν πόλιν κορυφῇ,
Βριάρεω μὲν Ἠλίῳ δόντος αὐτήν, ὅτε ἐδίκαζεν, Ἠλίῳ
δὲ, ὡς οἱ Κορίνθιοι φασιν, Ἀφροδίτῃ παρέντος, ἐς δὴ
τὸν Ἀκροκόρινθον τοῦτον ἀνιοῦσίν ἐστιν Ἴσιδος τεμένη,
ὣν τὴν μὲν Πελαγίαν τὴν δὲ Αἰγυπτίαν αὐτῶν ἐπονομά-
ζουσιν, καὶ δύο Σαράπιδος, ἐν Κανώβῳ καλουμένου τὸ
ἕτερον. μετὰ δὲ αὐτὰ Ἠλίῳ πεποιήνται βωμοί, καὶ
Ἀνάγκης καὶ Βίας ἐστὶν ἱερόν· ἐσιεῖναι δὲ ἐς αὐτὸ οὐ
νομίζουσιν. ὑπὲρ τοῦτο Μητρὸς θεῶν ναὸς ἐστὶ [καὶ 7
στήλη] καὶ Θρόνος· λίθων καὶ αὐτὴ καὶ ὁ Θρόνος. ὁ δὲ
τῶν Μοιρῶν καὶ ὁ Διμήτρος καὶ Κόρης οὐ φανερὰ
ἔχουσι τὰ ἀγάλματα. ταύτη καὶ τὸ τῆς Βονναίας ἐστὶν
Ἡρας ἱερόν, ἰδρυσαμένου Βούνου τοῦ Ἐρμού· καὶ δι'
αὐτὸ ἡ θεὸς καλεῖται Βονναία.

V. Ἀνελθοῦσι δὲ ἐς τὸν Ἀκροκόρινθον ναὸς ἐστὶν
Ἀφροδίτης· ἀγάλματα δὲ αὐτῇ τε ἀπλισμένη καὶ Ἥλιος
καὶ Ἡρας ἔχων τόξον. τὴν δὲ πηγὴν, ἣ ἐστὶν ὀπισθεν
τοῦ ναοῦ, δῶρον μὲν Ἀσωποῦ λέγουσιν εἶναι, δοθῆναι
δὲ Σισύφῳ· τούτου γὰρ εἰδότα ὡς εἴη Ζεὺς ἠρηπικῶς
Αἰγυπτιαν θυγατέρα Ἀσωποῦ, μὴ πρότερον φάναι ζη-
PAUSAN. I. 8

τοῦντι μηνύσειν πρὶν ἢ οἱ καὶ ἐν Ἀκροκορίνθῳ γένοιτο 122
 ὕδωρ. δόντος δὲ Ἀσωποῦ μηνύει τε οὕτως, καὶ ἀντὶ τοῦ
 μηνύματος δίκην, ὅτε πιστά, ἐν Αἰδου δίδωσιν. ἤκουσα
 δὲ ἤδη τὴν Πειρήνην φαμένω εἶναι ταύτην, καὶ τὸ ὕδωρ
 2 αὐτόθεν ὑπορρεῖν τὸ ἐν τῇ πόλει. 2. Ὁ δὲ Ἀσωπὸς οὐ-
 τος ἄρχεται μὲν ἐκ τῆς Φλιασίας, ῥέων δὲ διὰ τῆς Σικνω-
 νίας ἐκδίδωσιν ἐς τὴν ταύτη θάλασσαν. θυγατέρας δὲ
 αὐτοῦ γενέσθαι Φλιασίοι φασὶ Κόρκυραν καὶ Αἰγίναν
 καὶ Θήβην· ἀπὸ μὲν δὴ Κορκύρας καὶ Αἰγίνης τὰς νή-
 σους Σχερίαν καὶ Οἰνώνην καλουμένας μετονομασθή-
 ναι, ἀπὸ δὲ Θήβης τὴν ὑπὸ τῇ Καδμείᾳ κληθῆναι. Θε-
 βαῖοι δὲ οὐχ ὁμολογοῦσι, φάμενοι τοῦ Βοιωτίου τὴν
 3 Θήβην Ἀσωποῦ καὶ οὐ τοῦ παρὰ Φλιασίοις εἶναι. τὰ δὲ
 ἄλλα ἐς τὸν ποταμὸν Φλιασίοι καὶ Σικνώνιοι λέγουσι,
 τὸ ὕδωρ ἐπηλυ καὶ οὐκ ἐγγώριον εἶναι οἱ. Μαίανδρον
 γὰρ κατιόντα ἐκ Κελαινῶν διὰ Φρυγίας καὶ Καρίας καὶ
 ἐκδιδόντα ἐς τὴν πρὸς Μιλήτην θάλασσαν ἐς Πελοπόννη-
 σον ἔρχεσθαι καὶ ποιεῖν τὸν Ἀσωπὸν. οἶδα δὲ καὶ Δη-
 λῶν τοιοῦτο ἀκούσας ἕτερον, ὕδωρ ὃ καλοῦσιν Ἰνωπὸν
 εἶναι σφίσι ἐκ τοῦ Νείλου. καὶ δὴ καὶ αὐτὸν ἔχει τὸν
 Νεῖλον λόγος Εὐφράτην ὄντα ἐς ἔλος ἀφανίζεσθαι καὶ
 αὐθις ἀνιόντα ὑπὲρ Αἰθιοπίας Νείλου γίνεσθαι. Ἀσω-
 4 ποῦ μὲν περὶ τοιαῦτα ἤκουσα. 3. Ἐκ δὲ τοῦ Ἀκροκορίν-
 θου τραπεῖσι τὴν ὄρεινὴν πύλη τέ ἐστιν ἡ Τευεατικὴ καὶ
 Εἰληθυίας ἱερὸν· ἐξήκοντα δὲ ἀπέχει μάλιστα στάδια ἢ
 καλουμένη Τευέα. οἱ δὲ ἄνθρωποι φασιν οἱ ταύτη Τρωῆς
 εἶναι, αἰχμάλωτοι δὲ ὑπὸ Ἑλλήνων ἐκ Τενέδου γενόμε-
 νοι ἐνταῦθα Ἀγαμέμνονος δόντος οἰκῆσαι· καὶ διὰ ταῦτο
 θεῶν μάλιστα Ἀπόλλωνα τιμῶσιν.
 5 4. Ἐκ Κορίνθου δὲ οὐκ ἐς μεσόγαιαν ἀλλὰ τὴν ἐπὶ
 Σικνωῶνα ἰοῦσι ναὸς ἐμπερησμένος ἐστὶν οὐ πόρρω τῆς
 πόλεως, ἐν ἀριστεροῦ δὲ τῆς ὁδοῦ. γεγόνασι μὲν δὴ καὶ 123

ἄλλοι πόλεμοι περὶ τὴν Κορινθίαν, καὶ πῦρ ἐπέλαβεν,
 ὡς τὸ εἰκός, καὶ οἰκίας καὶ ἱερὰ τὰ ἔξω τείχους· ἀλλὰ
 τοῦτόν γε τὸν ναὸν Ἀπόλλωνος εἶναι λέγουσι, καὶ ὅτι
 Πύρρος κατακαύσειεν ὁ Ἀχιλλέως αὐτόν. χρόνῳ δὲ ὕστε-
 ρον ἤκουσα καὶ ἄλλο τοιόνδε, ὡς οἱ Κορίνθιοι Διὶ ποιή-
 σαιτο Ὀλυμπίῳ τὸν ναόν, καὶ ὡς ἐξαίφνης πῦρ ποθεν
 ἐμπεσὸν διαφθείρειεν αὐτόν. 5. Σικνώνιοι δέ, οὗτοι γὰρ 6
 ταύτη Κορινθίοις εἰσὶν ὁμοροί, περὶ τῆς χώρας τῆς σφε-
 τέρας λέγουσιν ὡς Αἰγιάλεὺς αὐτόχθων πρῶτος ἐν αὐτῇ
 γένοιτο, καὶ Πελοποννήσου δὲ ὅσον ἐτι καλεῖται καὶ νῦν
 Αἰγιάλος, ἀπ' ἐκείνου βασιλεύοντος ὀνομασθῆναι, καὶ
 Αἰγιάλειαν αὐτὸν οἰκίσει πρῶτον ἐν τῷ πεδίῳ πόλιν·
 οὐδ' ἐστὶ νῦν σφίσι τὸ ἱερὸν τῆς Ἀθηναῶν, ἀκρόπολιν
 τοῦτο εἶναι. Αἰγιάλεως δὲ Εὐρώπα γενέσθαι φασίν, Εὐ-
 ρωπος δὲ Τελχίνα, Τελχίνος δὲ Ἄπιν. οὗτος ὁ Ἄπις ἐς 7
 τοσόνδε ἠύξθη δυνάμειος πρὶν ἢ Πέλοπα ἐς Ὀλυμπίαν
 ἀφικέσθαι, ὡς τὴν ἐντὸς Ἰσθμοῦ χώραν Ἀπίαν ἀπ' ἐκεί-
 νου καλεῖσθαι. Ἄπιδος δὲ ἦν Θελξίων, Θελξίονος δὲ Αἰ-
 γυρος, τοῦ δὲ Θουρίμαχος, Θουριμάχου δὲ Λεύκιππος·
 Λευκίππῳ δὲ ἄρρενες παῖδες οὐκ ἐγένοντο, θυγάτηρ δὲ
 Καλχινία. ταύτη τῇ Καλχινίᾳ Ποσειδῶνα συγγενέσθαι
 φασί, καὶ τὸν τεχθέντα ὑπ' αὐτῆς ἔθρεψεν ὁ Λεύκιππος,
 καὶ τελευτῶν παρεδάκην οἱ τὴν ἀρχήν· ὄνομα δὲ ἦν Πέ-
 8 ρατος τῷ παιδί. τὰ δὲ ἐς Πλημναῖον τὸν Περάτου μά-
 λιστα ἐφαίνετό μοι θαύματος ἄξια· τὰ γὰρ οἱ τικτό-
 μενα ὑπὸ τῆς γυναικὸς ἀντίκα ὁπότε πρῶτον κλαύ-
 σειεν ἠφίει τὴν ψυχὴν, ἐς ὃ Δημήτηρ ἔλεον ἴσχει Πλη-
 μναῖον, παραγενομένη δὲ ἐς τὴν Αἰγιάλειαν ὡς δὴ
 γυνὴ ξένη Πλημναίῳ παῖδα ἀνέθρεψεν Ὀρθόπολιν.
 Ὀρθοπόλιδι δὲ θυγάτηρ γίνεται Χρυσόρθη· ταύτην
 τεκεῖν νομίζουσιν ἐξ Ἀπόλλωνος, καὶ ὁ παῖς ἀνομάσθη
 8*

Κόρωνος. Κορώνου δὲ γίνονται Κόραξ καὶ νεώτερος Λαμέδων.

VI. Κόρακος δὲ ἀποθανόντος ἄπαιδος, ὑπὸ τοῦτον¹²⁴ τὸν καιρὸν Ἐπωπεύς ἀφικόμενος ἐκ Θεσσαλίας ἔσχε τὴν ἀρχήν. ἐπὶ τούτου βασιλεύοντος στρατὸν σφισι πολέμιον λέγουσιν ἐς τὴν χώραν τότε ἐλθεῖν πρώτον, τὰ πρὸ τοῦ πάντα τὸν χρόνον διατελέσασιν ἐν εἰρήνῃ. 2. αἰτία δὲ ἦδε. Ἀντιόπης ἐν Ἑλλήσι τῆς Νυκτέως ὄνομα ἦν ἐπὶ κάλλει, καὶ οἱ καὶ φήμη προσῆν Ἀσωποῦ θυγατέρα, ὃς τὴν Θηβαίδα καὶ Πλαταιίδα ὀρίζει, καὶ οὐ Νυκτέως εἰ-² ναι. ταύτην οὐκ οἶδα εἴτε γυναικα αἰτήσας εἴτε θρασύ- τερα ἐξ ἀρχῆς βουλευσάμενος Ἐπωπεύς ἀρπάξει. ὡς δὲ οἱ Θηβαῖοι σὺν ὅπλοις ἤλθον, ἐνταῦθα τιρώσκειται μὲν Νυκτεύς, ἐτρώθη δὲ κρατῶν τῇ μάχῃ καὶ Ἐπωπεύς. Νυκτέα μὲν δὴ κάμνοντα ὀπίσω κομίζουσιν ἐς Θήβας, καὶ ὡς ἔμελλε τελευτᾶν, Λύκον ἀδελφὸν ὄντα παραδίδωσι Θηβαίων ἐν τῷ παρόντι ἄρχειν. Λάβδαμον γὰρ τὸν Πολυδώρου τοῦ Κάδμου παῖδα ἔτι αὐτὸς τε ἐπετρόπευεν ὁ Νυκτεύς, καὶ τότε ἀπέλιπεν ἐπιτροπεύειν ἐκείνῳ. τοῦ-³ τον οὖν τὸν Λύκον ἰκέτευσε στρατῶ μείζονι ἐπὶ τὴν Αἰγιάλειαν ἐλάσαντα τιμωρήσασθαι μὲν Ἐπωπέα, κακοῦν δέ, εἰ λάβοι, καὶ αὐτὴν Ἀντιόπην. Ἐπωπεύς δὲ τὸ μὲν παραντίκα ἐπινίκια ἔθνε καὶ Ἀθηναῖς ὠκοδόμει ναόν, ἐπ' ἐξειργασμένῳ δὲ εὔξατο ἐνδείξασθαι τὴν θεὸν εἰ οἱ τετελεσμένος ἐστὶν ὁ ναὸς κατὰ γνώμην· μετὰ δὲ τὴν εὐχὴν ἔλαιον λέγουσι θυῆναι πρὸ τοῦ ναοῦ. Ἦστερον δὲ καὶ Ἐπωπέα κατέλαβεν ἀποθανεῖν ὑπὸ τοῦ τραύματος ἀμεληθέντος κατ' ἀρχάς, ὡς μηδὲν ἔτι Λύκῳ δεῆσαι πο-⁴ λέμου. Λαμέδων γὰρ ὁ Κορώνου βασιλεύσας μετὰ Ἐπω- πέα ἐξέδωκεν Ἀντιόπην. ἡ δὲ ὡς ἐς Θήβας ἦγετο τὴν ἐπ' Ἐλευθερῶν, ἐνταῦθα καθ' ὁδὸν τίκτει. καὶ ἐπὶ τούτῳ πεποιήκεν Ἄσιος ὁ Ἀμφιπτολέμου

125 Ἀντιόπη δ' ἔτεκε Ζῆθου καὶ Ἀμφίονα δῖον,
Ἄσωποῦ κούρη ποταμοῦ βαθυδινήεντος,
Ζηρὶ τε κυσάμενῃ καὶ Ἐπωπέῃ ποιμένι λαῶν.
Ὅμηρος δὲ σφᾶς ἀνήγαγεν ἐπὶ τὸ σεμνότερον τοῦ γέ-
νους, καὶ Θήβας φησὶν οἰκίσαι πρώτους, ἀποκρίνων τὴν
κάτω πόλιν, ἐμοὶ δοκεῖν, ἀπὸ τῆς Καδμείας. Λαμέδων⁵
δὲ βασιλεύσας ἔργημεν ἐξ Ἀθηναίων γυναικα Φηνῶ Κλυ-
τίου· καὶ ὕστερον γενομένου οἱ πολέμου πρὸς Ἀρχαν-
δρον καὶ Ἀρχιτέλῃν τοὺς Ἀχαιοῦ συμμαχῆσονται ἐπηγά-
γετο Σικυῶνα ἐκ τῆς Ἀττικῆς, καὶ θυγατέρα τε συνῶκι-
σεν αὐτῷ Ζευξίππην, καὶ ἀπὸ τούτου βασιλεύσας ἡ
γῆ Σικυωνία καὶ Σικυῶν ἀντὶ Αἰγιάλειας ἡ πόλις ὠνο-
μάσθη. 3. Σικυῶνα δὲ οὐ Μαραθῶνος τοῦ Ἐπωπέως,
Μητίονος δὲ εἶναι τοῦ Ἐρεχθέως φαθόν. ὁμολογεῖ δὲ
σφισι καὶ Ἄσιος, ἐπεὶ Ἡσιόδός γε καὶ Ἴβυκος, ὁ μὲν
ἐποίησεν ὡς Ἐρεχθέως εἶη Σικυῶν, Ἴβυκος δὲ εἶναι Πέ-
λοπὸς φησὶν αὐτόν. Σικυῶνος δὲ γίνετα Χθονοφύλη,⁶
Χθονοφύλης δὲ καὶ Ἐρμου Πόλυβον γενέσθαι λέγου-
σιν· ὕστερον δὲ αὐτὴν Φλίας ὁ Διονύσου γαμεῖ, καὶ οἱ
παῖς Ἀνδροδάμας γίνετα. Πόλυβος δὲ Ταλαῶ τῷ Βίαν-
τος βασιλεύοντι Ἀργείων Ἀνσιάνασσαν τὴν θυγατέρα
ἔδωκε· καὶ ὅτε Ἀδραστος ἔφρευγεν ἐξ Ἀργους, παρὰ Πό-
λυβου ἤλθεν ἐς Σικυῶνα καὶ ὕστερον ἀποθανόντος Πο-
λύβου τὴν ἐν Σικυῶνι ἀρχὴν ἔσχεν. Ἀδράστου δὲ ἐς
Ἀργος κατελθόντος Ἰανίσκος ἀπόγονος Κλυτίου τοῦ
Λαμέδωντι κηδεύσας ἐλθὼν ἐκ τῆς Ἀττικῆς ἐβασί-
λευσεν, ἀποθανόντος δὲ Ἰανίσκου Φαῖστος τῶν Ἡρα-
κλέους λεγόμενος παίδων καὶ οὗτος εἶναι. Φαίστου δὲ⁷
κατὰ μαντείαν μετοικήσαντος ἐς Κρήτην βασιλεῦσαι λέ-
γεται Ζευξίππος Ἀπόλλωνος υἱὸς καὶ νύμφης Συλλίδος.
4. Μετὰ δὲ Ζευξίππον τελευτήσαντα Ἀγαμέμνων στρα-
τὸν ἤγαγεν ἐπὶ Σικυῶνα καὶ τὸν βασιλέα Ἰππόλυτου

Ῥοπάλου παῖδα τοῦ Φαίστου· δεισας δὲ τὸν στρατὸν ἐπιόντα Ἰππόλυτος συνεχώρησεν Ἀγαμέμνονος κατήκοος καὶ Μυκηναίων εἶναι. Ἰππολύτου δὲ ἦν τούτου Λακε- 126
στάδης. Φάλλης δὲ ὁ Τημέου καταλαβὼν νύκτωρ Σικνωῶνα σὺν Λωριεῦσι κακὸν μὲν ἄτε Ἡρακλείδην καὶ αὐτὸν ἐποίησεν οὐδέν, κοινωνὸν δὲ ἔσχε τῆς ἀρχῆς.

VII. Καὶ Λωριεῖς μὲν Σικνωῖοι γερόνασιν ἀπὸ τούτου καὶ μοῖρα τῆς Ἀργείας· τὴν δὲ τοῦ Αἰγριαλέως ἐν τῷ πεδίῳ πόλιν Δημήτριος καθελὼν ὁ Ἀντιγόνοῦ τῆ πάλαι ποτὲ ἀκροπόλει προσέφυκε τὴν νῦν πόλιν. ἐχόντων δὲ ἀσθενῶς ἤδη τῶν Σικνωῖων, αἰτίαν δὲ οὐκ ὀρθῶς ποιοῖ τις ἂν ζητῶν, ἀποχωρῶτο δὲ τῷ Ὀμήρῳ λελεγμένῳ περὶ Διός,

ὃς δὴ πολλῶν πολιῶν κατέλυσε κάρηνα, διακειμένους οὐκ ἀδυνάτως ἐπιγενόμενος σεισμὸς ὀλίγου τὴν πόλιν ἐποίησεν ἀνδρῶν ἔρημον, πολλὰ δὲ σφᾶς καὶ τῶν ἐς ἐπίδειξιν ἀφείλετο. ἐκάκωσε δὲ καὶ περὶ Καρίαν καὶ Λυκίαν τὰς πόλεις, καὶ Ῥοδίους ἐσείσθη μάλιστα ἡ νῆσος, ὥστε καὶ τὸ λόγιον τετελέσθαι Σιβύλλῃ τὸ ἐς τὴν Ῥόδον ἔδοξεν.

2. Ἐκ δὲ τῆς Κορινθίας ἔλθοῦσιν ἐς τὴν Σικνωϊαν Λύκου Μεσσηνίου μνημῆα ἔστιν, ὅστις δὴ οὗτος ὁ Λύκος· οὐ γάρ τινα Λύκον εὐρίσκω Μεσσηνίου ἀσκήσαντα πένταθλον οὐδὲ Ὀλυμπικὴν ἀνηρημένον νίκην. τοῦτο μὲν δὴ χῶμά ἐστι γῆς, 3. αὐτοὶ δὲ Σικνωῖοι τὰ πολλὰ εἰοκότι τρόπῳ θάπτουσι. τὸ μὲν σῶμα γῆ κρύπτουσι, λίθου δὲ ἐποικοδομήσαντες κρηπίδα κίονας ἐφιστᾶσι, καὶ ἐπ' αὐτοῖς ἐπίθημα ποιοῦσι κατὰ τοὺς ἀετούς μάλιστα τοὺς ἐν τοῖς ναοῖς· ἐπίγραμμα δὲ ἄλλο μὲν ἐπιγράφουσιν οὐδέν, 127
τὸ δὲ ὄνομα ἐφ' αὐτοῦ καὶ οὐ πατρόθεν ὑπεκπόντες κελεύουσι τὸν νεκρὸν χαιρεῖν. 4. Μετὰ δὲ τὸ μνημῆα τοῦ Λύκου διαβεβηκόσιν ἤδη τὸν Ἀσωπὸν ἔστιν ἐν δεξιᾷ τὸ

Ὀλύμπιον, ὀλίγον δὲ ἔμπροσθεν ἐν ἀριστερᾷ τῆς ὁδοῦ τάφος Εὐπόλιδι Ἀθηναίῳ ποιήσαντι κωμῳδίαν. προελθοῦσι δὲ καὶ ἐπιστρέψασιν ὡς ἐπὶ τὴν πόλιν Ξενοδίκης μνημῆα ἔστιν ἀποθανούσης ἐν ὠδίσι· πεποιήται δὲ οὐ κατὰ τὸν ἐπιχώριον τρόπον, ἀλλ' ὡς ἂν τῇ γραφῇ μάλιστα ἀρμόζοι· γραφὴ δὲ, εἶπερ ἄλλη τις, καὶ αὕτη ἔστι θέας ἀξία. προελθοῦσι δὲ ἐντεῦθεν τάφος Σικνωῖοις 4 ἔστιν, ὅσοι περὶ Πελλήνην καὶ Δύμην τὴν Ἀχαιῶν καὶ ἐν Μεγάλῃ πόλει καὶ περὶ Σελλασίαν ἐτελεύτησαν· τὰ δὲ ἐς αὐτοὺς σαφέστερον ἐν τοῖς ἐφεξῆς δηλώσω. πρὸς δὲ τῇ πύλῃ πηγὴ ἔστί σφισιν ἐν σπηλαίῳ, ἧς τὸ ὕδωρ οὐκ ἄνευσιν ἐκ γῆς, ἐπιρρεῖ δὲ ἐκ τοῦ ὀρόφου τοῦ σπηλαίου· καὶ καλεῖται δι' αὐτὸ Στάζουσα ἡ πηγὴ.

5. Ἐν δὲ τῇ νῦν ἀκροπόλει Τύχης ἱερὸν ἔστιν 5 Ἀκραιας, μετὰ δὲ αὐτὸ Διοσκουράων· ξόανα δὲ οὗτοί τε καὶ τὸ ἀγάλμα τῆς Τύχης ἔστί. τοῦ θεάτρον δὲ ὑπὸ τὴν ἀκροπόλιν ᾠκοδομημένου τὸν ἐν τῇ σκηνῇ πεποιημένον ἄνδρα ἀσπίδα ἔχοντα Ἄρατόν φασιν εἶναι τὸν Κλεινίου. 6. μετὰ δὲ τὸ θεάτρον Διονύσου ναὸς ἔστι· χρυσοῦ μὲν καὶ ἐλέφαντος ὁ θεός, παρὰ δὲ αὐτὸν Βάκχαι λίθου λευκοῦ. ταύτας τὰς γυναικας ἱεράς εἶναι καὶ Διονύσῳ μαίνεσθαι λέγουσιν. ἄλλα δὲ ἀγάλματα ἐν ἀπορρήτῳ Σικνωῖοις ἔστί· ταῦτα μὲν καθ' ἕναστον ἔτος νυκτὶ ἐς τὸ Διονύσιον ἐκ τοῦ καλουμένου Κοσμητηρίου κομίζουσι, κομίζουσι δὲ μετὰ δάδων τε ἡμμένων καὶ ὕμνων ἐπιχωρίων. ἡγεῖται μὲν οὐκ ὄν Βάκχειον ὀνομάζουσιν, Ἀν- 6
δροδάμας σφίσις ὁ Φλίαντος τοῦτον ἰδρύσατο, ἔπειτα δὲ ὁ καλούμενος Λύσιος, ὃν Θηβαῖος Φάνης εἰπούσης τῆς Πυθίας ἐκόμισεν ἐκ Θηβῶν. ἐς δὲ Σικνωῶνα ἦλθεν ὁ Φάνης, ὅτε Ἀριστόμαχος ὁ Κλεοδαίου τῆς γενομένης μαν- 128
τειας ἀμαρτῶν δι' αὐτὸ καὶ καθόδου τῆς ἐς Πελοπόννησον ἤμαρτεν. ἐκ δὲ τοῦ Διονυσίου βαδίζουσιν ἐς τὴν

ἀγοράν ἐστὶ ναὸς Ἀρτέμιδος ἐν δεξιᾷ Λιμναίας. καὶ ὅτι μὲν κατεργήθηεν ὁ ὄροφος, δηλὰ ἐστὶν ἰδόντι· περὶ δὲ τοῦ ἀγάλματος οὔτε ὡς κομισθέντος ἐτέρωσε, οὔτε ὄντινα αὐτοῦ διεφθάρη τρόπον, εἰπεῖν ἔχουσι.

7 Ἐς δὲ τὴν ἀγορὰν ἐσελθοῦσι Πειθοῦς ἐστὶν ἱερὸν, οὐδὲ τοῦτο ἄγαλμα ἔχον. Πειθῶ δὲ ἐπὶ λόγῳ τοιῶδε αὐτοῖς κατέστη σέβασθαι. Ἀπόλλων καὶ Ἀρτεμις ἀποκτείναντες Πύθωνα παρεγένοντο ἐς τὴν Αἰγιάλειαν καθαρσίῳ ἕνεκα. γενομένου δὲ σφίσι δειμάτος ἔνθα καὶ νῦν Φόβον ὀνομάζουσι τὸ χωρίον, οἱ μὲν ἐς Κρήτην παρὰ Καρμάνορα ἀπετραπόунτο, τοὺς δὲ ἀνθρώπους τοὺς ἐν τῇ Αἰγιάλειᾳ νόσος ἐπέλαβε· καὶ σφᾶς ἐκέλευον οἱ μάντις Ἀπόλλωνα ἰλάσασθαι καὶ Ἀρτεμιν. οἱ δὲ παῖδας ἐπὶ καὶ ἰσας παρθένους ἐπὶ τὸν Σῦθαι ποταμὸν ἀποστέλλουσι ἰκετεύοντας· ὑπὸ τούτων δὲ πεισθέντας τοὺς θεοὺς φασὶν ἐς τὴν τότε ἀκρόπολιν ἔλθειν, καὶ ὁ τόπος ἔνθα πρῶτον ἀφίκοντο Πειθοῦς ἐστὶν ἱερὸν. τούτοις δὲ εἰκότα καὶ νῦν ἔτι ποιεῖται· καὶ γὰρ ἐπὶ τὸν Σῦθαι ἰασιν οἱ παῖδες τῇ ἑορτῇ τοῦ Ἀπόλλωνος, καὶ ἀγαρόντες δὴ τοὺς θεοὺς ἐς τὸ τῆς Πειθοῦς ἱερὸν αὐθις ἀπάγειν ἐς τὸν ναὸν φασὶ τοῦ Ἀπόλλωνος. ὁ δὲ ναὸς ἐστὶ μὲν ἐν τῇ νῦν ἀγορᾷ, τὸ δὲ ἐξ ἀρχῆς λέγουσιν αὐτὸν ὑπὸ Προΐτου ποιηθῆναι· τὰς γὰρ οἱ θυγατέρας ἐνταῦθα τῆς μανίας

9 παύσασθαι. 8. λέγουσι δὲ καὶ τάδε, ὡς Μελέαγρος ἐς τοῦτον τὸν ναὸν ἀνέθηκε τὴν λόγχην ἢ τὸν ὕν κατεργάσατο. καὶ αὐλοὺς ἀνατεθῆναι φασὶν ἐνταῦθα τοὺς Μαρσύου· γενομένης γὰρ τῷ Σιληνῷ τῆς συμφορᾶς τὸν ποταμὸν τὸν Μαρσύαν κατενεγκεῖν αὐτοὺς ἐς τὸν Μαίανδρον, ἀναφανέντας δὲ ἐν τῷ Ἀσωπῷ καὶ κατὰ τὴν Σικωνίαν ἐκπεσόντας ὑπὸ ποιμένος τοῦ εὐρόντος δοθῆναι τῷ Ἀπόλλωνι. τούτων τῶν ἀναθημάτων οὐδὲν ἔτι ἐλεί-

πετο· συγκρατεκαύθη γὰρ ἐμπιπραμένῳ τῷ ναῷ. τὸν δὲ ἐπ' ἐμοῦ ναὸν καὶ τὸ ἄγαλμα Πυθοκλῆς ἀνέθηκεν.

129 VIII. Τῷ δὲ τῆς Πειθοῦς ἱερῷ τὸ ἐγγὺς τέμενος ἀνεῖ-
 μένον βασιλεῦσι Ῥωμαίων οἰκία ποτὲ ἦν Κλέωνος τυράν-
 νου· Κλεισθένης μὲν γὰρ ὁ Ἀριστωνύμου τοῦ Μύρωνος
 ἐχόντων ἔτι τὴν κάτω πόλιν Σικωνίων ἐτυράννησε,
 Κλέων δὲ ἐν τῇ νῦν πόλει. 2. πρὸ ταύτης τῆς οἰκίας
 ἠρωδῶν ἐστὶν Ἀράτου μέγιστα Ἑλλήνων ἐργασαμένου
 τῶν ἐφ' αὐτοῦ· ἔχει δὲ ἄδε τὰ ἐς αὐτόν. μετὰ Κλέωνα 2
 μοναρχήσαντα ἐνέπεσε τῶν ἐν τέλει πολλοῖς ἐπιθυμία
 τυραννίδος οὔτω δὴ τι ἀκάθεκτος, ὡς καὶ ἄνδρας δύο
 Εὐθύδημον καὶ Τιμοκλείδαν ὁμοῦ τυραννήσαι. τούτους
 μὲν οὖν ἐξέβαλεν ὁ δῆμος, Κλεινίαν τὸν πατέρα Ἀράτου
 προστησάμενος· ἔτεσι δὲ ὕστερον οὐ πολλοῖς ἐτυράννη-
 σεν Ἀβαντίδας. Κλεινία μὲν οὖν συνεβεβήκει πρότερον
 ἔτι ἢ τελευτή· Ἀράτου δὲ Ἀβαντίδας φυγάδα ἐποίησεν,
 ἢ καὶ αὐτὸς ἀπεχώρησεν Ἀράτος ἐθελουτής. Ἀβαντίδαν
 μὲν οὖν κτείνουσιν ἄνδρες τῶν ἐπιχωρίων, τύραννος δὲ
 αὐτίκα ἐργόνηι ὁ Ἀβαντίδου πατήρ Πασέας· Νικοκλῆς 3
 δὲ ἐκείνον ἀνελὼν ἐτυράννησεν αὐτός. ἐπὶ τοῦτον τὸν
 Νικοκλέα Ἀράτος ἀφικόμενος Σικωνίων φυγάσι καὶ
 Ἀργείοις μισθωτοῖς τοὺς μὲν ἔλαθεν ἅτε ἐν σκότῳ, νύ-
 κτωρ γὰρ δὴ τὴν ἐπιχείρησιν ἐποιεῖτο, τοὺς δὲ καὶ βια-
 σάμενος τῶν φυλασσόντων ἐγένετο ἐντὸς τείχους· καὶ,
 ὑπέφαινε γὰρ ἕως ἡδῆ, προσλαβὼν τὸν δῆμον ἐπὶ τὴν
 οἰκίαν σπουδῆ τὴν τυραννικὴν τρέπεται. καὶ ταύτην μὲν
 εἶλεν οὐ χαλεπῶς, ὁ δὲ Νικοκλῆς αὐτὸς ἔλαθεν ἀποδράς.
 Σικωνίοις δὲ ἀπέδωκεν Ἀράτος ἐξ ἴσον πολιτεύεσθαι
 διαλλάξας τοῖς φεύγουσιν, οἰκίας μὲν φυγάσι καὶ ὅσα
 τῶν κτημάτων ἄλλα ἐπέπρατο ἀποδούς, τιμὴν δὲ τοῖς
 πριαμένοις διέλυσεν αὐτός. καί, ἦν γὰρ δέος τοῖς πᾶσιν 4
 Ἑλλήσι Μακεδόνων καὶ Ἀντιγόνου Φίλιππον ἐπιτροπεύ-

οντος τὸν Δημητρίου, τοῦδε ἔνεκα τοὺς Σικωνίους ἐς τὸ Ἀχαιῶν συνέδριον ἐσήγαγε Δωριεῖς ὄντας. αὐτίκα δὲ 130 στρατηγὸς ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν ἤρητο, καὶ σφᾶς ἐπὶ Δοκροῦς τοὺς Ἀμφισσέας ἀγαγὼν καὶ ἐς τὴν Αἰτωλῶν πολεμίων ὄντων τὴν γῆν ἐπόρθησε. 4. Κόρινθον δὲ ἔχοντος Ἀντιγόνου καὶ φρουρᾶς Μακεδόνων ἐνούσης, τοὺς Μακεδόνας τῷ αἰφνιδίῳ τῆς ἐπιθέσεως κατέπληξε, καὶ ἄλλους τε κρατήσας μάχῃ διέφθειρε καὶ Περσαῖον ἐπὶ τῇ φρουρᾷ τεταγμένον, ὃς παρὰ Ζήνωνα τὸν Μνασίου κατὰ 5 μάθησιν σοφίας ἐφοίτησεν. ἐλευθερώσαντος δὲ Ἀράτου Κόρινθον προσεχώρησαν μὲν ἐς τὸ συνέδριον Ἐπιδαύριοι καὶ Τροιζήνιοι οἱ τὴν Ἀργολίδα Ἀκτὴν οἰκοῦντες καὶ τῶν ἐκτὸς Ἰσθμοῦ Μεγαρεῖς, συμμαχίαν δὲ πρὸς Ἀχαιοὺς Πτολεμαῖος ἐποιήσατο. Λακεδαιμόνιοι δὲ καὶ Ἄρις ὁ Εὐδαμίδου βασιλεὺς ἐφθησαν μὲν Πελληνὴν ἐλύοντες ἐξ ἐπιδρομῆς, ἦκοντι δὲ Ἀράτῳ καὶ τῇ στρατιᾷ συμβαλόντες ἐκρατήθησαν καὶ τὴν Πελληνὴν ἐκλιπόντες 6 ἀναχωροῦσιν οἴκαδε ὑπόσπονδοι. 5. Ἄρατος δέ, ὥς οἱ τὰ ἐν Πελοποννήσῳ προεκεχώρηκει, δεινὸν ἠγείτο Πειραιᾶ καὶ Μουνυχίαν, ἔτι δὲ Σαλαμίνα καὶ Σούνιον ἐχόμενα ὑπὸ Μακεδόνων περιοφθῆναι, καί, οὐ γὰρ ἠλπίζε δύνασθαι πρὸς βίαν αὐτὰ ἐξελεῖν, Διογένην πείθει τῶν ἐν τοῖς φρουρίοις ἄρχοντα ἀφεῖναι τὰ χωρία ἐπὶ ταλάντοις πεντήκοντα καὶ ἑκατόν, καὶ τῶν χρημάτων συνετέλεσεν αὐτὸς Ἀθηναίοις ἕκτον μέρος. ἐπεισε δὲ καὶ Ἀριστόμαχον τυραννοῦντα ἐν Ἀργεὶ δημοκρατίαν ἀποδόντα Ἀργείοις ἐς τὸ Ἀχαιῶν συντελεῖν, Μαντινείαν τε Λακεδαιμονίων ἐχόντων εἴλεν. ἀλλὰ γὰρ οὐ πάντα ἀνθρώπων τελεῖται κατὰ γνώμην, εἰ δὴ καὶ Ἄρατον κατέλαβεν ἀνάγκη γενέσθαι Μακεδόνων καὶ Ἀντιγόνου σύμμαχον. ἐγένετο δὲ οὕτως.

IX. Κλεομένης ὁ Λεωνίδου τοῦ Κλεωνύμου, παρα-131

λαβὼν τὴν βασιλείαν ἐν Σπάρτῃ, Πανσανίαν ἐμμεῖτο τυραννίδος τε ἐπιθυμῶν καὶ νόμοις τοῖς καθεστηκόσιν οὐκ ἀρεσκόμενος. ἄτε δὲ ὄντι αὐτῷ Πανσανίου θερμοτέρῳ καὶ οὐ φιλοψύχῳ ταχὺ τὰ πάντα ὑπὸ φρονήματος καὶ τόλμης κατείργαστο, καὶ βασιλέα τε οἰκίας τῆς ἑτέρας Εὐρυδαμίδα ἐπιάντων φαρμάκῳ, διὰ τῶν ἐφορευόντων ἐς Ἐπικλείδαν τὸν ἀδελφὸν μετέστησε τὴν ἀρχήν, καὶ τὸ κράτος τῆς γερουσίας καταλύσας Πατρονόμους τῷ λόγῳ κατέστησεν ἀντ' αὐτῶν. ἐπιθυμῶν δὲ πραγμάτων μειζόνων καὶ ἀρχῆς τῶν Ἑλλήνων, ἐπέθετο Ἀχαιοὺς πρώτοις, συμάχους ἐλπίζων ἔχειν, ἣν κρατήσῃ, καὶ μάλιστα ἐμποδῶν οὐκ ἐθέλων εἶναι οἱ τοῖς δρωμένοισι. συμβαλὼν δὲ περὶ Δύμην τὴν ὑπὲρ Πατρῶν, Ἀρά- 2 του καὶ τότε ἡγούμενου τῶν Ἀχαιῶν, νικᾷ τῇ μάχῃ. 2. τοῦτο Ἄρατον ἠνάγκασεν ὑπὲρ τε Ἀχαιῶν καὶ αὐτῆς Σικωνῶν δεισάντα Ἀντίγονον ἐπάγεσθαι. Κλεομένους δὲ παραβάντος ἦν πρὸς Ἀντίγονον συνέθετο εἰρήνην, καὶ παράσπονδα ἐκ τοῦ φανεροῦ καὶ ἄλλα δρᾶσαντος καὶ Μεγαλοπολίτας ποιήσαντος ἀναστάτους, οὕτω διαβάντος ἐς Πελοπόννησον Ἀντιγόγου συμβάλλουσι Ἀχαιοὶ Κλεομένει περὶ Σελλασίαν. νικησάντων δὲ τῶν Ἀχαιῶν Σελλασία τε ἠνδραποδίσθη καὶ αὐτὴ Λακεδαίμων ἔαλω. Λακεδαιμονίοις μὲν οὖν ἀπέδωκεν Ἀντίγο- 132 νος καὶ Ἀχαιοὶ πολιτείαν τὴν πατριῶν· τῶν δὲ Λεωνίδου 3 παίδων Ἐπικλείδας μὲν ἀπέθανεν ἐν τῇ μάχῃ, Κλεομένην δὲ φεύγοντα ἐς Αἴγυπτον καὶ τιμῆς παρὰ Πτολεμαῖῳ (τὰ) πρῶτα ἔχοντα συνέβη δεθῆναι καταγνωσθέντα Αἴγυπτίων ἀνδρας ἐπὶ τὸν βασιλέα συνιστάναι. καὶ ἀπέδρα μὲν ἐκ τοῦ δεσμοτηρίου, καὶ τοῖς Ἀλεξανδρεῦσιν ἀρχὴν δοροῦβου παρέσχεν· τέλος δέ, ὥς ἠλίσκετο, ἀπέσφαξεν αὐτόν. Λακεδαιμόνιοι δὲ ἄσμενοι Κλεομένους ἀπαλλαγέντες βασιλεύεσθαι μὲν οὐκέτι ἠξίωσαν, τὰ δὲ λοιπὰ

καὶ ἐς τότε διαμένει σφίσι ἐκείνης τῆς πολιτείας. Ἄρα-
 τῷ δὲ Ἀντίγονος, ἅτε ἀνδρὶ εὐεργέτῃ καὶ συγκατειργα-
 4 σμένῳ λαμπρὰ οὕτω, διέμεινεν εὐνους. 4. Φίλιππος
 δὲ ὡς παρέλαβε τὴν ἀρχήν, οὐ γὰρ αὐτὸν Ἄρατος θυμῷ
 πολλὰ ἐς τοὺς ἀρχομένους χρώμενον ἐπήνει, τὰ δὲ καὶ
 ὠρμημένου ἐπέιχε μὴ ποιεῖν, τούτων ἕνεκεν ἀπέκτεινεν
 Ἄρατον, οὐδὲν προῖδομένῳ δούσι οἱ φάρμακον. καὶ τὸν
 μὲν ἐξ Αἰγίου, ταύτῃ γὰρ τὸ χρεῶν ἐπέλαβεν αὐτόν, ἐς
 Σικυῶνα κομίσαντες θάπτουσι, καὶ τὸ ἥρῳον Ἀράτειον
 ἔτι ὀνομάζεται. Φιλίππῳ δὲ καὶ ἐς Εὐρυκλειδὴν καὶ Μί-
 κωνα Ἀθηναίους ὁμοία εἰργάσθη. καὶ γὰρ τούσδε ὄντας
 ῥήτορας καὶ οὐκ ἀπιθάνους τῷ δήμῳ φαρμάκοις ἔκτεινεν.
 5 5. ἐμελλε δὲ ἄρα καὶ αὐτῷ Φιλίππῳ τὸ ἀνδροφόνον φάρ-
 μακον ἐσεσθαι συμφορὰ. τὸν γὰρ οἱ παῖδα Δημήτριον ὁ
 νεώτερος τῶν Φιλίππου παίδων Περσεύς φαρμάκῳ διέ-
 φθειρε, καὶ δι' αὐτὸ καὶ τῷ πατρὶ ἀθυμήσαντι παρέσχεν
 αἰτίαν ἀποθανεῖν. παρεδήλωσα δὲ τὰδε ἀπιδῶν ἐς τὸ
 Ἡσιόδου σὺν θεῷ πεποιημένον, τὸν ἐπ' ἄλλον βουλευ-
 οντα ἄδικα ἐς αὐτὸν πρῶτον τρέπειν.
 6 6. Μετὰ δὲ τὸ Ἄρατου ἥρῳον ἔστι μὲν Ποσειδῶνι
 Ἰσθμίῳ βωμός, ἔστι δὲ Ζεὺς Μειλίχιος καὶ Ἀρτεμις ὀνο-
 μαζομένη Πατρώα, σὺν τέχνῃ πεποιημένα οὐδεμιᾶ.
 πυραμίδι δὲ ὁ Μειλίχιος, ἣ δὲ κίονι ἔστιν εἰκασμένη. ἐν- 133
 ταῦθα καὶ βουλευτήριόν σφίσι πεποιήται, καὶ στοὰ κα-
 λουμένη Κλεισθένειος ἀπὸ τοῦ οἰκοδομήσαντος. ῥυκοδό-
 μησε δὲ ἀπὸ λαφύρων ὁ Κλεισθένης αὐτὴν τὸν πρὸς
 Κίρραν πόλεμον συμπολεμήσας Ἀμφικτυόσι. τῆς δὲ
 ἀγορᾶς ἔστιν ἐν τῷ ὑπαίθρῳ Ζεὺς χαλκοῦς, τέχνη Λυ-
 7 σίππου, παρὰ δὲ αὐτὸν Ἀρτεμις ἐπίχρυσος. 7. πλησίον
 δὲ Ἀπόλλωνός ἐστιν ἱερὸν Λυκίου, κατεργηκός τε ἤδη
 καὶ ἥμιστα θεῶς ἄξιον. φοιτῶντων γὰρ Λύκων σφίσι
 ἐπὶ τὰς ποιμένας ὡς μηδένα εἶναι καρπὸν ἔτι ἀπ' αὐτῶν,

ὁ θεὸς τόπον τινα εἰπὼν ἐνθα ἔκειτο αὐτοῦ ξύλον, τού-
 του φλοῖον ἔχρησε τοῦ ξύλου καὶ κρέας ὁμοῦ προθεῖναι
 τοῖς θηρίοις. καὶ τοὺς μὲν αὐτίκα, ὡς ἐγέυσαντο, διέ-
 φθειρεν ὁ φλοῖός· τὸ ξύλον δὲ ἐκεῖνο ἔκειτο μὲν ἐν τῷ
 ἱερῷ τοῦ Λυκίου, ὅτι δὲ ἦν δένδρον, οὐδὲ οἱ τῶν Σι-
 κυωνίων ἐξηγηταὶ συνίσταν. τούτου δὲ εἰσιν εἰκόνες 8
 ἐφεξῆς χαλκαῖ· τὰς Προΐτου θυγατέρας λέγουσιν εἶναι
 σφᾶς, τὸ δὲ ἐπίγραμμα ἐς γυναῖκας ἄλλας εἶχεν. ἐνταῦθα
 Ἡρακλῆς χαλκοῦς ἔστι· Λύσιππος ἐποίησεν αὐτὸν Σι-
 κυωνίος. καὶ πλησίον Ἐρμῆς ἔστηκεν Ἀγοραῖος.

X. Ἐν δὲ τῷ γυμνασίῳ τῆς ἀγορᾶς ὄντι οὐ μακρὰν
 Ἡρακλῆς ἀνάκειται λίθον, Σκόπα ποίημα. ἔστι δὲ καὶ
 ἐτέρῳθι ἱερὸν Ἡρακλέους· τὸν μὲν πάντα ἐνταῦθα περι-
 βολον Παιδιζήν ὀνομάζουσιν, ἐν μέσῳ δὲ ἔστι τῷ περι-
 βόλῳ τὸ ἱερὸν, ἐν δὲ αὐτῷ ξόανον ἀρχαῖον, τέχνη Φλια-
 σίου Λαφάου. ἐπὶ δὲ τῇ θυσίᾳ τοιάδε δρᾶν νομίζουσι.
 Φαῖστον ἐν Σικυωνίᾳ λέγουσιν ἐλθόντα καταλαβεῖν
 Ἡρακλεῖ σφᾶς ὡς ἥρωϊ ἐναγίζοντας· οὐκ οὐν ἠξίου δρᾶν
 οὐδὲν ὁ Φαῖστος τῶν αὐτῶν, ἀλλ' ὡς θεῷ θύειν. καὶ νῦν
 ἔτι ἄρα οἱ Σικυωνιοὶ σφάξαντες καὶ τοὺς μηρούς ἐπὶ
 τοῦ βωμοῦ καύσαντες τὰ μὲν ἐσθίουσιν ὡς ἀπὸ ἱεροῦ,
 τὰ δὲ ὡς ἥρωϊ τῶν κρεῶν ἐναγίζουσι. τῆς ἑορτῆς δὲ ἦν
 134 ἄγουσι τῷ Ἡρακλεῖ, τὴν προτέραν τῶν ἡμερῶν ὀνόματα
 ὀνομάζοντες, Ἡρακλειαν δὲ καλοῦσι τὴν ὑστέραν.

2. Ἐντεῦθεν ἔστιν ὁδὸς ἐς ἱερὸν Ἀσκληπιοῦ. παρ- 2
 ελθοῦσι δὲ ἐς τὸν περιβόλον ἐν ἀριστερᾷ διπλοῦν ἔστιν
 οἶκημα· κεῖται δὲ Ὑπνος ἐν τῷ προτέρῳ, καὶ οἱ πλην
 τῆς κεφαλῆς ἄλλο οὐδὲν ἔτι λείπεται. τὸ ἐνδοτέρῳ δὲ
 Ἀπόλλωνι ἀνεῖται Καρνεῖω, καὶ ἐς αὐτὸ οὐκ ἔστι πλην
 τοῖς ἱερεῦσιν ἔσοδος. κεῖται δὲ ἐν τῇ στοᾷ κήτους ὄστουν
 θαλασσίον μεγέθει μέγα, καὶ μετ' αὐτὸ ἄγαλμα Ὀνειρόν,
 καὶ Ὑπνος κατακοιμίζων λέοντα, Ἐπιδάτης δὲ ἐπίκλησιν.

ἐς δὲ τὸ Ἀσκληπιεῖον ἐσιούσι καθ' ἑκάτερον τῆς ἐσόδου τῆ μὲν Πανὸς καθήμενον ἄγαλμά ἐστι, τῆ δὲ Ἄρτεμις 3 ἐστῆκεν. 3. ἐσελθοῦσι δὲ ὁ θεὸς ἐστὶν οὐκ ἔχων γένεια, χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος, Καλάμιδος δὲ ἔργον· ἔχει δὲ καὶ σκῆπτρον, καὶ ἐπὶ τῆς ἐτέρας χειρὸς πίτυος καρπὸν τῆς ἡμέρου. φασὶ δὲ σφισιν ἐξ Ἐπιδαύρου κομισθῆναι τὸν θεὸν ἐπὶ ζευγούς ἡμιόνων, δράκοντι εἰκασμένον, τὴν δὲ ἀγαροῦσαν Νικαγόραν εἶναι Σικωνίαν, Ἀρασικλέους μητέρα, γυναῖκα δὲ Ἐχετίμου. ἐνταῦθα ἀγάλματά ἐστὶν οὐ μεγάλα ἀπηρητημένα τοῦ ὀρόφου. τὴν δὲ ἐπὶ τῷ δράκοντι Ἀριστοδάμαν Ἀράτου μητέρα εἶναι λέγουσι, καὶ Ἄρατον Ἀσκληπιοῦ παῖδα εἶναι νομίζουσιν. οὗτος μὲν δὴ παρῆχετο ὁ περίβολος τσαῖδε ἐς μνήμην.

4. * * δὲ αὐτοῦ ἄλλος ἐστὶν Ἀφροδίτης ἱερός· ἐν δὲ αὐτῷ πρῶτον ἄγαλμά ἐστὶν Ἀντιόπης· εἶναι γὰρ οἱ τοὺς παῖδας Σικωνίους, καὶ δι' ἐκείνους ἐθέλουσι καὶ αὐτὴν Ἀντιόπην προσήκειν σφισι. μετὰ τοῦτο ἤδη τὸ τῆς Ἀφροδίτης ἐστὶν ἱερόν. ἐσίασι μὲν δὴ ἐς αὐτὸ γυνή τε νεακόρος, ἣ μηκέτι θέμις παρ' ἄνδρα φοιτῆσαι, καὶ παρθένος ἱερωσύνην ἐπέτειον ἔχουσα· λουτροφόρον τὴν παρθένον ὀνομάζουσι· τοῖς δὲ ἄλλοις κατὰ ταῦτά καὶ ὄραν ἀπὸ τῆς ἐσόδου τὴν θεὸν καὶ αὐτόθεν προσεύχε- 5 σθαι. τὸ μὲν δὴ ἄγαλμα καθήμενον Κάναχος Σικωνίος ἐποίησεν, ὃς καὶ τὸν ἐν Διδύμοις τοῖς Μιλησίων καὶ Θηβαίων τὸν Ἰσμήμιον εἰργάσατο Ἀπόλλωνα· πεποιήται δὲ ἐκ τε χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος, φέρουσα ἐπὶ τῆ κεφαλῇ πόλον, τῶν χειρῶν δὲ ἔχει τῆ μὲν μήκωνα τῆ δὲ ἐτέρα μῆλον. τῶν δὲ ἱερῶν τοὺς μηρούς θύουσι πλὴν ὑῶν, 135 τἄλλα δὲ ἀρκεύθου ξύλοις καθαγίζουσι, καιομένοις δὲ ὁμοῦ τοῖς μηροῖς φύλλον τοῦ παιδέρωτος συγκαθαγίζουσι. 5. ἐνεστὶ δὲ ὁ παιδέρωσ ἐν ὑπαίθρῳ τοῦ περιβόλου πόα, φύεται δὲ ἀλλαχόθι οὐδαμοῦ γῆς, οὔτε ἄλλης

οὔτε τῆς Σικωνίας. τὰ δὲ οἱ φύλλα ἐλάσσονα ἢ φηγοῦ, μείζονα δὲ ἐστὶν ἢ πρίνου, σχῆμα δὲ σφισιν οἶον τοῖς τῆς δρυός, καὶ τὸ μὲν ὑπομελαίνει, τὸ δὲ ἕτερον λευκόν ἐστὶ φύλλοις ἂν λυκῆς μάλιστα εἰκάζοις τὴν χροιάν.

6. Ἀπὸ τούτων δὲ ἀνιούσιν ἐς τὸ γυμνάσιον ἐστὶν 7 ἐν δεξιᾷ Φεραίας ἱερὸν Ἀρτέμιδος· κομισθῆναι δὲ τὸ ξόανον λέγουσιν ἐκ Φεραῶν. τὸ δὲ σφισι γυμνάσιον τοῦτο Κλεινίας ἀκοδόμησε, καὶ παιδεύουσιν ἐνταῦθα ἔτι τοὺς ἐφήβους. κεῖται δὲ λίθου λευκοῦ καὶ Ἄρτεμις, τὰ ἐς ἔξῃν μόνον εἰργασμένη, καὶ Ἡρακλῆς τὰ κάτω τοῖς Ἐρμαῖς τοῖς τετραγώνοις εἰκασμένος.

XI. Ἐντεῦθεν δὲ ἀποτραπεῖσιν ἐπὶ πύλην καλουμένην Ἱεράν, οὐ πόρρω τῆς πύλης ναὸς ἐστὶν Ἀθηνᾶς, ὃν Ἐπωπεύς ποτε ἀνέθηκε μεγέθει καὶ κόσμῳ τοὺς τότε ὑπερβεβλημένον. ἔδει δὲ ἄρα χρόνῳ καὶ τοῦδε ἀφανισθῆναι τὴν μνήμην· κεραυνοῖς θεὸς αὐτὸν * * * βωμὸς δὲ ἐκεῖνος, οὐ γὰρ τι ἐς αὐτὸν κατέσκηψε, μένει καὶ ἐς τὸδε οἶον Ἐπωπεύς ἐποίησε. 2. πρὸ τοῦ βωμοῦ δὲ αὐτῷ μνήμα Ἐπωπεῖ κέχωσται, καὶ τοῦ τάφου πλησίον εἰσὶν Ἀποτρόπαιοι θεοί· παρὰ τούτοις δρῶσιν ὅσα Ἕλληνες ἐς ἀποτροπὴν κακῶν νομίζουσιν. Ἐπωπέα δὲ καὶ Ἀρτέμιδι καὶ Ἀπόλλωνι τὸ πλησίον ἱερόν ποιῆσαι λέγουσι, τὸ δὲ μετ' αὐτὸ Ἡρας Ἀδραστον· ἀγάλματα δὲ ὑπελείπετο οὐδετέρῳ. βωμοὺς δὲ ὀπισθεν τοῦ Ἡραίου, τὸν μὲν Πανὶ ἀκοδόμησεν, Ἡλίῳ δὲ λίθου λευκοῦ. Καταβαίνουσι 2 δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πεδίον ἱερόν ἐστὶν ἐνταῦθα Δήμητρος· ἰδρῶσαι δὲ φασιν αὐτὸ Πλημναῖον, ἀποδιδόντα χάριν τῆ θεᾷ τοῦ παιδὸς τῆς τροφῆς. τοῦ δὲ ἱεροῦ τῆς Ἡρας, ἣν ἰδρῶσατο Ἀδραστος, ὀλίγον ἀπατέρῳ Καρνείου ναὸς 136 ἐστὶν Ἀπόλλωνος· κίονες δὲ ἐστήμασιν ἐν αὐτῷ μόναι, τοίχους δὲ οὐκέτι οὐδὲ ὄροφον οὔτε ἐνταῦθα εὐρήσεις οὔτε ἐν τῷ τῆς Προδρομίας Ἡρας. τοῦτον γὰρ δὴ Φάλ-

κῆς ἰδρῦσατο ὁ Τημένου, τῆς ὁδοῦ οἱ τῆς ἐς Σικυῶνα
 3 Ἡραν φάμενος ὁδηγὸν γενέσθαι. 3. Ἐκ Σικυῶνος δὲ
 τὴν κατ' εὐθὺ ἐς Φλιοῦντα ἐρχομένους, καὶ ἐν ἀριστερᾷ
 τῆς ὁδοῦ δέκα μάλιστα ἐκτραπέισι στάδια, Πυραία καλού-
 μενόν ἐστιν ἄλσος, ἱερὸν δὲ ἐν αὐτῷ Προστασίας Δῆ-
 μητρος καὶ Κόρης. ἐνταῦθα ἐφ' αὐτῶν οἱ ἄνδρες ἐορτὴν
 ἄγουσι, τὸν δὲ Νυμφῶνα καλούμενον ταῖς γυναιξὶν ἐορ-
 τάξειν παρείνασι· καὶ ἀγάλματα Διονύσου καὶ Δήμητρος
 καὶ Κόρης τὰ πρόσωπα φαίνοντα ἐν τῷ Νυμφῶνι ἐστίν.
 ἡ δὲ ἐς Τιτάνην ὁδὸς σταδίων μὲν ἐστίν ἐξήκοντα, καὶ
 4 ζεύγειν ἄβατος διὰ στενότητα· 4. σταδίους δὲ προελ-
 θούσιν, ἔμοι δοκεῖν, εἴκοσι καὶ ἐν ἀριστερᾷ διαβάσει τὸν
 Ἄσωπόν ἐστιν ἄλσος πρὶνῶν καὶ ναὸς θεῶν ἄς Ἀθηναῖοι
 Σεμνάς, Σικυῶνιοι δὲ Εὐμενίδας ὀνομάζουσι· κατὰ δὲ
 ἔτος ἕκαστον ἐορτὴν ἡμέρα μιᾷ σφίσιν ἄγουσι θύοντες
 πρόβατα ἐγκύμονα, μελικράτῳ δὲ σπονδῆ καὶ ἄνθεσιν
 ἀντὶ στεφάνων χρῆσθαι νομίζουσιν. εἰκότα δὲ καὶ ἐπὶ
 τῷ βωμῷ τῶν Μοιρῶν δρῶσιν· ὁ δὲ σφίσιν ἐν ὑπαίθρῳ
 5 τοῦ ἄλσους ἐστίν. 5. ἀναστρέψασι δὲ ἐς τὴν ὁδόν, δια-
 βᾶσι τε αὐθις τὸν Ἄσωπόν καὶ ἐς κορυφὴν ὄρους ἤξασιν,
 ἐνταῦθα λέγουσιν οἱ ἐπιχώριοι Τιτᾶνα οἰκῆσαι πρῶτον·
 εἶναι δὲ αὐτὸν ἀδελφὸν Ἥλιου, καὶ ἀπὸ τούτου κληθῆναι
 Τιτάνην τὸ χωρίον. δοκεῖν δέ μοι δεινὸς ἐγένετο ὁ Τιτάν
 τὰς ὥρας τοῦ ἔτους φυλάξαι καὶ ὁπότε ἥλιος σπέρματα
 καὶ δένδρων αὔξει καὶ πεπαίνει καρπούς, καὶ ἐπὶ τῷδε
 ἀδελφὸς ἐνομίσθη τοῦ Ἥλιου. 6. ὕστερον δὲ Ἀλεξάνωρ
 6 ὁ Μαχάωνος τοῦ Ἀσκληπιοῦ παραγενόμενος ἐς Σικυῶ-
 νίαν ἐν Τιτάνῃ τὸ Ἀσκληπιεῖον ἐποίησε. περιοικοῦσι μὲν
 δὴ καὶ ἄλλοι, καὶ τὸ πολὺ οἱ ἱκέται τοῦ θεοῦ, καὶ κυπα-
 ρίσσων ἐστίν ἐντὸς τοῦ περιβόλου δένδρα ἀρχαῖα· τὸ δὲ
 ἄγαλμα οὔτε ὁποῖου ξύλου γέγονεν ἢ μετάλλου μαθεῖν
 ἐστίν, οὔτε τὸν ποιήσαντα ἴσασι, πλὴν εἰ μὴ τις ἄρα ἐς 137

αὐτὸν τὸν Ἀλεξάνωρα ἀναφέρει. φαίνεται δὲ τοῦ ἀγάλ-
 ματος πρόσωπον μόνου καὶ ἄκραι χεῖρες καὶ πόδες· χιτῶν
 γὰρ οἱ λευκὸς ἔρεους καὶ ἱμάτιον ἐπιβέβληται. καὶ Ὑ-
 ριείας δ' ἐστὶ κατὰ ταῦτὸν ἄγαλμα· οὐκ ἂν οὐδὲ τοῦτο
 ἴδοις θραδίως, οὕτω περιέχουσιν αὐτὸ κόμαι τε γυναικῶν,
 αἱ κείρονται τῇ θεῷ, καὶ ἐσθῆτος Βαβυλωνίας τελαμῶ-
 νες. ᾧ δ' ἂν ἐνταῦθα τούτων ἰλάσασθαι θελήσῃ τις,
 ἀποδέδεικται οἱ τὸ αὐτὸ σέβασθαι τοῦτο ὃ δὴ καὶ Ὑριείαν
 καλοῦσι. 7. Τῷ δὲ Ἀλεξάνωρι καὶ Εὐαμερίωνι, καὶ γὰρ 7
 τούτοις ἀγάλματά ἐστι, τῷ μὲν ὡς ἦρωϊ μετὰ ἥλιου δύ-
 ναντα ἐναγίζουσιν, Εὐαμερίωνι δὲ ὡς θεῷ θύουσιν. εἰ
 δὲ ὀρθῶς εἰκάξω, τὸν Εὐαμερίωνα τοῦτον Περγαμηνοὶ
 Τελεσφόρον ἐκ μαντεύματος, Ἐπιδαύριοι δὲ Ἄκσειν
 ὀνομάζουσι. τῆς δὲ Κορωνίδος, ἐστὶ μὲν καὶ ταύτης ξόα-
 νον, καθίδρουνται δὲ οὐδαμοῦ τοῦ ναοῦ· θυομένων δὲ
 τῷ θεῷ ταύρου καὶ ἀρνὸς καὶ υἴος ἐς Ἀθηναῖς ἱερὸν τὴν
 Κορωνίδα μετενεγκόντες ἐνταῦθα τιμῶσιν. ὁπόσα δὲ
 τῶν θυομένων καθαρίζουσιν, οὐδὲ ἀποχρᾶ σφίσιν ἐκ-
 τέμνειν τοὺς μηρούς, χαμαὶ δὲ καίουσι πλὴν τοὺς ὄρ-
 νιθας, τούτους δὲ ἐπὶ τοῦ βωμοῦ. 8. Τὰ δὲ ἐν τοῖς 8
 ἅετοις, Ἡρακλῆς καὶ Νίκαι πρὸς τοῖς πέρασίν εἰσιν.
 ἀνάκειται δὲ ἀγάλματα ἐν τῇ στοᾷ, Διονύσου καὶ Ἐκάτης,
 Ἀφροδίτη τε καὶ Μήτηρ θεῶν καὶ Τύχη· ταῦτα μὲν
 ξόανα, λίθου δὲ Ἀσκληπιὸς ἐπίκλησιν Γορτύνιος. παρὰ
 δὲ τοὺς δράκοντας ἐσιέναι τοὺς ἱερούς οὐκ ἐθέλουσιν
 ὑπὸ δείματος· καταθέντες δὲ σφίσι πρὸ τῆς ἐσόδου τρο-
 φὴν οὐκέτι πολυπραγμονοῦσι. κεῖται δὲ χαλκοῦς ἀνῆρ
 ἐντὸς τοῦ περιβόλου Γρανιανὸς Σικυῶνιος, ὃς νίκας
 ἀνείλετο Ὀλυμπίαισι δύο μὲν πεντάθλου, καὶ σταδίου
 τὴν τρίτην, διαύλου δὲ ἀμφότερα, καὶ γυμνὸς καὶ μετὰ
 138 τῆς ἀσπίδος.

XII. Ἐν δὲ Τιτάνῃ καὶ Ἀθηναῖς ἱερὸν ἐστίν, ἐς ὃ τὴν
 PAUSAN. I. 9

Κορινθίαι ἀνάγουσιν· ἐν δὲ αὐτῷ ἕξαονον Ἀθηναῖς ἐστὶν ἀρχαῖον· κεραινωθῆναι δὲ καὶ τοῦτο ἐλέγεται. ἐκ τούτου τοῦ λόφου καταβάσιν, ὠκοδόμηται γὰρ ἐπὶ λόφῳ τοῖς ἱερῶν, βωμός ἐστιν ἀνέμων, ἐφ' οὗ τοῖς ἀνέμοις ὁ ἱερεὺς μὲν νυκτὶ ἀνὰ πᾶν ἔτος θύει. δρᾶ δὲ καὶ ἄλλα ἀπόρρητα ἐς βόθρους τέσσαρας, ἡμερούμενος τῶν πνευμάτων τὸ ἄγριον, καὶ δὴ καὶ Μηδείας, ὡς λέγουσιν, ἐπφᾶς ἐπάδει.

2 Ἐκ δὲ Τιτάνης ἐς Σικυῶνα ἀφικόμενοι καὶ καταβαίνουσιν ἐς θάλασσαν ἐν ἀριστερᾷ τῆς ὁδοῦ ναὸς Ἥρας, οὐκ ἔχων ἔτι οὔτε ἄγαλμα οὔτε ὄροφον· τὸν δὲ ἀναθέντα Προῖτον εἶναι τὸν Ἀβαντός φασιν. 2. καταβάσιν δὲ ἐς τὸν Σικυωνίαν καλούμενον λιμένα καὶ τραπέισιν ἐπ' Ἀριστουαύτας, τὸ ἐπίνειον τὸ Πελληνέων, ἐστὶν ὀλίγον ὑπὲρ τῆν ὁδὸν ἐν ἀριστερᾷ Ποσειδῶνος ἱερῶν· προελθοῦσι δὲ κατὰ τὴν λεωφόρον Ἐλισσῶν τε καλούμενος ποταμὸς καὶ μετ' αὐτὸν Σύθας ἐστίν, ἐκδιδόντες ἐς θάλασσαν.

3 Ἡ δὲ Φλιασία τῆς Σικυωνίων ἐστὶν ὁμορος, καὶ Τιτάνης μὲν τεσσαράκοντα σταδίους ἀπέχει μάλιστα ἢ πόλις, ἐκ Σικυῶνος δὲ ἐς αὐτὴν ὁδὸς ἐστὶν εὐθεία. καὶ ὅτι μὲν Ἀρκάσι Φλιασίοι προσήκουσιν οὐδέν, δηλοῖ τὰ ἐς τὸν Ἀρκάδων κατάλογον τῆς Ὀμήρου ποιήσεως, ὅτι οὐκ εἰσὶν Ἀρκάσι καὶ οὗτοι συγκατελεγμένοι· ὡς δὲ Ἀργεῖοί τε ἦσαν ἐξ ἀρχῆς καὶ ὕστερον Δωριεῖς γεγόνασιν Ἡρακλειδῶν κατελθόντων ἐς Πελοπόννησον, φανεῖται προῖτον ὁμοῦ τῷ λόγῳ. διάφορα δὲ ἐς τοὺς Φλιασίους τὰ πολλὰ εἰδῶς εἰρημένα, τοῖς μάλιστα αὐτῶν ὠμολογημένοις χρῆσομαι. 4. Ἐν τῇ γῆ ταύτῃ γενέσθαι πρῶτον Ἀραντὰ φασιν ἄνδρα αὐτόχθονα· καὶ πόλιν τε ὄκισε περὶ τὸν βουνὸν τοῦτον, ὃς Ἀραντίνος ἔτι καλεῖται καὶ ἐς ἡμᾶς, οὐ πολὺ ἔτερον λόφον διεστηκώς, ἐφ' οὗ Φλιασίοις ἢ τε ἀκρόπολις καὶ τῆς Ἥβης ἐστὶ τὸ ἱερῶν.

ἐνταῦθά τε δὴ πόλιν ὄκισε, καὶ ἀπ' αὐτοῦ τὸ ἀρχαῖον ἢ γῆ καὶ ἢ πόλις Ἀραντία ἐκλήθησαν. 5. τούτῳ βασιλεύοντι Ἀσωπὸς Κηλούσης εἶναι λεγόμενος καὶ Ποσειδῶνος ἐξεῦρε τοῦ ποταμοῦ τὸ ὕδωρ, ὅτινα οἱ νῦν ἀπὸ τοῦ εὐρόντος καλοῦσιν Ἀσωπόν. τὸ δὲ μνημα τοῦ Ἀραντός ἐστὶν ἐν χωρίῳ Κελεαῖς, ἐνθα δὴ καὶ Δυσάυλην ἄνδρα Ἐλευσίσιον τεθάφθαι λέγουσιν. Ἀραντος δὲ υἱὸς Ἄορις καὶ θυγάτηρ ἐγένετο Ἀραιθυρέα. τούτους φασὶ Φλιασίοι θηρᾶσαι τε ἐμπείρους γενέσθαι καὶ τὰ ἐς πόλεμον ἀνδρείους. προαποθανούσης δὲ Ἀραιθυρέας, Ἄορις ἐς μνήμην τῆς ἀδελφῆς μετωνόμασεν Ἀραιθυρέαν τὴν χώραν· καὶ ἐπὶ τῷδε Ὀμηρὸς τοὺς Ἀραμέμνονος ὑπηκόους καταλέγων τὸ ἔπος ἐποίησεν

Ὀρνεῖάς τ' ἐνέμοντο Ἀραιθυρέην τ' ἔρατεινῆν.

τάφους δὲ τῶν Ἀραντος παίδων οὐκ ἐτέρωθι ἠγοῦμαι τῆς χώρας, ἐπὶ τῷ λόφῳ δὲ εἶναι τῷ Ἀραντίνῳ· καὶ σφισιν ἐπίθημα στηλαὶ περιφερεῖς εἰσὶ, καὶ πρὸ τῆς τελετῆς ἢ τῇ Δήμητρὶ ἄγουσιν Ἀραντὰ καὶ τοὺς παῖδας καλοῦσιν ἐπὶ τὰς σπονδὰς, ἐς ταῦτα βλέποντες τὰ μνηματα. 6. Φλιαντα δέ, ὃς τρίτον τοῦτο ἐποίησεν ὄνομα ἀφ' αὐτοῦ τῇ γῆ, Κείσου μὲν παῖδα εἶναι τοῦ Τημέου κατὰ δὴ τὸν Ἀργείων λόγον οὐδὲ ἀρχὴν ἐγωγε προσίεμαι, Διονύσου δὲ οἶδα καλούμενον καὶ τῶν πλευσάντων ἐπὶ τῆς Ἀργοῦς καὶ τοῦτον γενέσθαι λεγόμενον. ὁμολογεῖ δὲ μοι καὶ τοῦ Ῥοδίου ποιητοῦ τὰ ἔπη·

Φλιάς αὐτ' ἐπὶ τοῖσιν Ἀραιθυρέην ἴκανεν,

ἐνθ' ἄφνειὸς ἔναιε Διονύσιοιο ἔκητι

πατρὸς ἐοῦ, πηγῆσιν ἐφέστιος Ἀσωποῖο.

τοῦ δὲ Φλιαντος Ἀραιθυρέαν εἶναι μητέρα, ἀλλ' οὐ Χθονοφύλην, Χθονοφύλην δὲ οἱ συνοικῆσαι, καὶ Ἀνδροδάμαν γενέσθαι Φλιαντι ἐξ αὐτῆς.

XIII. Ἡρακλειδῶν δὲ κατελθόντων Πελοπόννησος

ἐταράχθη πᾶσα πλὴν Ἀργιάδων, ὡς πολλὰς μὲν τῶν πό-
λεων συνοίκους ἐκ τοῦ Δωρικοῦ προσλαβεῖν, πλείονας δὲ
ἔτι γενέσθαι τὰς μεταβολὰς τοῖς οἰκήτορσι. τὰ δὲ κατὰ
Φλιοῦντα οὕτως ἔχει. Ῥηγνίδας ἐπ' αὐτήν ὁ Φάλκου τοῦ
Τημένου Δωριεὺς ἐκ τε Ἄργου στρατεύει καὶ ἐκ τῆς Σι-
κωνίας. τῶν δὲ Φλιασίων τοῖς μὲν ἃ προεκαλεῖτο Ῥηγνί-
δας ἐφαίνετο ἀρεστά, μένοντας ἐπὶ τοῖς αὐτῶν βασιλέα
Ῥηγνίδα καὶ τοὺς σὺν ἐκείνῳ Δωριεῖς ἐπὶ ἀναδασμῶ γῆς
2 δέχεσθαι. Ἰππάσος δὲ καὶ οἱ σὺν αὐτῷ διεκλεύοντο ἀμύ-
νεσθαι μηδὲ πολλῶν καὶ ἀγαθῶν ἀμαχεῖ τοῖς Δωριεῦσιν
ἀφίστασθαι. προσεμένον δὲ τοῦ δήμου τὴν ἐναντίαν ταύτη
γνώμην, οὕτως Ἰππάσος σὺν τοῖς ἐθέλουσιν ἐς Σάμου
φεύγει. 2. Ἰππάσου δὲ τούτου τέταρτος ἦν ἀπόγονος
Πυθαγόρας ὁ λεγόμενος γενέσθαι σοφός. Μνησάρχου
γὰρ Πυθαγόρας ἦν τοῦ Εὐφρονος τοῦ Ἰππάσου. ταῦτα
μὲν Φλιασίοι λέγουσι περὶ αὐτῶν, ὁμολογοῦσι δὲ σφισι
τὰ πολλὰ καὶ Σικωνίοι.

3 3. Προσέεται δὲ ἤδη καὶ τῶν ἐς ἐπίδειξιν ἠκόντων
τὰ ἀξιολογώτατα. ἔστι γὰρ ἐν τῇ Φλιασίων ἀκροπόλει
κνπαρίσσω ἄλσος καὶ ἱερὸν ἀγιάτατον ἐκ παλαιοῦ· τὴν
δὲ θεὸν ἧς ἔστι τὸ ἱερὸν οἱ μὲν ἀρχαιότατοι Φλιασίων
Γαννυμήδαν, οἱ δὲ ὕστερον Ἡβην ὀνομάζουσιν· ἧς καὶ
Ἵμμηρος μνήμην ἐποίησατο ἐν τῇ Μεγέλαου πρὸς Ἀλέ-
ξανδρον μονομαχίᾳ, φάμενος οἰνοχόον τῶν θεῶν εἶναι,
καὶ αὐτὸς ἐν Ὀδυσσεύς ἐς Αἰδου καθόδῳ γυναικῆ Ἡρα-
κλέους εἶπεν εἶναι. Ὡλλῆνι δὲ ἐν Ἡρας ἔστιν ὕμνῳ πε-
ποιημένα τραφήναι τὴν Ἡραν ὑπὸ Ὠρῶν, εἶναι δὲ οἱ
4 παῖδας Ἄρην τε καὶ Ἡβην. παρὰ δὲ Φλιασίοις τῇ θεῷ 141
ταύτῃ καὶ ἄλλαι τιμαὶ καὶ μέγιστον τὸ ἐς τοὺς οἰκέτας
ἔστι· δεδώκασι γὰρ δὴ ἄδειαν ἐνταῦθα λιετεύουσι, λυ-
θέντες δὲ οἱ δεσμῶται τὰς πέδας πρὸς τὰ ἐν τῷ ἄλσει
δένδρα ἀνατιθέασιν. ἄρεται δὲ καὶ ἑορτὴ σφισιν ἐπέτειος,

ἦν καλοῦσι Κισσοτόμους. ἄγαλμα δὲ οὔτε ἐν ἀπορρήτῳ
φυλάσσουσιν οὐδὲν, οὔτε ἔστιν ἐν φανερῷ δεικνύμενον·
ἐφ' ὅτῳ δὲ οὕτω νομίζουσιν, ἱερὸς ἔστιν αὐτοῖς λόγος,
ἐπεὶ τῆς γε Ἡρας ἔστιν ἐξιόντων ἐν ἀριστερᾷ ναὸς ἄγαλμα
ἔχων Παρίον λίθου. ἐν δὲ τῇ ἀκροπόλει καὶ ἄλλος περι- 5
βολός ἐστιν ἱερὸς Δήμητρος, ἐν δὲ αὐτῷ ναὸς τε καὶ
ἄγαλμα Δήμητρος καὶ τῆς παιδός, τὸ δὲ τῆς Ἀρτέμιδος,
ἔστι γὰρ καὶ Ἀρτέμιδος ἐνταῦθα χαλκοῦν ἄγαλμα, ὃ
ἐφαίνετο ἀρχαῖον εἶναι μοι. κατιόντων δὲ ἐκ τῆς ἀκρο-
πόλεως ἔστιν Ἀσκληπιοῦ ναὸς ἐν δεξιᾷ, καὶ ἄγαλμα οὐκ
ἔχον πῶ γενεῖα. ὑπὸ τούτων τὸν ναὸν θέατρον πεποιή-
ται. τούτου δὲ οὐ πόρρω Δήμητρος ἔστιν ἱερὸν καὶ
καθήμενα ἀγάλματα ἀρχαῖα.

4. Ἀνάκειται δὲ ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς αἰξὶ χαλκῇ, τὰ πολλὰ 6
ἐπίχρυσος· παρὰ δὲ Φλιασίοις τιμὰς ἐπὶ τῷδε εἴληφε. τὸ
ἄστρον ἦν ὀνομάζουσιν αἶγα, ἀνατέλλουσα τὰς ἀμπέλους
λυμαίνεται συνεχῶς. ἵνα δὲ ἄχαρι μηδὲν ἀπ' αὐτῆς γέ-
νηται, οἱ δὲ τὴν ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς χαλκῆν αἶγα ἄλλοις τε
τιμῶσι καὶ χρυσῷ τὸ ἄγαλμα ἐπικοσμοῦντες. 5. ἐνταῦθά
ἔστι καὶ Ἀριστίου μνήμα τοῦ Πρατίνου. τούτῳ τῷ Ἀρι-
στία σάτυροι καὶ Πρατίνῳ τῷ πατρὶ εἰσι πεποιημένοι πλὴν
τῶν Αἰχύλου δοκιμώτατα. 6. Ὅπισθεν δὲ τῆς ἀγορᾶς 7
ἔστιν οἶκος ὀνομαζόμενος ὑπὸ Φλιασίων μαντικός. ἐς
τοῦτον Ἀμφιάραος ἐλθὼν καὶ τὴν νύκτα ἐγκατακοιμη-
θεὶς μαντεύεσθαι τότε πρῶτον, ὡς οἱ Φλιασίοι φασιν,
ἤρξατο· τέως δὲ ἦν Ἀμφιάραος τῷ ἐκείνων λόγῳ ἰδιώτης
τε καὶ οὐ μάντις. καὶ τὸ οἶκημα ἀπὸ τούτου συγκέλει-
σται τὸν πάντα ἤδη χρόνον. 7. οὐ πόρρω δὲ ἔστιν ὁ κα-
λούμενος Ὀμφαλός, Πελοποννήσου δὲ πάσης μέσον, εἰ
δὴ τὰ ὄντα εἰρήκασιν. ἀπὸ δὲ τοῦ Ὀμφαλοῦ προελθοῦσι
Διονύσου σφισιν ἱερὸν ἔστιν ἀρχαῖον, ἔστι δὲ καὶ Ἀπόλ-
142 λωνος, καὶ ἄλλο Ἴσιδος. τὸ μὲν δὴ ἄγαλμα τοῦ Διονύσου

δηλον πᾶσιν, ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ τοῦ Ἀπόλλωνος· τὸ δὲ 8
τῆς Ἰσίδος τοῖς ἱερεῦσι θεάσασθαι μόνον ἔστι. 8. Λέγε-
ται δὲ καὶ ὅδε ὑπὸ Φλιασίων λόγος, Ἡρακλέα, ὅτ' ἐκ
Λιβύης ἀνεσώθη κομίζων τὰ μῆλα τὰ Ἐσπερίδων καλού-
μενα, ἐς Φλιούντα ἐλθεῖν κατὰ δῆ τι ἴδιον, διαιτωμένου
δὲ ἐνταῦθα Οἰνέα ἐξ Αἰτωλίας ἀφικέσθαι παρ' αὐτόν·
ἐργάζοντι δὲ τῷ Ἡρακλεῖ πρότερον ἔτι κηδεστής. τότε δὲ
ἀφιγμένος εἰστίτα τὸν Ἡρακλέα, ἢ αὐτὸς εἰσιῶτο ὑπὸ
ἐκείνου. Κύαθου δ' οὖν παῖδα οἰνοχόου Οἰνέως οὐκ
ἀρεσθεῖς τῷ δοθέντι πώματι παῖει τῶν δακτύλων ἐνὶ ἐς
τὴν κεφαλὴν· ἀποθανόντος δὲ αὐτίκα ὑπὸ τῆς πληγῆς
Φλιασίοις ἔστιν οἴκημα ἐς μνήμην. τοῦτο φηροδομῆται
μὲν παρὰ τὸ ἱερόν τοῦ Ἀπόλλωνος, ἀγάλματα δὲ λίθου
πεποιημένα ἔχει, κύλικα ὀρέγοντα Ἡρακλεῖ τὸν Κύαθου.

XIV. Τῆς δὲ πόλεως αἱ Κελεαὶ πέντε που σταδίου
μάλιστα ἀπέχουσι, καὶ τῇ Δήμητρι ἐνταῦθα δι' ἐνιαυτοῦ
τετάρτου τὴν τελετὴν καὶ οὐ κατὰ ἔτος ἄγουσιν. ἱερο-
φάντης δὲ οὐκ ἐς τὸν βίον πάντα ἀποδέδεικται, κατὰ δὲ
ἐκάστην τελετὴν ἄλλοτε ἔστιν ἄλλος σφίσιν αἰρετός, λαμ-
βάνων, ἢν ἐθέλη, καὶ γυναικα. καὶ ταῦτα μὲν διάφορα
τῶν Ἐλευσίνι νομίζουσι, τὰ δὲ ἐς αὐτὴν τὴν τελετὴν
ἐκείνων ἔστι μίμησις· ὁμολογοῦσι δὲ καὶ αὐτοὶ μιμῆσθαι
2 Φλιασίοι τὰ ἐν Ἐλευσίνι δρώμενα. 2. Δυσάυλην δὲ φα-
σιν ἀδελφὸν Κελεοῦ παραγενόμενόν σφισιν ἐς τὴν χώραν
καταστήσασθαι τὴν τελετὴν, ἐκβληθῆναι δὲ αὐτὸν ἐξ
Ἐλευσίνος ὑπὸ Ἴωνος, ὅτε Ἴων Ἀθηναίους ὁ Ξούθου
πολέμαρχος τοῦ πρὸς Ἐλευσινίους ἠρέθη πολέμου. τοῦ-
το μὲν δὴ Φλιασίοις οὐκ ἔστιν ὅπως ὁμολογήσω, κρατη-
θέντα μάχῃ τινὰ Ἐλευσινίων φηγάδα ἀπελαθέντα οἴχε-
σθαι, τοῦ πολέμου τε ἐπὶ συνθήκαις καταλυθέντος πρὶν
ἢ διαπολεμηθῆναι, καὶ ἐν Ἐλευσίνι αὐτοῦ καταμείναντος
3 Εὐμόλπου. δύναται δ' ἂν κατὰ ἄλλην τινὰ ἐνταῦθα ὁ 143

Δυσάυλης ἀφικέσθαι πρόφασιν, καὶ οὐχ ὡς οἱ Φλιασίοι
φασιν. οὐ μὴν οὐδὲ Κελεῶ προσήκων, ἐμοὶ δοκεῖν, οὐδὲ
ἄλλως ἢ ἐν τοῖς ἐπιφανέσιον Ἐλευσινίων· οὐ γὰρ ἂν
ποτε Ὀμηρος παρήκεν αὐτὸν ἐν τοῖς ἔπεσιν. ἔστι γὰρ καὶ
Ὀμήρω πεποιημένα ἐς Δήμητρα· ἐν δὲ αὐτοῖς καταλέγων
τοὺς διδαχθέντας ὑπὸ τῆς θεοῦ τὴν τελετὴν Δυσάυλην
οὐδένα οἶδεν Ἐλευσίνιον. ἔχει δὲ οὕτω τὰ ἔπη·

δειξεν Τριπτολέμω τε Διοκλεῖ τε πληξίπω
Εὐμόλπου τε βίη Κελεῶ θ' ἠγήτορι λαῶν
δορημοσύνην ἱερῶν καὶ ἐπέφραδεν ὄργια πᾶσιν.

οὗτος δ' οὖν, ὡς οἱ Φλιασίοι φασιν, ὁ Δυσάυλης κατ- 4
εστήσατο ἐνταῦθα τὴν τελετὴν, καὶ οὗτος ἦν ὁ τῷ χωρίῳ
τὸ ὄνομα παραθέμενος Κελεῆς. Δυσάυλου τέ ἔστιν ἐν-
ταῦθα, ὡς εἰρηται μοι, μνήμα. πρότερον δὲ ἄρα ἐπε-
ποίητο Ἀράντειος τάφος· ὕστερον γὰρ κατὰ τὸν Φλιασίων
λόγον καὶ οὐκ ἐπὶ τῆς Ἀραντος βασιλείας ἀφίκετο ὁ Δυ-
σάυλης. 3. Φλιασίοι γὰρ Προμηθεῖ γενέσθαι τῷ Ἰαπετοῦ
κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον φασὶν Ἀραντα, καὶ τρισὶν ἀν-
θρώπων γενεαῖς Πελασγοῦ τε εἶναι πρεσβύτερον τοῦ
Ἀρκάδος καὶ τῶν λεγομένων Ἀθήνησιν αὐτοχθόνων.
τοῦ δὲ Ἀνακτόρου καλουμένου πρὸς τῷ ὀρόφῳ Πέλοπος
λέγουσιν ἄρμα ἀνακεῖσθαι. Φλιασίοις μὲν δὴ τοσαῦτα
λόγου μάλιστα ἢν ἄξια.

XV. Ἐκ Κορίνθου δὲ ἐς Ἄργος ἐρχομένῳ Κλεωναὶ
πόλις ἔστιν οὐ μεγάλη. παῖδα δὲ εἶναι Πέλοπος Κλεώνην
λέγουσιν, οἱ δὲ τῷ παρὰ Σικυῶνα ῥέοντι Ἀσωπῷ θρυγα-
τέρα ἐπὶ ταῖς ἄλλαις Κλεώνην γενέσθαι· τὸ δ' οὖν ὄνομα
ἀπὸ τοῦ ἑτέρου τούτων ἐτέθη τῇ πόλει. ἐνταῦθά ἔστιν
ἱερόν Ἀθηναῶν, τὸ δὲ ἄγαλμα Σκύλλιδος τέχνη καὶ Λι-
ποῖνου· μαθητὰς δὲ εἶναι Δαιδάλου σφᾶς, οἱ δὲ καὶ
γυναικα ἐκ Γόρτυνος ἐθέλουσι λαβεῖν Δαιδάλου, καὶ
144 τὸν Διποῖνον καὶ Σκύλλιν ἐκ τῆς γυναικὸς οἱ ταύτης

γενέσθαι. ἐν Κλεωναῖς δὲ τοῦτό τ' ἔστι τὸ ἱερὸν καὶ μνήμα Εὐρύτου καὶ Κτεάτου· θεωροῦς γὰρ ἐξ Ἡλιδος ἐς τὸν ἀγῶνα ἰόντας τῶν Ἰσθμίων αὐτοὺς ἐνταῦθα Ἡρακλῆς κατετόξευσεν, ἐγκλημα ποιούμενος ὅτι οἱ πρὸς Ἀργεῖαν πολεμοῦντι ἀντετάχθησαν.

Ἐκ Κλεωνῶν δὲ εἰσιν ἐς Ἄργος ὁδοὶ δύο, ἡ μὲν ἀνδράσιν εὐζώνοις, καὶ ἔστιν ἐπίτομος, ἡ δὲ ἐπὶ τοῦ καλουμένου Τρητοῦ, στενὴ μὲν καὶ αὐτὴ περιεχόντων ὄρων, ὀχλήματι δὲ ἔστιν ὅμως ἐπιτηδειότερα. 2. Ἐν τούτοις τοῖς ὄρεσι τὸ σπήλαιον ἔτι δείκνυται τοῦ λέοντος, καὶ ἡ Νεμέα τὸ χωρίον ἀπέχει σταδίους πέντε πον καὶ δέκα. ἐν δὲ αὐτῇ Νεμείου τε Διὸς ναὸς ἔστι θεῶς ἄξιος, πλὴν ὅσου κατερρημίει τε ὁ ὄροφος καὶ ἄραγμα οὐδὲν ἔτι ἐλείπετο· κυπαρίσσων τε ἄλλος ἔστι περὶ τὸν ναόν, καὶ τὸν Ὀφέλτην ἐνταῦθα ὑπὸ τῆς τροφοῦ τεθέντα ἐς τὴν πόαν διαφθαρήναι λέγουσιν ὑπὸ τοῦ δράκοντος. θύουσι δὲ Ἀργεῖοι τῷ Διὶ καὶ ἐν τῇ Νεμέᾳ, καὶ Νεμείου Διὸς ἱερέα αἰροῦνται, καὶ δὴ καὶ δρόμου προτιθέασιν ἀγῶνα ἀνδράσιν ὀπλισμένοις Νεμείων πανηγύρει τῶν χειμερινῶν. 3. ἐνταῦθα ἔστι μὲν Ὀφέλου τάφος, περὶ δὲ αὐτὸν θριγκὸς λίθων, καὶ ἐντὸς τοῦ περιβόλου βωμοί· ἔστι δὲ χάμα γῆς Ἀνκούργου μνήμα τοῦ Ὀφέλου πατρός. τὴν δὲ πηγὴν Ἀδράστειαν ὀνομάζουσιν, εἴτε ἐπ' ἄλλῃ τινὶ αἰτίᾳ εἴτε καὶ ἀνευρόντος αὐτὴν Ἀδράστου. τὸ δὲ ὄνομα λέγουσι τῇ χώρᾳ Νεμέαν δοῦναι θυγατέρα Ἀσάπου καὶ ταύτην. καὶ ὄρος Ἀπέσας ἔστιν ὑπὲρ τὴν Νεμέαν, ἐνθα 4 Περσέα πρῶτον Διὶ θῦσαι λέγουσιν Ἀπεσαντίῳ. 4. Ἀνελθοῦσι δὲ ἐς τὸν Τρητὸν καὶ αὐθις τὴν ἐς Ἄργος ἰοῦσιν ἔστι Μυκηναῶν ἐρείπια ἐν ἀριστερᾷ. καὶ ὅτι μὲν Περσεὺς ἐγένετο Μυκηναῶν οἰκιστὴς, ἴσασιν Ἕλληνες, ἐγὼ δὲ αἰτίαν τε γράψω τοῦ οἰκισμοῦ, καὶ δι' ἥντινα πρόφασιν Ἀργεῖοι Μυκηναίους ὕστερον ἀνέστησαν. ἐν γὰρ τῇ νῦν

Ἀργολίδι ὀνομαζομένη τὰ μὲν ἔτι παλαιότερα οὐ μνημονεύουσιν, Ἰναχον δὲ βασιλεύοντα τὸν τε ποταμὸν ἀφ' αὐτοῦ λέγουσιν ὀνομάσαι καὶ θῦσαι τῇ Ἡρᾷ. λέγεται δὲ 5 καὶ ὁδε λόγος· Φορωνέα ἐν τῇ γῇ ταύτῃ γενέσθαι πρῶτον, Ἰναχον δὲ οὐκ ἄνδρα ἀλλὰ τὸν ποταμὸν πατέρα εἶναι Φορωνεῖ· τοῦτον δὲ Ποσειδῶνι καὶ Ἡρᾷ δικάσαι περὶ τῆς χώρας, σὺν δὲ αὐτῷ Κηφισόν τε καὶ Ἀστερίωνα καὶ τὸν Ἰναχον ποταμὸν· κρινάντων δὲ Ἡρας εἶναι τὴν γῆν, οὕτω σφίσιν ἀφανίσαι τὸ ὕδωρ Ποσειδῶνα. καὶ διὰ τοῦτο οὔτε Ἰναχος ὕδωρ οὔτε ἄλλος παρέχεται τῶν εἰρημῶν ποταμῶν ὅτι μὴ ὕσαντος τοῦ θεοῦ· θέρους δὲ αὐὰ σφίσιν ἔστι τὰ ρεύματα, πλὴν τῶν ἐν Ἀέρῃ. Φορωνεὺς δὲ ὁ Ἰνάχου τοὺς ἀνθρώπους συνήγαγε πρῶτον ἐς κοινόν, σποράδας τέως καὶ ἐφ' ἑαυτῶν ἐκάστοτε οἰκοῦντας· καὶ τὸ χωρίον ἐς ὃ πρῶτον ἡθροίσθησαν ἄστν ὀνομάσθη Φορωνικόν.

XVI. Ἄργος δὲ Φορωνεῶς θυγατρίδος, βασιλεύσας μετὰ Φορωνέα, ὀνόμασεν ἀφ' αὐτοῦ τὴν χώραν. Ἄργον δὲ Πείρασος γίνεται καὶ Φόρβας, Φόρβαντος δὲ Τριόπας, Τριόπα δὲ Ἰάσος καὶ Ἀγήνωρ. Ἰᾶ μὲν οὖν Ἰάσου θυγάτηρ, εἴτε ὡς Ἡρόδοτος ἔγραψεν εἴτε καθ' ὃ λέγουσιν Ἕλληνες, ἐς Αἴγυπτον ἀφικνεῖται· Κροτάωπος δὲ ὁ Ἀγήνωρος ἔσχε μετὰ Ἰάσον τὴν ἀρχὴν. Κροτάωπος δὲ Σθενέλας γίνεται. Δαναὸς δ' ἀπ' Αἰγύπτου πλεύσας ἐπὶ Γελάνορα τὸν Σθενέλα τοὺς ἀπογόνους τοὺς Ἀγήνωρος βασιλείας ἔπαυσεν. τὰ δὲ ἀπὸ τούτου καὶ οἱ πάντες ὁμοίως ἴσασιν, θυγατέρων τῶν Δαναοῦ τὸ ἐς τοὺς ἀνεψίους τόλμημα καὶ ὡς ἀποθανόντος Δαναοῦ τὴν ἀρχὴν Ἀνγκεὺς ἔσχε. 2. οἱ δὲ Ἄβαντος τοῦ Ἀνγκέως παῖδες 2 τὴν βασιλείαν ἐνείμαντο, καὶ Ἀκρίσιος μὲν αὐτοῦ κατέμεινεν ἐν τῷ Ἄργει, Προῖτος δὲ τὸ Ἡραῖον καὶ Μιδεῖαν καὶ Τίρυνθα ἔσχε καὶ ὅσα πρὸς θαλάσῃ τῆς Ἀργείας·

σημεῖα τε τῆς ἐν Τίρυνθι οἰκῆσεως Προΐτου καὶ ἐς τόδε
λείπεται. χρόνῳ δὲ ὕστερον Ἀκρισίος Περσεΐα αὐτὸν τε
περιεῖναι πυνθανόμενος καὶ ἔργα ἀποδείκνυσθαι, ἐς Ἀ-
ρισαν ἀπεχώρησε τὴν ἐπὶ τῷ Πηρειῷ. Περσεὺς δέ, ἰδεῖν
γὰρ πάντως ἤθελε τὸν γονεῖα τῆς μητρὸς καὶ λόγοις τε
χρηστοῖς καὶ ἔργοις δεξιώσασθαι, ἔρχεται παρ' αὐτὸν ἐς
τὴν Ἀρισαν· καὶ ὁ μὲν οἶα ἡλικία τε ἀκμάζων καὶ τοῦ 146
3 δίσκου χαίρων τῷ εὐρήματι ἐπεδείκνυτο ἐς ἅπαντας,
Ἀκρισίος δὲ λανθάνει κατὰ δαίμονα ὑποπεσῶν τοῦ
δίσκου τῇ ὀρημῇ. καὶ Ἀκρισίῳ μὲν ἡ πρόρρησις τοῦ θεοῦ
τέλος ἔσχεν, οὐδὲ ἀπέτρεψεν οἱ τὸ χρεῶν τὰ ἐς τὴν παῖδα
καὶ τὸν θυγατριδοῦν παρευρήματα· 3. Περσεὺς δὲ ὡς
ἀνέστρεψεν ἐς Ἄργος, ἡσχύνετο γὰρ τοῦ φόνου τῇ φήμῃ,
Μεγαπένθη τὸν Προΐτου πείθει οἱ τὴν ἀρχὴν ἀντιδοῦ-
ναι, παραλαβὼν δὲ αὐτὸς τὴν ἐκεῖνου Μυκήνας κίττει.
τοῦ ξίφους γὰρ ἐνταῦθα ἐξέπεσεν ὁ μύκης αὐτῷ, καὶ τὸ
σημεῖον ἐς οἰκισμὸν ἐνόμιζε συμβῆναι πόλεως. ἤκουσα
δὲ καὶ ὡς διψῶντι ἐπῆλθεν ἀνελέσθαι οἱ μύκητα ἐκ τῆς
γῆς, ἔνθεντος δὲ ὕδατος πῶν καὶ ἡσθεῖς Μυκήνας ἔθετο
4 τὸ ὄνομα τῷ χωρίῳ. Ὀμηρος δὲ ἐν Ὀδυσσεΐα γυναικὸς
Μυκήνης ἐν ἔπει τῷδε ἐμνήσθη

Τυρῶ τ' Ἀλκμήνη τε εὐστέφανός τε Μυκήνη.
ταύτην εἶναι θυγατέρα Ἰνάχου γυναικῆ δὲ Ἀρέστορος
τὰ ἔπη λέγει ἃ δὴ Ἕλληνες καλοῦσιν Ἡοίας μεγάλας· ἀπὸ
ταύτης οὖν γερονέει καὶ τὸ ὄνομα τῇ πόλει φασίν. ὄν
δὲ προσποιούσιν Ἀκουσιλίου λόγον, Μυκηναῖα νίδον
εἶναι Σπάρτανος, Σπάρτανον δὲ Φορωνέως, οὐκ ἂν
ἔργω ἀποδείξαιμην, διότι μηδὲ αὐτοὶ Λακεδαιμόνιοι.
Λακεδαιμονίοις γὰρ Σπάρτης μὲν γυναικὸς εἰκὼν ἔστιν
ἐν Ἀμύκλαις, Σπάρτανον δὲ Φορωνέως παῖδα θαναμάζοιεν
ἂν καὶ ἀρχὴν ἀκούσαντες.

5 4. Μυκήνας δὲ Ἀργεῖοι καθείλου ὑπὸ ξηλοτυπίας.

ἡσυχάζοντων γὰρ τῶν Ἀργείων κατὰ τὴν ἐπιστρατεῖαν
τοῦ Μήδου, Μυκηναῖοι πέμπουσιν ἐς Θερμοπύλας ὀγ-
δοήκοντα ἄνδρας, οἱ Λακεδαιμονίοις μετέσχου τοῦ ἔργου.
τοῦτο ἠνεγκέ σφισιν ὄλεθρον τὸ φιλοτίμημα παροξύναν
Ἀργείους. λείπεται δὲ ὅμως ἔτι καὶ ἄλλα τοῦ περιβόλου
καὶ ἡ πύλη· λέοντες δὲ ἐφροστήκασιν αὐτῇ· Κυκλώπων
147 δὲ καὶ ταῦτα ἔργα εἶναι λέγουσιν, οἱ Προΐτω τὸ τεῖχος
ἐποίησαν τὸ ἐν Τίρυνθι. 5. Μυκηναῶν δὲ ἐν τοῖς ἐρει- 6
πίοις κρήνη τέ ἐστι καλουμένη Περσεΐα, καὶ Ἀτρέως καὶ
τῶν παιδῶν ὑπόγαια οἰκοδομήματα, ἐνθα οἱ θησαυροὶ
σφισι τῶν χρημάτων ἦσαν. τάφος δὲ ἔστι μὲν Ἀτρέως,
εἰσὶ δὲ καὶ ὄσους σὺν Ἀγαμέμνονι ἐπανήκοντας ἐξ Ἰλίου
δειπνίσας κατεφόνευσεν Ἀλγισθος. τοῦ μὲν δὴ Κασσάν-
δρος μνήματος ἀμφισβητοῦσι Λακεδαιμονίαν οἱ περὶ
Ἀμύκλας οἰκοῦντες· ἕτερον δὲ ἔστιν Ἀγαμέμνονος, τὸ
δὲ Εὐρυμέδοντος τοῦ ἡνιόχου, καὶ Τελεδάμου τὸ αὐτὸ
καὶ Πέλοπος, τούτους γὰρ τεκεῖν διδύμους Κασσάνδραν 7
φασί, νηπίους δὲ ἐτι ὄντας ἐπικατέσφαξε τοῖς γονεῦσιν
Ἀλγισθος, * * *. Πυλάδῃ γὰρ συνώκησεν Ὀρέστον δόν-
τος. Ἑλλάνικος δὲ καὶ τάδε ἔγραψε, Μέδοντα καὶ Στρό-
φιον γενέσθαι Πυλάδῃ παῖδας ἐξ Ἠλέκτρας. Κλυταιμνή-
στρα δὲ ἐτάφη καὶ Ἀλγισθος ὀλίγον ἀπωτέρω τοῦ τεύχους,
ἐντὸς δὲ ἀπηξιώθησαν, ἐνθα Ἀγαμέμνων τε αὐτὸς ἐκεῖτο
καὶ οἱ σὺν ἐκείνῳ φονευθέντες.

XVII. Μυκηναῶν δὲ ἐν ἀριστερᾷ πέντε ἀπέχει καὶ
δέκα στάδια τὸ Ἡραῖον. ἔει δὲ κατὰ τὴν ὁδὸν ὕδωρ Ἐλευ-
θέριον καλούμενον· χρωῖνται δὲ αὐτῷ πρὸς καθάρσια αἱ
περὶ τὸ ἱερὸν καὶ τῶν θυσιῶν ἐς τὰς ἀπορρήτους. 2. αὐ-
τὸ δὲ τὸ ἱερὸν ἔστιν ἐν χθαμαλωτέρῳ τῆς Εὐβοίας. τὸ
γὰρ δὴ ὄρος τοῦτο ὀνομάζουσιν Εὐβοίαν, λέγοντες Ἀστε-
ριῶνι γενέσθαι τῷ ποταμῷ θυγατέρας Εὐβοίαν καὶ Πρό-
συμναν καὶ Ἀκραιαν, εἶναι δὲ σφᾶς τροφούς τῆς Ἥρας·

2 καὶ ἀπὸ μὲν Ἀρκάδας τὸ ὄρος καλοῦσι τὸ ἀπαντικρὺ τοῦ
 Ἡραίου, ἀπὸ δὲ Εὐβοίας ὅσον περὶ τὸ ἱερόν, Προδύμναιον
 δὲ τὴν ὑπὸ τὸ Ἡραῖον χώραν. ὁ δὲ Ἀστεριῶν οὗτος ῥέων
 ὑπὲρ τὸ Ἡραῖον ἐς φάραγγα ἐσπίπτων ἀφανίζεται. φύεται
 δὲ αὐτοῦ πόα πρὸς ταῖς ὄχθαις· Ἀστεριῶνα ὀνομάζουσι
 καὶ τὴν πόαν· ταύτην τῆ Ἡρα καὶ αὐτὴν φέρουσι καὶ ἀπὸ
 3 τῶν φύλλων αὐτῆ στεφάνους πλέκουσιν. 3. Ἀρχιτέκτονα
 μὲν δὴ γενέσθαι τοῦ ναοῦ λέγουσιν Εὐπόλεμον Ἀργεῖον·
 ὅποσα δὲ ὑπὲρ τοὺς κίονάς ἐστιν εἰργασμένα, τὰ μὲν ἐς 148
 τὴν Διὸς γένεσιν καὶ θεῶν καὶ Γιγάντων μάχην ἔχει, τὰ
 δὲ ἐς τὸν πρὸς Τροίαν πόλεμον καὶ Ἰλίου τὴν ἄλωσιν.
 ἀνδριάντες τε ἐστήκασιν πρὸ τῆς ἐσόδου, καὶ γυναικῶν αἰ
 γερόνασιν ἰέρειαι τῆς Ἡρας, καὶ ἡρώων ἄλλων τε καὶ
 Ὀρέστου· τὸν γὰρ ἐπίγραμμα ἔχοντα ὡς εἶη βασιλεὺς
 Ἀγροῦστος, Ὀρέστην εἶναι λέγουσιν. ἐν δὲ τῷ προνάῳ
 τῆ μὲν Χάριτες ἀγάλματα ἐστὶν ἀρχαῖα, ἐν δεξιᾷ δὲ κλίνη
 τῆς Ἡρας, καὶ ἀνάθημα ἀσπίς ἦν Μενελάος ποτε ἀφεί-
 4 λετο Εὐφορβὸν ἐν Ἰλίῳ. 4. Τὸ δὲ ἀγαλμα τῆς Ἡρας ἐπὶ
 θρόνου κάθηται μεγέθει μέγα, χρυσοῦ μὲν καὶ ἐλέφαν-
 τος, Πολυκλείτου δὲ ἔργον· ἔπεστι δὲ οἱ στέφανος Χά-
 ριτας ἔχων καὶ Ὄρας ἐπειργασμένας, καὶ τῶν χειρῶν τῆ
 μὲν καρπὸν φέρει ῥοιᾶς, τῆ δὲ σκῆπτρον. τὰ μὲν οὖν ἐς
 τὴν ῥοιάν, ἀπορροητότερος γὰρ ἐστὶν ὁ λόγος, ἀφείσθω
 μοι· κόκκυγα δὲ ἐπὶ τῷ σκῆπτρῳ καθήσθαι φασί, λέ-
 γοντες τὸν Δία, ὅτε ἦρα παρθένου τῆς Ἡρας, ἐς τοῦτον
 τὸν ὄρνιθα ἀλλαγῆναι, τὴν δὲ αἶτε παίρνιον θηρᾶσαι.
 τοῦτον τὸν λόγον καὶ ὅσα εἰκότα εἴρηται περὶ θεῶν,
 οὐκ ἀποδεχόμενος γράφω, γράφω δὲ οὐδὲν ἥσσον.
 5 5. Λέγεται δὲ παρεστηκέναι τῆ Ἡρα τέχνη Ναυκύδους
 ἀγαλμα Ἡβης, ἐλέφαντος καὶ τοῦτο καὶ χρυσοῦ. παρὰ
 δὲ αὐτὴν ἐστὶν ἐπὶ κίονος ἀγαλμα Ἡρας ἀρχαῖον. το δὲ
 ἀρχαιότατον πεποιήται μὲν ἐξ ἀχράδος, ἀνετέθη δὲ ἐς

Τίρυνθα ὑπὸ Πειράσου τοῦ Ἄργου, Τίρυνθα δὲ ἀνε-
 λόντες Ἀργεῖοι κομίζουσιν ἐς τὸ Ἡραῖον· ὁ δὲ καὶ αὐτὸς
 εἶδον, καθήμενον ἀγαλμα οὐ μέγα. 6. Ἀναθήματα δὲ 6
 τὰ ἄξια λόγου, βωμὸς ἔχων ἐπειργασμένον τὸν λεγόμενον
 Ἡβης καὶ Ἡρακλέους γάμον· οὗτος μὲν ἀργύρου, χρυ-
 σοῦ δὲ καὶ λίθων λαμπόντων Ἀδριανὸς βασιλεὺς ταῶν
 ἀνέθηκεν· ἀνέθηκε δὲ, ὅτι τὴν ὄρνιθα ἱερὰν τῆς Ἡρας
 νομίζουσι. κεῖται δὲ καὶ στέφανος χρυσοῦς καὶ πέπλος
 πορφύρας, Νέρωνος ταῦτα ἀναθήματα. 7. Ἔστι δὲ ὑπὲρ 7
 τοῦ ναοῦ τοῦτον τοῦ προτέρου ναοῦ θεμελία τε καὶ εἰ δὴ
 τι ἄλλο ὑπελίπετο ἢ φλόξ. κατεκαύθη δὲ τὴν ἰέρειαν τῆς
 149 Ἡρας Χρυσῆδα ὑπνιον καταλαβόντος, ὅτε ὁ λύχνος
 πρῶτον στεφανωμάτων ἤπτετο. καὶ Χρυσῆς μὲν ἀπελ-
 θούσα ἐς Τεγέαν τὴν Ἀθηναίων τὴν Ἀλέαν ἰκέτευεν· Ἀρ-
 γεῖοι δὲ καίπερ κακοῦ τηλικούτου παρόντος σφίσι τὴν
 εἰκόνα οὐ καθείλου τῆς Χρυσῆδος, ἀνάκειται δὲ καὶ ἐς
 τότε τοῦ ναοῦ τοῦ κατακαυθέντος ἐμπροσθεν.

XVIII. Ἐκ Μυκηναίων δὲ ἐς Ἄργος ἐρχομένοις ἐν ἀρι-
 στερᾷ Περσέως παρὰ τὴν ὁδὸν ἐστὶν ἡρώων. ἔχει μὲν δὴ
 καὶ ἐνταῦθα τιμὰς παρὰ τῶν προσχώρων, μεγίστας δὲ
 ἐν τε Σερίφῳ, καὶ παρὰ Ἀθηναίοις Περσέως τέμενος καὶ
 Δίκτυος καὶ Κλυμένης βωμὸς σωτήρων καλουμένων
 Περσέως. 2. Ἐν δὲ τῆ Ἀργείᾳ προσελθούσιν ὀλίγον ἀπὸ
 τοῦ ἡρώου τούτου Θυέστου τάφος ἐστὶν ἐν δεξιᾷ· λίθου
 δὲ ἔπεστιν αὐτῷ κριός, ὅτι τὴν ἄρνα ὁ Θυέστης ἔσχε τὴν
 χρυσῆν, μοιχεύσας τοῦ ἀδελφοῦ τὴν γυναῖκα. Ἀτρεία δὲ
 οὐκ ἐπέσχευεν ὁ λογισμὸς μετρησαί τὴν ἴσθν, ἀλλὰ τῶν
 Θυέστου παίδων σφαγὰς καὶ τὰ ἀδόμενα δειπνα ἐξειρ-
 γάσατο. ὕστερον δὲ οὐκ ἔχω σαφὲς εἰπεῖν πότερον ἀδι- 8
 κίας ἤρξεν Αἰγισθος ἢ προὔπηρξεν Ἀγαμέμνονι φόνος
 Ταντάλου τοῦ Θυέστου· συνοικεῖν δὲ φασὶν αὐτὸν Κλυ-
 ταιμνήστρα παρθένῳ παρὰ Τυνδάρεω λαβόντα. ἐγὼ

δὲ καταγνῶναι μὲν οὐκ ἐθέλω φύσει σφᾶς γενέσθαι κα-
κούς· εἰ δὲ ἐπὶ τοσοῦτο αὐτοῖς τὸ μίasma τὸ Πέλοπος καὶ
ὁ Μυρτίλου προστρόπαιος ἠκολούθησε, τούτοις ἦν ἄρα
ὁμολογοῦντα, ἠνίκα ἡ Πυθία Γλαύκῃ τῷ Ἐπικύδου
Σπαρτιάτῃ, βουλευσάντι ἐπιόρκα ὁμοσαι, καὶ τοῦδε εἶ-
πεν ἔς τοὺς ἀπογόνους κατιέναι τὴν δίκην.

3 3. Ἀπὸ δὲ τῶν Κριῶν, οὕτω γὰρ τοῦ Θυέστου τὸ 150
μνημα ὀνομάζουσι, προελθοῦσιν ὀλίγον ἐστὶν ἐν ἀρι-
στερᾷ χωρίῳ Μυσία καὶ Δῆμητρος Μυσίας ἱερὸν, ἀπὸ
ἀνδρὸς Μυσίου τὸ ὄνομα, γενομένου καὶ τούτου, καθά-
περ λέγουσιν Ἀργεῖοι, ξένου τῇ Δῆμητροι. τούτῳ μὲν
οὐκ ἐπέστιν ὄροφος· ἐν δὲ αὐτῷ ναὸς ἐστὶν ἄλλος
ὀπτῆς πλυνθου, ξόανα δὲ Κόρης καὶ Πλούτωνος καὶ Δῆ-
μητρος ἐστὶ. προελθοῦσι δὲ ποταμὸς ἐστὶν Ἰναχος, καὶ
διαβᾶσιν Ἠλίου βωμός. ἐντεῦθεν δὲ ἐπὶ πύλῃν ἤξει κα-
λουμένην ἀπὸ τοῦ πλησίον ἱεροῦ· τὸ δὲ ἱερὸν ἐστὶν Εἰ-
λειθυίας.

4 4. Μόρους δὲ Ἑλλήνων οἶδα Ἀργείους ἔς τρεῖς βα-
σιλείας νεμηθέντας. ἐπὶ γὰρ τῆς ἀρχῆς τῆς Ἀναξαγόρου
τοῦ Ἀργου τοῦ Μεγαπέδου μαρία ταῖς γυναιξὶν ἐνέ-
πεσεν, ἐκφοιτῶσαι δὲ ἐν τῶν οἰκιῶν ἐπλανῶντο ἀνὰ τὴν
χώραν, ἔς ὃν Μελάμπους ὁ Ἀμυθάνου ἐπαυσε σφᾶς τῆς
νόσου, ἐφ' ᾧ τε αὐτὸς καὶ ὁ ἀδελφὸς Βίας Ἀναξαγόρα τὸ
ἴσον ἔξουσι. ἀπὸ μὲν δὲ Βιάντος βασιλεύουσι πέντε ἄν-
δρες ἐπὶ γενεᾷς τέσσαρας ἐς Κυανίππου τὸν Αἰγιαλέως,
ὄντες Νηλεῖδαι τὰ πρὸς μητρός, ἀπὸ δὲ Μελάμποδος γε-
νεαί τε ἕξ καὶ ἄνδρες ἴσοι μέχρῃς Ἀμφιλόχου τοῦ Ἀμφια-
5 ράου· τὸ δὲ ἐγγώριον γένος οἱ Ἀναξαγορίδαι βασι-
λεύουσι πλέον. Ἴφρις μὲν γὰρ ὁ Ἀλέκτορος τοῦ Ἀναξα-
γόρου Σθενέλω τῷ Καπανέως ἀδελφοῦ παιδὶ ἀπέλιπε
τὴν ἀρχὴν· Ἀμφιλόχου δὲ μετὰ ἄλωσιν Ἰλίου μετοική-
σαντος ἔς τοὺς νῦν Ἀμφιλόχους, Κυανίππου δ' ἀπαιδος

τελευτήσαντος, οὕτω Κυλαράβης ὁ Σθενέλου μόνος τὴν
βασιλείαν ἔσχεν. 5. οὐ μέντοι παῖδας κατέλιπεν οὐδ' οὐ-
τος, ἀλλὰ Ὀρέστης ὁ Ἀγαμέμνονος τὸ Ἄργος κατέσχε
παροικῶν τε ἐγγὺς αὐτῷ καὶ ἄνευ τῆς πατρῴας ἀρχῆς
151 προσπεποιημένος μὲν Ἀρκάδων τοὺς πολλούς, παρειλη-
φῶς δὲ καὶ τὴν ἐν Σπάρτῃ βασιλείαν, συμμαχικοῦ δὲ ἐκ
Φωκῶν αἰεὶ ποτε ἐπ' ὠφελείᾳ ἐτοίμου παρόντος. Αα-6
κεδαιμονίων δὲ ἐβασίλευσεν Ὀρέστης Λακεδαιμονίων
ἐφένταν αὐτῷ· τοὺς γὰρ Τυνδάρεω θυγατριδοῦς τὴν
ἀρχὴν ἔχειν ἤξιον πρὸ Νικοστράτου καὶ Μεγαπέδου
Μενελάω γεγεννημένων ἐκ δούλης. Ὀρέστου δὲ ἀποθα-
νόντος ἔσχε Τισαμενὸς τὴν ἀρχὴν Ἐρμιόνης τῆς Μενε-
λάου καὶ Ὀρέστου παῖς. τὸν δὲ Ὀρέστου νόθον Πενθί-
λον Κυναίθων ἔγραψεν ἐν τοῖς ἔπεσιν Ἡριγόνην τὴν Αἰ-
γίσθου τεκεῖν. 6. ἐπὶ δὲ τοῦ Τισαμενοῦ τούτου κατίας ἐν
ἔς Πελοπόννησον Ἡρακλεῖδαι, Τήμενος μὲν καὶ Κρε-7
σφόντης Ἀριστομάχου, τοῦ τρίτου δὲ Ἀριστοδήμου προ-
τεθνεῶτος εἶποντο οἱ παῖδες. Ἄργους μὲν δὴ καὶ τῆς ἐν
Ἄργει βασιλείας ὀρθότατα, ἐμοὶ δοκεῖν, ἡμφισβήτην,
ὅτι ἦν Πελοπίδης ὁ Τισαμενός, οἱ δὲ Ἡρακλεῖδαι τὸ ἀνέ-
καθὲν εἰσι Περσεῖδαι. Τυνδάρεων δὲ αὐτὸν ἐκπεσόντα
ἀπέφαινον ὑπὸ Ἴπποκόωντος· Ἡρακλέα δὲ ἐφασαν ἀπο-
κτείναντα Ἴπποκόωντα καὶ τοὺς παῖδας παρακαταθέσθαι
Τυνδάρεω τὴν χώραν. τοιαῦτα δὲ καὶ περὶ τῆς Μεσση-
νίας ἕτερα ἔλεγον, παρακαταθήκην Νέστορι δοθῆναι καὶ
ταύτην ὑπὸ Ἡρακλέους ἐλόντος Πύλον. 7. Ἐκβάλλουσι 8
οὐκ ἐκ μὲν Λακεδαιμονος καὶ Ἄργους Τισαμενόν, ἐκ δὲ
τῆς Μεσσηνίας τοὺς Νέστορος ἀπογόνους, Ἀλκμαίωνα
Σίλλου τοῦ Θρασυμήδους καὶ Πεισίστρατον τὸν Πεισι-
στράτου καὶ τοὺς Παίονος τοῦ Ἀντιλόχου παῖδας, σὺν δὲ
αὐτοῖς Μέλανθον τὸν Ἀνδροπόμπου τοῦ Βώρου τοῦ
Πενθίλου τοῦ Περικλυμένου. Τισαμενὸς μὲν οὐκ ἦλθε

9 σὺν τῇ στρατιᾷ καὶ οἱ παῖδες ἐς τὴν νῦν Ἀχαΐαν· οἱ δὲ Νηλεΐδαι πλὴν Πεισιστράτου, τοῦτον γὰρ οὐκ οἶδα παρ' 152 οὔστινας ἀπεχώρησεν, ἐς Ἀθήνας ἀφίκοντο οἱ λοιποὶ, καὶ τὸ Παιονιδῶν γένος καὶ Ἀλκμαιωνιδῶν ἀπὸ τούτων ἀνομάσθησαν. Μέλανθος δὲ καὶ τὴν βασιλείαν ἔσχεν, ἀφελόμενος Θυμοίτην τὸν Ὀξύντου· Θυμοίτης γὰρ Θεσιδῶν ἔσχατος ἐβασίλευσεν Ἀθηναίων.

XIX. Τὰ μὲν οὖν Κροσφόντου καὶ τῶν Ἀριστοδήμου παίδων οὐκ ἤπειγεν ὁ λόγος με ἐνταῦθα δηλωῶσαι· Τήμενος δὲ ἐκ μὲν τοῦ φανεροῦ Δηϊφόντη τῷ Ἀντιμάχου τοῦ Θρασυάνορος τοῦ Κτησίππου τοῦ Ἡρακλέους στρατηγῷ πρὸς τὰς μάχας ἐχρήσατο ἀντὶ τῶν υἱῶν καὶ σύμβουλον ἐς πάντα εἶχεν, ἅτε αὐτόν τε ἐκείνῳ πεποιημένος πρότερον ἔτι γαμβρὸν καὶ τῶν παίδων ἀρεσκόμενος τῇ Ἰωνηθοῖ μάλιστα, ὑπαπτεύετο δὲ ἤδη καὶ τὴν βασιλείαν ἐς ἐκείνην καὶ Δηϊφόντην τρέπειν. ἐπεβουλεύθη δὲ τούτων ἕνεκα ὑπὸ τῶν υἱῶν· ἐκείνων δὲ αὐτῷ 2 Κεῖσος πρεσβύτατος ὧν ἔσχε τὴν ἀρχήν. 2. Ἀργεῖοι δέ, ἅτε ἰσηγορίαν καὶ τὸ αὐτόνομον ἀγαπῶντες ἐκ παλαιότητας, τὰ τῆς ἐξουσίας τῶν βασιλέων ἐς ἐλάχιστον προήγαγον, ὡς Μήδωνι τῷ Κεῖσου καὶ τοῖς ἀπογόνους τὸ ὄνομα λειφθῆναι τῆς βασιλείας μόνον. Μέλταν δὲ τὸν Λακίηδου δέκατον ἀπόγονον Μήδωνος τὸ παράπαν ἔπαυσεν ἀρχῆς καταγνοὺς ὁ δῆμος.

3 3. Ἀργεῖοις δὲ τῶν ἐν τῇ πόλει τὸ ἐπιφανέστατον ἔστιν Ἀπόλλωνος ἱερὸν Ἀντίου. τὸ μὲν οὖν ἄγαλμα τὸ ἐφ' ἡμῶν Ἀττάλου ποίημα ἦν Ἀθηναίου, τὸ δὲ ἐξ ἀρχῆς Δαναοῦ καὶ ὁ ναὸς καὶ τὸ ξόανον ἀνάθημα ἦν· ξόανα γὰρ δὴ τότε εἶναι πείθονται πάντα, καὶ μάλιστα τὰ Αἰγυπτία. Δαναὸς δὲ ἰδρύσατο Λύκιον Ἀπόλλωνα ἐπ' αἰτία τοιαύτη. παραγενόμενος ἐς τὸ Ἄργος ἡμφισβήτη πρὸς Γελάνορα τὸν Σθενέλα περὶ τῆς ἀρχῆς· ὀφθέντων

δὲ ἐπὶ τοῦ δήμου παρ' ἀμφοτέρων πολλῶν τε καὶ ἐπαγωγῶν, καὶ οὐκ ἦσσαν δίκαια λέγειν τοῦ Γελάνορος δόξαν- 153 τος, ὁ μὲν δῆμος ὑπερέθετο, φασίν, ἐς τὴν ἐπιούσαν κρῖνειν· ἀρχομένης δὲ ἡμέρας ἐς βοῶν ἀγέλην νεμομένην 4 πρὸ τοῦ τείχους ἐσπίπτει λύκος, προσπεσὼν δὲ ἐμάχετο πρὸς ταῦρον ἠγεμόνα τῶν βοῶν. παρίσταται δὴ τοῖς Ἀργεῖοις τῷ μὲν Γελάνορα, Δαναὸν δὲ εἰκάσαι τῷ λύκῳ, ὅτι οὔτε τὸ θηρίον τοῦτο ἔστιν ἀνθρώποις σύντροπον οὔτε Δαναὸς σφισιν ἐς ἐκεῖνο τοῦ χρόνου. ἐπεὶ δὲ τὸν ταῦρον κατειργάσατο ὁ λύκος, διὰ τοῦτο ὁ Δαναὸς ἔσχε τὴν ἀρχήν. οὕτω δὲ νομίζων Ἀπόλλωνα ἐπὶ τὴν ἀγέλην ἐπαγαγεῖν τῶν βοῶν τὸν λύκον, ἰδρύσατο Ἀπόλλωνος ἱερὸν Ἀντίου. 4. Ἐνταῦθα ἀνάκειται μὲν θρόνος Δαναοῦ, κεί- 5 ται δὲ εἰκὼν Βίτωνος, ἀνὴρ ἐπὶ τῶν ὤμων φέρων ταῦρον· ὡς δὲ Λυκίας ἐποίησεν, ἐς Νεμέαν Ἀργείων ἀγόντων θυσίαν τῷ Διὶ ὁ Βίτων ὑπὸ ῥώμης τε καὶ ἰσχύος ταῦρον ἀράμενος ἤνεγκεν. 5. Ἐξῆς δὲ τῆς εἰκόνης ταύτης πῦρ καίουσιν, ὀνομάζοντες Φορωνέως εἶναι· οὐ γὰρ τι ὁμολογοῦσι δοῦναι πῦρ Προμηθεῖ ἀνθρώποις, ἀλλὰ ἐς Φορωνέα τοῦ πυρὸς μετάγειν ἐθέλουσι τὴν εὐρεσίαν. 6. Τὰ δὲ ξόανα Ἀφροδίτης καὶ Ἑρμοῦ, τὸ μὲν Ἐπειοῦ 6 λέγουσιν ἔργον εἶναι, τὸ δὲ Ἰπερμνήστρας ἀνάθημα. ταύτην γὰρ τῶν θυγατέρων μόνην τὸ πρόσταγμα ὑπερ- 7 ἰδοῦσαν ὑπήγαγεν ὁ Δαναὸς ἐς δικαστήριον, τοῦ τε Λυγκίας οὐκ ἀκίνδυνον αὐτῷ τὴν σωτηρίαν ἠγούμενος, καὶ ὅτι τοῦ τολμημάτος οὐ μετασχοῦσα ταῖς ἀδελφαῖς καὶ τῷ βουλευσάντι τὸ ὄνειδος ἠΰξησε. κριθεῖσα δὲ ἐν τοῖς Ἀργεῖοις ἀποφεύγει τε καὶ Ἀφροδίτην ἐπὶ τῷδε ἀνέθηκε Νικηφόρον. τοῦ ναοῦ δὲ ἔστιν ἐντὸς Λάδας ποδῶν ὠκύ- 7 τητι ὑπερβαλλόμενος τοὺς ἐφ' αὐτοῦ, καὶ Ἑρμῆς ἐς λύρας ποίησιν χελώνην ἠρκαῶς. ἔστι δὲ ἔμπροσθεν τοῦ ναοῦ 154 βόθρος, πεποιημένα ἐν τύπῳ ταύρου μάχην ἔχων καὶ PAUSAN. I. 10

λύκου, σὺν δὲ αὐτοῖς παρθένου ἀφιείσαν πέτραν ἐπὶ τὸν ταῦρον. Ἄρτεμιν δὲ εἶναι νομίζουσι τὴν παρθένου. Δαναὸς δὲ ταῦτά τε ἀνέθηκε καὶ πλησίον κίονας ἐκ** Διὸς καὶ Ἀρτέμιδος ξόανον.

8 7. Τάφοι δὲ εἰσιν, ὁ μὲν Λίνου τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ Φαμάθης τῆς Κροτώπου, τὸν δὲ λέγουσιν εἶναι Λίνου τοῦ ποιήσαντος τὰ ἔπη. τὰ μὲν οὖν ἐς τοῦτον οἰκειότερα ὄντα ἐτέρῳ λόγῳ παρήμι τῶδε, τὰ δὲ ἐς τὸν Φαμάθης ἢ Μεγαρική μοι συγγραφή προεδήλωσεν. ἐπὶ τούτοις ἐστὶν Ἀπόλλων Ἀγνιεύς καὶ βωμὸς Ἰετίου Διὸς, ἐνθα οἱ συσπεύδοντες Πολυνεΐκει τὴν ἐς Θήβας κάθοδον ἀποθανεῖσθαι συνώμοσαν, ἣν μὴ τὰς Θήβας γένηται σφισιν ἐλεῖν. ἐς δὲ τοῦ Προμηθέως τὸ μνημα ἡσίου μοι δοκοῦσιν Ὀπουντίων εἰκότα λέγειν, λέγουσι δὲ ὅμως.

XX. Παρέντι δὲ Κρεύγα τε εἰκόνα, ἀνδρὸς πύκτου, καὶ τροπαιὸν ἐπὶ Κορινθίους ἀνασταθέν, ἀγαλμά ἐστι καθήμενον Διὸς Μειλιχίου, λίθου λευκοῦ, Πολυκλείτου δὲ ἔργον. ποιηθῆναι δὲ ἐπυνθανόμην αὐτὸ ἐπ' αἰτία τοιαύτη. Λακεδαιμονίοις πολεμεῖν πρὸς Ἀργεῖους ἀρχαμένοις οὐδεμία ἦν ἐτι ἀπαλλαγὴ, πρὶν ἢ Φίλιππος σφᾶς ἠνάγκασεν ὁ Ἀμύντου μένειν ἐπὶ τοῖς καθεστηκόσιν ἐξ ἀρχῆς ὄροις τῆς χώρας. τὸν δὲ ἐμπροσθεν χρόνον οἱ Λακεδαιμόνιοι μηδὲν ἔξω Πελοποννήσου περιεργαζόμενοι τῆς Ἀργείας ἀεὶ τι ἀπετέμνοντο, ἢ οἱ Ἀργεῖοι τετραμέτων πρὸς πόλεμον ἐκείνων ὑπερόριον ἐν τῷ τοιούτῳ καὶ 155

2 αὐτοὶ σφισιν ἐνέκειντο. προηγμένον δὲ ἀμφοτέροις ἐς ἄκρον τοῦ μίσους ἔδοξεν Ἀργείοις λογάδας τρέφειν χιλίους· ἡγεμῶν δὲ ἐτέτακτο ἐπ' αὐτοῖς Βρύας Ἀργεῖος, ὃς ἄλλα τε ἐς ἄνδρας ὕβρισε τοῦ δήμου, καὶ παρθένου κομιζομένην παρὰ τὸν νυμφίον ἤσχυεν ἀφελόμενος τοὺς ἄγοντας. ἐπιλαβούσης δὲ τῆς νυκτὸς τυφλοὶ τὸν Βρύαντα ἢ παῖς φυλάξασα ὑπνωμένον· φωραθεῖσα δὲ

ὡς ἐπέσχευεν ἡμέρα, κατέφυγεν ἰκέτις ἐς τὸν δῆμον. οὐ προεμένων δὲ αὐτὴν τιμωρήσασθαι τοῖς χιλίοις, καὶ ἀπὸ τούτου προαχθέντων ἐς μάχην ἀμφοτέρων, κρατοῦσιν οἱ τοῦ δήμου, κρατήσαντες δὲ οὐδένα ὑπὸ τοῦ θυμοῦ τῶν ἐναντίων ἔλιπον. ὕστερον δὲ ἄλλα τε ἐπηγάγοντο καθάρσια ὡς ἐπὶ αἵματι ἐμφυλίῳ, καὶ ἀγαλμα ἀνέθηκεν Μειλιχίου Διὸς. 2. Πλησίον δὲ εἰσιν ἐπειρασμένοι λίθῳ 3 Κλέοβις καὶ Βίτων, αὐτοὶ τε ἔλκοντες τὴν ἄμαξαν, καὶ ἐπ' αὐτῇ ἄγοντες τὴν μητέρα ἐς τὸ Ἡραῖον. 3. τούτων δὲ ἀπαντικρὺ Νεμείου Διὸς ἐστὶν ἱερόν, ἀγαλμα ὀρθὸν χαλκοῦν, τέχνη Ἀνσίππου. μετὰ δὲ αὐτὸ προελθοῦσιν ἐν δεξιᾷ Φορωνέως τάφος ἐστὶν· ἐναγίζουσι δὲ καὶ ἐς ἡμᾶς ἐτι τῷ Φορωνεῖ. πέραν δὲ τοῦ Νεμείου Διὸς Τύχης ἐστὶν ἐκ παλαιοτάτου ναός, εἰ δὴ Παλαμήδης κύβους εὐρών ἀνέθηκεν ἐς τοῦτον τὸν ναόν. τὸ δὲ μνημα τὸ πλη- 4

σίον Χορείας μαινάδος ὀνομάζουσι, Διονύσῳ λέγοντες καὶ ἄλλας γυναικας καὶ ταύτην ἐς Ἄργος συστρατεύσασθαι, Περσέα δὲ, ὡς ἐκράτει τῆς μάχης, φονεῦσαι τῶν γυναικῶν τὰς πολλὰς· τὰς μὲν οὖν λοιπὰς θάπτουσιν ἐν κοινῷ, ταύτη δὲ, ἀξιώματι γὰρ δὴ προεῖχεν, ἰδίᾳ τὸ μνημα ἐποίησαν. 4. ἀπωτέρω δὲ ὀλίγον Ὠρῶν ἱερόν ἐστὶν. ἐπ- 5

ανιόντι δὲ ἐκεῖθεν ἀνδριάντες ἐστήκασιν Πολυνεΐκους τοῦ Οἰδίποδος καὶ ὅσοι σὺν ἐκείνῳ τῶν ἐν τέλει πρὸς τὸ τεῖχος μαχόμενοι τὸ Θηβαίων ἐτελεύτησαν. τούτους τοὺς 156 ἄνδρας ἐς μόνων ἑπτὰ ἀριθμὸν κατήγαγεν Αἰσχύλος πλειόνων ἕκ τε Ἄργους ἡγεμόνων καὶ Μεσσήνης καὶ τινων καὶ Ἀρκάδων στρατευσαμένων. τούτων δὲ τῶν ἑπτὰ, ἐπηκολοθηκᾶσι γὰρ καὶ Ἀργεῖοι τῇ Αἰσχύλου ποιήσει, πλησίον κεῖνται καὶ οἱ τὰς Θήβας ἐλόντες, Αἰγριαλεὺς Ἀδράστου, καὶ Πρόμαχος ὁ Παρθενοπαίου τοῦ Ταλαοῦ, καὶ Πολύδωρος Ἴππομέδοντος, καὶ Θέρσανδρος, καὶ οἱ Ἀμφιαράου παῖδες Ἀλκμαίων τε καὶ Ἀμφίλοχος,

Διομήδης τε καὶ Σθένεος· παρῆν δὲ ἔτι καὶ ἐπὶ τούτων
 Εὐρύαλος Μηκιστέως καὶ Πολυνείκους Ἄδραστος καὶ
 6 Τιμίας. τῶν δὲ ἀνδριάντων οὐ πόρρω δεικνύται Δαναοῦ
 μνήμα καὶ Ἀργείων τάφος κενὸς ὀπίσθους ἐν τῇ Ἰλίῳ καὶ
 ὀπίσω κοιμίζομένους ἐπέλαβεν ἢ τελευτή. 5. καὶ Διὸς
 ἔστιν ἐνταῦθα ἱερὸν Σωτήρος. καὶ παριοῦσιν ἔστιν οἰ-
 κημα ἐνθα τὸν Ἄδωνιν αἱ γυναῖκες Ἀργείων ὀδύρονται.
 ἐν δεξιᾷ δὲ τῆς ἐσόδου τῷ Κηφισῷ πεποιήται τὸ ἱερὸν·
 τῷ δὲ ποταμῷ τούτῳ τὸ ὕδωρ φασὶν οὐ καθάπαξ ὑπὸ τοῦ
 Ποσειδῶνος ἀφανισθῆναι, ἀλλὰ ἐνταῦθα δὴ μάλιστα,
 7 ἐνθα καὶ τὸ ἱερὸν ἔστι, συνιασιν ὑπὸ γῆν ῥέοντος. παρὰ
 δὲ τὸ ἱερὸν τοῦ Κηφισοῦ Μεδούσης λίθου πεποιημένη
 κεφαλή· Κυκλώπων φασὶν εἶναι καὶ τοῦτο τὸ ἔργον. τὸ
 δὲ χωρίον τὸ ὀπισθεν καὶ ἐς τόδε Κριτήριον ὀνομάζου-
 σιν, Ὑπερμνήστραν ἐνταῦθα ὑπὸ Δαναοῦ κριθῆναι λέ-
 γοντες. 6. τούτου δὲ ἔστιν οὐ πόρρω θέατρον· ἐν δὲ αὐ-
 τῷ καὶ ἄλλα θεᾶς ἄξια καὶ ἀνῆρ φουεῦων ἔστιν ἄνδρα,
 Ὀθρονάδαν τὸν Σπαρτιάτην Περίλαος Ἀργεῖος ὁ Ἀλκή-
 νορος. Περίλαῳ δὲ τούτῳ καὶ πρότερον ἔτι ὑπῆρχε Νε-
 8 μείων ἀνηγήσθαι νίκην παλαίοντι. 7. Ὑπὲρ δὲ τὸ θέα-
 τρον Ἀφροδίτης ἔστιν ἱερὸν, ἔμπροσθεν δὲ τοῦ ἔδους
 Τελέσιλλα ἢ ποιήσασα τὰ ἄσματα ἐπιείραστα στήλη· καὶ 157
 βιβλία μὲν ἐκεῖνα ἔρριπται οἱ πρὸς τοῖς ποσίν, αὐτὴ δὲ
 ἐς κρᾶνος ὄρα κατέχουσα τῇ χειρὶ καὶ ἐπιτίθεσθαι τῇ κε-
 φαλῇ μέλλουσα. ἦν δὲ ἡ Τελέσιλλα καὶ ἄλλως ἐν ταῖς γυ-
 ναιξὶν εὐδόκιμος, καὶ μᾶλλον ἐτιμᾶτο ἔτι ἐπὶ τῇ ποιήσει.
 συμβάντος δὲ Ἀργείοις ἀτυχήσαι λόγου μειζόνως πρὸς
 Κλεομένην τὸν Ἀναξανδρίδου καὶ Λακεδαιμονίους, καὶ
 τῶν μὲν ἐν αὐτῇ πεπτωκότων τῇ μάχῃ, ὅσοι δὲ ἐς τὸ ἄλ-
 σος τοῦ Ἄργου κατέφευγον διαφθαρέντων καὶ τούτων,
 τὰ μὲν πρῶτα ἐξιόντων κατὰ ὁμολογίαν, ὡς δὲ ἔγνωσαν
 ἀπατάμενοι, συγκρατακαυθέντων τῷ ἄλσει τῶν λοιπῶν,

οὕτω τοὺς Λακεδαιμονίους Κλεομένης ἤγευ ἐπὶ ἔρημον
 ἀνδρῶν τὸ Ἄργος. 8. Τελέσιλλα δὲ οἰκέτας μὲν καὶ ὄσοι
 διὰ νεότητα ἢ γῆρας ὄπλα ἀδύνατοι φέρειν ἦσαν, τού-
 τους μὲν πάντας ἀνεβίβασεν ἐπὶ τὸ τεῖχος, αὐτὴ δὲ ὀπόσα
 ἐν ταῖς οἰκίαις ὑπελείπετο καὶ τὰ ἐκ τῶν ἱερῶν ὄπλα
 ἀθροίσασα τὰς ἀκμαζούσας ἡλικίας τῶν γυναικῶν ὄπλι-
 ζεν, ὄπλισασα δὲ ἔτασσε κατὰ τοῦτο ἢ τοὺς πολεμίους
 προσιόντας ἠπίστατο. ὡς δὲ ** ἐγίνοντο οἱ Λακεδαιμό-
 νιοι καὶ αἱ γυναῖκες οὔτε τῷ ἀλαλαγμῷ κατεπλάγησαν
 δεξάμεναι τε ἐμάχοντο ἐρρωμένως, ἐνταῦθα οἱ Λακεδαι-
 μόνιοι φρονήσαντες ὡς καὶ διαφθείρασί σφισι τὰς γυ-
 ναῖκας ἐπιφθόνως τὸ κατόρθωμα ἔξει καὶ σφαλεῖσι μετὰ
 ὄνειδῶν γενήσοιτο ἢ συμφορά, ὑπέικουσι ταῖς γυναιξί.
 πρότερον δὲ ἔτι τὸν ἀγῶνα τούτου προεσήμηνεν ἡ Πυ- 10
 θία, καὶ τὸ λόγιον εἶτε ἄλλως εἶτε καὶ συνεῖς ἐδήλωσεν
 Ἡρόδοτος·

ἀλλ' ὅταν ἡ θήλεια τὸν ἄρρενα νικήσασα
 ἐξελάσῃ καὶ κῦδος ἐν Ἀργείοισιν ἄρῃται,
 πολλὰς Ἀργείων ἀμφιδουφέας τότε θήσει.

158 τὰ μὲν ἐς τὸ ἔργον τῶν γυναικῶν ἔχοντα τοῦ χρησμοῦ
 ταῦτα ἦν.

XXI. Κατελθοῦσι δὲ ἐντεῦθεν καὶ τραπέειν αὐθις
 ἐπὶ τὴν ἀγορὰν ἔστι μὲν Κερδοῦς Φορρανέως γυναικὸς
 μνήμα, ἔστι δὲ ναὸς Ἀσκληπιοῦ. τὸ δὲ τῆς Ἀρτέμιδος
 ἱερὸν ἐπὶ κλησὶν Πειθοῦς, Ὑπερμνήστρα καὶ τοῦτο ἀνέ-
 θηκε, νικήσασα τῇ δίκῃ τὸν πατέρα, ἦν τοῦ Ἀνγκέως
 ἕνεκα ἔφυγε. 2. καὶ Αἰνείου ἐνταῦθα χαλκοῦς ἀνδριάς
 ἔστι, καὶ χωρίον καλούμενον Δέλτα· ἐφ' ὅτῳ δέ, οὐ γάρ
 μοι τὰ λεγόμενα ἤρεσκεν, ἐκῶν παρήμι. πρὸ δὲ αὐτοῦ 2
 πεποιήται Διὸς Φυξίου βωμός, καὶ πλησίον Ὑπερμνή-
 στρας μνήμα Ἀμφιαράου μητρός, τὸ δὲ ἕτερον Ὑπερμνή-
 στρας τῆς Δαναοῦ· σὺν δὲ αὐτῇ καὶ Ἀνγκεὺς τέθειπται.

τούτων δὲ ἀπαντικρὺ Ταλαοῦ τοῦ Βιάντος ἔστι τάφος·
 τὰ δὲ ἐς Βιάντα καὶ ἀπογόνους τοὺς Βιάντος ἤδη λέλεκται
 3 μοι. 3. Ἀθηναῖς δὲ ἰδρυσασθαι Σάλπιγγος ἱερὸν φασιν
 Ἠγέλεων. Τυρσηνοῦ δὲ τοῦτον τὸν Ἠγέλεων, τὸν δὲ
 Ἡρακλέους εἶναι καὶ γυναικὸς λέγουσι τῆς Ανδῆς, Τυρ-
 σηνὸν δὲ σάλπιγγα εὐρεῖν πρώτον, Ἠγέλεων δὲ τὸν Τυρ-
 σηνοῦ διδάξαι τοὺς σὺν Τημένω Λωριέας τοῦ ὄργάνου
 τὸν ψόφον, καὶ δι' αὐτὸ Ἀθηναῖν ἐπονομάσαι Σάλπιγγα.
 4. Πρὸ δὲ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀθηναῖς Ἐπιμενίδου λέγουσιν
 εἶναι τάφον. Λακεδαιμονίους γὰρ πολεμήσαντας πρὸς
 Κνωσίους ἐλεῖν ζῶντα Ἐπιμενίδην, λαβόντας δὲ ἀπο-
 κτεῖναι, διότι σφίσι οὐκ αἴσια ἐμαντεύετο, αὐτοὶ δὲ
 4 ἀνελόμενοι θάψαι ταύτη φασί. 5. Τὸ δὲ οἰκοδόμημα λευ-
 κοῦ λίθου, κατὰ μέσον μάλιστα τῆς ἀγορᾶς, οὐ τροπαιοῦ
 ἐπὶ Πύρρῳ τῷ Ἡπειρώτῃ, καθὰ λέγουσιν οἱ Ἀργεῖοι,
 καυθέντος δὲ ἐνταῦθα τοῦ νεκροῦ μνημα καὶ τοῦτο ἄν
 εὔροι τις, ἐν ᾧ τὰ τε ἄλλα ὅσοις ὁ Πύρρος ἐχρῆτο ἐς τὰς
 μάχας καὶ οἱ ἐλέφαντές εἰσιν ἐπειρασμένοι. τοῦτο μὲν
 δὴ κατὰ τὴν πυρᾶν οἰκοδόμημα ἐγένετο· αὐτὰ δὲ κείται
 τοῦ Πύρρου τὰ ὄστιά ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Δήμητρος, παρ' ᾧ
 συμβῆναί οἱ καὶ τὴν τελευτὴν ἐδήλωσα ἐν τῇ Ἀτθίδι
 συγγραφῇ. τοῦ δὲ τῆς Δήμητρος ἱεροῦ τούτου κατὰ τὴν 159
 ἔσθον ἀσπίδα ἰδεῖν Πύρρου χαλκῆν ἔστιν ὑπὲρ τῶν θυ-
 ρῶν ἀνακειμένην.
 5 6. Τοῦ δὲ ἐν τῇ ἀγορᾷ τῇ Ἀργείων οἰκοδομήματος
 οὐ μακρὰν χώμα γῆς ἔστιν· ἐν δὲ αὐτῷ κείσθαι τὴν Με-
 δούσης λέγουσι τῆς Γοργόνης κεφαλὴν. ἀπόντος δὲ τοῦ
 μύθου τὰδε ἄλλα ἐς αὐτὴν ἔστιν εἰρημένα, Φόρκου μὲν
 θυγατέρα εἶναι, τελευτήσαντος δὲ οἱ τοῦ πατρὸς βασι-
 λεύειν τῶν περὶ τὴν λίμνην τὴν Τριτανίδα οἰκούντων,
 καὶ ἐπὶ θήραν τε ἐξιέναι καὶ ἐς τὰς μάχας ἠγείσθαι τοῖς
 Αἰβυσι, καὶ δὴ καὶ τότε ἀντικαθημένην στρατῷ πρὸς τὴν

Περσέως δύναμιν, ἔπεσθαι γὰρ καὶ τῷ Περσεῖ λογάδας
 ἐκ Πελοποννήσου, δολοφονηθῆναι νύκτωρ, καὶ τὸν Περ-
 σέα τὸ κάλλος ἔτι καὶ ἐπὶ νεκρῷ θαυμάζοντα, οὕτω τὴν
 κεφαλὴν ἀποτεμόντα αὐτῆς ἄγειν τοῖς Ἑλλησιν ἐς ἐπί-
 δεξιῶν. 7. Καρχηδονίῳ δὲ ἀνδρὶ Προκλεῖ τῷ Εὐκράτους 6
 ἕτερος λόγος ὅδε ἐφαίνετο εἶναι τοῦ προτέρου πιθανώ-
 τερος. Διβύης ἡ ἔρημος καὶ ἄλλα παρέχεται θηρία ἀκού-
 σασιν οὐ πιστά, καὶ ἄνδρες ἐνταῦθα ἄγριοι καὶ ἄγρια
 γίνονται γυναῖκες· ἔλεγέ τε ὁ Προκλῆς ἀπ' αὐτῶν ἄν-
 δρα ἰδεῖν κομισθέντα ἐς Ῥώμην. εἴκαζεν οὖν πλανηθεῖ-
 σαν γυναῖκα ἐκ τούτων καὶ ἀφικομένην ἐπὶ τὴν λίμνην
 τὴν Τριτανίδα λυμαίνεσθαι τοὺς προσοίκους, ἐς ὃ Περ-
 σεὺς ἀπέκτεινεν αὐτήν. Ἀθηναῖν δὲ οἱ συνεπιλαβέσθαι
 δοκεῖν τοῦ ἔργου, ὅτι οἱ περὶ τὴν λίμνην τὴν Τριτανίδα
 ἀνθρωποὶ ταύτης εἰσὶν ἱεροί. 8. Ἐν δὲ Ἀργεῖ παρὰ τοῦτο 7
 δὴ τὸ μνημα τῆς Γοργόνης Γοργοφόνης τάφος ἔστι τῆς
 Περσέως. καὶ ἔφ' ὅτῳ μὲν αὐτῇ τὸ ὄνομα ἐτέθη, δῆλον
 εὐθύς ἀκούσαντι· γυναικῶν δὲ πρώτην αὐτὴν φασὶ τε-
 λευτήσαντος τοῦ ἀνδρὸς Περιήρους τοῦ Αἰόλου, τούτῳ
 γὰρ παρθένος συνώκησε, τὴν δὲ αὐτῆς Οἰβάω γήμα-
 σθαι. πρότερον δὲ καθεστήκει ταῖς γυναῖξιν ἐπὶ ἀνδρὶ
 ἀποθανόντι χηρεύειν. 9. Τοῦ τάφου δὲ ἔμπροσθεν τρό- 8
 παιοῦ λίθου πεποίηται κατὰ ἀνδρὸς Ἀργείου Λαφάους·
 160 τοῦτον γὰρ, γράφω δὲ ὁπόσα λέγουσιν αὐτοὶ περὶ σφῶν
 Ἀργεῖοι, τυραννοῦντα ἐξέβαλεν ἐπαναστὰς ὁ δῆμος, φυ-
 γόντα δὲ ἐς Σπάρτην Λακεδαιμόνιοι κατάγειν ἐπειρῶντο
 ἐπὶ τυραννίδι, νικήσαντες δὲ οἱ Ἀργεῖοι τῇ μάχῃ Λα-
 φάην τε καὶ τῶν Λακεδαιμονίων τοὺς πολλοὺς ἀπέκτει-
 ναν. 10. Τὸ δὲ ἱερὸν τῆς Αἴτουσ ἐστὶ μὲν οὐ μακρὰν τοῦ
 τροπαίου, τέχνη δὲ τὸ ἄγαλμα Πραξιτέλους. τὴν δὲ εἰ- 9
 κόνα παρὰ τῇ θεῷ τῆς παρθένου Χλωρίν ὀνομάζουσι,
 Νιόβης μὲν θυγατέρα εἶναι λέγοντες, Μελίβοιαν δὲ κα-

λεισθαι τὸ ἐξ ἀρχῆς· ἀπολλυμένων δὲ ὑπὸ Ἀπόλλωνος καὶ Ἀρτέμιδος τῶν Ἀμφίονος παίδων περιγενέσθαι μόνην τῶν ἀδελφῶν ταύτην καὶ Ἀμύκλαν, περιγενέσθαι δὲ εὐξαμένους τῇ Ἀητοῖ. Μελίβοιαν δὲ οὕτω δὴ τι παρ-
 10 αὐτίκα τε χλωρὰν τὸ δαῖμα ἐποίησε καὶ ἐς τὸ λοιπὸν τοῦ βίου παρέμεινεν, ὡς καὶ τὸ ὄνομα ἐπὶ τῷ συμβάντι ἀντι-
 10 Μελίβοιās αὐτῇ γενέσθαι Χλωρῖν. τούτους δὴ φασιν Ἀργεῖοι τὸ ἐξ ἀρχῆς οἰκοδομήσαι τῇ Ἀητοῖ τὸν ναόν. ἐγὼ δέ, πρόσκειμαι γὰρ πλεον τι ἢ οἱ λοιποὶ τῇ Ὀμήρου ποιή-
 σει, δοκῶ τῇ Νιόβῃ τῶν παίδων μηδένα ὑπόλοιπον γε-
 νέσθαι. μαρτυρεῖ δέ μοι τὸ ἔπος·

τῷ δ' ἄρα καὶ δοιῶ περ ἑόντ' ἀπὸ πάντας ὄλεσσαν.
 οὔτως μὲν δὴ τὸν οἶκον τὸν Ἀμφίονος ἐκ βάθρων ἀνα-
 τραπέντα οἶδε.

XXII. Τῆς δὲ Ἥρας ὁ ναὸς τῆς Ἀνθείας ἐστὶ τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἀητοῦς ἐν δεξιᾷ, καὶ πρὸ αὐτοῦ γυναικῶν τά-
 φος. ἀπέθανον δὲ αἱ γυναῖκες ἐν μάχῃ πρὸς Ἀργεῖους τε καὶ Περσέα, ἀπὸ νήσων τῶν ἐν Αἰγαίῳ Διονύσῳ συνε-
 στρατευμέναι· καὶ διὰ τοῦτο Ἄλλας αὐτὰς ἐπονομάζου-
 σιν. 2. ἀντικρὺ δὲ τοῦ μνήματος τῶν γυναικῶν Δήμη-
 τρός ἐστιν ἱερὸν ἐπίκλησιν Πελασγίδος ἀπὸ τοῦ ἰδρυσά-
 μενου Πελασγοῦ τοῦ Τριόπα, καὶ οὐ πόρρω τοῦ ἱεροῦ
 2 τάφος Πελασγοῦ. πέραν δὲ τοῦ τάφου χαλκιδόν ἐστὶν οὐ
 μέγα, ἀνέχει δὲ αὐτὸ ἀγάλματα ἀρχαῖα Ἀρτέμιδος καὶ
 Διὸς καὶ Ἀθηναῖς. 3. Ἀνκίας μὲν οὖν ἐν τοῖς ἔπεσιν 161
 ἐποίησε Μηχανέως τὸ ἀγαλμα εἶναι Διὸς, καὶ Ἀργείων
 ἔφη τοὺς ἐπὶ Ἴλιον στρατεύσαντας ἐνταῦθα ὁμοῦ παρα-
 μένειν πολεμοῦντας, ἔστ' ἂν ἢ τὸ Ἴλιον ἔλωσιν ἢ μαχο-
 3 μένου ὅσα ἐν τῷ χαλκιδῶ κείσθαι Ταντάλον. τὸν μὲν δὴ
 Θυέστου παῖδα ἢ Βροτέου, λέγεται γὰρ ἀμφότερα, ὃς
 Κλυταιμνήστρα πρότερον ἢ Ἀγαμέμνων συνῴκησε, τοῦ-

του μὲν Τάνταλον οὐ διοίσομαι ταφῆναι ταύτη· τοῦ δὲ
 λεγομένου Διὸς τε εἶναι καὶ Πλουτοῦς ἰδῶν οἶδα ἐν Σι-
 πύλῳ τάφον θεᾶς ἄξιον. πρὸς δὲ οὐδὲ ἀνάγκη συνέπεσεν
 ἐκ τῆς Σιπύλου φυγεῖν αὐτόν, ὡς Πέλοπα ἐπέλαβεν
 ὕστερον ἐλαύνοντος Πλου τοῦ Φρυγὸς ἐπ' αὐτόν στρα-
 τιᾶ. τάδε μὲν ἐς τοσοῦτον ἐξητάσθω· τὰ δὲ ἐς τὸν βό-
 θρον τὸν πλησίον δρώμενα Νικόστρατον ἄνδρα ἐπιχώ-
 ριον καταστήσασθαι λέγουσιν. ἀφίᾳσι δὲ καὶ νῦν ἐτι ἐς
 τὸν βόθρον καιομένας λαμπάδας Κόρη τῇ Δήμητρος.
 5. Ἐνταῦθα Ποσειδῶνός ἐστιν ἱερὸν ἐπίκλησιν Προσκλυ- 4
 στίου· τῆς γὰρ χώρας τὸν Ποσειδῶνα ἐπικλύσαι τὴν πολ-
 λήν, ὅτι Ἥρας εἶναι καὶ οὐκ αὐτοῦ τὴν γῆν Ἴναχος καὶ οἱ
 συνδικάσαντες ἔγνωσαν. Ἥρα μὲν δὴ παρὰ Ποσειδῶνος
 εὔρετο ἀπελθεῖν ὀπίσω τὴν θάλασσαν· Ἀργεῖοι δέ, ὄθεν
 τὸ κῦμα ἀνεχώρησεν, ἱερὸν Ποσειδῶνι ἐποίησαν Προσ-
 κλυστία. 6. Προελθόντι δὲ οὐ πολὺ τάφος ἐστὶν Ἀργου 5
 Διὸς εἶναι δοκοῦντος καὶ τῆς Φορωνέως Νιόβης· μετὰ
 δὲ ταῦτα Διοσκούρων ναός. ἀγάλματα δὲ αὐτοῖ τε καὶ οἱ
 παῖδές εἰσιν, Ἀναξίς καὶ Μνασίνοος, σὺν δὲ σφισιν αἱ
 μητέρες Ἰλάειρα καὶ Φοίβη, τέχνη μὲν Διποίνου καὶ
 Σκύλλιδος, ξύλον δὲ ἔβενον· τοῖς δ' ἵπποις τὰ μὲν πολ-
 λά ἔβενον καὶ τούτοις, ὀλίγα δὲ καὶ ἐλέφαντος πεποιήται.
 7. Πλησίον δὲ τῶν Ἀνάκτων Ἐλληθυίας ἐστὶν ἱερὸν ἀνά- 6
 162 θημα Ἐλένης, ὅτε σὺν Πειρίδῳ Θησέως ἀπελθόντος ἐς
 Θεσπρωτοῦς Ἀφιδνά τε ὑπὸ Διοσκούρων ἔαλω καὶ ἤγετο
 ἐς Λακεδαιμόνα Ἐλένη. ἔχει μὲν γὰρ αὐτὴν λέγουσιν ἐν
 γαστρὶ, τεκοῦσαν δὲ ἐν Ἀργεῖ καὶ τῆς Ἐλληθυίας ἰδρυ-
 σαμένην τὸ ἱερὸν, τὴν μὲν παῖδα ἦν ἔτεκε Κλυταιμνή-
 στρα δοῦναι, συνοικεῖν γὰρ ἤδη Κλυταιμνήστραν Ἀγα-
 μέμνονι, αὐτὴν δὲ ὕστερον τούτων Μενελάῳ γήμασθαι.
 καὶ ἐπὶ τῷδε Εὐφορίων Χαλκιδεὺς καὶ Πλευρώνιος Ἀλέ- 7
 ξανδρος ἔπη ποιήσαντες, πρότερον δὲ ἐτι Στησίχορος ὁ

Ἰμεραῖος, κατὰ ταῦτά φασιν Ἀργείοις Θεσέως εἶναι θυγατέρα Ἰριγένειαν. 8. Τοῦ δὲ ἱεροῦ τῆς Ἑλληθουσίας πέραν ἐστὶν Ἐκάτης ναός, Σκόπα δὲ τὸ ἄγαλμα ἔργον. τοῦτο μὲν λίθου, τὰ δ' ἀπαντικρὺ χαλκῶ Ἐκάτης καὶ ταῦτα ἀγάλματα, τὸ μὲν Πολύκλειτος ἐποίησε, τὸ δὲ ἀδελφός 8 Πολυκλείτου Ναυκύδης Μόθωνος. Ἐρχομένων δὲ ὁδὸν εὐθείαν ἐς γυμνάσιον Κυλαράβιν, ἀπὸ τοῦ παιδὸς ὀνομαζόμενον τοῦ Σθενέλου, τέθραπται δὴ Δικύμνιος ὁ Ἡλεκτρίωνος· ἀποθανεῖν δ' αὐτὸν Ὀμηρος ὑπὸ Τληπτολέμου φησὶ τοῦ Ἡρακλέους, καὶ διὰ τὸν φόνον τοῦτον ἔφυγεν ἐξ Ἀργους Τληπτόλεμος. 9. Ὀλίγον δὲ τῆς ἐπὶ Κυλαράβιν καὶ τὴν ταύτη πύλην ἀποτραπέισι Σακάδα μνημῶς ἐστὶν, ὃς τὸ αὐλήμα τὸ Πυθικὸν πρῶτος ἠύλησεν 9 ἐν Δελφοῖς· καὶ τὸ ἔχθος τὸ Ἀπόλλωνι διαμένον ἐς τοὺς αὐλήτας ἐτι ἀπὸ Μαρσύου καὶ τῆς ἀμίλλης τοῦ Σιληνοῦ παυθῆναι διὰ τοῦτον δοκεῖ τὸν Σακάδαν. 10. Ἐν δὲ τῷ γυμνασίῳ τῷ Κυλαράβου Καπαρεία ἐστὶν Ἀθηναῖα καλουμένη, καὶ τάφον Σθενέλου δεικνύουσι, τὸν δὲ αὐτοῦ Κυλαράβου. πεποιήται δὲ οὐ πόρρω τοῦ γυμνασίου πολυάνδριον τοῖς μετὰ Ἀθηναίων πλεύσασιν Ἀργείοις ἐπὶ καταδουλώσει Συρακουσῶν τε καὶ Σικελίας.

XXIII. Ἐντεῦθεν ἐρχομένοις ὁδὸν καλουμένην (Κοίλην) ναός ἐστὶν ἐν δεξιᾷ Διονύσου· τὸ δὲ ἄγαλμα εἶναι 163 λέγουσιν ἐξ Εὐβοίας. συμβάσης γὰρ τοῖς Ἑλλησιν, ὡς ἐκομίζοντο ἐξ Ἰλίου, τῆς πρὸς τῷ Καφηρεῖ ναυαγίας, τοὺς δυνηθέντας ἐς τὴν γῆν διαφυγεῖν τῶν Ἀργείων θῆγός τε πιέξει καὶ λιμός. εὐξαμένοις δὲ θεῶν τινὰ ἐν τοῖς παροῦσιν ἀπόροις γενέσθαι σωτήρα, αὐτίκα ὡς προήεσαν ἐφάνη σφίσι Διονύσου σπήλαιον, καὶ ἄγαλμα ἦν ἐν τῷ σπηλαίῳ τοῦ θεοῦ, τότε δὲ αἴγες ἄγριαι φεύγουσαι τὸν χειμῶνα ἐς αὐτὸ ἦσαν ἠθροισμένοι. ταύτας οἱ Ἀργεῖοι σφάζαντες τὰ τε κρέα ἐδείπνησαν καὶ δέρμασιν ἐχρήσαντο ἀντὶ ἐσθῆ-

τος. ἐπεὶ δὲ ὁ χειμῶν ἐπαύσατο καὶ ἐπισκευάσαντες τὰς ναῦς οἵκαδε ἐκομίζοντο, ἐπάγονται τὸ ἐκ τοῦ σπηλαίου ξόανος, καὶ διατελοῦσιν ἐς τόδε τιμῶντες ἔτι. 2. Τοῦ Διονύσου δὲ ἐγγυτάτω οἰκίαν ὄψει ** πειν Ἀδράστου, καὶ ἀπωτέρω ταύτης ἱερὸν Ἀμφιαράου, καὶ τοῦ ἱεροῦ πέραν Ἐριφύλης μνημῶς. ἐξῆς δὲ τούτων ἐστὶν Ἀσκληπιοῦ τέμενος καὶ μετὰ ταῦτα ἱερὸν Βάτωνος. ἦν δὲ ὁ Βάτων γένους Ἀμφιαράου τοῦ αὐτοῦ τῶν Μελαμποδιδῶν, καὶ ἐς μάχην ἐξιόντι ἠνιόχει τοὺς ἵππους· γενομένης δὲ τῆς τροπῆς ἀπὸ τοῦ Θηβαίων τείχους, χάσμα γῆς Ἀμφιαράου καὶ τὸ ἄρμα ὑποδεξάμενον ἠφάνισεν ὁμοῦ καὶ τοῦτου τὸν Βάτωνα. 3. Ἐπαιόντι δὲ ἐκ τῆς Κοίλης Ἐρ- 3 νηθοῦς τάφον λέγουσιν εἶναι. εἰ μὲν δὴ κενὸν καὶ ἄλλως ἐς μνημῆν τῆς γυναικός, εἰκότα λέγουσιν, εἰ δὲ τῆς Ἐρνηθοῦς κείσθαι τὸν νεκρὸν νομίζουσιν ἐνταῦθα, ἐγὼ μὲν σφίσι οὐ πείθομαι, πειθέσθω δὲ ὅστις τὰ Ἐπιδαυρίων οὐ πέπυσται. 4. Τὸ δ' ἐπιφανέστατον Ἀργείοις τῶν 4 Ἀσκληπειείων ἄγαλμα ἐφ' ἡμῶν ἔχει καθήμενον Ἀσκληπιὸν λίθου λευκοῦ, καὶ παρ' αὐτὸν ἔστηκεν Ἐγρία· κάθηνται δὲ καὶ οἱ ποιήσαντες τὰ ἀγάλματα, Ξερόφιλος καὶ Στράτων. ἐξ ἀρχῆς δὲ ἰδρύσατο Σφῦρος τὸ ἱερὸν, Μαχάονος μὲν υἱός, ἀδελφός δὲ Ἀλεξάνορος τοῦ παρὰ Σικωνίοις ἐν Τιτάνη τιμὰς ἔχοντος. 5. Τῆς δὲ Ἀρτέμι- 5 164δος τῆς Φεραίας, σέβουσι γὰρ καὶ Ἀργεῖοι Φεραίων Ἀρτεμιν κατὰ ταῦτά Ἀθηναίους καὶ Σικωνίους, τὸ ἄγαλμα καὶ οὗτοί φασιν ἐκ Φερωῶν τῶν ἐν Θεσσαλίᾳ κομισθῆναι. τάδε δὲ αὐτοῖς οὐχ ὁμολογῶ· λέγουσι γὰρ Ἀργεῖοι Δηϊανείρας ἐν Ἀργεῖ μνημῶς εἶναι τῆς Οἰνέως τὸ τε Ἐλένου τοῦ Ποιδάμου, καὶ ἄγαλμα κείσθαι παρὰ σφίσι Ἀθηναῖς τὸ ἐκομισθῆν ἐξ Ἰλίου καὶ ἀλῶναι ποιῆσαν Ἴλιον. τὸ μὲν δὲ Παλλάδιον, καλεῖται γὰρ οὕτω, δῆλόν ἐστιν ἐς Ἰταλίαν κομισθῆν ὑπὸ Αἰνείου· Δηϊανείρα δὲ τὴν τελευ-

τὴν περὶ Τραχίνα ἴσμεν καὶ οὐκ ἐν Ἀργεὶ γενομένην, καὶ ἔστιν ὁ τάφος αὐτῆ πλησίον Ἡρακλείας τῆς ὑπὸ τῆ Οἰτη.
 6. Τὰ δὲ ἐς Ἑλένου τὸν Πριάμου δεδήλωκεν ὁ λόγος ἤδη μοι, μετὰ Πύρρου τοῦ Ἀχιλλέως αὐτὸν ἐλθεῖν ἐς Ἥπειρον, καὶ ἐπιτροπεῦσαι τε τοὺς Πύρρου παῖδας συνοικούντα Ἀνδρομάχῃ, καὶ τὴν Κεστρίνην καλουμένην ἀπὸ Κεστρίνου τοῦ Ἑλένου λαβεῖν τὸ ὄνομα. οὐ μὴν οὐδὲ αὐτῶν λέληθεν Ἀργείων τοὺς ἐξηγητὰς ὅτι μὴ πάντα ἐπ' ἀληθεία λέγεται σφισι· λέγουσι δὲ ὅμως· οὐ γάρ τι ἔτιμον μεταπέσει τοὺς πολλοὺς ἐναντία ὧν δοξάζουσιν.
 7. Ἄλλα δὲ ἔστιν Ἀργείοις θείας ἄξια. κατάργεον οἰκοδόμημα, ἐπ' αὐτῷ δὲ ἦν ὁ χαλκοῦς θάλαμος, ὃν Ἀκρίσιός ποτε ἐπὶ φρουρᾷ τῆς θυγατρὸς ἐποίησε· Περίλαος δὲ καθεῖλεν αὐτὸν τυραννήσας. τοῦτο τε οὐκ οἰκοδόμημά ἐστι καὶ Κροτόπου μνημα καὶ Διονύσου ναὸς Κρησίου.
 8. Περσεὶ γὰρ πολεμήσαντα αὐτὸν καὶ αὐθις ἐλθόντα ἐς λύσειν τοῦ ἔχθου τὰ τε ἄλλα τιμηθῆναι μεγάλας λέγουσιν ὑπὸ Ἀργείων, καὶ τέμενός οἱ δοθῆναι τοῦτο ἐξαίρετον.
 8. Κρησίον δὲ ὕστερον ἀνομάσθη, διότι Ἀριάδνην ἀποθανοῦσαν ἔθαψαν ἐνταῦθα. Λυκίας δὲ λέγει κατασκευαζομένου δευτέρου τοῦ ναοῦ κεραμεῖαν εὐρεθῆναι σορόν, εἶναι δὲ Ἀριάδνης αὐτήν· καὶ αὐτὸς τε καὶ ἄλλοις Ἀργείων ἰδεῖν ἔφη τὴν σορόν. πλησίον δὲ τοῦ Διο-
 165
 νύσου καὶ Ἀφροδίτης ναὸς ἔστιν Οὐρανίας.

XXIV. Τὴν δὲ ἀκρόπολιν Λάρισαν μὲν καλοῦσιν ἀπὸ τῆς Πελασγοῦ θυγατρὸς· ἀπὸ ταύτης δὲ καὶ δύο τῶν ἐν Θεσσαλίᾳ πόλεων, ἣ τε ἐπὶ θαλάσῃ καὶ ἡ παρὰ τὸν Πηγεῖον, ἀνομάσθησαν. ἀνιόντων δὲ ἐς τὴν ἀκρόπολιν ἔστι μὲν τῆς Ἀκραιάς Ἥρας τὸ ἱερόν, ἔστι δὲ [καὶ] ναὸς Ἀπόλλωνος, ὃν Πυθαεὺς πρῶτος παραγεγόμενος ἐν Δελφῶν λέγεται ποιῆσαι. τὸ δὲ ἄγαλμα τὸ νῦν χαλκοῦν ἔστιν ὀρθόν, Δειραδιώτης Ἀπόλλων καλούμενος, ὅτι καὶ ὁ

τόπος οὗτος καλεῖται Δειράς. ἡ δὲ οἱ μαντικῇ, μαρτεύεται γὰρ ἔτι καὶ ἐς ἡμᾶς, καθέστηκε τρόπου τοῦτου. γυνὴ μὲν προφητεύουσα ἔστιν, ἀνδρὸς εὐνῆς εἰργομένη· θυομένης δὲ ἐν νυκτὶ ἀρὸς κατὰ μῆνα ἕκαστον, γευσάμενη δὴ τοῦ αἵματος ἡ γυνὴ κάτοχος ἐκ τοῦ θεοῦ γίνεται.
 2. Τοῦ Δειραδιώτου δὲ Ἀπόλλωνος ἔχεται μὲν ἱερόν 2 Ἀθηναῖς Ὀξυδεροῦς καλουμένης, Διομήδους ἀνάθημα, ὅτι οἱ μαχομένω ποτὲ ἐν Ἰλίῳ τὴν ἀχλὺν ἀφείλεν ἡ θεὸς ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν· ἔχεται δὲ τὸ στάδιον, ἐν ᾧ τὸν ἀγῶνα τῷ Νεμείῳ Διὶ καὶ τὰ Ἡραῖα ἄγουσιν. 3. Ἐς δὲ τὴν ἀκρόπολιν ἰοῦσιν ἔστιν ἐν ἀριστερᾷ τῆς ὁδοῦ τῶν Αἰγύπτου παίδων καὶ ταύτη μνημα. χωρὶς μὲν γὰρ ἀπὸ τῶν σωμάτων ἐνταῦθα αἱ κεφαλαί, χωρὶς δὲ ἐν Λέρνῃ σώματα τὰ λοιπά· ἐν Λέρνῃ γὰρ καὶ ὁ φόνος ἐξεργάσθη τῶν νεανίσκων, ἀποθανόντων δὲ ἀποτέμνουσιν αἱ γυναικες τὰς κεφαλὰς, ἀπόδειξιν πρὸς τὸν πατέρα ὧν ἐτόλμησαν. 4. Ἐπ' ἄκρῳ δὲ ἔστι τῆ Λαρίση Διὸς ἐπίκλησιν 3 Λαρισαίου ναὸς, οὐκ ἔχων ὄροφον· τὸ δὲ ἄγαλμα ξύλου πεποιημένον οὐκέτι ἔστηγός ἦν ἐπὶ τῷ βᾶθρῳ. καὶ Ἀθηναῖς δὲ ναὸς ἔστι θείας ἄξιος. 5. ἐνταῦθα ἀναθήματα κείται καὶ ἄλλα καὶ Ζεὺς ξόανον, δύο μὲν ἢ πεφύκαμεν ἔχον ὀφθαλμούς, τρίτον δὲ ἐπὶ τοῦ μετώπου. τοῦτον τὸν Δία Πριάμῳ φασὶν εἶναι τῷ Λαομέδοντος πατρῶν, ἐν ὑπαίθρῳ τῆς αὐλῆς ἰδρῶμένον, καὶ ὅτε ἠλίσκετο ὑπὸ Ἑλλη-
 166
 νων Ἴλιον, ἐπὶ τούτου κατέφυγεν ὁ Πριάμος τὸν βωμόν. ἐπεὶ δὲ τὰ λάφυρα ἐνέμοντο λαμβάνει Σθένελος ὁ Καπαυέως αὐτόν, καὶ ἀνάκειται μὲν διὰ τοῦτο ἐνταῦθα· τρεῖς 4 δὲ ὀφθαλμούς ἔχει ἐπὶ τῷδε ἂν τις τεκμαίροιο αὐτόν. Δία γὰρ ἐν οὐρανῷ βασιλεύειν, οὗτος μὲν λόγος κοινὸς πάντων ἔστιν ἀνθρώπων. ὃν δὲ ἄρχειν φασὶν ὑπὸ γῆς, ἔστιν ἔπος τῶν Ὀμήρου Δία ὀνομάζον καὶ τοῦτον· Ζεὺς τε καταχθόνιος καὶ ἐπαινή Περσεφόνηα.

Αίσχυλος δὲ ὁ Εὐφορίωνος καλεῖ Δία καὶ τὸν ἐν θαλάσση. τρισὶν οὖν ὄρωστα ἐποίησεν ὀφθαλμοῖς ὅστις δὴ ἦν ὁ ποιήσας, ἄτε ἐν ταῖς τρισὶ ταῖς λεγόμεναις λήξεσιν ἄρχοντα τὸν αὐτὸν τοῦτον θεόν.

5 6. Ὅδοι δὲ ἐξ Ἄργου καὶ κατ' ἄλλα εἰσὶ τῆς Πελοποννήσου καὶ πρὸς Ἀρκαδίας ἐπὶ Τερέαν. ἐν δεξιᾷ δὲ ὄρος ἐστὶν ἡ Ἀνκῶνη, δένδρα κυπαρίσσου μάλιστα ἔχουσα. ὠκοδόμηται δὲ ἐπὶ κορυφῇ τοῦ ὄρους Ἀρτέμιδος Ὀρθίας ἱερὸν, καὶ ἀγάλματα Ἀπόλλωνος καὶ Ἀητοῦς καὶ Ἀρτέμιδος πεποῖηται λευκοῦ λίθου. Πολυκλείτου δὲ φασὶν εἶναι ἔργα. καταβάντων δὲ ἐκ τοῦ ὄρους αὐτίς 6 ἐστὶν ἐν ἀριστερᾷ τῆς λεωφόρου ναὸς Ἀρτέμιδος. 7. ὄλιγον δὲ ἀπωτέρω ἐν δεξιᾷ τῆς ὁδοῦ Χάον ἐστὶν ὄρος ὀνομαζόμενον. ὑπὸ δὲ αὐτῷ δένδρα πέφυκεν ἡμερα, καὶ ἄνθει τοῦ Ἐρασίνου φανερὸν ἐνταῦθα δὴ τὸ ὕδωρ· τέως δὲ ἐκ Στυμφάλου ῥεῖ τῆς Ἀρκαδίας, ὡσπερ ἐξ Εὐρίπου κατὰ Ἐλευσίνα καὶ τὴν ταύτη θάλασσαν οἱ Ρεῖτοί. πρὸς δὲ τοῦ Ἐρασίνου ταῖς κατὰ τὸ ὄρος ἐκβολαῖς Διονύσῳ καὶ Πανὶ θύουσι, τῷ Διονύσῳ δὲ καὶ ἑορτὴν ἄγουσι 7 καλουμένην Τύρβην. 8. Ἐπανελθοῦσι δὲ ἐς τὴν ἐπὶ Τερέας ὁδὸν ἐστὶν ἐν δεξιᾷ τοῦ ὀνομαζομένου Τρόχου Κεγχρεαί. τὸ δὲ ὄνομα ἐφ' ὅτῳ τῷ χωρίῳ γέγονεν, οὐ λέγουσι, πλὴν εἰ μὴ καὶ τοῦτο ἄρα ἠνομάσθη διὰ τὸν 167 Πειρήνης παῖδα Κεγχρεῖον. καὶ πολυάνδρια ἐνταῦθά ἐστὶν Ἀργείων νικησάντων μάχῃ Λακεδαιμονίους περὶ Ἰστιάς. τὸν δὲ ἀγῶνα τοῦτου συμβάντα εὕρισκον Ἀθηναίοις ἄρχοντας Πεισιστράτου, τετάρτῳ δὲ ἔτει τῆς * * Ὀλυμπιάδος ἦν Εὐρύβοτος Ἀθηναῖος ἐνίκα στάδιον. καταβάντος δὲ ἐς τὸ χθαμαλώτερον ἐρείπια Ἰσίων ἐστὶ πόλεως ποτε ἐν τῇ Ἀργολίδι, καὶ τὸ πταῖσμα Λακεδαιμονίους ἐνταῦθα γενέσθαι λέγουσιν.

XXV. Ἡ δ' ἐς Μαντίνειαν ἄρουσα ἐξ Ἄργου ἐστὶν

οὐχ ἤπερ καὶ ἐπὶ Τερέαν, ἀλλὰ ἀπὸ τῶν πυλῶν τῶν πρὸς τῇ Δειράδι. ἐπὶ δὲ τῆς ὁδοῦ ταύτης ἱερὸν διπλοῦν πεποῖηται, καὶ πρὸς ἡλίου δύνοντος ἔσοδον καὶ κατὰ ἀνατολὰς ἐτέραν ἔχον. κατὰ μὲν δὴ τοῦτο Ἀφροδίτης κείται ἕξονον, πρὸς δὲ ἡλίου δυσμᾶς Ἄρεως. εἶναι δὲ τὰ ἀγάλματα Πολυνείκους λέγουσιν ἀναθήματα καὶ Ἀργείων, ὅσοι τιμωρήσονται αὐτῷ συνεστρατεύοντο. 2. Προελ- 2 θοῦσι δὲ αὐτόθεν διαβάντων ποταμὸν χεῖμαρρον Χάραδρον καλούμενον ἔστιν Οἰνότη, τὸ ὄνομα ἔχουσα, ὡς Ἀργεῖοι φασὶν, ἀπὸ Οἰνέως. Οἰνέα γὰρ τὸν βασιλεύσαντα ἐν Αἰτωλίᾳ λέγουσιν ὑπὸ τῶν Ἀργείων παίδων ἐκβληθέντα τῆς ἀρχῆς παρὰ Διομήδην ἐς Ἄργον ἀφικέσθαι. ὁ δὲ τὰ μὲν ἄλλα ἐτιμώρησεν αὐτῷ στρατεύσας ἐς τὴν Καλυδωνίαν, παραμένειν δὲ οὐκ ἔφη οἱ δύνασθαι· συνακολουθεῖν δὲ, εἰ βούλοιο, ἐς Ἄργον ἐκείνου ἐκέλευεν. ἀφικόμενον δὲ τὰ τε ἄλλα ἐθεράπευεν, ὡς πατρὸς θεραπεύειν πατέρα εἰκὸς ἦν, καὶ ἀποθανόντα ἔθαψεν ἐνταῦθα. ἀπὸ τούτου μὲν Οἰνότη χωρίου ἐστὶν Ἀργείοις· 3. ὑπερὸ δὲ τῆς Οἰνότης ὄρος ἐστὶν Ἀρτεμίσιον, καὶ ἱερὸν 3 Ἀρτέμιδος ἐπὶ κορυφῇ τοῦ ὄρους. ἐν τούτῳ δὲ εἰσὶ τῷ ὄρει καὶ αἱ πηγαὶ τοῦ Ἰνάχου· πηγαὶ γὰρ δὴ τῷ ὄρει εἰσὶν αὐτῷ, τὸ δὲ ὕδωρ οὐκ ἐπὶ πολὺ ἐξικνεῖται τῆς γῆς. ταύτη μὲν δὴ θέας οὐδὲν ἔτι ἦν ἄξιον.

4. Ἐτέρα δὲ ὁδὸς ἀπὸ τῶν πυλῶν τῶν πρὸς τῇ Δει- 4 ράδι ἐστὶν ἐπὶ Ἀύρκειαν. ἐς τοῦτο λέγεται τὸ χωρίον 168 Ἀυρκία ἀποσωθῆναι τῶν πεντήκοντα ἀδελφῶν μόνου, καὶ ἠνίκα ἐσώθη, πυρσὸν ἀνέσχευεν ἐντεῦθεν. συνέκειτο δὲ ἄρα αὐτῷ πρὸς τὴν Ἰπερμνήστραν ἀνασχεῖν τὸν πυρσόν, ἦν διαφυγῶν Δαναὸν ἐς ἀσφαλὲς ἀφίκηται ποι. τὴν δὲ καὶ αὐτὴν ἀνάσαι λέγουσιν ἕτερον ἀπὸ τῆς Λαρίσης, δῆλα καὶ ταύτην ποιούσαν ὅτι ἐν οὐδενὶ οὐδὲ αὐτὴ καθίστηκεν ἔτι κινδύνῳ. ἐπὶ τούτῳ δὲ Ἀργεῖοι κατὰ ἔτος

5 ἕκαστον πυρσῶν ἐορτὴν ἄγουσι. τὸ δὲ χωρίον τότε μὲν
 Λυρκεία ἐκαλεῖτο, οἰκήσαντος δὲ ὕστερον ἐν αὐτῷ Λύρ-
 κου, παῖς δὲ ἦν Ἄβαντος νόθος, τὸ ὄνομα δι' αὐτὸν
 ἐσχηκε· καὶ ἄλλα τέ ἐστιν οὐκ ἀξιόλογα ἐν τοῖς ἐρειπίοις,
 καὶ εἰκῶν ἐπὶ στήλῃ τοῦ Λύρκου. ἐς μὲν δὴ ταύτην ἐστὶν
 ἐξ Ἄργου ἐξήκοντα μάλιστα πού σταδία, ἐκ δὲ Λυρκείας
 ἕτερα τσαυτά ἐς Ὀρνεάς. 5. Λυρκείας μὲν δὴ πόλεως,
 ἅτε ἠρημαμένης ἤδη κατὰ τὴν Ἑλλήνων στρατείαν ἐπὶ
 Ἴλιον, οὐκ ἐποίησατο Ὀμηρος ἐν καταλόγῳ μνήμην.
 Ὀρνεάς δέ, ἔτι γὰρ ᾠκοῦντο, ὥσπερ τῷ τόπῳ τῆς Ἀρ-
 γείας ἔκειντο, οὕτω καὶ ἐν τοῖς ἔπεσι προτέρας ἢ Φλιοῦν-
 6 τὰ τε καὶ Σικυῶνα κατέλεξεν. ἐκαλοῦντο δὲ ἀπὸ Ὀρνεῶς
 τοῦ Ἐρεχθίδεως· τοῦ δὲ Ὀρνεῶς ἦν τούτου Πετειῶς, τοῦ
 δὲ Μενεσθεύς, ὃς Ἀγαμέμνονι μετὰ Ἀθηναίων τὴν
 Πριάμου συγκραθεῖλεν ἀρχὴν. ἀπὸ μὲν δὴ τούτου τὸ
 ὄνομα ἐγένετο τῇ πόλει, Ἀργεῖοι δὲ ὕστερον τούτων Ὀρ-
 νεάτας ἀνέστησαν· ἀναστάντες δὲ σύνοικοι γεγονῆσιν
 Ἀργείοις. ἐστὶ δὲ ἐν ταῖς Ὀρνεαῖς Ἀρτέμιδος τε ἱερὸν
 καὶ ξόανον ὀρθόν, καὶ ἕτερος ναὸς θεοῖς πᾶσιν ἐν κοινῷ
 ἀνεμμένος. τὰ δὲ ἐπέκεινα Ὀρνεῶν ἢ τε Σικυωνία καὶ ἢ
 Φλιασία ἐστίν.

7 6. Ἐρχομένοις δὲ ἐξ Ἄργου ἐς τὴν Ἐπιδαυρίαν
 ἔστιν οἰκοδόμημα ἐν δεξιᾷ πυραμίδι μάλιστα εἰκασμένον,
 ἔχει δὲ ἀσπίδας σχῆμα Ἀργολικῆς ἐπειρησμένης. ἐν-
 ταῦθα Προίτῳ περὶ τῆς ἀρχῆς πρὸς Ἀκρίσιον μάχη γίνε- 169
 ται, καὶ τέλος μὲν ἴσον τῷ ἀγῶνι συμβῆναι φασι, καὶ ἀπ'
 αὐτοῦ διαλλαγῆς ὕστερον, ὡς οὐδέτεροι βεβαίως κρα-
 τεῖν ἐδύναντο· συμβαλεῖν δὲ σφᾶς λέγουσιν ἀσπίσι πρῶ-
 τον τότε καὶ αὐτοὺς καὶ τὸ στράτευμα ὀπλισμένους.
 τοῖς δὲ πεσοῦσιν ἀφ' ἑκατέρων, πολῖται γὰρ καὶ συγγε-
 8 νεῖς ἦσαν, ἐποιήθη ταύτη μνήμα ἐν κοινῷ. 7. Προῖουσι
 δὲ ἐντεῦθεν καὶ ἐκτραπέειν ἐς δεξιὰν Τίρυνθός ἐστιν

ἐρειπία. ἀνέστησαν δὲ καὶ Τίρυνθίους Ἀργεῖοι, συνοί-
 κους προσλαβεῖν καὶ τὸ Ἄργος ἐπανεξῆσαι θελήσαντες.
 Τίρυνθα δὲ ἤρωα, ἀφ' οὗ τῇ πόλει τὸ ὄνομα ἐγένετο,
 παῖδα Ἄργου τοῦ Διὸς εἶναι λέγουσι. τὸ δὴ τεῖχος, ὃ δὴ
 μόνον τῶν ἐρειπίων λείπεται, Κυκλώπων μὲν ἐστὶν ἔρ-
 γον, πεποιήται δὲ ἀργῶν λίθων, μέγεθος ἔχων ἕκαστος
 λίθος ὡς ἀπ' αὐτῶν μηδ' ἂν ἀρχὴν κινηθῆναι τὸν μικρό-
 τατον ὑπὸ ζεύγους ἡμίονων. λίθια δὲ ἐνήρομσται πάλαι,
 ὡς μάλιστα αὐτῶν ἕκαστον ἀρμονίαν τοῖς μεγάλοις λί-
 θοις εἶναι. 8. Καταβάντων δὲ ὡς ἐπὶ θάλασσαν, ἐνταῦθα 9
 οἱ θάλαμοι τῶν Προίτου θυγατέρων εἰσίν. ἐπανελθόν-
 των δὲ ἐς τὴν λεωφόρον, ἐπὶ Μίδειαν ἐς ἀριστερὰν ἤξει-
 βασιλεῦσαι δὲ φασιν Ἠλεκτροῦνα ἐν τῇ Μιδείᾳ τὸν
 πατέρα Ἀλκμήνης. ἐπ' ἐμοῦ δὲ Μιδείας πλὴν τὸ ἔδαφος
 ἄλλο οὐδὲν ἐλείπετο. 9. Κατὰ δὲ τὴν ἐς Ἐπίδαυρον εὐ-
 10 θεϊὰν ἐστὶ κάμη Αἴσσα, ναὸς δὲ Ἀθηναῶν ἐν αὐτῇ καὶ
 ξόανον οὐδὲν τι διάφορον ἢ τὸ ἐν ἀκροπόλει τῇ Λαρίση.
 ἔστι δὲ ὄρος ὑπὲρ τῆς Αἴσσης τὸ Ἀραχναῖον, πάλαι δὲ
 Σαυσελάτων ἐπὶ Ἰνάχου τὸ ὄνομα εἰλήφει. βῶμοι δὲ
 εἰσὶν ἐν αὐτῷ Διὸς τε καὶ Ἥρας· δεῖσαν ὄμβρου σφίσειν
 ἐνταῦθα θύουσι.

XXVI. Κατὰ δὲ τὴν Αἴσσαν ἔχεται τῆς Ἀργείας ἢ
 Ἐπιδαυρίαν· πρὶν δὲ ἢ κατ' αὐτὴν γενέσθαι τὴν πόλιν,
 ἐπὶ τὸ ἱερὸν ἀφῆξεν τοῦ Ἀσκληπιοῦ. 2. ταύτην τὴν χώ-
 170 ραν οὐκ οἶδα οὔτινες πρότερον ᾤκησαν πρὶν Ἐπίδαυρον
 ἔλθειν ἐς αὐτήν· οὐ μὴν οὐδὲ τοὺς ἀπογόνους Ἐπιδάυ-
 ρου πυνθέσθαι παρὰ τῶν ἐπιχωρίων ἐδυνάμην. τελευ-
 ταιὸν δὲ πρὶν ἢ παραγενέσθαι Λωριέας ἐς Πελοπόννη-
 σον, βασιλεῦσαι φασι Πιτυρέα Ἴωνος ἀπόγονον τοῦ
 Πούθου. τοῦτον παραδοῦναι λέγουσιν ἀμαχεὶ τὴν γῆν
 Δηφόντη καὶ Ἀργείοις. καὶ ὁ μὲν ἐς Ἀθήνας ὁμοῦ τοῖς 2
 πολῖταις ἀφικόμενος ἐνταῦθα ᾤκησε, Δηφόντης δὲ καὶ

Ἀργεῖοι τὴν Ἐπιδαυρίαν ἔσχον. ἀπεσχίσθησαν δὲ οὗτοι τῶν ἄλλων Ἀργείων Τημένου τελευτήσαντος, Δηϊφόντης μὲν καὶ Τρηνθηῶ κατ' ἔχθος τῶν Τημένου παίδων, ὁ δὲ σὺν αὐτοῖς στρατὸς Δηϊφόντη καὶ Τρηνθηοὶ πλέον ἢ Κεῖσῳ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς νέμοντες. 3. Ἐπιδάυρος δὲ ἀφ' οὗ τὸ ὄνομα τῇ γῆ ἐτέθη, ὡς μὲν φασὶν Ἡλεῖοι, Πέλοπος ἦν· κατὰ δὲ Ἀργείων δόξαν καὶ τὰ ἔπη τὰς μεγάλας Ἥοίας ἦν Ἐπιδάυρω πατήρ Ἀργος ὁ Διός. Ἐπιδάυριοι δὲ 3 Ἀπόλλωνι Ἐπιδάυρον παῖδα προσποιούσιν. 4. Ἀσκληπιου δὲ ἱερὰν μάλιστα εἶναι τὴν γῆν ἐπὶ λόγῳ συμβέβηκε τοιῶδε. Φλεγυῶν Ἐπιδάυριοι φασὶν ἐλθεῖν ἐς Πελοπόννησον πρόφασιν μὲν ἐπὶ θέῳ τῆς χώρας, ἔργῳ δὲ κατασκοποῦν πλήθους τῶν ἐνοικούντων καὶ εἰ τὸ πολὺ μάχιμον εἶη τῶν ἀνθρώπων· ἦν γὰρ δὴ Φλεγύας πολεμικώτατος τῶν τότε, καὶ ἐπιὼν ἐκάστοτε ἐφ' οὓς τύχοι τοὺς καρπούς 4 ἔφερε καὶ ἤλαυνε τὴν λείαν. ὅτε δὲ παρεγένετο ἐς Πελοπόννησον, εἶπετο ἡ θυγάτηρ αὐτῷ, λεληθυῖα ἔτι τὸν πατέρα ὅτι ἐξ Ἀπόλλωνος εἶχεν ἐν γαστρὶ. ὡς δὲ ἐν τῇ γῆ τῇ Ἐπιδαυρίῳ ἔτεκεν, ἐκτίθησι τὸν παῖδα ἐς τὸ ὄρος τοῦτο ὃ δὴ Τίτθιον ὀνομάζουσιν ἐφ' ἡμῶν, τηρικαῦτα δὲ ἐκαλεῖτο Μύρριον. ἐκκειμένῳ δὲ ἐδίδου μὲν οἱ γάλα μία τῶν περὶ τὸ ὄρος [τῶν] ποιμαινομένων αἰγῶν, ἐφύλασσε 5 δὲ ὁ κύων ὁ τοῦ αἰπολίου φρουρός. Ἀρεσθάνας δέ, ὄνομα γὰρ τῷ ποιμένι τοῦτο ἦν, ὡς τὸν ἀριθμὸν οὐχ εὗρισκεν ὁμολογοῦντα τῶν αἰγῶν καὶ ὁ κύων ἅμα ἀπεστάτει τῆς ποιμνῆς, οὕτω τὸν Ἀρεσθάναν ἐς πᾶν φασὶν 171 ἀφικνεῖσθαι ζητήσεως, εὐρόντα δὲ ἐπιθυμῆσαι τὸν παῖδα ἀνελεῖσθαι, καὶ ὡς ἐγγὺς ἐγένετο, ἀστραπῆν εἶδεν ἐκλάμψασαν ἀπὸ τοῦ παιδός, νομίσαντα δὲ εἶναι θεῖόν τι, ὥσπερ ἦν, ἀποτραπέσθαι. ὁ δὲ αὐτίκα ἐπὶ γῆν καὶ θάλασσαν πᾶσαν ἠγγέλλετο τὰ τε ἄλλα ὁπόσα βούλοιο εὐρίσκειν ἐπὶ τοῖς κάμνουσι, καὶ ὅτι ἀνίστησι τεθνεῶτας.

5. Λέγεται δὲ καὶ ἄλλος ἐπ' αὐτῷ λόγος, Κορωνίδα κύου- 6 σαν Ἀσκληπιὸν Ἴσχυι τῷ Ἐλάτου συγγενέσθαι, καὶ τὴν μὲν ἀποθανεῖν ὑπὸ Ἀρτέμιδος ἀμνησμένης τῆς ἐς τὸν Ἀπόλλωνα ὕβρεως, ἐξημμένης δὲ ἤδη τῆς πυρᾶς ἀρπάσαι λέγεται τὸν παῖδα Ἐρμῆς ἀπὸ τῆς φλογός. 6. Ὁ δὲ τρίτος 7 τῶν λόγων ἦμιστα, ἐμοὶ δοκεῖν, ἀληθής ἐστιν, Ἀρσινόης ποιήσας εἶναι τῆς Λευκίππου παῖδα Ἀσκληπιόν. Ἀπολλοφάνει γὰρ τῷ Ἀρκάδι ἐς Δελφοὺς ἐλθόντι καὶ ἐρομένῳ τὸν θεὸν εἰ γένοιτο ἐξ Ἀρσινόης Ἀσκληπιὸς καὶ Μεσσηνίοις πολίτης εἶη, ἔρηρσεν ἡ Πυθία, ὦ μέγα χάριμα βροτοῖς βλαστῶν Ἀσκληπιεῖ πᾶσιν, ὃν Φλεγυητὶς ἔτικτεν ἐμοὶ φιλότῃ μιγεῖσα ἱμερόεσσα Κορωνίς ἐνὶ κραναῇ Ἐπιδάυρω. οὗτος ὁ χρησμὸς δηλοῖ μάλιστα οὐκ ὄντα Ἀσκληπιὸν Ἀρσινόης, ἀλλὰ Ἡσιόδου ἢ τῶν τινα ἐμπεποιηκότων ἐς τὰ Ἡσιόδου τὰ ἔπη συνθέντα ἐς τὴν Μεσσηνίων χάριν. 7. μαρτυρεῖ δέ μοι καὶ τόδε ἐν Ἐπιδάυρω τὸν θεὸν γε- 8 νέσθαι· τὰ γὰρ Ἀσκληπιεῖα εὐρίσκω τὰ ἐπιφανέστατα ἐξ Ἐπιδάυρου. τοῦτο μὲν γὰρ Ἀθηναῖοι τῆς τελετῆς λέγοντες Ἀσκληπιῶ μεταδοῦναι τὴν ἡμέραν ταύτην Ἐπιδάυρια ὀνομάζουσι, καὶ θεὸν ἀπ' ἐκείνου φασὶν Ἀσκληπιὸν σφισι νομισθῆναι· τοῦτο δὲ Ἀρχίας ὁ Ἀρισταίχμου 172 τὸ συμβᾶν σπᾶσμα θηρεῖοντι οἱ περὶ τὸν Πίνδασον ἰαθεῖς ἐν τῇ Ἐπιδαυρίᾳ τὸν θεὸν ἐπηγάγετο ἐς Πέργαμον. ἀπὸ δὲ τοῦ Περγαμηνῶν Συμφραίοις γέρονεν ἐφ' ἡμῶν 9 Ἀσκληπιεῖον τὸ ἐπὶ θαλάσῃ. τὸ δ' ἐν Βαλάγγαις ταῖς Κυρηναίων, ἔστιν Ἀσκληπιὸς καλούμενος Ἰατρός ἐξ Ἐπιδάυρου καὶ οὗτος. ἐκ δὲ τοῦ παρὰ Κυρηναίοις τὸ ἐν Λεβήνῃ τῇ Κορητῶν ἐστὶν Ἀσκληπιεῖον. διάφορον δὲ Κυρηναίοις τοσόνδε ἐς Ἐπιδαυρίους ἐστίν, ὅτι αἶγας οἱ Κυρηναῖοι θύουσιν, Ἐπιδαυρίοις οὐ καθεστηκότος. Θεὸν δὲ Ἀσκληπιὸν νομισθέντα ἐξ ἀρχῆς καὶ οὐκ ἀνὰ 10 11*

χρόνον λαβόντα τὴν φήμην τεκμηρίοις καὶ ἄλλοις εὐ-
ρίσκω, καὶ Ὀμήρου μαρτυρεῖ μοι τὰ περὶ Μαχάονος ὑπὸ
Ἀγαμέμνονος εἰρημένα

Ταλθύβι' ὅτι τάχιστα Μαχάονα δεῦρο κάλεσσου
φῶτ' Ἀσκληπιοῦ υἱόν,
ὡς ἂν εἰ λέροι θεοῦ παῖδα ἄνθρωπον.

XXVII. Τὸ δὲ ἱερὸν ἄλσος τοῦ Ἀσκληπιοῦ περιέχου-
σιν ὄροι πανταχόθεν· οὐδὲ ἀποθνήσκουσιν οὐδὲ τίκτου-
σιν αἱ γυναικὲς σφίσι ἐντὸς τοῦ περιβόλου, καθὰ καὶ
ἐπὶ Δήλῳ τῇ νήσῳ τὸν αὐτὸν νόμον. τὰ δὲ θυόμενα, ἦν
τέ τις Ἐπιδαυρίων αὐτῶν ἦν τε ξένος ὁ θύων ἢ, κατα-
αλίσκουσιν ἐντὸς τῶν ὄρων. τὸ δὲ αὐτὸ γινόμενον οἶδα
2 καὶ ἐν Τιτάνῃ. 2. τοῦ δὲ Ἀσκληπιοῦ τὸ ἄγαλμα μεγέθει
μὲν τοῦ Ἀθήνησιν Ὀλυμπίου Διὸς ἤμισυ ἀποδεῖ, πε-
ποιήται δὲ ἐλέφαντος καὶ χρυσοῦ· μὴνύει δὲ ἐπιγράμμα
τὸν εἰργασμένον εἶναι Θρασυμήδην Ἀργινώτου Πάριον.
κάθηται δὲ ἐπὶ θρόνου βακτηρίαν κρατῶν, τὴν δὲ ἐτέραν
τῶν χειρῶν ὑπὲρ κεφαλῆς ἔχει τοῦ δράκοντος, καὶ οἱ
καὶ κύων παρακατακείμενος πεποιήται. τῷ θρόνῳ δὲ 173
ἠρώων ἐπειργασμένα Ἀργείων ἐστὶν ἔργα, Βελλερο-
φόντου τὸ ἐς τὴν Χίμαιραν καὶ Περσεύς ἀφελῶν τὴν
Μεδούσης κεφαλὴν. τοῦ ναοῦ δὲ ἐστὶ πέραν ἐνθα οἱ
3 κινεῖται τοῦ θεοῦ καθεύδουσιν. 3. οἴκημα δὲ περιφερὲς
λίθου λευκοῦ, καλούμενον Θόλος, φηκοδόμηται πλησίον,
θεῆς ἄξιον. ἐν δὲ αὐτῷ Πανσίου γράψαντος βέλη μὲν
καὶ τόξον ἐστὶν ἀφεικῶς Ἔρωσ, λύραν δὲ ἀντ' αὐτῶν
ἀράμενος φέρει. γέγραπται δὲ ἐνταῦθα καὶ Μέδῃ, Παν-
σίου καὶ τοῦτο ἔργον, ἐξ ὑαλίνης φιάλης πίνουσα· ἴδοις
δὲ κἂν ἐν τῇ γραφῇ φιάλην τε ὑάλου καὶ δι' αὐτῆς γυ-
ναικὸς πρόσωπον. στήλαι δὲ εἰστήκεσαν ἐντὸς τοῦ περι-
βόλου, τὸ μὲν ἀρχαῖον καὶ πλέονες, ἐπ' ἐμοῦ δὲ ἔξ λοι-
παί. ταύταις ἐγγεγραμμένα καὶ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν

ἐστὶν ὀνόματα ἀκεσθέντων ὑπὸ τοῦ Ἀσκληπιοῦ, προσέτι
δὲ καὶ νόσημα ὃ τι ἕκαστος ἐνόσησε, καὶ ὅπως ἴαθη· γέ-
γραπται δὲ φωνῇ τῇ Δωρίδι. 4. Χαῖρις δὲ ἀπὸ τῶν ἄλ- 4
λων ἐστὶν ἀρχαία στήλη, ἵππους δὲ Ἰππόλυτον ἀναθεῖναι
τῷ θεῷ φησὶν εἰκοσι. ταύτης τῆς στήλης τῷ ἐπιγράμματι
ὁμολογοῦντα λέγουσιν Ἀρικιεῖς, ὡς τεθνεῶτα Ἰππόλυ-
τον ἐκ τῶν Θησέως ἀρῶν ἀνέστησεν Ἀσκληπιός· ὁ δὲ ὡς
αὐτίς ἐβίω, οὐκ ἤξιον νέμειν τῷ πατρὶ συγγνώμην, ἀλλὰ
ὑπεριδῶν τὰς δεήσεις ἐς Ἰταλίαν ἔρχεται παρὰ τοὺς Ἀρι-
κειεῖς, καὶ ἐβασίλευσέ τε αὐτόθι καὶ ἀνῆκε τῇ Ἀρτέμιδι
τέμενος, ἐνθα ἄχρι ἐμοῦ μονομαχίας ἄθλον ἦν ἱεραῖσθαι
174 τῇ θεῷ τὸν νικῶντα. ὁ δὲ ἀρῶν ἐλευθέρων μὲν προέκειτο
οὐδενί, οἰκέταις δὲ ἀποδράσι τοὺς δεσπότας. 5. Ἐπι- 5
δαυρίοις δὲ ἐστὶ θέατρον ἐν τῷ ἱερῷ, μάλιστα ἐμοὶ δοκεῖν
θεῆς ἄξιον· τὰ μὲν γὰρ Ῥωμαίων πολὺ δὴ τι ὑπερῆρκε
τῶν πανταχοῦ τῷ κόσμῳ, μεγέθει δὲ Ἀρκάδων τὸ ἐν
Μεγάλῃ πόλει· ἀρμονίας δὲ ἢ κάλλους ἕνεκα ἀρχιτέκτων
ποιος ἐς ἄμιλλαν Πολυκλείτῳ γένοιτ' ἂν ἀξιόχρεος; Πο-
λύκλειτος γὰρ καὶ θέατρον τοῦτο καὶ οἴκημα τὸ περιφε-
ρὲς ὁ ποιήσας ἦν. 6. Ἐντὸς δὲ τοῦ ἄλσους ναὸς τέ ἐστὶν
Ἀρτέμιδος, καὶ ἄγαλμα Ἠπιόνης, καὶ Ἀφροδίτης ἱερὸν
καὶ Θέμιδος, καὶ στάδιον οἷα Ἑλλήσι τὰ πολλὰ γῆς χῶμα,
καὶ κρήνη τῷ τε ὀρόφῳ καὶ κόσμῳ τῷ λοιπῷ θεῆς ἄξια.
7. Ὅποσα δὲ Ἀντωνῖνος ἀνὴρ τῆς συγκλήτου βουλῆς ἐφ' 6
ἡμῶν ἐποίησεν, ἐστὶ μὲν Ἀσκληπιοῦ λουτρόν, ἐστὶ δὲ
ἱερὸν θεῶν οὗς Ἐπιδάτας ὀνομάζουσιν. ἐποίησε δὲ καὶ
Ἰγυεῖα ναὸν καὶ Ἀσκληπιῶ καὶ Ἀπόλλωνι ἐπίκλησιν
Αἰγυπτιοῖς. καὶ, ἦν γὰρ στοὰ καλουμένη Κότυος, καταρ-
κυέντος δὲ οἱ τοῦ ὀρόφου διέφθαρτο ἤδη πᾶσα ἄτε ἀμῆς
τῆς πλίνθου ποιηθεῖσα, ἀνωκοδόμησε καὶ ταύτην. Ἐπι-
δαυρίων δὲ οἱ περὶ τὸ ἱερὸν μάλιστα ἐταλαιπώρουν, ὅτι
μητε αἱ γυναικὲς ἐν σκέπη σφίσι ἐτικτον καὶ ἡ τελευταῖα

τοῖς κάμνουσιν ὑπαίθριος ἐγίνετο. ὁ δὲ καὶ ταῦτα ἐπα-
 ορθοῦμενος κατεσκευάσατο οἰκησιν· ἐνταῦθα ἦδη καὶ
 7 ἀποθανεῖν ἀνθρώπων καὶ τεκεῖν γυναικὶ ὅσιον. 8. Ὁρη
 δὲ ἐστὶν ὑπὲρ τὸ ἄλσος τό τε Τίτιδιον καὶ ἕτερον ὀνομα-
 ζόμενον Κυνόρτιον, Μαλεάτου δὲ Ἀπόλλωνος ἱερὸν ἐν 175
 αὐτῷ. τοῦτο μὲν δὴ τῶν ἀρχαίων· τὰ δὲ ἄλλα ὅσα περὶ
 τὸ ἱερὸν τοῦ Μαλεάτου, καὶ ἔλυτρον κρήνης ἐς ὃ τὸ ὕδωρ
 συλλέγεται σφίσι τὸ ἐκ τοῦ θεοῦ, Ἀντωνῖνος καὶ ταῦτα
 Ἐπιδαυρίοις ἐποίησεν.

XXVIII. Ἀράκοντες δὲ οἱ λοιποὶ καὶ ἕτερον γένος ἐς
 τὸ ξανθότερον ἔεπον τῆς χώρας ἱεροὶ μὲν τοῦ Ἀσκληπιοῦ
 νομίζονται καὶ εἰσὶν ἀνθρώποις ἡμεροί, τρέφει δὲ μόνη
 σφῶς ἢ τῶν Ἐπιδαυρίων γῆ. τὸ δὲ αὐτὸ εὐρίσκω καὶ
 ἄλλαις χώραις συμβεβηκός· Λιβύη μὲν γε μόνη κροκο-
 δείλους τρέφει χειρσαίους διπήχεων οὐκ ἐλάσσονας, παρὰ
 δὲ Ἰνδῶν μόνων ἄλλα τε κομίζεται καὶ ὄρνιθες οἱ φιτ-
 τακοί. τοὺς δὲ ὄφεις οἱ Ἐπιδαυρίοι τοὺς μεγάλους, ἐς
 πλέον πηχῶν καὶ τριάκοντα προήκοντας, οἷοι παρὰ τε
 Ἰνδοῖς τρέφονται καὶ ἐν Λιβύῃ, ἄλλο δὴ τι γένος φασὶν
 2 εἶναι καὶ οὐ δρακόντας. 2. Ἐς δὲ τὸ ὄρος ἀνιούσι τὸ Κό-
 ρουφον ἔστι καθ' ὁδὸν Στρεπτής καλουμένης ἐλαίας φυ-
 τόν, αἰτίου τοῦ περιαγαγόντος τῇ χειρὶ Ἡρακλέους ἐς
 τοῦτο τὸ σχῆμα. εἰ δὲ καὶ Ἀσιναίους τοῖς ἐν τῇ Ἀργολίδι
 ἔθνηκεν ὄρον τοῦτον, οὐκ ἂν ἐρωγε εἰδείην, ἐπεὶ μηδὲ
 ἐτέρωθι ἀναστάτου γενομένης χώρας τὸ σαφὲς ἐτι οἶόν τε
 τῶν ὄρων ἐξευρεῖν. ἐπὶ δὲ τῇ ἄκρᾳ τοῦ ὄρους Κορυ-
 φαίας ἐστὶν ἱερὸν Ἀρτέμιδος, οὗ καὶ Τελέσιλλα ἐποίη-
 3 σατο ἐν ἄσματι μνήμην. Κατιούσι δὲ ἐς τῶν Ἐπιδαυρίων
 τὴν πόλιν χωρίον ἐστὶ πεφυκίας ἀργιελαιούς ἔχον·
 Τρονήδιον δὲ καλοῦσι τὸ χωρίον. 3. τὰ δὲ ἐς αὐτό, ὡς
 Ἐπιδαυρίοι τε λέγουσι καὶ εἰκὸς ἔχει, γράψω. Κεῖσος καὶ
 οἱ λοιποὶ Τημένου παῖδες μάλιστα ἤδεσαν Δηϊφόντην

176 λυπήσοντας, εἰ διαλύσαι πως ἀπ' αὐτοῦ τὴν Τρονηθῶ
 δυνηθεῖεν. ἀφίκοντο οὖν ἐς Ἐπίδαυρον Κερύνης καὶ
 Φάλκης· Ἀργαῖοι γὰρ τῷ νεωτάτῳ τὰ ποιούμενα οὐκ
 ἤρεσκεν. οὗτοι δὲ στήσαντες τὸ ἄρμα ὑπὸ τὸ τείχος κή-
 ρυκα ἀποστέλλουσι παρὰ τὴν ἀδελφὴν, ἐλθεῖν δῆθεν ἐς
 λόγους αὐτῇ βουλόμενοι. ὡς δὲ ὑπήκουσε καλοῦσιν, 4
 ἐνταῦθα οἱ νεανίσκοι πολλὰ μὲν Δηϊφόντου κατηγόρου,
 πολλὰ δὲ αὐτὴν ἐκέτευον ἐκείνην ἐπανήκειν ἐς Ἀργος,
 ἄλλα τε ἐπαγγελλόμενοι καὶ ἀνδρὶ δώσειν αὐτὴν Δηϊ-
 φόντου τὰ πάντα ἀμείνουσι καὶ ἀνθρώπων πλείονων καὶ
 γῆς ἄρχοντι εὐδαιμονεστέρας. Τρονηθῶ δὲ τοῖς λεχθεῖσιν
 ἀλγήσασα ἀπεδίδου σφίσι τὴν ἴσην, Δηϊφόντην μὲν αὐτῇ
 τε ἀνδρα ἄρεστόν εἶναι φήσασα καὶ Τημένῳ γενέσθαι
 γαμβρόν οὐ μεμπτόν, ἐκείνοις δὲ Τημένου προσήκειν
 σφραγεῦσιν ὀνομάζεσθαι μᾶλλον ἢ παισί. καὶ τὴν μὲν οὐ- 5
 δὲν ἐτι ἀποκρινάμενοι συλλαμβάνουσιν, ἀναθέντες δὲ
 ἐς τὸ ἄρμα ἀπήλαυον· Δηϊφόντη δὲ ἀγγέλλει τις τῶν
 Ἐπιδαυρίων ὡς Κερύνης καὶ Φάλκης ἄγοντες οἴχονται
 ἀκουσαν Τρονηθῶ. ὁ δὲ αὐτός τε ὡς τάχους εἶχεν ἤμυνε,
 καὶ οἱ Ἐπιδαυρίοι πυνθανόμενοι προσεβοήθουν. Δηϊ-
 φόντης δὲ Κερύνην μὲν ὡς κατελάμβανεν ἀναίρει βαλῶν,
 Φάλκην δὲ ἐχόμενον Τρονηθοῦς βαλεῖν μὲν ἔδεισε, μὴ
 ἀμαρτῶν γένοιτο αὐτῆς ἐκείνης φονεύς, συμπλακείς δὲ
 ἐπειρᾶτο ἀφαιρεῖσθαι. Φάλκης δὲ ἀντεχόμενος καὶ ἔλ-
 κων βιαιότερον ἀπέκτεινεν ἔχουσαν ἐν γαστρὶ. καὶ ὁ μὲν 6
 συνεῖς οἶα ἐς τὴν ἀδελφὴν ἐξεργασμένος ἔργα ἦν, ἤλαυνε
 τὸ ἄρμα ἀφειδέστερον, προλαβεῖν τῆς ὁδοῦ σπεύδων πρὶν
 ἢ πάντας ἐπ' αὐτὸν συλληχθῆναι τοὺς Ἐπιδαυρίους·
 Δηϊφόντης δὲ σὺν τοῖς παισίν, ἐγεγόνεσαν γὰρ καὶ παῖδες
 αὐτῷ πρότερον ἐτι, υἱοὶ μὲν Ἀντιμένης καὶ Ξάνθιππός
 τε καὶ Ἀργεῖος, θυγάτηρ δὲ Ὀρσοβία· ταύτην Πάμφυ-
 λον τὸν Αἰγυμίου λέγουσιν ὕστερον γῆμαι· τότε δὲ ἀνα-

λαβόντες τὸν νεκρὸν τῆς Ἐρμηνίδος κομίζουσιν ἐς τοῦτο
7 το χωρίον τὸ ἀνα χρόνον Ἐρμηνίδιον κληθέν. καὶ οἱ ποιή-
σαντες ἤρπον τιμὰς καὶ ἄλλας δεδώκασι, καὶ ἐπὶ τοῖς
πεφυκόσιν ἐλαίοις, καὶ εἰ δὴ τι ἄλλο δένδρον ἔσω, καθ- 177
ἔστημε νόμος τὰ θραυόμενα μηδένα ἐς οἶκον φέρεσθαι
μηδὲ χρᾶσθαι σφισιν ἐς μηδέν, κατὰ χώραν δ' αὐτοῦ
8 λείπουσιν ἰερὰ εἶναι τῆς Ἐρμηνίδος. 4. Οὐ πόρρω δὲ
τῆς πόλεως Μελίσσης μνημῆα ἔστιν, ἣ Περιάνδρου συν-
θήκησε τῷ Κυφύλου, καὶ ἕτερον Προκλέους πατρὸς τῆς Με-
λίσσης. ἐτυράννει δὲ καὶ οὗτος Ἐπιδαυρίαν, καθὰ δὴ
καὶ ὁ γαμβρός οἱ Περιάνδρος Κορίνθου.

XXIX. Αὐτὴ δὲ τῶν Ἐπιδαυρίων ἡ πόλις παρείχεται
ἐς μνημὴν τάδε ἀξιολογώτατα. τέμενος δὴ ἔστιν Ἀσκλη-
πιοῦ, καὶ ἀγάλματα ὁ θεὸς αὐτὸς καὶ Ἡπιόνη· γυναικία
δὲ εἶναι τὴν Ἡπιόνην Ἀσκληπιοῦ φασί. ταῦτά ἔστιν ἐν
ὑπαίθρῳ, λίθου Παρίου. ναοὶ δὲ ἐν τῇ πόλει καὶ Διο-
νύσου καὶ Ἀρτεμίδος ἔστιν ἄλλος· εἰκάσαις ἂν θηρευ-
οῦση τὴν Ἀρτεμιν. Ἀφροδίτης τε ἱερὸν πεποιήται· τὸ
δὲ πρὸς τῷ λιμένι ἐπὶ ἄκρας ἀνεχούσης ἐς θάλασσαν λέ-
γουσιν Ἥρας εἶναι. τὴν δὲ Ἀθηναῖν τὴν ἐν τῇ ἀκροπόλει,
ξόανον θεᾶς ἄξιον, Κισσαίων ἐπονομάζουσιν.

2. Αἰγινῆται δὲ οἰκοῦσιν ἔχοντες τὴν νῆσον ἀπαν-
τικῶν τῆς Ἐπιδαυρίας. ἀνθρώπους δ' οὐκ εὐθύς ἐξ ἀρ-
χῆς λέγουσιν ἐν αὐτῇ γενέσθαι, Διὸς δὲ ἐς ἔρημον κο-
μίσαντος Αἰγιναν τὴν Ἀσωποῦ τῇ μὲν τὸ ὄνομα ἐτέθη
τοῦτο ἀντὶ Οἰνώνης, Αἰακοῦ δὲ αἰτήσαντος ὡς ἠϋξήθη
παρὰ Διὸς οἰκήτορας, οὕτω οἱ τὸν Αἶα ἀνεῖναι τοὺς ἀν-
θρώπους φασὶν ἐκ τῆς γῆς. βασιλεύσαντα δὲ ἐν τῇ γῆ
πλὴν Αἰακὸν οὐδένα εἰπεῖν ἔχουσιν, ἐπεὶ μηδὲ τῶν Αἰα-
κοῦ παίδων τινὰ ἴσμεν καταμείναντα, Πηλεὶ μὲν συμβᾶν
καὶ Τελαμῶνι ἐπὶ φόνῳ φεύγειν τῷ Φώκῳ, τῶν δὲ αὐ-
Φώκου παίδων περὶ τὸν Παρνασσὸν οἰκησάντων ἐν τῇ

νῦν καλουμένη Φωκίδι. 3. τὸ δὲ ὄνομα προὔπηρχεν ἤδη 3
τῇ χώρῳ, Φώκου τοῦ Ὀρνυτίανος γενεᾷ πρότερον ἐς
178 αὐτὴν ἐλθόντος. ἐπὶ μὲν δὴ Φώκου τούτου ἢ περὶ Τι-
θορέαν τε καὶ Παρνασσὸν ἐκαλεῖτο Φωκίς· ἐπὶ δὲ τοῦ
Αἰακοῦ καὶ πᾶσιν ἐξενίκησεν, ὅσοι Μινύαις τέ εἰσιν
Ὀρχομενίοις ὁμοροὶ καὶ ἐπὶ Σκάρφειαν τὴν Λοκῶν καθ-
ήμουσι. 4. γεγόνασι δὲ ἀπὸ μὲν Πηλέως οἱ ἐν Ἠπειρῷ 4
βασιλεῖς, Τελαμῶνος δὲ τῶν παίδων Αἰαντος μὲν ἔστιν
ἀφανέστερον γένος οἷα ἰδιωτεύσαντος ἀνθρώπου, πλὴν
ὄσον Μιλτιάδης, ὃς Ἀθηναίος ἐς Μαραθῶνα ἠγήσατο,
καὶ Κίμων ὁ Μιλτιάδου προῆλθον ἐς δόξαν· οἱ δὲ Τευ-
κρίδαι βασιλεῖς διέμειναν Κυπρίων ἄρχοντες ἐς Εὐαγό-
ραν. Φώκῳ δὲ Ἄσιος ὁ τὰ ἔπη ποιήσας γενέσθαι φησὶ
Πανοπέα καὶ Κρίσου· καὶ Πανοπέως μὲν ἐγένετο Ἐπειὸς
ὁ τὸν ἵππον τὸν δούρειον, ὡς Ὀμηρὸς ἐποίησεν, ἐργα-
σάμενος, Κρίσου δὲ ἦν ἀπόγονος τρίτος Πυλάδης, Στρο-
φίου τε ὦν τοῦ Κρίσου καὶ Ἀναξιβίας ἀδελφῆς Ἀγαμέμ-
νονος. γένη μὲν τοσαῦτα τῶν καλουμένων Αἰακιδῶν,
ἐξεχώρησε δὲ ἐτέρωσε ἀπ' ἀρχῆς. 5. Χρόνῳ δὲ ὕστερον 5
μοῖρα Ἀργείων τῶν Ἐπίδαυρον ὁμοῦ Ἀηφόντη κατα-
σχόντων διαβάσα ἐς Αἰγιναν, καὶ Αἰγινῆταις τοῖς ἀρ-
χαίοις γενόμενοι σύνοικοι, τὰ Λωριέων ἔθη καὶ φωνὴν
κατεστήσαντο ἐν τῇ νήσῳ. προελθοῦσι δὲ Αἰγινῆταις ἐς
μέγα δυνάμεως, ὡς Ἀθηναίων γενέσθαι ναυσὶν ἐπι-
κρατεστέρους καὶ ἐν τῷ Μηδικῷ πολέμῳ παρασχέσθαι
πλοῖα· μετὰ γε Ἀθηναίους πλείστα, οὐ παρέμεινεν ἐς
ἅπαν ἡ εὐδαιμονία, γενόμενοι δὲ ὑπὸ Ἀθηναίων ἀνά-
στατοι Θυρέαν τὴν ἐν τῇ Ἀργολίδι Λακεδαιμονίων δόν-
των ἄκησαν. καὶ ἀπέλαβον μὲν τὴν νῆσον, ὅτε περὶ
Ἑλλησποντον αἱ Ἀθηναίων τριήρεις ἐλήφθησαν, πλού-
του δὲ ἡ δυνάμεως οὐκέτι ἐξεγένετο ἐς ἴσον προελθεῖν
σφισιν. Προσπλεύσαι δὲ Αἰγινά ἐστι νήσων τῶν Ἑλλη- 6

νιδων ἀπορωτάτη· πέτραι τε γὰρ ὕφαλοι περὶ πᾶσαν καὶ
 χοιράδες ανεστηκασι. μηχανήσασθαι δὲ ἐξέπιτηδες ταῦ-
 τα Αἰακόν φασι ληστειῶν τῶν ἐκ θαλάσσης φόβῳ, καὶ 179
 πολεμίοις ἀνδράσι μὴ ἄνευ κινδύνου εἶναι. 6. Πλησίον
 δὲ τοῦ λιμένος ἐν ᾧ μάλιστα ὀρμίζονται ναὸς ἔστιν Ἀφρο-
 δίτης, ἐν ἐπιφανεστάτῳ δὲ τῆς πόλεως τὸ Αἰάκειον κα-
 7 λούμενον, περίβολος τετραγώνος λευκοῦ λίθου. ἐπιειρ-
 γασμένοι δὲ εἰσι κατὰ τὴν ἔσοδον οἱ παρὰ Αἰακόν ποτε
 ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων σταλέντες. αἰτίαν δὲ τὴν αὐτὴν Αἰ-
 γινήταις καὶ οἱ λοιποὶ λέγουσιν. αὐχμὸς τὴν Ἑλλάδα
 ἐπὶ χρόνον ἐπέβη, καὶ οὔτε τὴν ἐκτὸς Ἰσθμοῦ χώραν
 οὔτε Πελοποννησίους ἔεν ὁ θεός, ἐς ὃ ἐς Δελφούς ἀπέ-
 στείλαν ἐρησομένους τὸ αἴτιον ὅ τι εἶη καὶ αἰτήσοντας
 ἅμα λύσειν τοῦ κακοῦ. τούτοις ἡ Πυθία εἶπε Δία ἰλά-
 σκεσθαι, χοῖναι δέ, εἶπερ ὑπακούσῃ σφίσι, Αἰακὸν
 8 τὸν ἱκετεύοντα εἶναι. οὕτως Αἰακοῦ δεησομένους ἀπο-
 στέλλουσιν ἀφ' ἐκάστης πόλεως. καὶ ὁ μὲν τῷ Πανελλη-
 νίῳ Διὶ θύσας καὶ εὐξάμενος τὴν Ἑλλάδα γῆν ἐποίησεν
 ἕσθαι· τῶν δὲ ἐλθόντων ὡς αὐτὸν εἰκόνας ταύτας
 ἐποίησαντο οἱ Αἰγινήται. τοῦ περιβόλου δὲ ἐντὸς ἐλαῖαι
 πεφυκασιν ἐκ παλαιοῦ, καὶ βωμὸς ἔστιν οὐ πολὺ ἀνέχων
 ἐκ τῆς γῆς· ὡς δὲ καὶ μνημα οὗτος ὁ βωμὸς εἶη Αἰακοῦ,
 9 λεγόμενόν ἔστιν ἐν ἀπορρήτῳ. 7. Παρὰ δὲ τὸ Αἰάκειον
 Φώκου τάφος χῶμά ἐστι περιεχόμενον κύκλῳ κρηπίδι,
 ἐπίκειται δὲ οἱ λίθος τραχύς· καὶ ἡνίκα Φώκον Τελαμῶν
 καὶ Πηλεὺς προηγάροντο ἐς ἀγῶνα πεντάθλου καὶ περι-
 ἤλθεν ἐς Πηλέα ἀφείναι τὸν λίθον, οὗτος γὰρ ἀντὶ
 δίσκου σφίσι ἦν, ἐκὼν τυγχάνει τοῦ Φώκου. ταῦτα δὲ
 ἐχαρίζοντο τῇ μητρὶ· αὐτοὶ μὲν γὰρ ἐγερόνεσαν ἐκ τῆς
 Σκίρωνος θυγατρὸς, Φώκος δὲ οὐκ ἐκ τῆς αὐτῆς, ἀλλ'
 ἐξ ἀδελφῆς Θετιδος ἦν, εἰ δὴ τὰ ὄντα λέγουσιν Ἑλληνες.
 Πυλάδης τέ μοι καὶ διὰ ταῦτα φαίνεται καὶ οὐκ Ὀρέστου

φιλλὰ μόνον βουλευῆσαι Νεοπολέμῳ τὸν φόνον. τότε δὲ 10
 ὡς τῷ δίσκῳ πληγῆς ἀπέθανεν ὁ Φώκος, φεύγουσιν ἐπι-
 180 βάντες νεῶς οἱ Ἐνδηΐδος παῖδες. Τελαμῶν δὲ ὕστερα
 κήρυκα ἀποστέλλων ἤρνετο μὴ βουλευῆσαι Φώκῳ θάνα-
 τον. Αἰακὸς δὲ ἐς μὲν τὴν νῆσον ἀποβαίνειν αὐτὸν οὐκ
 εἶα, ἐστηκότα δὲ ἐπὶ νεῶς, εἰ δὲ ἐθέλοι, χῶμα ἐν τῇ θα-
 λάσῃ χῶσαντα ἐκέλευεν ἐντεῦθεν ἀπολογήσασθαι. οὐ-
 κτως ἐς τὸν Κρυπτὸν καλούμενον λιμένα ἐσπλεύσας, νύ-
 κτωρ ἐποίει χῶμα. καὶ τοῦτο μὲν ἐξεργασθὲν καὶ ἐς ἡμᾶς
 ἔτι μένει· καταγνωσθεῖς δὲ οὐκ ἀνάτιος εἶναι Φώκῳ
 τῆς τελευτῆς τὸ δεύτερον ἐς Σαλαμίνα ἀπέπλευσε. 8. Τοῦ 11
 λιμένος δὲ οὐ πόρρω τοῦ Κρυπτοῦ θέατρον ἔστι θεᾶς
 ἄξιον, κατὰ τὸ Ἐπιδαυρίων μάλιστα μέγεθος καὶ ἐργα-
 σίαν τὴν λοιπὴν. τούτου δὲ ὀπισθεν ὠκοδόμηται σταδίου
 πλευρὰ μία, ἀνέχουσα τε αὐτὴ τὸ θέατρον καὶ ἀντὶ ἐρεί-
 σματος ἀνάλογον ἐκείνῳ χρωμένη.

XXX. Ναοὶ δὲ οὐ πολὺ ἀλλήλων ἀφεστηκότες ὁ
 μὲν Ἀπόλλωνός ἔστιν, ὁ δὲ Ἀρτέμιδος, Διονύσῳ δὲ
 αὐτῶν ὁ τρίτος. Ἀπόλλωνι μὲν δὴ ξόανον γυμνόν ἔστι
 τέχνης τῆς ἐπιχωρίου, τῇ δὲ Ἀρτέμιδι ἔστιν ἐσθῆς, κατὰ
 ταῦτα δὲ καὶ τῷ Διονύσῳ· καὶ γένεια Διόνυσος ἔχων
 πεποιήται. τοῦ δὲ Ἀσκληπιοῦ τὸ ἱερὸν ἔστι μὲν ἐτέρωθεν
 καὶ οὐ ταύτη, λίθου δὲ ἄγαλμα καθήμενον. 2. Θεῶν 2
 δὲ Αἰγινήται τιμῶσιν Ἐκάτην μάλιστα, καὶ τελετὴν ἄγου-
 σιν ἀνὰ πᾶν ἔτος Ἐκάτης, Ὀρφέα σφίσι τὸν Θοῤῃα κατα-
 στησασθαι τὴν τελετὴν λέγοντες. τοῦ περιβόλου δὲ ἐντὸς
 ναὸς ἔστι. ξόανον δὲ ἔργον Μύρωνος, ὁμοίως ἐν πρόσ-
 ωπόν τε καὶ τὸ λοιπὸν σῶμα. Ἀλκαμένης δὲ, ἐμοὶ δο-
 κεῖν, πρῶτος ἀγάλματα Ἐκάτης τρία ἐποίησε προσεχόμενα
 ἀλλήλοις, ἣν Ἀθηναῖοι καλοῦσιν Ἐπιπυργιδίαν· ἔστηκε
 δὲ παρὰ τῆς Ἀπτέρου Νίκης τὸν ναόν. 3. Ἐν Αἰγίνῃ δὲ 3
 πρὸς τὸ ὄρος τοῦ Πανελληνίου Διὸς ἰοῦσιν ἔστιν Ἀφαίας

Ιερόν, ἐς ἣν καὶ Πίνδαρος ᾄσμα Αἰγινήταις ἐποίησε. φασὶ δὲ οἱ Κρήτες, τούτοις γὰρ ἔστι τὰ ἐς αὐτὴν ἐπιχώρια, Καρμάνορος τοῦ καθήραντος Ἀπόλλωνα ἐπὶ φόνῳ τῷ Πύθωνος παῖδα Εὐβουλον εἶναι, Διὸς δὲ καὶ Κάρμης τῆς Εὐβούλου Βριτόμαρτιν γενέσθαι· χαίρειν δὲ αὐτὴν 181 δρόμοις τε καὶ θήραις, καὶ Ἀρτέμιδι μάλιστα φίλην εἶναι. Μίνω δὲ ἐρασθέντα φεύγουσα ἔρριψεν ἑαυτὴν ἐς δίκτυα ἀφειμένα ἐπὶ ἰχθύων θήρα. ταύτην μὲν θεὸν ἐποίησεν Ἄρτεμις, σέβουσι δὲ οὐ Κρήτες μόνον ἀλλὰ καὶ Αἰγινήται, λέγοντες φαίνεσθαι σφίσι ἐν τῇ νήσῳ τὴν Βριτόμαρτιν. ἐπίκλησις δὲ οἱ παρά τε Αἰγινήταις ἐστὶν Ἀφαία 4 καὶ Δίκτυννα ἐν Κρήτῃ. 4. Τὸ δὲ Πανελλήνιον, ὅτι μὴ τοῦ Διὸς τὸ ἱερόν, ἄλλο τὸ ὄρος ἀξιόλογον εἶχεν οὐδέν. τοῦτο δὲ τὸ ἱερόν λέγουσιν Αἰακὸν ποιῆσαι τῷ Διί. 5. τὰ δὲ ἐς τὴν Αὐξησίαν καὶ Δαμίαν, ὡς οὐχ ὕεν ὁ θεὸς Ἐπιδαυρίοις, ὡς τὰ ξόανα ταῦτα ἐκ μαντείας ἐποίησαντο ἐλαίας παρ' Ἀθηναίων λαβόντες, ὡς Ἐπιδαυρίοι μὲν οὐκ ἀπέφερον ἔτι Ἀθηναίοις ἀετάξαντο, οἷα Αἰγινήτων ἐχόντων τὰ ἀγάλματα, Ἀθηναίων δὲ ἀπώλοντο οἱ διαβάντες ἐπ' αὐτὰ ἐς Αἰγίαν, ταῦτα εἰπόντος Ἡροδότου καθ' ἕναστον αὐτῶν ἐπ' ἀκριβὲς οὐ μοι γράφειν κατὰ γνώμην ἦν εὖ προειρημένα, πλὴν τοσοῦτό γε ὅτι εἰδόν τε τὰ ἀγάλματα καὶ ἔθυσά σφίσι κατὰ τὰ αὐτὰ καθὰ δὴ καὶ Ἐλευσίην θύειν νομίζουσιν.

5 6. Αἰγίνης μὲν δὴ Αἰακοῦ ἕνεκα καὶ ἔργων, ὅποσα ἀπεδείξατο, ἐς τοσοῦδε ἔστω μνήμη· τῆς δὲ Ἐπιδαυρίας ἔχονται Τροιζήνιοι σεμνύνοντες, εἴπερ καὶ ἄλλοι τινὲς, τὰ ἐγχώρια. φασὶ δὲ Ὄρον γενέσθαι σφίσι ἐν τῇ γῆ πρώτον. ἐμοὶ μὲν οὖν Αἰγύπτιον φαίνεται καὶ οὐδαμῶς Ἑλληνικὸν ὄνομα Ὄρος εἶναι· βασιλεῦσαι δ' οὖν φασὶν αὐτὸν καὶ Ὄρσιν ἀπ' αὐτοῦ καλεῖσθαι τὴν γῆν, Ἄλθηπον δὲ Ποσειδῶνος παῖδα καὶ Ἀηίδος τῆς Ὄρον, παρα-

λαβόντα μετὰ Ὄρον τὴν ἀρχὴν, Ἀλθηπίαν ὀνομάσαι τὴν γῆν. ἐπὶ τούτου βασιλεύοντος Ἀθηναίων καὶ Ποσειδῶνα 6 ἀμφισβητῆσαι λέγουσι περὶ τῆς χώρας, ἀμφισβητήσαντας 182 δὲ ἔχειν ἐν κοινῷ· προστάξει γὰρ οὕτω Δία σφίσι. καὶ διὰ τοῦτο Ἀθηναίων τε σέβουσι Πολιάδα καὶ Σθενιάδα ὀνομάζοντες τὴν αὐτὴν, καὶ Ποσειδῶνα Βασιλέα ἐπίκλησιν· καὶ δὴ καὶ νόμισμα αὐτοῖς τὸ ἀρχαῖον ἐπίσημα ἔχει τριάιναν καὶ Ἀθηναῖς πρόσωπον. 7. Μετὰ δὲ Ἄλθηπον 7 Σάρων ἐβασίλευσεν. ἔλεγον δὲ ὅτι οὗτος τῇ Σαρωνίδι τὸ ἱερόν Ἀρτέμιδι ὑποκόδομησεν ἐπὶ θαλάσῳ τελευτάδει καὶ ἐπιπολῆς μᾶλλον, ὥστε καὶ Φοιβαία λίμνη διὰ τοῦτο ἐκαλεῖτο. Σάρωνά δὲ, θηρέων γὰρ δὴ μάλιστα ἦδετο, κατέλαβεν ἔλαφον διώκοντα ἐς θάλασσαν συνεσπεσεῖν φευγούσῃ. καὶ ἢ τε ἔλαφος ἐνήχετο ἀπωτέρω τῆς γῆς καὶ ὁ Σάρων εἶχετο τῆς ἄγρας, ἐς ὃ ὑπὸ προθυμίας ἀφίκετο ἐς τὸ πέλαγος· ἦδη δὲ κάμνοντα αὐτὸν καὶ ὑπὸ τῶν κυμάτων κατακλυζόμενον ἐπέλαβε τὸ χρεῖν. ἐκπεσόντα δὲ τὸν νεκρὸν κατὰ τὴν Φοιβαίαν λίμνην ἐς τὸ ἄλσος τῆς Ἀρτέμιδος ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ περιβόλου θάπτουσι, καὶ λίμνην ἀπὸ τούτου Σαρωνίδα τὴν ταύτη θάλασσαν καλοῦσιν ἀντὶ Φοιβαίας. τοὺς δὲ ὕστερον βασιλεύσαντας 8 οὐκ ἴσασιν ἄχρι Ἐπέριτος καὶ Ἄνθα· τούτους δὲ εἶναι Ποσειδῶνος καὶ Ἀλκυόνης Ἀτλαντος θυγατρὸς, καὶ πόλεις αὐτοὺς ἐν τῇ χώρᾳ φασὶν Ἐπερείαν τε καὶ Ἄνθειαν οἰκᾶσαι· Ἀέτιον δὲ τὸν Ἄνθα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ θεοῦ παραλαβόντα τὴν ἀρχὴν τὴν ἑτέραν τῶν πόλεων Ποσειδωνιάδα ὀνομάσαι. 8. Τροιζήνιος δὲ καὶ Πιτθέως παρὰ Ἀέτιον ἐλθόντων βασιλεῖς μὲν τρεῖς ἀντὶ ἑνὸς ἐγένοντο, Ἰσχυον δὲ οἱ παῖδες μᾶλλον οἱ Πέλοπος· σημεῖον δέ· 9 ἀποθανόντος γὰρ Τροιζήνος Πιτθεὺς ἐς τὴν νῦν πόλιν συναγαγὼν τοὺς ἀνθρώπους ὠνόμασεν ἀπὸ τοῦ ἀδελφοῦ Τροιζήνα συλλαβὼν Ἐπερείαν τε καὶ Ἄνθειαν. πολ-

λοῖς δὲ ἔτεσιν ὕστερον ἐς ἀποικίαν ἐκ Τροιζήνος σταλέν-
τες Ἀλικαρνασὸν ἐν τῇ Καρίᾳ καὶ Μύνδον ἀπέκισαν οἱ
γεγονότες ἀπ' Ἀετίου τοῦ Ἄνθα. Τροιζήνος δὲ οἱ καίδες
Ἀνάφλυστος καὶ Σφήντος μετοικοῦσιν ἐς τὴν Ἀττικὴν, 183
καὶ οἱ δῆμοι τὰ ὀνόματα ἔχουσιν ἀπὸ τούτων. τὰ δὲ ἐς
Θησεία θυγατριδοῦν Πιτθέως εἰδόσι τὰ ἐς αὐτὸν οὐ γρά-
10 φω. 9. Δεῖ δέ με τοσόνδε ἔτι δηλῶσαι. Ἡρακλειδῶν
γὰρ κατελθόντων ἐδέξαντο καὶ οἱ Τροιζήνιοι συνοίκους
Δωριέων τῶν ἐξ Ἄργους καὶ πρότερον ἔτι Ἀργείων ὄντες
κατήκοι· καὶ σφᾶς καὶ Ὀμηρος ἐν καταλόγῳ φησὶν ὑπὸ
Διομήδους ἄρχεσθαι. Διομήδης γὰρ καὶ Εὐρύαλος ὁ
Μημιστέως, Κυάνιππον τὸν Αἰγιαλέως παῖδα ὄντα ἐπι-
τροπεύοντες, Ἀργείων ἠγήσαντο ἐς Τροίαν. Σθένελος
δὲ, ὡς ἐδήλωσα ἐν τοῖς πρότερον, οἰκίας τε ἦν ἐπιφανε-
στέρας, τῶν Ἀναξαγοριδῶν καλουμένων, καὶ ἡ βασιλεία
τούτῳ μάλιστα ἦν ἡ Ἀργείων προσήκουσα. Τοσαῦτα
Τροιζηνίοις ἐχόμενα ἱστορίας ἦν, παρὲς ἢ ὅσαι πόλεις
παρ' αὐτῶν φασὶν ἀποικισθῆναι. κατασκευὴν δὲ ἱερῶν
καὶ ὅσα ἄλλα ἐς ἐπίδειξιν, τὸ ἐντεῦθεν ἐπέξειμι.

XXXI. Ἐν τῇ ἀγορᾷ Τροιζηνίων ναὸς καὶ ἀγάλματα
Ἀρτέμιδος ἐστὶ Σωτείρας. Θησεία δὲ ἐλέγετο ἰδρῶσασθαι
καὶ ὀνομάσαι Σώτειραν, ἠνίκα Ἀστερίωνα τὸν Μίνω
καταγωνισάμενος ἀνέστρεψεν ἐκ τῆς Κρήτης. ἀξιολο-
γώτατον δὲ εἶναι τοῦτο ἔδοξέν οἱ τῶν κατειργασμένων,
οὐ τοσοῦτον, ἐμοὶ δοκεῖν, ὅτι ἀνδρῶν τοὺς ἀποθανόντας
ὑπὸ Θησέως ὑπερέβαλεν ὁ Ἀστερίων, ἀλλὰ τό τε ἐκ τοῦ
λαβυρίνθου δυσέξοδον καὶ λαθόντα ἀποδρᾶναι μετὰ τὸ
ἔργον ἐποίησεν εἰκότα τὸν λόγον ὡς προνοία θεῶν καὶ
2 αὐτὸς ἀνασώθειν Θησεὺς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ. 2. Ἐν τούτῳ
δὲ εἰσι τῶ νᾶφ βωμοὶ θεῶν τῶν λεγομένων ὑπὸ γῆν ἄρ-
χειν· καὶ φασὶν ἐξ Ἄιδου Σεμέλην τε ὑπὸ Διονύσου
κομισθῆναι ταύτη, καὶ ὡς Ἡρακλῆς ἀναγάγοι τὸν κύνα

τοῦ Ἄιδου. ἐγὼ δὲ Σεμέλην μὲν οὐδὲ ἀποθανεῖν ἀρχὴν
πελθομαι, Διὸς γε οὕσαν γυναικα· τὰ δὲ ἐς τὸν ὄνομα-
184 ζόμενον Ἄιδου κύνα ἐτέρωθι ἔσται μοι δῆλα, ὅποια εἶναι
μοι δοκεῖ.

3. Ὅπισθε δὲ τοῦ ναοῦ Πιτθέως μνημῆα ἐστὶ, τρεῖς 3
δὲ ἐπ' αὐτῷ θρόνοι κείμενοι λίθου λευκοῦ· δικάζειν δὲ
Πιτθέα καὶ ἄνδρας δύο σὺν αὐτῷ λέγουσιν ἐπὶ τῶν θρό-
νων. 4. Οὐ πόρρω δὲ ἱερὸν Μουσῶν ἐστὶ. ποιῆσαι δὲ
ἔλεγον αὐτὸ Ἄρδαλον παῖδα Ἡφαιστου· καὶ αὐλὸν τε
εὐρεῖν νομίζουσι τὸν Ἄρδαλον τοῦτον, καὶ τὰς Μούσας
ἀπ' αὐτοῦ καλοῦσιν Ἀρδαλίδας. ἐνταῦθα Πιτθέα δι-
δάξαι λόγων τέχνην φασί, καὶ τι βιβλίον Πιτθέως δὴ
σύγγραμμα, ὑπὸ ἀνδρὸς ἐκδοθὲν Ἐπιδαυρίου, καὶ αὐ-
τὸς ἐπελεξάμην. 5. Τοῦ Μουσείου δὲ οὐ πόρρω βωμός
ἐστὶν ἀρχαῖος, Ἀρδάλου καὶ τοῦτον, ὡς φασιν, ἀναθέν-
τος. ἐπὶ δὲ αὐτῷ Μούσαις καὶ Ἔπνοφ θύουσι, λέγοντες
τὸν Ἔπνον θεὸν μάλιστα εἶναι φίλον ταῖς Μούσαις.
6. Πλησίον δὲ τοῦ θεάτρου Ἀνκείας ναὸν Ἀρτέμιδος 4
ἐποίησεν Ἰππόλυτος. ἐς δὲ τὴν ἐπίκλησιν οὐδὲν εἶχον
πυθίσθαι παρὰ τῶν ἐξηγητῶν, ἀλλὰ ἡ λύκος ἐφαίνετό
μοι τὴν Τροιζηνίαν λυμαινομένους ἐξελεῖν ὁ Ἰππόλυτος,
ἢ Ἀμαζόσι, παρ' ὧν τὰ πρὸς μητρὸς ἦν, ἐπίκλησις τῆς
Ἀρτέμιδος ἐστὶν αὕτη· εἴη δ' ἂν ἔτι καὶ ἄλλο οὐ γινω-
σκόμενον ὑπὸ ἐμοῦ. 7. Τὸν δὲ ἔμπροσθεν τοῦ ναοῦ λί-
θον, καλούμενον δὲ ἱερὸν, εἶναι λέγουσιν ἐφ' οὐ ποτὲ
ἄνδρες Τροιζηνίων ἐννεά Ὀρέστην ἐκάθησαν ἐπὶ τῷ φό-
νω τῆς μητρὸς. 8. Εἰσὶ δὲ οὐ μακρὰν τῆς Ἀνκείας Ἀρ- 5
τέμιδος βωμοὶ διεστηκότες οὐ πολὺ ἀπ' ἀλλήλων. ὁ μὲν
πρωτὸς ἐστὶν αὐτῶν Διονύσου κατὰ δὴ τι μάντευμα
ἐπίκλησιν Σαώτου, δεύτερος δὲ Θεμίδων ὀνομαζόμενος·
Πιτθέως τοῦτον ἀνέθηκεν, ὡς λέγουσιν. Ἡλίου δὲ Ἐλευ-
185 θερίου καὶ σφόδρα εἰκότι λόγῳ δοκοῦσί μοι ποιῆσαι βω-

μόν, ἐκφυγόντες δουλείαν ἀπὸ Ξέρξου τε καὶ Περσῶν.
 69. Τὸ δὲ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Θεαρίου κατασκευά-
 σαι μὲν Πιτθία ἔφασαν, ἔστι δὲ ὧν οἶδα παλαιότατον.
 ἀρχαῖος μὲν οὖν καὶ Φωκαεῦσι τοῖς ἐν Ἰωνίᾳ ναὸς ἔστιν
 Ἀθηνᾶς, οὗ Ἀρπαγὸς ποτε ὁ Μῆδος ἐνέπηρσεν, ἀρχαῖος
 δὲ καὶ [ὁ] Σαμίσις Ἀπόλλωνος Πυθίου· πλὴν πολὺ γε
 ὕστερον τοῦ παρὰ Τροιζηνίοις ἐποιήθησαν. ἄγαλμα δὲ
 ἔστι τὸ ἐφ' ἡμῶν ἀνάθημα Ἀυλίσκου, τέχνη δὲ Ἐρμῶνος
 Τροιζηνίου. τοῦ δὲ Ἐρμῶνος τούτου καὶ τὰ τῶν Διο-
 7 σκούρων ξοανὰ ἔστι. 10. Κεῖνται δὲ ἐν στοῦ τῆς ἀγορᾶς
 γυναικῆς, λίθου καὶ αὐταὶ καὶ οἱ παῖδες. εἰσὶ δὲ ἄς Ἀθη-
 ναῖοι Τροιζηνίοις γυναικῆς καὶ τέκνα ἔδωκαν σώζειν,
 ἐκλιπεῖν σφίσις ἀρέσαν τὴν πόλιν μηδὲ στρατῷ πᾶσι τὸν
 Μῆδον ἐπιόντα ὑπομεῖναι. λέγονται δὲ οὐ πασῶν τῶν
 γυναικῶν, οὐ γὰρ δὴ πολλαὶ τινες ἐκεῖναι, ὁπόσαι δὲ
 ἀξιωματὶ προσεῖχον, τούτων εἰκόνας ἀναθεῖναι μόνων.
 811. Τοῦ δὲ ἱεροῦ τοῦ Ἀπόλλωνος ἔστιν οἰκοδόμημα ἔμ-
 προσθεν, Ὁρέστου καλούμενον σκηνῆ. πρὶν γὰρ ἐπὶ τῷ
 αἵματι καθαρθῆναι τῆς μητρὸς, Τροιζηνίων οὐδεὶς πρό-
 τερον ἤθελεν αὐτὸν οἶκῳ δέξασθαι· καθίσαντες δὲ ἐν-
 ταῦθα ἐκάθειρον καὶ εἰστίων, ἐς ὃ ἀφήγγισαν. καὶ νῦν
 ἔτι οἱ ἀπόγονοι τῶν καθηράντων ἐνταῦθα δειπνοῦσιν ἐν
 ἡμέραις ῥηταῖς. κατορυχθέντων δὲ ὀλίγον ἀπὸ τῆς σκη-
 νῆς τῶν καθαρσίων φασὶν ἀπ' αὐτῶν ἀναφῦναι δάφνην,
 ἣ δὴ καὶ ἐς ἡμᾶς ἔστιν, ἣ πρὸ τῆς σκηνῆς ταύτης. καθῆ-
 9 ραι δὲ φασὶν Ὁρέστην καθαρσίοις καὶ ἄλλοις καὶ ὕδατι
 τῷ ἀπὸ τῆς Ἴππου κρήνης. 12. ἔστι γὰρ καὶ Τροιζηνίοις
 Ἴππου καλουμένη κρήνη, καὶ ὁ λόγος ἐς αὐτὴν οὐ δια-
 φόρος τοῦ Βοιωτῶν ἔχει. Πηγάσφ γὰρ τῷ Ἴππῳ καὶ
 οὗτοι λέγουσι τὸ ὕδωρ ἀνεῖναι τὴν γῆν θιγόντι τοῦ ἐδά-
 φους τῆ ὀπλῆ, Βελλεροφόντην δὲ ἐλθεῖν ἐς Τροιζήνα

γυναικῆ αἰτήσοντα Αἰθραν παρὰ Πιτθίως, πρὶν δὲ γῆ-
 μαι συμβῆναι οἱ φυγεῖν ἐκ Κορίνθου.

13. Καὶ Ἐρμῆς ἐνταῦθα ἔστι Πολύγριος καλούμενος.¹⁰
 πρὸς τούτῳ τῷ ἀγάλματι τὸ ῥόπαλον θεῖναι φασὶν Ἡρα-
 186 κλέα· καὶ ἦν γὰρ κοτίνου, τοῦτο μὲν, ὅτῳ πιστά, ἐνέφυ
 τῇ γῆ καὶ ἀνεβλάστησεν αὐθις, καὶ ἔστιν ὁ κότινος πεφυ-
 κὼς ἔτι, τὸν δὲ Ἡρακλέα λέγουσιν ἀνευρόντα τὸν πρὸς
 τῇ Σαρωνίδι κότινον ἀπὸ τούτου τεμεῖν ῥόπαλον.
 14. Ἔστι δὲ καὶ Διὸς ἱερὸν ἐπίκλησιν Σωτήρος· ποιῆσαι
 δὲ αὐτὸ βασιλεύοντα Ἀέτιον τὸν Ἄνθα λέγουσιν. ὕδωρ
 δὲ ὀνομάζουσι Χρυσορρόαν· ἀύχμοῦ δὲ ἐπὶ ἔτη συμβάν-
 τος σφίσις ἐννέα, ἐν οἷς οὐχ ὕεν ὁ θεός, τὰ μὲν ἄλλα
 ἀναξηρανθῆναι φασὶν ὕδατα, τὸν δὲ Χρυσορρόαν τοῦ-
 τον καὶ τότε ὁμοίως διαμεῖναι ῥέοντα.

XXXII. Ἴππολύτῳ δὲ τῷ Θεσέως τέμενός τε ἐπιφα-
 νέστατον ἀνεῖται, καὶ ναὸς ἐν αὐτῷ καὶ ἄγαλμά ἔστιν
 ἀρχαῖον. καὶ ταῦτα μὲν Διομήδην λέγουσι ποιῆσαι, καὶ
 προσέτι θῦσαι τῷ Ἴππολύτῳ πρῶτον· Τροιζηνίοις δὲ
 ἱερεὺς μὲν ἔστιν Ἴππολύτου τὸν χρόνον τοῦ βίου πάντα
 ἱερώμενος καὶ θυσίαι καθεστῆμασιν ἐπέτειοι, δρωσί δὲ
 καὶ ἄλλο τοιούδε· ἐκάστη παρθένος πλόκαμον ἀποκεί-
 ρεται οἱ πρὸ γάμου, κειραμένη δὲ ἀνέθηκεν ἐς τὸν ναὸν
 φέρουσα. ἀποθανεῖν δὲ αὐτὸν οὐκ ἐθέλουσι συρέντα
 ὑπὸ τῶν Ἴππων, οὐδὲ τὸν τάφον ἀποφαίνουσιν εἰδότες·
 τὸν δὲ ἐν οὐρανῷ καλούμενον ἠνίοχον, τοῦτον εἶναι νο-
 μίζουσιν ἐκεῖνον Ἴππολύτον, τιμὴν παρὰ θεῶν ταύτην
 ἔχοντα. 2. Τούτου δὲ ἐντὸς τοῦ περιβόλου ναὸς ἔστιν 2
 Ἀπόλλωνος Ἐπιβατηρίου, Διομήδους ἀνάθημα ἐκφυ-
 γόντος τὸν χειμῶνα ὃς τοῖς Ἑλλήσις ἐπεγένετο ἀπὸ
 Ἰλλου κομιζομένοις· καὶ τὸν ἀγῶνα τῶν Πυθίων Διο-
 μῆδην πρῶτον θεῖναι φασὶ τῷ Ἀπόλλωνι. ἐς δὲ τὴν Δα-
 μίαν καὶ Ἀύξησιαν, καὶ γὰρ Τροιζηνίοις μέτεστιν αὐτῶν,
 PAUSAN. I. 12

οὐ τὸν αὐτὸν λέγουσιν ὃν Ἐπιδαύριοι καὶ Αἰγινῆται λό-
 γον, ἀλλὰ ἀφικέσθαι παρθένους ἐκ Κρήτης· στασια-
 σάντων δὲ ὁμοίως τῶν ἐν τῇ πόλει ἀπάντων καὶ ταύτας
 φασὶν ὑπὸ τῶν ἀντιστασιωτῶν καταλενσθῆναι, καὶ ἐορ- 187
 3 τὴν ἄρουσίν σφισι Λιθοβόλια ὀνομάζοντες. 3. Κατὰ δὲ
 τὸ ἕτερον τοῦ περιβόλου μέρος στάδιόν ἐστιν Ἴππολύτου
 καλούμενον, καὶ ναὸς ὑπὲρ αὐτοῦ Ἀφροδίτης Κατασκο-
 πίας· αὐτόθεν γάρ, ὅποτε γυμνάζοιτο ὁ Ἴππόλυτος, ἀπέ-
 βλεπεν ἐς αὐτὸν ἐρῶσα ἡ Φαίδρα. ἐνταῦθα ἐτι πεφύκει
 ἡ μυρσίνη τὰ φύλλα, ὡς καὶ πρότερον ἔγραψα, ἔχουσα
 τετραπλημένα· καὶ ἡνίκα ἤπορεῖτο ἡ Φαίδρα καὶ ὁρατώ-
 νην τῷ ἔρωτι οὐδεμίαν εὗρισκεν, ἐς ταύτης τὰ φύλλα
 4 ἐσυναμῶρει τῆς μυρσίνης. ἐστὶ δὲ καὶ τάφος Φαίδρας,
 ἀπέχει δὲ οὐ πολὺ τοῦ Ἴππολύτου μνήματος· τὸ δὲ οὐ
 πόρρω κέχωσται τῆς μυρσίνης. τοῦ δὲ Ἀσκληπιοῦ τὸ
 ἄγαλμα ἐποίησε μὲν Τιμόθεος, Τροιζήνιοι δὲ οὐκ Ἀσκλη-
 πιὸν ἀλλὰ εἰκόνα Ἴππολύτου φασὶν εἶναι. καὶ οἰκίαν
 ἰδῶν οἶδα Ἴππολύτου· πρὸ δὲ αὐτῆς ἐστὶν Ἡράκλειος
 καλουμένη κρήνη, τὸ ὕδωρ, ὡς οἱ Τροιζήνιοι λέγουσιν,
 5 ἀνευρόντος Ἡρακλέους. 4. Ἐν δὲ τῇ ἀκροπόλει τῆς Σθε-
 νιάδος καλουμένης ναὸς ἐστὶν Ἀθηνᾶς. αὐτὸ δὲ εἰργά-
 σατο τῆς θεοῦ τὸ ξόανον Κάλλων Αἰγινήτης. μαθητῆς
 δὲ ὁ Κάλλων ἦν Τεκταίου καὶ Ἀγγελίανος, οἱ Ἀηλείοις
 ἐποίησαν τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἀπόλλωνος· ὁ δὲ Ἀγγελίαν καὶ
 Τεκταῖος παρὰ Διπολίω καὶ Σκύλλιδι ἐδιδάχθησαν.
 6 5. Κατιόντων δὲ αὐτόθεν Ἀντηρίου Πανός ἐστὶν ἱερὸν·
 Τροιζηνίων γάρ τοῖς τὰς ἀρχὰς ἔχουσιν ἔδειξεν ὀνειράτα,
 ἃ εἶχεν ἄκεσιν λοιμοῦ πιέσαντος * * * Ἀθηναίους δὲ μά-
 λιστα. διαβάς δὲ καὶ ἐς τὴν Τροιζηνίαν ναὸν ἰδοὺς ἂν
 Ἴσιδος καὶ ὑπὲρ αὐτὸν Ἀφροδίτης Ἀκραιάς· τὸν μὲν
 ἄτε ἐν μητροπόλει τῇ Τροιζηνίᾳ Ἀλικαρνασεῖς ἐποίησαν, 188
 τὸ δὲ ἄγαλμα τῆς Ἰσιδος ἀνέθηκε Τροιζηνίων δήμος.

7. Τοῦσι δὲ τὴν διὰ τῶν ὀρεῶν ἐς Ἐρμιόνην πηγή τέ 7
 ἐστὶ τοῦ Ὑλλικοῦ ποταμοῦ, Ταυρίου δὲ τὸ ἐξ ἀρχῆς κα-
 λουμένον, καὶ πέτρα Θησέως ὀνομαζομένη, μεταβαλοῦσα
 καὶ αὐτὴ τὸ ὄνομα ἀνελομένου Θησέως ὑπ' αὐτῇ κρηπί-
 δας τὰς Αἰγέως καὶ Ξίφος· πρότερον δὲ βωμὸς ἐκαλεῖτο
 Σθενίου Διός. τῆς δὲ πέτρας πλησίον Ἀφροδίτης ἐστὶν
 ἱερὸν Νυμφίας, ποιήσαντος Θησέως, ἡνίκα ἔσχε γυναῖκα
 Ἐλένην. Ἔστι δὲ ἔξω τείχους καὶ Ποσειδῶνος ἱερὸν Φυ- 8
 ταλμίου. μηνίσαντα γάρ σφισι τὸν Ποσειδῶνα ποιεῖν
 φασὶν ἄκαρπον τὴν χώραν, ἄλλης ἐς τὰ σπέρματα καὶ
 τῶν φυτῶν τὰς ῥίζας καθικνουμένης, ἐς ὃ θυσίαις τε
 εἷζας καὶ εὐχαῖς οὐκέτι ἄλλην ἀνήκεν ἐς τὴν γῆν. ὑπὲρ
 δὲ τοῦ Ποσειδῶνος τὸν ναὸν ἐστὶ Δημήτηρ Θεσμοφόρος,
 Ἀλθήπου, καθὰ λέγουσιν, ἰδουσαμένου. 8. Καταβαί- 9
 νουσι δὲ ἐπὶ τὸν πρὸς τῇ Κελευδέρει καλουμένη λιμένα
 χωρίον ἐστὶν ὁ Γενέθλιον ὀνομάζουσι, τεχθῆναι Θησέα
 ἐνταῦθα λέγοντες. πρὸ δὲ τοῦ χωρίου τούτου ναὸς ἐστὶν
 Ἄρεως, Θησέως καὶ ἐνταῦθα Ἀμαζόνας μάχη κρατήσαν-
 τος· αὐταὶ δ' ἂν εἶησαν τῶν ἐν τῇ Ἀττικῇ πρὸς Θησέα
 καὶ Ἀθηναίους ἀγωνισαμένων. ἐπὶ θάλασσαν δὲ τὴν 10
 Ψιφαίαν πορευομένοις κότινος πέφυκεν ὀνομαζόμενος
 ῥάχος στρεπτός. ῥάχους μὲν δὴ καλοῦσι Τροιζήνιοι πᾶν
 ὄσον ἄκαρπον ἐλαίας, κότινον καὶ φυλίαν καὶ ἔλαιον·
 189 στρεπτόν δὲ ἐπονομάζουσι τοῦτον, ὅτι ἐνσχεθεισῶν αὐ-
 τῶ τῶν ἡνιωῶν ἀνετράπη τοῦ Ἴππολύτου τὸ ἄρμα. τού-
 του δὲ οὐ πολὺ τῆς Σαρωνίας Ἀρτέμιδος ἀφέστηκε τὸ
 ἱερὸν, καὶ τὰ ἐς αὐτὸ ἐμήνυσεν ὁ λόγος ἤδη μοι. τοσόνδε
 δὲ ἐτι δηλώσει· Σαρῶνια γὰρ δὴ κατὰ ἔτος τῇ Ἀρτέμιδι
 ἑορτὴν ἄρουσι.

XXXIII. Νῆσοι δὲ εἰσι Τροιζηνίους, μία μὲν πλησίον
 τῆς ἡπείρου, καὶ διαβῆναι ποσὶν ἐς αὐτὴν ἐστὶν. αὕτη
 Σφαιρία ὀνομαζομένη πρότερον, Ἴερα δὲ αἰτίαν ἐκλήθη

τοιαύτην. ἔστιν ἐν αὐτῇ Σφαιρίου μνήμα· Πέλοπος δὲ ἠνίοχον εἶναι λέγουσι τὸν Σφαιρον. τούτῳ κατὰ δὴ τι ἐξ Ἀθηναῖς ὄνειρον κομίζουσα Αἰθρα χοῶς διεβαίνειν ἐς τὴν νῆσον, διαβάση δὲ ἐνταῦθα λέγεται Ποσειδῶνα μιχθῆναι. ἰδρῦσατο μὲν διὰ τοῦτο Αἰθρα ναὸν ἐνταῦθα Ἀθηναῖς Ἀπατουρίας, καὶ Ἰερὰν ἀντὶ Σφαιρίας ἀνόμασε τὴν νῆσον· κατεστήσατο δὲ καὶ ταῖς Τροιζηνίων παρθένοις ἀνατιθέναι πρὸ γάμου τὴν ζώνην τῇ Ἀθηναῖ τῇ Ἀπατουρία. 2. Καλαύρειαν δὲ Ἀπόλλωνος Ἰερὰν τὸ ἀρχαῖον εἶναι λέγουσιν, ὅτε περ ἦσαν καὶ οἱ Δελφοὶ Ποσειδῶνος. λέγεται δὲ καὶ τοῦτο, ἀντιδοῦναι τὰ χωρία σφᾶς ἀλλήλοις. φασὶ δὲ ἔτι καὶ λόγιον μνημονεύουσιν·

ἰσὸν τοι Δῆλόν τε Καλαύρειάν τε νέμεσθαι
Πυθιά τ' ἠγαθέην καὶ Ταύναρον ἠνεμόεσσαν.

3. ἔστι δ' οὖν Ποσειδῶνος ἱερὸν ἐνταῦθα ἄγιον, ἱερᾶται δὲ αὐτῷ παρθένος, ἔστ' ἂν ἐς ὥραν προέλθῃ γάμου. τοῦ περιβόλου δὲ ἐντὸς καὶ τὸ Δημοσθένους μνημῆα ἔστι. καὶ μοι τὸ δαιμόμιον δεῖξαι μάλιστα ἐπὶ τούτου δοκεῖ καὶ Ὀμήρου πρότερον ὡς εἶη βάσκανον, εἰ δὴ Ὀμηρον μὲν προδιεφθαρκένον τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπὶ τοσοῦτῳ κακῷ κακὸν δεύτερον πενία πιέζουσα ἐπὶ πᾶσαν γῆν πτωχεύουσα ἦγε, Δημοσθένει δὲ φυγῆς τε συνέπεσεν ἐν γῆρα λαβεῖν πείραν καὶ ὁ θάνατος ἐγένετο οὕτω βίαιος. 4. Εἰ- 190 ρηται μὲν οὖν περὶ αὐτοῦ καὶ ἄλλοις καὶ αὐτῷ Δημοσθένει πλείστα, ἢ μὴν τῶν χρημάτων ἅ ἐκ τῆς Ἀσίας ἤγαγεν Ἀρπαλος μὴ μεταλαβεῖν αὐτόν· τὸ δὲ ὕστερον λεχθέν ἐπέξειμι ὁποῖον ἐγένετο. Ἀρπαλος μὲν ὡς ἐξ Ἀθηναίων ἀπέδρα διαβάς ναυσίν ἐς Κρήτην, οὐ πολὺ ὕστερον ὑπὸ τῶν θεραπευόντων ἀπέθανεν οἰκετῶν· οἱ δὲ ὑπὸ ἀνδρὸς Μακεδόνης Πανσανίου δολοφονηθῆναι φασιν αὐτόν. τὸν δὲ οἱ τῶν χρημάτων διοικητὴν φυγόντα ἐς Ῥόδον Φιλόξενος Μακεδῶν συνέλαβεν, ὃς καὶ αὐτόν παρὰ

Ἀθηναίων ἐξήτησεν Ἀρπαλον. τὸν δὲ παῖδα τοῦτον ἔχων ἤλεγχεν, ἐς ὃ πάντα ἐπύθετο, ὅσοι τῶν Ἀρπάλου τι ἔτυχον εἰληφότες· μαθὼν δὲ ἐς Ἀθήνας γράμματα ἐπέστελλεν. ἐν τούτοις τοῖς γράμμασι τοὺς λαβόντας παρὰ 5 Ἀρπάλου καταριθμῶν καὶ αὐτοὺς καὶ ὁπόσον αὐτῶν ἔλαβεν ἕκαστος, οὐδὲ ἐμνημόνευεν ἀρχὴν Δημοσθένους, Ἀλεξάνδρῳ τε ἐς τὰ μάλιστα ἀπεχθανομένου, καὶ αὐτὸς ἰδίᾳ προσκυρούσας. Δημοσθένει μὲν οὖν τιμαὶ καὶ ἐτέρωθι τῆς Ἑλλάδος καὶ παρὰ τῶν Καλαυρείας εἰδὼν οἰκητόρων.

XXXIV. Τῆς δὲ Τροιζηνίας γῆς ἔστιν ἰσθμὸς ἐπὶ πολὺ διέχων ἐς θάλασσαν, ἐν δὲ αὐτῷ πόλισμα οὐ μέγα ἐπὶ θαλάσση Μεθᾶνα ὤμισται. Ἰσιδος δὲ ἐνταῦθα ἱερὸν ἔστι, καὶ ἀγαλμα ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς Ἐρμοῦ, τὸ δὲ ἔτερον Ἡρακλέους. 2. τοῦ δὲ πολισματος τριάκοντά που στάδια ἀπέχει λουτρὰ θερμᾶ. φασὶ δὲ Ἀντιγόμου τοῦ Δημοκρίτου Μακεδόνων βασιλεύοντος, τότε πρῶτον τὸ ὕδωρ φανῆναι, φανῆναι δὲ οὐχ ὕδωρ εὐθύς, ἀλλὰ πῦρ ἀναξέσαι πολὺ ἐκ τῆς γῆς, ἐπὶ δὲ τούτῳ μαρνανθέντι ὄρηται τὸ ὕδωρ, ὃ δὴ καὶ ἐς ἡμᾶς ἄνεισι θερμόν τε καὶ δεινῶς ἀλμυρόν. λουσαμένῳ δὲ ἐνταῦθα οὔτε ὕδωρ ἔστιν ἐγγὺς 191 ψυχρὸν οὔτε ἐσπερόντα ἐς τὴν θάλασσαν ἀκινδύνως νῆχεσθαι· θηρία γὰρ καὶ ἄλλα καὶ κύνες παρεχεται πλείστους. 3. Ὁ δὲ ἐθαύμασα ἐν τοῖς Μεθάνοις μάλιστα, 2 γράψω καὶ τοῦτο. ἄνεμος ὁ Λιψ βλαστανούσαις ταῖς ἀμπέλοις ἐμπύπτων ἐκ τοῦ Σαρωνικοῦ κόλπου τὴν βλάστην σφῶν ἀφαναίνει. κατιόντος οὖν ἐτι τοῦ πνεύματος ἀλεκτρούνα τὰ πτερὰ ἔχοντα διὰ παντὸς λευκὰ διελόντες ἄνδρες δύο ἐναντίοι περιθέουσι τὰς ἀμπέλους, ἥμισυ ἑκάτερος τοῦ ἀλεκτρούνοιο φέρων· ἀφικόμενοι δ' ἐς τὸ αὐτὸ ὄθεν ὠρμήθησαν, κατορύσσουσιν ἐνταῦθα. τοῦτο 3 μὲν πρὸς τὸν Αἶβα σφίσις ἔστιν εὐρημένον· 4. τὰς δὲ

νησίδας αὐτὴν πρόκεινται τῆς χώρας, ἀριθμὸν ἑννέα οὖσας, Πέλοπος μὲν καλοῦσι, τοῦ θεοῦ δὲ ὕψους μίαν ἐξ αὐτῶν οὐ φασὶν ἕσθαι. τοῦτο δὲ εἰ τοιοῦτόν ἐστιν, οὐκ οἶδα, ἔλεγον δὲ οἱ περὶ τὰ Μέθανα, ἐπεὶ χάλαιζαν γε ἤδη θυ-
 4 σίαις εἶδον καὶ ἐπωδαῖς ἀνθρώπους ἀποτρέποντας. 5. Τὰ μὲν δὴ Μέθανα ἰσθμὸς ἐστὶ τῆς Πελοποννήσου· ἐντὸς δὲ τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Τροιζηνίαν ὄμορός ἐστιν Ἐρμιόνη. οἰκιστὴν δὲ τῆς ἀρχαίας πόλεως Ἐρμιονεῖς γενέσθαι φασὶν Ἐρμιόνα Εὐρώπος. τὸν δὲ Εὐρώπα, ἣν γὰρ δὴ Φορωνέως, Ἡροφάνης ὁ Τροιζήμιος ἔφασκεν εἶναι νόθον· οὐ γὰρ δὴ ποτε ἐς Ἄργον τὸν Νιόβης, θυγατριδοῦν ὄντα Φορωνέως, τὴν ἐν Ἄργει περιελθεῖν ἀρχὴν παρόντος
 5 Φορωνεῖ γνησίου παιδός. ἐγὼ δὲ, εἰ καὶ γνησίον ὄντα Εὐρώπα πρότερον τὸ χρεῶν ἢ Φορωνέα ἐπέλαβεν, εὐ οἶδα ὡς οὐκ ἔμελλεν ὁ παῖς αὐτῷ Νιόβης παιδί ἴσα οἶσθαι Διός γε εἶναι δοκοῦντι. ἐπέκησαν δὲ καὶ Ἐρμιόνα ὕστερον Λωριεῖς οἱ ἐξ Ἄργους. πόλεμον δὲ οὐ δοκῶ γε-
 192 νέσθαι σφίσι· ἐλέγετο γὰρ ἂν ὑπὸ Ἀργείων.

6. Ἔστι δὲ ὁδὸς ἐς Ἐρμιόνα ἐκ Τροιζήνης κατὰ τὴν πέτραν ἢ πρότερον μὲν ἐκαλεῖτο Σθενίου Διὸς βωμός, μετὰ δὲ Θησεία ἀνελόμενον τὰ γνωρίσματα ὀνομάζουσιν οἱ νῦν Θησεῖος αὐτήν. κατὰ ταύτην οὖν τὴν πέτραν ἰούσιν ὄρεινὴν ὁδὸν ἔστι μὲν Ἀπόλλωνος ἐπίκλησιν Πλατανιστίου ναός, ἔστι δὲ Εἰλλεοῖ χωρίον, ἐν δὲ αὐτῷ Δήμητρος καὶ Κόρης τῆς Δήμητρος ἱερά. τὰ δὲ πρὸς θάλασσαν ἐν ὄροις τῆς Ἐρμιονίδος ἱερὸν Δήμητρος ἐστὶν
 7 ἐπίκλησιν Θεσμασίας. 7. Σταδίους δὲ ὄργδοῦντα ἀπέχει μάλιστα ἄκρα Σκυλλαῖον ἀπὸ τῆς Νίσου καλουμένη θυγατρός. ὡς γὰρ δὴ τὴν Νίσαιαν ὁ Μίνως καὶ τὰ Μέγαρα εἶλεν ἐκείνης προδοῦσης, οὔτε γυναῖκα ἔξεν αὐτὴν ἐτι ἔφασκε, καὶ προσέταξε τοῖς Κρησὶν ἐκβάλλειν τῆς νεώς· ἀποθανοῦσαν δὲ ἀπέρριψεν ἐς τὴν ἄκραν ταύτην ὁ κλύ-

δων. τάφον δὲ οὐκ ἀποφαίνουσιν αὐτῆς, ἀλλὰ περι-
 οφθῆναι τὸν νεκρὸν φασὶ διαφορηθέντα ὑπὸ τῶν ἐκ θαλάσσης ὀρνίθων. 8. Ἀπὸ δὲ Σκυλλαίου πλέοντι ὡς ἐπὶ 8 τὴν πόλιν ἄκρα τέ ἐστὶν ἑτέρα Βουκέφαλα, καὶ μετὰ τὴν ἄκραν νῆσοι, πρώτη μὲν Ἀλιοῦσσα· παρέχεται δὲ αὕτη λιμένα ἐνορμίσασθαι ναυσὶν ἐπιτήδειον· μετὰ δὲ Πιτυοῦσσα, τρίτη δὲ ἦν Ἀριστεράς ὀνομάζουσι. ταύτας δὲ παραπλεύσαντι ἐστὶν αὐθις ἄκρα Κωλυεργία ἀνέχουσα ἐκ τῆς ἠπείρου, μετὰ δὲ αὐτὴν νῆσος Τρίκρανα καλουμένη, καὶ ὄρος ἐς θάλασσαν ἀπὸ τῆς Πελοποννήσου προβεβλημένον, Βούπορθμος. ἐν Βουπόρθμῳ δὲ πεποιήται μὲν ἱερὸν Δήμητρος καὶ τῆς παιδός, πεποιήται δὲ Ἀθηναῖς· ἐπίκλησις δὲ ἐστὶ τῆ θεῶ Προμαχώρμα. 9. Πρόκει-
 9 ται δὲ Βουπόρθμου νῆσος Ἀπεροπία καλουμένη. τῆς δὲ Ἀπεροπίας ἀφέστηκεν οὐ πολὺ ἑτέρα νῆσος Ἰδρεία. μετὰ
 193 ταύτην αἰγιαλός τε παρήκει τῆς ἠπείρου μηνοειδῆς, καὶ ἄκτῃ μετὰ τὸν αἰγιαλὸν ἐπὶ Ποσειδίου, ἐκ θαλάσσης μὲν ἀρχομένη τῆς πρὸς ἀνατολάς, προήμουσα δὲ ὡς ἐπὶ τὴν ἐσπέραν· ἔχει δὲ καὶ λιμένας ἐν αὐτῇ. μῆκος μὲν δὴ τῆς ἄκτῆς ἐστὶν ἑπτὰ πον σταδία, πλάτος δὲ, ἢ πλατυτάτη, σταδίων τριῶν οὐ πλέον. 10. Ἐνταῦθα ἢ προτέρα πόλις 10 τοῖς Ἐρμιονεῦσιν ἦν. ἔστι δὲ σφίσι καὶ νῦν ἐτι ἱερά αὐτόθι, Ποσειδῶνος μὲν ἐπὶ τῆς ἄκτῆς τῆ ἀρχῇ, προελθοῦσι δὲ ἀπὸ θαλάσσης ἐς τὰ μετέωρα ναὸς Ἀθηναῖς, παρὰ δὲ αὐτῷ σταδίου θεμέλια· ἐν δὲ αὐτῷ τοὺς Τυνδάρεω παιδας ἀγωνίσασθαι λέγουσιν. ἔστι δὲ καὶ ἕτερον οὐ μέγα τῆς Ἀθηναῖς ἱερὸν, ὁ δὲ ὄροφος κατερρῶνεν αὐτῷ. καὶ Ἡλίω ναός, καὶ ἄλλος Χάρισιν, ὁ δὲ Σαράπιδι ὠκοδόμηται καὶ Ἴσιδι. καὶ περίβολοι μεγάλων λίθων λογάδων εἰσίν· ἐντὸς δὲ αὐτῶν ἱερά δοῶσιν ἀπόρρητα Δήμητροι. Τοσαῦτα μὲν Ἐρμιονεῦσιν ἐστὶν ἑνταῦθα· ἢ δὲ ἐφ' ἡμῶν 11 πόλις ἀπέχει μὲν τῆς ἄκρας, ἐφ' ἢ τοῦ Ποσειδῶνος τὸ

ιερόν, τέσσαρας μάλιστα σταδίους, κειμένη δὲ ἐν ὁμαλῷ τὰ πρῶτα ἡρέμα ἐς προσαντες ἄνεισι, τὸ δὲ ἐστὶν ἤδη τοῦ Πρωῶνός· 11. Πρωῶνα γὰρ τὸ ὄρος τοῦτο ὀνομάζουσι. τεῖχος μὲν δὴ περὶ πᾶσαν τὴν Ἐρμιόνα ἐστῆκε· τὰ δὲ ἐς συγγραφὴν καὶ ἄλλα παρείχετο, καὶ ὧν αὐτὸς ποιήσασθαι μάλιστα ἠξίωσα μνήμην, Ἀφροδίτης ναὸς ἐστὶν ἐπικλησὶν Ποντίας καὶ Λιμενίας τῆς αὐτῆς, ἄγαλμα δὲ λευκοῦ λίθου, μεγέθει τε μέγα καὶ ἐπὶ τῇ τέχνῃ θεᾶς ἄξιον. 12 καὶ ναὸς ἕτερός ἐστιν Ἀφροδίτης· αὕτη καὶ ἄλλας ἔχει παρὰ Ἐρμιονέων τιμᾶς, καὶ ταῖς παρθένους καὶ ἦν γυνὴ χηρεύουσα παρὰ ἄνδρα μέλλη φοιτᾶν, ἀπάσαις πρὸ γάμου θύειν καθέστηκεν ἐνταῦθα. Δημητρος δὲ ἱερὰ πεποιήται Θεσσασίας, τὸ μὲν ἐπὶ τοῖς πρὸς τὴν Τροϊζηνίαν 194 ὄροις, ὡς ἐστὶν εἰρημένον ἤδη μοι, τὸ δὲ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ πόλει.

XXXV. Πλησίον δὲ αὐτοῦ Λιούσου ναὸς Μελαναίγιδος· τούτῳ μουσικῆς ἀγῶνα κατὰ ἔτος ἕκαστον ἄγουσι, καὶ ἀμίλλης κολύμβου καὶ πλοίων τιθέασιν ἄλλα. 2. καὶ Ἀρτέμιδος ἐπικλησὶν Ἰριγενείας ἐστὶν ἱερόν, καὶ Ποσειδῶν χαλκοῦς τὸν ἕτερον πόδα ἔχων ἐπὶ δεξιῶν. παρελθούσι δὲ ἐς τὸ τῆς Ἐστίας ἄγαλμα μὲν ἐστὶν οὐδέν, βωμὸς δὲ, καὶ ἐπ' αὐτοῦ θύουσιν Ἐστία. Ἀπόλλωνος δὲ εἰσι ναοὶ τρεῖς καὶ ἀγάλματα τρία· καὶ τῷ μὲν οὐκ ἐστὶν ἐπικλησις, τὸν δὲ Πυθαεᾶ ὀνομάζουσι, καὶ Ὅριον τὸν τρίτον. τὸ μὲν δὴ τοῦ Πυθαεᾶ ὄνομα μεμαθήκασιν παρὰ Ἀργείων· τούτοις γὰρ Ἑλλήνων πρῶτοις ἀφικέσθαι Τελέσιλλά φησι τὸν Πυθαεᾶ ἐς τὴν χώραν Ἀπόλλωνος παῖδα ὄντα· τὸν δὲ Ὅριον ἐφ' ὅτῳ καλοῦσιν, σαφῶς μὲν οὐκ ἂν ἔχοιμι εἰπεῖν, τεκμαίρομαι δὲ περὶ γῆς ὄρων πολέμῳ σφᾶς ἢ δίκη νικήσαντας ἐπὶ τῷδε τιμᾶς Ἀπόλλωνι 3 Ὅριον νεύειναι. τὸ δὲ ἱερόν τῆς Τύχης νεώτατον μὲν λέγουσιν Ἐρμιονεῖς τῶν παρὰ σφίσις εἶναι, λίθου δὲ Παρίου

κολοσσός ἐστῆκεν. κρήνας δὲ τὴν μὲν σφόδρα ἔχουσιν ἀρχαίαν, ἐς δὲ αὐτὴν οὐ φανερώς τὸ ὕδωρ κάτεισιν, ἐπιλείποι δὲ οὐκ ἂν ποτε, οὐδ' εἰ πάντες καταβάντες ὑδρεύονται ἐξ αὐτῆς· τὴν δὲ ἐφ' ἡμῶν πεποιήκασιν, ὄνομα δὲ ἐστὶ τῷ χωρίῳ Λειμῶν, ὅθεν ρεῖ τὸ ὕδωρ ἐς αὐτὴν. 3. Τὸ δὲ λόγου μάλιστα ἄξιον ἱερόν Δημητρος 4 ἐστὶν ἐπὶ τοῦ Πρωῶνός. τοῦτο τὸ ἱερόν Ἐρμιονεῖς μὲν Κλύμενον Φορωνέως παῖδα καὶ ἀδελφὴν Κλυμένου Χθονίαν τοὺς ἰδρουσαμένους φασὶν εἶναι. Ἀργεῖοι δὲ, ὅτε ἐς τὴν Ἀργολίδα ἦλθε Δημήτηρ, τότε Ἀθήραν μὲν λέγουσι καὶ Μύσιον ὡς ξενίαν παρασχόντας τῇ θεῷ, Κολόνταν δὲ οὔτε οἴκῳ δέξασθαι τὴν θεὸν οὔτε ἀπονείμαί τι ἄλλο ἐς τιμὴν· ταῦτα δὲ οὐ κατὰ γνώμην Χθονία τῇ θυγατρὶ ποιεῖν αὐτόν. Κολόνταν μὲν οὖν φασὶν ἀντὶ τούτων συγκαταπερησθῆναι τῇ οἰκίᾳ, Χθονίαν δὲ κομισθεῖσαν ἐς Ἐρμιόνα ὑπὸ Δημητρος Ἐρμιονεῦσι ποιῆσαι τὸ ἱερόν. 195 4. Χθονία δ' οὖν ἡ θεὸς τε αὐτὴ καλεῖται, καὶ Χθονία 5 ἑορτὴν κατὰ ἔτος ἄγουσιν ὡρα θεῶν. ἄγουσι δὲ οὕτως. ἡγοῦνται μὲν αὐτοῖς τῆς πομπῆς οἱ τε ἱερεῖς τῶν θεῶν καὶ ὅσοι τὰς ἐπετείους ἀρχὰς ἔχουσιν, ἐπονται δὲ καὶ γυναικες καὶ ἄνδρες. τοῖς δὲ καὶ παισὶν ἐτι οὔσι καθέστηκεν ἤδη τὴν θεὸν τιμᾶν τῇ πομπῇ· οὔτοι λευκὴν ἐσθῆτα καὶ ἐπὶ ταῖς κεφαλαῖς ἔχουσι στεφάνους. πλέκονται δὲ οἱ στέφανοι σφίσις ἐκ τοῦ ἄνθους ὃ καλοῦσιν οἱ ταύτη κοσμοσάνδαλον, ὑάκινθον ἐμοὶ δοκεῖν ὄντα καὶ μεγέθει καὶ χροῶ· ἐπεστι δὲ οἱ καὶ τὰ ἐπὶ τῷ θρηῖνῳ γράμματα. τοῖς δὲ τὴν πομπὴν πέμπουσιν ἐπονται τελείαν ἐξ ἀγέλης 6 βοῦν ἄγοντες διελημμένην δεσμοῖς τε καὶ ὑβρίζουσαν ἐτι ὑπὸ ἀργιότητος. ἐλάσαντες δὲ πρὸς τὸν ναὸν οἱ μὲν ἴσω φέρεσθαι τὴν βοῦν ἐς τὸ ἱερόν ἀνήκαν ἐκ τῶν δεσμῶν, ἕτεροι δὲ ἀναπεπταμένως ἔχοντες τέως τὰς θύρας, ἐπειδὴν τὴν βοῦν ἰδῶσιν ἐντὸς τοῦ ναοῦ, προσέθε-

7 σαν τὰς θύρας. τέσσαρες δὲ ἔνδον ὑπολειπόμεναι γῤῃες, αὐταὶ τὴν βοῦν εἰσὶν αἱ κατεργαζόμεναι· δραπέτης γὰρ ἦτις ἂν τύχη τὴν φάρυγγα ὑπέτεμε τῆς βοῆς. μετὰ δὲ αἱ θύραι τε ἠνοίχθησαν, καὶ προσελαύνουσιν οἷς ἐπιτέτακται βοῦν δευτέραν καὶ τρίτην ἐπὶ ταύτη, καὶ ἄλλην τετάρτην. κατεργάζονται τε δὴ πάσας κατὰ ταῦτά αἱ γῤῃες, καὶ τότε ἄλλο πρόσκειται τῇ θυσίᾳ θαῦμα· ἐφ' ἣντινα γὰρ ἂν πέσῃ τῶν πλευρῶν ἡ πρώτη βοῆς, ἀνάγκη 8 πεσεῖν καὶ πάσας. θυσία μὲν δρᾶται τοῖς Ἑρμιονεῦσι τὸν εἰρημένον τρόπον· πρὸ δὲ τοῦ ναοῦ γυναικῶν ἱερασαμένων τῇ Δήμητρι εἰκόνες ἐστήκασιν οὐ πολλαί, καὶ παρελθόντι ἔσω θρόνονι τέ εἰσιν ἐφ' ὧν αἱ γῤῃες ἀναμύουσι ἐσελαθῆναι καθ' ἐκάστην τῶν βοῶν, καὶ ἀγάλματα οὐκ ἄρα ἀρχαῖα, Ἀθηναῖα καὶ Δημήτηρ. αὐτὸ δὲ ὁ σέβουσιν ἐπὶ πλέον ἢ τᾶλλα, ἐγὼ μὲν οὐκ εἶδον, οὐ μὴν οὐδὲ ἀνὴρ ἄλλος, οὔτε ξένος οὔτε Ἑρμιονέων αὐτῶν· μόναι δὲ ὁποῖόν τι ἐστὶν αἱ γῤῃες ἴστωσαν.

9 5. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλος ναός· εἰκόνες δὲ περὶ πάντα ἐστήκασιν αὐτόν. οὗτος ὁ ναός ἐστὶν ἀπαντικρῦ τοῦ τῆς Χθονίας, καλεῖται δὲ Κλυμένου, καὶ τῷ Κλυμένῳ θύουσιν ἐνταῦθα. Κλυμένον δὲ οὐκ ἄνδρα Ἀργεῖον ἐλθεῖν ἐργασεῖς Ἑρμιόνα ἠγοῦμαι, τοῦ θεοῦ δὲ ἐστὶν ἐπίκλησις, 196 οὔτινα ἔχει λόγος βασιλέα ὑπὸ γῆν εἶναι. παρὰ μὲν δὴ 10 τοῦτον ἐστὶν ἄλλος ναός καὶ ἀγαλμα Ἄρεως. 6. Τοῦ δὲ τῆς Χθονίας ἐστὶν ἱεροῦ στοὰ κατὰ τὴν δεξιάν, Ἡροῦς ὑπὸ τῶν ἐπιχωρίων καλουμένη· φθερξαμένῳ δὲ ἀνδρὶ τὰ ὀλίγιστα ἐς τρεῖς ἀντιβοῆσαι πέφυκεν. 7. Ὀπισθεν δὲ τοῦ ναοῦ τῆς Χθονίας χωρία ἐστὶν ἃ καλοῦσιν Ἑρμιονεῖς τὸ μὲν Κλυμένου, τὸ δὲ Πλούτωνος, τὸ τρίτον δὲ αὐτῶν λίμνην Ἀχερουσίαν. περιείργεται μὲν δὴ πάντα θορυγμοῖς λίθων, ἐν δὲ τῷ τοῦ Κλυμένου καὶ γῆς χάσμα· διὰ τοῦτου δὲ Ἡρακλῆς ἀνῆγε τοῦ Ἰδίου τὸν κύνα κατὰ τὰ λε-

γόμενα ὑπὸ Ἑρμιονέων. 8. Πρὸς δὲ τῇ πύλῃ καθ' ἣν 11 ὁδὸς εὐθεία ἐστὶν ἄρουσα ἐπὶ Μάσητα, Ἐλλειθυίας ἐστὶν ἐντὸς τοῦ τείχους ἱερόν. ἄλλως μὲν δὴ κατὰ ἡμέραν ἐκάστην καὶ θυσίαις καὶ θυμιάμασι μεγάλως τὴν θεὸν ἱλάσκονται, καὶ ἀναθήματα δίδονται πλεῖστα τῇ Ἐλλειθυία· τὸ δὲ ἀγαλμα οὐδεὶ, πλὴν εἰ μὴ ἄρα ταῖς ἱερείαις, ἐστὶν ἰδεῖν.

XXXVI. Κατὰ δὲ τὴν ἐπὶ Μάσητα εὐθείαν προελθοῦσιν ἐπτά που σταδίους καὶ ἐς ἀριστερὰ ἐκτραπέσιν ἐς Ἀλίκην ἐστὶν ὁδός. ἡ δὲ Ἀλίκη τὰ μὲν ἐφ' ἡμῶν ἐστὶν ἔρημος, ὠκειτο δὲ καὶ αὕτη ποτέ, καὶ Ἀλικὸς λόγος ἐν στήλαις ἐστὶ ταῖς Ἐπιδαυρίων, αἱ τοῦ Ἀσκληπιοῦ τὰ ἱάματα ἐγγεγραμμένα ἔχουσιν· ἄλλο δὲ σύγγραμμα οὐδὲν οἶδα ἀξιόχρεον, ἐνθα ἡ πόλεως Ἀλίκης ἢ ἀνδρῶν ἐστὶν Ἀλικῶν μνήμη. 2. ἐστὶ δ' οὖν ὁδὸς καὶ ἐς ταύτην τοῦ τε Πρωτὸς μέση καὶ ὄρους ἑτέρου Θόρουκος καλουμένου τὸ ἀρχαῖον· ἀπὸ δὲ τῆς Διὸς ἐς κόκκυγα τὸν ὄρουθα ἀλλαγῆς λεγομένης ἐνταῦθα γενέσθαι μετονομασθῆναι τὸ ὄρος φασίν. ἱερὰ δὲ καὶ ἐς τότε ἐπὶ ἄκρων τῶν 2 ὄρων, ἐπὶ μὲν τῷ Κοκκυγίῳ Διός, ἐν δὲ τῷ Πρωτῷ ἐστὶν Ἡρας. καὶ τοῦ τε Κοκκυγίου πρὸς τοῖς πέρασιν ναός ἐστὶ, θύραι δὲ οὐκ ἐφεστήκασιν, οὐδὲ ὄροφον εἶχεν, οὐδέ οὔτι ἐνῆν ἀγαλμα· εἶναι δὲ ἐλέγετο ὁ ναός Ἀπόλλωνος. 3. Παρὰ δὲ αὐτὸν ὁδὸς ἐστὶν ἐπὶ Μάσητα τοῖς ἐκτραπέσιν ἐκ τῆς εὐθείας. Μάσητι δὲ οὕση πόλει τὸ ἀρχαῖον, καθὰ καὶ Ὀμηρος ἐν Ἀργείων καταλόγῳ πεποίηκεν, ἐπιναεῖφ καθ' ἡμᾶς ἐχρῶντο Ἑρμιονεῖς. ἀπὸ Μάσητος δὲ 3 ὁδὸς ἐν δεξιᾷ ἐστὶν ἐπὶ ἄρα καλουμένην Στρουθοῦντα. στάδιοι δὲ ἀπὸ τῆς ἄκρας ταύτης κατὰ τῶν ὄρων τὰς κορυφὰς πεντήκοντά εἰσι καὶ διακόσιοι ἐς Φιλανόριον τε καλούμενον καὶ ἐπὶ Βολεούς· οἱ δὲ Βολεοὶ οὔτοι λίθων εἰσι σωροὶ λογάδων. 4. χωρίον δὲ ἕτερον ὁ Διδύμους

ὀνομάζουσι, στάδια εἰκοσιν αὐτόθεν ἀφέστηκεν. ἐνταῦθα ἔστι μὲν ἱερὸν Ἀπόλλωνος, ἔστι δὲ Ποσειδῶνος, ἐπὶ δὲ αὐτοῖς Δῆμητρος· ἀγάλματα δὲ ὄρθα λίθου λευκοῦ.

4 5. Τὸ δὲ ἐντεῦθεν ἔστιν Ἀργείων ἢ ποτε Ἀσιναία καλουμένη, καὶ Ἀσίνης ἔστιν ἐρείπια ἐπὶ θαλάσῃ. Λακεδαιμονίων δὲ καὶ τοῦ βασιλέως Νικάνδρου τοῦ Χαρίλλου τοῦ Πολυδέκτου τοῦ Εὐνόμου τοῦ Πρωτάνιδος τοῦ Εὐρουπάντος ἐς τὴν Ἀργολίδα ἐσβαλόντων στρατιᾷ συνεσέβαλον σφισιν οἱ Ἀσινάοι, καὶ ἐδήσασαν σὺν ἐκείνοις τῶν Ἀργείων τὴν γῆν. ὡς δὲ ὁ στόλος τῶν Λακεδαιμονίων ἀπῆλθεν οἰκαδε, στρατεύουσιν ἐπὶ τὴν Ἀσίνην οἱ 5 Ἀργεῖοι καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτῶν Ἔρατος. καὶ χρόνον μὲν τινα ἀπὸ τοῦ τείχους ἠμύναντο οἱ Ἀσινάοι, καὶ ἀποκτείνουσιν ἄλλους τε καὶ Ἀνσίστρατον ἐν τοῖς δοκιμωτάτοις ὄντα Ἀργείων· ἀλισκομένου δὲ τοῦ τείχους οὗτοι μὲν γυναικας ἐς τὰ πλοῖα ἐνθήμενοι καὶ παῖδας ἐκλείπουσι τὴν αὐτῶν, Ἀργεῖοι δὲ ἐς ἔδαφος καταβαλόντες τὴν Ἀσίνην καὶ τὴν γῆν προσορισάμενοι τῇ σφετέρᾳ, Πυθαίεως τε Ἀπόλλωνος ὑπέλιπον τὸ ἱερὸν, καὶ νῦν ἐτι δηλόν ἔστι, καὶ τὸν Ἀνσίστρατον πρὸς αὐτῷ θάπτουσιν.

6 6. Ἀπέχει δὲ Ἀργείων τῆς πόλεως τεσσαράκοντα καὶ οὐ πλείω στάδια ἢ κατὰ Λέρναν θάλασσα. κατιόντων δὲ ἐς Λέρναν πρῶτον μὲν καθ' ὁδὸν ἔστιν ὁ Ἐρασίνοσ, ἐκδίδωσι δὲ ἐς τὸν Φορῖζον, ὁ Φορῖζος δὲ ἐς τὴν θάλασσαν 198 τὴν μεταξὺ Τημενίου καὶ Λέρνης. ἀπὸ δὲ Ἐρασίνου τραπέεισιν ἐς ἀριστερὰ σταδίους ὅσον ὀκτώ Διοσκούρων ἱερὸν ἔστιν Ἀνάκτων· πεποιήται δὲ σφισι κατὰ ταῦτα καὶ 7 ἐν τῇ πόλει τὰ ξόανα. 7. ἀναστρέψας δὲ ἐς τὴν εὐθείαν τὸν τε Ἐρασίνου διαβήσῃ καὶ ἐπὶ τὸν Χεῖμαρρον ποταμὸν ἀφίξῃ. πλησίον δὲ αὐτοῦ περιβολός ἐστι λίθων, καὶ τὸν Πλούτωνα ἀρπάσαντα, ὡς λέγεται, Κόρην τὴν Δῆμητρος καταβῆναι ταύτη φασὶν ἐς τὴν ὑπόγειον νομιζο-

μένην ἀρχήν. ἢ δὲ Λέρνα ἔστιν, ὡς καὶ τα πρότερα ἔχει μοι τοῦ λόγου, πρὸς θαλάσῃ, καὶ τελετὴν Λερναία ἄγουσιν ἐνταῦθα Δῆμητροι. 8. ἔστι δὲ ἄλλος ἱερὸν ἀρχόμενον 8 μὲν ἀπὸ ὄρους ὃ καλοῦσι Ποντίνον· τὸ δὲ ὄρος ὃ Ποντίνος οὐκ ἔᾶ τὸ ὕδωρ ἀπορρεῖν τὸ ἐκ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ ἐς αὐτὸ καταδέχεται· φεῖ δὲ καὶ ποταμὸς ἀπ' αὐτοῦ Ποντίνος. καὶ ἐπὶ κορυφῇ τοῦ ὄρους ἱερὸν τε Ἀθηνᾶς Σαῖτιδος, ἐρείπια ἐτι μόνα, καὶ θεμέλια οἰκίας ἔστιν Ἴππομέδουτος, ὃς Πολυνεΐκει τῷ Οἰδίποδος τιμωρήσων ἦλθεν ἐς Θήβας.

XXXVII. Ἀπὸ δὴ τοῦ ὄρους τούτου τὸ ἄλλος ἀρχόμενον πλατάνων τὸ πολὺ ἐπὶ τὴν θάλασσαν καθήκει. ὄροι δὲ αὐτοῦ τῇ μὲν ποταμὸς ὃ Ποντίνος, τῇ δὲ ἕτερος ποταμὸς· Ἀμνυμῶν δὲ ἀπὸ τῆς Δαναοῦ θυγατρὸς ὄνομα τῷ ποταμῷ. 2. ἐντὸς δὲ τοῦ ἄλλου ἀγάλματα ἔστι μὲν Δῆμητρος Προσύμνης, ἔστι δὲ Διονύσου· καὶ Δῆμητρος καθήμενον ἄγαλμα οὐ μέγα. ταῦτα μὲν λίθου πεποιημένα, 2 ἐτέρῳ δὲ ναῶ Διόνυσος Σαώτης καθήμενον ξόανου, καὶ Ἀφροδίτης ἄγαλμα ἐπὶ θαλάσῃ λίθου· ἀναθεῖναι δὲ αὐτὸ τὰς θυγατέρας λέγουσι τὰς Δαναοῦ, Δαναὸν δὲ αὐτὸν τὸ ἱερὸν ἐπὶ Ποντίνῳ ποιῆσαι τῆς Ἀθηνᾶς. 3. Καταστήσασθαι δὲ τῶν Λερναίων τὴν τελετὴν Φιλάμμωνά 199 φασι. τὰ μὲν οὖν λεγόμενα ἐπὶ τοῖς δρωμένοις δηλὰ ἔστιν οὐκ ὄντα ἀρχαῖα· ἃ δὲ ἤκουσα ἐπὶ τῇ καρδίᾳ γεγράφθαι 3 τῇ πεποιημένῃ τοῦ ὄρειχάλκου, οὐδὲ ταῦτα ὄντα Φιλάμμωνος Ἀρριφῶν εὔρε, τὸ μὲν ἀνέκαθεν Τρικωνεὺς τῶν ἐν Αἰτωλίᾳ, τὰ δὲ ἐφ' ἡμῶν Ἀρκίων τοῖς μάλιστα ὁμοίως δόκιμος, δεινὸς δὲ ἐξευρεῖν ἃ μὴ τις πρότερον εἶδε, καὶ δὴ καὶ ταῦτα φωράσας ἐπὶ τῷδε. τὰ ἔπη καὶ ὅσα οὐ μετὰ μέτρον μεμιγμένα ἦν τοῖς ἔπεσι τὰ πάντα Δαρσιτί ἐπεποίητο· πρὶν δὲ Ἡρακλείδας κατελθεῖν ἐς Πελοπόννησον τὴν αὐτὴν ἠφίεσαν Ἀθηναίοις οἱ Ἀργεῖοι φωνήν·

ἐπὶ δὲ Φιλάμμωνος οὐδὲ τὸ ὄνομα τὸ Δωριέων, ἐμοὶ δοκεῖν, ἐς ἅπαντας ἠκούετο Ἑλλήνας. ταῦτα μὲν δὴ ἀπέφαινε οὕτως ἔχοντα.

4 Τῆς δὲ Ἀμυμώνης πέφυκεν ἐπὶ τῇ πηγῇ πλατάνος· ὑπὸ ταύτῃ τὴν ἕδραν τραφῆναι τῇ πλατάνῳ φασίν. ἐγὼ δὲ τὸ θηρίον πείθομαι τοῦτο καὶ μεγέθει διενεργεῖν ὑδάτων ἄλλων, καὶ τὸν ἰὸν οὕτω δῆ τι ἔχειν ἀνιάτου ὡς τὸν Ἡρακλέα ἀπὸ τῆς χολῆς αὐτοῦ τὰς ἀκίδας φαρμακεῦσαι τῶν οἰστών· κεφαλὴν δὲ εἶχεν, ἐμοὶ δοκεῖν, μίαν καὶ οὐ πλείονας. Πείσανδρος δὲ ὁ Καμιρεὺς, ἵνα τὸ θηρίον τε δοκοῖη φοβερώτερον καὶ αὐτῷ γίνηται ἢ ποιήσῃς ἀξιόχρεως μᾶλλον, ἀντὶ τούτων τὰς κεφαλὰς ἐποίησε τῇ ὕδρῳ τὰς πολλὰς. 5. Εἶδον δὲ καὶ πηγὴν Ἀμφιαράου 200 καλουμένην καὶ τὴν Ἀλκνουίαν λίμνην, δι' ἧς φασίν Ἀργεῖοι Διόνυσον ἐς τὸν Ἄϊδην ἐλθεῖν Σεμέλην ἀνάξοντα, τὴν δὲ ταύτῃ κάθοδον δεῖξαι οἱ Πόλυμνον. τῇ δὲ Ἀλκνουίᾳ πέρασ τοῦ βάθους οὐκ ἔστιν, οὐδὲ τινα οἶδα ἄνθρωπον ἐς τὸ πέραμα αὐτῆς οὐδεμιᾶ μηχανῇ καθικέσθαι δυνηθέντα, ὅπου καὶ Νέρων σταδίων πολλῶν κάλους ποιησάμενος καὶ συνάψας ἀλλήλοις, ἀπαρτήσας δὲ καὶ μόλυβδον ἀπ' αὐτῶν καὶ εἰ δῆ τι χρήσιμον ἄλλο ἐς τὴν πείραν, οὐδὲ οὗτος οὐδένα ἐξευρεῖν ἐδυνήθη ὄρον 6 τοῦ βάθους. καὶ τότε ἤκουσα ἄλλο· τὸ ὕδωρ τῆς λίμνης, ὡς ἰδόντα εἰκάσαι, γαληρόν ἐστι καὶ ἠρεμαῖον, παρεχόμενον δὲ ὄψιν τοιαύτην διανήχεσθαι τολμήσαντα πάντα τινὰ καθέλκειν πέφυκε καὶ ἐς βυθὸν ὑπολαβὸν ἀπήνεγκε. περίοδος δὲ τῆς λίμνης ἐστὶν οὐ πολλή, ἀλλὰ ὅσον τε σταδίου τρίτον· ἐπὶ δὲ τοῖς χείλεσιν αὐτῆς πόα καὶ σχοῖνοι πεφύκασιν. τὰ δὲ ἐς αὐτὴν Διούσῳ δρώμενα ἐν νυκτὶ κατὰ ἔτος ἕναστος οὐχ ὅσιον ἐς ἅπαντας ἦν μοι γράψαι.

XXXVIII. Ἐκ Λέρνης δὲ ἰούσιν ἐς Τημένιον, τὸ δὲ Τημένιον ἐστὶν Ἀργείων, ὠνομάσθη δὲ ἀπὸ Τημένου

τοῦ Ἀριστομάχου· καταλαβὼν γὰρ καὶ ἐχυρῳσάμενος τὸ χωρίον ἐπολέμει σὺν τοῖς Δωριεῦσιν αὐτόθεν τὸν πρὸς Τισαμενὸν καὶ Ἀχαιοὺς πόλεμον· ἐς τοῦτο οὖν τὸ Τημένιον ἰούσιν ὁ τε Φοῖβος ποταμὸς ἐκδίδωσιν ἐς θάλασσαν, καὶ Ποσειδῶνος ἱερὸν ἐν Τημενίῳ πεποιήται καὶ Ἀφροδίτης ἕτερον, καὶ μνημῆα ἐστὶ Τημένου τιμὰς ἔχον παρὰ Δωριέων τῶν ἐν Ἀργεῖ. 2. Τημενίου δὲ ἀπέχει 2 Ναυπλία πεντήκοντα, ἐμοὶ δοκεῖν, σταδίου, τὰ μὲν ἐφ' ἡμῶν ἔρημος, οἰκιστὴς δὲ ἐγένετο αὐτῆς Ναύπλιος Ποσειδῶνος λεγόμενος καὶ Ἀμυμώνης εἶναι. λείπεται δὲ καὶ τειχῶν ἔτι ἐρείπια, καὶ Ποσειδῶνος ἱερὸν καὶ λιμένες εἰσὶν ἐν Ναυπλίᾳ, καὶ πηγὴ Κανάθος καλουμένη· ἐνταῦθα τὴν Ἥραν φασίν Ἀργεῖοι κατὰ ἔτος λουμένην παρθένου γίνεσθαι. οὗτος μὲν δὴ σφίσις ἐκ τελετῆς, ἣν 3 ἄγρουσι τῇ Ἥρᾳ, λόγος τῶν ἀπορρήτων ἐστίν· 3. τὰ δὲ ὑπὸ τῶν ἐν Ναυπλίᾳ λεγόμενα ἐς τὸν ὄνον, ὡς ἐπιφάγων ἀμπέλου κλήμα ἀφθονώτερον ἐς τὸ μέλλον ἀπέφηνε τὸν καρπὸν, καὶ ὄνος σφίσις ἐν πέτρᾳ πεποιημένος διὰ τοῦτό ἐστιν ἅτε ἀμπέλων διδάξας τομῆν, παρήμι οὐκ ἀξιόλογα ἠγρούμενος. 4. Ἔστι δὲ ἐκ Λέρνης καὶ ἑτέρα 4 παρ' αὐτὴν ὁδὸς τὴν θάλασσαν ἐπὶ χωρίον ὃ Γενέσιον ὀνομάζουσι· πρὸς θάλασση δὲ τοῦ Γενεσίου Ποσειδῶνος ἱερὸν ἐστὶν οὐ μέγα. τούτου δὲ ἔχεται χωρίου ἄλλο Ἀπόβαθμοι· γῆς δὲ ἐνταῦθα πρῶτον τῆς Ἀργολίδος Δαναὸν σὺν ταῖς παισὶν ἀποβῆναι λέγουσιν. ἐντεῦθεν διελθοῦσιν Ἀνιγραῖα καλούμενα ὁδὸν καὶ στενὴν καὶ ἄλλως δύσβατον, ἐστὶν ἐν ἀριστερᾷ μὲν καθήκουσα ἐπὶ θάλασσαν καὶ δένδρα, ἐλαίας μάλιστα, ἀγαθὴ τρέφει γῆ, 5. ἰόντι δὲ ἄνω πρὸς τὴν ἠπειρον ** αὐτῆς χωρίου ἐστίν, 5 ἐνθα δὴ ἐμαχέσαντο ὑπὲρ τῆς γῆς ταύτης λογάδες Ἀργείων τριακόσιοι πρὸς ἄνδρας Λακεδαιμονίων ἀριθμὸν τε ἴσους καὶ ἐπιλέκτους ὁμοίως. ἀποθανόντων δὲ ἀπάν-

των πλὴν ἐνὸς Σπαρτιάτου καὶ δυοῖν Ἀργείων, τοῖς μὲν ἀποθανοῦσιν ἐχώσθησαν ἐνταῦθα οἱ τάφοι, τὴν χώραν δὲ οἱ Λακεδαιμόνιοι, γενομένου πανδημείου σφισιν ἀγῶ-
 202 νος πρὸς Ἀργείους, κρατήσαντες βεβαίως αὐτοὶ τε παρ-
 αυτικά ἐκαρποῦντο καὶ ὕστερον Αἰγινήταις ἔδοσαν ἐκ-
 πεσοῦσιν ὑπὸ Ἀθηναίων ἐκ τῆς νήσου. τὰ δὲ ἐπ' ἐμοῦ
 τὴν Θυρεάτιν ἐνέμοντο Ἀργεῖοι· φασὶ δὲ ἀνασώσασθαι
 6 δίκη νικήσαντες. 6. Ἀπὸ δὲ τῶν πολυανδρῶν ἰόντι
 Ἀθήνη τέ ἐστιν, ἐς ἣν Αἰγινήται ποτε ᾤκησαν, καὶ ἕτερα
 κώμη Νηρίς, τρίτη δὲ Εὐία, μερίστη τῶν κωμῶν· καὶ
 ἱερὸν τοῦ Πολεμοκράτους ἐστὶν ἐν ταύτῃ. ὁ δὲ Πολεμο-
 κράτης ἐστὶ καὶ οὗτος Μαχάονος υἱός, ἀδελφός δὲ Ἀλε-
 ξάνορος, καὶ ἰᾶται τοὺς ταύτη, καὶ τιμὰς παρὰ τῶν προσ-
 7 οίκων ἔχει. 7. Ἀνατείνει δὲ ὑπὲρ τὰς κώμας ὄρος Πάρ-
 νων, καὶ Λακεδαιμονίαν ἐπ' αὐτοῦ πρὸς Ἀργείους ὄροι
 καὶ Τεγεάτας εἰσίν· ἐσθήκασιν δὲ ἐπὶ τοῖς ὄροις Ἐρμαῖ
 λίθου, καὶ τοῦ χωρίου τὸ ὄνομα ἐστὶν ἀπ' αὐτῶν. ποτα-
 μὸς δὲ καλούμενος Τάναιος, εἰς γὰρ δὴ οὗτος ἐκ τοῦ Πάρ-
 νωνος κάτεισι, ῥέων διὰ τῆς Ἀργείας ἐκδίδωσιν ἐς τὸν
 Θυρεάτην κόλπον.

ΛΑΚΩΝΙΚΑ.

I. Μετὰ δὲ τοὺς Ἐρμαῖς ἐστὶν ἤδη Λακωνικὴ τὰ πρὸς 203
 ἐσπέραν. ὡς δὲ αὐτοὶ Λακεδαιμόνιοι λέγουσι, Ἀλέξ ἀυ-
 τόχθων ὦν ἐβασίλευσε πρῶτος ἐν τῇ γῇ ταύτῃ, καὶ ἀπὸ
 τούτου Ἀλέγερος ὦν ἤρχεν ὠνομάσθησαν. Ἀλέγερος δὲ γί-
 204 νεται Μύλης καὶ νεώτερος Πολυκάων. Πολυκάων μὲν
 δὴ ὅποι καὶ δι' ἦντινα αἰτίαν ἀπεχώρησεν, ἐτέρωθι δη-
 λάσω· 2. Μύλητος δὲ τελευτήσαντος παρέλαβεν ὁ παῖς

Εὐρώτας τὴν ἀρχήν. οὗτος τὸ ὕδωρ τὸ λιμνάζον ἐν τῷ
 πεδίῳ διώρουι κατήγαγεν ἐπὶ θάλασσαν, ἀπορρύνεντος
 δέ, ἦν γὰρ δὴ τὸ ὑπόλοιπον ποταμοῦ ρεῦμα, ὠνόμασεν
 Εὐρώταν. αἶτε δὲ οὐκ ὄντων αὐτῷ παίδων ἀρρύνων, βα- 2
 σιλεύειν καταλείπει Λακεδαίμονα, μητρὸς μὲν Ταυγέτης
 ὄντα, ἀφ' ἧς καὶ τὸ ὄρος ὠνομάσθη, ἐς Αἶα δὲ πατέρα
 ἀνήγοντα κατὰ τὴν φήμην· 3. συνῶκει δὲ ὁ Λακεδαίμων
 Σπάρτη θυγατρὶ τοῦ Εὐρώτα. τότε δέ, ὡς ἔσχε τὴν ἀρ-
 χήν, πρῶτα μὲν τῇ χώρᾳ καὶ τοῖς ἀνθρώποις μετέθετο
 ἀφ' αὐτοῦ τὰ ὀνόματα, μετὰ δὲ τοῦτο ᾤκισέ τε καὶ ὠνό-
 μασεν ἀπὸ τῆς γυναικὸς πόλιν, ἣ Σπάρτη καλεῖται καὶ
 ἐς ἡμᾶς. Ἀμύκλας δὲ ὁ Λακεδαίμονος, βουλόμενος ὑπο- 3
 λιπέσθαι τι καὶ αὐτὸς ἐς μνήμην, πόλισμα ἐκτίσεν ἐν τῇ
 Λακωνικῇ. γενομένου δὲ οἱ παίδων, Ἰακίνθου μὲν
 νεώτατον ὄντα καὶ τὸ εἶδος κάλλιστον κατέλαβεν ἡ πε-
 προμένη πρότερον τοῦ πατρὸς, καὶ Ἰακίνθου μνημῆ
 ἐστὶν ἐν Ἀμύκλαις ὑπὸ τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἀπόλλωνος. ἀπο-
 θανόντος δὲ Ἀμύκλα ἐς Ἀργαλον τὸν πρεσβύτατον τῶν
 Ἀμύκλα παίδων, καὶ ὕστερον ἐς Κυνόρταν Ἀργάλου τε-
 λευτήσαντος ἀφίκετο ἡ ἀρχή. Κυνόρτα δὲ ἐγένετο Οἰβα-
 λος. 4. οὗτος Γοργοφόνην τε τὴν Περσέως γυναικῆ ἔσχεν 4
 ἐξ Ἀργου καὶ παῖδα ἔσχε Τυνδάρεω, ᾧ περὶ τῆς βασι-
 λείας Ἰπποκόων ἠμφισβήτη καὶ κατὰ πρεσβείαν ἔχειν
 ἡξίλου τὴν ἀρχήν. προσλαβὼν δὲ Ἰάκριον καὶ τοὺς στα-
 σιώτας παρὰ πολὺ τε ὑπερεβάλετο δυνάμει Τυνδάρεω,
 καὶ ἠνάγκασεν ἀποχωρῆσαι δείσαντα, ὡς μὲν Λακεδαι-
 205 μόνιοι φασιν, ἐς Πελλάναν, Μεσσηνίων δὲ ἐστὶν ἐς
 αὐτὸν λόγος Τυνδάρεω φεύγοντα ἐλθεῖν ὡς Ἀφαρέα ἐς
 τὴν Μεσσηνίαν, εἶναι δὲ Ἀφαρέα τὸν Περιήρους ἀδελ-
 φὸν Τυνδάρεω πρὸς μητρὸς· καὶ οἰκῆσαι τε αὐτὸν τῆς
 Μεσσηνίας φασὶν ἐν Θαλάμαις, καὶ τοὺς παῖδας ἐνταῦθα
 οἰκοῦντι αὐτῷ γενέσθαι. χρόνῳ δὲ ὕστερον κατῆλθέ τε 5
 PAUSAN. I. 13

ὑπὸ Ἡρακλέους Τυνδάρεως καὶ ἀνεσώσατο τὴν ἀρχὴν·
 ἐβασίλευσαν δὲ καὶ οἱ Τυνδάρεω παῖδες, καὶ Μενέλαος
 ὁ Ἀτρείας Τυνδάρεω γαμβρὸς ὢν, Ὀρέστης τε Ἐρμιόνη
 τῇ Μενελάου συνοικῶν. κατελθόντων δὲ Ἡρακλειδῶν
 ἐπὶ Τισαμενοῦ τοῦ Ὀρέστου βασιλεύοντος, Μεσσήνη
 μὲν καὶ Ἄργος ἑκατέρα μοῖρα Τήμενον, ἡ δὲ Κρεσφόν-
 την ἔσχευ ἄρχοντας· 5. ἐν Λακεδαιμόνι δὲ ὄντων διδύ-
 μων τῶν Ἀριστοδήμου παιδῶν οἰκίαι δύο βασιλείαι γί-
 6 νονται· συναρῆσαι γὰρ τῇ Πυθίᾳ φασίν. Ἀριστοδήμῳ
 δὲ αὐτῷ πρότερον τὴν τελευταίην συμβῆναι λέγουσιν ἐν
 Δελφοῖς πρὶν ἢ Λαοριέας κατελθεῖν ἐς Πελοπόννησον. οἱ
 μὲν δὴ ἀποσεμνύνοντες τὰ ἐς αὐτὸν τοξευθῆναι λέγου-
 σιν Ἀριστοδήμον ὑπὸ Ἀπόλλωνος, ὅτι οὐκ ἀφίκοιτο ἐπὶ
 τὸ μαντεῖον, παρὰ δὲ Ἡρακλέους ἐντυχόντος οἱ πρότε-
 ρον πύθοιτο ὡς ἐς Πελοπόννησον Λαοριεῦσι γενήσεται
 ἡδε ἡ κάθοδος· ὁ δὲ ἀληθέστερος ἔχει λόγος Πυλάδου
 τοὺς παῖδας καὶ Ἠλέκτρας, ἀνεψιὺς ὄντας Τισαμενῶ
 7 τῷ Ὀρέστου, φονεῦσαι τὸν Ἀριστόδημον. 6. Ὄνόματα
 μὲν δὴ τοῖς παισὶν αὐτοῦ Προκλῆς καὶ Εὐρυσθένης ἐτέ-
 θη, δίδυμοι δὲ ὄντες διάφοροι τὰ μάλιστα ἦσαν. προ-
 ελληλυθότες δὲ ἐπὶ μέγα ἀπεχθείας ὁμῶς ἐν κοινῷ Θήρᾳ
 τῷ Αὐτεσίωνος ἀδελφῷ τῆς μητρὸς σφῶν ὄντι Ἀργείας,
 ἐπιτροπεύσαντι δὲ καὶ αὐτῶν, συνήραντο ἐς ἀποικίαν.
 7. Τὴν δὲ ἀποικίαν ὁ Θήρας ἔστειλεν ἐς τὴν νῆσον τὴν
 τότε ὀνομαζομένην Καλλίστην, τοὺς ἀπογόνους οἱ τοὺς
 Μεμβλιάρου παραχωρήσεσθαι τῆς βασιλείας ἐλπίζων
 8 ἐκόντας. ὅπερ οὖν καὶ ἐποίησαν, λαβόντες λογισμὸν 206
 ὅτι Θήρα μὲν ἐς αὐτὸν ἀνήει Κάδμος τὸ γένος, οἱ δὲ
 ἦσαν ἀπόγονοι Μεμβλιάρου· Μεμβλιάρου δὲ ἄνδρα
 ὄντα τοῦ δήμου Κάδμος ἐν τῇ νήσῳ κατέλιπεν ἡγεμόνα
 εἶναι τῶν ἐποικίων. καὶ Θήρας μὲν τῇ τε νήσῳ μετέβαλεν
 ἀφ' ἑαυτοῦ τὸ ὄνομα, καὶ οἱ καὶ νῦν ἔτι οἱ Θηραῖοι κατὰ

ἔτος ἐναγίζουσιν ὡς οἰκιστῇ· Προκλεῖ δὲ καὶ Εὐρυσθένει
 μέχρι μὲν τῆς προθυμίας τῆς ἐς τὸν Θήραν ἐς τὸ αὐτὸ
 συνῆλθον αἱ γυνᾶμαι, τὰ δὲ λοιπὰ διειστήκει σφίσι ἐπὶ
 παντὶ τὰ βουλευμάτα. οὐ μὴν οὐδὲ ὁμονοησάντων τοὺς 9
 ἀπογόνους αὐτῶν ἐς κοινὸν κατάλογον ὑπάξειν ἔμελλον·
 οὐ γάρ τι τὰ πάντα ἐς τὸ αὐτὸ συνεληλύθεσαν ἡλικίας,
 ὡς ἀνεψιὸν τε ἀνεψιῶ καὶ ἀνεψιῶν παῖδας, ὡσαύτως δὲ
 καὶ τοὺς κατωτέρω κατὰ ἀριθμὸν τυχεῖν ἀλλήλοις γερο-
 νότας τὸν ἴσον. ἑκατέραν οὖν τὴν οἰκίαν ἐπέξειμι αὐτῶν
 ἰδίως καὶ οὐκ ἀμφοτέρας ἅμα ἐς τὸ αὐτὸ ἀναμίξας.

II. Εὐρυσθένει πρεσβυτέρῳ τῶν Ἀριστοδήμου παί-
 δων ὄντι ἡλικίαν γενέσθαι λέγουσιν υἱὸν Ἄριν· ἀπὸ
 τούτου δὲ τὸ γένος τὸ Εὐρυσθένεος καλοῦσιν Ἀρίδας.
 ἐπὶ τούτου Πατρεῖ τῷ Πρενγένοος κίλζοντι ἐν Ἀχαΐᾳ πό-
 λιν, ἦντινα Πάτρας καὶ ἐς ἡμᾶς καλοῦσιν ἀπὸ τοῦ Πα-
 τρείως τούτου, συνεπελάβοντο Λακεδαιμόνιοι τοῦ οἰ-
 σισμοῦ. συνήραντο δὲ καὶ Γρᾶ τῷ Ἐχέλα τοῦ Πενθίλου
 τοῦ Ὀρέστου στελλομένῳ ναυσὶν ἐς ἀποικίαν. καὶ ὁ μὲν
 207 τὴν τῆς Ἰωνίας μεταξὺ καὶ Μυσῶν, καλουμένην δὲ Αἰο-
 λίδα ἐφ' ἡμῶν, καθέξειν ἔμελλεν· ὁ δὲ οἱ πρόγονος
 Πενθίλος Δέσβον τὴν ὑπὲρ τῆς ἡπείρου ταύτης νῆσον
 εἶλεν ἔτι πρότερον. 2. Ἐπὶ δὲ Ἐχέστρατου τοῦ Ἄριδος 2
 βασιλεύοντος ἐν Σπάρτῃ Κυνορῆας τοὺς ἐν [τῇ] ἡλικίᾳ
 Λακεδαιμόνιοι ποιοῦσιν ἀναστάτους, αἰτίαν ἐπενεγκόν-
 τες ὡς τὴν Ἀργολίδα, συγγενῶν σφίσι ὄντων Ἀργείων,
 λησταί τε ἐκ τῆς Κυνορειακῆς κακουργοῖεν, καὶ αὐτοὶ
 καταδρομὰς ἐκ τοῦ φανεροῦ ποιοῦντο ἐς τὴν γῆν. λέγον-
 ται δὲ οἱ Κυνορῆες Ἀργεῖοι τὸ ἀνέκαθεν εἶναι, καὶ οἰκι-
 στήν φασιν αὐτῶν Κύνουρον γενέσθαι τὸν Περγεῶς.
 3. Ἐτεσι δὲ ὕστερον οὐ πολλοῖς Λαβῶτας ὁ Ἐχέστρατος 3
 τὴν ἀρχὴν ἔσχευ ἐν Σπάρτῃ. τούτου τὸν Λαβῶταν Ἡρό-
 δοτος ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐς Κροῖτον ὑπὸ Λυκούργου τοῦ
 13*

θεμένου τοὺς νόμους φησὶν ἐπιτροπευθῆναι παῖδα ὄντα· Λαβώτην δὲ οἱ τίθεται τὸ ὄνομα καὶ οὐ Λαβώταν. Λακεδαιμονίους δὲ πρῶτον τότε ἔδοξεν ἄρασθαι πρὸς Ἀργείους πόλεμον· ἐποιοῦντο δὲ ἐς αὐτοὺς ἐγκλήματα τήν τε Κυνουρικὴν ἐλόντων αὐτῶν ἀποτέμεσθαι τοὺς Ἀργείους, καὶ τοὺς περιοίκους σφῶν ὑπηκόους ὄντας ἀφίσταναι. τότε μὲν δὴ παρὰ οὐδετέρων πολεμησάντων ὄμως μνήμης ἄξιον πραχθῆναι φασιν οὐδέν· τοὺς δὲ ἐφεξῆς βασιλεύσαντας τῆς οἰκίας ταύτης Δόρυσσον τὸν Λαβῶτα καὶ Ἀγησίλαον Δορύσσου δι' ὀλίγου σφᾶς τὸ χρεῶν ἐπέλαβεν ἀμφοτέρους. 4. Ἐθῆκε δὲ καὶ Λυκούργος Λακεδαιμονίους τοὺς νόμους ἐπὶ τῆς Ἀγησιλάου βασιλείας. θεῖναι δὲ αὐτὸν λέγουσιν οἱ μὲν παρὰ τῆς Πυθίας διδαχθέντα ὑπὲρ αὐτῶν, οἱ δὲ ὡς Κρητικὰ ὄντα νόμιμα ἐπαγάγοιτο. τούτους δὲ οἱ Κρήτες τοὺς νόμους τεθῆναι σφισιν ὑπὸ Μίνω λέγουσι, βουλευσασθαι δὲ ὑπὲρ τῶν νόμων οὐκ ἄνευ θεοῦ τὸν Μίνω. ἤνιξαιτο δὲ καὶ Ὀμηρος, ἐμοὶ δοκεῖν, περὶ τοῦ Μίνω τῆς νομοθεσίας ἐν τοῖσδε τοῖς ἔπεσι·

τῆσι δ' ἐν Κνωσός, μεγάλη πόλις, ἔνθα τε Μίνως 208
ἐννέωρος βασίλευε Διὸς μεγάλου ὀρασιστής.

5 Λυκούργου μὲν οὖν καὶ ἐν τοῖς ἔπειτα τοῦ λόγου ποιήσομαι μνήμην· 5. Ἀγησιλάου δὲ παῖς ἐγένετο Ἀρχελάος. ἐπὶ τούτου Λακεδαιμόνιοι πολέμῳ κρατήσαντες πόλιν τῶν περιοικίδων ἠνδραποδίσαντο Αἴγυν, ὑποπτέυσαντες ὡς οἱ Αἰγῦται φρονοῦσι τὰ Ἀρκάδων. Χάριλλος δὲ ὁ τῆς ἐτέρας οἰκίας βασιλεὺς συνεξεῖλε μὲν καὶ Ἀρχελάῳ τὴν Αἴγυν, ὅποσα δὲ καὶ ἰδίᾳ Λακεδαιμονίων αὐτὸς ἔδρασεν ἡγούμενος, μνήμην καὶ τῶνδε ποιησόμεθα ὁμοῦ τῷ λόγῳ 6 μεταβάντι ἐς τοὺς Εὐρουπωντίδας καλουμένους. 6. Ἀρχελάου δὲ ἦν Τηλέκλος. ἐπὶ τούτου πόλεις Λακεδαιμόνιοι τῶν περιοικίδων πολέμῳ κρατήσαντες ἐξείλον Ἀμύ-

κλας καὶ Φᾶριν καὶ Γεράνθρας ἐχόντων ἐτι Ἀχαιῶν. τούτων Φαρίται καὶ Γερανθράται τὴν ἔφοδον τῶν Λακωνίων καταπλαγόντες ἀπελθεῖν ἐκ Πελοποννήσου συχωροῦνται ὑπόσπονδοι· τοὺς δὲ Ἀμυκλαιεῖς οὐκ ἐξ ἐπιδρομῆς ἐκβάλλουσιν, ἀλλὰ ἀντισχόντας τε ἐπὶ πολὺ τῷ πολέμῳ καὶ ἔργα οὐκ ἄδοξα ἐπιδειξαμένους. δηλοῦσι δὲ καὶ οἱ Λακωνεῖς τρόπαιον ἐπὶ τοῖς Ἀμυκλαιεῦσιν ἀναστήσαντες, ὡς ἐν τῷ τότε λόγῳ μάλιστα ἄξιον τοῦτο ὑπάρξαν σφισιν. οὐ πολλῶ δὲ ὕστερον τούτων ἀπέθανεν ὑπὸ Μεσσηνίων Τηλέκλος ἐν Ἀρτέμιδος ἱερῷ· τὸ δὲ ἱερὸν τοῦτο ἐν μεθορίῳ τῆς τε Λακωνικῆς καὶ τῆς Μεσσηνιας ἐπεποιήτο ἐν χωρίῳ καλουμένῳ Αἰμναις. 7. Τηλέκλου δὲ ἄποθανόντος Ἀλκαμένης ἔσχεν ὁ Τηλέκλου τὴν ἀρχήν, καὶ Λακεδαιμόνιοι πέμπουσιν ἐς Κρήτην Χαριμίδαν τὸν Εὐθύος, ἄνδρα ἐν Σπάρτῃ τῶν δουρίμων, στάσεις τε καταπαύσονται τοῖς Κρησί, καὶ τὰ πολιόμενα ὅποσα ἦν ἀπωτέρω θαλάσσης καὶ ἄλλως ἀσθενῆ, ταῦτα μὲν τοὺς Κρητας πείσονται ἐκλιπεῖν, τὰ δὲ ἐν ἐπικαίρῳ τοῦ παράπλου συνοικιοῦντα ἀντ' αὐτῶν. ἀνέστησαν δὲ καὶ Ἔλος ἐπὶ θαλάσση πόλισμα Ἀχαιῶν ἐχόντων, καὶ Ἀργείους τοῖς Ἐλλωσιν ἀμύναντας μάχῃ νικῶσι.

III. Τελευτήσαντος δὲ Ἀλκαμένους Πολύδωρος τὴν βασιλείαν παρέλαβεν ὁ Ἀλκαμένους, καὶ ἀποικίαν τε ἐς Ἰταλίαν Λακεδαιμόνιοι τὴν ἐς Κρότωνα ἔστειλαν καὶ [ἀποικίαν] ἐς Λοκροὺς τοὺς πρὸς ἄκρᾳ Ζεφυρίῳ, 2. καὶ ὁ πόλεμος ὁ καλούμενος Μεσσηνιακὸς Πολυδώρου βασιλεύοντος μάλιστα ἐς ἀκμὴν προῆλθε. λέγουσι δὲ οὐ τὰς αὐτὰς Λακεδαιμόνιοι τε αἰτίας καὶ Μεσσηνιοὶ τοῦ πολέμου. τὰ οὖν λεγόμενα ὑπ' αὐτῶν, καὶ ὁποῖον ὁ πόλεμος 2 ἴσχευ οὗτος πέρας, τοῦ λόγου μοι τὰ ἐφεξῆς δηλώσει· τοσοῦτον δὲ ἐν τῷ παρόντι μνησθησόμεθα αὐτῶν, τὰ πολλὰ ἡγήσασθαι Λακεδαιμονίους ἐν τῷ προτέρῳ πρὸς

Μεσσηνίους πολέμῳ Θεόπομπου τον Νικάνδρου, βασι-
 λέα ὄντα τῆς ἐτέρας οἰκίας. διαπεπολεμημένου δὲ τοῦ
 πρὸς Μεσσήνην πολέμου καὶ ἤδη Λακεδαιμονίοις δο-
 ρικτικῆτος τῆς Μεσσηνίας οὔσης, Πολύδωρον εὐδοκι-
 μοῦντα ἐν Σπάρτῃ καὶ κατὰ γνώμην Λακεδαιμονίων μά-
 λιστα ὄντα τῷ δήμῳ, οὔτε γὰρ ἔργον βίαιον οὔτε ὑβρι-
 στήν λόγον παρείχεται ἐς οὐδένα, ἐν δὲ ταῖς κρίσεσι τὰ
 3 δίκαια ἐφύλασεν οὐκ ἄνευ φιλανθρωπίας, — ἔχοντας δὲ
 ἤδη Πολυδώρου λαμπρὸν ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα ὄνομα,
 Πολέμαρχος οἰκίας ἐν Λακεδαίμονι ἀνὴρ οὐκ ἀδόξου,
 θρασύτερος δὲ ὡς ἐδήλωσε γνώμην, φουεῦει τὸν Πολύ-
 δωρον. ἀποθανόντι δὲ αὐτῷ πολλὰ τε παρὰ Λακεδαιμο-
 νίων δέδοται καὶ ἀξιόλογα ἐς τιμὴν. ἔστι μέντοι καὶ Πο-
 λεμάρχου μνήμα ἐν Σπάρτῃ, εἴτε ἀγαθοῦ τὰ πρότερα
 ἀνδρὸς εἶναι νομισθέντος, εἴτε καὶ κρύφα οἱ προσήκου-
 4 τες θάπτουσιν αὐτόν. 3: Ἐπὶ μὲν δὲ Εὐρυκράτους τοῦ
 Πολυδώρου βασιλευόντος Μεσσηνιοὶ τε ἠνεύχοντο ὑπή-
 κοοι Λακεδαιμονίων ὄντες, καὶ παρὰ τοῦ δήμου τοῦ
 Ἀργείων οὐδὲν σφισιν ἀπήντησε νεώτερον. ἐπὶ δὲ Ἀνα-
 ξάνδρου τοῦ Εὐρυκράτους, τὸ γὰρ χρεὼν ἤδη Μεσση-
 νίους ἤλαυνεν ἐκτὸς Πελοποννήσου πάσης, ἀφίστανται 210
 Λακεδαιμονίων οἱ Μεσσηνιοὶ, καὶ χρόνον μὲν αὐτέσχον
 πολεμοῦντες, ὑπόσπονδοι δέ, ὡς ἐκρατήθησαν, ἀπή-
 εσαν ἐκ Πελοποννήσου. τὸ δὲ αὐτῶν ἐγκαταλειφθὲν τῇ
 γῆ Λακεδαιμονίων ἐγένοντο οἰκέται, πλην οἱ τὰ ἐν τῇ
 5 θαλάσῃ πολίσματα ἔχοντες. τὰ μὲν δὲ ἐπὶ τοῦ πολέμου
 συμβάντα ὃν οἱ Μεσσηνιοὶ Λακεδαιμονίων ἀποστάντες
 ἐπολέμησαν, οὐ μοι κατὰ καιρὸν ἦν ἐν τῇ συγγραφῇ τῇ
 παρούσῃ δηλῶσαι. 5. Ἀναξάνδρου δὲ υἱὸς Εὐρυκράτης
 γίνεταί, Εὐρυκράτους δὲ τοῦ δευτέρου Λέων. ἐπὶ τού-
 των βασιλευόντων Λακεδαιμόνιοι προσέπταιον ἐν τῷ
 πρὸς Τεγεάτας πολέμῳ τὰ πλείονα. ἐπὶ δὲ Ἀναξανδρί-

δου τοῦ Λέοντος ἐπικρατέστεροι Τεγεατῶν γίνονται τῷ
 πολέμῳ· γίνονται δὲ οὕτως. ἀνὴρ Λακεδαιμόνιος Λίχας
 ὄνομα ἀφίκετο ἐς Τεγεάν· τηρικαῦτα δὲ αἱ πόλεις ἄγρουσαι
 σπονδὰς ἔτυχον. 6. ἀφικόμενου δὲ τοῦ Λίχα Ὀρέστου τὰ 6
 ὅσα ἀνεξήτουν· ἀνεξήτουν δὲ αὐτὰ ἐκ Θεοπροπίου Σπαρ-
 τιᾶται. συνῆκεν οὖν ὁ Λίχας ὡς ἔστι κατακείμενα ἐν οἰκίᾳ
 χαλκίως, συνῆκε δὲ οὕτως· ὁπόσα ἐν τῇ τοῦ χαλκίως
 ἑώρα, παρέβαλεν αὐτὰ πρὸς τὸ ἐκ Δελφῶν μάντευμα,
 ἀνέμοις μὲν τοῦ χαλκίως εἰκάων τὰς φύσας, ὅτι καὶ αὐ-
 τὰ βίαιον πνεῦμα ἠφίεσαν, τύπου δὲ τὴν σφύραν, καὶ
 τὸν ἄκμονα ἀντίτυπον ταύτη, πῆμα δὲ εἰκότως ἀνθρώπων
 τὸν σίδηρον, ὅτι ἔχρῳντο ἐς τὰς μάχας ἤδη τῷ σιδήρῳ·
 τὰ δὲ ἐπὶ τῶν ἡρώων καλουμένων ἂν εἶπεν ὁ θεὸς ἀν-
 θρώπων πῆμα εἶναι τὸν χαλκόν. τῷ χρησμῷ δὲ τῷ γενο- 7
 μένῳ Λακεδαιμονίοις ἐς τοῦ Ὀρέστου τὰ ὅσα καὶ Ἀθη-
 ναίοις ὕστερον ἐοικότα ἐχρήσθη κατάγρουσιν ἐς Ἀθήνας
 ἐκ Σκύρου Θησέα, ἄλλως δὲ οὐκ εἶναι σφισιν εἰλεῖν Σκῦ-
 211 ρον. ἀνευρέ τε δὴ τὰ ὅσα τοῦ Θησέως Κίμων ὁ Μιλτιά-
 δου, σοφία χρησάμενος καὶ οὗτος, καὶ μετ' οὐ πολὺ εἴλε
 τὴν Σκῦρον. ὅτι δὲ ἐπὶ τῶν ἡρώων τὰ ὅπλα ὁμοίως 8
 χαλκᾷ ἦν πάντα, μαρτυρεῖ μοι καὶ Ὀμήρου τῶν ἐπῶν τὰ
 ἐς τε Ἀξίνην ἔχοντα τὴν Πεισάνδρου καὶ ἐς τοῦ Μηριόνου
 τὸν οἶστόν. βεβαιοὶ δὲ καὶ ἄλλως μοι τὸν λόγον ἐν Φα-
 σήλιδι ἀνακείμενον ἐν Ἀθηναῖς ἱερῷ τὸ δόρυ Ἀχιλλέως
 καὶ Νικομηδεῦσιν ἐν Ἀσκληπιοῦ ναῷ μάχαιρα ἢ Μέμνο-
 υος· καὶ τοῦ μὲν ἢ τε αἰχμὴ καὶ ὁ σαυρωτήρ, ἢ μάχαιρα
 δὲ καὶ διὰ πάσης χαλκοῦ πεποίηται. ταῦτα μὲν δὲ ἴσμεν
 ἔχοντα οὕτως. 7. Ἀναξανδρίδης δὲ ὁ Λέοντος Λακεδαί- 9
 μονίων μόνος γυναικίας τε δύο ἅμα ἔσχε καὶ οἰκίας δύο
 ἅμα ᾤκησε. τὴν γὰρ οἱ πρότερον συνοικοῦσαν ἀρίστην
 τὰ ἄλλα οὔσαν συνέβαινε οὐ τίκειν· ἀποπέμψασθαι
 δὲ αὐτὴν κελευόντων τῶν ἐφόρων τοῦτο μὲν οὐδαμῶς

ἐπαγγέλλεται, τοσοῦτον δὲ σφισιν εἶκει, γυναικὰ ἐτέραν λαβεῖν πρὸς ταύτη. καὶ ἢ τε ἐπεισελθοῦσα Κλεομένην παῖδα ἔσχε, καὶ ἢ προτέρα τέως οὐ σχοῦσα ἐν γαστρὶ ἐπὶ γεροντί ἤδη Κλεομένει τίκει Δωριέα καὶ αὐθις Λεωνίδαν, ἐπὶ δὲ αὐτοῖς Κλεόμβροτον. 8. Ἐπει δὲ ἀπέθανεν Ἀναξανδριδῆς, Λακεδαιμόνιοι Δωριέα καὶ γνώμην Κλεομένους καὶ τὰ ἐς πόλεμον ἀμείνονα εἶναι νομίζοντες, τὸν μὲν ἀπάσαντο ἄκοντες, Κλεομένει δὲ δίδασιν ἐκ τῶν νόμων πρεσβεία τὴν ἀρχήν.

IV. Δωριεὺς μὲν δὴ, οὐ γὰρ ἠνείχτο ὑπακοῦειν Κλεομένηι μένων ἐν Λακεδαίμονι, ἐς ἀποικίαν στέλλεται Κλεομένης δὲ ὡς ἐβασίλευσεν, αὐτίκα ἐσέβαλεν ἐς τὴν Ἀργολίδα, Λακεδαιμονίων τε αὐτῶν ἀθροίσας καὶ τῶν συμμάχων στρατιάν. ὡς δὲ ἐπεξῆλθον οἱ Ἀργεῖοι σὺν ὄπλοις, ὁ Κλεομένης ἐνίκα τῇ μάχῃ· καί, ἦν γὰρ πλησίον ἄλλος ἱερὸν Ἄργου τοῦ Νιόβης, καταφεύγουσιν, ὡς ἐτράποντο, ὅσον τε πεντακισχίλιοι τῶν Ἀργείων ἐς τὸ ἄλσος. Κλεομένης δέ, ἐξώρμει γὰρ τὰ πολλὰ ἐκ τοῦ νοῦ, κελύει καὶ τότε 212 ἐνεῖναι πῦρ τοῖς Ἐλλωσιν ἐς τὸ ἄλσος, καὶ τό τε ἄλσος ἢ φλόξ ἐπέλαβεν ἅπαν, καὶ ὁμοῦ τῷ ἄλσει καιομένῳ συγκατεκαύθησαν [αὐθις] οἱ ἰκέται. 2. Ἐστράτευσεν δὲ καὶ ἐπὶ Ἀθήνας, τὸ μὲν πρότερον Ἀθηναίοις τε ἐλευθερίαν ἀπὸ τῶν Πεισιστράτου παίδων καὶ αὐτῷ καὶ Λακεδαιμονίοις δόξαν ἐν τοῖς Ἑλλήσιν ἀγαθὴν κτώμενος, ὕστερον δὲ Ἀθηναίου χάριτι ἀνδρὸς Ἰσαγόρου τυραννίδα οἱ συγκατεργασόμενος Ἀθηναίων. ὡς δὲ ἡμάρτανε τῆς ἐλπίδος καὶ οἱ Ἀθηναῖοι περὶ τῆς ἐλευθερίας ἐμαχέσαντο ἐρρωμένως, ἐνταῦθα ὁ Κλεομένης ἄλλα τε ἐδήλωσε τῆς χάρας, καὶ τῆς καλουμένης Ὀργάδος θεῶν τε τῶν ἐν Ἐλευσίνι ἱερῶς, καὶ ταύτης τεμεῖν φασὶν αὐτόν. 3. Ἀφίκετο δὲ καὶ ἐς Αἰγίνα, καὶ Αἰγινητῶν τοὺς δυνατοὺς συνελάμβανεν ὅσοι μηδισμοῦ τε αὐτῶν μετέσχον καὶ βασιλεῖ Δαρεῖφ

τῷ Ἰστασπου γῆν δοῦναι καὶ ὕδωρ τοὺς πολίτας ἐπεισαν. διατρίβοντας δὲ ἐν Αἰγίνῃ Κλεομένους, Δημάρατος 3 ὁ τῆς οἰκίας βασιλεὺς τῆς ἐτέρας διεβάλλεν αὐτὸν ἐς τῶν Λακεδαιμονίων τὸ πλῆθος. 4. Κλεομένης δὲ ὡς ἀνέστρεψεν ἐξ Αἰγίνης, ἐπρασεν ὅπως Δημάρατον παύσειε βασιλεύοντα, καὶ τὴν τε ἐν Δελφοῖς προμαντινὴν ἀνήγατο, Λακεδαιμονίοις αὐτὴν ὁπόσα αὐτὸς ἐδίδασκεν ἐς Δημάρατον χρῆσαι, καὶ Λεωνυχίδην ἄνδρα τοῦ βασιλικοῦ γένους καὶ οἰκίας Δημαράτῳ τῆς αὐτῆς ἐπῆρεν ἀμφισβητεῖν ὑπὲρ τῆς ἀρχῆς. εἴλετο δὲ Λεωνυχίδης λόγων οὓς 4 Ἀρίσταν ποτὲ ἐς Δημάρατον τεχθέντα ἐξέβαλεν ὑπὸ ἀμαθίας οὐχ αὐτοῦ παῖδα εἶναι φήσας. τότε δὲ οἱ μὲν ἐς τὸ χρηστήριον οἱ Λακεδαιμόνιοι τὸ ἐν Δελφοῖς, ὥσπερ καὶ τὰ ἄλλα εἰώθεσαν, ἀνάγουσι καὶ τὸ ἀμφισβήτημα τὸ 213 ὑπὲρ Δημαράτου· ἢ δὲ σφισιν ἐχρησεν ἢ προμαντις ὁπόσα ἦν Κλεομένει κατὰ γνώμην. Δημάρατος μὲν δὴ 5 κατὰ ἐχθὸς τὸ Κλεομένους καὶ οὐ σὺν τῷ δικαίῳ βασιλείας ἐπαύθη, 5. Κλεομένην δὲ ὕστερον τούτων ἐπέλαβεν ἢ τελευτὴν μανέντα· ὡς γὰρ δὴ ἐλάβετο ξίφους, ἐτίτρωσκεν αὐτὸς αὐτόν καὶ διεξῆι τὸ σῶμα ἅπαν κόπτων τε καὶ λυμαινόμενος. Ἀργεῖοι μὲν δὴ τοῖς ἰκέταις τοῦ Ἄργου διδόντα αὐτὸν δίκην τέλος τοῦ βίου φασὶν εὐρέσθαι τοιοῦτον, Ἀθηναῖοι δὲ ὅτι ἐδήλωσε τὴν Ὀργάδα, Δελφοὶ δὲ τῶν δῶρων ἕνεκα ἃν τῇ προμαντιδίᾳ ἔδωκεν, ἀναπεισας ἐψευσμένα εἰπεῖν ἐς Δημάρατον. εἴη δ' ἂν καὶ 6 τὰ μνημίματα ἐκ τε ἡρώων ὁμοῦ καὶ θεῶν ἐς τὸ αὐτὸ τῷ Κλεομένει συνεληλυθότα, ἐπεὶ τοι καὶ ἰδίᾳ Πρωτεσίλαος ἐν Ἐλεοῦντι οὐδὲν ἤρωος Ἄργου φανερώτερος ἄνδρα Πέροσιν ἐτιμωρήσατο Ἀρταύκτην, καὶ Μεγαρεῦσιν οὐ ποτε θεῶν τῶν ἐν Ἐλευσίνι ὄντων ἐξεγένετο ἰλάσασθαι τὸ μῆνιμα γῆν ἐπεργασαμένοις τὴν ἱεράν. τὰ δὲ ἐς τοῦ μαντείου τὴν διάπειραν οὐδὲ τὸ παράπαν ἄλλον γε οὐδένα

7 ὅτι μὴ μόνον Κλεομένην τολμήσαντα ἴσμεν. Κλεομένει δὲ οὐκ οὐτῶν ἀρρένων παίδων ἐς Λεωνίδα τὸν Ἀναξανδρίδου, Δωριέως δὲ ἀπ' ἀμφοτέρων ἀδελφόν, κατέβαινε ἡ ἀρχή. 6. καὶ Ξέρξης τε τῆνικαῦτα ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα ἤγαγε τὸν λαόν, καὶ Λεωνίδας τριακοσίοις ὁμοῦ Λακεδαιμονίων ἀπήντησεν ἐς Θερμοπύλας. γεγόνασι μὲν δὴ πόλεμοι καὶ Ἑλλήνων πολλοὶ καὶ ἐς ἀλλήλους βαρβάρων, εὐαρίθμητοι δὲ ὁπόσους ἀνδρὸς ἑνὸς μάλιστα ἀρετὴ προήγαγεν ἐς πλεον δόξης, ὡς Ἀχιλλεύς τε τὸν πρὸς Ἴλιφ πόλεμον καὶ Μιλτιάδης τὸ Μαραθῶνι ἔργον. ἀλλὰ γὰρ τὸ Λεωνίδου κατόρθωμα ὑπερεβάλετο, ἐμοὶ δοκεῖν, τὰ 8 τε ἀνὰ χρόνον συμβάντα καὶ τὰ ἔτι πρότερον. Ξέρξη γὰρ βασιλέων, ὁπόσοι Μήδοις καὶ Πέρσαις ἐγένοντο ὕστερον, παρασχομένῳ μέγιστον φρόνημα καὶ ἀποδειξαμένῳ λαμ- 214 πρὰ οὕτω, κατὰ τὴν πορείαν Λεωνίδας σὺν ὀλίγοις, οὓς ἤγαγετο ἐς Θερμοπύλας, ἐγένετο ἂν ἐμποδῶν μηδὲ ἀρχὴν τὴν Ἑλλάδα ἰδεῖν αὐτὸν μηδὲ Ἀθηναίων ποτὲ ἐμπρῆσαι τὴν πόλιν, εἰ μὴ κατὰ τὴν ἀτραπὸν τὴν διὰ τῆς Οἰτης τείνουσαν περιαγαρῶν τὴν μετὰ Ὑδάρονου στρατιάν ὁ Τραχίνιος κυκλώσασθαι σφίσι τοὺς Ἕλληνας παρέσχε, καὶ οὕτω κατεργασθέντος Λεωνίδου παρήλθον ἐς τὴν 9 Ἑλλάδα οἱ βάρβαροι. 7. Πανσανίας δὲ ὁ Κλεομβρότου βασιλεὺς μὲν οὐκ ἐγένετο· ἐπιτροπεύων γὰρ Πλείσταρχον τὸν Λεωνίδου καταλειφθέντα ἔτι παῖδα ἐς Πλαταιάν τε Λακεδαιμονίους ἤγαγε καὶ ὕστερον ναυσὶν ἐς τὸν Ἑλλήσποντον. Πανσανίου δὲ τὸ ἔργον τὸ ἐς τὴν Κῶν γυ- ναῖκα ἐν ἐπαίνῳ τίθεμαι μάλιστα, ἦντινα ἀνδρὸς οὐκ ἀδόξου παρὰ Κῶν θυγατέρα οὖσαν Ἡγητορίδου τοῦ Ἀνταγόρου Φαρανδάτης ὁ Τεάσπιδος, ἀνὴρ Πέρσης, 10 παλλακὴν εἶχεν ἄκουσαν· ἐπεὶ δὲ Πλαταιᾶσι Μαρδόνιος τε ἔπεσεν ἐν τῇ μάχῃ καὶ ἀπώλοντο οἱ βάρβαροι, τὴν γυναικᾶ ὁ Πανσανίας ἀπέστειλεν ἐς τὴν Κῶν κόσμου τε,

ὄν ἐποίησατο ὁ Πέρσης αὐτῇ, καὶ τὴν ἄλλην ἀγομένην κατασκευήν. Μαρδονίου τε οὐκ ἠθέλησεν ὁ Πανσανίας ἀσχῶναι τὸν νεκρὸν κατὰ τὴν παραίνεσιν τοῦ Αἰγινήτου Λάμπωνος.

V. Πλείσταρχος μὲν οὖν ὁ Λεωνίδου νεωστὶ τὴν βασιλείαν παρεληφώς ἐτελεύτησε, Πλειστοάναξ δὲ ἔσχε τὴν ἀρχὴν ὁ Πανσανίου τοῦ Πλαταιᾶσιν ἡγήσαμένου. 2. Πλειστοάνακτος δὲ ἐγένετο Πανσανίας. οὗτος ἐς τὴν Ἀττικὴν ἀφίκετο ὁ Πανσανίας Θρασυβούλω καὶ Ἀθηναίοις πολέμιος τῷ λόγῳ, τοῖς δὲ ἄρχειν ἐπιτραπέ- σιν ὑπὸ Λυσάνδρου καταστησόμενος τὴν τυραννίδα ἐν βεβαίῳ. καὶ μάχῃ μὲν ἐνίκησεν Ἀθηναίων τοὺς ἔχοντας τὸν Πειραιᾶ, μετὰ δὲ τὴν μάχην αὐτίκα οἱ τὸν στρατὸν ἀπάγειν οἴκαδε ἤρσε, μηδὲ ἀνοσίων ἀνδρῶν τυραννίδα 215 αὔξοντα ἐπισπάσασθαι τῇ Σπάρτῃ τὸ ἀσχιστον ὄνειδῶν. 3. Ὡς δὲ ἐπανῆλθεν ἐξ Ἀθηναίων μαχεσάμενος ἄπρακτον 2 μάχην, ὑπάγουσιν αὐτὸν ἐς κρήσιν οἱ ἐχθροί. βασιλεῖ δὲ τῷ Λακεδαιμονίων δικαστήριον ἐκάθιζον οἱ τε ὀνομα- ζόμενοι γέροντες ὀκτώ καὶ εἴκοσιν ὄντες ἀριθμόν, καὶ ἡ τῶν ἐφόρων ἀρχή, σὺν δὲ αὐτοῖς καὶ ὁ τῆς οἰκίας βασι- λεὺς τῆς ἐτέρας. τέσσαρες μὲν δὴ καὶ δέκα τῶν γερόν- των, ἐπὶ δὲ αὐτοῖς Ἄγρις ὁ τῆς ἐτέρας οἰκίας βασιλεὺς, ἀδικεῖν τὸν Πανσανίαν κατέγνωσαν· τὸ δὲ ἄλλο ἀπέγνω δικαστήριον. 4. Μετὰ δὲ οὐ πολὺν χρόνον Λακεδαιμο- 3 νίαν συλλεγόντων ἐπὶ Θήβας στρατιάν, αἰτία δὲ ἦτις ἐγένετο προσέσται τῷ ἐς Ἀγησίλαου λόγῳ, τότε δὲ Λύ- σανδρος μὲν ἐς τὴν Φωκίδα ἀφικόμενος καὶ ἀναλαβὼν πανδημεὶ τοὺς Φωκέας, οὐδένα ἔτι ἐπισχῶν χρόνον ἐς τε Βοιωτίαν ἐλήλυθε καὶ προσβολὰς ἐποιεῖτο ἐς τὸ Ἀλιαρ- τίαν τεῖχος οὐκ ἐθελόντων ἀπὸ Θηβαίων ἀφίστασθαι. ἐσεληλύθεσαν δὲ ἤδη καὶ Θηβαίων καὶ Ἀθηναίων τινὲς κρύφα ἐς τὴν πόλιν, ὧν ἐπεξεληθόντων καὶ πρὸ τοῦ τεί-

χοις ταξαμένων ἄλλοι τε ἐνταῦθα Λακεδαιμονίων καὶ
 4 Λύσανδρος ἔπεσε. 5. Πανσανίας δὲ ὑστέρησε μὲν τοῦ
 ἀγῶνος παρὰ Τεγεατῶν καὶ ἐξ Ἀρκαδίας τῆς ἄλλης
 ἀθροῦζων δύναμιν· ὡς δὲ ἐς τὴν Βοιωτίαν ἀφίκετο,
 ἐπυνθάνετό [τε] τὴν τε ἦταν τῶν ὁμοῦ Λυσάνδρῳ καὶ
 αὐτοῦ Λυσάνδρου τὴν τελευτήν, ἐπήγε δὲ ὁμοῦ ἐπὶ τὰς
 Θήβας τὸν στρατὸν καὶ διανοεῖτο ὡς μάχης ἄρξων. ἐν-
 ταῦθα οἱ τε Θηβαῖοι [τὰ] ἐναντία ἐτάσσοντο, καὶ Θρασύ-
 βουλος ἀπέχειν οὐ πολὺ ἀπηγγέλλετο ἄγων τοὺς Ἀθη-
 ναίους· ἀνέμενε δὲ ἄρξαι Λακεδαιμονίους μάχης, ἄρ-
 ξασι δὲ αὐτὸς ἤδη κατὰ νότου σφίσιν ἐμελλεν ἐπικείσε-
 5 σθαι. ἔδεισεν οὖν ὁ Πανσανίας διπλοῦ στρατιωτικοῦ
 πολεμίων ἀνδρῶν μεταξὺ ἀποληφθῆναι, καὶ οὕτω σπον-
 δὰς τε πρὸς τοὺς Θηβαίους ἐποίησατο, καὶ τοὺς ὑπὸ τῷ
 Ἀλιαρτίῳ τείχει πεσόντας ἀνείλετο. τοῦτο Λακεδαιμο-
 νίοις μὲν ἐγένετο οὐ κατὰ γνώμην, ἐγὼ δὲ ἐπαίνῳ τῶνδε
 ἕνεκα τὸ βούλευμα· ἄτε γὰρ εὖ εἰδὼς ὁ Πανσανίας ὡς τὰ
 σφάλματα ἀεὶ Λακεδαιμονίοις γίνονται ἐν μέσῳ πολε- 216
 μίων ἀποληφθεῖσι, τό τε ἐν Θερμοπύλαις καὶ ἐν τῇ
 Σφακτηρίᾳ νήσῳ δεῖμα ἐποίησατο μὴ σφίσι καὶ αὐτὸς
 6 τρίτου γένηται κακοῦ πρόφασις. 6. Τότε δὲ ἐν αἰτία
 ποιουμένων τῶν πολιτῶν τὴν βραδυνήτα αὐτοῦ τὴν ἐς
 Βοιωτίαν οὐχ ὑπέμεινε ἐσελθεῖν ἐς δικαστήριον, Τε-
 γεᾶται δὲ αὐτὸν τῆς Ἀθηναῖς ἰκέτην ἐδέξαντο τῆς Ἀλέας.
 ἦν δὲ ἄρα τὸ ἱερὸν τοῦτο ἐκ παλαιοῦ Πελοποννησίοις
 πᾶσιν αἰδέσιμον, καὶ τοῖς αὐτόθι ἰκετεύουσιν ἀσφάλειαν
 μάλιστα παρείχετο· ἐδήλωσαν δὲ οἱ τε Λακεδαιμόνιοι
 τὸν Πανσανίαν καὶ ἔτι πρότερον τούτου Λεωτυχίδην,
 καὶ Ἀργεῖοι Χρυσίδα, καθεζομένους ἐνταῦθα ἰκέτας,
 7 οὐδὲ ἀρχὴν ἐξαίτησαι θελήσαντες. 7. Πανσανίου δὲ
 φνυγόντος οἱ μὲν παῖδες Ἀρησιόπολις καὶ Κλεόμβροτος
 νέοι παντάπασιν ἔτι ἦσαν, Ἀριστόδημος δὲ ἐπετρόπτευεν

αὐτοὺς γένους ἐγγύτατα ᾧ· καὶ τὸ ἐν Κορίνθῳ Λακε-
 δαιμονίων κατόρθωμα Ἀριστοδήμου σφίσιν ἐγένετο
 ἡγουμένον. 8. Ἀρησιόπολις δὲ ἐπεὶ τὴν βασιλείαν ἔσχεν 8
 αὐξηθεῖς, Πελοποννησίων πρώτοις ἐπολέμησεν Ἀργεῖ-
 οισ. ὡς δὲ ἐκ τῆς Τεγεατῶν ἐς τὴν Ἀργολίδα ἦγαγε τὸν
 στρατὸν, πέμπουσι κήρυκα οἱ Ἀργεῖοι σπεισόμενον
 πρὸς Ἀρησιόπολιν σφίσι πατρῷους δὴ τινὰς σπονδὰς ἐκ
 παλαιοῦ καθεστῶσας τοῖς Λωριεῦσι πρὸς ἀλλήλους.
 ὁ δὲ οὔτε τῷ κήρῳ ἐσπείσατο καὶ προῖων ὁμοῦ τῇ στρα-
 τιᾷ τὴν γῆν ἐφθειρεν. ἔσεισέ τε δὴ ὁ θεός, καὶ ὁ Ἀρησι-
 πόλις οὐδ' οὕτω τὴν δύναμιν ἀπάξειν ἐμελλεν· καίτοι
 Λακεδαιμονίοις μάλιστα Ἑλλήνων [ώσαύτως δὲ καὶ
 Ἀθηναίοις,] δεῖμα αἱ διοσημεῖαι παρείχοντο. καὶ ὁ μὲν 9
 217 ὑπὸ τὸ τεῖχος κατεστρατοπεδεύετο ἤδη τὸ Ἀργείων, καὶ
 οὐ παρῖει σείων ὁ θεός, καὶ τινες καὶ ἀπώλοντο τῶν στρα-
 τιωτῶν κεραυνωθέντες, τοὺς δὲ καὶ ἐκφρονὰς ἐποίησαν
 αἱ βρονταί. οὕτω μὲν δὴ ἐκ τῆς Ἀργολίδος ἀνέξεν ἄκων,
 9. ἐπὶ δὲ Ὀλυνθίους ἐποιεῖτο αὐθις στρατείαν.
 κρατοῦντα δὲ αὐτὸν τῷ πολέμῳ, καὶ ἡρηκότα τῶν τε
 ἄλλων πόλεων τῶν ἐν Χαλκιδεῦσι τὰς πολλὰς καὶ αὐτὴν
 ἐλπίζοντα ἀβροῦσιν τὴν Ὀλυνθον, νόσος τε ἐξαίφνης καὶ
 θάνατος ἐπέλαβεν ἀπ' αὐτῆς.

VI. Ἀρησιπόλιδος δὲ ἄπαιδος τελευτήσαντος ἐς
 Κλεόμβροτον περιήλθεν ἡ ἀρχή, καὶ ὑπὸ ἡγεμόνι τούτῳ
 Βοιωτῶν ἐναντία ἡγωνίσαντο ἐν Δεύκροις. Κλεόμβρο-
 τος δὲ αὐτὸς γενόμενος ἀνὴρ ἀγαθὸς ἀρχομένης ἔτι
 ἔπεσε τῆς μάχης. μάλιστα δὲ πῶς ἐπὶ πταίσμασιν ἐθέλει
 μεγάλοις προαφαιρεῖσθαι τὸν ἡγεμόνα ὁ δαίμων, καθὰ
 δὴ καὶ Ἀθηναίων ἀπήγευ Ἴπποκράτην τε τὸν Ἀρίφρονος
 στρατηγοῦντα ἐπὶ Δηλίῳ καὶ ὕστερον ἐν Θεσσαλίᾳ Λεω-
 σθένην.

Κλεομβρότου δὲ ὁ μὲν πρεσβύτερος τῶν παιδῶν 2

Ἀργεῖοις παρέσχετο μέγα οὐδὲν ἐς μνήμην, Κλεομένης δὲ ὁ νεώτερος μετὰ τὸν ἀδελφὸν τελευτήσαντα ἔσχε τὴν ἀρχήν. γενομένων δὲ αὐτῶ παίδων Ἀκροτάτου καὶ ἐπ' αὐτῶ Κλεωνύμου, κατήγαγε τὸ χρεῶν Ἀκροτάτου ἐπιπρότερον ἢ αὐτὸν Κλεομένην, 2. καὶ ὡς Κλεομένης ἀπέθανεν ὕστερον, ἐς ἀντιλογίαν ἀφίκοντο ὑπὲρ τῆς βασιλείας Κλεωνύμου τε ὁ Κλεομένης καὶ Ἀρεῦς ὁ Ἀκροτάτου. δικάζουσιν οὖν οἱ γέροντες Ἀρεῖ τῶ Ἀκροτάτου καὶ 3 οὐχὶ Κλεωνύμου πατρῶαν εἶναι τὴν τιμὴν. Κλεωνύμω δὲ ἀπελαθέντι τῆς βασιλείας περισσῶς δὴ τι ὁ θυμὸς εἶλε, καὶ αὐτὸν οἱ ἔφοροι καὶ ἄλλοις γέρασι ψυχαγοῦντες καὶ ἐπὶ ταῖς δυνάμεσιν ἐφιστάντες ἄρχοντα παρ- 218 ἦρον μὴ ποτε πολέμιον γενέσθαι τῇ Σπάρτῃ. τέλος δὲ ὁ μὲν πολλὰ τε καὶ ἐχθρὰ ἐς τὴν πατρίδα ἐτόλμησε, καὶ Πύρρον τὸν Αἰακίδου σφίσις ἐπηγάγετο ἐς χώραν. 4 3. Ἀρεῶς δὲ ἐν Σπάρτῃ τοῦ Ἀκροτάτου βασιλεύοντος Ἀντίγονος ὁ Δημητρίου πεζῶ τε καὶ ναυσὶν ἐπὶ Ἀθήνας στρατεύει. τοῖς δὲ Ἀθηναίοις ἀμυνοῦντες ἀφίκοντο μὲν ὁ Αἰγυπτίων ὁμοῦ Πατρόκλω στόλος, ἐξίασι δὲ καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι πανδημί, τὸν βασιλεῖα ἠγεῖσθαι σφίσις 5 Ἀρεῖα ἐπιτάξαντες. περικαθημένοι δὲ Ἀντιγόνου τὰς Ἀθήνας καὶ τῆς ἐσόδου τῆς ἐς τὴν πόλιν τὰ Ἀθηναίων συμμαχικὰ εἰργοντος, Πάτροκλος ἀποστέλλων ἀγγέλουσ προέτρπε Λακεδαιμονίους καὶ Ἀρεῖα ἄρχειν πρὸς Ἀντιγόνου μάχης, ἐκείνων δὲ ἀρξάντων, οὕτω καὶ αὐτὸς κατὰ νότου τοῖς Μακεδόσιν ἔφασκεν ἐπικείσεσθαι· πρότερον δὲ οὐκ εἰκὸς εἶναι σφᾶς Αἰγυπτίους τε ὄντας καὶ ναύτας Μακεδόσιν ἐπιέναι πεζῇ. Λακεδαιμόνιοι μὲν δὴ παρακινδυνεύειν ὤρμητο Ἀθηναίων τε εὐνοία καὶ τι καὶ ἄξιον μνήμης ἐς τοὺς ἔπειτα ἐργάσασθαι προθυμούμε- 6 νοι. Ἀρεῦς δέ, ὡς σφίσι τὰ ἐπιτήδεια ἐξανήλωτο, ἀπήγεν ὀπίσω τὴν στρατιάν. ταμιεύεσθαι γὰρ τὴν ἀπόνοιαν

ἐς τὰ οἰκεία ἠξίου, καὶ μὴ ἀφειδῶς ἐπ' ἄλλοις ἀναορῆσαι. τοῖς δὲ Ἀθηναίοις ἀντισχοῦσιν ἐπὶ μακρότατον ἐποιήσατο Ἀντίγονος εἰρήνην, ἐφ' ᾧ τέ σφίσις ἐπαγάγη φρουρὰν ἐς τὸ Μουσεῖον. καὶ τοῖς μὲν ἀνὰ χρόνον αὐτὸς ἐξήγαγεν ἐκουσίως τὴν φρουρὰν ὁ Ἀντίγονος, Ἀρεῶς δὲ ἐγένετο υἱὸς Ἀκροτάτου, τοῦ δὲ Ἀρεῦς, ὃς ὀκτῶ μάλιστα ἔτη γενοῦς τελευτᾷ νόσῳ. 4. Καί, ἐλείπετο γὰρ τῆς 7 Εὐρυσθένουσ οἰκίας γένος τὸ πρὸς ἀνδρῶν Λεωνίδας ὁ Κλεωνύμου, παντάπασιν ἤδη γέρον, τοῦτω διδοῦσιν οἱ Λακεδαιμόνιοι τὴν ἀρχήν. τῷ δὲ Λεωνίδῳ διάφορος ἐτύγχανεν ὢν ἐς τὰ μάλιστα Ἀύσανδρος, ἀπόγονος Ἀυσάνδρου τοῦ Ἀριστοκρίτου. οὗτος προσποιεῖται Κλεόμβροτον θυγατέρα ἔχοντα Λεωνίδου· τοῦτον δὲ οἰκειωσά- 219 μενος ἐπήγε Λεωνίδα καὶ ἄλλα ἐγκλήματα καὶ ὄρκους αὐτὸν Κλεωνύμω τῷ πατρὶ ὁμοῦσαι παῖδα ὄντα ἐπὶ ὀλέθρῳ τῆς Σπάρτης. ἐπαύθη τε δὴ Λεωνίδας βασιλείας, 8 καὶ ἀντ' αὐτοῦ Κλεόμβροτος ἔσχε τὴν τιμὴν. εἰ μὲν δὴ ὁ Λεωνίδας ἐπέτρπε τῷ θυμῷ καὶ Δημαράτῳ τῷ Ἀρίστωνος κατὰ ταῦτα ἀπεχώρησεν ἤτοι παρὰ τὸν ἐν Μακεδονίᾳ βασιλεύοντα ἢ τὸν Αἰγύπτιον, ὁ δὲ καὶ μεταγρόντων ἂν Σπαρτιατῶν ὄνατο οὐδέν. νῦν δὲ ἐπιβαλόντων οἱ φυγὴν τῶν πολιτῶν ἀφίκετο ἐς Ἀρκαδίαν· ἐκεῖθεν δὲ ἔτεσιν ὕστερον οὐ πολλοῖς κατὰγονσί τε αὐτὸν Λακεδαιμόνιοι καὶ αὐθις βασιλεῖα ἐποιήσαντο. 5. Κλεομένει δὲ τῷ 9 Λεωνίδου τὰ τε ἄλλα ὅποια ἐς τόλμαν ὁμοῦ καὶ ἀνδρείαν ὑπῆρξε, καὶ ὡς ἐπαύσαντο ἐξ ἐκείνου Σπαρτιατῶν βασιλευόμενοι, πρότερον ἐτι ἐδήλωσέ μοι τὰ ἐς τὸν Σικνώμιον Ἄρατον. προσεπελάβετο δὲ ὁ λόγος μοι καὶ τρόπον ὄντινα ἐν Αἰγύπτῳ Κλεομένης ἐτελεύτησε.

VII. Γένους μὲν δὴ τοῦ Εὐρυσθένουσ, καλουμένων δὲ Ἀγιάδων, Κλεομένης ὁ Λεωνίδου βασιλεὺς ὕστατος ἐγένετο ἐν Σπάρτῃ· τὰ δὲ ἐς τὴν οἰκίαν τὴν ἐτέραν τοιάδε

ἤκουσα εἶναι. Προκλῆς ὁ Ἀριστοδήμου τῷ παιδί ὄνομα τίθεται Σόου. Εὐρυπῶντα δὲ τὸν Σόου φασὶν εἰς τοσοῦτον ἀφικέσθαι δόξης ὡς καὶ τὴν οἰκίαν ταύτην Εὐρυπωντίδας ὄνομα ἀπ' αὐτοῦ λαβεῖν, Προκλείδας ἐς ἐκεῖνον καλουμένους. 2. Εὐρυπῶντος δὲ υἱὸς γίνεταί Πρωτανίς. ἐπὶ μὲν δὴ Πρωτανίδος τοῦ Εὐρυπῶντος τὸ ἔχθος τε Λακεδαιμονίοις ἤρξατο τὸ ἐς Ἀργείους, καὶ ἐτι τοῦ ἐγκλήματος τούτου πρότερον Κυνουρεῦσιν ἐπολέμησάν· τὰς δὲ ἐφεξῆς ταύτη γενεάς, Εὐνόμου τε τοῦ Πρωτανίδος καὶ Πολυδέκτου τοῦ Εὐνόμου βασιλευόντων, ἐν εἰρήνῃ 3 διατέλεσεν οὐσα ἢ Σπάρτῃ. 3. Χαρίλλος δὲ ὁ Πολυδέκτου τὴν τε γῆν ἐδήλωσεν Ἀργείοις, οὗτος γὰρ καὶ ὁ ἐς τὴν Ἀργολίδα ἐσβαλὼν, καὶ ἔτεσιν οὐ πολλοῖς ὕστερον ὑπὸ ἡγεμονίᾳ Χαρίλλῳ γίνεταί καὶ ἡ Σπαρτιατῶν ἐπὶ Τεγεάτας ἐξοδος, ὅτε οἱ Λακεδαιμόνιοι Τεγεάτας αἰρήσειν 220 ἤλπισαν καὶ ἀποτεμεῖσθαι τῆς Ἀρκαδίας τὸ Τεγεατῶν 4 πεδίον, ὑποῦλφ μαντεύματι ἐπελθόντες. 4. μετὰ δὲ Χαρίλλον τελευτήσαντα Νικάνδρος ὁ Χαρίλλου διαδέχεται τὴν ἀρχὴν· καὶ τὰ Μεσσηνίων ἐς Τήλεκλον τὸν τῆς ἐτέρας βασιλέα οἰκίας ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Λιμνάδος συμβάντα ἐπὶ Νικάνδρου γίνεταί βασιλεύοντος. ἐσέβαλε δὲ καὶ ἐς τὴν Ἀργολίδα ὁ Νικάνδρος στρατιᾶ, καὶ τὰ πολλὰ ἐκάκωσε τῆς χώρας. μετασχόντες δὲ Ἀσιναῖοι Λακεδαιμονίοις τοῦ ἔργου δίκην μετ' οὐ πολὺ Ἀργείοις ἀπέδοσαν σὺν με- 5 γάλῳ πατρίδος τε ὀλέθρῳ καὶ φυγῇ τῇ σφετέρῃ. 5. Θεόπομπου δὲ τὸν Νικάνδρου, βασιλεύσαντα μετὰ Νικάνδρου, μέλλει καὶ αὐθις ὁ λόγος μοι προσθήσειν προσελθόντι ἐς τὴν Μεσσηνίαν συγγραφῆν. Θεοπόμπου δὲ ἐτι ἔχοντος τὴν ἀρχὴν ἐν Σπάρτῃ γίνεταί καὶ ὁ περὶ τῆς Θυρεάτιδος καλουμένης χώρας Λακεδαιμονίοις ἀγῶν πρὸς Ἀργείους. Θεόπομπος δὲ αὐτὸς οὐ μετέσχε τοῦ ἔργου γῆρα καὶ ὑπὸ λύπης τὸ πλεόν· Ἀρχίδαμον γὰρ Θεοπόμ-

που ζῶντος ἐτι ἐπιλαμβάνει τὸ χρεῶν. οὐ μὴν ἄπαις ἐτε- 6 λεύτησεν ὁ Ἀρχίδαμος, Ζευξίδαμον δὲ ἀπολιπὼν υἱόν. Ζευξίδαμου δὲ Ἀναξίδαμος ὁ παῖς ἐκδέχεται τὴν ἀρχὴν· 6. ἐπὶ τούτου Μεσσηνιοὶ φεύγουσιν ἐκ Πελοποννήσου, πολέμῳ τὸ δεύτερον κρατηθέντες ὑπὸ Σπαρτιατῶν. Ἀναξίδαμου δὲ υἱὸς ἐγένετο Ἀρχίδαμος, Ἀρχίδαμου δὲ Ἀγησικλῆς· καὶ σφισιν ὑπῆρξεν ἀμφοτέροις τὸν βίον διατελέσαι πάντα ἐν ἡσυχίᾳ καὶ πολέμων οὐσιν ἐκτός. 7. Ἀρίστωνι δὲ τῷ Ἀγησικλέους ἀγαγομένῳ γυναικῆ ἦν- 7 τινά παρθένων μὲν τῶν ἐν Λακεδαίμονι εἶναι φασὶν ἀσχιστήν, γυναικῶν δὲ τὸ εἶδος καλλίστην ὑπὸ Ἑλένης γε- 221 νέσθαι, ταύτην ἀγαγομένῳ τῷ Ἀρίστωνι ἐγένετο υἱὸς Δημάρατος ἐν μόνους μηνῶν ἑπτὰ. καὶ αὐτῷ μετὰ τῶν ἐφόρων καθημένῳ τηρικαῦτα ἐν βουλῇ ἦλθεν οἰκίτης ἀπαγγέλλων τετέχθαι οἱ παῖδα. Ἀρίστων δὲ ἐπῶν τῶν ἐν Ἰλιάδι ἐς τὴν Εὐρουσθέως γένεσιν πεποιημένος λήθην, ἢ μηδὲ ἀρχὴν συνεῖς αὐτῶν, οὐκ ἔφη τῶν μηνῶν ἕνεκα αὐτοῦ τὸν παῖδα εἶναι. τοῦτον μὲν δὴ τῶν εἰρημένων 8 μετάνοια ἔλαβεν ὕστερον· Δημάρατον δὲ βασιλεύοντα καὶ τὰ τε ἄλλα εὐδοκιμοῦντα ἐν Σπάρτῃ καὶ ἀπὸ τῶν Πεισιστρατιδῶν Κλεομένει συνελευθερώσαντα Ἀθηναίους, ἢ τε Ἀρίστωνος ἀγνωμοσύνη καὶ τὸ ἔχθος τὸ Κλεομένους ἐποίησεν ἰδιώτην. καὶ τοῦ μὲν παρὰ βασιλέα Λαρεῖον ἐλθόντος ἐς Πέρισσας ἐπὶ πολὺν ἐν τῇ Ἀσίᾳ χρόνον διαμεῖναι τοὺς ἀπογόνους φασί· 8. Λεωτυχίδης δὲ 9 ἀντὶ Δημαράτου γενόμενος βασιλεὺς μετέσχε μὲν Ἀθηναίοις καὶ Ἀθηναίων τῷ στρατηγῷ Ξανθίππῳ τῷ Ἀρίφρονος τοῦ ἔργου τοῦ πρὸς Μυκάλη, ἐστράτευσε δὲ ὕστερον τούτων καὶ ἐπὶ τοὺς Ἀλευάδας ἐς Θεσσαλίαν. καὶ οἱ καταστρέψασθαι Θεσσαλίαν πᾶσαν ἔξδον ὅτε αἰετικῶντι ἐν ταῖς μάχαις, δῶρα ἔλαβε παρὰ τῶν Ἀλευαδῶν. ὑπαρόμενος δὲ ἐν Λακεδαίμονι ἐς δίκην ἔφυγεν ἐθελου- 10

τῆς ἐς Τερέαν. καὶ ὁ μὲν αὐτόθι τὴν Ἀθηναίων τὴν Ἀλέαν
 ἰκέτευε, Λεωνυχίδου δὲ ὁ μὲν παῖς Ζευξίδαμος ζῶντος
 ἔτι Λεωνυχίδου καὶ οὐ πεφνευγόςτος πα τελευτῆ νόσφ,
 9. Ἀρχίδαμος δὲ ὁ Ζευξίδαμου μετὰ Λεωνυχίδην ἀπελ-
 θόντα ἐς Τερέαν ἔσχε τὴν ἀρχήν. οὗτος Ἀρχίδαμος Ἀθη-
 ναίοις μάλιστα ἐκάκωσε τὴν χώραν, στρατῶ τε ἐσβάλλων
 ἐς γῆν τὴν Ἀττικὴν ἀνὰ πᾶν ἔτος, καὶ ὁπότε ἐσβάλοι, διὰ
 πάσης ἐπεξήει φθειρών, καὶ Πλαταιέων Ἀθηναίοις ὄντων 222
 11 εὐνων πολιορκία τὸ ἄστυ εἶλεν. οὐ μὴν τὸν πόλεμόν γε
 τὸν Πελοποννησίων καὶ Ἀθηναίων γενέσθαι συνέσπεν-
 σεν, ἀλλὰ καὶ ἐς ὅσον δυνάμεως ἦκε, διαμεῖναι σφισιν
 ἔπρασσε τὰς σπονδάς. 10. Σθενελαΐδας δὲ ἐς τε ἄλλα
 ὦν οὐκ ἀδύνατος ἐν Λακεδαιμόνι καὶ ἐφορεύων ἐν τῷ
 τότε τοῦ πολέμου μάλιστα ἐγένετο αἴτιος. καὶ ὁ πόλεμος
 οὗτος εὐ τὴν Ἑλλάδα ἔτι βεβηκυῖαν διέσεισεν ἐκ βά-
 θρων, καὶ ὕστερον Φίλιππος ὁ Ἀμύντου σαθρὰν ἤδη καὶ
 οὐ παντάπασιν ὑγιή προσκατήρειψεν αὐτήν.

VIII. Ἀρχίδαμου δέ, ὡς ἐτελεύτα, καταλιπόντος
 παῖδας Ἄγρις τε πρεσβύτερος ἦν ἡλικία καὶ παρέλαβεν
 ἀντὶ Ἀρησιλάου τὴν ἀρχήν. ἐγένετο δὲ Ἀρχίδαμω καὶ
 θυγάτηρ, ὄνομα μὲν Κυνίσκα, φιλοτιμώτατα δὲ ἐς τὸν
 ἀγῶνα ἔσχε τὸν Ὀλυμπικόν, καὶ πρώτη τε ἵπποτρόφησε
 γυναικῶν καὶ νίκην ἀνείλετο Ὀλυμπικὴν πρώτη. Κυ-
 νίσκας δὲ ὕστερον γυναιξὶ καὶ ἄλλαις καὶ μάλιστα ταῖς ἐκ
 Λακεδαιμόνος γερόναςιν Ὀλυμπικαὶ νῖκαι, ὦν ἐπιφανέ-
 2 στέρα ἐς τὰς νίκας οὐδεμία ἐστὶν αὐτῆς. δοκοῦσι δὲ οἱ
 Σπαρτιαῖται μοι ποίησιν καὶ ἔπαινον τὸν ἀπ' αὐτῆς ἡμι-
 στα ἀνθρώπων θανμάσαι. ὅτι γὰρ μὴ τῇ Κυνίσκῃ τὸ ἐπί-
 γραμμα ἐποίησεν ὅστις δὴ, καὶ ἔτι πρότερον Πανσανία
 τὸ ἐπὶ τῷ τρίποδι Σιμωνίδης τῷ ἀνατεθέντι ἐς Δελφούς,
 ἄλλο [δὲ] γε παρά ἀνδρὸς ποιητοῦ Λακεδαιμονίων τοῖς
 3 βασιλεῦσιν οὐδὲν ἐστὶν ἐς μνήμην. 2. Ἐπὶ δὲ Ἄγριδος τοῦ

Ἀρχίδαμου βασιλεύοντος Λακεδαιμονίοις ἄλλα τε ἐγέ-
 νετο ἐς Ἡλείους ἐγκλήματα, καὶ τοῦ ἀγῶνος τοῦ Ὀλυμ-
 πικοῦ καὶ ἱεροῦ τοῦ Ὀλυμπιασιν ὑπ' αὐτῶν εἰργόμε-
 223 νοι μάλιστα ἤχθοντο. ἀποστέλλουσιν οὖν κήρυκα ἐπί-
 ταγμα φέροντα Ἡλείοις Λεπρεάτας τε αὐτονόμους ἀφιέ-
 ναι καὶ ὅσοι τῶν περιοίκων ἄλλοι σφισιν ἦσαν ὑπήκοοι.
 ἀποκριναμένων δὲ Ἡλείων ὡς ἐπειδὴν τὰς περιοικίδας
 τῆς Σπάρτης πόλεις ἴδωσιν ἐλευθέρας, οὐδὲ αὐτοὶ μελλή-
 σουσιν ἔτι ἀφιέναι τὰς ἑαυτῶν, οὕτω Λακεδαιμόνιοι καὶ
 ὁ βασιλεὺς Ἄγρις ἐσβάλλουσιν ἐς τὴν Ἡλείαν. τότε μὲν 4
 δὴ τοῦ θεοῦ σείσαντος ὀπίσω τὸ στράτευμα ἀπεχώρησεν
 ἄχρι Ὀλυμπίας καὶ τοῦ Ἀλφειοῦ προελθόντες· τῷ δὲ
 ἐφεξῆς ἔτει τὴν τε χώραν ἐδήσασεν ὁ Ἄγρις καὶ ἤλασε τῆς
 λείας τὴν πολλήν. Ξενίας δὲ ἀνὴρ Ἡλείος Ἀριδί τε ἰδία
 ξένος καὶ Λακεδαιμονίων τοῦ κοινοῦ πρόξενος ἐπανέστη
 τῷ δήμῳ σὺν τοῖς τὰ χρήματα ἔχουσι· πρὶν δὲ Ἄγριν καὶ
 τὸν στρατὸν ἀφίχθαι σφισιν ἀμύνοντας, Θρασυδαῖος
 προεστηκώς τότε τοῦ Ἡλείων δήμου μάχη Ξενίαν καὶ
 τοὺς σὺν αὐτῷ κρατήσας ἐξέβαλεν ἐκ τῆς πόλεως. Ἄγρις 5
 δὲ ὡς ἀπήγαγεν ὀπίσω τὴν στρατιάν, Ἀυσίστρατον
 Σπαρτιατὴν καὶ μοῖραν τε τῆς δυνάμεως καὶ Ἡλείων κα-
 ταλείπει τοὺς φυγάδας μακουργεῖν σφᾶς ὁμοῦ Λεπρεά-
 ταις τὴν χώραν. τρίτῳ δὲ ἔτει τοῦ πολέμου Λακεδαιμό-
 νιοι μὲν καὶ Ἄγρις παρεσκευάζοντο ὡς ἐς τὴν Ἡλείαν καὶ
 τότε ἐσβαλοῦντες· οἱ δὲ Ἡλεῖοι καὶ Θρασυδαῖος, κεκα-
 κωμένοι γὰρ ἐς τὸ ἔσχατον ἦσαν, συγχωροῦσι μήτε τῶν
 περιοίκων ἔτι ἄρχειν καὶ τοῦ ἄστεως κατερεῖψαι τὸ τεῖ-
 χος, Λακεδαιμονίους τε ἐν Ὀλυμπία καὶ θύειν τῷ θεῷ
 καὶ τὸν ἀγῶνα ἐξεῖναι σφισιν ἀγωνίζεσθαι. 3. Ἐνέβαλλε 6
 δὲ καὶ ἐς τὴν Ἀττικὴν συνεχῶς ὁ Ἄγρις στρατιᾶ, καὶ ἐπε-
 τείχισε φρούριον Ἀθηναίοις τὸ ἐν Δεικείᾳ· καταλυ-
 θέντος δὲ ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς τοῦ Ἀθηναίων ναυτικοῦ
 14*

Λύσανδρος ὁ Ἀριστοκρίτου καὶ Ἄγρις ὄρκους μὲν θεῶν 224
 ὑπερεβησαν, οὓς ἄμοσαν Ἀθηναίους ἐν κοινῷ Λακεδαι-
 μόνιοι, κατὰ σφῶς δὲ αὐτοὶ καὶ οὐ μετὰ Σπαρτιατῶν τοῦ
 κοινοῦ τὸ βούλευμα ἐς τοὺς συμμαχοὺς ἐξήνεγκαν ἐκ-
 7 κόψαι προορίζουσας τὰς Ἀθήνας. τὰ μὲν οὖν ἐς πόλεμον
 μάλιστα ἐπίσημα τοιαῦτα ὑπέρχε τῷ Ἄγριδι· 4. προπέ-
 τειαν δὲ τὴν Ἀρίστωνος ἐς Δημάρατον καὶ Ἄγρις ἐς τὸν
 παῖδα ἔσχε Λεωτυχίδην, καὶ οἱ κατὰ τινα οὐκ ἀγαθὸν
 δαίμονα ἐσῆλθεν ἐς ἐπήκοον τῶν ἐφόρων εἰπεῖν ὡς οὐχ
 αὐτοῦ νομίζοι Λεωτυχίδην. ἐπέλαβε μέντοι καὶ Ἄγριν με-
 τάνοια ὕστερον, καὶ, ἔφερον γὰρ τηρικαῦτα οἰκαδὲ ἐξ
 Ἀρκαδίας αὐτὸν νοσοῦντα, ὡς ἐγίνετο ἐν Ἡραίᾳ, καὶ τὸ
 πληῆθος μάρτυρας ἐποιεῖτο ἢ μὴν Λεωτυχίδην ἑαυτοῦ
 παῖδα ἠγεῖσθαι, καὶ σφίσι σὺν ἱεσία τε καὶ δακρυοῖς
 ἐπέσκηπτε πρὸς Λακεδαιμονίους ταῦτα ἀπαγγέλλειν.
 85. Μετὰ δὲ Ἄγριν ἀποθανόντα ἀπήλαυνεν Ἀγησίλαος τῆς
 βασιλείας Λεωτυχίδην ἐς μνήμην ἄγων Λακεδαιμονίους
 τὰ ὑπὸ Ἄγριδος ποτε λεχθέντα ἐς τὸν Λεωτυχίδην. ἀφί-
 κοντο δὲ καὶ οἱ ἐξ Ἡραίας Ἀρκαδῆες, καὶ ἦσαν τῷ Λεω-
 τυχίδῃ μάρτυρες ὅποσα Ἄγριδος τελευτῶντος ἦκουσαν.
 9 τῷ δὲ Ἀγησίλαῳ καὶ Λεωτυχίδῃ παρέσχευ ἐς πλεόν τὸ
 μάντευμα ἀντιλογίαν τὸ ἐκ Δελφῶν, γερονδὸς μὲν ἐκεῖ,
 ἔχον δὲ οὕτω·

φράζεο δὴ, Σπάρτη, καίπερ μεγαλαυχὸς εἶσθα,

μὴ σέθεν ἀρτίποδος βλάστη χωλὴ βασιλεία.

δηρὸν γὰρ μόχθοι σε κατασχέσουσιν ἄελπτοι

φθερσίβροτόν τ' ἐπὶ κῦμα κυκωομένου πολέμοιο.

10 τότε οὖν Λεωτυχίδης μὲν ἐς Ἀγησίλαον ταῦτα ἔφρασκεν 225
 εἰρησθαι, τὸν γὰρ δὴ ἕτερον τῶν ποδῶν ἐπεπήρωτο ὁ
 Ἀγησίλαος, Ἀγησίλαος δὲ ἐς Λεωτυχίδην αὐτὰ ἔτρεπεν
 οὐ γνήσιον ὄντα Ἄγριδος. Λακεδαιμόνιοι δέ, καίπερ ἐπὶ
 σφίσι δὲ οὐκ ἐπανήγαγον τὸ ἀμφισβήτημα ἐς Δελ-

φούς· αἴτιος δ' ἐμοὶ δοκεῖν Λύσανδρος ἐγένετο ὁ Ἀριστο-
 κρίτου (Ἀγησίλαῳ) συσπεύδων ἐξ ἅπαντος τὴν βασιλείαν
 γενέσθαι.

IX. Βασιλεύει τε δὴ Ἀγησίλαος ὁ Ἀρχιδάμου, καὶ
 Λακεδαιμονίους ἤρσεε διαβῆναι ναυσὶν ἐς τὴν Ἀσίαν
 Ἀρταξέρξην τὸν Δαρείου αἰρήσοντας· ἐδιδάσκοντο γὰρ
 ὑπὸ τε ἄλλων τῶν ἐν τέλει καὶ μάλιστα ὑπὸ Λυσάνδρου
 μὴ τὸν Ἀρταξέρξην σφίσι ἐν τῷ πρὸς Ἀθηναίους πο-
 λέμῳ, Κῦρον δὲ εἶναι τὸν τὰ χρήματα διδόντα ἐς τὰς
 ναῦς. Ἀγησίλαος δέ, ἀπεδείχθη γὰρ διαβιβάσαι τε ἐς
 τὴν Ἀσίαν τὸν στρατὸν καὶ δυνάμειος ἡγεμῶν τῆς περὶ
 περιεπέμπευ ἐς τε Πελοπόννησον πλὴν Ἀργούς καὶ ἐς
 τοὺς Ἑλληνας τοὺς ἐκτὸς Ἴσθμοῦ, συμμαχεῖν σφίσι
 ἐπαγγέλλων. Κορίνθιοι μὲν οὖν, καίπερ ἐς τὰ μάλιστα 2
 ἔχοντες προθύμως μετασχεῖν τοῦ ἐς τὴν Ἀσίαν στόλον,
 κατακαυθέντος σφίσι ἐξαίφνης ναοῦ Διὸς ἐπίκλησιν
 Ὀλυμπίου, ποιησάμενοι πονηρὸν οἰωνὸν καταμένουσιν
 ἄκουτες. Ἀθηναίους δὲ ἦν μὲν ἢ πρόφασις ἐκ τοῦ Πε-
 λοποννησίου πολέμου καὶ ἐκ νόσου τῆς λοιμῶδους ἐπα-
 νήκειν τὴν πόλιν ἐς τὴν πρότερόν ποτε οὖσαν εὐδαιμο-
 νίαν· πυνθανόμενοι δὲ δι' ἀγγέλων ὡς Κόνων ὁ Τιμο-
 θεοῦ παρὰ βασιλεῖα ἀναβεβηκῶς εἶη, κατὰ τοῦτο ἠσύχα-
 ζον μάλιστα. ἀπεστάλη δὲ καὶ ἐς Θήβας πρεσβεύειν Ἀρι- 3
 στομηνίδας, μητρὸς μὲν τῆς Ἀγησίλαου πατῆρ, Θηβαίοις
 δὲ εἶχεν ἐπιτηδεῖως καὶ ἐγερόναι τῶν δικαστῶν οἱ Πλα-
 ταιεῦσιν ἄλόντος τοῦ τείχους ἀποθανεῖν τοὺς ἐγκατα-
 226 ληφθέντας ἐγνώσαν. Θηβαῖοι μὲν οὖν κατὰ τὰ αὐτὰ
 Ἀθηναίους ἀπείπαντο, οὐ φάμενοι βοηθήσειν· 2. Ἀγη-
 σίλαος δέ, ὡς αὐτῷ τὰ τε οἰκοθεν καὶ παρὰ τῶν συμμα-
 χων τὸ στρατεύμα ἤθροιστο καὶ ἅμα αἱ νῆες εὐτρεπεῖς
 ἦσαν, ἀφίκετο ἐς Αὐλῖδα τῇ Ἀρτέμιδι θύσων, ὅτι καὶ
 Ἀγαμέμνων ἐνταῦθα ἱλασάμενος τὴν θεὸν τὸν ἐς Τροίαν

4 στόλου ἤγαγεν. ἤξιόν δὲ ἄρα ὁ Ἀγησίλαος πόλεώς τε εὐ-
 δαιμονεστέρως ἢ Ἀγαμέμνων βασιλεὺς εἶναι, καὶ ἄρχειν
 τῆς Ἑλλάδος πάσης ὁμοίως ἐκείνῳ, τό τε κατορθώμα ἐπι-
 φανεύστερον ἔσεσθαι, βασιλεῖα κρατήσαντα Ἀρταξέρξην
 εὐδαιμονίαν κτήσασθαι τὴν Περσῶν ἢ ἀρχὴν καθελεῖν
 τὴν Πριάμου. θύοντος δὲ αὐτοῦ Θηβαῖοι σὺν ὄπλοις
 ἐπελθόντες τῶν τε ἱερῶν καιόμενα ἤδη τὰ μηρία ἀπορ-
 5 τοῦ ἱεροῦ. Ἀγησίλαον δὲ ἐλύπει μὲν ἡ θυσία μὴ τελε-
 σθεῖσα, διέβαινε δὲ ὄμως ἐς τὴν Ἀσίαν καὶ ἤλαυνεν ἐπὶ
 τὰς Σάρδεϊς. 3. ἦν γὰρ δὴ τῆς Ἀσίας τῆς κάτω μέγιστον
 μέρος τηρικαῦτα ἡ Λυδία, καὶ αἱ Σάρδεϊς πλούτω καὶ
 παρασκευῇ προεῖχον, τῷ τε σατραπεύοντι ἐπὶ θαλάσῃ
 6 τὰ Σοῦσα. γενομένης δὲ πρὸς Τισσαφέρην σατραπὴν
 τῶν περὶ Ἰωνίαν μάχης ἐν Ἐρμου πεδίῳ, τὴν τε ἵππον
 τὴν Περσῶν ἐνίκησεν ὁ Ἀγησίλαος καὶ τὸ πεζὸν τότε
 πλείστον ἀθροισθὲν μετὰ γε τὸν Ξέρξου καὶ πρότερον ἔτι
 ἐπὶ Σκύθας Δαρείου καὶ ἐπὶ Ἀθήνας στρατόν. Λακε-
 δαιμόνιοι δὲ ἀγαθόντες τὸ ἐς τὰ πράγματα τοῦ Ἀγησι-
 λάου πρόθυμον διδόασιν ἄρχοντα εἶναι καὶ τῶν νεῶν
 αὐτῷ. ὁ δὲ ταῖς μὲν τριήρεσιν ἐπέστησεν ἡγεμόνα Πεί-
 7 σανδρον, τοῦ Πεισάνδρου δὲ ἐτύγγανε συνοικῶν ἀδελφῇ,
 τῷ πολέμῳ δὲ αὐτὸς κατὰ γῆν προσεῖχεν ἐρωμένως. καὶ
 οἱ θεῶν τις ἐβάσκηκε μὴ ἀγαγεῖν τὰ βουλευμάτα ἐς τέ-
 8 227 λος. 4. ὡς γὰρ δὴ ἐπύθετο Ἀρταξέρξης μάχας τε ἄς ἐνί-
 κησεν Ἀγησίλαος, καὶ ὡς τὸ πρόσω, χειρούμενος τὰ ἐν-
 ποσί, πρόεισιν αἰεὶ σὺν τῷ στρατῷ, Τισσαφέρην μὲν καί-
 περ τὰ πρότερα εὐεργέτην ὄντα ζημιοῖ θανάτῳ, Τιθραύ-
 στην δὲ κατέπεμψεν ἐπὶ θάλασσαν, καὶ φρονῆσαι τε δει-
 νὸν καὶ τι καὶ ἐς τοὺς Λακεδαιμονίους ἔχοντα δυσνοίας.
 8 οὗτος ὡς ἀφίκετο ἐς Σάρδεϊς, αὐτίκα ἐπενόει τρόπον ᾧ

τινὶ ἀναγκάσει Λακεδαιμονίους τὴν ἐκ τῆς Ἀσίας ἀνακα-
 λέσασθαι στρατιάν. ἄνδρα οὖν Ῥόδιον Τιμοκράτην ἐς
 τὴν Ἑλλάδα πέμπει χρήματα ἄρχοντα, ἐντεiléμενος πόλε-
 μου ἐν τῇ Ἑλλάδι ἐργάσασθαι Λακεδαιμονίους. οἱ δὲ τῶν
 χρημάτων μεταλαβόντες Ἀργείων μὲν Κύλων τε εἶναι
 λέγονται καὶ Σωδάμας, ἐν Θήβαις δὲ Ἀνδροκλείδης καὶ
 Ἰσμηνίας καὶ Ἀμφίθεμις. μετέσχε δὲ καὶ Ἀθηναῖος Κέ-
 9 φάλος καὶ Ἐπικράτης, καὶ ὅσοι Κορινθίαν ἐφρόνουσιν τὰ
 Ἀργείων, Πολυάνθης τε καὶ Τιμόλαος. οἱ δὲ ἐς τὸ φανε-
 ρὸν τοῦ πολέμου παρασχόντες τὴν ἀρχὴν ἐγένοντο οἱ ἐξ
 Ἀμφίσσης Λοκροί. τοῖς γὰρ δὴ Λοκροῖς γῆ πρὸς τοὺς
 Φωκέας ἐτύγγανε οὐσα ἀμφισβητήσιμος. ἐκ ταύτης ὑπὸ
 Θηβαίων ἐπαρθέντες τῶν περὶ Ἰσμηνίαν τόν τε σῆτον
 ἀμμάζοντα ἔτεμον καὶ ἤλασαν λείαν ἄγοντες. ἐνέβαλον
 δὲ πανδημίαι καὶ οἱ Φωκεῖς ἐς τὴν Λοκρίδα, καὶ ἐδήωσαν
 τὴν χώραν. ἐπηγάγοντο οὖν οἱ Λοκροὶ συμμάχους Θη-
 10 βαίους, καὶ τὴν Φωκίδα ἐπόρθησαν. 5. Ἐς δὲ τὴν Λα-
 κεδάιμονα ἐλθόντες οἱ Φωκεῖς τοῖς Θηβαίοις ἐπέκειντο,
 καὶ ἐδίδασκον οἷα ἐπεπόνθεσαν ὑπ' αὐτῶν. Λακεδαιμο-
 νίοις δὲ πόλεμον πρὸς Θηβαίους ἐδοξεν ἄρασθαι.
 11 Αὐλίδι αὐτῶν ὕβριν ἐς τὴν Ἀγησιλάου θυσίαν. Ἀθη-
 228 ναῖοι δὲ τὴν διάνοιαν τῶν Λακεδαιμονίων προπεπυσμέ-
 νοι πέμπουσιν ἐς Σπάρτην, ὅπλα μὲν σφᾶς ἐπὶ Θήβας
 δεόμενοι μὴ κινήσαι, δίκην δὲ ὑπέρο ἂν ἐγκαλοῦσι διακρι-
 νεσθαι. Λακεδαιμόνιοι δὲ πρὸς ὀργὴν ἀποπέμπουσι τὴν
 πρεσβείαν. τὰ δὲ ἐπὶ τούτοις ἐς τε τὴν Λακεδαιμονίαν
 ἐξοδὸν καὶ τὰ ἐς τὴν Λυσιάνδρου τελευταίαν ἐδήλωσέ μοι
 τοῦ λόγου τὰ ἐς Πανσανίαν. 6. καὶ ὁ κληθεὶς Κορινθία-
 12 κός πόλεμος ἐς πλεόν αἰεὶ προῆλθεν ἀπὸ τῆς Λακεδαιμο-
 νίαν ἀρξάμενος ἐς Βοιωτίαν ἐξόδου. κατὰ ταύτην μὲν δὴ
 τὴν ἀνάγκην ὀπίσω τὸ στρατεύμα ἐκ τῆς Ἀσίας ἀπήγε

Ἀγχιλάος. ἐπεὶ δὲ ἐξ Ἀβύδου περαιωθεὶς ναυσὶν εἰς Σηστόν καὶ διεξελθὼν τὴν Θράκην ἀφίκετο εἰς Θεσσαλίαν, ἐνταῦθα οἱ Θεσσαλοὶ χάριτι τῇ εἰς Θηβαίους τοῦ πρόσω τὸν Ἀγχιλάου ἐπειρῶντο εἰργεῖν· ἦν δὲ τι εὐνοίας ἐκ 13 παλαιῶ καὶ εἰς τὴν πόλιν αὐτοῖς τὴν Ἀθηναίων. 7. Ἀγχιλάος δὲ Θεσσαλίαν τε διεξῆλθε τρεψάμενος αὐτῶν τὸ ἱππικόν, καὶ αὐθις διὰ Βοιωτῶν διώδευσε Θηβαίους ἐν Κορωνεῖα καὶ τὸ ἄλλο νικήσας συμμαχικόν. ὡς δὲ ἐτράποντο οἱ Βοιωτοί, καταφεύγουσιν ἄνδρες ἐξ αὐτῶν εἰς ἱερὸν Ἀθηναῶν ἐπέκλησιν Ἰτωνίας· Ἀγχιλάος δὲ εἶχε μὲν τραῦμα ἐκ τῆς μάχης, εἰς δὲ τοὺς ἰκέτας παρενόμησεν οὐδ' οὕτως.

Χ. Οὐ πολλῶ δὲ ὕστερον τὸν ἀγῶνα ἔθηκαν τῶν Ἰσθμίων οἱ ἐπὶ λακωνισμῶ φεύγοντες Κορίνθιοι. οἱ δὲ ἐν τῇ πόλει τότε μὲν τῷ Ἀγχιλάου δείματι ἠσύχαζον· ἀναξεύξαντος δὲ εἰς τὴν Σπάρτην, οὕτω καὶ αὐτοὶ μετὰ Ἀργείων τὰ Ἰσθμια ἄγουσιν. ἀφίκετο δὲ καὶ αὐθις ἐπὶ Κόρινθον στρατιᾶ· καί, ἐπῆει γὰρ Ῥακίνθια, ἀφίησι τοὺς Ἀμυκλαεῖς οἴκαδε ἀπελθόντας τὰ καθεστηκότα τῷ 229 τε Ἀπόλλωνι καὶ Ῥακίνθῳ δρᾶσαι. ταύτην τὴν μοῖραν ἐπιθέμενοι καθ' ὁδὸν Ἀθηναῖοι καὶ Ἰφικράτης διέφθει- 229 ραν. 2. Ἀγχιλάος δὲ καὶ εἰς Αἰτωλίαν ἐπικουρήσων ἀφίκετο Αἰτωλοῖς ὑπὸ Ἀκαρνάνων πολέμῳ πιεζομένοις, καὶ Ἀκαρνᾶνας ἠνάγκασε καταλύσασθαι τὸν πόλεμον, οὐ πολὺ ἀποδέοντας Καλυδῶνα καὶ τὰ ἄλλα Αἰτωλῶν πολιίσματα ἠρημέναι. 3. χρόνῳ δὲ ὕστερον ἐπλευσε καὶ εἰς Αἴγυπτον, ἀφεστημότων ἀπὸ βασιλείας τῶν Αἴγυπτίων βοηθήσων· καὶ ἔστιν Ἀγχιλάῳ πολλὰ τε εἰργασμένα καὶ μνημῆς ἄξια ἐν Αἴγύπτῳ. καί, ἦν γὰρ δὴ ἤδη γέρον, τὸν μὲν κατὰ τὴν πορείαν ἐπέλαβεν ἡ μοῖρα· Λακεδαιμόνιοι δέ, ὡς ἐκομίσθη σφίσιν ὁ νεκρός, θάπτουσιν αὐτὸν βασιλέων τιμήσαντες μάλιστα.

4. Ἀρχιδάμου δὲ τοῦ Ἀγχιλάου βασιλεύοντος κα- 3 τέλαβον τὸ ἱερὸν Φωκεῖς τὸ ἐν Δελφοῖς. Θηβαίοις μὲν δὴ πολεμεῖν τοῖς Φωκεῦσιν ἀφίκετο μὲν καὶ ἰδίᾳ συμμαχικὰ ἐπὶ χρήμασιν, ἀπὸ δὲ κοινοῦ λόγου Λακεδαιμόνιοι τε καὶ Ἀθηναῖοι σφίσιν ἤμυνον, οἱ μὲν ἀρχαίαν δὴ τινα ἐν τῶν Φωκέων μνημονεύοντες εὐεργεσίαν, Λακεδαιμόνιοι δὲ προφάσει μὲν καὶ οὗτοι φιλίας, κατὰ ἔχθος δέ, ἐμοὶ δοκεῖν, τὸ Θηβαίων. Θεόπομπος δὲ ὁ Λαμασιστράτου τὸν τε Ἀρχίδαμον μετασχεῖν τῶν χρημάτων αὐτόν, καὶ ἔτι Δεινίχην τὴν Ἀρχιδάμου γυναῖκα παρὰ τῶν δυναστευόντων ἐν Φωκεῦσιν ἔφη λαμβάνουσαν δωρεὰν ἐτοιμότερον ποιεῖν σφίσιν εἰς τὴν συμμαχίαν Ἀρχίδαμον. τὸ μὲν δὴ χρήματα ἱερὰ δέξασθαι καὶ ἀνδράσιν ἀμύναι 4 μαντείων πορθήσασι τὸ ἐπιφανέστατον οὐκ εἰς ἔπαινον τίθεμαι, τοσοῦτον δὲ οἱ πρόσεστιν εἰς ἔπαινον· Δελφῶν γὰρ τοὺς τε ἠβῶντας ἀποκτεῖναι καὶ γυναῖκας καὶ τέκνα ἐξανδραποδίσασθαι, καταβαλεῖν δὲ καὶ αὐτὴν εἰς ἔδαφος 230 τὴν πόλιν ἐτόλμων οἱ Φωκεῖς· ταῦτα οὐκ μὴ παθεῖν ὑπὸ τῶν Φωκέων αὐτοὺς παρητήσατο Ἀρχίδαμος. 5. Διέβη 5 δὲ καὶ εἰς Ἰταλίαν ὕστερον Ταραντίνους βαρβάρων πόλεμον συνδιοίσων σφίσιν ὁμόρων· καὶ ἀπέθανε τε αὐτόθι ὑπὸ τῶν βαρβάρων, καὶ αὐτοῦ τὸν νεκρὸν ἀμαρτεῖν τάφον τὸ μῆνιμα ἐγένετο ἐμποδῶν τὸ ἐκ τοῦ Ἀπόλλωνος. 6. Τοῦ δὲ Ἀρχιδάμου τούτου τὸν μὲν πρεσβύτερον παῖδα Ἀγιν κατέλαβεν ἀποθανεῖν Μακεδόσιν ἐναντία καὶ Ἀντιπάτρῳ μαχεσάμενον, Εὐδαμίδας δὲ ὁ νεώτερος Λακεδαιμόνιος ἐβασίλευσεν ἄγουσιν εἰρήνην. τὰ δὲ εἰς Ἀγιν τὸν Εὐδαμίδου καὶ εἰς Εὐνδαμίδα τὸν Ἀγιδος ὡς ἔσχεν, ἤδη μοι καὶ τάδε ἡ Σικωνία συγγραφή διεξήει.

7. Ἰοῦσι δὲ ἀπὸ τῶν Ἑρμῶν ἔστιν ὁ τόπος οὗτος 6 ἄπας δρυῶν πλήρης· τὸ δὲ ὄνομα τῷ χωρίῳ Σκοτίταν [τὸ δὲ σκότος] οὐ τὸ συνεχὲς τῶν δένδρων ἐποίησεν,

ἀλλὰ Ζεὺς ἐπέκλησιν [ἔσχε] Σκοτίας, καὶ ἔστιν ἐν ἀριστερᾷ τῆς ὁδοῦ δέκα μάλιστα πού σταδία ἐκτραπομένοις ἱερὸν Σκοτίτα Διός. ἐπαυελθόντων δὲ ἐντεῦθεν προελθούσιν ὀλίγον καὶ τραπέουσιν αὐθις ἐς ἀριστερὰν ἀγαλμά ἐστιν Ἡρακλέους καὶ τρόπαιον· ἀναστῆσαι δὲ ἐλέγετο Ἡρακλῆς ἀποκτείνας Ἴπποκόωντα καὶ τοὺς παῖδας. 8. 7 τρίτη δὲ ἐκ τῆς ὁδοῦ τῆς εὐθείας ἐμβολὴ κατὰ τὰ δεξιὰ ἐς Καρύας ἄγει καὶ ἐς τὸ ἱερὸν τῆς Ἀρτέμιδος. τὸ γὰρ χωρίου Ἀρτέμιδος καὶ Νυμφῶν ἐστὶν αἱ Κάρυαι, καὶ ἀγαλμα ἔστηκεν Ἀρτέμιδος ἐν ὑπαίθρῳ Καρυάτιδος· χοροὺς δὲ ἐνταῦθα αἱ Λακεδαιμονίων παρθένοι κατὰ ἔτος ἰστάσι, καὶ ἐπιχώριος αὐταῖς καθέστηκεν ὄρχησις. 9. Ἀναστρέψαντι δὲ καὶ κατὰ τὴν λεωφόρον ἰόντι ἐρείπια Σελλασίας ἐστί· ταύτην, καθὰ καὶ πρότερον ἔγραψα, ἠνδραποδίσαντο Ἀχαιοὶ Λακεδαιμονίους καὶ τὸν βασιλεῖα Κλεομένην τὸν Λεωνίδου μάχη νικήσαντες. 10. Ἐν δὲ Θόρνακι, 231 ἐς γὰρ τοῦτον ἀφίξῃ προῖών, ἀγαλμά ἐστι Πυθαίας Ἀπόλλωνος, κατὰ τὰ αὐτὰ τῷ ἐν Ἀμύνκλαις πεποιημένον· τὸ δὲ σχῆμα ὁποῖόν ἐστιν, ἐπ' ἐκείνῳ γράψω. Λακεδαιμονίοις γὰρ ἐπιφανέστερά ἐστι τὰ ἐς τὸν Ἀμύνκλαιον, ὥστε καὶ τὸν χρυσὸν ὃν Κροῖσος ὁ Αὐδὸς τῷ Ἀπόλλωνι ἔπεμψε τῷ Πυθαίῃ, τούτῳ ἐς κόσμον τοῦ ἐν Ἀμύνκλαις κατεχρήσαντο ἀγάλματος.

XI. Ἀπὸ δὲ Θόρνακος προελθόντι ἔστιν ἡ πόλις, Σπάρτη μὲν ὀνομασθεῖσα ἐξ ἀρχῆς, προσλαβούσα δὲ ἀνὰ χρόνον καὶ Λακεδαίμων ἢ αὐτὴ καλεῖσθαι· τέως δὲ τὸ ὄνομα τοῦτο ἔκειτο τῇ γῆ. ὃ δὲ ἐν τῇ συγγραφῇ μοι τῇ Ἀτθίδι ἐπανόρθωμα ἐγένετο, μὴ τὰ πάντα με ἐφεξῆς, τὰ δὲ μάλιστα ἄξια μνήμης ἐπιλεξάμενον ἀπ' αὐτῶν εἰρηκέναι, δηλώσω δὴ πρὸ τοῦ λόγου τοῦ ἐς Σπαρτιάτας· ἐμοὶ γὰρ ἐξ ἀρχῆς ἠθέλησεν ὁ λόγος ἀπὸ πολλῶν καὶ οὐκ ἄξιων ἀφηγήσεως, ἃ ἕκαστοι παρὰ σφίσι λέγουσιν, ἀπο-

κρίναι τὰ ἀξιολογώτατα. ὡς οὖν εὖ βεβουλευμένος οὐκ ἔστιν ὅπου παραβῆσομαι. 2. Λακεδαιμονίων τοῖς Σπάρ- 2 τῆν ἔχουσιν ἔστιν ἀγορὰ θεᾶς ἄξια, καὶ τῆς τε γερουσίας βουλευτήριον, καὶ τῶν ἐφόρων καὶ νομοφυλάκων καὶ καλουμένων Βιδυαίων ἀρχεῖά ἐστιν ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς. ἢ μὲν δὴ γερουσία συνέδριον Λακεδαιμονίοις κυριώτατον τῆς πολιτείας, οἱ λοιποὶ δὲ εἰσὶν ἄρχοντες· τοῖς δὲ ἐφόροις καὶ Βιδυαίοις πέντε ἀριθμὸν ἑκατέρους οὔσι, τοῖς μὲν τοὺς ἐπὶ τῷ Πλαταιστᾷ καλουμένῳ καὶ ἄλλους τῶν ἐφήβων ἀγῶνας τιθέναι καθέστηκεν, ἔφοροι δὲ τὰ τε 232 ἄλλα διοικοῦσι τὰ σπουδῆς μάλιστα ἄξια καὶ παρέχονται τὸν ἐπάγγνον, καθὰ δὴ καὶ Ἀθηναίοις τῶν καλουμένων ἐννεα ἐπώνυμός ἐστιν εἰς ἄρχων. 3. Ἐπιφανέστατον δὲ 3 τῆς ἀγορᾶς ἐστὶν ἢν στοὰν Περσικὴν ὀνομάζουσιν ἀπὸ λαφύρων ποιηθεῖσαν τῶν Μηδικῶν· ἀνὰ χρόνον δὲ αὐτὴν ἐς μέγεθος τὸ νῦν καὶ ἐς κόσμον τὸν παρόντα μεταβεβλήκασιν. εἰσὶ δὲ ἐπὶ τῶν κίωνων Πέρσαι λίθου λευκοῦ καὶ ἄλλοι καὶ Μαρδόνιος ὁ Γωβρόου. πεποιήται δὲ καὶ Ἀρτεμισία, θυγάτηρ μὲν Ἀνυδάμιδος, ἐβασίλευσε δὲ Ἀλικαρνασοῦ· ταύτην φασὶν ἐκουσίως ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα συστρατεῦσαι Ξέρξη καὶ ἔργα ἐν τῇ ναυμαχίᾳ περὶ Σαλαμίνα ἀποδείξασθαι. 4. Ναοὶ δὲ εἰσὶν ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς, 4 Καίσαρος, ὃς μοναρχίας πρῶτος ἐν Ῥωμαίοις ἐπεθύμησεν καὶ ἀρχὴν τὴν καθεστηκυῖαν πρῶτος ἐκτέτατο· ὃ δὲ Ἀγούστῳ πεποιήται παιδί ἐκείνου, τὴν τε βασιλείαν βεβαιωσαμένῳ μᾶλλον καὶ ἀξιώματος καὶ δυνάμεως ἐς πλεον ἢ ὁ πατὴρ οἱ προελθόντι. τὸ δὲ ὄνομα εἶναι τούτῳ Ἀγούστος, ὃ κατὰ γλώσσαν δύναται τὴν Ἑλλήνων σεβαστός. 5. Τοῦ δὲ Ἀγούστου δεικνύουσι πρὸς τῷ 5 βωμῷ χαλκῆν εἰκόνα Ἀγίου. τοῦτον τὸν Ἀγίαν μαντευσάμενον φασὶ Ἀνσάνδρῳ τὸ Ἀθηναίων ἐλεῖν ναυτικὸν περὶ Αἰγὸς ποταμοὺς πλήν τριήρων δέκα· αὐταὶ δὲ ἀπο-

φεύγουσιν ἐς Κύπρον, τὰς δὲ ἄλλας οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ αὐτὰς καὶ τοὺς ἄνδρας αἰροῦσιν. ὁ δὲ Ἀρίας Ἀργε-
 5 λόχου παῖς ἦν τοῦ Τισαμενοῦ. 6. Τισαμενῶ δὲ ὄντι Ἠλείῳ τῶν Ἰαμιδῶν λόγιον ἐγένετο ἀγῶνας ἀναιρήσε-
 σθαι πέντε ἐπιφανεστάτους αὐτόν. οὕτω πένταθλου Ὀλυμπιάσιν ἀσκήσας ἀπῆλθεν ἡττηθείς. καίτοι τὰ δύο
 γε ἦν πρῶτος· καὶ γὰρ δρόμῳ τε ἐκράτει καὶ πηδήματι Ἰερῶννυμον Ἄνδριον. καταπαλαισθεῖς δὲ ὑπ' αὐτοῦ καὶ
 7 ἀμαρτῶν τῆς νίκης συνίησι τοῦ χρησιμοῦ, διδόναι οἱ τὸν θεὸν μαντευομένῳ πέντε ἀγῶνας πολέμῳ κρατῆσαι.
 Λακεδαιμόνιοι δέ, οὐ γὰρ εἶχον ἀνημόως ὧν Τισαμενῶ προεῖπεν ἢ Πυθία, πείθουσι μετοικήσαντα ἐξ Ἡλιδος 233
 μαντεύεσθαι Σπαρτιατῶν τῷ κοινῷ· καὶ σφισιν ὁ Τι-
 σαμενὸς ἀγῶνας πολέμου πέντε ἐνίκησε, πρῶτον μὲν Πλαταιᾶσιν ἐναντία Περσῶν, δεύτερον δὲ ἐν Τεργέα πρὸς
 Τεγεάτας καὶ Ἀργείους μάχης Λακεδαιμονίοις συνεστῶ-
 σης, ἐπὶ τούτοις δὲ ἐν Διπαιεῦσιν Ἀρκάδων πάντων πλὴν Μαντινέων ἀντιτεταγμένων· οἱ δὲ Διπαιεῖς ἐν τῇ
 8 Μαιναλίᾳ πόλισμα Ἀρκάδων ἦσαν. τέταρτον δὲ ἠρω-
 νίσατο πρὸς τοὺς ἐξ Ἰσθμοῦ ἐς Ἰθάμην ἀποστάντας τῶν Εἰλώτων. ἀπέστησαν δὲ οὐχ ἅπαντες οἱ Εἰλωτες, ἀλλὰ
 τὸ Μεσσηνιακὸν ἀπὸ τῶν ἀρχαίων Εἰλώτων ἀποσχισθέν-
 τες· καὶ μοι καὶ τὰδε ὁ λόγος αὐτίκα ἐπέξεισι. τότε δὲ οἱ
 Λακεδαιμόνιοι τοὺς ἀποστάντας ἀπελθεῖν ὑποσπόνδους εἶσαν
 Τισαμενῶ καὶ τῷ ἐν Δελφοῖς χρηστηρίῳ πειθόμενοι. τελευταῖον δὲ ὁ
 Τισαμενὸς ἐμαντεύσατο ἐν Τανάργῳ σφίσι πρὸς Ἀργείους καὶ Ἀθηναίους γινομένης
 9 συμβολῆς. Τὰ μὲν Τισαμενοῦ τοιαῦτα ἐπνυθανόμην ὄντα·
 7. Σπαρτιάταις δὲ ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς Πυθαίεως τέ ἐστιν Ἀπόλλωνος καὶ Ἀρτέμιδος καὶ Ἀητοῦς ἀγάλματα.
 Χορὸς δὲ οὗτος ὁ τόπος καλεῖται πᾶς, ὅτι ἐν ταῖς γυμνο-
 παιδίαις, ἑορτῇ δὲ εἴ τις ἄλλη καὶ αἱ γυμνοπαιδίαι διὰ

σπουδῆς Λακεδαιμονίοις εἶσιν, ἐν ταύταις οὖν οἱ ἔφηβοι χοροὺς ἱσταῖσι τῷ Ἀπόλλωνι. 8. τούτων δὲ οὐ πόβῳ
 234 Γῆς ἱερὸν καὶ Διὸς ἐστὶν Ἀγοραίου, τὸ δὲ Ἀθηναῖς Ἀγο-
 ραίας καὶ Ποσειδῶνος ὃν ἐπονομάζουσιν Ἀσφάλιον, καὶ Ἀπόλλωνος αὐθις καὶ Ἥρας. ἀνάκειται δὲ καὶ Δῆμου 10
 τοῦ Σπαρτιατῶν ἀνδριᾶς μεγέθει μέγας. καὶ Μοιρῶν Λακεδαιμονίοις ἐστὶν ἱερὸν, Ὁρέστου δὲ τοῦ Ἀγαμέμνο-
 νος πρὸς αὐτῷ τάφος· κομισθέντα γὰρ ἐκ Τεγέας τοῦ Ὁρέστου τὰ ὄστα κατὰ μαντείαν θάπτουσιν ἐνταῦθα.
 παρὰ δὲ τοῦ Ὁρέστου τὸν τάφον ἐστὶν εἰκὼν Πολυδώρου τοῦ Ἀλκαμένους, ὃν βασιλέων ἐς τοσοῦτο τιμῆς προήγα-
 σιν ὥστε οἱ τὰς ἀρχὰς ἔχοντες, ὅποσα δεῖ σημαίνεσθαι, τοῦ Πολυδώρου σημαίνονται τῇ εἰκόνι. ἔστι δὲ καὶ Ἐρ- 11
 μῆς Ἀγοραῖος Διόνυσον φέρων παῖδα, καὶ τὰ ἀρχαῖα καλούμενα Ἐφορεία, ἐν δὲ αὐτοῖς Ἐπιμενίδου τοῦ Κρη-
 τὸς μνήμα καὶ Ἀφαρέως τοῦ Περιήρους· καὶ τὰ γε ἐς Ἐπιμενίδην Λακεδαιμονίους δοξάζω μᾶλλον Ἀργείων λέγειν εἰκότα. ἐνταῦθα αἱ Μοῖραι *** καὶ ἐστὶν ἂ καὶ
 Λακεδαιμονίοις. ἔστι καὶ Ζεὺς Ξένιος καὶ Ἀθηναῖ Ξενία.
 235 XII. Ἴοντι δὲ ἐκ τῆς ἀγορᾶς κατὰ τὴν ὁδὸν ἦν Ἀφέτα ὀνομάζουσι, τὰ καλούμενα Βοώνητά ἐστι· καὶ με
 ὁ λόγος ἀπαιτεῖ πρότερον εἰπεῖν τὰ ἐς τὴν ἐπίκλησιν τῆς ὁδοῦ. 2. τοῖς μνηστῆρσιν Ἰκάριον τῆς Πηγελοπῆς φασὶν ἀγῶνα προθεῖναι δρόμον· καὶ ὅτι μὲν Ὀδυσσεὺς ἐκράτει, δὴλά ἐστιν, ἀφεθῆναι δὲ αὐτοὺς λέγουσιν ἐς τὸν δρόμον διὰ τῆς ὁδοῦ τῆς Ἀφεταιδος. δοκεῖν δ' ἐμοί, δρόμον 2
 Ἰκάριος τὸ ἀγώνισμα ἐποίησε μιμούμενος Δαναόν. Δαναῶν γὰρ τοῦτο ἐπὶ ταῖς θυγατρᾶσιν εὐρέθη· [καὶ] ὡς γυναικῶ οὐδεις ἤθελεν ἐξ αὐτῶν διὰ τὸ μίσημα ἀγαγέ-
 σθαι, διέπεμπε δὴ ὁ Δαναὸς ἔδνων ἄνευ δώσειν ἢ ἂν ἕκαστος κατὰ κάλλος ἀρέσκηται, ἀφικομένους δὲ ἀνδρά-
 σιν οὐ πολλοῖς ἀγῶνα δρόμου κατέστησε, καὶ πρῶτῳ τε

ἐλθόντι ἐγένετο ἐλέσθαι πρῶτω τῶν ἄλλων, καὶ μετ' ἐκεί-
νον τῷ δευτέρῳ, καὶ ἤδη κατὰ τὰ αὐτὰ ἄχρι τοῦ τελευ-
ταίου· τὰς δὲ ὑπολειφθεῖσας μένειν ἐφοδὸν ἄλλην μνη-
3 στήρων ἔδει καὶ ἀργῶνα ἄλλον δρόμον. 3. Λακεδαιμο-
νίοις δὲ κατὰ τὴν ὁδὸν ταύτην ἐστίν, ὡς ἤδη λέλεκται
μοι, τὰ ὀνομαζόμενα Βοώνητα, Πολυδώρου ποτὲ οἰκία
τοῦ βασιλέως· ἀποθανόντος δὲ παρὰ τοῦ Πολυδώρου
τῆς γυναικὸς ἐπρίαντο ἀντιδόντες βοῦς. ἀργύρου γὰρ
οὐκ ἦν πω τότε οὐδὲ χρυσοῦ νόμισμα, κατὰ τρόπον δὲ
ἔτι τὸν ἀρχαῖον ἀντεδίδουσαν βοῦς καὶ ἀνδράποδα καὶ ἀρ-
4 γὸν τὸν ἀργυρὸν καὶ χρυσόν. οἱ δὲ ἐς τὴν Ἰνδικὴν ἐσπλέ-
ουτες φορτίων φασὶν Ἑλληνικῶν τοὺς Ἰνδοὺς ἀργώματα
ἄλλα ἀνταλλάσσεσθαι, νόμισμα δὲ οὐκ ἐπίστασθαι, καὶ
ταῦτα χρυσοῦ τε ἀφθόνου καὶ χαλκοῦ παρόντος σφίσι.
4. Τοῦ δὲ τῶν Βιδιαίων ἀρχαίου πέραν ἐστὶν Ἀθηνᾶς
ιερόν· Ὀδυσσεὺς δὲ ἰδρῦσασθαι τὸ ἄγαλμα λέγεται καὶ
ὀνομάσαι Κελευθείαν, τοὺς Πηλελόπης μνηστῆρας τῷ²³⁶
δρόμῳ νικήσας. ἰδρῦσατο δὲ τῆς Κελευθείας ἱερὰ ἀριθμῶ
5 τρία, διεστηκότα ἀπ' ἀλλήλων. Προϊόντων δὲ κατὰ τὴν
Ἀφειάδα ἡρῶά ἐστιν, Ἴοπὸς τε κατὰ Λέλεγα ἢ Μύλητα
γενέσθαι δοκοῦντος καὶ Ἀμφιαράου τοῦ Ὀϊκλέους· τοῦτο
δὲ Τυνδάρεω παῖδας νομίζουσιν ἅτε ἀνεψιῶ τῷ Ἀμφιαράῳ
ποιῆσαι. καὶ αὐτοῦ Λέλεγός ἐστιν ἡρῶον. 5. Τούτων δὲ
οὐ πόρρω τέμενος Ποσειδάωνος Ταινάρου· Ταινάριον
δὲ ἐπονομάζουσιν *** οὐ μακρὰν δὲ Ἀθηνᾶς ἄγαλμα, ὃ
τοὺς ἐς Ἰταλίαν τε καὶ Τάραντα ἀποικισθέντας ἀναθεῖ-
6 ναι λέγουσι. τὸ δὲ χωρίον ὃ καλοῦσιν Ἑλλήριον, ἐστὶν
εἰρημένον ὡς οἱ τῶν Ἑλλήνων Ξέρξην διαβαίνοντα ἐς
τὴν Εὐρώπην παρεσκευάζοντο ἀμννούμενοι, κατὰ τοῦτο
τὸ χωρίον βουλευσαμένους τρόπον ὄντινα ἀνθέξουσιν.
ὁ δὲ ἕτερος τῶν λόγων τοὺς Μενελάου χάριτι στρατεύ-
σαντας ἐπὶ Ἴλιον βουλευσασθαι φησὶν ἐνταῦθα ὅπως

ἀναπλεῦσαι τε ἐς Τροίαν καὶ δίκας δυνήσονται παρὰ
Ἀλεξάνδρου λαβεῖν τῆς Ἑλένης ἀρπαγῆς. 6. Τοῦ δὲ Ἑλ-
ληνίου πλησίον Ταλθυβίου μνημα ἀποφαίνουσι· δει-
κνύουσι δὲ καὶ Ἀχαιῶν Αἰγίεις ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς, Ταλθυ-
βίου καὶ οὗτοι φάμενοι μνημα εἶναι. Ταλθυβίου δὲ τού-
του μνημα ἐπὶ τῷ φόνῳ τῶν κηρύκων, οἱ παρὰ βασιλέως
Δαρείου γῆν τε καὶ ὕδωρ αἰτήσοντες ἐς τὴν Ἑλλάδα
ἐπέμφθησαν, Λακεδαιμονίοις μὲν ἐπεσήμαινεν ἐς τὸ δη-
μόσιον, ἐν Ἀθήναις δὲ ἰδίᾳ τε καὶ ἐς ἐνὸς οἴκου ἀνδρὸς
κατέσκηψε Μιλτιάδου τοῦ Κίμωνος. ἐγερόνει δὲ καὶ τῶν
κηρύκων τοῖς ἐλθοῦσιν ἐς τὴν Ἀττικὴν ὁ Μιλτιάδης
237 ἀποθανεῖν αἴτιος ὑπὸ Ἀθηναίων. 7. Λακεδαιμονίοις δὲ 8
ἐστὶ μὲν Ἀπόλλωνος Ἀρκείτα βωμός, ἐστὶ δ' ἐπονομαζό-
μενον Γάσηπτον ἱερὸν Γῆς· Ἀπόλλων δὲ ὑπὲρ αὐτὸ
ἴδρυνται Μαλεάτης. ἐπὶ δὲ τῷ πέρατι Ἀφειταῖδος,
ἐγγύτατα ἤδη τοῦ τείχους, Δικτύνης ἐστὶν ἱερὸν καὶ βα-
σίλειον τῶν καλουμένων Εὐρυπωντιδῶν. παρὰ
δὲ τὸ Ἑλλήριον Ἀρσινόης ἱερὸν, Λευκίππου τε θυγατρὸς
καὶ γυναικῶν τῶν Πολυδεύκουσ καὶ Καστορος ἀδελφῆς.
πρὸς δὲ τοῖς Φρουρίοις καλουμένοις ναὸς ἐστὶν Ἀρτέμι-
δος, καὶ προελθοῦσιν ὀλίγον πεποιήται μνημα τοῖς ἐξ
Ἥλιδος μάντεσι, καλουμένοις δὲ Ἰαμίδαις. καὶ Μάρωνός 9
ἐστὶν ἱερὸν καὶ Ἀλφειοῦ· Λακεδαιμονίων δὲ τῶν ἐς Θερ-
μοπύλας στρατευσαμένων λόγου μάλιστα ἀξίως μαχέσα-
σθαι μετὰ γε αὐτὸν δοκοῦσι Λεωνίδα. τοῦ δὲ Τροπαίου
Διὸς τὸ ἱερὸν ἐποίησαν οἱ Δωριεῖς πολέμῳ τοὺς τε ἄλ-
λους Ἀχαιοὺς, οἱ γῆν τὴν Λακωνικὴν τηρικαῦτα εἶχον,
καὶ τοὺς Ἀμυκλαιεῖς κρατήσαντες. τὸ δὲ ἱερὸν τῆς μεγά-
λης Μητρὸς τιμᾶται περισσῶς δή τι. μετὰ δὲ αὐτὸ ἡρῶα
Ἴπολύτου τέ ἐστὶ τοῦ Θεσέως καὶ Αὐλῶνος Ἀρκάδος,
υἱοῦ δὲ Τλησιμέου· Τλησιμένην δὲ Παρθενοπαίου τοῦ
Μελανίωνος ἀδελφόν, οἱ δὲ παῖδα εἶναι λέγουσιν.

10 8. Ἐτέρα δὲ ἐκ τῆς ἀγορᾶς ἐστὶν ἔξοδος, καθ' ἣν πε-
ποιήται σφισι καλουμένη Σκιας, ἐνθα καὶ νῦν ἐτι ἐκκλη-
σιάζουσι. ταύτην τὴν Σκιάδα Θεοδώρου τοῦ Σαμίου
φασὶν εἶναι ποίημα, ὃς πρῶτος διαχέαι σίδηρον εὖρε καὶ
ἀγάλματα ἀπ' αὐτοῦ πλάσαι. ἐνταῦθα ἐκρέμασαν Λακε-
δαιμόνιοι τὴν Τιμοθέου τοῦ Μιλησίου κισθάραν, κατα-
γρόντες ὅτι χορδαῖς ἑπτὰ ταῖς ἀρχαίαις ἐφεῦρεν ἐν τῇ
11 κισθαριά τέσσαρας χορδᾶς. 9. πρὸς δὲ τῇ Σκιάδι οἰ-
κοδόμημά ἐστι περιφερέες, ἐν δὲ αὐτῷ Διὸς καὶ Ἀφροδίτης
ἀγάλματα ἐπίκλησιν Ὀλυμπίων· τοῦτο Ἐπιμενίδην κα-
τασκευάσαι λέγουσιν, οὐχ ὁμολογοῦντες τὰ ἐς αὐτὸν
Ἀργείοις, ὅπου μὴδὲ πολεμήσαι φασὶ πρὸς Κνωσίους.

XIII. Πλησίον δὲ ἐστὶ μὲν Κυνόρτου τοῦ Ἀμύκλα 238
τάφος, ἐστὶ δὲ Κάστορος μνήμα, ἐπὶ δὲ αὐτῷ καὶ ἱερὸν
πεποιήται· τεσσαρακοστῶ γὰρ ὕστερον ἐτεὶ τῆς μάχης
τῆς πρὸς Ἴδαν καὶ Λυγκεία θεοῦς τοὺς Τυνδάρεω παῖδας
καὶ οὐ πρότερον νομισθῆναι φασὶ. δείκνυται δὲ πρὸς τῇ
Σκιάδι καὶ Ἴδα καὶ Λυγκείας τάφος. κατὰ μὲν δὴ τοῦ λό-
γου τὸ εἰκὸς ἐτάφησαν ἐν τῇ Μεσσηνίᾳ καὶ οὐ ταύτη·
2 Μεσσηνίαν δὲ αἱ συμφοραὶ καὶ ὁ χρόνος ὅσον ἐφυγον ἐκ
Πελοποννήσου, πολλὰ τῶν ἀρχαίων καὶ κατελθοῦσιν
ἐποίησεν ἄγνωστα, ἅτε δὲ ἐκεῖνων οὐκ εἰδότεων ἐστὶν ἦδη
τοῖς ἐθέλουσιν ἀμφισβητεῖν. 2. Λακεδαιμονίοις δὲ
ἀπαντικρὺ τῆς Ὀλυμπίας Ἀφροδίτης ἐστὶ ναὸς Κόρης
Σωτείρας· ποιῆσαι δὲ τὸν Θορᾶκα Ὀρφεία λέγουσιν, οἱ δὲ
3 Ἄβαριν ἀφικόμενον ἐξ Ἑρεβορέων. Ὁ δὲ Κάρνειος, ὃν
Οἰκέταν ἐπονομάζουσι, τιμᾶς εἶχεν ἐν Σπάρτῃ καὶ πρὶν
Ἡρακλείδας κατελθεῖν, ἰδρυτο δὲ ἐν οἰκίᾳ Κριίου τοῦ
Θεοκλέους, ἀνδρὸς μάντεως. τούτου δὲ τοῦ Κριίου γεμι-
ζούσῃ τῇ θυγατρὶ ὕδωρ συντυχόντες κατάσκοποι τῶν
Λωριέων αὐτῇ τε ἀφίκοντο ἐς λόγους, καὶ παρὰ τὸν
Κριίου ἐλθόντες διδάσκονται τὴν ἄλωσιν τῆς Σπάρτης.

3. Κάρνειον δὲ Ἀπόλλωνα Λωριεῦσι μὲν τοῖς πᾶσι σέβε- 4
σθαι καθέστηκεν ἀπὸ Κάρονος γένος ἐξ Ἀκαρνανίας,
μαντευομένου δὲ ἐξ Ἀπόλλωνος· τούτου γὰρ τὸν Κάρο-
νον ἀποτείναντος Ἰππότου τοῦ Φύλαντος ἐνέπεσεν ἐς
τὸ στρατόπεδον τοῖς Λωριεῦσι μῆνιμα Ἀπόλλωνος, καὶ
Ἰππότης τε ἐφυγεν ἐπὶ τῷ φόνῳ καὶ Λωριεῦσιν ἀπὸ τού-
του τὸν Ἀκαρῶνα μάντιν καθέστηκεν ἰλάσκεσθαι. ἀλλὰ
239 γὰρ Λακεδαιμονίοις οὐχ οὗτος ὁ Οἰκέτας ἐστὶ Κάρνειος,
ὁ δὲ ἐν τοῦ μάντεως Κριίου τιμώμενος Ἀχαιῶν ἐτι ἐχόν-
των τὴν Σπάρτην. Πραξιέλλη μὲν δὴ πεποιημένα ἐστὶν 5
ὡς Εὐρώπης εἶη ὁ Κάρνειος, καὶ αὐτὸν ἀνεθρόεψατο
Ἀπόλλων καὶ Αἰγῶ· λέγεται δὲ καὶ ἄλλος ἐπ' αὐτῷ λό-
γος, ἐν τῇ Ἰδῇ τῇ Τρωϊκῇ κρῆνείας ἐν Ἀπόλλωνος ἄλσει
πεφυκνίας τοὺς Ἑλληνας ἐκτεμεῖν ἐς τοῦ ἵππου τοῦ δου-
ρείου τὴν ποίησιν· μαθόντες δὲ ὀργὴν σφισιν ἔχειν τὸν
θεόν, θυσίαις ἰλάσκονται καὶ Ἀπόλλωνα ὀνομάζουσι
Κάρνειον ἀπὸ τῶν κρῆνείων, ὑπερθέντες τὸ ῥῶ κατὰ δὴ
τι ἀρχαῖον.

4. Τοῦ Καρνείου δὲ οὐ πόρρω καλούμενόν ἐστὶν 6
ἄγαλμα Ἀφειταίου· τοῖς δὲ Πηγελόπης μνηστῆρσί φασιν
ἐντεῦθεν γενέσθαι τοῦ δρόμου τὴν ἀρχήν. ἐστὶ δὲ τι χω-
ρίον ἔχον τὰς στοὰς ἐν τετραγώνῳ τῷ σχήματι, ἐνθα σφί-
σιν ἐπιπράσκειτο ὁ ῥῶπος τὸ ἀρχαῖον· πρὸς τούτῳ Διὸς
Ἀμβουλλῶν καὶ Ἀθηνᾶς ἐστὶν Ἀμβουλλίας βωμός, καὶ
Διοσκούρων καὶ τούτων Ἀμβουλλίων. 5. ἀπαντικρὺ 7
δὲ ἢ τε ὀνομαζομένη Κολῶνα καὶ Διονύσου Κολωνάτα
ναὸς, πρὸς αὐτῷ δὲ τέμενός ἐστὶν ἥρωος, ὃν τῆς ὁδοῦ
τῆς ἐς Σπάρτην Διονύσῳ φασὶ γενέσθαι ἡγεμόνα. τῷ δὲ
ἥρωϊ τούτῳ πρὶν ἢ τῷ θεῷ θύουσιν αἱ Διόνυσιάδες καὶ
αἱ Λευκιπίδες. τὰς δὲ ἄλλας ἑνδεκα ἄς καὶ αὐτὰς Διο-
νυσιάδας ὀνομάζουσι, ταύταις δρόμον προτιθέασιν ἀγῶ-
να· δρᾶν δὲ οὕτω σφίσις ἦλθεν ἐκ Λελαφῶν. Τοῦ Διο- 8

νύσου δὲ οὐ μακρὰν Διὸς ἱερὸν ἔστιν Εὐανέμου, τούτου δὲ ἐν δεξιᾷ Πλευρώωνος ἡρώων. γερούνασι δὲ οἱ Τυνδάρεω παῖδες τὰ πρὸς μητρὸς ἀπὸ τοῦ Πλευρώωνος. Θέστιον γὰρ τὸν Ἀήδας πατέρα Ἄρειός φησιν ἐν τοῖς ἔπεσιν Ἀγρήνορος παῖδα εἶναι τοῦ Πλευρώωνος. 6. Τοῦ δὲ ἡρώου λόφος ἔστιν οὐ πόρρω, καὶ Ἦρας ἐπὶ τῷ λόφῳ ναὸς Ἀργείας· ἰδρῦσασθαι δὲ Εὐρυδίκην φασὶ Λακεδαιμόνος θυγατέρα, γυναῖκα δὲ Ἀκρισίου τοῦ Ἄβαντος. Ἦρας δὲ ἱερὸν Ὑπερχειρίας κατὰ μαντείαν ἐποιήθη, τοῦ Εὐρώατα 9 πολὺ τῆς γῆς σφίσι ἐπικλύζοντος. ξόανον δὲ ἀρχαῖον 240 καλοῦσιν Ἀφροδίτης Ἦρας· ἐπὶ δὲ θυγατρὶ γαμουμένη νενομίκασι τὰς μητέρας τῇ θεῷ θύειν. 7. τοῦ λόφου δὲ κατὰ τὴν ἐς δεξιὰν ὁδὸν Ἐτοιμοκλέους ἔστιν εἰκὼν. τῷ δὲ Ἐτοιμοκλεῖ καὶ αὐτῷ καὶ Ἴπποσθένει τῷ πατρὶ πάλῃ εἰσὶν Ὀλυμπικαὶ νῆκαι, συναμφοτέροις μὲν μία τε καὶ δέκα, τῷ δὲ Ἴπποσθένει μιᾷ νίκη τὸν υἱὸν παρελθεῖν ὑπήρξεν.

XIV. Ἐκ δὲ τῆς ἀγορᾶς πρὸς ἥλιον ἰόντι δυόμενον τάφος κενὸς Βρασίδα τῷ Τέλλιδος πεποιήται. ἀπέχει δὲ οὐ πολὺ τοῦ τάφου τὸ θέατρον λίθου λευκοῦ θείας ἄξιον. τοῦ θεάτρου δὲ ἀπαντικρὺ Πανσανίου τοῦ Πλαταιᾶσιν ἡγησαμένου μνημῆα ἔστι, τὸ δὲ ἕτερον Λεωνίδου· καὶ λόγους κατὰ ἔτος ἕκαστον ἐπ' αὐτοῖς λέγουσι καὶ τιθέασιν ἀγῶνα, ἐν ᾧ πλὴν Σπαρτιατῶν ἄλλω γε οὐκ ἔστιν ἀγωνίζεσθαι. τὰ δὲ ὅσα τοῦ Λεωνίδου τεσσαράκοντα ἔτεσιν ὕστερον ἀνελομένου ἐκ Θερμοπυλῶν ** τοῦ Πανσανίου κείται [δὲ] καὶ στήλη πατρόθεν τὰ ὀνόματα ἔχουσα οἱ πρὸς Μήδους τὸν ἐν Θερμοπύλαις ἀγῶνα ὑπέμει- 2 ναν. 2. Καλεῖται δὲ ἐν τῇ Σπάρτῃ Θεομηλίδα χωρίου. κατὰ τοῦτο τῆς πόλεως τάφοι τῶν Ἀγιάδων βασιλέων εἰσὶ, καὶ πλησίον ὀνομαζομένη λέσχη Κροτανῶν· εἰσὶ δὲ οἱ Κροτανοὶ Πιτανατῶν μοῖρα. Ἀσκληπιοῦ δὲ οὐ πόρρω

τῆς λέσχης ἔστιν ἱερὸν, ἐν Ἀγιάδων καλούμενον. προελθοῦσι δὲ Ταινάρου μνημῆα ἔστι, καὶ τὴν ἄκραν τὴν ἐς θάλασσαν ἐσέχουσαν ἀπὸ τούτου φασὶ ὀνομασθῆναι. θεῶν δὲ ἱερὰ Ποσειδῶνός ἔστιν Ἴπποκουρίου καὶ Ἀρτέμιδος Αἰγιναιίας. ἐπανελθοῦσι δὲ ὀπίσω πρὸς τὴν λέσχην ἔστιν Ἀρτέμιδος Ἰσώρας ἱερὸν· ἐπονομάζουσι δὲ αὐτὴν καὶ Λιμναίαν, οὖσαν οὐκ Ἄρτεμιν, Βριτόμαρτιν δὲ 241 τὴν Κρητῶν· τὰ δὲ ἐς αὐτὴν ὁ Αἰγιναιὸς ἔχει μοι λόγος. 3. ἐγγυτάτω δὲ τῶν μνημάτων ἂ τοῖς Ἀγιάδαις πεποίη- 3 ται στήλην ὄψει, γεγραμμένα δὲ εἰσὶν ἄς Χίους ἀνήρ Λακεδαιμόνιος δρόμον νίκας ἀνείλετο, ἄλλας τε καὶ Ὀλυμπίαςιν. ἐνταῦθα δὲ ἐπτὰ ἐγένοντο νῆκαι, τέσσαρες μὲν σταδίου, διαύλου δὲ αἱ λοιπαί· τὸν δὲ σὺν τῇ ἀσπίδι δρόμον ἐπὶ ἀγῶνι λήγοντι οὐ συνέβαινε εἶναι πῶ. Χίονιν δὲ καὶ τοῦ στόλου μετασχεῖν τῷ Θηραίῳ Βάττῳ καὶ Κυρήνην οἰκίσαι σὺν ἐκείνῳ καὶ Λιβύων καταστρέψασθαι τοὺς προσχώρους λέγουσιν. 4. Τὸ δὲ ἱερὸν τῆς Θε- 4 τιδος κατασκευασθῆναι φασὶ ἐπ' αἰτία τοιαύτη, πολεμεῖν μὲν πρὸς Μεσσηνίους ἀφεστηκότας, τὸν δὲ βασιλέα σφῶν Ἀναξάνδρου ἐσβαλόντα ἐς τὴν Μεσσηνίαν λαβεῖν αἰχμαλώτους γυναῖκας, ἐν δὲ αὐταῖς εἶναι Κλεῶ, Θετιδος δὲ αὐτὴν ἱέρειαν εἶναι. ταύτην ἢ τοῦ Ἀναξάνδρου γυνὴ τὴν Κλεῶ παρὰ τοῦ Ἀναξάνδρου αἰτεῖ, καὶ τό τε ξόανον τῆς Θετιδος ἀνεῦρεν ἔχουσαν καὶ ναὸν μετ' αὐτῆς ἰδρῦσατο τῇ θεῷ· ἐποίησε δὲ ταῦτα ἢ Λεανδρὸς κατὰ ὄψιν ὀνει- 5 ρατος. τὸ μὲν δὴ ξόανον τῆς Θετιδος ἐν ἀπορορήτῳ φυ- 5 λάσσοισι. 5. Δήμητρα δὲ Χθονίαν Λακεδαιμόνιοι μὲν σέβειν φασὶ παραδόντος σφίσι Ὀρφέως, δόξῃ δὲ ἐμῇ διὰ τὸ ἱερὸν τὸ ἐν Ἐρμιόνι κατέστη καὶ τούτοις Χθονίαν νομίζειν Δήμητρα. ἔστι δὲ καὶ Σαράπιδος νεώτατον τοῦτο Σπαρτιαταῖς ἱερὸν, καὶ Διὸς ἐπίκλησιν Ὀλυμπίον. 6. Καλοῦσι δὲ Λακεδαιμόνιοι Δρόμον, ἐνθα τοῖς 6 15 *

νέοις καὶ ἐφ' ἡμῶν ἔτι δρόμου μελέτη καθέστηκεν. ἐς τοῦτον τὸν Δρόμον ἰόντι ἀπὸ τοῦ τάφου τῶν Ἀριαδῶν ἔστιν ἐν ἀριστερᾷ μνημεῖον Εὐμήδους, Ἴπποκόωντος δὲ καὶ οὗτος ἦν ὁ Εὐμήδης, ἔστι δὲ ἀγαλμα ἀρχαίου Ἡρακλέους, ᾧ θύουσιν οἱ Σφαιρεῖς· οἱ δὲ εἰσὶν οἱ ἐκ τῶν ἐφήβων ἐς ἄνδρας ἀρχόμενοι συντελεῖν. πεποιήται δὲ καὶ γυμνάσια ἐν τῷ Δρόμῳ, τὸ ἕτερον Εὐρυκλέους ἀνάθημα ἀνδρὸς Σπαρτιάτου. τοῦ Δρόμου δὲ ἐκτὸς κατὰ τοῦ Ἡρακλέους 242 τὸ ἀγαλμὰ ἔστιν οἰκία τὰ ἐφ' ἡμῶν ἰδιώτου, Μενελάου τὸ ἀρχαίου. προελθόντι δὲ ἀπὸ τοῦ Δρόμου Διοσκούρων Ἰερὸν καὶ Χαρίτων, τὸ δὲ Εἰλειθυίας ἔστιν Ἀπόλλωνός τε 7 Καρνείου καὶ Ἀρτέμιδος Ἡγεμόνης. 7. Τὸ δὲ τοῦ Ἀγνίτα πεποιήται μὲν ἐν δεξιᾷ τοῦ Δρόμου, Ἀσκληπιοῦ δὲ ἔστιν ἐπίκλησις ὁ Ἀγνίτας, ὅτι ἦν ἄγνου τῷ θεῷ ξόανον· ἡ δὲ ἄγνος λύγος καὶ αὐτὴ κατὰ ταῦτά ἐστι τῆ ῥάμνφ. τοῦ Ἀσκληπιοῦ δὲ οὐ πόρρω τόποιον ἔστηκε, Πολυδευκην δὲ ἀναστήσαι φασὶν ἐπὶ Λυγκεῖ· καὶ μοι καὶ τοῦτο ἀποφαίνει τὸν λόγον εἰκότα, οὐ ταφῆναι τοὺς Ἀφαρέως παῖδας ἐν Σπάρτῃ. πρὸς δὲ τοῦ Δρόμου τῆ ἀρχῇ Διόσκουροί τε εἰσὶν Ἀφετήριοι, καὶ ὀλίγον προελθόντι ἠρώων Ἀλκωνος· τὸν δὲ Ἀλκωνα λέγουσιν Ἴπποκόωντος παῖδα εἶναι. παρὰ δὲ τοῦ Ἀλκωνος τὸ ἠρώων Ποσειδωνός ἔστιν 8 Ἰερὸν, Δωματίτην δὲ ἐπονομάζουσιν. 8. καὶ χωρίον Πλατανιστᾶς ἔστιν ἀπὸ τῶν δένδρων, αἱ δὲ ὑψηλαὶ καὶ συνεχεῖς περὶ αὐτὸ αἱ πλάτανοι πεφύκασιν. αὐτὸ δὲ τὸ χωρίον, ἐνθα τοῖς ἐφήβοις μάχεσθαι καθέστηκε, κύκλω μὲν εὐριπος περιέχει κατὰ ταῦτά καὶ εἰ νῆσον θάλασσα, ἔσοδοι δὲ ἐπὶ γεφυρῶν εἰσὶ. γεφυρῶν δὲ ἐφ' ἐκάτερα, τῆ μὲν ἔστιν ἀγαλμα Ἡρακλέους, τῆ δὲ εἰκὼν Λυκούργου· νόμους δὲ ἐς τε τὴν ἄλλην πολιτείαν καὶ ἐς τὴν μάχην 9 τῶν ἐφήβων ἔθηκεν ὁ Λυκούργος. 9. καὶ τάδε ἄλλα τοῖς ἐφήβοις δρώμενά ἐστι. θύουσι πρὸ τῆς μάχης ἐν τῷ Φοι-

243 βαίῳ· τὸ δὲ Φοιβαῖόν ἐστιν ἐκτὸς τῆς πόλεως, Θεράπνης οὐ πολὺ ἀφεστηκός. ἐνταῦθα ἐκατέρω μοῖρα τῶν ἐφήβων σκύλακα κυνὸς τῷ Ἐνναλίῳ θύουσι, θεῶν τῷ ἄλκιματάτω κρίνοντες ἱερεῖον κατὰ γνώμην εἶναι τὸ ἄλκιματάτω ζῶον τῶν ἡμέρων. κυνὸς δὲ σκύλακας οὐδένας ἄλλους οἶδα Ἑλλήνων νομίζοντας θύειν ὅτι μὴ Κολοφωνίους· θύουσι γάρ καὶ Κολοφωνῖοι μέλαιναν τῆ Ἐνοδίῳ σκύλακα. νυκτεριναὶ δὲ ἢ τε Κολοφωνίων θυσία καὶ τῶν ἐν Λακεδαιμόνι ἐφήβων καθέστηκασιν. ἐπὶ δὲ τῆ θυσίᾳ 10 κάρπους ἠθάδας οἱ ἔφηβοι συμβάλλουσι μαχουμένους· ὀποτέρων δ' ἂν ὁ κάρπος τύχη νικῶν, ἐν τῷ Πλατανιστᾷ κρατῆσαι τούτους ὡς τὰ πλείω συμβαίνει. τοσάδε μὲν δρώσιν ἐν τῷ Φοιβαίῳ· ἐς δὲ τὴν ἐπιούσαν ὀλίγον πρὸ μεσοῦσης ἡμέρας ἐσίασι κατὰ τὰς γεφύρας ἐς τὸ εἰρημένον χωρίον. τὴν μὲν δὴ ἔσοδον καθ' ἣν ἐσελθεῖν δεῦρο ἔστιν ἐκατέραν τάξιν, προεδήλασε κλήρός σφισιν ἐν τῆ νυκτί· μάχονται δὲ καὶ ἐν χερσὶ καὶ ἐμπηδῶντες λάξ, δάκνουσί τε καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀντορύσσουσιν. ἀνήρ μὲν δὴ πρὸς ἄνδρα τὸν εἰρημένον τρόπον μάχεται· ἀθρόοι δὲ ἐμπίπτουσι βιαίως καὶ ἐς τὸ ὕδαρ ὠθοῦσιν ἀλλήλους.

XV. Πρὸς δὲ τῷ Πλατανιστᾷ καὶ Κυνίσκας ἔστιν ἠρώων, θυγατρὸς Ἀρχιδάμου βασιλεύοντος Σπαρτιατῶν· πρώτη δὲ ἱπποτρόφης γυναικῶν, καὶ Ὀλυμπίασι πρώτη νίκην ἀνείλετο ἄρματι. 2. ἔστι δὲ τῆς στοᾶς ἡ πρώτη τὸν Πλατανιστᾶν πεποιήται, ταύτης ὀπισθεν ἠρώα, τὸ μὲν Ἀλκίμου, τὸ δὲ Ἐναρφαίφου, καὶ ἀφεστηκός οὐ 244 πολὺ Δορκέως, τὸ δὲ ἐπὶ τούτῳ Σεβροῦ· παῖδας δὲ Ἴπποκόωντος εἶναι λέγουσιν. ἀπὸ δὲ τοῦ Δορκέως κρήνην 2 τὴν πλησίον τοῦ ἠρώου Δορκείαν, τὸ δὲ χωρίον τὸ Σέβριον καλοῦσιν ἀπὸ τοῦ Σεβροῦ. τοῦ Σεβρίου δὲ ἔστιν ἐν δεξιᾷ μνημεῖον Ἀλκιμᾶνος, ᾧ ποιήσαντι ἄσματα οὐδὲν ἐς ἡδονὴν αὐτῶν ἐλυμήνατο τῶν Λακωνῶν ἢ γλώσσα, ἡμι-

3 στα παρεχομένη τὸ εὐφρων. 3. Ἐλένης δὲ ἱερὰ καὶ Ἡρακλέους, τῆς μὲν πλησίον τοῦ τάφου τοῦ Ἀλκμαῖνος, τῷ δὲ ἐγγυτάτῳ τοῦ τείχους, ἐν αὐτῷ δὲ ἄγαλμα Ἡρακλέους ἐστὶν ὠπλισμένον· τὸ δὲ σχῆμα τοῦ ἀγάλματος διὰ τὴν πρὸς Ἴπποκόωντα καὶ τοὺς παῖδας μάχην γενέσθαι λέγουσι. τὸ δὲ ἐχθὸς Ἡρακλεῖ φασὶν ἐς οἶκον ὑπάρχει τὸν Ἴπποκόωντος, ὅτι μετὰ τὸν Ἰφίτου θάνατον καθαρσίαν ἔνεκα ἐλθόντα αὐτὸν ἐν Σπάρτῃ ἀπηξίωσαν 4 καθῆραι. προσεγένετο δὲ ἐς τοῦ πολέμου τὴν ἀρχὴν καὶ ἄλλο τοιούδε. Οἰωνὸς ἠλικίαν μὲν μειράκιον, ἀνεψιὸς δὲ Ἡρακλεῖ, Λικυμνίου γὰρ παῖς ἦν τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Ἀλκμήνης, ἀφίκετο ἐς Σπάρτην ἅμα Ἡρακλεῖ, περιούτι δὲ καὶ θεωμένῳ τὴν πόλιν, ὡς ἐγίνετο κατὰ τοῦ Ἴπποκόωντος τὴν οἰκίαν, ἐνταῦθά οἱ κύων ἐπαφέρετο οἴκουρός· ὁ δὲ τυγχάνει τε ἀφείδ λίθον ὁ Οἰωνός, καὶ καταβάλλει τὴν κύνα· ἐπεκθέουσιν οὖν τοῦ Ἴπποκόωντος οἱ παῖδες, καὶ ῥοπάλοις τύπτοντες κατεργάζονται τὸν Οἰωνόν. τοῦτο Ἡρακλέα μάλιστα ἐξηγρίωσεν ἐς Ἴπποκόωντα καὶ τοὺς παῖδας· ἀντίκα δὲ ὡς ὄργῆς εἶχε χωρεῖ σφίσι ἐς μάχην. τότε μὲν δὴ τιτρώσκειται καὶ λαθῶν ἀπεχώρησεν· ὕστερον δὲ ἐξεγένετό οἱ στρατεύσαντι ἐς Σπάρτην τιμωρήσασθαι μὲν Ἴπποκόωντα, τιμωρήσασθαι δὲ καὶ τοὺς παῖδας τοῦ Οἰωνοῦ φόνου. τὸ δὲ μνῆμα τῷ Οἰωνῷ 6 πεποιήται παρὰ τὸ Ἡράκλειον. 4. Ἴόντι δὲ ἐκ τοῦ Δρόμου πρὸς ἀνίσχοντα ἥλιον ἀτραπός ἐστιν ἐν δεξιᾷ καὶ Ἀθηνᾶς Ἀξιοποίνου καλουμένης ἱερὸν. ὡς γὰρ δὴ ἀμυνώμενος Ἡρακλῆς Ἴπποκόωντα καὶ τοὺς παῖδας μετήλθε 245 κατ' ἀξίαν ὧν προὔπηρξεν, ἱερὸν Ἀθηνᾶς ἰδρύεται, Ἀξιοποίνου δὲ ἐπίκλησιν, ὅτι τὰς τιμωρίας οἱ παλαιοὶ τῶν ἀνθρώπων ὠνόμαζον ποινας. ἐστὶ δὲ καὶ ἄλλο ἱερὸν Ἀθηνᾶς Ἴοντι ἐτέρῳ ὁδὸν ἀπὸ τοῦ Δρόμου· Θήραν δὲ ἀναθεῖναι τὸν Ἀντεσίωνος τοῦ Τισαμενοῦ τοῦ Θερεσάν-

δρου φασὶν, ἠνίκα ἀποικίαν ἐστελλεν ἐπὶ τὴν νῆσον ἣ νῦν ἀπὸ Θήρα τούτου τὸ ὄνομα ἐσχηκε, τὸ δὲ ἀρχαῖον ἐκαλεῖτο Καλλίστη. 5. Πλησίον δὲ ἐστὶν Ἴπποσθένους 7 ναός, ᾧ γερόνασιν αἱ πολλαὶ νῆκαι πάλης· σέβουσι δὲ ἐκμαντεύματος τὸν Ἴπποσθένην ἄτε Ποσειδῶνι τιμὰς νέμοντες. τοῦ ναοῦ δὲ ἀπαντικρῶ πέδας ἐστὶν ἔχων Ἐνυάλιος, ἄγαλμα ἀρχαῖον. γυνάμη δὲ Λακεδαιμονίαν τε ἐς τοῦτό ἐστι τὸ ἄγαλμα καὶ Ἀθηναίων ἐς τὴν Ἀπτερον καλουμένην Νίκην, τῶν μὲν οὐποτε τὸν Ἐνυάλιον φεύγοντα οἰκήσεσθαι σφίσι ἐνεχόμενον ταῖς πέδασι, Ἀθηναίων δὲ τὴν Νίκην αὐτόθι ἀεὶ μενεῖν οὐκ ὄντων περῶν. τούδε μὲν εἰσὶν αἱ πόλεις αὐταὶ τὰ ξόανα τὸν τρόπον ἰδρυμέναι καὶ ἐπὶ δόξῃ τοιαύτῃ. 6. Ἐν Σπάρτῃ δὲ 8 λέσχη τέ ἐστι καλουμένη Ποικίλη καὶ ἡρῶα πρὸς αὐτῇ, Κάδμου τοῦ Ἀγήνορος, τῶν τε ἀπογόνων, Οἰολύκου τοῦ Θήρα καὶ Αἰγέως τοῦ Οἰολύκου. ποιῆσαι δὲ τὰ ἡρῶα λέγουσι Μαῖσιν καὶ Λαίαν τε καὶ Εὐρώπαν, εἶναι δὲ αὐτοῦς Τραίου παῖδας τοῦ Αἰγέως. ἐποίησαν δὲ καὶ τῷ Ἀμφιλόχῳ τὸ ἡρῶν, ὅτι σφίσι ὁ πρόγονος Τισαμενός 246 μητρὸς ἦν Δημωνάσσης, ἀδελφῆς Ἀμφιλόχου. 7. Μό-9 νοις δὲ Ἑλλήνων Λακεδαιμονίοις καθέστηκεν Ἡραν ἐπινομάζειν Αἰγοφάγον καὶ αἶγας τῇ θεῷ θύειν. Ἡρακλέα δὲ λέγουσιν ἰδρύσασθαι τὸ ἱερὸν καὶ αἶγας θῦσαι πρῶτον, ὅτι μαχομένῳ οἱ πρὸς Ἴπποκόωντα καὶ τοὺς παῖδας οὐδὲν ἐκ τῆς Ἡρας ἀπήνητησεν ἐμπόδιον, ὥσπερ γε ἐπὶ τῶν ἄλλων ἐδόξαζεν ἐναντιοῦσθαι οἱ τὴν θεόν. αἶγας δὲ αὐτὸν θῦσαι φασὶν ἱερεῖων ἀπορήσαντα ἄλλοίαν. Τοῦ 10 θεάτρου δὲ οὐ πόρρω Ποσειδῶνός τε ἱερὸν ἐστὶ Γενεθλίου καὶ ἡρῶα Κλεοδαίου τοῦ Ἰλλου καὶ Οἰβάλου. τῶν δὲ Ἀσκληπιδίων τὸ ἐπιφανέστατον πεποιήται σφίσι πρὸς τοῖς Βοωνήτοις, ἐν ἀριστερᾷ δὲ ἡρῶν Τηλέκλου· τούτου δὲ καὶ ὕστερον ποιήσομαι μνήμην ἐν τῇ Μεσσηνίᾳ

συγγραφῆ. 8. Προελθοῦσι δὲ οὐ πολὺ λόφος ἐστὶν οὐ μέγας, ἐπὶ δὲ αὐτῷ ναὸς ἀρχαῖος καὶ Ἀφροδίτης ξόανον ὠπλισμένης. ναῶν δὲ ἂν οἶδα μόνω τούτῳ καὶ ὑπερφῶν
 11 ἄλλο ἐπικροδόμεται Μορφῶς ἱερὸν. ἐπίκλησις μὲν δὴ τῆς Ἀφροδίτης ἐστὶν ἢ Μορφῶ, κάθηται δὲ καλύπτραν τε ἔχουσα καὶ πέδας περὶ τοῖς ποσί· περιθεῖναι δὲ οὐ Τυνδάρειον τὰς πέδας φασίν, ἀφομοιοῦντα τοῖς δεσμοῖς τὸ ἐς τοὺς συνοικοῦντας τῶν γυναικῶν βέβαιον. τὸν γὰρ δὴ ἕτερον λόγον, ὡς τὴν θεὸν πέδαις ἐτιμωρεῖτο ὁ Τυνδάρειος, γενέσθαι ταῖς θυγατρῶσιν ἐξ Ἀφροδίτης ἡγούμενος τὰ ὄνειδη, τοῦτον οὐδὲ ἀρχὴν προσίεμαι· ἦν γὰρ δὴ παντάπασιν εὐήθες κέδρου ποιησάμενον ζῴδιον καὶ ὄνομα Ἀφροδίτην θέμενον ἐλπίζειν ἀμύνεσθαι τὴν θεόν.
 XVI. Πλησίον δὲ Ἰλαίρας καὶ Φοίβης ἐστὶν ἱερὸν· ὁ δὲ ποιήσας τὰ ἔπη τὰ Κύπρια θυγατέρας αὐτὰς Ἀπόλλωνός φησιν εἶναι. κόραι δὲ ἱερῶνται σφισι παρθένου, καλούμεναι κατὰ ταῦτα ταῖς θεαῖς καὶ αὐταὶ Λευκιπίδες. τὸ μὲν δὴ ἕτερον τῶν ἀγαλμάτων ἱεροσαμένη τις 247 ταῖς θεαῖς Λευκιπίς ἐπεκρόσμησε, πρόσωπον ἀντὶ τοῦ ἀρχαίου ποιησαμένη τῆς ἐφ' ἡμῶν τέχνης· τὸ δὲ ἕτερον μὴ καὶ τοῦτο ἐπικροσμεῖν αὐτὴν ἀπέειπεν ὄνειρον. 2. Ἐν ταῦθα ἀπήρηται φῶν τοῦ ὀρόφου κατελιγμένον ταινίαις· εἶναι δὲ φασὶν φῶν ἐνεῖνο ὃ τεκεῖν Ἀθήναι ἔχει λό-
 2 γος. Ὑφαίνουσι δὲ κατὰ ἔτος αἱ γυναῖκες τῷ Ἀπόλλωνι χιτῶνα τῷ ἐν Ἀμύκλαις, καὶ τὸ οἰκημα ἐνθα ὑφαίνουσι Χιτῶνα ὀνομάζουσιν. 3. οἰκία δὲ αὐτοῦ πεποιήται πλησίον· τὸ δὲ ἐξ ἀρχῆς φασὶν αὐτὴν οἰκῆσαι τοὺς Τυνδάρειοι παῖδας, χρόνῳ δὲ ὕστερον ἐκτίσαστο Φορμίων Σπαρτιάτης. παρὰ τοῦτον ἀφίκοντο οἱ Διόσκουροι ξένοις ἀνδράσιν ἐοικότες· ἦκειν δὲ ἐκ Κυρήνης φήσαντες καταχθῆναι τε ἡξίουν παρ' αὐτῷ, καὶ οἰκημα ἡτοῦντο ᾧ
 3 μάλιστα ἔχαιρον, ἥνικα μετὰ ἀνθρώπων ἦσαν. ὁ δὲ οἰ-

κίας μὲν τῆς ἄλλης ἐκέλευεν αὐτοὺς ἐνθα ἂν ἐθέλωσιν οἰκῆσαι, τὸ δὲ οἰκημα οὐκ ἔφη δάσειν· θυγάτηρ γὰρ ἔτυχεν οἱ παρθένος ἔχουσα ἐν αὐτῷ διαίταν. ἐς δὲ τὴν ὕστεραίαν παρθένος μὲν ἐκείνη καὶ θεραπεία πᾶσα ἢ περὶ τὴν παῖδα ἠφάνιστο, Διόσκουρων δὲ ἀγάλματα ἐν τῷ οἰκίματι εὐρέθη καὶ τράπεζά τε καὶ σίλφιον ἐπ' αὐτῆ· τάδε μὲν οὕτω γενέσθαι λέγουσιν.

4. Ἴόντι δὲ ὡς ἐπὶ τὰς πύλας ἀπὸ τοῦ Χιτῶνος Χεί- 4 λωνός ἐστιν ἡρώων τοῦ σοφοῦ νομιζομένου, καὶ Ἀθηναίων * * ρῶ τῶν ὁμοῦ Δωριεῖ τῷ Ἀναξανδρίδου σταλέντων ἐς Σικελίαν· ἐστάλησαν δὲ τὴν Ἐρυνίην χώραν νομίζοντες τῶν ἀπογόνων τῶν Ἡρακλέους εἶναι καὶ οὐ βαρβάρων τῶν ἐχόντων. Ἡρακλῆα γὰρ ἔχει λόγος παλαῖσαι πρὸς Ἐρυνία ἐπὶ τοῖσδε εἰρημένους, ἦν μὲν Ἡρακλῆς 248 νικήσῃ, γῆν τὴν Ἐρυνίαν Ἡρακλέους εἶναι, κρατηθέντος δὲ τῆ πάλη βοῦς τὰς Γηρυνόου, ταύτας γὰρ τότε ἤλαυ- 5 νεν Ἡρακλῆς, διανηξαμένης δὲ ἐπὶ Σικελίαν κατὰ τὸν Ἐλεον τὸν κύβον ἀνευρήσων ἐπιδιέβη, τὰς οὖν βοῦς ἔδει κρατηθέντος Ἡρακλέους τὸν Ἐρυνία ἄγοντα οἴχεσθαι. τὸ δὲ εὐμενὲς ἐκ τῶν θεῶν οὐ κατὰ ταῦτα Ἡρακλεῖ καὶ ὕστερον Δωριεῖ τῷ Ἀναξανδρίδου παρεγένετο, ἀλλὰ Ἡρακλῆς μὲν ἀποκτίνουσιν Ἐρυνία, Δωριεῖα δὲ αὐτὸν τε καὶ τῆς στρατιᾶς διέφθειραν τὸ πολὺ Ἐργεσταῖοι. 5. Λα- 6 κεδαιμόνιοι δὲ καὶ Λυκούργῳ τῷ θεμένῳ τοὺς νόμους, οἷα δὴ θεῶν πεποιήμασι καὶ τούτῳ ἱερὸν. τάφος δὲ ἐστὶν ὀπισθεν μὲν τοῦ ναοῦ τῷ Λυκούργου παιδί Εὐκόσῳ, πρὸς δὲ τῷ βαμῶ Λαθρίας καὶ Ἀναξάνδρας· αἱ δὲ αὐταὶ τε ἦσαν δίδυμοι, καὶ ἐπὶ τούτῳ σφᾶς οἱ Ἀριστοδήμου παῖδες ἄτε ὄντες καὶ αὐτοὶ δίδυμοι λαμβάνουσι, θυγατέρες δὲ ἦσαν Θερασίνδρου τοῦ Ἀγαμηδίδα, βασιλεύοντος μὲν Κλεεστωναίων, τετάρτου δὲ ἀπογόνου Κτησίππου τοῦ Ἡρακλέους. τοῦ ναοῦ δὲ ἀπαντικρὺ μνημα

Θεοπόμπου τοῦ Νικάνδρου, τὸ δὲ Εὐρυβιάδου, Λακε-
 δαιμονίων τριήρεσιν ἐπ' Ἀρτεμισίῳ καὶ Σαλαμῖνι ναυ-
 μαχήσαντος πρὸς Μήδους. πλησίον δὲ Ἀστραβάκου κα-
 λούμενον ἐστὶν ἤρῳν.

7 6. Τὸ δὲ χωρίον τὸ ἐπονομαζόμενον Λιμναῖον Ὀρ-
 θίας ἱερὸν ἐστὶν Ἀρτέμιδος. τὸ ξόανον δὲ ἐκεῖνο εἶναι 249
 λέγουσιν ὃ ποτε Ὀρέστης καὶ Ἰριγένεια ἐκ τῆς Ταυρικῆς
 ἐκκλέπτουσιν· ἐς δὲ τὴν σφετέρην Λακεδαιμόνιοι κομι-
 σθῆναι φασιν Ὀρέστου καὶ ἐνταῦθα βασιλεύοντος. καί
 μοι εἰκότα λέγειν μᾶλλον τι δοκοῦσιν ἢ Ἀθηναῖοι. ποίῳ
 γὰρ δὴ λόγῳ κατέλιπεν ἂν ἐν Βραυρωῶν Ἰριγένεια τὸ
 ἄγαλμα; ἢ πῶς, ἤνικα Ἀθηναῖοι τὴν χώραν ἐκλιπεῖν
 παρεσκευάζοντο, οὐκ ἐσέθεντο καὶ τοῦτο ἐς τὰς ναῦς;
 8 καίτοι διαμεμένηκεν ἔτι καὶ νῦν τηλικούτο ὄνομα τῆ
 Ταυρικῆ θεῶ, ὥστε ἀμφισβητοῦσι μὲν Καππαδοκαί οἱ
 τὸν Εὐξείνιον οἰκοῦντες τὸ ἄγαλμα εἶναι παρὰ σφίσιν,
 ἀμφισβητοῦσι δὲ καὶ Λυδῶν οἷς ἐστὶν Ἀρτέμιδος ἱερὸν
 Ἀναίτιδος. Ἀθηναῖοις δὲ ἄρα παρῶφθη γενόμενον λά-
 φρουρ τῷ Μήδῳ· τὸ γὰρ ἐκ Βραυρωῶνος ἐκομίσθη τε ἐς
 Σοῦσα, καὶ ὕστερον Σελεύκιον δόντος Σύροι Λαοδικεῖς
 9 ἐφ' ἡμῶν ἔχουσι. μαρτύρια δέ μοι καὶ τάδε τὴν ἐν Λακε-
 δαίμονι Ὀρθίαν τὸ ἐκ τῶν βαρβάρων εἶναι ξόανον· τοῦτο
 μὲν γὰρ Ἀστράβακος καὶ Ἀλώπεκος οἱ Ἴρβου τοῦ Ἀμφι-
 σθένους τοῦ Ἀμφικλέους τοῦ Ἄγιδος τὸ ἄγαλμα εὐρόν-
 τες αὐτίκα παρεφρόνησαν· τοῦτο δὲ οἱ Λιμναῖται Σπαρ-
 τιατῶν καὶ Κυνοσουρεῖς καὶ ἐκ Μεσσίας τε καὶ Πιτάνης
 θύοντες τῆ Ἀρτέμιδι ἐς διαφορὰν, ἀπὸ δὲ αὐτῆς καὶ ἐς
 φόνους προήχθησαν, ἀποθανόντων δὲ ἐπὶ τῷ βωμῷ πολ-
 10 λῶν νόσος ἐφθειρε τοὺς λοιπούς. 7. καὶ σφισιν ἐπὶ τού-
 τῳ γίνεται λόγιον αἵματι ἀνθρώπων τὸν βωμὸν αἱμάσ-
 σειν· θνομένου δὲ οὐτινα ὁ κλῆρος ἐπελάμβανε, Λυ-
 κοῦργος μετέβαλεν ἐς τὰς ἐπὶ τοῖς ἐφήβοις μάλιστα,

ἐμπίπλαται τε οὕτως ἀνθρώπων αἵματι ὁ βωμός. ἢ δὲ
 250 ἱέρεια τὸ ξόανον ἔχουσα σφισιν ἐφέστηκε. τὸ δὲ ἐστὶν ἄλ-
 λως μὲν κοῦφον ὑπὸ σμικρότητος, ἣν δὲ οἱ μαστιγοῦντές 11
 ποτε ὑποφειδόμενοι παύσει κατὰ ἐφήβου κάλλος ἢ
 ἀξίωμα, τότε ἥδη τῆ γυναικὶ τὸ ξόανον γίνεται βαρὺ καὶ
 οὐκέτι εὐφορον· ἢ δὲ ἐν αἰτία τοὺς μαστιγοῦντας ποιεί-
 ται καὶ πιέζεσθαι δι' αὐτούς φησιν. οὕτω τῷ ἀγάλματι
 ἀπὸ τῶν ἐν τῆ Ταυρικῆ θυσιαῶν ἐμμεμένηκεν ἀνθρώπων
 αἵματι ἠδεσθαι. καλοῦσι δὲ οὐκ Ὀρθίαν μόνον, ἀλλὰ καὶ
 Αὐγοδέσμαν τὴν αὐτήν, ὅτι ἐν θάμνῳ λύγων εὐρέθη,
 περιειληθηθεῖσα δὲ ἡ λύγος ἐποίησε τὸ ἄγαλμα ὀρθόν.

XVII. Οὐ πόρρω δὲ τῆς Ὀρθίας ἐστὶν Εἰλείθυϊας
 ἱερὸν· οἰκοδομησαὶ δὲ φασιν αὐτὸ καὶ Εἰλείθυϊαν νο-
 μίσαι θεὸν γενόμενον σφίσιν ἐκ Δελφῶν μαντεύματος.
 2. Λακεδαιμονίοις δὲ ἀκρόπολις μὲν ἐς ὕψος περιφανὲς
 ἐξίσχουσα οὐκ ἐστὶ, καθὰ δὴ Θηβαίοις τε ἢ Καδμεία καὶ
 ἢ Λάρισα Ἀργείοις· ὄντων δὲ ἐν τῇ πόλει λόφων καὶ ἄλ-
 λων, τὸ μάλιστα ἐς μετέωρον ἀνήκον ὀνομάζουσιν ἀκρό-
 πολιν. 3. Ἐνταῦθα Ἀθηναῖς ἱερὸν πεποιήται, Πολιούχου 2
 καλουμένης καὶ Χαλκιοίκου τῆς αὐτῆς. τοῦ δὲ ἱεροῦ τῆς
 κατασκευῆς Τυνδάρεως, καθὰ λέγουσιν, ἤρξατο· ἀπο-
 θανόντος δὲ ἐκεῖνου δεύτερα οἱ παῖδες ἐξεργάσασθαι τὸ
 οἰκοδόμημα ἠθέλον, ἀφορμῇ δὲ σφισιν ἔμελλε τὰ ἐξ
 Ἀφιδναίων ἔσεσθαι λάφυρα. προαπολιπόντων δὲ καὶ
 τούτων, Λακεδαιμόνιοι πολλοῖς ἔτεσιν ὕστερον τὸν τε
 ναὸν ὁμοίως καὶ τὸ ἄγαλμα ἐποίησαντο Ἀθηναῖς χαλ-
 κοῦν. Γιτιάδας δὲ εἰργάσατο ἀνὴρ ἐπιχώριος. ἐποίησε
 δὲ καὶ ἄσματα Δώρια ὁ Γιτιάδας ἄλλα τε καὶ ὕμνον ἐς
 τὴν θεόν. ἐπειργασται δὲ τῷ χαλκῷ πολλὰ μὲν τῶν 3
 251 ἄθλων Ἡρακλέους, πολλὰ δὲ καὶ ἄν ἐθελοντῆς κατῶρ-
 θωσε, Τυνδάρεω δὲ τῶν παιδῶν ἄλλα τε καὶ ἡ τῶν Λευ-
 κίππου θυγατέρων ἀρπαγῆ· καὶ Ἡφαιστος τὴν μητέρα

ἔστιν ἀπολύων τῶν δεσμῶν. ἐδήλωσα δὲ καὶ ταῦτα, ὅποια λέγεται, πρότερον ἔτι ἐν τῇ Ἀτθίδι συγγραφῇ. Περσεὶ δ' ἐς Λιβύην καὶ ἐπὶ Μέδουσαν ὠρημένῳ διδοῦσαι νύμφαι δῶρά εἰσι κυνῆν καὶ τὰ ὑποδήματα, ὑφ' ὧν οἰσθήσεσθαι διὰ τοῦ ἀέρος ἐμελλεν. ἐπεὶ γράσται δὲ καὶ τὰ ἐς τὴν Ἀθηνᾶς γένεσιν καὶ Ἀμφιτροίτη καὶ Ποσειδῶν, ἃ δὴ μέγιστα καὶ μάλιστα ἦν ἐμοὶ δοκεῖν θεῶς ἄξια.

- 4 4. Ἔστι δὲ καὶ ἕτερον αὐτόθι Ἀθηνᾶς Ἐργάνης ἱερὸν. ἐς δὲ τὴν πρὸς μεσημβρίαν στοᾶν Κοσμητᾶ τε ἐπίκλησιν Διὸς ναὸς καὶ Τυνδάρεω πρὸ αὐτοῦ μνημᾶ ἔστιν. ἢ δὲ πρὸς δυσμᾶς ἔχει τῶν στοῶν ἀετούς τε δύο τοὺς ὄρνυθας καὶ ἴσας ἐπ' αὐτοῖς Νίκας, Ἀνδάνδρου μὲν ἀνάθημα, τῶν δὲ ἔργων ὑπόμνημα τῶν ἀφοπτέρων, τοῦ τε περὶ Ἐφεσον, ὅτε Ἀντίοχον τὸν Ἀλκιβιάδου κυβερνήτην καὶ Ἀθηναίων τριήρεις ἐνίκησε, καὶ ὕστερον ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς καθείλεν Ἀθηναίων τὸ ναυτικόν. 5. Ἐν ἀριστερᾷ δὲ τῆς Χαλκιοῦκου Μουσῶν ἰδρύναντο ἱερὸν, ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι τὰς ἐξόδους ἐπὶ τὰς μάχας οὐ μετὰ σαλπύγγων ἐποιούντο, ἀλλὰ πρὸς τε αὐλῶν μέλη καὶ ὑπὸ λύρας καὶ κιθάρας κρούσμασιν. ὅπισθεν δὲ τῆς Χαλκιοῦκου ναὸς ἔστιν Ἀφροδίτης Ἀρείας· τὰ δὲ ξόανα ἀρχαῖα, εἶπερ τι ἄλλο ἐν Ἑλλήσι.
- 6 6. Τῆς Χαλκιοῦκου δὲ ἐν δεξιᾷ Διὸς ἄγαλμα Ἰπάτου πεποιήται, παλαιότατον πάντων ὅποσα ἔστι χαλκοῦ· δι' ὅλου γὰρ οὐκ ἔστιν εἰργασμένον, ἐληλασμένου δὲ ἰδίᾳ τῶν μερῶν καθ' αὐτὸ ἐκάστου συνήρμοσται τε πρὸς ἄλληλα, καὶ ἦλοι συνέχουσιν αὐτὰ μὴ διαλυθῆναι. Κλέαρχον δὲ ἄνδρα Ῥηγῖνον τὸ ἄγαλμα ποιῆσαι λέγουσιν, ὃν Διποίνου καὶ Σκύλλιδος, οἱ δὲ αὐτοῦ Δαιδάλου φασὶν εἶναι μαθητὴν. πρὸς δὲ τῷ Σκηνώματι ὀνομαζομένῳ 252 γυναικὸς ἔστιν εἰκὼν, Λακεδαιμόνιοι δὲ Εὐρύλεωνίδα

λέγουσιν εἶναι· νίκην δὲ ἵππων συνωρίδι ἀνείλετο Ὀλυμπικῆν.

7. Παρὰ δὲ τῆς Χαλκιοῦκου τὸν βωμὸν ἔστήκασιν 7 δύο εἰκόνες Πausανίου τοῦ περὶ Πλάταιαν ἡγησαμένου. τὰ δὲ ἐς αὐτὸν ὅποια ἐγένετο εἰδόσιν οὐ διηγῆσομαι· τὰ γὰρ τοῖς πρότερον συγγραφέντα ἐπ' ἀκριβὲς ἀποχρῶντα ἦν· ἐπεξελεθεὶν δὲ σφισιν ἀρκέσομαι ἃ ἤκουσα ἀνδρὸς Βυζαντίου, Πausανίαν φωραδῆναί τε ἐφ' οἷς ἐβουλεύετο καὶ μόνον τῶν ἱκετευσάντων τὴν Χαλκιοῦκου ἀμαρτεῖν ἀδείας κατ' ἄλλο μὲν οὐδέν, φόνου δὲ ἄγος ἐκνίψασθαι μὴ δυνηθέντα. 8. ὡς γὰρ δὴ διέτριβε περὶ Ἑλλήσποντον 8 ναυσὶ τῶν τε ἄλλων καὶ αὐτῶν Λακεδαιμονίων, παρθένου Βυζαντίας ἐπεθύμησε· καὶ αὐτίκα νυκτὸς ἀρχομένης τὴν Κλεονίκην, τοῦτο γὰρ ὄνομα ἦν τῇ κόρη, κομίζουσιν οἷς ἐπετέτακτο. ἐν τούτῳ δὲ ὑπνωμένον τὸν Πausανίαν ἐπήγειρεν ὁ ψόφος· ἰούσα γὰρ παρ' αὐτὸν τὸν καιόμενον λύχρον κατέβαλεν ἄκουσα. ἄτε δὲ ὁ Πausανίας συνειδὼς αὐτῷ προδιδόντι τὴν Ἑλλάδα, καὶ δι' αὐτὸ ἐχόμενος ταραχῇ τε αἰεὶ καὶ δείματι, ἐξέστη καὶ τότε καὶ τὴν παῖδα τῷ ἀκινάκη πατεῖ. τοῦτο τὸ ἄγος οὐκ ἐξεργέ- 9 νετο ἀποφνεῖν Πausανία, καθάρσια παντοῖα καὶ ἱε- 253 σίας δεξαμένῳ Διὸς Φυξίου, καὶ δὴ ἐς Φιγαλίαν ἐλθόντι ἦν Κλεονίκη τε ἀπέδωκε καὶ τῷ θεῷ. Λακεδαιμόνιοι δὲ ἐντελοῦντες πρόσταγμα ἐκ Δελφῶν τὰς τε εἰκόνας ἐποίησαντο τὰς χαλκᾶς καὶ δαίμονα τιμῶσιν Ἐπιδώτην, τὸ ἐπὶ Πausανία τοῦ Ἰκεσίου μῆνιμα ἀποτρέπειν τὸν Ἐπιδώτην λέγοντες τοῦτον.

XVIII. Τῶν δὲ ἀνδριάντων τοῦ Πausανίου πλησίον ἔστιν Ἀμβολογήρας Ἀφροδίτης ἄγαλμα, ἰδρυνόμενον κατὰ μαντείαν, ἄλλα δὲ ὕπνου καὶ Θανάτου· καὶ σφᾶς ἀδελφοὺς εἶναι κατὰ τὰ ἔπη τὰ ἐν Ἰλιάδι ἡγηται. ἴοντι δὲ ὡς 2

ἐπὶ τὸ Ἄλπιον καλούμενον ναὸς ἐστὶν Ἀθηναῖς Ὀφθαλμίτιδος· ἀναθεῖναι δὲ Λυκοῦργον λέγουσιν ἐκκοπέντα τῶν ὀφθαλμῶν τὸν ἕτερον ὑπὸ Ἀλκάνδρου, διότι οὗς ἔθηκε νόμους οὐκ ἀρεστοὺς συνέβαινεν εἶναι τῷ Ἀλκάνδρῳ. διαφυγῶν δὲ ἐς τοῦτο τὸ χωρίον Λακεδαιμονίων ἀμυνάντων μὴ προσαπολέσθαι οἱ καὶ τὸν λειπόμενον ὀφθαλμόν, οὕτω ναὸν Ὀφθαλμίτιδος Ἀθηναῖς ἐποίησε.

32. Προελθόντι δὲ ἐντεῦθεν ἱερόν ἐστιν Ἀμμωνος· φαίνονται δὲ ἀπ' ἀρχῆς Λακεδαιμόνιοι μάλιστα Ἑλλήνων χρώμενοι τῷ ἐν Λιβύῃ μαντεῖῳ. λέγεται δὲ καὶ Λυσάνδρῳ πολιορκοῦντι Ἀφρῦτιν τὴν ἐν τῇ Παλλήνῃ νύκτωρ ἐπιφανέντα Ἀμμωνα προαγορεύειν ὡς ἄμεινον ἐκείνῳ τε ἔσοιτο καὶ τῇ Λακεδαίμονι πολέμου πρὸς Ἀφρῦταίους πανσαμένους· καὶ οὕτω τὴν πολιορκίαν διέλυσεν ὁ Λύσανδρος, καὶ Λακεδαιμονίους τὸν θεὸν σέβειν προήγαγεν ἐς πλεόν. Ἀφρῦταῖοι δὲ τιμῶσιν Ἀμμωνα οὐδὲν ἦσσαν ἢ οἱ Ἀμμώνιοι Λιβύων.

3. Τὰ δὲ ἐς τὴν Κναγίαν Ἀρτεμίν ἐστιν οὕτω λεγόμενα. Κναγέα ἄνδρα ἐπιχώριον στρατεῦσαι φασιν ἐς Ἀφιδναν ὁμοῦ τοῖς Διοσκούροις, ληφθέντα δὲ αἰχμάλωτον ἐν τῇ μάχῃ καὶ παραθέντα ἐς Κρήτην δουλεύειν ἐνθα ἦν Ἀρτέμιδος τοῖς Κρησὶν ἱερόν, ἀνὰ χρόνον δὲ αὐτόν τε ἀποδοῦναι καὶ παραθένον τὴν ἱερευομένην ἔχοντα οἴχεσθαι τὸ ἄγαλμα ἀγομένην. ἐπὶ τούτῳ δὲ λέγουσιν ὀνομάζειν Κναγίαν Ἀρτεμιν. ἐμοὶ δὲ οὗτος ὁ Κναγεὺς ἄλλως ἀφικέσθαι πως ἐς Κρήτην φαίνεται, καὶ οὐχ ὡς οἱ Λακεδαιμόνιοι φασιν, ἐπεὶ μηδὲ γενέσθαι δοκῶ πρὸς Ἀφιδνὴν μάχην Θεσέως τε ἐν Θεσπρωτοῖς ἐχομένου καὶ Ἀθηναίων οὐχ ὁμονοούντων, ἀλλὰ ἐς Μενεσθέα ῥεπόντων μᾶλλον ταῖς εὐνοίαις. οὐ μὴν οὐδὲ ἀγῶνος συμβάντος πείθοιτο ἂν τις αἰχμαλώτους ληφθῆναι παρὰ τῶν κρατησάντων, ἄλλως τε καὶ παρὰ πολυ

γενομένης τῆς νίκης, ὥστε ἀλῶναι καὶ αὐτὴν Ἀφιδναν. τάδε μὲν ἐς τοσοῦτον ἐξητάσθω.

4. Ἐς Ἀμύκλας δὲ κατιούσιν ἐκ Σπάρτης ποταμὸς 6 ἐστὶ Τίασα· θυγατέρα δὲ νομίζουσιν εἶναι τοῦ Εὐρώτα τὴν Τίασαν, καὶ πρὸς αὐτῇ Χαρίτων ἐστὶν ἱερόν, Φαέννας καὶ Κλήτας, καθὰ δὴ καὶ Ἀλκμᾶν ἐποίησεν. ἰδρῦσθαι δὲ Λακεδαίμονα Χάρισιν ἐνταῦθα τὸ ἱερόν καὶ θεῖσθαι τὰ ὀνόματα ἤγηται.

5. Τὰ δὲ ἐν Ἀμύκλαις θεᾶς 7 ἄξια, ἀνὴρ πένταθλός ἐστιν ἐπὶ στήλης ὄνομα Αἰνῆτος· τούτῳ νικῆσαντι Ὀλυμπίασι καὶ ἔτι στεφανομένῳ γενέσθαι τοῦ βίου τὴν τελευταίην λέγουσι. τούτου τε οὐκ ἐστὶν εἰκῶν, καὶ τρίποδες χαλκοῖ. τοὺς δὲ ἀρχαιοτέρους δεκάτην τοῦ πρὸς Μεσσηνίους πολέμου φασὶν εἶναι. ὑπὸ 8 255 μὲν δὴ τῷ πρώτῳ τρίποδι Ἀφροδίτης ἄγαλμα ἐστήκει, Ἀρτεμὶς δὲ ὑπὸ τῷ δευτέρῳ· Γητιάδα καὶ αὐτοὶ τέχνη καὶ τὰ ἐπιειρασμένα. ὁ τρίτος δὲ ἐστὶν Αἰγινήτου Κάλλωνος· ὑπὸ τούτῳ δὲ ἄγαλμα Κόρης τῆς Δήμητρος ἐστηκεν. Ἀρίστανδρος δὲ Πάριος καὶ Πολύκλειτος Ἀργεῖος, ὁ μὲν γυναῖκα ἐποίησεν ἔχουσαν λύραν, Σπάρτην δὴθεν, Πολύκλειτος δὲ Ἀφροδίτην παρὰ Ἀμυκλαίῳ καλουμένην. οὗτοι δὲ οἱ τρίποδες μεγέθει τε ὑπὲρ τοὺς ἄλλους εἰσί, καὶ ἀπὸ τῆς νίκης τῆς ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς ἀνεπέθησαν. 6. Βαθυκλέους δὲ Μάγνητος, ὃς τὸν θρόνον ἐποίησε 9 τοῦ Ἀμυκλαίου, ἀναθήματα ἐπ' ἐξειργασμένῳ τῷ θρόνῳ Χάριτες καὶ ἄγαλμα δὲ Λευκοφρυηνῆς ἐστὶν Ἀρτέμιδος. οὗτου δὲ οὗτος ὁ Βαθυκλῆς μαθητῆς ἐγεργόει, ἢ τὸν θρόνον ἐφ' οὗτου βασιλεύοντος Λακεδαιμονίων ἐποίησε, τάδε μὲν παρήμι, τὸν θρόνον δὲ εἰδόν τε καὶ τὰ ἐς αὐτὸν ὁποῖα ἦν γράψω. 7. Ἀνέχουσιν ἔμπροσθεν αὐτόν, κατὰ 10 ταῦτα δὲ καὶ ὀπίσω, Χάριτες τε δύο καὶ Ὠραι δύο· ἐν ἀριστερᾷ δὲ Ἐχιδνα ἐστηκε καὶ Τυφῶς, ἐν δεξιᾷ δὲ Τρίτωνες. τὰ δὲ ἐπιειρασμένα καθ' ἕκαστον ἐπ' ἀκριβῆς

διελθεῖν ὄχλον τοῖς ἐπιλεξιμένοις παρέξειν ἔμελλεν· ὡς δὲ δηλωῶσαι συλλαβόντι, ἐπεὶ μηδὲ ἄγνωστα τὰ πολλὰ ἦν, Ταυρέτην θυγατέρα Ἄτλαντος καὶ ἀδελφὴν αὐτῆς Ἀλκινόην φέρουσι Ποσειδῶν καὶ Ζεὺς. ἐπιείργασται δὲ καὶ Ἄτλας, καὶ Ἡρακλέους μονομαχία πρὸς Κύννον, καὶ ἡ
 11 παρὰ Φόλφ τῶν Κενταύρων μάχη. τὸν δὲ Μίνω καλούμενον Ταῦρον οὐκ οἶδα ἀνθ' ὅτου πεποίημε Βαθυκλῆς δεδεμένον τε καὶ ἀγόμενον ὑπὸ Θησέως ζῶντα. καὶ Φαιάκων χορὸς ἐστὶν ἐπὶ τῷ θρόνῳ, καὶ ἄδων ὁ Δημόδοκος. Περσέως τε τὸ ἔργον πεποιήται τὸ ἐς Μέδουσαν. παρέντι δὲ Ἡρακλέους μάχην πρὸς Θούριον τῶν γιγάντων καὶ Τυνδάρεω πρὸς Εὐφροντον, ἐστὶν ἀρπαγὴ τῶν Λευκίππου θυγατέρων. Διόνυσον δὲ καὶ Ἡρακλέα, τὸν μὲν παῖδα ἐτι [ῶντα] ἐς οὐρανὸν ἐστὶν Ἐρμῆς φέρων, Ἀθηναῖα δὲ
 12 ἀγούσα Ἡρακλέα συνοικήσουσα ἀπὸ τούτου θεοῖς. παραδίδωσι δὲ καὶ Πηλεὺς Ἀχιλλέα τραφησόμενον παρὰ Χείρωνι, ὃς καὶ διδάξει λέγεται· Κέφαλος δὲ τοῦ κάλλους 256 ἔνεκα ὑπὸ Ἡμέρας ἐστὶν ἠρπασμένος. καὶ ἐς τὸν γάμου τὸν Ἀρμονίας δῶρα κομίζουσιν οἱ θεοί. καὶ Ἀχιλλέως μονομαχία πρὸς Μένιμονα ἐπιείργασται, Διομήδην τε Ἡρακλῆς τὸν Θοῤῃα καὶ ἐπ' Εὐνήνῳ τῷ ποταμῷ Νέσσου τιμωρούμενος. Ἐρμῆς δὲ παρ' Ἀλέξανδρον κριθησομένης ἄγει τὰς θεάς. Ἄδραστος δὲ καὶ Τυδεὺς Ἀμφιάραου καὶ Ἀνκοῦργον τὸν Πρώνακτος μάχης καταπαύουσιν.
 13 Ἡρα δὲ ἀφορᾷ πρὸς Ἰὼ τὴν Ἰνάχου βοῦν οὐσαν ἤδη, καὶ Ἀθηναῖα διώκοντα ἀποφεύγουσα ἐστὶν Ἡφαιστον. ἐπὶ δὲ τούτοις Ἡρακλέους πεποιήται τῶν ἔργων τὸ ἐς τὴν ὕδραν καὶ ὡς ἀνήγαγε τοῦ Ἄιδου τὸν κύνα. Ἄναξις δὲ καὶ Μνασίνουσ, τούτων μὲν ἐφ' ἵππου καθήμενός ἐστιν ἐκάτερος, Μεγαπένθη δὲ τὸν Μενελάου καὶ Νικόστρατον ἵππος εἰς φέρων ἐστίν. ἀναιρεῖ δὲ καὶ Βελλεροφόντης τὸ ἐν Ἀνικίᾳ θηρίον, καὶ Ἡρακλῆς τὰς Γηρυόνοιο βοῦς ἐλαύ-

νει. 8. Τοῦ θρόνου δὲ πρὸς τοῖς ἄνω πέρασιν ἐφ' ἵππων 14 ἐκατέρωθεν εἰσιν οἱ Τυνδάρεω παῖδες· καὶ σφίγγες τέ εἰσιν ὑπὸ τοῖς ἵπποις καὶ θηρία ἄνω θέοντα, τῇ μὲν πάρδαλις, κατὰ δὲ τὸν Πολυδεύκην λέαινα. ἀνωτάτω δὲ χορὸς ἐπὶ τῷ θρόνῳ πεποιήται, Μάγνητες οἱ συνειργασμένοι Βαθυκλεῖ τὸν θρόνον. ὑπελθόντι δὲ ὑπὸ τὸν θρό- 15 νον, τὰ ἔνδον ἀπὸ τῶν Τριτώνων, ὅς ἐστι θῆρα τοῦ Καλυδωνίου καὶ Ἡρακλῆς ἀποκτείνων τοὺς παῖδας τοὺς Ἄκτορος. Κάλαις δὲ καὶ Ζήτης τὰς Ἀρπυίας Φινέως ἀπελαύνουσιν. Πειρίθους τε καὶ Θησεὺς ἠρπακότες εἰσὶν Ἑλένην, καὶ ἄγγων Ἡρακλῆς τὸν λέοντα. Τιτυὸν δὲ Ἀπόλλων τοξεύει καὶ Ἄρτεμις. Ἡρακλέους τε πρὸς 16 Ὄρειον Κένταυρον μάχη πεποιήται καὶ Θησέως πρὸς Ταῦρον τὸν Μίνω. πεποιήται καὶ ἡ πρὸς Ἀχελῶν Ἡρακλέους πάλη, καὶ τὰ λεγόμενα ἐς Ἡραν, ὡς ὑπὸ Ἡφαίστου 257 δεθείη, καὶ ὃν Ἄσαστος ἔθηκεν ἀγῶνα ἐπὶ πατρί, καὶ τὰ ἐς Μενελάου καὶ τὸν Αἰγύπτιον Πρωτέα ἐν Ὀδυσεείᾳ. τελευταῖα Ἄδμητός τε ζευγνύων ἐστὶν ὑπὸ τὸ ἄρμα κάρρον καὶ λέοντα, καὶ οἱ Τρωῆς ἐπιφέρουτες χοῶς Ἐκτορι.

XIX. Τοῦ θρόνου δέ, ἥ καθίζοιτο ἂν ὁ θεός, οὐ διὰ παντός κατὰ τοῦτο συνεχοῦς ὄντος ἀλλὰ καθέδρας παρεχομένου πλείονας, παρὰ δὲ καθέδραν ἐκάστην ὑπολειπομένης [καὶ] εὐρυχωρίας, τὸ μέσον ἐστὶν εὐρυχωρὸς μάλιστα, καὶ τὸ ἀγαθὸν ἐνταῦθα ἐνέστηκε. 2. μέγεθος 2 δὲ αὐτοῦ μέτρον μὲν οὐδένα ἀνευρόντα οἶδα, εἰκάζονται δὲ καὶ τριάκοντα εἶναι φαίνονται ἂν πήχεις. ἔργον δὲ οὐ Βαθυκλέους ἐστίν, ἀλλὰ ἀρχαῖον καὶ οὐ σὺν τέχνῃ πεποιημένον· ὅτι γὰρ μὴ πρόσωπον αὐτῷ καὶ πόδες εἰσὶν ἄκροι καὶ χεῖρες, τὸ λοιπὸν χαλκῷ κίονί ἐστιν εἰκασμένον. ἔχει δὲ ἐπὶ τῇ κεφαλῇ κράνος, λόγχην δὲ ἐν ταῖς χερσὶ καὶ τόξον. 3. τοῦ δὲ ἀγάλματος τὸ βάθρον παρέχε- 3

ται μὲν βωμοῦ σχῆμα, τεθάρφθαι δὲ τὸν Ἰακύνθου λέ-
 γουσιν ἐν αὐτῷ, καὶ Ἰακύνθου πρὸ τῆς τοῦ Ἀπόλλωνος
 θυσιάς ἐς τοῦτον Ἰακύνθου τὸν βωμὸν διὰ θύρας χαλκῆς
 ἐναγίζουσιν· ἐν ἀριστερᾷ δὲ ἐστὶν ἡ θύρα τοῦ βωμοῦ.
 4. ἐπιγράφεται δὲ τῷ βωμῷ τοῦτο μὲν ἄγαλμα Βίριδος,
 τοῦτο δὲ Ἀμφιτρίτης καὶ Ποσειδῶνος. Διὸς δὲ καὶ Ἑρ-
 μοῦ διαλεγόμενων ἀλλήλοις πλησίον Διόνυσος ἐστήκασι
 4 καὶ Σεμέλη, παρὰ δὲ αὐτὴν Ἰνώ. πεποιήται δὲ ἐπὶ τοῦ
 βωμοῦ καὶ ἡ Δημήτηρ καὶ Κόρη καὶ Πλούτων, ἐπὶ δὲ αὐ-
 τοῖς Μοῖραι τε καὶ Ὠραι, σὺν δὲ σφισιν Ἀφροδίτη καὶ
 Ἀθηνᾶ τε καὶ Ἄρτεμις· κομίζουσι δ' ἐς οὐρανὸν Ἰακύν-
 θου καὶ Πολύβοιαν Ἰακύνθου, καθὰ λέγουσιν, ἀδελφὴν
 ἀποθανοῦσαν ἐτι παρθένον. τοῦτο μὲν οὖν τοῦ Ἰακύν-
 θου τὸ ἄγαλμα ἔχον ἐστὶν ἤδη γένεια, Νικίας δὲ ὁ Νικο-
 μήδους περισῶς δὴ τι ἔγραψεν αὐτὸν ὠραῖον, τὸν ἐπὶ
 Ἰακύνθου λεγόμενον Ἀπόλλωνος ἔρωτα ὑποσημαίνων. 258
 5 πεποιήται δὲ ἐπὶ τοῦ βωμοῦ καὶ Ἡρακλῆς ὑπὸ Ἀθηνᾶς
 καὶ θεῶν τῶν ἄλλων καὶ οὗτος ἀγόμενος ἐς οὐρανόν.
 εἰσὶ δὲ καὶ αἱ Θεστίου θυγατέρες ἐπὶ τῷ βωμῷ καὶ Μοῦ-
 σαι τε καὶ Ὠραι. περὶ δὲ ἀνέμου Ζεφύρου, καὶ ὡς ὑπὸ
 τοῦ Ἀπόλλωνος Ἰακύνθου ἀπέθανεν ἄκοντος, καὶ τὰ ἐς
 τὸ ἄνθος εἰρημένα, τάχα μὲν ἂν ἔχοι καὶ ἄλλως, δοκεῖται
 δὲ ἢ λέγεται.
 6 5. Ἀμύκλαι δὲ ἀνάστατος ὑπὸ Λωριέων γενομένη
 καὶ ἀπ' ἐκείνου κώμη διαμένουσα θεῶν παρείχετο ἄξιον
 ἱερὸν Ἀλεξάνδρου καὶ ἄγαλμα· τὴν δὲ Ἀλεξάνδρου οἱ
 Ἀμυκλαεῖς Κασσάνδρου τὴν Πριάμου φασὶν εἶναι. καὶ
 Κλυταιμνήστρας ἐστὶν ἐνταῦθα εἰκόνη, καὶ [ἄγαλμα] Ἀγα-
 μέμνονος νομιζόμενον μνημα. 6. θεῶν δὲ σέβουσιν οἱ
 ταύτη τὸν τε Ἀμυκλαῖον καὶ Διόνυσον, ὀρθότατα ἐμοὶ
 δοκεῖν Φίλακα ἐπονομάζοντες· ψίλα γὰρ καλοῦσιν οἱ
 Λωριεῖς τὰ περὰ, ἀνθρώπους δὲ οἶνος ἐπαίρει τε καὶ

ἀνακουφίζει γνώμην οὐδὲν τι ἦσσαν ἢ ὄρνιθας περὰ.
 καὶ Ἀμύκλαι μὲν παρείχοντο τοσαῦτα ἐς μνημην.

7. Ἐτέρα δὲ ἐκ τῆς πόλεως ὁδὸς ἐς Θεράπην ἄρει· 7
 κατὰ δὲ τὴν ὁδὸν Ἀθηνᾶς ξόανόν ἐστιν Ἀλέας. πρὶν δὲ
 ἢ διαβῆναι τὸν Εὐρώταν, ὀλίγον ὑπὲρ τῆς ὄχθης ἱερὸν
 δεῖκνυται Διὸς Πλουσίου. διαβᾶσι δὲ Κοτυλέως ἐστὶν
 Ἀσκληπιοῦ ναός, ὃν ἐποίησεν Ἡρακλῆς καὶ Ἀσκληπιὸν
 Κοτυλέα ὠνόμασεν ἀκεσθεῖς τὸ τραῦμα τὸ ἐς τὴν κοτύ-
 λην οἱ γενόμενον ἐν τῇ πρὸς Ἴπποκόωντα καὶ τοὺς παῖ-
 δας προτέρα μάχη. ὅποσα δὲ πεποιήται κατὰ τὴν ὁδὸν
 ταύτην, ἐστὶν ἀρχαιότατον αὐτῶν Ἄρεως ἱερὸν. τοῦτο
 ἐστὶν ἐν ἀριστερᾷ τῆς ὁδοῦ, τὸ δ' ἄγαλμα τοὺς Διοσκού-
 ρους φασὶ κομίσαι ἐκ Κόλχων· 8. Θηρείταν δὲ ἐπονομά- 8
 ζουσιν ἀπὸ Θηροῦς· ταύτην γὰρ τροφὸν εἶναι τοῦ Ἄρεως
 λέγουσι. τάχα δ' ἂν ἀκηκοότες παρὰ Κόλχων Θηρείταν
 259 λέγοιεν, ἐπεὶ Ἕλληνες γε οὐκ ἴσασιν Ἄρεως τροφὸν Θη-
 ρῶ. δοκεῖν δέ μοι, Θηρείτας οὐ διὰ τὴν τροφὸν ἢ ἐπα-
 νυμία τῷ Ἄρει γέγονεν, ὅτι δὲ ἀνδρὶ χρηὴ πολεμῖα κατα-
 στάντα ἐς μάχην οὐδὲν ἐτι ἔχειν ἦπιον, καθὰ δὴ καὶ
 Ὀμήρω περὶ Ἀχιλλέως πεποιήται „λέων δ' ὡς ἄγρια
 οἶδεν.“

9. Θεράπην δὲ ὄνομα μὲν τῷ χωρίῳ γέγονεν ἀπὸ τῆς 9
 Λέλεγος θυγατρὸς, Μενελάου δὲ ἐστὶν ἐν αὐτῇ ναός, καὶ
 Μενελάου καὶ Ἑλένην ἐνταῦθα ταφῆναι λέγουσι. 10. Ρό-
 διοι δὲ οὐχ ὁμολογοῦντες Λακεδαιμονίοις φασὶν Ἑλένην
 Μενελάου τελευτήσαντος, Ὀρέστου δὲ ἐτι πλανωμένου,
 τηρικαῦτα ὑπὸ Νικιστράτου καὶ Μεγαπένθους διαχθεῖ-
 σαν ἐς Ῥόδον ἀφικέσθαι Πολυξοῖ τῇ Τληπολέμου γυναικί
 ἔχουσαν ἐπιτηδείας· εἶναι γὰρ καὶ Πολυξῶ τὸ γένος Ἀρ- 10
 γείαν, Τληπολέμω δὲ ἐτι πρότερον συνοικοῦσαν φυγῆς
 μετασχεῖν τῆς ἐς Ῥόδον, καὶ τῆς νήσου τηρικαῦτα ἄρχειν
 ὑπολειπομένην ἐπὶ ὄρφανῷ παιδί. ταύτην τὴν Πολυξῶ
 16*

φασιν ἐπιθυμοῦσαν Ἑλένην τιμωρήσασθαι τελευτῆς τῆς Πληπολέμου, τότε ὡς ἔλαβεν αὐτὴν ὑποχείριον ἐπιπέμψαι οἱ λουμένην θεραπεύσας Ἐρινύσιν εἰκασμένης· καὶ αὐταὶ διαλαβοῦσαι δὴ τὴν Ἑλένην αἱ γυναικες ἀπάγχουσιν ἐπὶ δένδρου, καὶ ἐπὶ τούτῳ Ῥοδίους Ἑλένης ἱερὸν 11 ἔστι Λευδριτίδος. 11. Ὅν δὲ οἶδα λέγοντας Κροτωνιάτας περὶ Ἑλένης λόγον, ὁμολογοῦντας δὲ σφίσι καὶ Ἱμεραίους, ἐπιμνησθήσομαι καὶ τοῦδε. ἔστιν ἐν τῷ Εὐξείνῳ νῆσος κατὰ τοῦ Ἰστροῦ τὰς ἐκβολὰς Ἀχιλλέως ἱερά· ὄνομα μὲν τῇ νήσῳ Λευκὴ, περὶ πλους δὲ αὐτῇ σταδίων εἴκοσι, δασεῖα δὲ ὕλη πᾶσα καὶ πλήρης ζώων ἀγρίων καὶ 12 ἡμέρων, καὶ ναὸς Ἀχιλλέως καὶ ἄγαλμα ἐν αὐτῇ. ἐς ταύτην πρῶτος ἐσπλεῦσαι λέγεται Κροτωνιάτης Λεώνυμος. πολέμου γὰρ Κροτωνιάταις συνεστηκότος πρὸς τοὺς ἐν Ἰταλίᾳ Λοκρούς, τῶν Λοκρῶν κατὰ οἰκειότητα πρὸς 260 Ὀπουντίους Ἄλαντα τὸν Οἰλέως ἐς τὰς μάχας ἐπικαλούμενων, ὁ Λεώνυμος Κροτωνιάταις στρατηγῶν ἐπήει τοῖς ἐναντίοις κατὰ τοῦτο ἢ προτετάχθαι σφίσι τὸν Ἄλαντα ἤκουε. τιρώσκειται δὴ τὸ στέριον, καὶ, ἔκαμνε γὰρ ὑπὸ τοῦ τραύματος, ἀφίκετο ἐς Λελοφούς. ἐλθόντα δὲ ἡ Πυθία Λεώνυμον ἀπέστειλεν ἐς νῆσον τὴν Λευκὴν, ἐνταῦθα εἰποῦσα αὐτῷ φανήσεσθαι τὸν Ἄλαντα καὶ ἀκέσε- 13 σθαι τὸ τραῦμα. χρόνῳ δὲ ὡς ὑγιάνας ἐπανῆλθεν ἐκ τῆς Λευκῆς, ἰδεῖν μὲν ἔφασκεν Ἀχιλλέα, ἰδεῖν δὲ τὸν Οἰλέως καὶ τὸν Τελαμῶνος Ἄλαντα, συνεῖναι δὲ καὶ Πάτροκλόν σφίσι καὶ Ἀντίλοχον· Ἑλένην δὲ Ἀχιλλεῖ μὲν συνοικεῖν, προστάξαι δὲ οἱ πλεύσαντι ἐς Ἱμέραν πρὸς Στησίχορον ἀγγέλλειν ὡς ἡ διαφθορὰ τῶν ὀφθαλμῶν ἐξ Ἑλένης γένοιτο αὐτῷ μηνύματος. Στησίχορος μὲν ἐπὶ τούτῳ τὴν παλινοφθάλμιον ἐποίησεν.

XX. Ἐν Θεράπνῃ δὲ κρήνην τὴν Μεσσηίδα ἰδὼν οἶδα. Λακεδαίμωνιων δὲ ἑτέροις ἔστιν εἰρημένον τὴν Πο-

λυδεύκειαν ὀνομαζομένην ἐφ' ἡμῶν, οὐ τὴν ἐν Θεράπνῃ Μεσσηίδα καλεῖσθαι τὸ ἀρχαῖον· ἡ δὲ Πολυδεύκειά ἐστιν αὐτὴ τε ἡ κρήνη καὶ Πολυδεύκους ἱερὸν ἐν δεξιᾷ τῆς ἐς Θεράπνῃν ὁδοῦ. Θεράπνης δὲ οὐ πόρρω Φοιβαίου κα- 2 λούμενον ἔστιν, ἐν δὲ αὐτῷ Διοσκουράων ναός· καὶ οἱ ἔφηβοι τῷ Ἐνναλίῳ θύουσιν ἐνταῦθα. 2. τούτου δὲ οὐ πολὺ Ποσειδῶνος ἀφῆστηκεν ἱερὸν ἐπὶ κλησὶν Γαιαόχου. καὶ ἀπ' αὐτοῦ προελθόντι ὡς ἐπὶ τὸ Ταῦργετον ὀνομάζουσιν Ἀλεσίας χωρίον, Μύλητα τὸν Ἀέλεγος πρῶτον ἀνθρώπων μύλην τε εὐρεῖν λέγοντες καὶ ἐν ταῖς Ἀλε- 3 σίαις ταύταις ἀλέσαι. καὶ σφίσι Λακεδαίμονος τοῦ Ταῦργέτης ἐνταῦθα ἔστιν ἡρῶν. 3. Διαβάσι δὲ αὐτόθεν πο- 261 ταμόν Φελλίαν, παρὰ Ἀμύνκας ἰούσιν εὐθείαν ὡς ἐπὶ θάλασσαν Φᾶρις πόλις ἐν τῇ Λακωνικῇ ποτὲ ὤκειτο, ἀποτραπομένη δὲ ἀπὸ τῆς Φελλίας ἐς δεξιὰν ἢ πρὸς τὸ ὄρος τὸ Ταῦργετόν ἐστιν ὁδός. ἔστι δὲ ἐν τῷ πεδίῳ Διὸς Μεσσαπέως τέμενος· γενέσθαι δὲ οἱ τὴν ἐπὶ κλησὶν ἀπὸ ἀνδρὸς λέγουσιν ἱερωσαμένου τῷ θεῷ. 4. Ἐντεῦθεν ἔστιν ἀπιούσιν ἐκ τοῦ Ταῦργετου χωρίου ἐνθα πόλις ποτὲ ὤκειτο Βρυσεία· καὶ Διονύσου τε ναὸς ἐνταῦθα ἔτι λείπεται καὶ ἄγαλμα ἐν ὑπαίθρῳ. τὸ δὲ ἐν τῷ ναῷ μόναις γυναιξὶν ἔστιν ὄραν· γυναικες γὰρ δὴ μόναι καὶ τὰ ἐς τὰς θυσίας δρωσὶν ἐν ἀπορρήτῳ. 5. Ἄκρα δὲ τοῦ 4 Ταῦργετου Ταλετόν ὑπὲρ Βρυσεῶν ἀνέχει. ταύτην Ἥλιον καλοῦσιν ἱεράν, καὶ ἄλλα τε αὐτόθι Ἥλιῳ θύουσι καὶ ἵππους· τὸ δὲ αὐτὸ καὶ Πέρσας οἶδα θύειν νομίζοντας. Ταλετοῦ δὲ οὐ πόρρω καλούμενός ἐστιν Εὐόρας, θηρία καὶ ἄλλα τρέφων καὶ αἶγας μάλιστα ἀγρίας. παρέχεται δὲ καὶ δι' ὄλου τὸ Ταῦργετον τῶν αἰγῶν τούτων ἄγραν καὶ ὑῶν, πλείστην δὲ καὶ ἐλάφων καὶ ἄρκτων. Ταλετοῦ δὲ 5 τὸ μεταξὺ καὶ Εὐόρα Θήρας ὀνομάζοντες Αἰγῶν φασιν ἀπὸ τῶν ἄρκων τοῦ Ταῦργετου * * * Δήμητρος ἐπὶ κλησὶν

Ἐλευσινίας ἐστὶν ἱερὸν· ἐνταῦθα Ἡρακλέα Λακεδαιμόνιοι κρυφθῆναί φασιν ὑπὸ Ἀσκληπιοῦ τὸ τραῦμα ἰάμενον. καὶ Ὀρφείως ἐστὶν ἐν αὐτῷ ξόανον, Πελασγῶν, ὡς φασιν, ἔργον. 6. Καὶ τόδε δὲ ἄλλο δρώμενον ἐνταῦθα οἶδα· ἐπὶ θαλάσῃ πόλισμα Ἔλος ἦν — οὐ δὴ καὶ Ὀμηρος ἐμνημόνευσεν ἐν καταλόγῳ Λακεδαιμονίων·

οἱ τ' ἄρ' Ἀμύκλας εἶχον Ἔλος τ' ἐφραλον πτολίεθρον.
τοῦτο ᾗκισε μὲν Ἐλειος νεώτατος τῶν Περσέως παίδων,
Λωριεῖς δὲ παρεστήσαντο ὕστερον πολιορκίᾳ. καὶ πρώτοι τε ἐγένοντο οὗτοι Λακεδαιμονίων δούλοι τοῦ κοινοῦ,
καὶ Ἕλωτες ἐκλήθησαν πρώτοι, καθάπερ γε καὶ ἦσαν. 262
τὸ δὲ οἰκετικὸν τὸ ἐπικτηθὲν ὕστερον, Λωριεῖς Μεσσηνίους ὄντας, ὀνομασθῆναι καὶ τούτους ἐξενίκησεν Ἕλωτας, καθότι καὶ Ἕλληνας τὸ σύμπαν γένος ἀπὸ τῆς ἐν
7 Θεσσαλίᾳ ποτὲ καλουμένης Ἑλλάδος. — ἐκ τούτου δὴ τοῦ Ἐλους ξόανον Κόρης τῆς Δήμητρος ἐν ἡμέραις ῥηταῖς ἀνάγουσιν ἐς τὸ Ἐλευσίμιον. 7. Πεντεκαίδεκα δὲ τοῦ Ἐλευσινίου σταδίου ἀφέστηκε Λαπίθαιον καλούμενον ἀπὸ ἀνδρὸς ἐγγωρίου Λαπίθου. τοῦτό τε οὖν τὸ Λαπίθαιον ἐστὶν ἐν τῷ Ταυρέτῳ, καὶ οὐ πόρρω Δέρειον, ἐνθα Ἀρτέμιδος ἄγαλμα ἐν ὑπαίθρῳ Δερεάτιδος, καὶ πηγὴ παρ' αὐτῷ ἦν Ἄνουον ὀνομάζουσι. μετὰ δὲ τὸ Δέρειον σταδίου προελθόντι ὡς εἴκοσιν ἔστιν Ἀρπεία καθήκοντα ἄχρι τοῦ πεδίου.

8. Τὴν δὲ ἐπ' Ἀρκαδίας ἰοῦσιν ἐκ Σπάρτης Ἀθηνᾶς ἐστήκει ἐπὶ κλησὶν Παρρείας ἄγαλμα ἐν ὑπαίθρῳ, μετὰ δὲ αὐτὸ ἱερὸν ἐστὶν Ἀχιλλέως· ἀνοίγειν δὲ αὐτὸ οὐ νομίζουσιν· ὁπόσοι δ' ἂν τῶν ἐφήβων ἀγωνιῆσθαι μέλλωσιν ἐν τῷ Πλατανιστᾷ, καθέστηκεν αὐτοῖς τῷ Ἀχιλλεῖ παρὸ τῆς μάχης θύειν. ποιῆσαι δὲ σφίσι τὸ ἱερὸν Σπαρτιάται λέγουσι Πράκα, ἀπόγονον τρίτον Περγάμου τοῦ
9 Νεοπτολέμου. 9. Προβοῦσι δὲ Ἴππου καλούμενον μνη-

μά ἐστι. Τυνδάρεως γὰρ θύσας ἐνταῦθα Ἴππου τοῦς Ἐλένης ἐξώρκου μνηστῆρας, ἰστάς ἐπὶ τοῦ Ἴππου τῶν τομῶν· ὁ δὲ ὄρκος ἦν Ἐλένη καὶ τῷ γῆμαι προκριθέντι Ἐλένην ἀμύνειν ἀδικουμένοις· ἐξορκώσας δὲ τὸν Ἴππου κατάρφυσεν ἐνταῦθα. κίονες δὲ ἑπτὰ οἱ τοῦ μνήματος τούτου διέχουσιν οὐ πολὺ * * κατὰ τρόπον οἶμαι τὸν ἀρχαῖον, οὓς ἀστέρων τῶν πλανητῶν φασὶν ἀγάλματα. καὶ Κρανίου τέμενος κατὰ τὴν ὁδὸν ἐπὶ κλησὶν Στεμματίου καὶ Μυσίας ἐστὶν ἱερὸν Ἀρτέμιδος. 10. Τὸ δὲ ἄγαλμα 10
263 τῆς Αἰδοῦς, τριάκοντά που στάδια ἀπέχον τῆς πόλεως, Ἰκαρίου μὲν ἀνάθημα εἶναι, ποιηθῆναι δὲ ἐπὶ λόγῳ φασὶ τοιῶδες. ὅτ' ἔδωκεν Ὀδυσσεὶ Πηνελόπην γυναικᾶ Ἰκάριος, ἐπειρᾶτο μὲν κατοικίσει καὶ αὐτὸν Ὀδυσσεῖα ἐν Λακεδαίμονι, διαμαρτάνων δὲ ἐκεῖνου δεύτερα τὴν θυγατέρα ἰκέτευε καταμεῖναι, καὶ ἐξορκωμένης ἐς Ἰθάκην ἐπακολουθῶν τῷ ἄρματι ἔδειτο. Ὀδυσσεὺς δὲ τέως μὲν 11
ἠνείχετο, τέλος δὲ ἐκέλευε Πηνελόπην συνακολουθεῖν ἐκοῦσαν ἢ τὸν πατέρα ἐλομένην ἀναχωρεῖν ἐς Λακεδαίμονα. καὶ τὴν ἀποκρίνασθαι φασὶν οὐδέν· ἐγκαλυψαμένης δὲ πρὸς τὸ ἐρώτημα Ἰκάριος τὴν μὲν, ἅτε δὴ συνειδὼς ὡς βούλεται ἀπιέναι μετὰ Ὀδυσσεῶς, ἀφίησιν, ἄγαλμα δὲ ἀνέθηκεν Αἰδοῦς· ἐνταῦθα γὰρ τῆς ὁδοῦ προήκουσαν ἤδη τὴν Πηνελόπην λέγουσιν ἐγκαλύψασθαι.

XXI. Προελθόντι δὲ αὐτόθεν σταδίου εἴκοσι τοῦ Εὐρώτα τὸ ῥεῦμα ἐγγυτάτω τῆς ὁδοῦ γίνεται, καὶ Λάδα μνήμά ἐστιν ἀκύντητι ὑπερβαλλομένου ποδῶν τοῦς ἐπ' αὐτοῦ· καὶ δὴ καὶ Ὀλυμπίασιν ἐστεφανοῦτο δολίχῳ κρατῶν, δοκεῖν δέ μοι κάμνων αὐτίκα μετὰ τὴν νίκην ἐκομίζετο, καὶ συμβάσης ἐνταῦθά οἱ τελευτῆς ὁ τάφος ἐστὶν ὑπὲρ τὴν λεωφόρον. τὸν δὲ ὁμώνυμον τούτῳ, νίκην καὶ αὐτὸν Ὀλυμπίασι, πλὴν οὐ δολίχου, σταδίου δὲ ἀνελόμενον, Ἀχαιὸν ἐξ Αἰγίου φησὶν εἶναι τὰ ἐς τοῦς Ὀλυμ-

- 2 πιονίας Ἡλείων γράμματα. 2. Προϋόντι δὲ ὡς ἐπὶ τὴν Πελλάναν Χαράκωμά ἐστιν ὀνομαζόμενον, καὶ μετὰ τοῦτο Πελλάνα πόλις τὸ ἀρχαῖον. Τυνδάρεων δὲ οἰκῆσαι φασιν ἐνταῦθα, ὅτε Ἰπποκόωντα καὶ τοὺς παῖδας ἔφευγεν ἐκ Σπάρτης. θείας δὲ ἄξια αὐτόθι ἰδὼν Ἀσκληπιοῦ τε οἶδα ἱερὸν καὶ τὴν πηγὴν Πελλαίδα. ἐς ταύτην λέγουσιν ὑδρευομένην ἐσπεσεῖν παρθένου, ἀφανισθείσης δὲ τὸ κάλυμμα ἀναφανῆναι τὸ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἐν ἐτέρῃ πηγῇ Λαγκείᾳ. 3. Πελλάνας δὲ ἑκατὸν στάδια ἀπέχει Βελεμίνα καλουμένη. τῆς δὲ χώρας τῆς Λακωνικῆς ἡ Βε- 264 λεμίνα μάλιστα ἄρδεσθαι πέφυκεν, ἦντινα διοδοεῖ μὲν τοῦ Εὐρώτα τὸ ὕδωρ, παρέχεται δὲ ἀφθότους καὶ αὐτὴ πηγᾶς.
4. Ἐπὶ θάλασσαν τε καὶ ἐς Γύθιον καταβαίνοντι ἐστὶ Λακεδαιμονίους ἡ κώμη [καλουμένη] ** Κροκεαῖς. ἡ λιθοτομία μίᾳ μὲν πέτρα συνεχῆς οὐ διήκουσα, λίθοι δὲ ὀρύσσονται σχῆμα τοῖς ποταμίσις εἰκότες, ἄλλως μὲν δυσεργεῖς, ἦν δὲ ἐπεργασθῶσιν ἐπικοσμήσαιεν ἂν καὶ θεῶν ἱερά, κολυμβήθραις δὲ καὶ ὕδασι συντελοῦσι μάλιστα ἐς κάλλος. Θεῶν δὲ αὐτόθι πρὸ μὲν τῆς κώμης Διὸς Κροκεάτα λίθου πεποιημένον ἄγαλμα ἔστηκε, Διός- 5 κουροι δὲ ἐπὶ τῇ λιθοτομίᾳ χαλκοῖ. 5. Μετὰ δὲ Κροκεᾶς ἀποτραπείσιν ἐς δεξιὰν ἀπὸ τῆς ἐς Γύθιον εὐθείας ἐπὶ πόλισμα ἥξεις Αἰγίας. Ὀμηρον δὲ ἐν τοῖς ἔπεισι τὸ πόλισμα τοῦτο ὀνομάζειν λέγουσιν Αὐγείας. ἐνταῦθα ἐστὶ μὲν λίμνη καλουμένη Ποσειδῶνος, ἐστὶ δὲ ἐπὶ τῇ λίμνῃ ναὸς καὶ ἄγαλμα τοῦ θεοῦ. τοὺς δὲ ἰχθυῖς δεδοίκασι ἐξαιρεῖν, τὸν θηρεύσαντα ἀλιεῖα γίνεσθαι λέγοντες ἐξ ἀνθρώπου.
6. Γύθιον δὲ ἀπέχει μὲν σταδίους τριακόνα Αἰγίων, ἐπὶ θάλασση δὲ ἀκτισμένον ἐστὶν ἤδη τῶν Ἐλευθερολακῶνων, οὓς βασιλεὺς Αὐγουστος δουλείας ἀφῆκε

Λακεδαιμονίων τῶν ἐν Σπάρτῃ κατηκόους ὄντας. θάλασση μὲν δὴ, πλὴν τοῦ Κορινθίων ἰσθμοῦ, περιέχεται πᾶσα ἡ Πελοπόννησος· κόχλους δὲ ἐς βαφὴν πορφύρας παρέχεται τὰ ἐπιθαλάσσια τῆς Λακωνικῆς ἐπιτηδειότητας μετὰ γε τὴν Φοινίκων θάλασσαν. Ἀριθμὸς δὲ τῶν 7 Ἐλευθερολακῶνων ὀκτὼ πόλεις καὶ δέκα εἰσί, πρώτη μὲν καταβάσιν ἐξ Αἰγίων ἐπὶ θάλασσαν Γύθιον, μετὰ δὲ αὐτὴν Τευθρώνη τε καὶ Λᾶς καὶ Πύρριχος, ἐπὶ Ταυνάρῳ δὲ 265 Καινήπολις Οἰτυλός τε καὶ Λεῦκτρα καὶ Θαλάμαι, πρὸς δὲ Ἀλαγονία τε καὶ Γεργηνία· τὰ δὲ ἐπέκεινα Γυθίου πρὸς θάλασση Ἀσωπός, Ἀκριαί, Βοιαί, Ζάραξ, Ἐπίδαυρος ἡ Διμηρά, Βρασιαί, Γερόνθραι, Μαριός. αὐταὶ μὲν οὖν εἰσὶν αἱ λοιπαὶ τῶν Ἐλευθερολακῶνων ἀπὸ τεσσάρων ποτῶν καὶ εἰκοσι πόλεων· τὰς δὲ ἄλλας, ἐφ' ἃς ἂν καὶ αὐτὰς ὁ λόγος ἐπέλθῃ δὴ μοι, συντελούσας ἴστω τις ἐς Σπάρτην καὶ οὐχ ὁμοίως τοῖς προλεχθεῖσιν αὐτουόμοις.

7. Γυθεῖται δὲ τῆς πόλεως ἀνθρώπων μὲν οὐδένα οἰκίστην γενέσθαι λέγουσιν, Ἡρακλέα δὲ καὶ Ἀπόλλωνα ὑπὲρ τοῦ τρίποδος ἐς ἀργῶνα ἐλθόντας, ὡς διηλλάγησαν, μετὰ τὴν ἔριν οἰκίσαι κοινῇ τὴν πόλιν· καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ σφίσιν Ἀπόλλωνος καὶ Ἡρακλέους ἐστὶν ἀγάλματα, πλησίον δὲ αὐτῶν Διόνυσος. ἐτέρωθι δὲ Ἀπόλλων Κάριεος καὶ ἱερὸν Ἀμμωνος καὶ Ἀσκληπιοῦ χαλκοῦν ἄγαλμα ἐστὶν, οὐκ ἐπόντος ὀρόφου τῷ ναῷ, καὶ πηγὴ τοῦ θεοῦ, καὶ Διμήτρος ἱερὸν ἅγιον, καὶ Ποσειδῶνος ἄγαλμα Γαιαόχου. 8. Ὀν δὲ ὀνομάζουσι Γυθεῖται γέροντα, οἰ- 9 κεῖν ἐν θάλασση φάμενοι, Νηρέα ὄντα εὕρισκον· καὶ σφίσι τοῦ ὀνόματος τούτου παρέσχευ ἀρχὴν Ὀμηρος ἐν Ἰλιάδι ἐν Θετιδος λόγοις,

ὕμεῖς μὲν νῦν δῦτε θάλασσης εὐρέα κόλπον,
ὀψόμεναί τε γέρονθ' ἄλιον καὶ δώματα πατρος.

καλοῦνται δὲ ἐνταῦθα καὶ πύλαι Καστορίδες, καὶ ἐν τῇ ἀκροπόλει ναὸς καὶ ἄγαλμα Ἀθηνᾶς πεποίηται.

XXII. Γυθίου δὲ τρεῖς μάλιστα ἀπέχει σταδίου ἀργὸς λίθος· Ὁρέστην λέγουσι καθεσθέντα ἐπ' αὐτοῦ παύσασθαι τῆς μανίας· διὰ τοῦτο ὁ λίθος ὠνομάσθη Ζεὺς Καππώτας κατὰ γλῶσσαν τὴν Δωριίδα. 2. Ἡ δὲ νῆσος ἢ Κρανάη πρόκειται Γυθίου, καὶ Ὅμηρος Ἀλέξανδρον ἀρ- 266 πάσαντα Ἑλένην ἐνταῦθα ἔφη συγγενέσθαι οἱ πρώτου. κατὰ δὲ τὴν νῆσον ἱερὸν ἐστὶν Ἀφροδίτης ἐν τῇ ἡπίερω Μιγωνίτιδος, καὶ ὁ τόπος οὗτος ἅπας καλεῖται Μιγωνίον.

2 τοῦτο μὲν δὴ τὸ ἱερὸν ποιῆσαι λέγουσιν Ἀλέξανδρον· Μενέλαος δὲ Ἴλιον ἐλὼν, καὶ ἔτεσιν ὕστερον ὀκτώ μετὰ Τροίας πόρθησιν οἰκαδε ἀνασωθεῖς, ἄγαλμα Θετίδος καὶ θεᾶς Πραξιόδικας ἰδρύσατο ἐγγὺς τῆς Μιγωνίτιδος. Διονύσου δὲ ὄρος ἱερὸν Λαγύσιον καλούμενόν ἐστιν ὑπὲρ τοῦ Μιγωνίου· καὶ ἦρος ἀρχομένου Διονύσῳ τὴν ἑορτὴν ἄγουσιν, ἄλλα τε ἐς τὰ δρώμενα λέγοντες καὶ ὡς βότρου ἐνταῦθα ἀνευρίσκουσιν ὠραῖον.

3 3. Ἐν ἀριστερᾷ δὲ Γυθίου στάδια προελθόντι ὡς τριάκοντα ἐστὶν ἐν τῇ ἡπίερω Τρινασοῦ καλουμένης τεῖχῃ, φρουρίου ποτὲ ἐμοὶ δοκεῖν καὶ οὐ πόλεως. γενέσθαι δὲ οἱ δοκῶ τὸ ὄνομα ἀπὸ τῶν νησίδων, αἱ ταύτη πρόκεινται τῆς ἡπίερου τρεῖς ἀριθμὸν. προελθόντι δὲ ἀπὸ Τρινασοῦ στάδια ὡς ὀγδοήκοντα τοῦ Ἑλους τὰ ἐρείπια ὑπό- 4 λοιπα ἦν. 4. καὶ μετὰ ταῦτα τριάκοντα προελθόντι πού σταδίου ἐπὶ θαλάσσης πόλις ἐστὶν Ἀκριά. θεᾶς δὲ αὐτόθι ἄξια Μητρὸς θεῶν ναὸς καὶ ἄγαλμα λίθου. παλαιω- 5 τατον δὲ τοῦτο εἶναι φασὶν οἱ τὰς Ἀκριᾶς ἔχοντες, ὅποσα τῆς θεοῦ ταύτης Πελοποννησίους ἱερά ἐστὶν, ἐπεὶ Μαγνησί γε, οὐ τὰ πρὸς Βορρᾶν νέμονται τοῦ Σιπύλου, τούτοις ἐπὶ Κοδδίνου πέτρᾳ Μητρὸς ἐστὶ θεῶν ἀρχαιό- 6 τατον ἀπάντων ἄγαλμα· ποιῆσαι δὲ οἱ Μάγνητες αὐτὸ

Βροτέαν λέγουσι τὸν Ταυτάλου. Ἀκριᾶται δὲ καὶ ἄνδρα 5 ποτὲ Ὀλυμπιονίκην παρέσχοντο Νικοκλέα, Ὀλυμπιάσι 267 δύο ἀνελόμενον δρόμον νίκας πέντε. πεποίηται δὲ καὶ μνήμα τῷ Νικοκλεῖ τοῦ τε γυμνασίου μεταξὺ καὶ τοῦ τεῖ- 8 χους τοῦ πρὸς τῷ λιμένι. 5. Ἀπὸ θαλάσσης δὲ ἄνω Γε- 6 ρόνθραι σταδίου ἀπέχουσιν εἰκοσι καὶ ἑκατὸν Ἀκριῶν. ταύτας οἰκουμένας πρὶν Ἡρακλείδας ἐλθεῖν ἐς Πελοπόν- 7 νησον, ἐποίησαν ἀναστάτους Δωριεῖς οἱ Λακεδαίμονα ἔχοντες, ἀναστήσαντες δὲ Γερονθρῶν τοὺς Ἀχαιοὺς πα- 8 ρὰ σφῶν ἐποίκους ἀπέστειλαν. ἐπ' ἐμοῦ δὲ Ἐλευθερολα- 9 κῶων καὶ οὗτοι μοῖρα ἦσαν. κατὰ μὲν δὴ τὴν ἐξ Ἀκριῶν ἐς Γερόνθρας ὁδὸν ἐστὶ Παλαιὰ καλουμένη κώμη, ἐν δὲ 10 αὐταῖς Γερόνθραις Ἄρεως ναὸς καὶ ἄλσος. ἑορτὴν δὲ 7 ἄγουσι τῷ θεῷ κατὰ ἔτος, ἐν ἣ γυναιξὶν ἐστὶν ἀπηγο- 8 ρευμένον ἐσελθεῖν ἐς τὸ ἄλσος. περὶ δὲ τὴν ἀγορᾶν σφι- 9 σιν αἱ πηγαὶ τῶν ποτίμων εἰσὶν ὑδάτων. ἐν δὲ τῇ ἀκρο- 10 πόλει ναὸς ἐστὶν Ἀπόλλωνος καὶ ἀγάλματος ἐλέφαντος 11 πεποιομένη κεφαλῇ· τὰ δὲ λοιπὰ τοῦ ἀγάλματος πῦρ 12 ἠφάνισεν ὁμοῦ τῷ προτέρῳ ναῷ. 6. Μαριὸς δὲ ἄλλο 8 Ἐλευθερολακῶων πόλισμα, ὃ ἀπὸ Γερονθρῶν στάδια 9 ἑκατὸν ἀφέστηκεν. ἱερὸν ἐστὶν αὐτόθι ἀρχαῖον κοινὸν 10 θεῶν ἀπάντων, καὶ περὶ αὐτὸ ἄλσος παρεχόμενον πη- 11 γᾶς· εἰσὶ δὲ καὶ ἐν Ἀρτέμιδος ἱερῷ πηγαί. ὕδωρ δὲ 12 ἄφθονον, εἴπερ ἄλλο τι χωρίον, παρέχεται καὶ Μαριός· 1 κώμη δὲ ὑπὲρ τὸ πόλισμά ἐστὶν ἐν μεσογαίᾳ καὶ αὐτῇ, 2 Γλυππία. καὶ ἐς κώμην ἐτέραν Σελινοῦντα ἐν Γερον- 3 θρῶν ἐστὶν ὁδὸς σταδίων εἰκοσι.

Τάδε μὲν ἀπὸ Ἀκριῶν ἄνω πρὸς ἡπειρον· 7. τὰ δὲ 9 πρὸς θαλάσση, πόλις Ἀσωπὸς Ἀκριῶν ἐξήκοντα ἀπέχει 10 σταδίου. ἐν αὐτῇ δὲ ναὸς Ῥωμαίων βασιλέων, καὶ ἀνω- 11 τέρω τῆς πόλεως ὅσον τε σταδίου δώδεκα ἱερὸν ἐστὶν 12 Ἀσκληπιοῦ· Φιλόλαον τὸν θεὸν ὀνομάζουσι. τὰ δὲ ὀστά

ἐν τῷ γυμνασίῳ τὰ τιμώμενα μεγέθει μὲν ὑπερβάλλοντα, ἀνθρώπου δὲ ὅμως ἐστί. καὶ Ἀθηναῖς ἱερὸν ἐστὶν ἐν τῇ 268 ἀκροπόλει Κυπαρισσίας ἐπίκλησιν. τῆς δὲ ἀκροπόλεως πρὸς τοῖς ποσὶ πόλεως ἐρείπια καλουμένης Ἀχαιῶν τῶν 10 Παρακυπαρισσίων. Ἔστι δὲ ἐν τῇ γῆ ταύτῃ καὶ ἱερὸν Ἀσκληπιοῦ στάδια ἀπέχον ὡς πευτήκοντα Ἀσωποῦ· τὸ δὲ χωρίον ἐνθα τὸ Ἀσκληπιεῖον, Ἵπερτελέατον ὀνομάζουσιν. 8. Ἄκρα δὲ ἀνέχουσα ἐς θάλασσαν ἀφέστηκεν Ἀσωποῦ διακόσια στάδια· καλοῦσι δὲ Ὀνου γνάθου τὴν ἄκραν. ἐνταῦθα ἐστὶν Ἀθηναῖς ἱερὸν ἄγαλμα οὐκ ἔχον, οὐδὲ ὄροφος ἐπεστιν ἐπ' αὐτῷ· λέγεται δὲ ὡς ὑπὸ Ἀγαμέμνονος ἐποιήθη. ἐστὶ δὲ καὶ μνήμα Κινάδου· νεῶς 11 τῆς Μενελάου καὶ οὗτος κυβερνήτης ἦν. 9. Ἐσέχει δὲ μετὰ τὴν ἄκραν Βοιωτικὸς καλούμενος κόλπος, καὶ Βοιαὶ πόλις πρὸς τῷ πέρατι ἐστὶ τοῦ κόλπου. ταύτην ᾤκισε μὲν Βοιοὶ τῶν Ἡρακλειδῶν, συναγαγεῖν δὲ ἀνδρας ἀπὸ τριῶν ἐς αὐτὴν λέγεται πόλεων, Ἡτιδος καὶ Ἀφροδισιάδος καὶ Σίδης. τῶν δὲ πόλεων τῶν ἀρχαίων τὰς μὲν δύο ἐς Ἰταλίαν φεύγοντα Αἰνείαν καὶ ὑπὸ πνευμάτων ἀπενεχθέντα ἐς τοῦτον τὸν κόλπον οἰκίσαι φασί, τὴν Ἡτιάδα Αἰνείου θυγατέρα λέγοντες εἶναι· τὴν τρίτην δὲ κληθῆναι τῶν πόλεων λέγουσιν ἀπὸ τῆς Δαναοῦ 12 Σίδης. Ἀπὸ δὲ τούτων τῶν πόλεων ἀναστάντες ἐξήτουν ἐνθα οἰκῆσαι σφᾶς χρεῶν εἶη· καὶ τι καὶ μάντευμα ἦν αὐτοῖς Ἀρτεμιν ἐνθα οἰκήσουσιν ἐπιδείξειν. ὡς οὖν ἐκβᾶσιν ἐς τὴν γῆν λαγῶς ἐπιφαίνεται, τὸν λαγῶν ἐποιήσαντο ἡγεμόνα τῆς ὁδοῦ· καταδύντος δὲ ἐς μυρσίνην πόλιν τε οἰκίζουσιν ἐνταῦθα οὐπερ ἡ μυρσίνη ἦν, καὶ τὸ δένδρον ἔτι ἐκείνην σέβουσι τὴν μυρσίνην, καὶ Ἀρτεμιν 13 ὀνομάζουσι Σώτειραν. καὶ Ἀπόλλωνος ναὸς ἐν τῇ Βοιωτῶν ἀγορᾷ ἐστί, καὶ ἐτέρωθι Ἀσκληπιοῦ καὶ Σαράπιδος τε καὶ Ἴσιδος. ἐρείπια ἀπέχει μὲν Βοιωτῶν οὐ πλέον ἢ στα-

δίους ἐπτά, ἴοντι δὲ ἐς αὐτὰ ἄγαλμα Ἐρμοῦ λίθινον ἐστηκεν ἐν ἀριστερᾷ, καὶ ἐν τοῖς ἐρειπίοις ἱερὸν Ἀσκληπιοῦ καὶ Ἵριείας ἐστὶν οὐκ ἀφανές.

269 XXIII. Κύθηρα δὲ κείται μὲν ἀπαντικρὺ Βοιωτῶν, ἐς δὲ Πλατανιστοῦντα, ἐλάχιστον γὰρ τῆς ἠπείρου ταύτη διέστηκεν ἡ νῆσος, ἐς ταύτην τὴν ἄκραν τὸν Πλατανιστοῦντα ἀπὸ ἄκρας τῆς ἠπείρου, καλουμένης δὲ Ὀνου γνάθου, σταδίων πλοῦς τεσσαράκοντά ἐστιν. ἐν Κυθήροις δὲ ἐπὶ θαλάσσης Σκάνδειά ἐστὶν ἐπίγειον, Κύθηρα δὲ ἡ πόλις ἀναβάντι ἀπὸ Σκανδεῖας στάδια ὡς δέκα. τὸ δὲ ἱερὸν τῆς Οὐρανίας ἀγιώτατον καὶ ἱερῶν ὁπόσα Ἀφροδίτης παρ' Ἑλλησίν ἐστιν ἀρχαιότατον· αὐτὴ δὲ ἡ θεὸς ξόανον ὠπλισμένον.

Πλέοντι δὲ ἐκ Βοιωτῶν τὴν ἐπὶ τὴν ἄκραν τῆς Μαλέας 2 λιμὴν ἐστὶν ὀνομαζόμενον Νύμφαιον, καὶ Ποσειδῶνος ἄγαλμα ὀρθόν, καὶ σπήλαιον θαλάσσης ἐγγύτατα, ἐν δὲ αὐτῷ γλυκέος ὕδατος πηγῆ· καὶ ἀνθρώποι περιοικοῦσι πολλοί. 2. Περιπλεύσαντι δὲ τὴν ἄκραν τῆς Μαλέας καὶ ἑκατὸν στάδια ἀποσχόντι ἐπὶ θαλάσση χωρίου ἐν ὄροις Βοιωτῶν Ἀπόλλωνος μὲν ἱερὸν ἐστὶν, Ἐπιδήλιον δὲ ὀνομαζόμενον· τὸ γὰρ τοῦ Ἀπόλλωνος ξόανον, ὃ νῦν ἐστὶν 3 ἐνταῦθα, ἐν Δήλῳ ποτὲ ἴδρυτο. τῆς γὰρ Δήλου τότε ἐμπορίου τοῖς Ἑλλησιν οὔσης καὶ ἄδειαν τοῖς ἐργαζομένοις διὰ τὸν θεὸν δοκούσης παρέχειν, Μηνοφάνης Μιθριδάτου στρατηγὸς εἴτε αὐτὸς ὑπερφρονήσας εἴτε καὶ ὑπὸ Μιθριδάτου προστεταγμένον, ἀνθρώπων γὰρ ἀφορῶντι 4 ἐς κέρδος τὰ θεῖα ὕστερα λημάτων, οὗτος οὖν ὁ Μηνοφάνης, ἄτε οὔσης ἀτειχίστου τῆς Δήλου καὶ ὄπλα οὐ κεκτημένων ἀνδρῶν, τριήρεσιν ἐσπλεύσας ἐφόρευσε μὲν τοὺς ἐπιδημοῦντας τῶν ξένων, ἐφόρευσε δὲ αὐτοὺς τοὺς Δηλίους, κατασύρας δὲ πολλὰ μὲν ἐμπόρων χρήματα, πάντα δὲ ἀναθήματα, προσεξανδραποδισάμενος δὲ καὶ

γυναῖκας καὶ τέκνα, καὶ αὐτὴν ἐς ἔδαφος κατέβαλε τὴν
 Δῆλον. ἄτε δὲ πορθομένης τε καὶ ἀρπαζομένης, τῶν
 τις βαρβάρων ὑπὸ ὕβρεως τὸ ξόανον τοῦτο ἀπέριψεν ἐς
 τὴν θάλασσαν· ὑπολαβὼν δὲ ὁ κλύδων ἐνταῦθα τῆς
 Βοιωτῶν ἀπήνεγκε, καὶ τὸ χωρίον διὰ τοῦτο Ἐπιδήλιον 270
 5 ὀνομάζουσι. 3. Τὸ μέντοι μήνιμα τὸ ἐκ τοῦ θεοῦ διέφυ-
 γεν οὔτε Μηροφάνης οὔτε αὐτὸς Μιθριδάτης, ἀλλὰ Μη-
 νοφάνην μὲν παραντίκα, ὡς ἀνήγετο ἐρημώσας τὴν Δῆ-
 λον, λοχήσαντες ναυσὶν οἱ διαπεφευγότες τῶν ἐμπόρων
 καταδύουσι, Μιθριδάτην δὲ ὕστερον τούτων ἠνάγκασεν
 ὁ θεὸς αὐτόχειρα αὐτοῦ καταστῆναι τῆς τε ἀρχῆς οἱ
 καθηρημένης καὶ ἐλαννόμενον πανταχόθεν ὑπὸ Ῥα-
 μαίων· εἰσὶ δὲ οἱ φασὶν αὐτὸν παρὰ τοῦ τῶν μισθοφό-
 ρων θάνατον βίαιον ἐν μέρει χάριτος εὔρασθαι. τοῦτοις
 μὲν τοιαῦτα ἀπήτησεν ἀσεβήσασι.
 6 4. Τῇ δὲ Βοιωτῶν ὄμορος Ἐπίδαυρός ἐστιν ἡ Λι-
 μηρά, σταδίους ὡς διακοσίους ἀπέχουσα Ἐπιδηλίου.
 φασὶ δὲ οὐ Λακεδαιμονίων, τῶν δὲ ἐν τῇ Ἀργολίδι Ἐπι-
 δαυρίων εἶναι, πλείοντες δὲ ἐς Κῶν παρὰ τὸν Ἀσκληπιὸν
 ἀπὸ τοῦ κοινοῦ προσσχεῖν τῆς Λακωνικῆς ἐνταῦθα, καὶ
 7 ἐξ ἐνυπνίων γενομένων σφίσι καταμείναντες οἰκῆσαι.
 λέγουσι δὲ καὶ ὡς οἰκοῦν ἐκ τῆς Ἐπιδάουρου δράκοντα
 ἐπαγομένοις αὐτοῖς ἐξέφυγεν ἐκ τῆς νεῶς ὁ δράκων, ἐκ-
 φυγῶν δὲ οὐ πόρρω κατέδυν θαλάσσης, καὶ σφισιν ὁμοῦ
 τῶν ὄνειράτων τῇ ὄψει καὶ ἀπὸ τοῦ σημείου τοῦ κατὰ
 τὸν δράκοντα ἔδοξεν αὐτόθι καταμείναντας οἰκῆσαι. καὶ
 8 ἐνθα ὁ δράκων κατέδυν, βωμοὶ τέ εἰσιν Ἀσκληπιοῦ καὶ
 ἐλαῖαι περὶ αὐτοὺς πεφυκάσι. 5. Προελθόντι δὲ ἐν
 δεξιᾷ δύο πον σταδίους ἐστὶν Ἴνους καλούμενον ὕδωρ,
 μέγεθος μὲν κατὰ λίμνην μικράν, τῆς γῆς δὲ ἐν βάθει
 μᾶλλον. ἐς τοῦτο τὸ ὕδωρ ἐν τῇ ἑορτῇ τῆς Ἴνους ἐμβάλ-
 λουσιν ἀλφίτων μάζας. ταύτας ἐπὶ μὲν αἰσίῳ τοῦ ἐμβα-

λόντος καταδεξάμενον ἔχει τὸ ὕδωρ· εἰ δὲ ἀναπέψαιτο
 σφᾶς, πονηρὸν κέκριται σημεῖον. τὸ δὲ αὐτὸ καὶ ἐν Αἴτνῃ 9
 δηλοῦσιν οἱ κρατῆρες. καὶ γὰρ χρυσοῦ ἐς αὐτοὺς καὶ ἀρ-
 γύρου ποιήματα, ἔτι δὲ καὶ ἱερεῖα τὰ πάντα ἀφιαῖ·
 ταῦτα δὲ ἦν μὲν ὑπολαβὼν ἀπενέγκη τὸ πῦρ, οἱ δὲ χαί-
 ρουσιν ὡς ἐπὶ πεφνηότι ἀγαθῷ, ἀπώσαμένου δὲ τὰ ἐμ-
 βληθέντα συμφορὰν ἐσεσθαι τούτῳ τῷ ἀνδρὶ νομίζουσι.
 2716. Κατὰ δὲ τὴν ὁδὸν τὴν ἐκ Βοιωτῶν ἐς Ἐπίδαυρον τὴν 10
 Λιμηρὰν ἄρουσαν Ἀρτέμιδος ἱερὸν ἐστὶν ἐν τῇ Ἐπιδάυ-
 ρίῳ Λιμνάτιδος. ἡ πόλις δὲ ἀπέχουσα οὐ πολὺ ἀπὸ θα-
 λάσσης ἐπὶ μετεώρῳ μὲν ὤκισται, θεᾶς δὲ αὐτόθι ἄξια
 τὸ μὲν Ἀφροδίτης ἐστὶν ἱερὸν, τὸ δὲ Ἀσκληπιοῦ καὶ
 ἄγαλμα ὀρθὸν λίθου, καὶ Ἀθηνᾶς ἐν τῇ ἀκροπόλει ναός,
 πρὸ δὲ τοῦ λιμένος Διὸς ἐπέκλησιν Σωτήρος. 7. Ἄκρα δὲ 11
 ἐς τὸ πέλαγος κατὰ τὴν πόλιν ἀνέχει καλουμένη Μινφά.
 καὶ ὁ μὲν κόλπος οὐδὲν τι ἔχει διάφορον ἢ ὅσαι κατὰ τὴν
 Λακωνικὴν ἄλλα θαλάσσης εἰσὶν ἐσβολαί· αἰγιαλὸς δὲ
 ὁ ταύτῃ παρέχεται ψηφίδας σχῆμα εὐπρεπεστέρως καὶ
 χροᾶς παντοδαπῆς.

XXIV. Ἐπιδάουρον δὲ σταδίους ἑκατὸν ἀπέχει Ζά-
 ραξ, ἄλλως μὲν εὐλίμενον χωρίον, τῶν δὲ Ἐλευθερολα-
 κῶνων μάλιστα τοῦτο ἐκτετρύχεται, ἐπεὶ καὶ Κλεώνυμος
 ὁ Κλεομένους τοῦ Ἀγησιπόλιδος μόνου τοῦτο τῶν Λα-
 κωνικῶν πολισμάτων ἐποίησεν ἀνάστατον· καί μοι τὰ ἐς
 τὸν Κλεώνυμον ἐτέρωθι ἐστὶν εἰρημένα. ἐν Ζάρακι δὲ
 ἄλλο μὲν οὐδὲν, πρὸς δὲ τοῦ λιμένος τῷ πέρατι Ἀπόλ-
 λωνος ναός ἐστι καὶ ἄγαλμα κισθάρων ἔχον.

2. Προελθόντι δὲ ἀπὸ Ζάρακος παρὰ τὴν θάλασσαν 2
 12 ἕξ πον στάδια, καὶ ἐπιστρέψαντι αὐτόθεν ἐς μεσόγαιαν
 καὶ ἐπαναβάντι σταδίους ὡς δέκα Κυφάντων καλουμέ-
 νων ἐρείπιά ἐστιν, ἐν δὲ αὐτοῖς Στήθαιον ἱερὸν Ἀσκλη-
 πιοῦ, λίθου δὲ τὸ ἄγαλμα. ἔστι δὲ καὶ ὕδατος ψυχροῦ

κρονὸς ἐκβάλλον ἐκ πέτρας· Ἀταλάντην θηρεύουσαν
 ἐνταῦθα φασιν, ὡς ἤνιατο ὑπὸ δίψης, παῖσαι τῇ λόγῃ
 3 τὴν πέτραν καὶ οὕτω θυῆναι τὸ ὕδωρ. 3. Βρασιαὶ δὲ
 ἐσχάτη μὲν ταύτη τῶν Ἐλευθερολακῶνων πρὸς θαλάσση
 ἐστὶ, Κυφάντων δὲ ἀπέχουσι πλοῦν σταδίων διακοσίων.
 οἱ δὲ ἄνθρωποι λέγουσιν οἱ ἐνταῦθα οὐδέσιν ὁμολο-
 γοῦντες Ἑλλήνων ὡς Σεμέλη τέκει τὸν παῖδα ἐκ Διός,
 καὶ ὑπὸ τοῦ Κάδμου φωραθεῖσα ἐς λάρνακα αὐτὴ καὶ 272
 Διόνυσος ἐμβληθεῖη· καὶ τὴν λάρνακα ὑπὸ τοῦ κλύδα-
 νος ἐκπεσεῖν φασὶν ἐς τὴν σφετέραν, καὶ Σεμέλην μὲν,
 οὐ γὰρ αὐτὴν περιούσαν ἐτι εὐρεῖν, ἐπιφανῶς θάψαι,
 4 Διόνυσον δὲ ἀναθρέψαι λέγουσιν. ἐπὶ τούτῳ δὲ αὐτοῖς
 καὶ τὴν πόλιν, Ὀρειάτας ἐς ἐκεῖνο ὀνομαζομένης, μετο-
 νομασθῆναι Βρασιαῖς ἐπὶ τῇ ἐκβολῇ τῇ ἐς τὴν γῆν τῆς
 λάρνακος. ὡσαύτως δὲ καὶ ἐφ' ἡμῶν τὰ ὑπὸ τοῦ κλύδα-
 νος ἀπαθούμενα ἐς τὴν γῆν ἐκβεβράσθαι καλοῦσιν οἱ
 πολλοί. Βρασιαῖται δὲ καὶ τάδε ἐπιλέγουσιν, Ἰνώ σφισιν
 ἐς τὴν χώραν ἀφικέσθαι πλανωμένην, ἐλθοῦσαν δὲ ἐθε-
 λῆσαι τοῦ Διονύσου γενέσθαι τροφόν. καὶ ἀποφαίνουσι
 μὲν τὸ ἄντρον ἐνθα τὸν Διόνυσον ἔθρεψεν Ἰνώ, κα-
 5 λούσι δὲ καὶ τὸ πεδίον Διονύσου κῆπον. 4. Ἰερά δὲ αὐ-
 τόθι τὸ μὲν ἐστὶν Ἀσκληπιοῦ, τὸ δὲ Ἀχιλλέως, καὶ ἐορ-
 τὴν κατὰ ἔτος ἄγουσιν Ἀχιλλεῖ. ἄκρα δὲ ἐστὶν ἐν ταῖς
 Βρασιαῖς μικρά, προέχουσα ἡρέμα ἐς τὴν θάλασσαν, καὶ
 ἐπ' αὐτῇ χαλκοὶ ποδῶν ἐστήκασιν οὐ μείζονες, πῖλους
 ἐπὶ ταῖς κεφαλαῖς ἔχοντες, οὐκ οἶδα εἰ Διοσκούρους σφᾶς
 ἢ Κορύβαντας νομίζουσι· τρεῖς δ' οὖν εἰσί, τέταρτον δὲ
 6 Ἀθηνᾶς ἄγαλμα. 5. Τὰ δὲ ἐν δεξιᾷ Γυθίου Λᾶς ἐστὶ,
 θαλάσσης μὲν δέκα στάδια, Γυθίου δὲ τεσσαράκοντα
 ἀπέχουσα. φῆσται δὲ νῦν μὲν Ἰλίου καλουμένου καὶ
 Ἀσίας καὶ Κνακαδίου, τῶν ὄρων τούτων τὸ μεταξὺ ἐπ-
 ἔχουσα, πρότερον δὲ τῆς Ἀσίας τοῦ ὄρους ἐκείτο ἐπὶ τῇ

κορυφῇ· καὶ νῦν ἐτι τῆς πόλεως ἐστὶ τῆς ἀρχαίας ἐρεί-
 πια, καὶ πρὸ τῶν τειχῶν ἄγαλμα Ἡρακλέους, καὶ ἀπὸ
 τῶν Μακεδόνων τρόπαιον, οἱ μοῖρα τῆς Φιλίππου στρα-
 τιᾶς ἦσαν, ἠνίκα ἐς τὴν Λακωνικὴν ἐσέβαλεν, ἀποτρα-
 πόμενοι δὲ ἀπὸ τῶν ἄλλων τὰ παραθαλάσσια ἐλεηλάτου
 τῆς χώρας. ἐστὶ δὲ ἐν τοῖς ἐρειπίοις ναὸς Ἀθηνᾶς ἐπί- 7
 κλησιν Ἀσίας, ποιῆσαι δὲ Πολυδεύκη καὶ Κάστορά φα-
 σιν ἀνασωθέντας ἐκ Κόλχων· εἶναι γὰρ καὶ Κόλχοις
 Ἀθηνᾶς Ἀσίας ἱερὸν. μετασχόντας μὲν οὖν οἶδα Ἰάσονι
 τοῦ στόλου τοὺς Τυνδάρεω παῖδας· ὅτι δὲ Ἀθηνᾶν
 273 Ἀσίαν τιμᾶσιν οἱ Κόλχοι, παρὰ Λαῶν ἀκούσας γράφω.
 τῆς δὲ ἐφ' ἡμῶν οἰκουμένης πόλεως κρήνη τέ ἐστι πλη-
 σίου διὰ τὴν χροάν τοῦ ὕδατος καλουμένη Γαλακῶ, καὶ
 πρὸς τῇ κρήνῃ γυμνάσιον· Ἐρμού δὲ ἔστηκεν ἄγαλμα
 ἀρχαῖον. τῶν δὲ ὄρων ἐπὶ μὲν τοῦ Ἰλίου Διονύσου τέ 8
 ἐστὶ καὶ ἐπ' ἄκρας τῆς κορυφῆς Ἀσκληπιοῦ ναὸς, πρὸς δὲ
 τῷ Κνακαδίῳ Κάριεος καλούμενος Ἀπόλλων. 6. Ἀπὸ δὲ
 τοῦ Καρνείου σταδίου προελθόντι ὡς τριάκοντά ἐστιν
 ἐν χωρίῳ Ὀφιοῖς ἐν ὄροις ἤδη Σπαρτιατῶν ἱερὸν Ἀσκλη-
 πιοῦ καὶ Ἀρτέμιδος ἐπὶ κλησιν Λαφναίας. πρὸς θαλάσση 9
 δὲ ἐπὶ ἄκρας ναὸς ἐστὶ Δικτύνης Ἀρτέμιδος, καὶ οἱ κατὰ
 ἔτος ἕκαστον ἐορτὴν ἄγουσι. ταύτης δὲ ἐν ἀριστερᾷ τῆς
 ἄκρας ποταμὸς ἐκδίδωσιν ἐς θάλασσαν Σμήνος, ὕδωρ
 πλεῖν ἢ δὴν εἶπερ ἄλλος τις παρασχόμενος ποταμὸς· ἔχει
 δὲ ἐν τῷ ὄρει τῷ Ταυρέτῳ τὰς πηγὰς, ἀπέχει δὲ τῆς πό-
 λεως σταδίου οὐ πλέον πέντε. 7. Ἐν δὲ Ἀραῖῳ καλου- 10
 μένῳ χωρίῳ τάφος Λᾶ, καὶ ἀνδρίας ἐπὶ τῷ μνήματι ἐπε-
 στί. τοῦτιον τὸν Λᾶν οἰκιστὴν εἶναι λέγουσιν οἱ ταύτη,
 καὶ ἀποθανεῖν φασὶν ὑπὸ Ἀχιλλέως, Ἀχιλλεῖα δὲ κατὰ-
 ραί σφισιν ἐς τὴν χώραν Ἑλένην παρὰ Τυνδάρεω γυ-
 ναῖκα αἰτοῦντα. λέγοντι δὲ ἐπ' ἀληθεία Πάτροκλός ἐστιν
 ὁ τὸν Λᾶν ἀποκτείνας· οὗτος γὰρ καὶ ὁ μνηστευσάμενός
 PAUSAN. I. 17

ἔστιν Ἑλένην. καὶ ὅτι μὲν τῶν Ἑλένης μνηστήρων Ἀχιλλεύς οὐκ ἔστιν ἐν Καταλόγῳ γυναικῶν, μηδὲν τοῦτο ¹¹ἔστω τεκμήριον οὐκ αἰτῆσαι Ἑλένην αὐτόν. Ὅμηρος δὲ ἔγραψε μὲν τῆς ποιήσεως ἀρχόμενος ὡς Ἀχιλλεύς χαριζόμενος τοῖς Ἀτρείω παισὶ καὶ οὐκ ἐνεχόμενος τοῖς ὄρκοις τοῖς Τυνδάρεω παραγένοιτο ἐς Τροίαν, ἐποίησε δὲ ἐν ἄθλοισι λέγοντα Ἀντίλοχον ὡς Ὀδυσσεὺς πρεσβύτερός ἐστιν αὐτοῦ γενεᾷ, τὸν δὲ Ὀδυσσεῖα πρὸς Ἀλκίνοον περὶ τῶν ἐν Ἴδου καὶ ἄλλα διηγούμενον καὶ ὅτι Θησέα ἰδεῖν ἐθέλησαι ²⁷⁴ καὶ Πειρίθουν προτέρους ἄνδρας ἢ καθ' ἡλικίαν τὴν αὐτοῦ. Θησέα δὲ ἴσμεν ἀρπάσαντα Ἑλένην. οὕτως οὐδὲ ἔγχαροῦν ἔστιν ἀρχὴν Ἑλένης μνηστήρα Ἀχιλλέα γενέσθαι.

XXV. Προελθόντι δὲ ἀπὸ τοῦ μνημάτος ἐκδίδωσιν ἐς θάλασσαν ποταμός, ὄνομα δὲ οἱ Σκύρας, ὅτι κατ' αὐτὸν ἀνώνυμον τέως ὄντα Πύρρος ὁ Ἀχιλλέως ἔσχε ταῖς ναυσίν, ἡνίκα ἐπὶ τὸν Ἐρμιόνης γάμον ἐπλευσεν ἐκ Σκύρου. διαβάντων δὲ τὸν ποταμὸν ἔστιν ἱερὸν ἀρχαῖον ἀπωτέρω Διὸς βωμοῦ. ² τοῦ ποταμοῦ δὲ σταδίους τεσσαράκοντα ἀπέχει Πύρριχος ἐν μεσογαίᾳ. τὸ δὲ ὄνομα τῇ πόλει γενέσθαι φασὶν ἀπὸ Πύρρου τοῦ Ἀχιλλέως, οἱ δὲ εἶναι θεὸν Πύρριχον τῶν καλουμένων Κουρήτων· εἰσὶ δὲ οἱ Σιληνὸν ἐκ Μαλέας ἐλθόντα ἐνταῦθα λέγουσιν οἰκῆσαι. τραφῆναι μὲν δὴ τὸν Σιληνὸν ἐν τῇ Μαλέᾳ δηλοῖ καὶ τάδε ἐξ ἄσματος Πινδάρου·

„Ὁ ζαμενῆς δ' ὁ χοροτύπος

Ὀν Μαλεάγονος ἔθρεψε Ναίδος ἀνοίτας

Σιληνός.“

Ὡς δὲ καὶ Πύρριχος ὄνομα ἦν αὐτῷ Πινδάρῳ μὲν οὐκ ἔστιν εἰρημένον, λέγουσι δὲ οἱ περὶ τὴν Μαλέαν οἰκοῦντες· Ἔστι δὲ ἐν τῇ Πυρρήχῳ φρέαρ ἐν τῇ ἀγορᾷ, δοῦναι δὲ σφίσι τὸν Σιληνὸν νομίζουσι· σπανίζοιεν δ' ἂν ὕδατος, εἰ τὸ φρέαρ τοῦτο ἐπιλείποι. θεῶν δὲ ἐν τῇ γῆ σφίσιν ἱερά ἐστιν Ἀρ-

τέμιδος τε ἐπίκλησιν Ἀστρατείας, ὅτι τῆς ἐς τὸ πρόσω στρατείας ἐνταῦθα ἐπαύσαντο Ἀμαζόνες, καὶ Ἀπόλλων Ἀμαζόνιος· ξόανα μὲν ἀμφοτέρω, ἀναθεῖναι δὲ λέγουσιν αὐτὰ τὰς ἀπὸ Θερμαίδουτος γυναικίας.

3. Ἀπὸ δὲ Πυρρήχου καταβάντι ἐς θάλασσαν ἐστὶ ⁴ Τευθρώνη. τὸν δὲ οἰκιστὴν οἱ ταύτη Τεύθραντα Ἀθηναίων ὄντα ἀποφαίνουσι. τιμῶσι δὲ θεῶν μάλιστα Ἰσσωρίαν Ἀρτεμιν, καὶ πηγὴ σφίσιν ἐστὶ Ναῖα. 4. Τευθρώνης δὲ ἀπέχει πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν σταδίου ἐς θάλασσαν ἀνέχουσα ἄκρα Ταίναρον, καὶ λιμένες ὁ τε Ἀχιλλεῖός ἐστι καὶ Φαμαθοῦς. ἐπὶ δὲ τῇ ἄκρᾳ ναὸς εἰκασμένος σπηλαίῳ, καὶ πρὸ αὐτοῦ Ποσειδῶνος ἀγαλμα. ἐποίησαν δὲ ⁵ Ἑλλήνων τινὲς ὡς Ἡρακλῆς ἀναγάροι ταύτη τοῦ Ἴδου τὸν κύνα, οὔτε ὑπὸ γῆν ὁδοῦ διὰ τοῦ σπηλαίου φερούσης, οὔτε ἔτοιμον ὄν πεισθῆναι θεῶν ὑπόγειον εἶναι τινα οἰκῆσιν, ἐς ἣν ἀθροίζεσθαι τὰς ψυχάς. ἀλλὰ Ἐκαταῖος μὲν ὁ Μιλήσιος λόγον εὔρεν εἰκότα, ὅφιν φήσας ἐπὶ Ταινάρῳ τραφῆναι δεινόν, κληθῆναι δὲ Ἴδου κύνα, ὅτι ἔδει τὸν δηχθέντα τεθνάναι παραντίκα ὑπὸ τοῦ ἰοῦ· καὶ τοῦτον ἔφη τὸν ὄφιν ὑπὸ Ἡρακλέους ἀχθῆναι παρ' ⁶ Εὐρουσθέα. Ὅμηρος δὲ, πρῶτος γὰρ ἐκάλεσεν Ἴδου κύνα ὄντινα Ἡρακλῆς ἤγεν, οὔτε ὄνομα ἔθετο οὐδέν, οὔτε συνέπλασεν ἐς τὸ εἶδος ὥσπερ ἐπὶ τῇ Χιμαίρᾳ. οἱ δὲ ὕστερον Κέρβερον ὄνομα ἐποίησαν, καὶ κυνὶ τὰ ἄλλα εἰκάζοντες κεφαλὰς τρεῖς φασὶν ἔχειν αὐτόν, οὐδέν τι μᾶλλον Ὅμηρον κύνα τῷ ἀνθρώπῳ σύντροπον εἰρηκότος ἢ εἰ δράκοντα ὄντα ἐκάλεσεν Ἴδου κύνα. 5. Ἀναθή- ⁷ ματα δὲ ἄλλα τέ ἐστιν ἐπὶ Ταινάρῳ καὶ Ἀρίων ὁ κισθαροδὸς χαλκοῦς ἐπὶ δελφίνος. τὰ μὲν οὖν ἐς αὐτὸν Ἀρίωνα καὶ τὰ ἐπὶ τῷ δελφίνῳ Ἡρόδοτος εἶπεν ἀκοῆν ἐν τῇ Ἀυδίᾳ συγγραφῇ· τὸν δ' ἐν Ποροσελήνῃ δελφίνα τῷ παιδί σῶστρον ἀποδιδόντα, ὅτι συγκοπέυτα ὑπὸ ἀλιέων αὐτόν

ιάσατο, τοῦτον τὸν δελφίνα εἶδον καὶ καλοῦντι τῷ παιδί
ὑπακούοντα καὶ φέροντα, ὅποτε ἐποχεῖσθαι οἱ βούλοιο.
8 ἔστι δὲ ἐπὶ Ταινάρῳ καὶ πηγῇ, νῦν μὲν οὐδὲν ὥστε καὶ
θαῦμα εἶναι παρεχομένη, πρότερον δὲ τοῖς ἐνιδούσιν ἐς τὸ
ὔδωρ τοὺς λιμένας, φασί, καὶ τὰς ναῦς θεάσασθαι παρεῖ-
χε. τοῦτο ἐπανσε γυνή τὸ ὔδωρ μὴ καὶ τοῦ λοιποῦ τοιαῦτα 276
ἐπιδείκνυσθαι, μεμιασμένην ἐναποπλύνασα ἐσθῆτα.

9 6. Ταινάρου δὲ τῆς ἄκρας πλοῦν ὅσον τεσσαράκοντα
σταδίων ἀφέστηκε Καινὴ πόλις· ὄνομα δὲ ἦν πάλαι καὶ
ταύτῃ Τάιναρον. ἐν αὐτῇ δὲ μέγαρον Δήμετρος καὶ ἐπὶ
θαλάσῃ ναὸς ἐστὶν Ἀφροδίτης καὶ ἄγαλμα ὀρθὸν λίθου.
ἐντεῦθεν ἀποσχόντι τριάκοντα σταδίους Θυρίδες ἄκρα
Ταινάρου καὶ πόλεως ἐρείπια Ἰππόλας ἐστίν, ἐν δὲ αὐτοῖς
Ἀθηναῖς ἱερὸν Ἰππολαΐτιδος, 7. ὀλίγον δὲ ἀπὸ τῆς Μέρ-
10 σα πόλις καὶ λιμῆν. ἀπὸ τούτου στάδια τοῦ λιμένος πεν-
τήκοντά ἐστι καὶ ἑκατὸν ἐπὶ Οἰτύλου. ὁ δὲ ἦρωσ ἀφ' οὗ
τῇ πόλει τὸ ὄνομα ἐγένετο, Ἀργεῖος τὸ ἀνέκαθεν, Ἀμ-
φιδάνακτος υἱὸς ἂν τοῦ Ἀντιμάχου. θεῆς δὲ ἄξια ἐν Οἰ-
τύλῳ Σαράπιδος ἐστὶν ἱερὸν καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ Καρνείου
ξόανον Ἀπόλλωνος.

XXVI. Ἐς Θαλάμας δὲ ἐξ Οἰτύλου μῆκος τῆς ὁδοῦ
στάδιοι περὶ τοὺς ὀγδοήκοντά εἰσι, κατὰ δὲ τὴν ὁδὸν
ἱερὸν ἐστὶν Ἰνουῦ καὶ μαντεῖον. μαντεύονται μὲν οὖν
καθεύδοντες, ὅποσα δ' ἂν πυθέσθαι δεηθῶσιν, ὀνειράτα
δείκνυσί σφισιν ἢ θεός. χαλκῶ δὲ ἔστηκεν ἄγαλματα ἐν
ὑπαίθρῳ τοῦ ἱεροῦ, τῆς τε Πασιφάης καὶ Ἥλιου τὸ ἕτε-
ρον· αὐτὸ δὲ τὸ ἐν τῷ ναῷ σαφῶς μὲν οὐκ ἦν ἰδεῖν ὑπὸ
στεφανωμάτων, χαλκοῦν δὲ καὶ τοῦτο εἶναι λέγουσι. φεῖ
δὲ καὶ ὔδωρ ἐκ πηγῆς ἱερᾶς πιεῖν ἠδύ· Σελήνης δὲ ἐπί-
κλησις, καὶ οὐ Θαλαμάταις ἐπιχώριος δαίμων ἐστὶν ἢ
Πασιφάη.

2 2. Θαλαμῶν δὲ ἀπέχει σταδίους εἴκοσιν ὀνομαζομένη

Πέφνος ἐπὶ θαλάσῃ. πρόκειται δὲ νησίς πέτρας τῶν με-
γάλων οὐ μείζων, Πέφνος καὶ ταύτῃ τὸ ὄνομα· τεχθῆναι
δὲ ἐνταῦθα τοὺς Διοσκούρους φασὶν οἱ Θαλαμάται. τοῦ-
το μὲν δὴ καὶ Ἀλκιμᾶνα ἐν ἄσματι οἶδα εἰπόντα· τραπή-
ναι δὲ οὐκέτι ἐν τῇ Πέφνῳ φασὶν αὐτούς, ἀλλὰ Ἐρμῆν 3
τὸν ἐς Πελλάναν κομίσαντα εἶναι. ἐν ταύτῃ τῇ νησίδι 3
277 ἄγαλματα Διοσκούρων χαλκᾶ, μέγεθος ποδιαῖα, ἐν ὑπαί-
θρῳ τῆς νησίδος ἐστίν· ταῦτα ἢ θάλασσα ἀποκινεῖν οὐκ
ἐθέλει κατακλύζουσα ὥρα χειμῶνος τὴν πέτραν. τοῦτό
τε δὴ θαῦμά ἐστι, καὶ οἱ μύρμηκες αὐτόθι λευκότερον ἢ
ὡς μύρμηκων τὸ χροῶμα φαίνουσι. τὴν δὲ χῶραν οἱ Μεσ-
σήνιοι ταύτην αὐτῶν φασὶν εἶναι τὸ ἀρχαῖον, ὥστε καὶ
τοὺς Διοσκούρους μᾶλλον τι αὐτοῖς καὶ οὐ Λακεδαιμο-
νίοις προσήκειν νομίζουσι.

3. Πέφνου δὲ στάδια εἴκοσιν ἀπέχει Λεῦκτρα. ἐφ' 4
ὅτῳ μὲν δὴ ἐστὶν ὄνομα τῇ πόλει Λεῦκτρα, οὐκ οἶδα· εἰ
δ' ἄρα ἀπὸ Λευκίππου τοῦ Περιήρους, ὡς οἱ Μεσσήνιοί
φασι, τούτου μοι δοκοῦσιν ἕνεκα οἱ ταύτῃ θεῶν μάλιστα
Ἀσκληπιὸν τιμᾶν, ἅτε Ἀρσινόης παῖδα εἶναι τῆς Λευκίπ-
που νομίζοντες. λίθου δὲ ἐστὶν Ἀσκληπιοῦ τε ἄγαλμα
καὶ Ἰνουῦ ἐτέρωθι. πεποιήται δὲ καὶ Κασσάνδρας τῆς 5
Πριάμου ναὸς καὶ ἄγαλμα, Ἀλεξάνδρας ὑπὸ τῶν ἐργω-
ρίων καλουμένης· καὶ Ἀπόλλωνος Καρνείου ξόανέ ἐστι
κατὰ ταῦτά καθὰ δὴ καὶ Λακεδαιμονίων νομίζουσιν οἱ
Σπάρτην ἔχοντες. ἐπὶ δὲ τῆς ἀκροπόλεως ἐστὶν ἱερὸν καὶ
ἄγαλμα Ἀθηναῖς. καὶ Ἐρωτός ἐστὶν ἐν Λεῦκτροις ναὸς
καὶ ἄλσος· ὔδωρ δὲ ὥρα χειμῶνος διαρρεῖ τὸ ἄλσος· τὰ
δὲ φύλλα τῷ ἡρι ἀπὸ τῶν δένδρων πίπτοντα οὐκ ἂν ὑπὸ
τοῦ ὕδατος οὐδὲ πλεονάσαντος παρενεχθείη. 4. Ὁ δὲ 6
οἶδα ἐν τῇ πρὸς θαλάσῃ χώρᾳ τῆς Λευκτρικῆς ἐπ' ἐμοῦ
συμβάν, γράφω. ἄνεμος πῦρ ἐς ὕλην ἐνεγκὼν τὰ πολλὰ
ἠφάνισε τῶν δένδρων· ὡς δὲ ἀνεφάνη τὸ χωρίον ψιλόν,

ἄγαλμα ἐνταῦθα ἰδρυμένον εὐρέθη Διὸς Ἰθωμάτα. τοῦτο οἱ Μεσσηνιοὶ φασὶ μαρτύριον εἶναι σφισὶ τὰ Λεῦκτρα τὸ ἀρχαῖον τῆς Μεσσηνίας εἶναι. δύνατο δ' ἂν καὶ Λακεδαιμονίων τὰ Λεῦκτρα ἐξ ἀρχῆς οἰκούντων ὁ Ἰθωμάτας Ζεὺς παρ' αὐτοῖς ἔχειν τιμὰς.

7 5. Καρδαμύλη δέ, ἣς καὶ Ὀμηρος μνήμην ἐποιήσατο ἐν Ἀγαμέμνονος ὑποσχέσει δώρων, Λακεδαιμονίων ἐστὶν ὑπήκοος τῶν ἐν Σπάρτῃ, βασιλέως Ἀγούστου τῆς Μεσσηνίας ἀποτεμομένου. ἀπέχει δὲ Καρδαμύλη θαλάσσης μὲν ὀκτὼ σταδίους, Λεῦκτρων δὲ καὶ ἐξήκοντα. ἐνταῦθα οὐ πόρρω τοῦ αἰγιαλοῦ τέμενος ἱερὸν τῶν Νηρέως θυγα- 278
τέρων ἐστίν· ἐς γὰρ τοῦτο ἀναβῆναι τὸ χωρίον φασὶν ἐκ τῆς θαλάσσης αὐτὰς Πύρρον ὀφουμένας τὸν Ἀχιλλέως, ὅτε ἐς Σπάρτην ἐπὶ τὸν Ἐρμιόνης ἀπήει γάμον. ἐν δὲ τῷ πόλισματι Ἀθηνᾶς τε ἱερὸν καὶ Ἀπόλλων ἐστὶ Κάρνειος, καθὰ Δωριεῦσιν ἐπιχώριον.

8 6. Πόλιν δὲ ὀνομαζομένην ἐν τοῖς ἔπεσιν Ἐνόπην τοῖς Ὀμήρου, Μεσσηνίους ὄντας, ἐς δὲ τὸ συνέδριον συντελοῦντας τὸ Ἐλευθερολακῶνων, καλοῦσιν ἐφ' ἡμῶν Γερηνίαν. ἐν ταύτῃ τῇ πόλει Νέστορα οἱ μὲν τραφήναι λέγουσιν, οἱ δὲ ἐς τοῦτο ἐλθεῖν φεύγοντα τὸ χωρίον, 9 ἠνίκα Πύλος ἠλίσκετο ὑπὸ Ἡρακλέους. 7. ἐνταῦθα ἐν τῇ Γερηνίᾳ Μαχάονος τοῦ Ἀσκληπιοῦ μνήμα καὶ ἱερὸν ἐστὶν ἄγιον, καὶ ἀνθρώποις νόσων ἰάματα παρὰ τῷ Μαχάου ἐστὶν εὐρέσθαι. καὶ Ῥόδον μὲν τὸ χωρίον τὸ ἱερὸν ὀνομάζουσιν, ἄγαλμα δὲ τοῦ Μαχάονος χαλκοῦν ἐστὶν ὀρθόν· ἐπίκειται δὲ οἱ τῇ κεφαλῇ στέφανος, ὃν οἱ Μεσσηνιοὶ κίφος καλοῦσι τῇ ἐπιχωρίῳ φωνῇ. Μαχάονα δὲ ὑπὸ Εὐρυπύλου τοῦ Τηλέφου τελευτήσαι φησὶν ὃ τὰ ἔπη 10 ποιήσας τὴν μικρὰν Ἰλιάδα. διὸ καὶ τὰδε αὐτὸς οἶδα περὶ τὸ Ἀσκληπιεῖον τὸ ἐν Περγάμῳ γινόμενα· ἄρχονται μὲν ἀπὸ Τηλέφου τῶν ὕμνων, προσάδουσι δὲ οὐδὲν ἐς τὸν

Εὐρυπύλον, οὐδὲ ἀρχὴν ἐν τῷ ναῷ θέλουσιν ὀνομάζειν αὐτόν, οἷα ἐπιστάμενοι φρονεῖα ὄντα Μαχάονος. ἀνασώσασθαι δὲ Νέστορα λέγεται τοῦ Μαχάονος τὰ ὄστα. Ποδαλείριον δέ, ὡς ὀπίσω πορθήσαντες Ἴλιον ἐκομίζοντο, ἀμαρτεῖν τοῦ πλοῦ καὶ ἐς Σύρον τῆς Καρικῆς ἠπέιρου φασὶν ἀποσωθέντα οἰκῆσαι.

8. Τῆς δὲ χώρας τῆς Γερηνίας ὄρος Καλάθειόν ἐστιν, 11
** ἐν αὐτῷ Κλαίας καὶ σπήλαιον παρ' αὐτὸ τὸ ἱερὸν, ἔσδον μὲν στενὴν, τὰ δὲ ἔνδον παρεχόμενον θεᾶς ἄξια. Γερηνίας δὲ ὡς ἐς μεσόγαιαν ἄνω τριάκοντα ἀπέχει σταδίους Ἀλαγονία, καὶ τὸ πόλισμα κατηρίθμησα ἤδη καὶ τοῦτο ἐν Ἐλευθερολακίῳσι. θεᾶς δὲ αὐτόθι ἄξια Διονύσου καὶ Ἀρτέμιδος ἐστὶν ἱερά.

ΜΕΣΣΗΝΙΑΚΑ.

280 I. Μεσσηνίοις δὲ πρὸς τὴν σφετέραν τὴν ἀπουεμηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἐς τὸ Λακωνικὸν ὄροι κατὰ τὴν Γερηνίαν εἰσὶν ἐφ' ἡμῶν ὀνομαζομένη Χοῖριος νάπη. 2. ταύτην τὴν χώραν ἔρημον οὔσαν οὕτω σχεῖν τοὺς πρώτους λέγουσιν οἰκήτορας. ἀποθανόντος Ἀέλερος, ὃς ἐβασίλευεν ἐν τῇ νῦν Λακωνικῇ τότε δὲ ἀπ' ἐκείνου Ἀελεγία καλουμένη, Μύλης μὲν πρεσβύτερος ὢν τῶν παίδων ἔσχε τὴν ἀρχὴν, Πολυκάων δὲ νεώτερός τε ἦν ἡλικία καὶ δι' αὐτὸ ἰδιώτης, ἐς ὃ Μεσσήνην τὴν Τριόπα τοῦ Φόρβαντος ἔλαβε γυναικὰ ἐξ Ἀργούς. φρονοῦσα δὲ ἡ Μεσσήνη 2
διὰ τὸν πατέρα ἀξιώματι καὶ θυνάμει τῶν τότε προέχοντα Ἑλλήνων οὐκ ἤξιον τὸν ἄνδρα ἰδιωτεύειν. ἀθροίσαντες δὲ ἐκ τῆς Ἀργούς δύναμιν καὶ ἐκ Λακεδαιμόνος ἀφίκοντο ἐς ταύτην τὴν χώραν, καὶ συμπάση μὲν ἐτέθη τῇ

γῆ Μεσσήνη τὸ ὄνομα ἀπὸ τῆς Πολυκάουος γυναικός,
 3 πόλεις δὲ ἄλλαι τε ἐκτίσθησαν καὶ ἔνθα τὰ βασιλεία
 3 κατεσκευάσθη σφίσι, Ἀνδανία. πρὸ δὲ τῆς μάχης ἦν
 Θηβαῖοι πρὸς Λακεδαιμονίους ἐμαχέσαντο ἐν Λεύκτροις,
 καὶ τοῦ οἰκισμοῦ Μεσσήνης τῆς ἐφ' ἡμῶν ὑπὸ τῆ Ἰθάμῃ,
 πόλιν οὐδεμίαν πω κληθῆναι πρότερον δοκῶ Μεσσήνην.
 εἰκάσω δὲ οὐχ ἥμισυ Ὀμήρου τοῖς ἔπεσιν. ἐν μὲν γὰρ
 καταλόγῳ τῶν ἐς Ἴλιον ἀφικομένων Πύλον καὶ Ἀρήνην
 καὶ ἄλλας καταλέγων οὐδεμίαν πόλιν Μεσσήνην ἐκάλε-
 σεν· ἐν Ὀδυσσεΐᾳ δὲ δηλοῖ μὲν καὶ ἐν τῷδε ἔθνος καὶ οὐ
 πόλιν τοὺς Μεσσηνίους ὄντας,
 μῆλα γὰρ ἐξ Ἰθάκης Μεσσηνῖοι ἄνδρες ἄειραν,
 4 σαφέστερον δὲ ἐτι περὶ τοῦ τόξου λέγων τοῦ Ἰφίτου
 τῷ δ' ἐν Μεσσήνῃ ξυμβλήτην ἀλλήλοιν,
 οἶκον ἐν Ὀρτιλόχοιο.
 τοῦ γὰρ Ὀρτιλόχου τὸν οἶκον ἐν τῇ Μεσσήνῃ πόλισμα 281
 εἶρηκε τὰς Φηράς, καὶ τότε ἐξηγήσατο αὐτὸς ἐν τῇ Πει-
 σιστράτου παρὰ Μενέλαον ἀποδημία·
 ἐς Φηράς δ' ἵκοντο Διοκλῆος ποτὶ δῶμα,
 υἱέος Ὀρτιλόχοιο.
 5 4. Πρῶτοι δ' οὖν βασιλεύουσιν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ Πολυ-
 κάου τε ὁ Λέλεγος καὶ Μεσσήνη γυνὴ τοῦ Πολυκάουος.
 παρὰ ταύτην τὴν Μεσσήνην τὰ ὄργια κομίζων τῶν μεγά-
 λων Θεῶν Καύκων ἦλθεν ἐξ Ἐλευσίνος ὁ Κελαῖνου τοῦ
 Φλυοῦ. Φλυὸν δὲ αὐτὸν Ἀθηναῖοι λέγουσι παῖδα εἶναι
 Γῆς· ὁμολογεῖ δὲ σφίσι καὶ ὕμνος Μουσαίου Λυκομί-
 6 δαις ποιηθεὶς ἐς Δήμητρα. τὴν δὲ τελετὴν τῶν μεγάλων
 Θεῶν Λύκος ὁ Πανδίωνος πολλοῖς ἔτεσιν ὕστερον Καύ-
 κωνος προήγαγεν ἐς πλεον τιμῆς· καὶ Λύκον δρυμόν ἐτι
 ὀνομάζουσιν ἔνθα ἐκάθητο τοὺς μύστας. καὶ ὅτι μὲν
 δρυμός ἐστιν ἐν τῇ γῇ ταύτῃ Λύκον καλούμενος, Ῥιανῶ
 τῷ Κορτί ἐστι πεποιημένον.

πάρ τε τρηχὺν Ἐλαιὸν ὑπὲρ δρυμόν τε Λύκοιο·
 5. ὡς δὲ ὁ Πανδίωνος οὗτος ἦν Λύκος, δηλοῖ τὰ ἐπὶ τῇ εἰ- 7
 κόνι ἔπη τῇ Μεθάπου. μετεκόσμησε γὰρ καὶ Μέθαπος
 τῆς τελετῆς ἔστιν ἄ. ὁ δὲ Μέθαπος γένος μὲν ἦν Ἀθη-
 ναῖος, τελετῆς δὲ καὶ ὄργίων παντοίων συνθέτης. οὗτος
 καὶ Θηβαίοις τῶν Καβείρων τὴν τελετὴν κατεστήσατο.
 282 ἀνέθηκε δὲ καὶ ἐς τὸ κλίσιον τὸ Λυκομιδῶν εἰκόνα ἔχου-
 σαν ἐπίγραμμα ἄλλα τε λέγον καὶ ὅσα ἡμῖν ἐς πίστιν συν-
 τελεῖ τοῦ λόγου·

ἦγνισα δ' Ἐρμείαιο δόμους * * τε κέλευθα 8
 Δάματρος καὶ πρωτογόνου Κούρας, ὅθι φασὶ
 Μεσσήνην θεῖναι μεγάλασι Θεαῖσιν ἀγῶνα
 Φλυάδεω κλεινοῦ γόνου Καυκωνιάδαο.
 θαύμασα δ' ὡς σύμπαντα Λύκος Πανδίωνιος φῶς
 Ἀτθίδος ἱερὰ ἔργα παρ' Ἀνδανίῃ θέτο κεδυῆ.
 τοῦτο τὸ ἐπίγραμμα δηλοῖ μὲν ὡς παρὰ τὴν Μεσσήνην 9
 ἀφίκοιτο ὁ Καύκων ἀπόγονος ἂν Φλυοῦ, δηλοῖ δὲ καὶ ἐς
 τὸν Λύκον τὰ τε ἄλλα καὶ ὡς ἡ τελετὴ τὸ ἀρχαῖον ἦν ἐν
 Ἀνδανίᾳ. καὶ μοι καὶ τοῦτο εἰκὸς ἐφαίνεται, τὴν Μεσ-
 σήνην μὴ ἐτέρωθι, ἀλλὰ ἔνθα αὐτὴ τε καὶ Πολυκάου
 ᾤκουν, καταστήσασθαι τὴν τελετὴν.

II. Πυθιέσθαι δὲ σπουδῇ πάνυ ἐθελήσας οἱ τινες
 παῖδες Πολυκάου ἐγένοντο ἐκ Μεσσήνης, ἐπελεξάμην
 τὰς τε Ἡοίας καλουμένας καὶ τὰ ἔπη τὰ Ναυπάκτια, πρὸς
 δὲ αὐτοῖς ὅποσα Κιναιθῶν καὶ Ἄσιος ἐγενεαλόγησαν. οὐ
 μὴν ἐς γε ταῦτα ἦν σφίσι οὐδὲν πεποιημένον, ἀλλὰ Ἰλ-
 λου μὲν τοῦ Ἡρακλέους θυγατρὶ Εὐαίχη συνοικῆσαι
 Πολυκάουα υἱὸν Βούτου λεγούσας τὰς μεγάλας οἶδα
 Ἡοίας, τὰ δὲ ἐς τὸν Μεσσήνης ἄνδρα καὶ τὰ ἐς αὐτὴν
 Μεσσήνην παρεῖται σφίσι. 2. Χρόνῳ δὲ ὕστερον, ὡς ἦν 2
 τῶν Πολυκάουος οὐδεὶς ἐτι ἀπογόνων, ἐς γενεὰς πέντε
 ἐμοὶ δοκεῖν προελθόντων καὶ οὐ πλείους, Περιήρη τὸν

Αιόλου βασιλέα ἐπάγονται. παρὰ τοῦτον ἀφίκετο, ὡς οἱ
Μεσσηνιοὶ φασί, Μελανεύς, τοξεύειν ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ
διὰ τοῦτο Ἀπόλλωνος εἶναι νομιζόμενος· καὶ οἱ τῆς χώ- 283
ρας τὸ Καρνάσιον, τότε δὲ Οἰχαλίαν κληθεῖσαν ἀπένει-
μεν ὁ Περιήρης ἐνοικῆσαι· γενέσθαι δὲ ὄνομα Οἰχαλίαν
3 τῇ πόλει φασὶν ἀπὸ τοῦ Μελανέως τῆς γυναικός. Θεσ-
σαλοὶ δὲ καὶ Εὐβοεῖς, ἥκει γὰρ δὴ ἐς ἀμφισβήτησιν τῶν
ἐν τῇ Ἑλλάδι τὰ πλείω, λέγουσιν, οἱ μὲν ὡς τὸ Εὐρύ-
τιον, χωρίον δὲ ἔρημον ἐφ' ἡμῶν ἐστὶ τὸ Εὐρύτιον, πό-
λις τὸ ἀρχαῖον ἦν καὶ ἐκαλεῖτο Οἰχαλία· τῷ δὲ Εὐβοέων
λόγῳ Κρεώφυλος ἐν Ἡρακλείᾳ πεποίηκεν ὁμολογοῦντα.
Ἐκαταῖος δὲ ὁ Μιλήσιος ἐν Σκίῳ μοῖρα τῆς Ἑρετρικῆς
ἔγραψεν εἶναι Οἰχαλίαν. ἀλλὰ γὰρ οἱ Μεσσηνιοὶ τὰ τε
ἄλλα δοκοῦσί μοι μᾶλλον εἰκότα ἐκείνων λέγειν, καὶ οὐχ
ἦμιστά τῶν ὀστών ἐνεκα τῶν Εὐρύτου, ἃ δὴ καὶ ἐν τοῖς
ἔπειτά που ὁ λόγος ἐπέξεισί μοι.

4 3. Περιήρει δὲ ἐγερόνεσαν ἐκ Γοργοφόνης τῆς Περ-
σέως Ἀφαρεὺς καὶ Λευκίππος, καὶ ὡς ἀπέθανε Περιή-
ρης, ἔσχον οὗτοι τὴν Μεσσηνίαν ἀρχήν· κυριώτερος δὲ
ἔτι Ἀφαρεὺς ἦν. οὗτος βασιλεύσας πόλιν ᾤκισεν Ἀρή-
νην ἀπὸ τῆς Οἰβάλου θυγατρὸς, αὐτοῦ δὲ γυναικὸς τῆς
αὐτῆς καὶ ἀδελφῆς ὁμομητρίας· καὶ γὰρ Οἰβάλα συν-
κῆσε Γοργοφόνη, καὶ μοι δις ἤδη τὰ ἐς αὐτὴν ὁ λόγος ἐν
τε τῇ Ἀργολίδι ἐδήλωσε καὶ ἐν τῇ Λακωνικῇ συγγραφῇ.
5 ὁ δ' οὖν Ἀφαρεὺς πόλιν τε ἔκτισεν ἐν τῇ Μεσσηνίᾳ τὴν
Ἀρήνην, καὶ Νηλέα τὸν Κρηθέως τοῦ Αἰόλου, Ποσειδά-
νος δὲ ἐπίκλησιν, ἀνεψιὸν ὄντα αὐτῷ, φεύγοντα ἐξ Ἰωλ-
κοῦ Πελλίαν ἐδέξατο οἴκῳ, καὶ τῆς γῆς οἱ ἔδωκε τὰ ἐπὶ θα-
λάσῃ, ἐν οἷς ἄλλαι τε ἦσαν πόλεις καὶ ἡ Πύλος, ἐνθα καὶ
6 ᾤκησε καὶ τὸ βασίλειον κατεστήσατο ὁ Νηλεὺς. 4. Ἀφί-
κετο δὲ ἐς τὴν Ἀρήνην καὶ Λύκος ὁ Πανδίουος, ὅτε καὶ
αὐτὸς τὸν ἀδελφὸν Αἰγέα ἐξ Ἀθηναίων ἐφενεγε· καὶ τὰ

ἄργια ἐπέδειξε τῶν μεγάλων Θεῶν Ἀφαρεῖ καὶ τοῖς παισὶ
καὶ τῇ γυναικὶ Ἀρήνῃ. ταῦτα δὲ σφισιν ἐπεδείκνυτο
ἀργαῶν ἐς τὴν Ἀνδανίαν, ὅτι καὶ τὴν Μεσσηνίην ὁ Καῦ-
κων ἐμύησεν ἐνταῦθα. Ἀφαρεῖ δὲ τῶν παίδων προ- 7
σβύτερος μὲν καὶ ἀνδρειότερος Ἴδας, νεώτερος δὲ ἦν
284 Ἀνγκεὺς, ὃν ἔφη Πίνδαρος, ὅτῳ πιστά, οὕτως ὄξυ ὄραν
ὡς καὶ διὰ στελέχους θεῶσθαι δρῦός. 5. Ἀνγκεὺς μὲν
δὴ παῖδα οὐκ ἴσμεν γενόμενον, Ἴδα δὲ Κλεοπάτραν θυ-
γατέρα ἐκ Μαρκήσσης, ἢ Μελεάργῳ συνώκησεν. ὁ δὲ τὰ
ἔπη ποιήσας τὰ Κύπρια Πρωτεσιλάου φησὶν, ὃς ὅτε κατὰ
τὴν Τρωάδα ἔσχον Ἕλληνες ἀποβῆναι πρῶτος ἐτόλμησε,
Πρωτεσιλάου τοῦτου τὴν γυναικὰ Πολυδώραν μὲν τὸ
ὄνομα, θυγατέρα δὲ Μελεάργου φησὶν εἶναι τοῦ Οἰνέως.
εἰ τοίνυν ἐστὶν ἀληθές, αἱ γυναικὲς αὐταὶ τρεῖς οὔσαι
τὸν ἀριθμὸν, ἀπὸ Μαρκήσσης ἀρξάμεναι, προαποθά-
νοῦσι πᾶσαι τοῖς ἀνδράσιν ἑαυτὰς ἐπικατέσφαξαν.

III. Ἐπεὶ δὲ τοῖς Ἀφαρέως παισὶ πρὸς τοὺς Διο-
σκούρους ἐγένετο ἀνεψιούς ὄντας μάχη περὶ τῶν βοῶν,
καὶ τὸν μὲν Πολυδεύκης ἀπέκτεινε, Ἴδαν δὲ ἐπέλαβε τὸ
χρεῶν κεραυνωθέντα, ὁ μὲν Ἀφαρέως οἶκος γένους παν-
τὸς ἠρήματο τοῦ ἄρρενος, ἐς δὲ Νέστορα τὸν τοῦ Νη-
λέως περιήλθε Μεσσηνίαν ἢ ἀρχὴ τῶν τε ἄλλων καὶ
ὄσων πρότερον ἐβασίλευεν Ἴδας, πλὴν ὅσοι τοῖς Ἀσκλη-
πιοῦ παισὶν αὐτῶν ὑπήκουον. 2. καὶ γὰρ τοὺς Ἀσκλη- 2
πιοῦ παῖδας στρατεύσασί φασιν ἐς Ἴλιον Μεσσηνίους ὄν-
τας· Ἀρσινόης γὰρ Ἀσκληπιὸν τῆς Λευκίππου καὶ οὐ
Κορωνίδος παῖδα εἶναι. καὶ Τρίκκων τε καλοῦσιν ἔρη-
μον ἐν τῇ Μεσσηνίᾳ χωρίον, καὶ ἔπη τῶν Ὀμήρου κατα-
λέγουσιν ἐν οἷς τὸν Μαχάονα ὁ Νέστωρ τῷ ὀϊστῷ βεβλη-
μένον περιέπεων ἐστὶν εὐνοικῶς· οὐκ ἂν οὖν αὐτὸν μὴ
ἐς γέλιτον καὶ ἀνθρώπων βασιλέα ὁμοφύλων προθυμίαν
ποσὴνδε γε ἐπιδείξασθαι. Τοῖς δὲ καὶ μάλιστα ἤδη βε-

βαιοῦνται τὸν ἐς τοὺς Ἀσκληπιάδας λόγον, ἀποφαίνου-
τες ἐν Γεργηρία Μαχάονος μνήμα καὶ τὸ ἐν Φαραῖς τῶν
Μαχάονος παίδων ἱερόν.

3 3. Διαπολεμηθέντος δὲ τοῦ πρὸς Ἴλιον πολέμου,
καὶ Νέστορος ὡς ἐπανῆλθεν οἴκαδε τελευτήσαντος, Δω-
ριέων στόλος καὶ ἡ κάθοδος Ἡρακλειδῶν γενομένη 285
γενεαῖς ὕστερον ἐξέβαλε τοὺς Νηλεῶς ἀπογόνους ἐκ τῆς
Μεσσηνίας. καὶ μοι ταῦτα ἐγένετο ἤδη τῷ λόγῳ προσ-
θήκη τῷ ἐς Τισαμενόν· πλὴν τοσόνδε ἐτι δηλώσω. Τη-
μένῳ τῶν Δωριέων Ἄργος ἐφέντων ἔχειν, Κρεσφόντης
γῆν σφᾶς ἦτι τὴν Μεσσηνίαν ἄτε καὶ αὐτὸς Ἀριστοδή-
4 μου πρεσβύτερος. Ἀριστόδημος μὲν οὖν ἐτύγχανεν ἤδη
τεθνεώς, Θήρας δὲ ὁ Αὐτεσίωνος τῷ Κρεσφόντῃ μάλι-
στα ἠναυτιοῦτο, τὸ μὲν ἀνέκαθεν Θηβαῖός τε καὶ ἀπόγο-
νος πέμπτος Πολυνεῖκους τοῦ Οἰδίποδος, τότε δὲ ἐπε-
τρόπευεν Ἀριστοδήμου τοὺς παῖδας θεῖος ἂν πρὸς μη-
τρὸς· Αὐτεσίωνος γὰρ θυγατέρα Ἀριστόδημος ἐγήμεν
ὄνομα Ἀργεῖαν. Κρεσφόντης δέ, γενέσθαι γὰρ οἱ ἤθελε
τὴν Μεσσηνίαν πάντως μοῖραν, Τημένου δεῖται, παρε-
5 σκευασμένος δὲ τοῦτον τῷ κλήρῳ δῆθεν ἐφίησι. Τήμε-
νος δὲ ἐς ὕδριαν, ἐνότος ἐν αὐτῇ καὶ ὕδατος, καθίησι
τῶν Ἀριστοδήμου παίδων καὶ Κρεσφόντου τοὺς πάλους
ἐπὶ διειρημένοις, μοῖραν ἀναιρεῖσθαι τῆς χώρας προτέ-
ρους ὀποτέρων ἂν πάλος ἀνέλθῃ πρότερον. τοὺς μὲν δὲ
πάλους ὁ Τήμενος ἐπεποίητο ἀμφοτέρους, ἀλλὰ γῆς μὲν
Ἀριστοδήμου παισὶ ξηρᾶς ὑπὸ ἡλίου, Κρεσφόντῃ δὲ
ὀπτῆς πυρί· ὃ τε δὴ τῶν Ἀριστοδήμου παίδων πάλος
κατετέτηκτο, καὶ ὁ Κρεσφόντης οὕτω λαχὼν γῆν αἰρεῖται
6 τὴν Μεσσηνίαν. Μεσσηνίαν δὲ τῶν ἀρχαίων οὐκ ἐγέ-
νετο ὑπὸ τῶν Δωριέων ὁ δῆμος ἀνάστατος, ἀλλὰ βασι-
λεύεσθαι τε συγχωροῦσιν ὑπὸ Κρεσφόντου καὶ ἀναδά-
σασθαι πρὸς τοὺς Δωριεῖας τὴν γῆν. ταῦτα δὲ σφισιν εἴ-

286 κειν παρίστατο ὑποψία πρὸς τοὺς βασιλεύοντας, ὅτι
ἦσαν ἐξ Ἰωλκοῦ τὸ ἀνέκαθεν Μινύαι. γυναῖκα δὲ ἔσχε
Κρεσφόντης Μερόπην τὴν Κυψέλου, βασιλεύοντος τότε
Ἀρκάδων, ἀφ' ἧς ἄλλοι τε δὴ παῖδες ἐγένοντο αὐτῷ καὶ
νεώτατος Αἰπυτος. 4. τὰ δὲ βασίλεια, ἔνθα αὐτὸς καὶ οἱ 7
παῖδες ἐμελλον οἰκῆσειν, ὠκοδομήσατο ἐν Στενυκλήρῳ.
τὸ μὲν γὰρ ἀρχαῖον οἱ βασιλεῖς οἱ τε ἄλλοι καὶ ὁ Περιοῖρος
ἄκουεν ἐν Ἀυθανία, κτίσαντος δὲ Ἀφαρέως Ἀρήνην αὐ-
θις Ἀφαρέως καὶ οἱ παῖδες ἐνταῦθα ὠκῆσαν· ἐπὶ δὲ Νέ-
στορος καὶ τῶν ἀπογόνων ἐν Πύλῳ τὰ βασίλεια ἦν.
Κρεσφόντης δὲ ἐν Στενυκλήρῳ τὸν βασιλεῖα οἰκεῖν κατε-
στήσατο. Διοικούμενον δὲ αὐτὸν τὰ πολλὰ ἐς χάριν τοῦ
δήμου μᾶλλον οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες αὐτόν τε Κρεσφόν-
την ἐπαναστάντες καὶ τοὺς υἱοὺς ἀποκτείνουσι τοὺς λοι-
πούς, 5. ὁ δὲ Αἰπυτος, παῖδα γὰρ ἐτι ὄντα ἐτρέφεν αὐ- 8
τὸν ὁ Κύψελος, περιγίνεται μόνος τοῦ οἴκου, καὶ ὡς
ἀνὴρ ἐγένετο, οἱ Ἀρκάδες κατάρουσιν αὐτὸν ἐς Μεσσή-
νην· συγκατήγαγον δὲ καὶ οἱ λοιποὶ βασιλεῖς τῶν Δω-
ριέων, οἱ τε Ἀριστοδήμου παῖδες καὶ Ἰσθμῖος ὁ Τημέ-
νου. Αἰπυτος δὲ ὡς ἐβασίλευσεν, ἐτιμωρήσατο μὲν τοῦ
πατρὸς τοὺς φονεῖας, ἐτιμωρήσατο δὲ καὶ ὅσοι τοῦ φόνου
παραίτιοι καθεστήκεισαν· προσαγόμενος δὲ τοὺς μὲν ἐν
τέλει τῶν Μεσσηνίων θεραπέαις, ὅσοι δὲ ἦσαν τοῦ δή-
μου, δωρεαῖς, ἐς τοσοῦτο προέβη τιμῆς ὡς καὶ τοὺς ἀπο-
γόνους Αἰπυτίδας ἀντὶ Ἡρακλειδῶν κληθῆναι.

Γλαῦκος δὲ τῷ Αἰπύτου βασιλεύσαντι μετὰ Αἰπυτον 9
τὰ μὲν ἄλλα ἐξήρκεσε μιμήσασθαι τὸν πατέρα ἐν τε τοῖς
287 κοινοῖς καὶ πρὸς τοὺς ἰδιώτας, εὐσεβεῖα δὲ ἐς πλεον προ-
έβη. καὶ γὰρ τοῦ Διὸς τὸ ἐπὶ τῇ κορυφῇ τῆς Ἰθάμης τέ-
μενος, ἀνέντων Πολυκάονος καὶ Μεσσήνης, οὐκ ἔχον
παρὰ τοῖς Δωριεῦσι πω τιμᾶς, Γλαῦκος ἦν ὁ καὶ τούτοις
σέβειν καταστησάμενος· καὶ Μαχάου τῷ Ἀσκληπιου

πρώτος ἔθυσεν ἐν Γερηνία, γέρα δὲ ἀπένειμε Μεσσήνην
 10 τῇ Τριόπα τὰ νομιζόμενα ἤρωσιν. Ἰσθμῖος δὲ ὁ Γλαύκου
 καὶ ἱερὸν τῷ Γοργάσῳ καὶ Νικομάχῳ τὸ ἐν Φαραῖς ἐποίη-
 σεν. Ἰσθμίου δὲ γίνεται Δωτάδας, ὃς ἐπύνηα καὶ ἄλλα
 τῆς Μεσσηνίας παρεχομένης τὸ ἐν Μοθώνῃ κατεσκευά-
 σατο. Συβότας δὲ ὁ Δωτάδα τῷ τε ποταμῷ κατεστήσατο
 τῷ Παμίσῳ κατὰ ἔτος ἕκαστον θύειν τὸν βασιλεύοντα,
 καὶ Εὐρύτῳ τῷ Μελανέως ἐναγίζειν ἐν Οἰχαλία πρὸ τῆς
 τελετῆς τῶν μεγάλων Θεῶν ἀγομένης ἔτι ἐν Ἀνδανία.

IV. Ἐπὶ δὲ Φίντα τοῦ Συβότα πρώτου Μεσσήνιοι
 τότε τῷ Ἀπόλλωνι ἐς Ἀῆλον θυσίαν καὶ ἀνδρῶν χορὸν
 ἀποστέλλουσι. τὸ δὲ σφισιν ἄσμα προσόδιον ἐς τὸν θεὸν
 ἐδίδαξεν Εὐμήλος, εἶναι τε ὡς ἀληθῶς Εὐμήλου νομίζε-
 ται μόνα τὰ ἔπη ταῦτα. ἐγένετο δὲ καὶ πρὸς Λακεδαιμο-
 νίους ἐπὶ τῆς Φίντα βασιλείας διαφορὰ πρώτου, ἀπὸ αἰ-
 τίας ἀμφισβητουμένης μὲν καὶ ταύτης, γενέσθαι δὲ οὕτω
 2 λεγομένης. 2. Ἔστιν ἐπὶ τοῖς ὄροις τῆς Μεσσηνίας ἱερὸν
 Ἀρτέμιδος καλουμένης Λιμνάτιδος, μετεῖχον δὲ αὐτοῦ
 μόνοι Δωριέων οἳ τε Μεσσήνιοι καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι.
 Λακεδαιμόνιοι μὲν δὴ φασιν ὡς παρθένους αὐτῶν παρα-
 γενομένας ἐς τὴν ἑορτὴν αὐτάς τε βιάσαιντο ἄνδρες τῶν
 Μεσσηνίων, καὶ τὸν βασιλέα σφῶν ἀποκτείναιεν πειρω- 288
 μενον κωλύειν, Τηλέκλου Ἀρχελάου τοῦ Ἀρησιλάου
 τοῦ Δορύσσου τοῦ Λαβῶτα τοῦ Ἐχεστράτου τοῦ Ἀγιδος.
 πρὸς τε δὴ τούτοις τὰς βιασθείσας τῶν παρθένων διερ-
 3 γάσασθαι λέγουσιν αὐτάς ὑπὸ αἰσχύνης. Μεσσήνιοι δὲ
 τοῖς ἐλθοῦσι σφῶν ἐς τὸ ἱερὸν πρωτεύουσιν ἐν Μεσσήνῃ
 κατὰ ἀξίωμα, τούτοις φασὶν ἐπιβουλεύσαι Τηλέκλου,
 αἵτιον δὲ εἶναι τῆς χώρας τῆς Μεσσηνίας τὴν ἀρετὴν,
 ἐπιβουλεύοντα δὲ ἐπιλέξει Σπαρτιατῶν ὁπόσοι πω γέ-
 νεια οὐκ εἶχον, τούτους δὲ ἐσθῆτι καὶ κόσμῳ τῷ λοιπῷ
 σκευάσαντα ὡς παρθένους ἀναπανομένους τοῖς Μεσση-

νίοις ἐπεισαγαγεῖν, δόντα ἐγχειρίδια· καὶ τοὺς Μεσση-
 νίους ἀμυνομένους τοὺς τε ἀγενεῖους νεανίσκους καὶ
 αὐτὸν ἀποκτεῖναι Τηλέκλου· Λακεδαιμονίους δὲ, οὐ γὰρ
 ἄνευ τοῦ κοινοῦ ταῦτα βουλευσαί σφῶν τὸν βασιλέα,
 συνειδότας ὡς ἄρξαιεν ἀδικίας, τοῦ φόνου σφῶς τοῦ Τη-
 λέκλου δίκας οὐκ ἀπαιτῆσαι. ταῦτα μὲν ἐκάτεροι λέ-
 γουσι, παιδέσθω δὲ ὡς ἔχει τις ἐς τοὺς ἐτέρους σπουδῆς.

3. Γενεᾶ δὲ ὕστερον βασιλεύοντος ἐν Λακεδαίμονι 4
 Ἀλκαμένους τοῦ Τηλέκλου, τῆς δὲ οἰκίας τῆς ἐτέρας Θεο-
 πόμπου τοῦ Νικάνδρου τοῦ Χαρίλλου τοῦ Πολυδέκτου
 τοῦ Εὐνόμου τοῦ Πρωτάνιδος τοῦ Εὐρυπῶντος, Μεσση-
 νίων δὲ Ἀντιόχου καὶ Ἀνδροκλέους τῶν Φίντα, Λακε-
 δαιμονίων καὶ Μεσσηνίων ἐξήρθη τὸ ἐς ἀλλήλους μῖσος,
 καὶ ἤρξαν οἱ Λακεδαιμόνιοι πόλεμον ἐπιγενομένης ἀφορ-
 μῆς σφίσι ἐθειλέχθω μὲν ἔχουσι καὶ πολεμῆσαι πάν-
 τως ἐγνωκόσιν οὐ μόνον ἀποχρώσης ἀλλὰ καὶ τὰ μάλιστα
 εὐπροσώπου· μετὰ δὲ εἰρηνικωτέρας γνώμης καὶν διε-
 λύθη δικαστηρίου γνώσει. τὰ δὲ συμβάντα ἔσχευ οὕτω.
 4. Πολυχάρης Μεσσήνιος τὰ τε ἄλλα οὐκ ἀφανῆ καὶ νί- 5
 κην Ὀλυμπίασιν ἀνηρημένος· τετάρτην Ὀλυμπιάδα ἤγον
 Ἠλεῖοι καὶ ἀγώνισμα ἦν σταδίου μόνου ὅτε ὁ Πολυχάρης
 ἐνίκησεν· — τούτῳ τῷ ἀνδρὶ ἐγένοντο βοῦς, καί, οὐ γὰρ
 289 ἐκέκτητο ἰδίαν γῆν ὡς νομᾶς ταῖς βοῦσιν ἱκανὰς εἶναι,
 Σπαρτιατῆ σφῶς δίδωσιν Εὐαίφρω βόσκεισθαι τε ἐν ἐκεί-
 νου καὶ μοῖραν εἶναι καὶ Εὐαίφρω τοῦ καρποῦ τῶν βοῶν.
 ἦν δὲ ἄρα τοιοῦδε τις ὁ Εὐαίφρος, κέρδη τε ἄδικα ἐπί- 6
 προσθεν ἢ πιστὸς εἶναι ποιούμενος καὶ ἄλλως αἰμύλος·
 ὃς καὶ τότε καταπλεύσασιν ἐς τὴν Λακωνικὴν ἐμπόροις
 ἀποδόμενος βοῦς τὰς Πολυχάρους ἤλθεν αὐτὸς ὡς Πο-
 λυχάρην ἄγγελος, ἐλθὼν δὲ ἀποβάντας ἔλεγεν ἐς τὴν
 χώραν ληστὰς καὶ βιασαμένους αὐτὸν λείαν βοῦς τε ἄγε-
 σθαι καὶ βουκόλους. ἕως δὲ οὗτος παρέπειθεν, ἐν τούτῳ

τῶν τις βουκόλων ἀποδιδράσκει τοὺς ἐμπόρους, ἐπανή-
κων δὲ καταλαμβάνει τε αὐτοῦ παρὰ τῷ δεσπότῃ τὸν
7 Εὐαίφρον καὶ Πολυχάρους ἐναντίον ἤλεγχεν. ἀλισκόμε-
νος δὲ καὶ οὐκ ἔχων ἀπαρνήσασθαι, πολλὰ μὲν αὐτὸν
Πολυχάρην, πολλὰ δὲ καὶ τοῦ Πολυχάρους τὸν παῖδα
ἐκέτενε νεῖμαί οἱ συγγνώμην· ἐν γὰρ τῇ ἀνθρωπίνῃ φύ-
σει καὶ ἄλλων ἐνόητων ἐφ' οἷς βιαζόμεθα ἄδικοι γίνε-
σθαι, τὰ κέρδη μερίστην ἀνάγκην ἔχειν. τιμὴν δὲ ἦντινα
εἰλήφει τῶν βοῶν, λόγῳ τε ἀπέφαινε καὶ τὸν παῖδα ἠξίου
τὸν Πολυχάρους ἐπεσθαί οἱ νομιούμενον. ὡς δὲ προϋόν-
τες ἐγίνοντο ἐν τῇ Λακωνικῇ, ἔργον ἐτόλμησεν Εὐαίφρος
ἀνοσιώτερον τοῦ προτέρου· φονεύει τοῦ Πολυχάρους
8 τὸν υἱόν. Ὁ δὲ ὡς καὶ ταῦτα ἔγνω πεπονθὼς, φοιτῶν ἐς
τὴν Λακεδαίμονα τοῖς βασιλευσίν ἦν καὶ τοῖς ἐφόροις δι' 290
ὄχλου πολλὰ μὲν τὸν παῖδα ἀνακλαίων, καταριθμούμε-
νος δὲ οἷα ὑπὸ Εὐαίφρου πεπονθὼς ἦν, ὃν αὐτὸς ξένον
ἐποιήσατο καὶ πρὸ πάντων Λακεδαιμονίων ἐπίστευσεν.
ὡς δὲ οἱ συνεχῶς ἰόντι ἐπὶ τὰς ἀρχὰς οὐδεμία ἐγίνετο τι-
μωρία, ἐνταῦθα παρετράπη τε ὁ Πολυχάρης ἐκ τοῦ νοῦ,
καὶ τῷ θυμῷ χρώμενος, ἅτε ἔχων ἀφειδῶς ἤδη καὶ αὐ-
τοῦ, πάντα τινὰ ὃν λάβοι Λακεδαιμονίων ἐτόλμα φο-
νεύειν.

V. Λακεδαιμόνιοι μὲν δὴ Πολυχάρους τε ἕνεκα οὐκ
ἐκδοθέντος σφίσι, καὶ διὰ τὸν Τηλέκλου φόνον, καὶ πρό-
τερον ἔτι ὑπόπτως ἔχοντες διὰ τὸ Κρεσφόντου κακούρ-
γημα ἐς τὸν κληρὸν, πολεμῆσαι λέγουσι. Μεσσηνιοὶ δὲ
περὶ Τηλέκλου ἀντιλέγουσι τὰ εἰρημένα ἤδη μοι, καὶ Αἴ-
πυτον τὸν Κρεσφόντου συγκатаχθέντα ἀποφαίνουσιν
ὑπὸ Ἀριστοδήμου τῶν παίδων, ὃ μήποτ' ἂν ποιῆσαι
2 σφᾶς Κρεσφόντη γε ὄντας διαφόρους. Πολυχάρην δὲ ἐκ-
δοῦναι μὲν ἐπὶ τιμωρία Λακεδαιμονίοις οὐ φασιν, ὅτι
μηδὲ ἐκεῖνοι σφίσι Εὐαίφρον, ἐθέλειν μέντοι παρὰ Ἀρ-

γείοις συγγενέσιν οὔσιν ἀμφοτέρων ἐν Ἀμφικτυονία δι-
δόναί δικας, ἐπιτρέπειν δὲ καὶ τῷ Ἀθήνησι δικαστηρίῳ,
καλούμενῳ δὲ Ἀρείῳ πάγῳ, ὅτι δικας τὰς φονικὰς τὸ δι-
καστήριον τοῦτο ἐδόκει δικάζειν ἐκ παλαιοῦ. Λακεδαί- 3
μονίους δὲ οὐ διὰ ταῦτα πολεμῆσαι φασιν, ὑπὸ πλεο-
νεξίας δὲ τῇ σφετέρῃ τε ἐπιβουλεῦσαι καὶ ἄλλα ἐργάσα-
σθαι, προφέροντες μὲν σφίσι τὰ Ἀρκάδων, προφέροντες
δὲ καὶ τὰ Ἀργείων, ὡς οὔποτε ἐσχῆκασιν κόρον ἀποτεμνό-
μενοι τῆς χώρας αἰεὶ τι ἐκατέρων· Κροίσῳ τε αὐτοῖς δῶρα
ἀποστείλαντι γενέσθαι φίλους βαρβάρῳ πρώτους, ἅφ'
οὐ γὰρ τοὺς τε ἄλλους τοὺς ἐν τῇ Ἀσίᾳ κατεδουλώσατο
Ἕλληνας καὶ ὅσοι Λακωνίους ἐν τῇ Καρικῇ κατοικοῦσιν
ἠπειρώ. ἀποφαίνουσι δὲ καὶ ἠνίκα οἱ Φακίων δυνάσται 4
τὸ ἱερὸν τὸ ἐν Δελφοῖς κατελήφασιν, ἰδίᾳ τε κατὰ ἄνδρα
τοὺς βασιλεύοντας ἐν Σπάρτῃ καὶ τῶν ἄλλων τοὺς ἐπ'
291 ἀξιώματος καὶ κοινῇ τῶν τε ἐφόρων τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν
γερουσίαν μετασχόντας τῶν τοῦ θεοῦ. πρὸ τε δὴ πάν-
των, ὡς οὐδὲν ἂν τοὺς Λακεδαιμονίους κέρδους ἕνεκα
ἀννήσαντας, τὴν συμμαχίαν ὀνειδίξουσιν σφίσι πρὸς
Ἀπολλοδώρον τὸν ἐν Κασσανδρείᾳ τυραννήσαντα. ἀνθ' 5
οὔτου δὲ Μεσσηνιοὶ τὸ ὄνειδος ἠγγηται τοῦτο οὕτω πι-
κρόν, οὐ μοι τῷ λόγῳ τῷ παρόντι ἦν ἐπισάγεσθαι· ὅτι
γὰρ μὴ τῶν Μεσσηνίων τὸ εὐψυχον καὶ χρόνον μῆκος
ὃν ἐπολέμησαν διάφορα ἐγένετο τῆς Ἀπολλοδώρου τυ-
ραννίδος, ἔς γε τὰς συμφορὰς οὐ πολλῶ τινὶ ἀποδεῖ ἂ οἱ
Κασσανδρεῖς πεπόνθασι. ταῦτα μὲν δὴ αἷτια ἐκάτεροι
τοῦ πολέμου γενέσθαι λέγουσι.

2. Τότε δὲ πρεσβεία Λακεδαιμονίων ἦκουσα ἐξήτει 6
Πολυχάρην. οἱ δὲ τῶν Μεσσηνίων βασιλεῖς τοῖς μὲν
πρέσβεσιν ἀπεκρίναντο ὅτι βουλευσάμενοι μετὰ τοῦ δή-
μου τὰ δόξαντα ἐπιστελοῦσιν ἐς Σπάρτην, αὐτοὶ δὲ ἐκεῖ-
νων ἀπελθόντων ἐς ἐκκλησίαν τοὺς πολίτας συνήγον. αἱ

δὲ γυνῶμαι διάφοροι παρὰ πολὺ ἐγίνοντο, Ἀνδροκλέους μὲν ἐκδιδόναι Πολυχάρην ὡς ἀνόσιά τε καὶ πέρα δεινῶν εἰργασμένον· Ἀντίοχος δὲ ἄλλα τε ἀντέλεγε καὶ τὸ ἀπάντων οἰκτιστον, εἰ Πολυχάρης ἐν ὀφθαλμοῖς πείσεται τοῖς Εὐαίφρονι, καταριθμούμενος ὅσα καὶ οἷα ἦν ἀνάγκη πα-
7 θεῖν. τέλος δὲ ἐς τοσοῦτο προήχθησαν οἱ τε Ἀνδροκλεῖ καὶ οἱ τῷ Ἀντίοχῳ συσπεύδοντες ὥστε καὶ τὰ ὄπλα ἔλαβον. οὐ μὴν ἐς μακρὰν γε προῆλθέ σφισιν ἡ μάχη· περιούτες γὰρ ἀριθμῶ καὶ πολὺ οἱ σὺν Ἀντίοχῳ τὸν τε Ἀνδροκλέα καὶ τῶν περὶ αὐτὸν τοὺς λόγου μάλιστα ἀξιόους ἀποκτείνουσιν. Ἀντίοχος δὲ βασιλεύων ἤδη μόνος ἐπεμ-
πεν ἐς Σπάρτην ὡς ἐπιτρέπειν ἐθέλοι τοῖς δικαστηρίοις
8 αἱ ἤδη λέλεκται μοι. Λακεδαιμόνιοι δὲ οὐ λέγονται τοῖς
9 κομίσασι τὰ γράμματα ἀποκρινάσθαι. 3. Μηδὶ δὲ οὐ πολλοῖς ὕστερον Ἀντίοχου τελευτήσαντος Εὐφράης ὁ Ἀντίοχον παρέλαβε τὴν ἀρχήν. Λακεδαιμόνιοι δὲ οὔτε κήρυκα ἀποστέλλουσι προερούντα Μεσσηνίοις πόλεμον, οὔτε προαπειπάμενοι τὴν φιλίαν, κρύφα δὲ καὶ μάλιστα ὡς ἐδύναντο ἐν ἀπορρήτῳ παρασκευασάμενοι, προομνύουσιν ὄρκον μήτε τοῦ πολέμου μήκος, ἢν μὴ δι' ὀλίγου κριθῆ, μήτε τὰς συμφορὰς, εἰ μεγάλαι πολεμοῦσι γένοιτο, ἀποτρέψειν σφᾶς πρὶν ἢ κτήσαιντο χώραν τὴν
9 Μεσσηνίαν δοριάλατον. ταῦτα προομόσαντες ἕξοδον νύκτωρ ἐποιοῦντο ἐπὶ Ἀμφειαν, Ἀλκαμένην τὸν Τηλέκλου τῆς στρατιᾶς ἡγεμόνα ἀποδείξαντες. ἡ δὲ Ἀμφεία πρὸς τῇ Λακωνικῇ πόλισμα ἦν ἐν τῇ Μεσσηνίᾳ, μεγέθει μὲν οὐ μέγα, ἐπὶ λόφον δὲ ὑψηλοῦ κείμενον, καὶ ὑδάτων πηγὰς εἶχεν ἀφθόνοους· ἐδόκει δὲ καὶ ἄλλως ἐς τὸν πάντα πόλεμον ὀρηγητήριόν σφισιν ἐπιτήδειον ἢ Ἀμφεία εἶναι. καὶ τὸ τε πόλισμα αἰρουῦσι πυλῶν ἀνεωργμένων καὶ φυλακῆς οὐκ ἐνούσης, καὶ τῶν Μεσσηνίων τοὺς ἐγκαταληφθέντας φουεύουσι, τοὺς μὲν ἔτι ἐν ταῖς εὐναῖς, τοὺς

δὲ ὡς ἤσθοντο πρὸς τε ἱερὰ θεῶν καὶ βωμοὺς καθημέ-
νους ἱκέτας· ὀλίγοι δὲ καὶ οἱ διαφυγόντες ἐγένοντο.
4. Ταύτην Λακεδαιμόνιοι πρώτην ἐπὶ Μεσσηνίου ἐξο-
10 δον ἐποίησαντο, ἔπει δευτέρῳ τῆς ἐνάτης ὀλυμπιάδος, ἦν Ξερόδοκος Μεσσήνιος ἐνίκα στάδιον. Ἀθήνησι δὲ οὐκ ἦσάν ποῦ τότε οἱ τῷ κλήρῳ κατ' ἐνιαυτὸν ἄρχοντες· τοὺς γὰρ ἀπὸ Μελάνθου, καλουμένους δὲ Μεδοντίδας, κατ' ἀρχὰς μὲν ἀφείλοντο ὁ δῆμος τῆς ἑξουσίας τὸ πολὺ καὶ ἀντὶ βασιλείας μετέστησαν ἐς ἀρχὴν ὑπεύθυνον, ὕστερον δὲ καὶ προθεσμίαν ἐτῶν δέκα ἐποίησαν αὐτοῖς τῆς ἀρχῆς. τότε δὲ ὑπὸ τὴν κατάληψιν τῆς Ἀμφείας Αἰσιμίδης Ἀθηναῖος ἤρχεν ὁ Αἰσχύλου πέμπτον ἔτος.

293 VI. Πρὶν δὲ ἢ συγγράφειν με τὸν πόλεμον καὶ ὁπόσα πολεμοῦσιν ἑκατέρους ὁ δαίμων παθεῖν ἢ δραῖσαι παρεσκεύασε, διακρίναί τε καὶ ἡλικίας ἔργα ὅπερ ἠθέλησα ἀνδρὸς Μεσσηνίου. τὸν γὰρ πόλεμον τοῦτον γενόμενον μὲν Λακεδαιμονίων καὶ τῶν συμμάχων πρὸς Μεσσηνίους καὶ τοὺς ἐπικούρους, ὀνομασθέντα δὲ οὐκ ἀπὸ τῶν ἐπιστρατευσάντων ὥσπερ γε ὁ Μηδικὸς καὶ ὁ Πελοποννησῖος, Μεσσήνιον δὲ ἀπὸ τῶν συμφορῶν, καθὰ δὴ καὶ τὸν ἐπὶ Ἰλίῳ κληθῆναι Τρωϊκὸν καὶ οὐχ Ἑλληνικὸν ἐξενίκησεν, τοῦτον [γὰρ] τῶν Μεσσηνίων τὸν πόλεμον Ῥιανὸς τε ἐν τοῖς ἔπεσιν ἐποίησεν ὁ Βηναῖος καὶ ὁ Πριηνεὺς Μύρων· λόγοι δὲ περὶ Μύρωνος ἐστὶν ἡ συγγραφή. συνεχῶς μὲν δὴ τὰ πάντα ἐξ ἀρχῆς ἐς τοῦ πολέμου τὴν 2 τελευτὴν οὐδετέρῳ διήνυσται, μέρος δὲ ᾧ ἑκάτερος ἠρέσκετο, ὁ μὲν τῆς τε Ἀμφείας τὴν ἄλωσιν καὶ τὰ ἐφεξῆς συνέθηκεν, οὐ πρόσω τῆς Ἀριστοδήμου τελευτῆς, Ῥιανὸς δὲ τοῦδε μὲν τοῦ πρώτου τῶν πολέμων οὐδὲ ἦφατο ἀρχὴν, ὁπόσα δὲ χρόνῳ συνέβη τοῖς Μεσσηνίοις ἀποστᾶσιν ἀπὸ Λακεδαιμονίων, ὁ δὲ καὶ ταῦτα μὲν οὐ τὰ πάντα ἔγραψε, τῆς μάχης δὲ τὰ ὕστερα ἦν ἐμαχέσαντο ἐπὶ τῇ
18*

3 **Τάφρω** τῇ καλουμένῃ μεγάλῃ, 2. ἄνδρα ὅσον οὐ Μεσσηνιον, τούτου γὰρ δὴ ἔνεκα τὸν πάντα ἐποίησάμην **Ριανῶ** καὶ **Μύρωνος** λόγον, **Ἀριστομένην**, ὃς καὶ πρῶτος καὶ μάλιστα τὸ Μεσσήνης ὄνομα ἐξ ἀξίωμα προήγαγε, τούτου τὸν ἄνδρα ἐπεισήγαγε μὲν ὁ **Πριηνεὺς** ἐς τὴν συγγραφὴν, **Ριανῶ** δὲ ἐν τοῖς ἔπεσιν οὐδὲν **Ἀριστομένης** ἐστὶν ἀφανέστερος ἢ **Ἀχιλλεὺς** ἐν **Ἰλιάδι** **Ὀμήρω**. διάφορα οὖν ἐπὶ τοσοῦτον εἰρηκότων, προσέσθαι μὲν 294 τὸν ἕτερόν μοι τῶν λόγων καὶ οὐχ ἅμα ἀμφοτέρους ὑπελείπετο, **Ριανὸς** δέ μοι ποιῆσαι μᾶλλον ἐφαίνετο εἰκότα 4 ἐς τὴν **Ἀριστομένους** ἡλικίαν. **Μύρωνα** δὲ ἐπὶ τε ἄλλοις καταμαθεῖν ἐστὶν οὐ προορώμενον εἰ ψευδῆ τε καὶ οὐ πιθανὰ δόξει λέγειν, καὶ οὐχ ἥμιστα ἐν τῇδε τῇ **Μεσσηνία** συγγραφῇ. πεποιήκε γὰρ ὡς ἀποκτείνεει **Θεόπομπον** τῶν **Λακεδαιμονίων** τὸν βασιλέα **Ἀριστομένης** ὀλίγον πρὸ τῆς **Ἀριστοδήμου** τελευτῆς. **Θεόπομπον** δὲ οὔτε μάχης γινομένης οὔτε ἄλλως προαποθανόντα ἴσμεν πρὶν ἢ 5 διαπολεμηθῆναι τὸν πόλεμον. οὗτος δὲ ὁ **Θεόπομπος** ἦν καὶ ὁ πέραις ἐπιθεὶς τῷ πολέμῳ· μαρτυρεῖ δέ μοι καὶ τὰ ἐλεγεία τῶν **Τυρταίου** λέγοντα

ἡμετέρῳ βασιλῆϊ θεοῖσι φίλῳ **Θεοπόμῳ**,

ὃν διὰ **Μεσσήνην** εἴλομεν εὐρύχορον.

ὁ τοίνυν **Ἀριστομένης** δόξῃ γε ἐμῇ γέρονεν ἐπὶ τοῦ πολέμου τοῦ ὑστέρου, καὶ τὰ ἐς αὐτόν, ἐπειδὴν ἐς τοῦτο ὁ λόγος ἀφίκηται, τμηκαῦτα ἐπέξειμι.

6 **Οἱ** δὲ **Μεσσήνιοι** τότε ὡς τὰ περὶ τὴν **Ἀμφειαν** ἤκουον παρὰ τῶν ἀποσωθέντων ἐκ τῆς ἀλώσεως, συνέλεγοντο ἐς **Στενύκληρον** ἀπὸ τῶν πόλεων. ἀθροισθέντος δὲ ἐς ἐκκλησίαν τοῦ δήμου, καὶ ἄλλοι τῶν ἐν τέλει καὶ τελευταῖος ὁ βασιλεὺς παρεκελεύετο μήτε τῆς **Ἀμφείας** καταπεπλήχθαι τὴν πόρθησιν ὡς τὸν πάντα ἤδη κερκίμενον δι' αὐτῆς πόλεμον, μήτε ὡς τῆς σφετέρως κρεῖσ-

σωνα τῶν **Λακεδαιμονίων** δεδοικέναι τὴν παρασκευὴν· μελέτην μὲν γὰρ ἐκείνοις τῶν πολεμικῶν ἐκ χρόνου πλείονος, σφίσι δὲ εἶναι τὴν τε ἀνάγκην ἰσχυροτέραν ἀνδράσιν ἀγαθοῖς γίνεσθαι, καὶ τὸ εὐμενέστερον ἔσεσθαι παρὰ τῶν θεῶν ἀμύνουσι τῇ οἰκείᾳ καὶ οὐκ ἀδικίας ἄρχουσι.

295 **VII.** Τοιαῦτα ὁ **Εὐφάης** εἰπὼν διέλυε τὸν σύλλογον, τὸ δὲ ἀπὸ τούτου πάντας ἔσχευ ἤδη τοὺς **Μεσσηνίους** ἐν ὄπλοις, τοὺς τε οὐκ εἰδότας ἐπαναγκάζων διδάσκεσθαι τὰ πολεμικά, καὶ τοῖς ἐπισταμένοις ἐπιμελεστέραν ἢ πρότερον τὴν ἄσκησιν εἶναι. **Λακεδαιμόνιοι** δὲ καταδρομάς ἐποιούντο ἐς τὴν **Μεσσηνίαν**, καὶ τὴν μὲν χώραν οὐκ ἐλυμαίνοντο ἄτε δὴ νομίζοντες οἰκείαν, οὐδὲ δένδρα ἐκοπτον, οὐδὲ οἰκήματα κατέβαλλον· οἱ δὲ λείαν, εἰ περιτύχοιεν, ἤλαυνον καὶ σῖτον καὶ τὸν ἄλλον καρπὸν ἀφηροῦντο. πρὸς δὲ τὰς πόλεις ποιούμενοι προσβολὰς εἶλον μὲν 2 οὐδεμίαν ἄτε καὶ τείχεσιν ὠχυρωμένας καὶ δι' ἀκριβείας φρουρουμένας, λαμβάνοντες δὲ τραύματα ἀπεχώρουν ἀπρακτοί, καὶ τελευτῶντες οὐκέτι ἀπεπειρωῶντο τῶν πόλεων. ἐλήστευον δὲ καὶ οἱ **Μεσσήνιοι** τὰ τε ἐπιθαλάσσια τῆς **Λακωνικῆς** καὶ ὅσαι γεωργίαι περὶ τὸ **Ταῦργετον** ἦσαν. 2. **Τετάρτῳ** δὲ ἔτει μετὰ τῆς **Ἀμφείας** τὴν ἄλωσιν 3 **Εὐφάης** τῷ **θυμῷ** χρῆσασθαι τῷ **Μεσσηνίων** προθυμούμενος ἀκμαζόντων ἐς τοὺς **Λακεδαιμονίους** ταῖς ὁργαῖς, καὶ ἅμα τὴν ἄσκησιν ἤδη σφίσι αὐτάρκη νομίζων εἶναι, προεῖπεν ἕξοδον, συνακολουθεῖν δὲ καὶ τοὺς οἰκέτας προσέτασσε φέροντας ξύλα καὶ ἄλλα ὅσα πρόσφορα ἐς ποίησιν χαρρακώματος· ἐπυνθάνοντο δὲ καὶ οἱ **Λακεδαιμόνιοι** παρὰ τῶν ἐν **Ἀμφείᾳ** φρουρῶν τοὺς **Μεσσηνίους** ἐξιώντας· ἐξέστρατεύοντο οὖν καὶ οὗτοι. καὶ, ἦν γὰρ ἐν 4 τῇ **Μεσσηνίᾳ** χωρίον ἄλλως μὲν ἐς ἀγῶνα ἐπιτήδειον, χαράδρα δὲ προεβέβλητο αὐτοῦ βαθεῖα, ἐνταῦθα τοὺς

Μεσσηνίους παρέτασεν ὁ Εὐφάης, ἀποδείξας στρατηγὸν Κλέωνιν· τῆς δὲ ἵππου καὶ τῶν ψιλῶν, οἱ συναμφοότεροι ἐλάσσους πεντακσίων ἦσαν, Πυθάρατος καὶ ἄνταυδρος ἤρουντο. ὡς δὲ συνῆει τὰ στρατοπέδα, τοῖς μὲν ὀπλίταις καὶ ἀφειδῶς ὕμῳ καὶ ἀκρατέστερον ὑπὸ τοῦ μίσους φερομένοις ἐπὶ ἀλλήλους οὐ παρέσχευ ἐλθεῖν ἐς χεῖρας ἢ χαράδρα διείργουσα· τὸ δ' ἵππικὸν καὶ οἱ φιλοὶ συμμίσγουσι μὲν κατατὸ ὑπὲρ τὴν χαράδραν, ἦσαν 296 δὲ οὔτε πλῆθος οὔτε ἐμπειρία διαφέροντες οὐδέτεροι, 6 καὶ διὰ τοῦτο ἰσόρροπος ἡ μάχη σφίσι ἐγένετο. Ἐν ὅσῳ δὲ οὗτοι συνεστήκασιν, ἐν τοσοῦτω τοὺς οἰκέτας ἐκέλευεν ὁ Εὐφάης πρῶτα μὲν τὰ κατὰ νῶτον τοῦ στρατοπέδου φράσασθαι τοῖς σταυροῖς, μετὰ δὲ τὰ πλευρὰ ἀμφοτέρω. ἐπεὶ δὲ ἡ τε νύξ ἐπέλαβε καὶ ἡ μάχη διελέλυτο, τότε ἤδη καὶ τὰ πρὸ τοῦ στρατοπέδου κατὰ τὴν χαράδραν ἐφράξαντο, ὥστε ἐπισχύσεως ἡμέρας τῆς τε προνοίας τοῦ Εὐφάους τοῖς Λακεδαιμονίοις ἐπιπίπτει λογισμὸς, εἶχόν τε οὔτε ὅπως μάχεσθαι χρὴ πρὸς τοὺς Μεσσηνίους μὴ προΐοντας ἐκ τοῦ χάρακος, προσκαθῆσθαι τε ἀπεργίνωσκον ἀπαράσκεινοι τοῖς πᾶσιν ὁμοίως ὄντες.

7 3. Καὶ τότε μὲν ἀποχωροῦσιν οἰκάδε, ἐνιαυτῷ δὲ ὕστερον κακιζόντων σφᾶς τῶν γεγηρακότων καὶ δειλίαν τε ὁμοῦ προφερόντων καὶ τοῦ ὄρκου τὴν ὑπεροψίαν, οὕτω δευτέραν ἐκ τοῦ προφανοῦς ἐπὶ Μεσσηνίους στρατείαν ἐποιοῦντο. ἤρουντο δὲ οἱ βασιλεῖς ἀμφοτέρω, Θεόπομπος τε ὁ Νικάνδρου καὶ Πολύδωρος ὁ Ἀλκαμένους· Ἀλκαμένης δὲ οὐκέτι περιῆν. ἀντεστρατοπεδεύοντο δὲ καὶ οἱ Μεσσηνιοὶ, καὶ πειρωμένων μάχης τῶν Σπαρτια-

8 τῶν ἄρχειν ἀντεπεξήεσαν. Λακεδαιμονίοις δὲ ἤγειτο Πολύδωρος μὲν κατὰ τὸ κέρας τὸ ἀριστερόν, Θεόπομπος δὲ ἐπὶ τῷ δεξιῷ, τὸ μέσον δὲ εἶχεν Εὐρυλέων, τὰ μὲν παρόντα Λακεδαιμόνιος, τὰ ἐξ ἀρχῆς δὲ ἀπὸ Κάδμου καὶ ἐκ

Θηβῶν, Αἰγέως τοῦ Οἰολύκου τοῦ Θήρα τοῦ Ἀυτεσίανος ἀπόγονος πέμπτος. Τοῖς δὲ Μεσσηνίοις κατὰ μὲν τὸ δεξιὸν τῶν Λακεδαιμονίων ἀντετάσσοντο ἄνταυδρος τε καὶ Εὐφάης, τὸ δὲ ἕτερον κέρας τὸ κατὰ τὸν Πολύδωρον Πυθάρατος εἶχε, Κλέωνις δὲ τὸ μέσον. 4. Συνιέναι δὲ 9 ἤδη μελλόντων, ἐπιπαριόντες οἱ βασιλεῖς προέτρεπον τοὺς ἑαυτῶν. Πρὸς μὲν δὴ τοὺς Λακεδαιμονίους βραχεῖαν κατὰ τὸ ἐπιχώριον τὴν παράκλησιν ἐποιεῖτο ὁ Θεόπομπος, τοῦ τε ὄρκου τοῦ κατὰ τῶν Μεσσηνίων ἀναμιμ-

297 νήσκων, καὶ ὡς καλὸν σφίσι τὸ φιλοτίμημα, τῶν πατέρων, οἱ τοὺς περιοίκους κατεδουλώσαντο, φανῆναι λαμπρότερα εἰργασμένους καὶ χάραν εὐδαιμονεστέραν προσκεκτημένους· Εὐφάης δὲ μακρότερα μὲν εἶπεν ἢ ὁ Σπαρτιάτης, οὐ πλείω δὲ οὐδ' οὗτος ἢ ἐφιέντα ἐώρα τὸν καιρὸν. οὐ γὰρ περὶ γῆς μόνον οὐδὲ κτημάτων τὸν ἀργῶ- 10 να ἀπέφαινε γενησόμενον, εἰδέναι δὲ ἔφη σαφῶς ἂ νικωμένους ἐπιλήψεται· γυναῖκας μὲν γὰρ ἀχθήσεσθαι καὶ τέκνα ἐν ἀνδραπόδων μέρει, τοῖς δὲ ἐν ἡλικίᾳ τὸ ἐλαφρότατον ἔσεσθαι θάνατον, ἦν μετ' αἰκίας μὴ γένηται, συλλήσεσθαι δὲ σφίσι καὶ τὰ ἱερὰ καὶ τὰς πατρίδας ἐμπρήσεσθαι· λέγειν δὲ οὐκ εἰκάζων, μαρτύρια δὲ ἐναργῆ πᾶσιν εἶναι τῶν ἐγκαταληφθέντων ἐν Ἀμφείᾳ τὰ πάθη. πρὸ τε δὴ τηλικούτων κακῶν κέρδος εἶναι καλῶς τινα 11 ἀποθανεῖν, πολὺ δὲ εἶναι ῥᾶον ἀηττήτοις οὔσιν ἐπι καὶ τὰς τόλμας καθεστηκόσιν ἐξ ἴσου προθυμῶς τοὺς ἀντιεταγμένους ὑπερβαλεῖν ἢ προαποβαλόντας τὸ φρόνημα ἐπανορθοῦσθαι τὰ ἐπταισμένα. τοιαῦτα μὲν ὁ Εὐφάης εἶπεν.

VIII. Ἐπεὶ δὲ ἑκατέροις ἐσήμηναν οἱ ἡγεμόνες, Μεσσηνιοὶ μὲν δρόμῳ τε ἐς τοὺς Λακεδαιμονίους ἐχρῶντο καὶ ἀφειδῶς αὐτῶν εἶχον ἄτε ἄνθρωποι θανατῶντες ὑπὸ τοῦ θυμοῦ, καὶ αὐτὸς ἕκαστος πρῶτος ἔσπευδεν ἄρξαι

μάχης· ἀντεπήσαν δὲ καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι σπουδῇ καὶ οὗτοι, πρόνοιαν δὲ ὄμως ἐποιοῦντο μὴ διαλυθῆναι σφίσι
 2 τὴν τάξιν. ὥς δὲ πλησίον ἐγίνοντο, ἀπειλαῖς ἐχρῶντο τῶν
 τε ὀπλων τῇ κινήσει καὶ ἐνορῶντες ἐς ἀλλήλους δεινόν,
 ἐς τε λαιδορίας προήγοντο, οἱ μὲν οἰκέτας αὐτῶν ἤδη
 τοὺς Μεσσηνίους καὶ οὐδὲν ἐλευθέρωτους ἀποκαλοῦν-
 τες τῶν Εἰλώτων, οἱ δὲ ἐκείνους τῷ τε ἐγγειρήματι ἀνο-
 σίους, ἐπεὶ πλεονεξίας ἔνεκα ἐπὶ ἀνδρας συγγενεῖς ἐπίασι,
 καὶ θεῶν ἀσεβεῖς ὅσοι Δωριεῦσι πατρώοι, τῶν τε ἄλλων
 καὶ μάλιστα Ἡρακλέους. ἤδη τε ὁμοῦ τοῖς ὄνειδεσι καὶ
 ἔργων ἤπτοντο, ἀθροοὶ τε πρὸς ἀθρόους ὠδισμῶ χρώ-
 μνοι μάλιστα οἱ Λακεδαιμόνιοι, καὶ ἀνὴρ ἀνδρὶ ἐπίον·
 3 τες. Τέχνη μὲν οὖν ἐς τὰ πολεμικὰ ὁμοῦ καὶ μελέτη πολὺ
 οἱ Λακεδαιμόνιοι προέσχον, πρὸς δὲ καὶ τῷ πλήθει· τοὺς
 τε γὰρ περιοίκους ὑπηκόους ἤδη καὶ συνακολουθοῦντας
 εἶχον, Ἀσιναῖοί τε οἱ Δρύοπες γενεᾷ πρότερον ὑπὸ Ἄρ-
 γείων ἐκ τῆς σφετέρας ἀνεστηκότες καὶ ἦκοντες ἐς τὴν
 Λακεδαίμονα ἰκέται κατ' ἀνάγκην συνεστρατεύοντο·
 4 ἐπήγοντο μισθωτούς. Μεσσηνίοις δὲ ἀπήντα ἐς τὸ ἴσον
 ἢ τε ἀπόνοια καὶ τὸ ἐς τὸν θάνατον εὐθυμον, καὶ ὁπόσα
 μὲν πάσχοιεν, ἀναγκαῖα μᾶλλον τοῖς πατρίδα σεμννοῦ-
 σιν ἢ δεινὰ ἐνόμιζον, ἃ δὲ ἔδρων, αὐτοὶ τε ἠγοῦντο εἰρ-
 γάσθαι μειζόνως καὶ τοῖς Λακεδαιμονίοις συμβαίνειν χα-
 λεπώτερα. καὶ οἱ μὲν αὐτῶν προεκπηδῶντες τῆς τάξεως
 τολμήματα λαμπρὰ ἀπεδείκνυντο, τοῖς δὲ καὶ ἐπικαίρως
 τετραμένοις καὶ ἐμπνέουσιν ὀλίγον ὄμως ἢ ἀπόνοια
 5 ἤμαξε. παρακλήσεις τε ἐγίνοντο, καὶ οἱ μὲν ζῶντες καὶ
 ἔτι ἄτρωτοι τοὺς τραυματίας παρῶξυνον, πρὶν ἢ τὴν
 ἐσχάτην τιλὴ ἐφεστηκέναι μοῖραν ἀντιδράσαντα ὅ τι καὶ
 δύναιτο, σὺν ἠδονῇ δέχεσθαι τὸ πεπρωμένον· οἱ δὲ ὁπότε
 αἰσθόιντο οἱ τραυματῖαι τὴν ἰσχὺν σφᾶς ὑπολείπουσαν

καὶ τὸ πνεῦμα οὐ παραμένον, διεκλεύοντο τοῖς ἀτρώσι
 μὴ χείρονας ἢ αὐτοὶ γίνεσθαι μηδὲ ἐς ἀνωφελὲς τῇ πα-
 τρίδι καὶ τῇ ἐκείνων τελευτῇ καταστῆσαι. Λακεδαιμό- 6
 νιοι δὲ πρότερον τῇ μὲν ἐς ἀλλήλους δεήσει οὐκ ἐχρῶντο,
 καὶ ἐς τὰ παράδοξα τῶν τολμημάτων οὐ κατὰ ταῦτα ἐτοι-
 μως τοῖς Μεσσηνίοις εἶχον· ἄτε δὲ εὐθύς ἐκ παίδων τὰ
 πολεμικὰ ἐπιστάμενοι, βαθυτέρα τε τῇ φάλαγγι ἐχρῶντο,
 299 καὶ τοὺς Μεσσηνίους ἠλπίζον οὔτε χρόνον τὸν ἴσον καρ-
 τερήσειν ἀντιτεταγμένους οὔτε πρὸς τὸν ἐν τοῖς ὀπλοις
 κάματον ἢ τὰ τραύματα ἀνθέξειν. 2. Ἴδια μὲν τοιαῦτα ἐν 7
 ἑκατέρῳ τῷ στρατεύματι ἐς τε τὰ ἔργα ἦν καὶ ἐς τὰς γνώ-
 μας τῶν μαχομένων· κοινὰ δὲ ἀπ' ἀμφοτέρων, οὔτε
 γὰρ ἰεσείας οἱ φονευόμενοι καὶ χρημάτων ὑποσχέσεσιν
 ἐχρῶντο, τάχα μὲν που μὴ πείσειν διὰ τὸ ἔχθος ἀπεγνω-
 κότες, τὸ δὲ πλείστον ἀπαξιοῦντες, ὥς οὐ τὰ πρότερά γε
 κακιοῦσιν· οἱ τε ἀποκτείνοντες ἀπείχοντο καὶ αὐχήμε-
 τος ὁμοίως καὶ ὄνειδῶν, οὐκ ἔχοντες πῶ βεβαίαν οὐδέτε-
 ροὶ τὴν ἐλπίδα εἰ κρατήσουσι. παραδοξότατα δὲ ἀπέ-
 θνησκον οἱ τῶν κειμένων σκυλεύειν τινὰ ἐπιχειροῦντες·
 ἢ γὰρ τοῦ σώματος γυμνόν τι ὑποφήναντες ἠκοντίζοντο
 καὶ ἐτύπτοντο, οὐ προορώμενοι διὰ τὴν ἐν τῷ παρόντι
 ἀσχολίαν, ἢ καὶ ὑπὸ τῶν σκυλενομένων ἔτι ἐμπνεόντων
 διεφθείροντο. 3. Ἐμάχοντο δὲ καὶ οἱ βασιλεῖς ἀξίως λό- 8
 γου, Θεόπομπος δὲ καὶ ἀκρατέστερον ὄρητο ὡς αὐτὸν
 ἀποκτενῶν Εὐφάην. Εὐφάης δὲ ὄρων ἐπίοντα εἶπεν ἄρα
 πρὸς τὸν Ἄντανδρον οὐδὲν εἶναι τὰ Θεοπόμπου διάφορα
 ἢ ὁ πρόγονος αὐτοῦ Πολυνείκης ἐτόλμησε· Πολυνείκην
 τε γὰρ στρατιὰν ἐπὶ τὴν πατρίδα ἀγαγόντα ἐξ Ἄργους
 ἀποκτεῖναι τὸν ἀδελφὸν αὐτοχειρὶ καὶ ἀποθανεῖν ὑπὸ
 ἐκείνου, Θεόπομπόν τε ἐθέλειν ἐς τὸ ἴσον καταστῆσαι
 μιάσματος τοῖς ἀπὸ Λαῖου καὶ Οἰδίποδος τὸ Ἡρακλειδῶν
 γένος· οὐ μέντοι χαίροντά γε ἀπὸ τῆς μάχης διακριθῆ-

- 9 σεσθαι. τοιαῦτα ἐπιλέγων ἀντεπήει καὶ οὗτος. Ἐνταῦθα ἢ τε πᾶσα μάχη κεκμηκότων ὅμως ἐς τὸ ἀκμαιοτάτου ἀνδρῆς ἤρθη, καὶ τοῖς τε σώμασιν ἀνερρῶννυντο καὶ τὸ ἀφειδῆς ἐς τὸν θάνατον παρ' ἀμφοτέρων ηὔξαντο, ὥστε εἰκάσαι ἂν τις τοῦ ἔργου τότε σφᾶς πρῶτον ἄπτεσθαι. τέλος δὲ οἱ περὶ τὸν Εὐφάην τῆς τε ἀπονοίας τῷ ὑπερβάλλοντι, μακρίας ὄντες ἐγγύτατα, καὶ ὑπ' ἀνδραγαθίας, 300 πᾶν γὰρ δὴ τὸ περὶ τὸν βασιλέα οἱ λογάδες τῶν Μεσσηνίων ἦσαν, βιάζονται τοὺς ἀντιτεταγμένους, καὶ αὐτὸν τε Θεόπομπον ἀπώσαντο καὶ Λακεδαιμονίων τοὺς καθ' αὐτοὺς ἐτρέφαντο. Τὸ δὲ ἕτερον κέρας τοῖς Μεσσηνίοις ἐταλαιπώρει. Πυθάρατος τε γὰρ ὁ στρατηγὸς ἐτεθνήκει, καὶ αὐτοὶ διὰ τὴν ἀναρχίαν ἀτακτότερον καὶ *** ἀθύμως εἶχον οὐδ' οὔτοι. φεύγουσι δὲ οὔτε τοῖς Μεσσηνίοις ὁ Πολύδωρος οὔτε οἱ περὶ τὸν Εὐφάην τοῖς Λακεδαιμονίοις ἠκολούθησαν. Εὐφάει γὰρ καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν αἰρετώτερα ἐφαίνετο ἀμύνειν τοῖς ἠττωμένοις· οὐ μέντοι Πολυδώρῳ γε οὐδὲ τοῖς περὶ αὐτὸν συμμίστρουσιν· ἐν 11 σκότῳ γὰρ ἤδη τὰ γινόμενα ἦν, καὶ τοὺς Λακεδαιμονίους ἅμα εἶργε μὴ πρόσω τοῖς ἀποχωροῦσιν ἐπακολουθεῖν οὐχ ἤμιστα καὶ ἡ ἀπειρία τῶν τόπων· ἦν δὲ αὐτοῖς καὶ ἄλλως πάτριον σχολαιοτέρας τὰς διώξεις ποιεῖσθαι, μὴ διαλύσαι τὴν τάξιν πλείονα ἔχοντες πρόνοιαν ἢ τινα ἀποκτεῖναι φεύγοντα. τὰ δὲ μέσα ἀμφοτέροις, ἢ Λακεδαιμονίων ὁ Εὐρυλέων, Μεσσηνίοις δὲ Κλέωνις ἠγεῖτο, ἰσοπαλῶς μὲν ἠγωνίζοντο, διέλυσε δὲ ἀπ' ἀλλήλων καὶ τούτους ἐπελθοῦσα ἡ νύξ.
- 12 4. Ταύτην τὴν μάχην παρ' ἀμφοτέρων ἢ μόνα ἢ μάλιστα ἐμαχέσαντο τὰ ὀπλιτικά. οἱ δὲ ἐπὶ τῶν ἵππων ὀλίγοι τε ἦσαν, καὶ οὐδὲν ὥστε καὶ μνημονευθῆναι διεπράξαντο· οὐ γὰρ τι ἀγαθὸν τότε ἵππεύειν ἦσαν οἱ Πελοποννήσιοι. τῶν δὲ Μεσσηνίων οἱ ψιλοὶ καὶ οἱ παρὰ Λακεδαι-

μονίοις Κοῦητες οὐδὲ συνέμιξαν ἀρχὴν· τῷ γὰρ πεζῷ τῷ σφρετέρῳ κατὰ τρόπον ἐτι ἐκάτεροι τὸν ἀρχαῖον ἐπετάχθησαν. Ἐς δὲ τὴν ἐπιούσαν μάχης μὲν οὐδέτεροι διανοοῦντο ἄρχειν οὐδὲ ἰστάναι πρότεροι τρόπαιοι, προΐουσης δὲ τῆς ἡμέρας ὑπὲρ ἀναιρέσεως τῶν νεκρῶν ἐπεκηρυκεύοντο, καὶ ἐπειδὴ παρ' ἀμφοτέρων συνεχωρήθη, θάψειν ἔμελλον ἤδη τὸ ἐντεῦθεν.

- 301 IX. Τοῖς δὲ Μεσσηνίοις μετὰ τὴν μάχην πονηρὰ γίνεσθαι τὰ πράγματα ἤρχετο· δαπάνη τε γὰρ χρημάτων ἀπειρήμεσαν, ἃ τῶν πόλεων ἀνήλκισκον ἐς τὰς φρουράς, καὶ οἱ δοῦλοι παρὰ τοὺς Λακεδαιμονίους ηὔτομόλουν. τοῖς δὲ καὶ νόσος ἐνέπεσε. καὶ ταραχὰς μὲν παρέσχευ ὡς οὐσα λοιμώδης, οὐ μὴν ἐς ἅπαντάς γε ἐχώρησεν. βουλευομένοις δὲ πρὸς τὰ παρόντα ἐδόκει τὰ μὲν πολλὰ πολίσματα τὰ ἐς μεσόγαιαν πάντα ἐκλείπειν, ἐς δὲ τὸ ὄρος ἀνοικίεσθαι τὴν Ἰθώμην. ἦν δὲ καὶ πόλισμα αὐτόθι οὐ μέγα, ὃ καὶ Ὀμηρόν φασιν ἔχειν ἐν καταλόγῳ·

καὶ Ἰθώμην κλιμακόεσσαν.

ἐς τοῦτο τὸ πόλισμα ἀνφικίζοντο, ἐπεκτείνοντες τὸν ἀρχαῖον περιβολὸν ἔρμα εἶναι πᾶσιν αὐταρκῆς. ἦν δὲ τὸ χωρίον καὶ ἄλλως ἐχυρόν· ἢ γὰρ Ἰθώμη μεγέθει τε οὐδενὸς ἀποδεῖ τῶν ὄρων ὀπόσα ἐντὸς ἐστὶν Ἰσθμοῦ, καὶ δύσβατος κατὰ τοῦτο μάλιστα ἦν. 2. Ἐδόκει δὲ καὶ θεω- 3 ρὸν πέμψαι σφίσι ἐς Δελφούς. ἀποστέλλουσιν οὖν Τίσιον τὸν Ἀλκιδος, καὶ ἀξιωματι οὐδενὸς ὕστερον καὶ ὅτι προσκεῖσθαι μαντικῇ μάλιστα ἐνομιζέτο. τοῦτον τὸν Τίσιον ἐπανιόντα ἐκ Δελφῶν λοχῶσιν ἄνδρες Λακεδαιμονίων ἀπὸ τῆς ἐν Ἀμφείᾳ φρουρᾶς· λοχήσαντες δέ, οὐ γὰρ ὑπέεικεν αἰχμάλωτος γενέσθαι, περιμένοντα οὖν ἀμύνεσθαι καὶ ἀνθεστηκότα ἐτίτρωσκον, ἐς ὃ γίνεται βοή σφίσι ἐξ ἀφανοῦς „τὸν χρησιμοφόρον μέθες.“ καὶ 4 Τίσις μὲν, ὡς ἀπεσώθη τάχιστα ἐς Ἰθώμην καὶ τὴν μαν-

τείαν παρὰ τὸν βασιλέα ἀνήνεγκε, μετ' οὐ πολὺ ὑπὸ τῶν τραυμάτων τελευτᾷ· τοὺς δὲ Μεσσηνίους ἀθροίσας ὁ Εὐφάης ἐπεδείκνυ τὸν χρησμὸν·

Κόρην ἄχραντον νεοτέρουσι δαίμοσι,
κλήρω λαχοῦσαν Αἰπυτιδῶν ἀφ' αἵματος,
θυηπολεῖτε νυκτέροισιν ἐν σφαγαῖς.

Ἦν δὲ σφαλῆτε, καὶ παρ' ἄλλοιου τότε
θύειν, διδόντος ἐς σφαγὴν ἔκουσίως.

53. Ταῦτα τοῦ θεοῦ δηλώσαντος, ἀντίκα ἐκκληροῦντο ὅσαι παρθένου τοῦ Αἰπυτιδῶν γένους ἦσαν. καί, ἐπελάμβανε γὰρ Λυκίσκου θυγατέρα ὁ κλήρος, ταύτην Ἐπήβολος ὁ μάντις ἀπηγόρευεν ὡς οὐ δέοι θύειν· οὐ γὰρ εἶναι Λυκίσκου, τὴν δὲ γυναῖκα ἢ Λυκίσκῳ συνώκησεν, ὡς τεκεῖν οὐκ οὖν οἶα τε ἦν, [ἐν τούτῳ] τὴν παῖδα ὑποβαλέσθαι. ἐν ὅσῳ δὲ οὗτος ἀνεδίδασκε τὰ ἐς αὐτήν, ἐν τῷσδε ὁ Λυκίσκος, ἀπαγόμενος ἅμα καὶ τὴν παρθένον ἠτόμολυσεν 6 ἐς Σπάρτην. 4. Ἐχόντων δὲ ἀθύμως τῶν Μεσσηνίων, ὡς Λυκίσκον ἀποδράντα ἤσθοντο, ἐνταῦθά σφισιν Ἀριστοδήμος ἀνὴρ καὶ γένους τοῦ Αἰπυτιδῶν καὶ Λυκίσκου τῆ τε ἄλλῃ δόξῃ καὶ τὰ ἐς πόλεμον ἐπιφανέστερος ἐδίδου τὴν θυγατέρα ἐκὼν θῦσαι. τὰ δὲ ἀνθρώπων καὶ οὐχ ἠκιστα τὸ πρόθυμον ἢ Πεπωμένη κατὰ ταῦτὰ ἐπικρύπτει καὶ εἰ ψηφίδα ἐπιλαβοῦσα ἰλὺς ποταμοῦ, ὅπου καὶ τότε Ἀριστοδήμῳ διασώσασθαι Μεσσηνίην ἀγώνισμα ποιού- 7 μένῳ τὸ ἐμπόδιον ἐπήγαγε τοιούδε. 5. Ἀνὴρ τῶν Μεσσηνίων, τὸ δὲ ὄνομα οὐ λέγουσιν, ἐρῶν ἔτυχε τοῦ Ἀριστοδήμου τῆς θυγατρὸς, τότε δὲ ἤδη ἐμελλε καὶ γυναῖκα ἄξεσθαι. οὗτος κατ' ἀρχὰς μὲν ἐς ἀμφισβήτησιν Ἀριστοδήμῳ προῆλθεν, ἐκεῖνον μὲν ἐγγυησάμεντα ὁ μηκέτι εἶναι κύριον τῆς παιδός, αὐτὸς δὲ ἐγγυησάμενος κυριώτερος ἐκεῖνον γίνεσθαι. δεύτερα δὲ ὡς τοῦτο οὐχ ἑώρα ὁ κατορθοῦμενος, ἐπ' ἀναίσχυντον τρέπεται λόγον, ξυγγενέ-

302

σθαι τε τῇ παιδί καὶ κύειν ἐξ αὐτοῦ. τέλος δὲ ἐς τοσοῦτον 8 Ἀριστοδήμον προήγαγεν ὡς ἐκμανέντα ὑπὸ τοῦ θυμοῦ τὴν θυγατέρα ἀποκτεῖναι· μετὰ δὲ ἀνέτεμνε καὶ ἐπεδείκνυεν αὐτὴν οὐκ ἔχουσαν ἐν γαστρὶ. παρῶν δὲ Ἐπήβολος ἐκέλευεν ἄλλον τινὰ τὸν θυγατέρα ἐπιδάσονται γενέσθαι· τῆς γὰρ τοῦ Ἀριστοδήμου πλέον εἶναι σφισιν ἀποθανούσης οὐδέν· φονεῦσαι γὰρ τὸν πατέρα αὐτήν, θεοῖς δὲ, οἷς ἢ Πυθία προσέταξεν, οὐ θῦσαι. τοιαῦτα εἰ- 9 πόντος τοῦ μάντεως, τὸ πλῆθος τῶν Μεσσηνίων ὄρησεν ἀποκτενοῦντες τὸν μνηστήρα τῆς παιδός, ὡς Ἀριστοδήμῳ τε μίσημα εἰκαῖον προσάψαντα καὶ σφίσι τῆς σωτηρίας τὴν ἐλπίδα ἀμφίβολον πεποιηκότα. ἦν δὲ ὁ ἀνὴρ οὗτος ἐς τὰ μάλιστα τῷ Εὐφάει φίλος. πείθει τοὺς Μεσσηνίους Εὐφάης τὸν τε χρησμὸν ἔχειν τέλος ἀποθανούσης τῆς παιδός, καὶ σφίσι ἀποχρᾶν τὰ ὑπὸ Ἀριστοδήμου πεποιημένα. λέγοντος δὲ ταῦτα, ἔφασαν τὰ ὄντα 10 λέγειν ὅσοι τοῦ Αἰπυτιδῶν γένους ἦσαν· ἀπεῖναι γὰρ σφισι τὸ δέος τὸ ἐπὶ τῇ θυγατρὶ ἕκαστός τις ἔσπευδε. καὶ οἱ μὲν τοῦ βασιλέως τῆ παραινέσει πειθόμενοι τὴν ἐκκλησίαν διαλύουσι, καὶ ἀπ' αὐτῆς πρὸς τε θυσίας θεῶν καὶ ἐορτὴν τρέπονται.

X. Λακεδαιμόνιοι δὲ ἀκούσαντες τὸν γενόμενον Μεσσηνίοις χρησμὸν ἀθύμως διέκειντο καὶ αὐτοὶ καὶ οἱ βασιλεῖς, ἐς τε τὰ λοιπά, καὶ ἄρχειν ὀκνοῦντες μάχης. Ἔτει δὲ ἕκτω μετὰ τὸν ἐξ Ἰθώμης Λυκίσκου δρασμὸν οἱ Λακεδαιμόνιοι, τὰ γὰρ ἱερὰ ἐρίνετο αὐτοῖς αἰσία, στρατεύουσιν ἐπὶ τὴν Ἰθώμην· οἱ δὲ Κορηῖτες οὐκέτι παρόντες σφισιν ἔτυχον. ὑστέρησαν δὲ καὶ οἱ τῶν Μεσσηνίων σύμμαχοι. δι' ὑποψίας γὰρ οἱ Σπαρτιᾶται καὶ ἄλλοις ἤδη Πελοποννησίων καὶ Ἀρκάσιν ἦσαν καὶ Ἀργείοις μάλιστα. καὶ οἱ μὲν Ἀργεῖοι κρύφα ἐμελλον τῶν Λακεδαιμόνιων ἀφίξεσθαι, καὶ ἰδίᾳ δὴ μᾶλλον ἢ μετὰ δόγματος κοι-

νοῦ· τοῖς δὲ Ἀρκάσιν ἢ στρατεία μὲν ἀνείροτο ἐκ του
φανεροῦ, παρέτυχον δὲ οὐδ' οὔτοι. τοὺς γὰρ Μεσση-304
νίους καὶ ἄνευ συμμάχων κινδυνεύσαι προήγαγεν ἢ
2 δόξα τοῦ χρησμοῦ. 2. Τὰ μὲν οὖν πολλὰ οὐδὲν τι ἐγέ-
νετο διάφορα ἢ καὶ ἐπὶ τῆς προτέρας μάχης, ἢ τε ἡμέρα
καὶ τότε μαχομένους προαπέλιπεν· οὐ μὲντοι βιασθῆναι
γε οὐδέτερον κέρας ἢ καὶ λόχον μνημονεύουσιν, ἐπεὶ
μηδὲ τὴν τάξιν, ὡς ἀπ' ἀρχῆς ἐτάχθησαν, συμμεῖναι φα-
σιν, ἀλλ' ἀφ' ἐκατέρων τοὺς ἀρίστους συνελθόντας ἐς τὸ
3 μεσαίτατον ἐνταῦθα τὸν πάντα ἔχειν πόνον. Ὁ γὰρ Εὐ-
φάης πλέον τι ἢ βασιλέα εἰκὸς ἦν προθυμούμενος, καὶ
ἀφειδῶς τοῖς περὶ τὸν Θεόπομπον ἐγκείμενος, τραύματα
πολλὰ τε καὶ οὐκ ἰάσιμα λαμβάνει. λιποψυχήσαντα δὲ
αὐτὸν καὶ πεσόντα οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ ὀλίγον ὅμως ἐμ-
πνέοντα ἐποιοῦντο παρ' αὐτοὺς ἐλκύσαι σπουδῆν. ἐπή-
γειρε δὲ καὶ τοὺς Μεσσηνίους ἢ τε ἐς τὸν Εὐφάην προ-
ὑπάρχουσα εὐνοια καὶ τὰ οὐκ ἐπιβλητὰ μέλλοντα· φονευο-
μένους τε ὑπὲρ τοῦ βασιλέως ἄμεινόν σφισιν ἐφαίνετο
προῖσθαι τὰς ψυχὰς ἢ ἐκείνου προεμμέναν ἀποσωθῆναι
4 τινα. 3. Τότε μὲν δὴ πεσὼν ὁ Εὐφάης τὴν τε μάχην
ἐπεμήκνυε, καὶ προήγαγεν ἐς πλέον παρὰ ἐκατέρων τὰ
τολμήματα· ὕστερον δὲ ἀνήνεγκε μὲν καὶ ἦσθετο ὅτι οὐκ
ἐλαττον ἐσχήμασιν ἐν τῷ ἔργῳ, ἡμέραις δὲ οὐ πολλαῖς
ἀποθνήσκει, βασιλεύσας Μεσσηνίων τρία ἔτη καὶ δέκα
καὶ πολεμήσας Λακεδαιμονίοις τὸν πάντα τῆς βασιλείας
5 χρόνον. 4. Εὐφάει δὲ οὐκ ὄντων παιδῶν, τὸν αἰρεθέντα
ὑπὸ τοῦ δήμου κατελείπετο ἔχειν τὴν ἀρχήν, Κλέωνίς τε
καὶ Δάμις ἐς ἀμφισβήτησιν Ἀριστοδήμῳ προῆλθον, τὰ
τε ἄλλα καὶ τὰ ἐς πόλεμον διαφέρειν νομιζόμενοι· τὸν δὲ
Ἄνταυδρον οἱ πολέμιοι κατειργάσαντο ἐν τῇ μάχῃ προ-
κινδυνεύοντα Εὐφάους. ἦσαν δὲ καὶ τῶν μάντεων αἰ
γνώμαι κατὰ ταῦτά ἀμφοτέρων, Ἐπηβόλου καὶ Ὀφιο-

νέως, μὴ σφᾶς ἀνδρὶ ἐναγεῖ καὶ θυγατρὸς μίασμα ἐπι-
κειμένῳ δοῦναι τὴν Αἰλύτου καὶ τῶν ἀπογόνων τιμῆν.
ἠρέθη δὲ ὅμως καὶ ἐβασίλευσεν Ἀριστοδήμος. Ὁ δὲ 6
805 Ὀφριονεύς οὗτος ὁ τῶν Μεσσηνίων μάντις τυφλὸς ὦν
εὐθὺς ἐκ γενετῆς μαντικὴν τινα εἶχε τοιαύτην· πυνθα-
νόμενος τὰ γινόμενα ἐκάστοις ἰδίᾳ τε καὶ ἐν κοινῷ προέ-
λεγεν οὕτω τὰ μέλλοντα. οὗτος μὲν τρόπον ἐμαντεύετο
τὸν εἰρημένον, Ἀριστοδήμος δὲ βασιλεύσας τῷ τε δήμῳ
διέμενε τὰ εἰκότα χαρίζεσθαι προθυμούμενος, καὶ τοὺς
ἐν τέλει τοὺς τε ἄλλους καὶ μάλιστα Κλέωνιν καὶ Δάμιν
ἤγειν ἐν τιμῇ. διὰ θεραπείας δὲ εἶχε καὶ τὰ τῶν συμμά-
χων, Ἀρκάδων τε τοῖς δυνατοῖς καὶ ἐς Ἄργος καὶ Σι-
κυωνῶνα ἀποστέλλων δῶρα. Τὸν δὲ πόλεμον ἐπὶ τῆς Ἀρι-7
στοδήμου βασιλείας ἐπολέμουν ληστειαῖς τε κατ' ὀλίγους
ἀεὶ καὶ περὶ τὴν ὠραίαν καταδρομαῖς ἐς τὴν ἀλλήλων
χρῶμενοι. συνεσέβαλλον δὲ καὶ παρὰ τῶν Ἀρκάδων τοῖς
Μεσσηνίοις ἐς τὴν Λακωνικὴν. Ἄργεῖοι δὲ προαναφῆναι
μὲν τὸ ἐς τοὺς Λακεδαιμονίους ἔχθος οὐκ ἤξιουν, γινο-
μένου δὲ ἀργῶνος παρεσκευάζοντο ὡς μεθέξοντες.

XI. Πέμπτῳ δὲ ἔτει τῆς Ἀριστοδήμου μελλόντων ἐκ
προρρησίως συμβολὴν ποιήσεσθαι, τῷ τε γὰρ μήκει τοῦ
πολέμου καὶ τοῖς δαπανήμασιν ἀπειρήκεσαν, οὕτω παρε-
γένοντο ἀμφοτέροις καὶ οἱ σύμμαχοι, Λακεδαιμονίοις
μὲν Κορίνθιοι Πελοποννησίων μόνοι, τοῖς δὲ Μεσση-
νίοις οἱ τε Ἀρκάδες πανστρατιᾶ καὶ Ἀργείων καὶ Σι-
κυωνίων λογάδες. Λακεδαιμόνιοι μὲν οὖν Κορινθίοις
καὶ τοῖς Εἰλωσι καὶ ὅσοι περίοικοι συνεστρατεύοντο τὸ
μέσον ἐπιτρέψαντες, ἐπὶ τοῖς κέρασιν αὐτοῖ τε καὶ οἱ βα-
σιλεῖς ἐτάσσοντο, βαθεῖα τε ὡς οὐπω πρότερον καὶ
πυκνῇ τῇ φάλαγγι. τῷ δὲ Ἀριστοδήμῳ καὶ τοῖς περὶ αὐ-2
τὸν διετάχθη τὰ ἐς τὴν μάχην οὕτως. ὅσοι τῶν Ἀρκά-
δων ἢ τῶν Μεσσηνίων τὰ μὲν σώματα ἦσαν ἐρρωμένοι

καὶ ἀγαθοὶ τὰς ψυχὰς, ὅπλα δὲ οὐκ εἶχον ἰσχυρά, τοῖς τῶν ὀπλων τὰ χρησιμώτατα ἐπέλεξε, καὶ ὡς τὸ ἔργον ἤπειγεν, ὁμοῦ τοῖς Ἀργείοις καὶ Σικωνίοις καὶ τούτους ἔτασσε· τὴν δὲ φάλαγγα ἐπὶ πλεον ἤπλωσεν, 306 ὡς μὴ κνικλωθεῖεν ὑπὸ τῶν ἐναντίων. προεΐδeto δὲ καὶ ὅπως τεταγμένοις σφίσι τὸ ὄρος ἢ Ἰθώμη κατὰ νότου γίνoιτο. καὶ τούτοις μὲν Κλέωνιν ἐπέταξεν ἡγεμόνα·

3 αὐτὸς δὲ καὶ ὁ Δᾶμις ὑπέμενον ἔχοντες τοὺς ψιλοὺς, σφενδονήτας μὲν ἢ τοξότας ὀλίγους, ὁ δὲ ὄχλος ὁ πολὺς τοῖς τε σώμασιν ἦσαν ἐς τὰς ἐπιδρομὰς καὶ ἀναχωρήσεις ἐπιτήδειοι καὶ τῇ ὀπλίσει κοῦφοι· θώρακα γὰρ ἢ ἀσπίδα εἶχεν ἕκαστος, ὅσοι δὲ ἠπόρουσαν τούτων, περιεβέβληντο αἰγῶν νάκας καὶ προβάτων, οἱ δὲ καὶ θηρίων δέρματα, καὶ μάλιστα οἱ ὄρειοι τῶν Ἀρκάδων λύκων τε

4 καὶ ἄρκτων. ἀκόντια δὲ ἕκαστος πολλὰ, οἱ δὲ καὶ λόγχας αὐτῶν ἔφερον. 2. καὶ οὗτοι μὲν ἐλόχων τῆς Ἰθώμης ἐνθα ἔμελλον ἠκίστα ἔσεσθαι σύνοπτοι, οἱ δὲ ὀπλίται τῶν Μεσσηνίων καὶ συμμάχων τὴν τε ἔφοδον τὴν πρώτην τῶν Λακεδαιμονίων ὑπέμειναν, καὶ μετὰ τοῦτο ἦσαν ἤδη καὶ τὰ ἄλλα ἀνδρεῖοι. ἀριθμῶ μὲν δὴ τῶν ἐναντίων ἀπελείποντο, λογάδες δὲ ὄντες ἐμάχοντο πρὸς δῆμον καὶ οὐχ ὁμοίως πρὸς κρείττους, ἢ καὶ μᾶλλον τῇ τε ἄλλῃ προθυ-

5 μίᾳ καὶ ταῖς ἐμπειρίαις ἐπὶ πολὺ ἀντεῖχον. ἐνταῦθα καὶ ὁ στρατὸς τῶν Μεσσηνίων ὁ εὖζωνος, ἀφ' οὗ καὶ τούτοις ἦρθη τὰ σημεῖα, ἐχρῶντο ἐπὶ τοὺς Λακεδαιμονίους δρόμῳ καὶ περιεστάντες ἠκόντιζον ἐς τὰ πλάγια· ὅσοις δὲ καὶ ἐπὶ πλεον μετὴν τόλμης, προσέθεόν τε καὶ ἔτυπτον ἐκ χειρός. οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι κίνδυνόν σφίσι δεύτερον ἐν τῷ αὐτῷ καὶ οὕτως ἀνέλπιστον ὀρῶντες παρόντα, ὅμως οὔτε ἐταράχθησαν, ἐπιστρεφόμενοι τε ἐς τοὺς ψιλοὺς ἀμύνεσθαι μὲν ἐπειρῶντο, διὰ δὲ τὴν κορυφότητα οὐ χαλεπῶς ἀποφενγόντων ἀπορία τοῖς Λακεδαιμονίοις καὶ

ἀπ' αὐτῆς ἤδη καὶ ὀργὴ γίνεται. περὺκασι δὲ πως οἱ ἀν- 6
θρωποι μάλιστα ἔχειν ἀκρατῶς πρὸς τὰ παρ' ἀξίαν. καὶ
δὴ καὶ τότε οἱ τε ἤδη τραύματα τῶν Σπαρτιατῶν εἰληφό-
307 τες, καὶ ὅσοι κειμένων τῶν παραστατῶν ἐγίνοντο πρὸς
τὴν ἔφοδον τῶν ψιλῶν πρώτοι, προεξέθεόν τε, ὅποτε
ἴδοιεν ἐπιφερομένους τοὺς ψιλοὺς, καὶ ὑπὸ θυμοῦ μα-
κροτέρας τὰς διώξεις ἐποιούντο ἀποχωρούντων. οἱ δὲ
ψιλοὶ τῶν Μεσσηνίων ὡς τὸ πρῶτον ἠρξάντο, κατὰ χώ-
ραν τε μένοντας ἔτυπτον καὶ ἐσηκόντιζον, καὶ διακόν-
των ἐφθάνον ἀποφεύγοντες, καὶ πειρωμένοις ἀναστρέ-
φειν αὐθις ἐπήεσαν. ταῦτα δὲ ἔδρων σποράδην καὶ ἄλλοι 7
κατ' ἄλλο τῆς τῶν ἐναντίων τάξεως· οἱ τε ὀπλίται τῶν
Μεσσηνίων καὶ συμμάχων θρασύτερον ἐν τῷ τοιῷδε τοῖς
κατὰ στόμα αὐτῶν ἐπέκειντο. 3. Τέλος δὲ οἱ Λακεδαιμό-
νιοι τῷ τε χρόνῳ καὶ τοῖς τραύμασιν ἀπαγορεύοντες, καὶ
ἅμα παρὰ τὸ εἰωθὸς ὑπὸ τῶν ψιλῶν ταρασσόμενοι, δια-
λύουσι τὴν τάξιν. τραπέντων δέ, ἐνταῦθα σφίσι πλείω
παρεῖχον κακὰ οἱ ψιλοὶ. τοὺς δὲ τῶν Λακεδαιμονίων δια- 8
φθαρέντας ἐν τῇ μάχῃ συλλαβεῖν μὲν οὐχ οἶά τε ἦν ἀριθ-
μῶ, πείθομαι δὲ εἶναι καὶ αὐτὸς πολλούς. ἢ δὲ οἴκαδε
ἀναχώρησις τοῖς μὲν ἄλλοις καθ' ἡσυχίαν, Κορινθίοις
δὲ ἔμελλον ἔσεσθαι χαλεπή· διὰ πολεμίας γὰρ ἐγίνετο
ὁμοίως διὰ τε τῆς Ἀργείας πειρωμένοις καὶ παρὰ Σικῶνα
ἀνασωθῆναι.

XII. Λακεδαιμονίους δὲ ἐλύπει μὲν καὶ τὸ γερονδὸς
πταῖσμα, τεθνεώτων ἐν τῇ μάχῃ πολλῶν τε καὶ ἀξίων λό-
γου· παρίστατο δὲ καὶ ἐς τὴν πᾶσαν ἐλπίδα τοῦ πολέμου
σφίσι ἀθύμως ἔχειν, καὶ διὰ τοῦτο θεωροὺς ἀποστέλ-
λουσιν ἐς Δελφούς. τούτοις ἐλθοῦσιν ἢ Πυθία χρῶ τάδε·
Οὐ σε μάχης μόνον ἔργ' ἐφέπειν χερὶ Φοῖβος ἀνωγεν,
ἀλλ' ἀπάτη μὲν ἔχει γαῖαν Μεσσηνίδα λαός,
308 ταῖς δ' αὐταῖς τέχναισιν ἀλάσεται αἰσπερ ὑπῆρξεν.
PAUSAN. I. 19

- 2 πρὸς ταῦτα τοῖς βασιλεῦσι καὶ τοῖς ἐφόροις τέχνας μὲν προθυμουμένοις οὐκ ἐγίνετο ἀνευρεῖν, οἱ δὲ Ὀδυσσεῶς τῶν ἔργων ἀπομιμούμενοι τὸ ἐπὶ Ἰλίῳ, πέμπουσιν ἀνδρας ἑκατὸν ἐς Ἰθώμην συνιδόντας ἃ μηχανῶνται, λόγῳ δὲ αὐτομόλους· ἦν δὲ καὶ φυγὴ τῶν ἀνδρῶν ἐκ τοῦ φανεροῦ κατεγνωσμένη. τούτους ἤκοντας ἀπέπεμπεν αὐτίκα Ἀριστόδημος, Λακεδαιμονίων φήσας τὰ ἀδικήματα
- 3 καινὰ εἶναι, τὰ δὲ σοφίσματα ἀρχαῖα. 2. Ἀμαρτόντες δὲ οἱ Λακεδαιμόνιοι τοῦ ἐγκειρήματος δεύτερα ἐπειρῶντο τῶν Μεσσηνίων διαλύσαι τὸ συμμαχικόν· ἀντιπόντων δὲ τῶν Ἀρκάδων, παρὰ γὰρ τούτους πρότερον ἀφίκοντο οἱ πρέσβεις, οὕτω τὴν ἐπ' Ἄργος ἐπέσχον πορείαν.
3. Ἀριστόδημος δὲ πυνθανόμενος τὰ πρασσόμενα ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων πέμπει καὶ αὐτὸς ἐρησομένους τὸν θεόν· ἡ δὲ Πυθία σφίσι ἐχρησε·
- 4 Κῦδος σοι πολέμοιο διδοὶ θεός· ἄλλ' ἀπάταισι φράξου μὴ Σπάρτης δόλιος λόγος ἐχθρὸς ἀνέλθῃ κρείσσων· εἰ γὰρ Ἄρης κείνων εὐήρεια τεύχῃ, καὶ τε χορῶν στεφάνωμα πικροὺς οἰκήτορας ἕξει, τῶν δύο συντυχίαις κρηπτόν λόχον ἕξαναδύντων. οὐ πρόσθεν δὲ τέλος τόδ' ἐπόψεται ἱερὸν ἡμῶν, πρὶν τὰ παραλλάξαντα φύσιν τὸ χρεῶν ἀφίκηται. 309
- τότε μὲν δὴ Ἀριστόδημος καὶ οἱ μάντιες ἀπίρως εἶχον συμβαλέσθαι τὸ εἰρημένον· ἔτεσι δὲ ὕστερον οὐ πολλοὺς ἀναφαίνειν τε καὶ ἐς τέλος ἄξειν ἔμελλεν ὁ θεός.
- 5 4. Ἔτερα δὲ ἐν τῷ τότε τοῖς Μεσσηνίοις συνέβαινε τοιαῦτα. Ἀνκίσκου μετοικοῦντος ἐν Σπάρτῃ τὴν θυγατέρα ἐπέλαβεν ἀποθανεῖν, ἦν ἅμα ἀγόμενος ἐφυγεν ἐκ Μεσσηνίας. πολλάκις δὲ αὐτὸν φοιτῶντα ἐπὶ τὸ μνήμα τῆς παιδὸς λοχῆσαντες ἰσπεῖς τῶν Ἀρκάδων αἰρουσίν. ἀναχθεῖς δὲ ἐς τὴν Ἰθώμην καὶ ἐς ἐκκλησίαν καταστάς ἀπελογεῖτο ὡς οὐ προδιδόνς τὴν πατρίδα ἀποχωρήσας,

πειθόμενος δὲ τοῖς φηθεῖσιν ὑπὸ τοῦ μάντεως ἐς τὴν παῖδα ὡς οὔσαν οὐ γνησίαν. ταῦτα ἀπολογούμενος οὐ 6 πρότερον ἔδοξεν ἀληθῆ λέγειν, πρὶν ἢ παρηλθεῖν ἐς τὸ θέατρον ἢ τὴν ἱερωσύνην τότε τῆς Ἥρας ἔχουσα. αὕτη δὲ τεκεῖν τε τὴν παῖδα ὡμολόγει, καὶ τῇ Ἀνκίσκου γυναικὶ ὑποβαλέσθαι δοῦναι· νῦν δὲ, ἔφη, τό τε ἀπόρητον ἐκφαίνουσα ἦκα καὶ παύσουσα ἐμαντὴν ἱερωμένην. ταῦτα δὲ ἔλεγεν, ὅτι ἦν ἐν τῇ Μεσσηνίᾳ καθεστηκός, ἦν γυναικὸς ἱερωμένης ἢ καὶ ἀνδρὸς προαποθάνῃ τις τῶν παιδῶν, ἐς ἄλλον τὴν ἱερωσύνην μεταχωρεῖν. νομίζοντες οὖν τὴν γυναικὰ ἀληθῆ λέγειν, τῇ θεῷ τε εἴλουτο ἱερατευσομένην ἀντ' ἐκείνης, καὶ Ἀνκίσκου συγγνωστὰ ἔφασαν εἰργάσθαι.

5. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐδόκει σφίσι, καὶ γὰρ εἰκοστὸν 7 ἔτος ἐπῆει τῷ πολέμῳ, πέμπειν αὐτὸς ἐς Δελφοὺς ἐρησομένους ὑπὲρ νίκης. ἐρομένοις δὲ ἐχρησεν ἡ Πυθία·

- 310 Τοῖς τρίποδας περὶ βωμὸν Ἰθωμάτα Διὶ πρώτοις στήσασιν δεκάδων ἀριθμὸν δις πέντε δίδωσι σὺν κύδει πολέμου γαῖαν Μεσσηνίδα δαίμων. Ζεὺς γὰρ ἔνευσ' οὕτως. ἀπάτη δὲ σε πρόσθε τίθησιν, ἢ δ' ὀπίσω τίσις ἐστί, καὶ οὐ θεὸν ἐξαπατάης. ἔρδ' ὄππῃ τὸ χρεῶν. ἄτη δ' ἄλλοισι πρὸ ἄλλων. ταῦτ' ἀκούσαντες γεγονέναι τε ἠγοῦντο ὑπὲρ αὐτῶν τὴν 8 μαντείαν, καὶ σφίσι διδόναι τοῦ πολέμου κράτος· οὐ γὰρ αὐτῶν γε ἐχόντων ἐντὸς τείχους τοῦ Ἰθωμάτα τὸ ἱερὸν Λακεδαιμονίους προτέρους ἀναθέντας φθῆσεσθαι. καὶ οἱ μὲν ξυλίνοισι κατασκευάσασθαι τρίποδας ἔμελλον· οὐ γὰρ σφίσι περιῆν χρήματα ὡς χαλκοῦς ποιήσασθαι.
6. τῶν δὲ τις Δελφῶν τὸν χρησμὸν ἐξήγγειλεν ἐς Σπάρτην. πυνθόμενοι δὲ ἐν κοινῷ μὲν οὐδὲν σφίσι ἐξεγένετο ἀνευρεῖν σοφόν, Οἰβαλος δὲ τὰ μὲν ἄλλα οὐ τῶν ἐπιφαινωῶν, γνῶμην δὲ ὡς ἐδήλωσεν ἀγαθός, ποιησάμενος ὡς 9

ἔτυχε πηλοῦ τρίποδας ἑκατόν, τούτους τε ἀποκεκρυμμένους ἐν πήρᾳ καὶ δίκτυα ἅμα αὐτοῖς ἔφερεν ὡς ἀνὴρ θηρευτής. ἄτε δὲ ὦν ἀγνώως καὶ Λακεδαιμονίων τοῖς πολλοῖς, ῥᾶον Μεσσηνίους ἐλάνθανεν. ἀναμίξας δὲ αὐτὸν ἀνδράσιν ἀγροίοις ἐσῆλθέ τε μετ' αὐτῶν ἐς τὴν Ἰθώμην, καὶ ὡς νυξ τάχιστα ἐπελάμβανεν, ἀναθίεις τοὺς τρίποδας τῷ θεῷ τούτους δὴ τοὺς πηλίλους, αὐθις ἐς Σπάρτην ἀπαγγέλλων Λακεδαιμονίους ᾤχετο. Μεσσηνίους δέ, ὡς εἶδον, ἐτάραξε μὲν μεγάλας, καὶ εἴκαλον, ὥσπερ ἦν, παρὰ Λακεδαιμονίων εἶναι· παρεμυθεῖτο δὲ ὅμως αὐτοὺς ὁ Ἀριστόδημος λέγων ἄλλα τε ἢ ἐν τοῖς παροῦσιν εἰκὸς ἦν, καὶ τοὺς ξυλίλους τρίποδας, ἐπεποίητο γὰρ ἤδη, περὶ τοῦ Ἰθώματα τὸν βωμὸν ἔστησε. 7. Συνέβη δὲ καὶ Ὀφιονέα τὸν μάντιν τοῦτον, τὸν ἐκ γενετῆς τυφλόν, ἀναβλέψαι παραλόγως δὴ μάλιστα ἀνθρώπων· ἐπέλαβε γὰρ τῆς κεφαλῆς ἄλγῃμα αὐτὸν ἰσχυρόν, καὶ ἀνέβλεψεν ἀπ' αὐτοῦ.

XIII. Τὰ δὲ ἐντεῦθεν, ἔρρεπε γὰρ ἤδη τὸ χρεῶν ἐς 311 ἄλλωσιν τῶν Μεσσηνίων, προεσήμαινεν αὐτοῖς τὰ μέλλοντα ὁ θεός. τό τε γὰρ τῆς Ἀρτέμιδος ἄγαλμα, ὃν χαλκοῦν καὶ αὐτὸ καὶ τὰ ὄπλα, παρήκε τὴν ἀσπίδα· καὶ Ἀριστοδήμου τῷ Διὶ τῷ Ἰθώματα θύειν μέλλοντος τὰ ἱερεῖα οἱ κριοὶ ἐπὶ τὸν βωμὸν ἀνόματοι καὶ βία τὰ κέρατα ἐνράξαντες ἀποθνήσκουσιν ὑπὸ τῆς πληγῆς. τρίτον δὲ ἄλλο συνέβη σφίσι· οἱ κύνες συνιόντες ἐς τὸ αὐτὸ ἀνὰ πᾶσαν νύκτα ᾠροῦντο, τέλος δὲ καὶ ἀπεχώρησαν ἀθρόοι 2 πρὸς τὸ τῶν Λακεδαιμονίων στρατόπεδον. ταῦτά τε δὴ τὸν Ἀριστόδημον ἐτάρασσε καὶ ὄνειρατος ὄψις ἐπιγενομένη τοιάδε. ἔδοξεν ἐξιέναι οἱ μέλλοντι ἐς μάχην καὶ ὀπλισμένῳ τῶν ἱερέων τὰ σπλάγχνα ἐπὶ τραπέζῃ προκεῖσθαι, τὴν δὲ οἱ θυματέρα ἐπιφανῆναι μέλαιναν ἐσθῆτα ἔχουσαν καὶ φαίνουσαν τό τε στέρον καὶ τὴν γαστέρα

ανατετυμημένα, ἀναφανείσαν δὲ ἀπορροῖσαι μὲν τὰ ἐπὶ τῆς τραπέζης, ἀφελέσθαι δὲ αὐτοῦ τὰ ὄπλα, ἀντὶ τούτων δὲ στέφανον ἐπιθεῖναι χρυσοῦν καὶ ἱμάτιον ἐπιβαλεῖν λευκόν. ἔχοντες δὲ Ἀριστοδήμου τὰ τε ἄλλα ἀθύμως καὶ 3 τὸν ὄνειρον ἠγορευμένου προλέγειν οἱ τοῦ βίου τελευτήν, ὅτι οἱ Μεσσηνιοὶ τῶν ἐπιφανῶν τὰς ἐκφορὰς ἐποιοῦντο ἐστεφανωμένων καὶ ἱμάτια ἐπιβεβλημένων λευκά, ἀπαγγέλλει τις Ὀφιονέα τὸν μάντιν οὐχ ὄραῖν ἔτι, ἀλλ' ἐξαιφνης γενέσθαι τυφλόν, ὥσπερ γε καὶ ἦν τὸ ἐξ ἀρχῆς. συνιᾶσι δὴ καὶ τοῦ χρησμοῦ τότε, ὡς τοὺς ἀναδύντας δύο ἐκ τοῦ λόγου καὶ ἐς τὸ χρεῶν αὐθις ἐλθόντας τοῦ Ὀφιονέως τοὺς ὀφθαλμοὺς εἶπεν ἡ Πυθία. 2. Ἐνταῦθα 4 Ἀριστόδημος τὰ τε οἰκεία ἀναλογιζόμενος, ὡς οὐδὲν ὀφελιμον γένοιτο φονεὺς θυματρός, καὶ τῇ πατρίδι οὐχ ὄραῖν ἔτι ὑποῦσαν σωτηρίας ἐλπίδα, ἐπικατέσφαξεν ἑαυτὸν τῆς παιδὸς τῷ τάφῳ, τὰ μὲν ἐς ἀνθρώπου λογισμὸν ἦμοντα Μεσσηνίους σώσας, τῆς τύχης δὲ ἐς τὸ μηδὲν 312 ἀγαρούσης τὰ τε ἔργα αὐτοῦ καὶ τὰ βουλευματα. ἀπέθανε δὲ βασιλεύσας ἔτη τε ἕξ καὶ ἐκ τοῦ ἑβδόμου μῆνας ἐπιλαβὼν οὐ πολλούς. τοῖς δὲ Μεσσηνίοις ἀπεγνωκέναι 5 τὰ πράγματα παρίστατο, ὥστε καὶ ᾤρησαν ἱερεῖαν ἐς τοὺς Λακεδαιμονίους ἀποστέλλειν· οὕτω σφόδρα κατέπληξεν αὐτοὺς ἡ τοῦ Ἀριστοδήμου τελευτή. καὶ τοῦτο μὲν ὁ θυμὸς ἐπέσχευεν αὐτοὺς μὴ ποιῆσαι· 3. συλλεγέντες δὲ ἐς ἐκκλησίαν βασιλέα μὲν οὐδένα, Δάμιν δὲ στρατηγὸν αὐτοκράτορα εἶλοντο. ὁ δὲ Κλέωννιν τε αὐτῷ καὶ Φυλέα ἐλόμενος συνάρχοντας παρεσκευάζετο ὡς καὶ ἐκ τῶν παρόντων συνάψων μάχην· ἐπηνάγκαζε γὰρ ἡ τε πολιορκία καὶ οὐχ ἦμιστα ὁ λιμὸς καὶ [τὸ] ἀπ' αὐτοῦ δέος, μὴ καὶ προδιαφθαρεῶσιν ὑπὸ ἐνδείας. ἀρετῇ μὲν δὴ καὶ 6 τολμημασιν οὐδὲ τότε ἀπεδέησε τὰ τῶν Μεσσηνίων· ἀπέθανον δὲ οἱ τε στρατηγοὶ σφίσις ἅπαντες καὶ τῶν ἄλλων

οὐ λόγον μάλιστα ἄξιοι. τὸ δὲ ἀπὸ τούτου μῆνας μὲν πον
πέντε μάλιστα ἀντέσχον, 4. περὶ δὲ τὸν ἐνιαυτὸν λήγου-
τα ἐξέλιπον τὴν Ἰθώμην, πολεμήσαντες ἐτη τὰ πάντα εἰ-
κοσι, καθὰ δὴ καὶ Τυρταίῳ πεποιημένα ἐστίν·

εἰκοστῷ δ' οἱ μὲν κατὰ πῖονα ἔργα λιπόντες
φεύγον Ἰθωμαίων ἐν μεγάλων ὀρέων.

7 5. Ὁ δὲ πόλεμος ἔλαβεν οὗτος τέλος ἔτει πρώτῳ τῆς τε-
τάρτης καὶ δεκάτης Ὀλυμπιάδος, ἣν Δάσμων Κορίνθιος
ἐνίκα στάδιον, Ἀθήνησι Μεδοντιδῶν τὴν ἀρχὴν ἔτι
ἔχόντων τὴν δεκέτιν, καὶ ἔτους Ἰππομένει τετάρτου τῆς
ἀρχῆς ἡνυσμένου.

XIV. Μεσσηνίων δὲ ὅσοις μὲν ἔτυχον ἐν Σικυῶνι
οὔσαι καὶ ἐν Ἀργεὶ προξενίαι καὶ παρὰ τῶν Ἀρκιάδων
τισίην, οὗτοι μὲν ἐς ταύτας τὰς πόλεις ἀπεχώρησαν, ἐς
Ἐλευσίνα δὲ οἱ τοῦ γένους τῶν ἱερέων καὶ Θεαῖς ταῖς με-
γάλαις τελοῦντες τὰ ὄργια. ὁ δὲ ὄχλος ὁ πολὺς κατὰ τὰς 313
2 πατρίδας ἕκαστοι τὰς ἀρχαίας ἐσκεδάσθησαν. 2. Λακε-
δαιμόνιοι δὲ πρώτα μὲν τὴν Ἰθώμην καθείλον ἐς ἔδα-
φος, ἔπειτα καὶ τὰς λοιπὰς πόλεις ἐπιόντες ἤρουν. ἀνέ-
θεσαν δὲ καὶ ἀπὸ τῶν λαφύρων τῷ Ἀμυκλαίῳ τρίποδας
χαλκοῦς· Ἀφροδίτης ἀγαλμὰ ἐστὶν ἐστηκὸς ὑπὸ τῷ τρί-
ποδι τῷ πρώτῳ, Ἀρτέμιδος δὲ ὑπὸ τῷ δευτέρῳ, Κόρης
3 δὲ τῆς Δήμητρος ὑπὸ τῷ τρίτῳ. ταῦτα μὲν δὴ ἀνέθεσαν
ἐνταῦθα, τῆς δὲ γῆς τῆς Μεσσηνίας Ἀσιναίοις μὲν ἀνε-
στηκόσιν ὑπὸ Ἀργείων διδόνασιν ἐπὶ θαλάσῃ ταύτῃ ἦν
καὶ νῦν ἔτι οἱ Ἀσιναῖοι νέμονται· τοῖς δὲ Ἀνδροκλέους
ἀπορόνοις, ἣν γὰρ δὴ καὶ θυγάτηρ Ἀνδροκλεῖ καὶ παῖδες
τῆς θυγατρὸς, φεύγοντες δὲ ὑπὸ τὴν τελευταίην τοῦ Ἀν-
δροκλέους ὄχοντο ἐς Σπάρτην, τούτοις τὴν Ἰαμείαν κα-
4 λουμένην ἀποπέμψουσιν. 3. Τὰ δὲ ἐς αὐτοὺς Μεσσηνίους
παρὰ Λακεδαιμονίων ἔσχευ οὕτως. πρώτου μὲν αὐτοῖς
ἐπάγουσιν ὄρκον μῆτε ἀποστήναι ποτε ἀπ' αὐτῶν μῆτε

ἄλλο ἐργάσασθαι νεώτερον μῆδεν· δευτέρα δὲ φόρον
μὲν οὐδένα ἐπέταξαν εἰρημένον, οἱ δὲ τῶν γεωργουμέ-
νων [τροφῶν] σφίσιν ἀπέφερον ἐς Σπάρτην πάντων τὰ
τὰ ἡμίσεια. προεῖρητο δὲ καὶ ἐπὶ τὰς ἐκφορὰς τῶν βασι-
λέων καὶ ἄλλων τῶν ἐν τέλει καὶ ἀνδρας ἐκ τῆς Μεσση-
νίας καὶ τὰς γυναικας ἐν ἐσθῆτι ἤκειν μελαίνῃ· καὶ τοῖς
παραβάσιν ἐπέκειτο ποινή. ἐς τιμωρίας δὲ ἄς ὕβριζον ἐς 5
τοὺς Μεσσηνίους, Τυρταίῳ πεποιημένα ἐστίν·

ὥσπερ ὄνοι μεγάλοις ἀχθεσι τειρόμενοι,
δεσποσύνοισι φέροντες ἀναγκαιῆς ὑπὸ λυγρῆς
ἤμισυ πάντος ὅσον καρπὸν ἄρουρα φέρει.

ὅτι δὲ καὶ συμπενεθεῖν ἔκειτο αὐτοῖς ἀνάγκη, δεδήλωκεν
ἐν τῷδε·

δεσπότης οἰμῶζοντες, ὁμῶς ἄλοχοί τε καὶ αὐτοί,
εὐτέ τιν' οὐλομένη μοῖρα κίχοι θανάτου.

314 4. Τοιούτων οὖν οἱ Μεσσηνιοὶ κατελιηφότων, καὶ 6
ἅμα ἐς τὰ μέλλοντα οὐδὲν ὀρῶντες παρὰ τῶν Λακεδαιμο-
νίων φιλάνθρωπον, πρό τε δὴ τῶν παρόντων τεθνήσκει
μαχομένους ἢ καὶ τὸ παράπαν ἐκ Πελοποννήσου φεύγου-
τας οἰχέσθαι νομίζοντες αἰρετώτερα, ἀφίστασθαι πάντως
ἐγίνωσκον. ἐνήγον δὲ οὐχ ἡμιστά ἐς τοῦτο καὶ οἱ νεώτε-
ροι, πολέμου μὲν ἔτι ἀπείρωσ ἔχοντες, λαμπροὶ δὲ ὄντες
τὰ φρονήματα καὶ ἀποθανεῖν προτιμῶντες ἐν ἐλευθέρῳ
τῇ πατρίδι, εἰ καὶ τὰ ἄλλα εὐδαιμόνως δουλεύειν παρῆν.
5. Ἐπετράφη δὲ νεότης καὶ ἀλλαγῷ τῆς Μεσσηνίας, οἱ 7
δὲ ἄριστοι καὶ ἀριθμὸν πλείστοι περὶ τὴν Ἀνδανίαν, ἐν
δὲ αὐτοῖς καὶ Ἀριστομένης, ὅς καὶ νῦν ἔτι ὡς ἦρωσ ἔχει
παρὰ Μεσσηνίοις τιμὰς. καὶ οἱ καὶ τὰ τῆς γενέσεως ἐπι-
φανέστερα ὑπάρξει νομίζουσι· Νικοτελεία γὰρ τῇ μητρὶ
αὐτοῦ δαίμονα ἢ θεὸν δράκοντι εἰκασμένον συγγενέσθαι
λέγουσι. τοιαῦτα δὲ καὶ Μακεδόνας ἐπὶ Ὀλυμπιάδι καὶ
ἐπὶ Ἀριστοδάμῃ Σικυωνίους οἶδα εἰρηκότας. διάφορα

8 δὲ τοσόνδε ἦν· Μεσσηνιοὶ γὰρ οὐκ ἐσποιοῦσιν Ἀριστο-
 μένην Ἡρακλεῖ παῖδα ἢ Διὶ, ὥσπερ Ἀλέξανδρον Ἀμμωνι-
 οὶ Μακεδόνες καὶ Ἄρατον Ἀσκληπιῷ Σικυώνιοι· Ἀρι-
 στομένει δὲ πατέρα Ἑλλήνων μὲν οἱ πολλοὶ Πύρρον φα-
 σίν εἶναι, Μεσσηνίους δὲ οἶδα αὐτοὺς ἐπὶ ταῖς σπονδαῖς
 Ἀριστομένην Νικομήδους καλοῦντας. οὗτος μὲν οὖν
 ἀμάρων ἡλικία καὶ τόλμη καὶ ἄλλοι τῶν ἐν τέλει παρῶ-
 ξινον ἐπὶ τὴν ἀπόστασιν. ἐπράσσετο δὲ ταῦτα οὐκ εὐθύς
 ἐκ τοῦ φανεροῦ, κρύφα δὲ ἐς Ἄργος καὶ παρὰ τοὺς Ἀρ-
 κάδας ἀπέστειλλον, εἴ σφισιν ἀπροφασίστως καὶ μηδὲν
 ἐνδεεστέρας ἢ ἐπὶ τοῦ πολέμου τοῦ προτέρου ἀμῦναι θε-
 λήσουσιν.

XV. Ὡς δὲ τὰ τε ἄλλα ἐς τὸν πόλεμον ἔτοιμα ἦν ἀν- 315
 τοῖς καὶ τὰ ἀπὸ τῶν συμμάχων προθυμότερα ἢ προσεδό-
 κων, καὶ γὰρ Ἀργείοις ἤδη καὶ Ἀρκάσι λαμπρῶς τὸ ἐς
 τοὺς Λακεδαιμονίους ἔχθος ἐξῆπτο, οὕτως ἀπέστησαν
 ἔπει τριακοστῶ μὲν καὶ ἐνάτῳ μετὰ Ἰθώμης ἄλωσιν, τε-
 τάρτῳ δὲ τῆς τρίτης ὀλυμπιάδος καὶ εἰκοστῆς, ἦν Ἰκαρος
 Ἵππερσιεὺς ἐνίκα στάδιον. Ἀθήνησι δὲ οἱ κατ' ἐνιαυτὸν
 ἦσαν ἤδη τότε ἄρχοντες, καὶ Ἀθηναίους Τλησίας ἤρχεν.
 2 ἐν δὲ Λακεδαίμονι οἱ τινες τηνικαῦτα ἔτυχον βασιλεύον-
 τες, Τυρταῖος μὲν τὰ ὀνόματα οὐκ ἔγραψε, Ριανὸς δ'
 ἐποίησεν ἐν τοῖς ἔπεσι Λεωτυχίδην βασιλέα ἐπὶ τοῦδε εἶ-
 ναι τοῦ πολέμου. Ριανῶ μὲν οὖν ἔρωγε οὐδαμῶς κατὰ γε
 τοῦτο συνδήσομαι· Τυρταῖον δὲ καὶ οὐ λέγοντα ὁμῶς
 εἰρηκέναι τις ἂν ἐν τῶδε ἡγοῖτο. ἐλεγεία γὰρ ἐς τὸν πρό-
 τερόν ἐστιν αὐτῶ πόλεμον·

ἀμφ' αὐτὴν δ' ἐμάχοντ' ἐννέα καὶ δέκ' ἔτη
 νωλεμῆως, αἰεὶ ταλασίφρονα θυμὸν ἔχοντες,
 αἰχμηταὶ πατέρων ἡμετέρων πατέρες.

3 δὴλα οὖν ἐστὶν ὡς ὕστερον τρίτῃ γενεᾷ τὸν πόλεμον οἱ
 Μεσσηνιοὶ τόνδε ἐπολέμησαν, ἀποδείκνυσί τε τοῦ χρό-

νου τὸ συνεχὲς βασιλεύοντας τηνικαῦτα ἐν Σπάρτῃ Ἀνά-
 ξανδρον Εὐφροκράτους τοῦ Πολυδώρου, τῆς δὲ οἰκίας τῆς
 ἐτέρας Ἀναξίδαμον Ζευξίδαμον τοῦ Ἀρχιδάμου τοῦ Θεο-
 πόμπου. κατέβην δὲ ἐς ἀπόγονον Θεοπόμπου τέταρτον,
 ὅτι Ἀρχίδαμος ὁ Θεοπόμπου προαπέθανε τοῦ πατρὸς καὶ
 ἐς Ζευξίδαμον υἱοῦν ὄντα ἢ Θεοπόμπου περιῆλθεν
 ἀρχή. Λεωτυχίδης δὲ μετὰ Δημάρατον βασιλεύσας φαί-
 316 νεται τὸν Ἀρίστανος· Θεοπόμπου δὲ Ἀρίσταν ἀπόγονος
 ἔβδομος.

2. Τότε δὲ οἱ Μεσσηνιοὶ Λακεδαιμονίοις συμβάλ- 4
 λουσιν ἐν Λέραις καλουμέναις τῆς σφετέρας, ἔπει πρώτῳ
 μετὰ τὴν ἀπόστασιν· ἀπήσαν δὲ ἀμφοτέροις οἱ σύμμαχοι.
 καὶ νίκη μὲν ἐγένετο οὐδετέρων σαφῆς, Ἀριστομένην δὲ
 ἔργα φασὶν ἀποδείξασθαι πλέον τι ἢ ἄνδρα ἓνα εἰκὸς ἦν,
 ὥστε καὶ βασιλέα μετὰ τὴν μάχην ἤροῦντο αὐτόν, ἦν γὰρ
 καὶ γένους τῶν Αἰπυτιδῶν, παραιτούμενον δὲ οὕτω
 στρατηγὸν αὐτοκράτορα εἴλοντο. Ἀριστομένει δὲ παρὶ- 5
 στατο μηδ' ἂν ἄλλον ἀπαξιῶσαι παθεῖν τι ἐν πολέμῳ
 δρᾶσαντα ἄξια μνήμης· αὐτῶ μέντοι καὶ πρὸ παντὸς
 ἐνόμιζεν εἶναι ἔτι ἀρχομένου τοῦ πολέμου Λακεδαιμο-
 νίους καταπλήξαντα φαίνεσθαι καὶ ἐς τὰ μέλλοντά σφισι
 φοβερώτερον. ἄτε δὲ οὕτως ἔχων, ἀφικόμενος νύκτωρ
 ἐς τὴν Λακεδαίμονα ἀνατίθησιν ἀσπίδα πρὸς τὸν τῆς
 Χαλκιοίκου ναόν· ἐπεγέγραπτο δὲ Ἀριστομένην ἀπὸ
 Σπαρτιατῶν διδόναι τῇ θεῷ.

3. Ἐγένετο δὲ καὶ Λακεδαιμονίοις μάντευμα ἐκ Δελ- 6
 φῶν τὸν Ἀθηναῖον ἐπάγεσθαι σύμβουλον. ἀποστέλλου-
 σιν οὖν παρὰ τοὺς Ἀθηναίους τὸν τε χρησμὸν ἀπαργε-
 λούντας καὶ ἄνδρα αἰτοῦντας παραινέσοντα ἃ χρὴ σφι-
 σιν. Ἀθηναῖοι δὲ οὐδέτερα θέλοντες, οὔτε Λακεδαιμο-
 νίους ἄνευ μεγάλων κινδύνων προσλαβεῖν μοῖραν τῶν
 ἐν Πελοποννήσῳ τὴν ἀρίστην, οὔτε αὐτοὶ παρακοῦσαι

τοῦ θεοῦ, πρὸς ταῦτα ἐξευρίσκουσι, καί, ἦν γὰρ Τυρ-
ταῖος διδάσκαλος γραμμάτων νοῦν τε ἥκιστα ἔχειν δοκῶν
καὶ τὸν ἕτερον τῶν ποδῶν χωλός, τοῦτον ἀποστέλλουσιν **317**
ἐς Σπάρτην. ὁ δὲ ἀφικόμενος ἰδίᾳ τε τοῖς ἐν τέλει, καὶ
συναγαγῶν ὀπίσθους τύχοι, καὶ τὰ ἐλεγεία καὶ τὰ ἔπη
7 σφίσι τὰ ἀνάπαιστα ἤδεν. 4. Ἐνιαυτῷ δὲ ὕστερον τοῦ
περὶ τὰς Δέρας ἀγῶνος, ἠκόντων ἀμφοτέροις καὶ τῶν
συμμάχων, παρεσκευάζοντο ὡς μάχην συνάψοντες ἐπὶ
τῷ καλουμένῳ Κάπρου σήματι. Μεσσηνίοις μὲν οὖν
Ἠλεῖοι καὶ Ἀρκάδες, ἔτι δὲ ἐξ Ἀργους ἀφίκετο καὶ Σι-
κυῶνος βοήθεια. παρήσαν δὲ καὶ ὅσοι πρότερον τῶν
Μεσσηνίων ἐφρευγον ἐκουσίως, ἐξ Ἐλευσίνος τε οἷς πά-
τριον δρᾶν τὰ ὄργια τῶν μεγάλων Θεῶν, καὶ οἱ Ἀνδρο-
κλέους ἀπόγονοι· καὶ γὰρ οἱ συσπύσαντες μάλιστα σφι-
8 σιν ἦσαν οὗτοι. Λακεδαιμονίοις δὲ ἦλθον Κορίνθιοι
συμμαχήσοντες, καὶ Λεπραιτῶν τινὲς κατὰ ἔχθος τὸ
Ἠλεῖων. Ἀσιναίοις δὲ ὄρκοι πρὸς ἀμφοτέρους ἦσαν. τὸ
δὲ χωρίον τοῦτο, Κάπρου σήμα, ἔστι μὲν ἐν Στεννικλήρῳ
τῆς Μεσσηνίας, Ἡρακλέα δὲ αὐτόθι ὄρκοι ἐπὶ τομίῳν
κάπρου τοῖς Νηλέως παισὶ δοῦναι καὶ λαβεῖν παρὰ ἐκεί-
νων λέγουσιν.

XVI. Ὡς δὲ ἀμφοτέροις προσθύσαντο οἱ μάντις,
Λακεδαιμονίοις μὲν Ἐκας ἀπόγονός τε καὶ ὁμώνυμος
Ἐκα τοῦ σὺν τοῖς Ἀριστοδήμου παισὶν ἐλθόντος ἐς
Σπάρτην, τοῖς δὲ Μεσσηνίοις Θεόκλος· ἐγγράφει δὲ ὁ
Θεόκλος οὗτος ἀπὸ Εὐμάντιδος, Εὐμαντιν δὲ ὄντα
Ἠλεῖον τῶν Ἰαμιδῶν Κρεσφόντης ἐπηγάγετο ἐς Μεσση-
νίην· τότε δὲ παρόντων καὶ τῶν μάντεων σὺν φρονήματι
2 ἀμφοτέροι μᾶλλον ἠπάειγοντο ἐς τὴν μάχην. καὶ ἦν μὲν
καὶ τὰ τῶν ἄλλων πρόθυμα, ὡς ἡλικίας ἕκαστος εἶχεν ἢ
ῥώμης, μάλιστα δὲ Ἀνάξανδρός τε ὁ τῶν Λακεδαιμονίων
βασιλεὺς καὶ οἱ περὶ αὐτὸν τῶν Σπαρτιατῶν· παρὰ Μεσ-

318 σσηνίων δὲ οἱ Ἀνδροκλέους ἀπόγονοι Φίντας καὶ Ἀνδρο-
κλῆς καὶ οἱ συντεταγμένοι σφίσι ἐπειρῶντο ἄνδρες ἀγα-
θοὶ γίνεσθαι. Τυρταῖος δὲ καὶ οἱ τῶν Θεῶν ἱεροφάν-
ται τῶν μεγάλων ἔργου μὲν ἤπτοντο οὐδενός, τοὺς τε-
λευταίους δὲ τῆς ἑαυτῶν ἐκάτεροι στρατιᾶς ἐπήγειρον.
2. Κατὰ δὲ αὐτὸν Ἀριστομένην εἶχεν οὕτω. λογάδες περὶ 3
αὐτὸν ὀρδοῦντα ἦσαν Μεσσηνίων, ἡλικίαν τε γεγυνο-
τες ἐκείνῳ τὴν αὐτήν, καὶ ἕκαστος προτετιμῆσθαι μεγά-
λως νομίζων ὅτι ἡξίωτο Ἀριστομένει συντετάχθαι· ἦσαν
δὲ καὶ αἰσθῆσθαι δι' ὀλίγου δεινοὶ τὰ τε παρ' ἀλλήλων
καὶ μάλιστα ἐκείνου καὶ ἀρχομένου τι δρᾶν καὶ ἔτι μέλ-
λουτος. οὗτοι μὲν πρῶτοι καὶ αὐτοὶ καὶ Ἀριστομένης
πόνοι εἶχον πολλὴν κατ' Ἀνάξανδρον καὶ τῶν Λακεδαι-
μονίων τεταγμένοι τοὺς ἀρίστους. λαμβάνοντες δὲ τραύ-
ματα ἀφειδῶς καὶ ἐς πᾶν προϊόντες ἀπονοίας τῷ τε χρόνῳ
καὶ τοῖς τολμήμασιν ἐτρέψαντο τοὺς περὶ Ἀνάξανδρον.
τούτοις μὲν δὴ φεύγουσι διώκειν ἐπέταξεν ὁ Ἀριστομέ- 4
νης ἕτερον τῶν Μεσσηνίων λόχον· αὐτὸς δὲ ὀρμήσας
πρὸς τὸ μάλιστα ἀνθεστημός, ὡς ἐβιάσατο καὶ τούτους,
ἐπ' ἄλλους ἐτράπετο αὐθις. ταχὺ δὲ καὶ τούτους ὠσάμε-
νος ἐτοιμότερον ἤδη πρὸς τοὺς ὑπομένοντας ἐπεφέρετο,
ἐς ὃ πᾶσαν τῶν Λακεδαιμονίων τὴν τάξιν καὶ αὐτῶν καὶ
τῶν συμμάχων συνέχεε· καὶ οὐχὶ σὺν αἰδοῖ φευγόντων
οὐδὲ ἀναμένειν θελόντων ἔτι ἀλλήλους, ἐπέκειτό σφισι
φοβερώτερος ἢ κατὰ ἀνδρὸς ἐνὸς εἶναι μανίαν. ἐνθα δὴ 5
καὶ παρ' ἀχράδα πεφυκυῖάν ποιν τοῦ πεδίου, παρὰ ταύ-
την Ἀριστομένην οὐκ εἶα παραθεῖν ὁ μάντις Θεόκλος·
καθ' ἐξέσθαι γὰρ τοὺς Διοσκούρους ἐφασκεν ἐπὶ τῇ ἀχράδι.
Ἀριστομένης δὲ εἶκων τῷ θυμῷ καὶ οὐκ ἀκροάμενος τὰ
πάντα τοῦ μάντεως ὡς κατὰ τὴν ἀχράδα ἐγίνετο, ἀπόλ-
λυσι τὴν ἀσπίδα, Λακεδαιμονίοις τε τὸ ἀμάσθημα τοῦ
319 Ἀριστομένους παρέσχευ αὐτῶν ἀποσώθηναί τινος ἐκ

τῆς φρυγῆς· διέτριψε γὰρ τὴν ἀσπίδα ἀνευρεῖν πειρώ-
μενος.

- 6 Λακεδαιμονίων δὲ ἐχόντων ἀθύμως μετὰ τὴν πλη-
γὴν καὶ ὠρμημένων καταθέσθαι τὸν πόλεμον, Τυρταῖος
τε ἐλεγεία ἄδων μετέπειθεν αὐτούς, καὶ ἐς τοὺς λόχους
ἀντὶ τῶν τεθνεώτων κατέλεγεν ἄνδρας ἐκ τῶν Εἰλωτῶν.
4. Ἀριστομένει δέ, ὡς ἀνέστρεψεν ἐς τὴν Ἀνδανίαν,
ταινίας αἱ γυναικὲς καὶ τὰ ὠραῖα ἐπιβάλλουσαι τῶν ἀν-
θρῶν ἐπέλεγον ἄσμα τὸ καὶ ἐς ἡμᾶς ἐτι ἄδόμενον
ἐς τε μέσον πεδίου Στενυκλήριον ἐς τ' ὄρος ἄκρον
εἶπετ' Ἀριστομένης τοῖς Λακεδαιμονίοις.
7 ἀνεσώσατο δὲ καὶ τὴν ἀσπίδα ἐκείνην ἐς τε Δελφούς ἀφι-
κόμενος καί, ὡς οἱ προσέταξεν ἡ Πυθία, καταβάς ἐς τὸ
ἄδυτον ἱερὸν τοῦ Τροφωνίου τὸ ἐν Λεβαδείᾳ. ὕστερον
δὲ τὴν ἀσπίδα ἀνέθηκεν ἐς Λεβάδειαν φέρων, ἣν δὴ καὶ
αὐτὸς εἶδον ἀνακειμένην· ἐπίθημα δὲ ἐστὶν αὐτῆς ἀετὸς
τὰ πτερὰ ἐκατέρωθεν ἐκτετακῶς ἐς ἄκρον τὴν ἴτυν.
5. Τότε δὲ Ἀριστομένης ὡς ἐπανῆκεν ἐκ Βοιωτίας εὐρών
τε παρὰ τῷ Τροφωνίῳ καὶ κοιμισάμενος τὴν ἀσπίδα, αὐ-
8 τίκα ἐργῶν μειζόνων ἤπτετο. Συλλέξας δὲ ἄλλους τε τῶν
Μεσσηνίων καὶ τοὺς περὶ ἑαυτὸν ἅμα ἔχων λογάδας, φυ-
λάξας τε ** μετὰ ἐσπέραν ἦλθεν ἐπὶ πόλιν τῆς Λακωνι-
κῆς, τὸ μὲν ἀρχαῖον ὄνομα καὶ ἐν Ὀμήρου καταλόγῳ
Φᾶριν, ὑπὸ δὲ τῶν Σπαρτιατῶν καὶ προσοίκων καλου-
μένην Φαράς. ἐπὶ ταύτην ἀφικόμενος τοὺς τε περὶ αὐτόν
λαυνεν ἐς τὴν Μεσσήνην. Λακεδαιμονίων δὲ ὀπλιτῶν
καὶ Ἀναξάνδρου τοῦ βασιλέως ἐπιθεμένων καθ' ὁδόν,
ἐτρέψατό τε καὶ τούτους καὶ διώκειν τὸν Ἀναξάνδρου
ὠρμητο. βληθεὶς δὲ ἀκοντίῳ τὸν γλουτὸν τὴν δίωξιν 320
ἐπέσχευ, οὐ μὲντοι τὴν λείαν γε ἦν ἤλαυνεν ἀφῆρθεθ.
9 Διαλιπὼν δὲ ὅσον ἀκροσθῆναι τὸ τραῦμα, ἐς μὲν αὐτὴν

Σπάρτην ἔσοδον ποιούμενος νύκτωρ, ἀπετράπετο ὑπὸ
φασμάτων Ἑλένης καὶ Διοσκουρών, τὰς δ' ἐν Ἐκαρῆαις
παρθένους χορευούσας τῇ Ἀρτέμιδι ἐλόχησε μεθ' ἡμέ-
ραν, καὶ συνέλαβεν ὅσαι χορήμασιν αὐτῶν καὶ ἀξιώματι
πατέρων προσείχον, ἀγαγὼν δὲ ἐς κόμην τῆς Μεσσηνίας
τὴν νύκτα ἀνεπαύετο, ἀνδράσι τῶν ἐκ τοῦ λόχου τὴν
φρουρὰν ἐπιτρέψας τῶν παρθένων. ἐνταῦθα ὑπὸ μέθης 10
οἱ νεανίσκοι δοκεῖν ἐμοὶ καὶ ἄλλως ἀκρατῶς ἔχοντες λο-
γισμοῦ πρὸς βίαν ἐτρέποντο τῶν παρθένων, Ἀριστομέ-
νους δὲ ἀπείργοντος οὐ νομιζόμενα Ἑλλησι δρωῦντας οὐ-
δένα ἐποιοῦντο λόγον, ὥστε ἠραγκάσθη καὶ ἀποκτεῖναι
τοὺς παροινούοντας μάλιστα ἐξ αὐτῶν. τὰς δὲ αἰχμαλώ-
τους λαβὼν ἀπέλυσε χορημάτων πολλῶν παρθένους, ὥσ-
περ γε καὶ εἶλεν.

XVII. Ἔστι δὲ Αἰγίλα τῆς Λακωνικῆς, ἐνθα ἱερὸν
ἴδρουνται ἄριον Διμήτρος. ἐνταῦθα ἐπιστάμενος ὁ Ἀρι-
στομένης καὶ οἱ σὺν αὐτῷ τὰς γυναικὰς ἀγούσας ἐορτήν
** ἀμύνεσθαι τῶν γυναικῶν οὐκ ἄνευ τῆς θεοῦ προ-
αχθεισῶν λαμβάνουσιν οἱ πολλοὶ τῶν Μεσσηνίων τραύ-
ματα μαχαίραις τε, αἷς τὰ ἱερεῖα αἱ γυναικὲς ἔθνον, καὶ
ὀβελοῖς, οἷς τὰ κρέα ἐπειρον ὀπτῶσαι· τὸν δὲ Ἀριστο-
μένην τύπτουσαι ταῖς δασι ζῶντα αἰροῦσιν. ἀπεσώθη δὲ
ὁμως τῆς αὐτῆς ἐκείνης νυκτὸς ἐς τὴν Μεσσηνίαν. ἀφεί-
ναι δὲ αὐτὸν ἱερεῖα τῆς Διμήτρος αἰτίαν ἔσχευ Ἀρχιδά-
μεια. ἀφῆκε δὲ οὐκ ἐπὶ χορήμασιν, ἀλλὰ ἐρώσα ἔτυχευ
αὐτοῦ πρότερον ἐτι, προὔφασίετο δὲ ὡς Ἀριστομένης
διακαύσας τὰ δεσμὰ ἀποδράς οἴχοιτο.

2. Τρίτῳ δὲ ἔτει τοῦ πολέμου μελλούσης γίνεσθαι 2
321 συμβολῆς ἐπὶ τῇ καλουμένῃ μεγάλῃ Τάφρῳ, καὶ Μεσση-
νίοις Ἀρκάδων βεβοηθηκότων ἀπὸ πασῶν τῶν πόλεων,
Ἀριστοκράτην τὸν Ἰκέτα Τραπεζούντιον, βασιλέα τῶν
Ἀρκάδων καὶ στρατηγὸν ὄντα ἐν τῷ τότε, διαφθείρουσιν

οὐ Λακεδαιμόνιοι χρήμασι. πρῶτοι γὰρ ὧν ἴσμεν Λακε-
 3 δαιμόνιοι πολεμῶ ἀνδρὶ δῶρα ἔδωσαν, καὶ ὦνιον πρῶ-
 3 τοι κατεστήσαντο εἶναι τὸ κράτος τὸ ἐν τοῖς ὄπλοις. πρὶν
 δὲ ἢ παρανομῆσαι Λακεδαιμονίους ἐς τὸν Μεσσηνίων
 πόλεμον καὶ Ἀριστοκράτους τοῦ Ἀρκάδος τὴν προδο-
 σίαν, ἀρετῇ τε οἱ μαχόμενοι καὶ τύχαις ἐκ τοῦ θεοῦ διε-
 κρίνοντο. φαίνονται δὲ οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ ὕστερον,
 ἠνίκα ἐπὶ Αἰγὸς ποταμοῖς ταῖς Ἀθηναίων ναυσὶν ἀν-
 θώρμουν, ἄλλους τε τῶν στρατηγούντων Ἀθηναίους καὶ
 4 Ἀδείμαντον ἐξωνησάμενοι. 3. Περιῆλθε μέντοι καὶ αὐ-
 τοὺς Λακεδαιμονίους ἀνὰ χρόνον ἢ Νεοπτολέμειος κα-
 λουμένη τίσις. Νεοπτολέμω γὰρ τῷ Ἀχιλλέως ἀποκτείν-
 ναντι Πριάμῳ ἐπὶ τῇ ἐσχάτῃ τοῦ Ἑρκείου συνέπεσε καὶ
 αὐτὸν ἐν Δελφοῖς πρὸς τῷ βωμῷ τοῦ Ἀπόλλωνος ἀπο-
 σφαγῆναι, καὶ ἀπὸ τούτου τὸ παθεῖν ὁποῖόν τις καὶ
 5 ἔδρασε Νεοπτολέμειον τίσιν ὀνομάξουσι. τοῖς οὖν Λακε-
 δαιμονίοις, ὅτε δὴ μάλιστα ἠνθησαν καὶ Ἀθηναίων τε
 τὸ ναυτικὸν καθηρῆκεσαν καὶ Ἀγησίλαος κειρίρωτο τὰ
 πολλὰ ἤδη τῆς Ἀσίας, τότε σφίσι τὴν ἀρχὴν πᾶσαν οὐκ
 ἐξερένετο ἀφελῆσθαι τὸν Μῆδον, ἀλλὰ σφᾶς ὁ βάρβαρος
 περιῆλθε τῷ ἐκείνων εὐρήματι, ἐς Κόρινθον καὶ Ἄργος
 καὶ ἐς Ἀθήνας τε καὶ Θήβας χρήματα ἀποστείλας, ὃ τε
 ὀνομαζόμενος Κορινθιακὸς πόλεμος ἀπὸ τούτων ἐξήφθη
 τῶν χρημάτων, ὡς ἀπολείπειν Ἀγησίλαον ἀναγκασθῆναι
 6 τὰ ἐν τῇ Ἀσίᾳ. Λακεδαιμονίοις μὲν τὸ ἐς Μεσσηνίους
 σόφισμα ὁ δαίμων ἐμελλεν αὐτοῖς ἀποφανεῖν συμφορᾶν.
 4. Ἀριστοκράτης δὲ ὡς τὰ χρήματα ἐδέξατο ἐκ Λακεδαί- 322
 μονος, τὸ μὲν παραντίκα ἔκρουπεν ἐς τοὺς Ἀρκάδας οἷα
 ἐπεβούλευε, μελλόντων δὲ ἐς χείρας ἤδη συνέρχεσθαι,
 τρημακῶτα ἐξεφόβησεν αὐτοὺς ὡς ἐν δυσχωρίᾳ τέ εἰσιν
 ἀπειλημμένοι καὶ ἀναχώρησις οὐκ ἔσται αὐτοῖς, ἢν κρα-
 τηθῶσιν· τὰ τε ἱερά σφισιν οὐκ ἔφη γεγονέναι κατὰ

γνώμην. ἐκέλευεν οὖν πάντα τινά, ἐπειδὴν αὐτὸς ση-
 μήνη, φυγῆ χρῆσθαι. ὡς δὲ οἱ Λακεδαιμόνιοι συνέμισγον 7
 καὶ ἦσαν ἐς τὸ κατ' αὐτοὺς οἱ Μεσσηνιοὶ τετραμμένοι,
 ἐνταῦθα Ἀριστοκράτης ἀρχομένης τῆς μάχης ἀπήγε τοὺς
 Ἀρκάδας, καὶ τοῖς Μεσσηνίοις τὸ τε ἀριστερὸν καὶ μέσον
 ἠρήμωτο· οἱ γὰρ Ἀρκάδες σφίσι εἶχον ἀμφοτέρω ἄτε
 ἀπόντων μὲν Ἠλείων τῆς μάχης, ἀπόντων δὲ Ἀργείων
 καὶ Σικυωνίων. προσεξειργάσθη δὲ καὶ ἄλλο τῷ Ἀριστο-
 κράτει· διὰ γὰρ Μεσσηνίων ἐποιεῖτο τὴν φυγῆν. οἱ δὲ 8
 πρὸς τὸ ἀνέλπιστον τῶν παρόντων ἐγένοντο ἔκφρονες,
 καὶ ἅμα ὑπὸ τῆς διεξόδου τῆς κατὰ σφᾶς τῶν Ἀρκάδων
 ἐταράσσοντο, ὥστε αὐτῶν ἐδέησαν οἱ πολλοὶ καὶ ἐπιλα-
 θέσθαι τῶν ἐν χερσίν· ἀντι γὰρ τῶν Λακεδαιμονίων ἐπι-
 φερομένων ἤδη πρὸς τοὺς Ἀρκάδας ἀφεώρων φεύγον-
 τας, καὶ οἱ μὲν παραμειναὶ σφισιν ἰκέτευον, οἱ δὲ καὶ
 λουδοραῖς ἐς αὐτοὺς ὡς ἐς ἄνδρας προδότης καὶ οὐ δι-
 καιοὺς ἐχρῶντο. 5. Λακεδαιμονίοις δὲ ἢ τε κύκλωσις τῶν 9
 Μεσσηνίων μονωθέντων ἐγένετο οὐ χαλεπή, καὶ νίκην
 ἐτοιμοτάτην πασῶν καὶ ἀπουάτατα ἀνείλοντο. Ἀριστο-
 μένης δὲ καὶ οἱ σὺν αὐτῷ συνέμειναν μὲν καὶ τῶν Λακε-
 δαιμονίων τοὺς μάλιστα ἐργκειμένους ἀνείργειν ἐπειρῶν-
 το, ὀλίγοι δὲ ὄντες οὐ μεγάλα ἀπέλουν. τῶν δὲ Μεσση-
 νίων τοῦ μὲν δήμου τοσοῦτον πλήθος ἀνηλώθησαν, ὡς
 τὰ πρῶτα Λακεδαιμονίων δεσπότης ἀντι δούλων ἔσεσθαι
 νομίζοντας τότε μηδὲ ἐς τὴν σωτηρίαν αὐτὴν ἔτι ἔχειν
 ἐλπίδα. ἀπέθανον δὲ καὶ τῶν πρωτεύοντων ἄλλοι τε καὶ
 Ἀνδροκλῆς καὶ Φίντας, καὶ λόγον μάλιστα ἀξίως ἀγωνι-
 323 σάμενος Φάνας, ὃς πρότερον τούτων ἔτι δολίχον νίκην
 Ὀλυμπιάσιν ἦν ἀνρημένος. 6. Ἀριστομένης δὲ μετὰ 10
 τὴν μάχην τοὺς διαπεφευγότες τῶν Μεσσηνίων συνή-
 θροῖζε, καὶ Ἀνδανίαν μὲν καὶ εἴ τι ἄλλο ἐν μεσογαίᾳ πό-
 λισμα ἔπεισε τὰ πολλὰ ἐκλείπειν, ἐς δὲ τὴν Εἴραν τὸ ὄρος

ἀνοικίξεσθαι. συνεληλαμένοις δὲ ἐς τοῦτο τὸ χωρίον προσεκάθητο οἱ Λακεδαιμόνιοι πολιορκία σφᾶς αὐτίκα ἐξαιρήσειν νομίζοντες. ἀντήρκεσαν δὲ ὅμως οἱ Μεσσήνιοι καὶ μετὰ τὴν ἐν τῇ Τάφρῳ συμφορὰν ἐνὶ τε καὶ δέκα
 11 ἔτεσιν ἀμυνόμενοι. τὸν δὲ χρόνον τῆς πολιορκίας γενέσθαι τοσοῦτον δηλοῖ καὶ τὰδε ἔπη Ριανοῦ πεποιημένα ἐς τοὺς Λακεδαιμονίους·

οὔρεος ἀργεννοῦ περὶ πτύχας ἔστρατόωντο
 χεῖματά τε ποίας τε δῦα καὶ εἴκοσι πάσας.

χειμῶνας γὰρ καὶ θέρη κατέλεξε, πῶας εἰπῶν τὸν χλωρὸν
 σῖτον ἢ ὀλίγον πρὸ ἀμητοῦ.

XVIII. Μεσσήνιοι δὲ ὡς ἐς τὴν Εἶραν ** τῆς τε ἄλλης ἐξείρογοντο, πλὴν ὅσον σφίσιβ οἱ Πύλιοι τὰ ἐπὶ θαλάσση καὶ οἱ Μοθωναῖοι διέσωζον, ἐλήστερον τὴν τε Λακωνικὴν καὶ τὴν σφετέρην, πολεμίαν ἤδη καὶ ταύτην νομίζοντες. ἄλλοι τε δὴ συνίσταντο ἐς τὰς καταδρομάς, ὡς ἕκαστοι τύχοιεν, καὶ Ἀριστομένης δὲ τοὺς περὶ αὐτὸν
 2 λογάδας ἐς τριακοσίων ἀριθμὸν προήγαγεν. ἦγον μὲν δὴ τὰ Λακεδαιμονίων καὶ ἔφερον, ὅ τι καὶ δύναιτο αὐτῶν ἕκαστος· ἐλόντες δὲ σῖτον καὶ βοσκήματα καὶ οἶνον ἀνήλισκον, ἐπιπλα δὲ καὶ ἀνθρώπους ἀπεδίδοσαν χρημάτων· ὥστε καὶ ἐποίησαντο οἱ Λακεδαιμόνιοι δόγμα, ἅτε τοῖς ἐν τῇ Εἶρᾳ μᾶλλον ἢ σφίσιβ αὐτοῖς γεωργοῦντες, τὴν Μεσσηνίαν καὶ τῆς Λακωνικῆς τὴν προσεχῆ, ἕως ἂν
 3 πολεμῶσιν, ἔαν ἄσπορον. 2. Καὶ ἀπὸ τούτου σιτοδεία ἐγένετο ἐν Σπάρτῃ καὶ ὁμοῦ τῇ σιτοδείᾳ στάσις· οὐ γὰρ ἠνείχοντο οἱ ταύτη τὰ κτήματα ἔχοντες τὰ σφέτερα ἀργὰ εἶναι, καὶ τούτοις μὲν τὰ διάφορα διέλυε Τυρταῖος· 3. Ἀριστομένης δὲ ἔχων τοὺς λογάδας τὴν μὲν ἐξοδὸν 324 περὶ βραθείαν ἐποίησατο ἐσπέραν, ἐφθῆ δὲ ὑπὸ τάχους τὴν ἐς Ἀμύκλας ἀνύσας πρὸ ἀνίσχοντος ἡλίου, καὶ Ἀμύκλας τὸ πόλισμα εἶλέ τε καὶ διήρπασε, καὶ τὴν ἀποχώρη-

σιν ἐποίησατο πρὶν ἢ τοὺς ἐκ τῆς Σπάρτης προσβοηθῆσαι. κατέτρεχε δὲ καὶ ὕστερον τὴν χώραν, ἐς ὃ Λακεδαί- 4 μονίων λόχοις πλέον ἢ τοῖς ἡμίσεσι καὶ τοῖς βασιλευσὶν ἀμφοτέροις συμβαλῶν ἄλλα τε ἔσχευ ἀμυνόμενος τραύματα, καὶ πληγέντι ὑπὸ λίθου τὴν κεφαλὴν αὐτῷ σκοτοδινώσιν οἱ ὀφθαλμοί, καὶ πεσόντα ἀθρόοι τῶν Λακεδαιμονίων ἐπιδραμόντες ζῶντα αἰροῦσιν· ἤλωσαν δὲ καὶ τῶν περὶ αὐτὸν ἐς πευτήκοντα. τούτους ἐγνωσαν οἱ Λακεδαιμόνιοι ὄψαι πάντας ἐς τὸν Κεάδαν· ἐμβάλλουσι δὲ ἐνταῦθα οὓς ἂν ἐπὶ μερίστοις τιμωρῶνται. 4. Οἱ μὲν δὴ 5 ἄλλοι Μεσσηνίων ἐσπίπτοντες ἀπάλλυντο αὐτίκα· Ἀριστομένην δὲ ἐς τε τὰ ἄλλα θεῶν τις καὶ δὴ καὶ τότε ἐφύλασσε. οἱ δὲ ἀποσεμνύνοντες τὰ κατ' αὐτὸν Ἀριστομένη φασὶν ἐμβληθέντι ἐς τὸν Κεάδαν ὄρνιθα τὸν αἰτὸν ὑποπέτεσθαι καὶ ἀνέχειν ταῖς πτέρυξιν, ἐς ὃ κατήνεγκεν αὐτὸν ἐς τὸ πέρας οὔτε πηρωθέντα οὐδὲν τοῦ σώματος οὔτε τραυμά τι λαβόντα. ἐμελλε δὲ ἄρα καὶ αὐτόθεν ὁ δαίμων ἐξοδὸν ἀποφαίνειν αὐτῷ. καὶ ὁ μὲν ὡς ἐς τὸ τέρ- 6 μα ἦλθε τοῦ βαράθρου, κατεκλίθη τε καὶ ἐφελκυσάμενος τὴν χλαμύδα ἀνέμενευ ὡς πάντως οἱ ἀποθανεῖν πεπωμένον· τρίτη δὲ ὕστερον ἡμέρᾳ ψόφον τε αἰσθάνεται, καὶ ἐκαλυψάμενος, ἐδύνατο δὲ ἤδη διὰ τοῦ σκοτόυς διορᾶν, ἀλώπεκα εἶδεν ἀπτομένην τῶν νεκρῶν. ὑπονοήσας δὲ ἔσοδον εἶναι τῷ θηρίῳ ποθέν, ἀνέμενευ ἐγγύς οἱ τὴν ἀλώπεκα γενέσθαι, γενομένης δὲ λαμβάνεται· τῇ δὲ ἑτέρᾳ χειρὶ, ὁπότε ἐς αὐτὸν ἐπιστρέφοιτο, τὴν χλαμύδα προῦ- 325 βαλλέν οἱ καὶ δάκνειν παρῆχε. τὰ μὲν δὴ πλείω θεούση συνέθει, τὰ δὲ ἄραν δυσέξοδα καὶ ἐφείλκετο ὑπ' αὐτῆς. ὁπὲ δὲ ποτε ὀπὴν τε εἶδεν ἀλώπεκι ἐς διάδυσιν ἱκανὴν καὶ φέγγος δι' αὐτῆς. καὶ τὴν μὲν, ὡς ἀπὸ τοῦ Ἀριστο- 7 μένους ἠλευθερώθη, τὸ φώλλου ἐμελλεν ὑποδέξεσθαι· Ἀριστομένης δὲ, οὐ γὰρ τι ἢ ὀπὴ καὶ τούτῳ παρῆχειν

ἐδύνατο ἔξοδον, εὐρυτέραν τε ταῖς χερσὶν ἐποίησε καὶ οἴκαδε ἐς τὴν Εἴραν ἀποσώζεται, παραδόξω μὲν τῇ τύχῃ καὶ ἐς τὴν ἄλῳσιν χρησάμενος, τὸ γὰρ οἱ φρόνημα ἦν καὶ τὰ τολμήματα μείζονα ἢ ὡς ἐλπίζειν τινὰ Ἀριστομένην αἰχμάλωτον ἂν γενέσθαι, παραδοξότερα δὲ ἐστὶ καὶ πάντων προδηλότατα οὐκ ἄνευ θεοῦ ἢ ἐκ τοῦ Κεάδα σωτηρία.

XIX. Λακεδαιμονίοις δὲ παραντίκα μὲν ὑπὸ ἀνδρῶν ἀπηγγέλλετο αὐτομόλων ὡς Ἀριστομένης ἐπανήκοι σῶς· νομιζόμενοι δὲ ἀπίστου κατὰ ταῦτα ἢ εἰ τινα τεθνεῶτα ἐλέγετο ἀναβιῶναι, παρ' αὐτοῦ τοιούδῃ Ἀριστομένους ὑπῆρξεν ἐς πίστιν. Κορινθιοὶ Λακεδαιμονίοις δύναμιν 2 ὡς συνεξαίρησοντας τὴν Εἴραν ἀποστέλλουσι. τούτους παρὰ τῶν κατασκόπων πυνθανόμενος ὁ Ἀριστομένης τῇ πορεία τε ἀτακτότερον χρῆσθαι καὶ ταῖς στρατοπεδείαις ἀφυλάκτως, ἐπιτίθεται νύκτωρ σφίσι· καὶ τῶν τε ἄλλων καθευδόντων ἔτι ἐφόρευσε τοὺς πολλούς, καὶ τοὺς ἡγεμόνας Ὑπερμενίδην καὶ Ἀχλαδαῖον καὶ Ἀνσίστρατον καὶ Σίδεκτον ἀποκτίννυσι. διαρπάσας δὲ καὶ τὴν σκηνὴν τὴν στρατηγίδα, παρέστησεν εὐ εἰδέναι Σπαρτιάταις ὡς Ἀριστομένης καὶ οὐκ ἄλλος Μεσσηνίων ἐστὶν ὁ ταῦτα εἰργασμένος. 2. Ἐθύσε δὲ καὶ τῷ Διὶ τῷ Ἰθωμάτῃ τὴν θυσίαν ἣν Ἐκατομόφονια ὀνομάζουσιν. αὕτη δὲ καθεστῆκει 326 μὲν ἐκ παλαιότητος, θυεῖν δὲ αὐτὴν Μεσσηνίων ἐνομιζέτο ὁπόσοι πολεμίους ἀνδρας κατεργάσαιντο ἑκατόν. Ἀριστομένει δέ, ὅτε ἐπὶ Κάρρου σήματι ἐμαχέσατο, θυσαντι Ἐκατομόφονια πρῶτον, δεύτερα ἢδη θυῖσαι καὶ ὁ ἐν τῇ νυκτὶ τῶν Κορινθίων παρέσχε φόνος. τοῦτου μὲν δὴ λέγουσι καὶ ἐπὶ ταῖς ὕστερον θυῖσαι καταδρομαῖς θυσίαν 4 τρίτην· 3. Λακεδαιμόνιοι δέ, ἐπήγει γὰρ Ὑακίνθια, πρὸς τοὺς ἐν τῇ Εἴρᾳ τεσσαράκοντα ἐποίησαντο ἡμερῶν σπονδάς· καὶ αὐτοὶ μὲν ἀναχωρήσαντες οἴκαδε ἐώρταζον,

Κρηῆτες δὲ τοξόται, μετεπέμψαντο γὰρ ἐκ τε Λύκτου καὶ ἐτέρων πόλεων μισθωτούς, οὗτοί σφισιν ἀνὰ τὴν Μεσσηνίαν ἐπλανῶντο. Ἀριστομένην οὖν, ἅτε ἐν σπονδαῖς ἀπωτέρω τῆς Εἴρας γενόμενον καὶ προϊόντα ἀδέεστερον, ἐπὶ ἀνδρες ἀπὸ τῶν τοξοτῶν τούτων ἐλόχησαν, συλλαβόντες δὲ τοῖς ἱμάσιν οἷς εἶχον ἐπὶ ταῖς φαρέτραις δέουσιν· ἐσπέρα γὰρ ἐπήγει. δύο μὲν οὖν ἐς Σπάρτην ἀπ' αὐ- 5 τῶν ἐλθόντες Λακεδαιμονίοις Ἀριστομένην εὐηγγελίζοντο ἡλωκέναι· οἱ λοιποὶ δὲ ἀποχωροῦσιν ἐς ἀγρὸν τῶν ἐν τῇ Μεσσηνίᾳ. 4. Ἐνταῦθα ᾤκει κόρη σὺν μητρὶ παρθένος, παρθὸς ὄρφανή. τῇ δὲ προτέρω νυκτὶ εἶδεν ὄψιν ἢ παῖς· λέοντα ἐς τὸν ἀγρὸν λύκοι σφίσιν ἤγαγον δεδμενὸν καὶ οὐκ ἔχοντα ὄνυχας, αὐτὴ δὲ τοῦ δεσμοῦ τὸν λέοντα ἀπέλυσε καὶ ἀνευροῦσα ἔδωκε τοὺς ὄνυχας, οὕτω τε διασπασθῆναι τοὺς λύκους ἔδοξεν ὑπὸ τοῦ λέοντος. τότε δὲ ὡς τὸν Ἀριστομένην ἐσάγουσιν οἱ Κρηῆτες, συν- 6 εφρόνησεν ἢ παρθένος ὕπαρ ἦκειν τὸ ἐν τῇ νυκτὶ οἱ πεφνηός, καὶ ἀνηρώτα τὴν μητέρα ὅστις εἴη· μαθοῦσα δὲ ἐπερωσάθη τε καὶ ἀπιδούσα ἐς αὐτὸν τὸ προσταχθὲν 327 συνῆκεν. οἶνον οὖν τοῖς Κρησὶν ἐργέουσα ἀνέδην, ὡς σφᾶς ἢ μέθη κατελάμβανεν, ὑφαίρειται τοῦ μάλιστα ὑπνωμένου τὸ ἐργειρίδιον. τὰ μὲν δὴ δεσμὰ τοῦ Ἀριστομένους ἔτεμεν ἢ παρθένος· ὁ δὲ παραλαβὼν τὸ ξίφος διεργάσατο. ταύτην τὴν παρθένον λαμβάνει γυναῖκα Γόργος Ἀριστομένους· ἐδίδου δὲ Ἀριστομένης τῇ παιδὶ ἐκτίνων σῶστρα, ἐπεὶ Γόργω οὐκ ἦν πω δέκατον καὶ ὄγδοον ἔτος, ὅτε ἔγημεν.

XX. Ἐνδεκάτῃ δὲ ἔτει τῆς πολιορκίας τὴν τε Εἴραν ἐπέπρωτο ἀλῶναι καὶ ἀναστάτους γενέσθαι Μεσσηνίους, καὶ δὴ σφισιν ἐπετέλεσεν ὁ θεὸς Ἀριστομένει καὶ Θεόκλῳ χρησθέντι. τούτοις γὰρ ἐλθοῦσιν ἐς Δελφούς μετὰ

τὴν ἐπὶ τῇ Τάφρω πληγὴν καὶ ἐπερομένοις ὑπὲρ σωτηρίας τοσόνδε εἶπεν ἡ Πυθία·

Εὐτε τράγος πίνῃσι Νέδης ἐλικόρροον ὕδωρ,
οὐκέτι Μεσσηνήν ἴνομαι· σχεδόθεν γὰρ ὄλεθρος.

- 2 Εἰσὶ δὲ αἱ πηγαὶ τῆς Νέδας ἐν ὄρει τῷ Λυκαίῳ· προελθῶν δὲ ὁ ποταμὸς διὰ τῆς Ἀρκάδων, καὶ ἐπιστρέψας αὐθις ἐς τὴν Μεσσηνίαν, ὁρίζει τὰ ἐπὶ θαλάσῃ Μεσσηνίοις καὶ Ἠλείοις τὴν γῆν. τότε δὲ οἱ μὲν τοὺς αἴγας τοὺς ἄρρενας ἐδεδοίκεσαν μὴ πίνωσιν ἀπὸ τῆς Νέδας· τοῖς δὲ αἴγασι ὁ δαίμων προσεσημαίνε τοιόνδε. τὸ δένδρον τὸν ἐρινεὸν εἰσὶν Ἑλλήνων οἱ καλοῦσιν ὀλύνθην, Μεσσηνιοὶ δὲ αὐτοὶ τράγον. τότε οὖν πρὸς τῇ Νέδᾳ πεφυκῶς ἐρινεὸς οὐκ ἐς εὐθὺ ἠΰξητο, ἀλλὰ ἐς τε τὸ θεῦμα ἐπέστρεφε καὶ
- 3 τοῦ ὕδατος ἄκροις τοῖς φύλλοις ἐπέψαυε. Θεασάμενος δὲ ὁ μάντις Θεόκλος συνεβάλετο ὡς τὸν τράγον τὸν πίνοντα ἐκ τῆς Νέδας προεῖπεν ἡ Πυθία τὸν ἐρινεὸν τοῦτον καὶ ὡς ἤδη Μεσσηνίοις ἦκει τὸ χρεῶν· καὶ ἐς μὲν 328 τοὺς ἄλλους εἶχεν ἐν ἀπορρήτῳ, Ἀριστομένην δὲ πρὸς τε τὸν ἐρινεὸν ἤγαγε, καὶ ἀνεδίδασκεν ὡς τῆς σωτηρίας ἐξήκοι σφίσι ὁ χρόνος. Ἀριστομένης δὲ ἔχειν οὕτω πείθεται καὶ ἀναβολὴν οὐκέτι εἶναι σφίσι, προενοήσατο δὲ καὶ
- 4 ἐκ τῶν παρόντων· 2. καί, ἦν γὰρ τι ἐν ἀπορρήτῳ τοῖς Μεσσηνίοις, ἐμελλε δὲ ἀφανισθὲν ὑποβρύχιον τὴν Μεσσηνήν κρύψειν τὸν πάντα αἰῶνα, φυλαχθὲν δὲ οἱ Λύκου τοῦ Πανδίουος χρησμοὶ Μεσσηνίους ἔλεγον χρόνῳ ποτὲ ἀνασῶσθαι τὴν χώραν, τοῦτο δὲ ὁ Ἀριστομένης, ἅτε ἐπιστάμενος τοὺς χρησμούς, ἐπεὶ νῦν ἐγένετο ἐνόμιζε· παραγενόμενος δὲ ἐνθα τῆς Ἰθώμης ἦν τὸ ἐρημότατον, κατώρυξεν ἐς Ἰθώμην τὸ ὄρος, καὶ Δία Ἰθώμην ἔχοντα καὶ θεοὺς οἱ Μεσσηνίους ἐς ἐκεῖνο ἔσωζον φύλακας μεῖναι τῆς παρακαταθήκης αἰτούμενος, μηδὲ ἐπὶ Λακεδαιμονίοις ποιῆσαι τὴν μόνην καθόδου Μεσσηνίοις ἔλπιδα.

3. Μετὰ δὲ τοῦτο τοῖς Μεσσηνίοις ἤρχετο, καθὸ καὶ Τρω- 5 σὶν ἐτι πρότερον, γίνεσθαι κακὰ ἀπὸ μοιχείας. ἐπεκράτου μὲν αὐτοὶ τοῦ τε ὄρους καὶ τοῦ πρὸς τὴν Εἶραν ἄχρι τῆς Νέδας, ἦσαν δὲ οἰκήσεις καὶ ἔξω πύλων ἐνίοις. αὐτόμολος δὲ ἐς αὐτοὺς ἐκ τῆς Λακωνικῆς ἄλλος μὲν ἀφικετο οὐδεὶς, οἰκέτης δὲ Ἐμπεράμου βουκόλος ἐλαύνων τοῦ δεσπότου τὰς βοῦς· ὁ δὲ Ἐμπεράμος ἦν ἀνὴρ ἐν
- 329 Σπάρτῃ δόκιμος. οὗτος ὁ βουκόλος ἐνεμεν οὐ πόρρω τῆς 6 Νέδας. ἀνδρὸς οὖν τῶν Μεσσηνίων τῶν οὐκ ἐντὸς τείχους ἐχόντων οἰκήσιν γυναῖκα εἶδεν ἐφ' ὕδωρ ἔλθοῦσαν· ἐρασθεὶς δὲ διαλεχθῆναι τε ἐτόλμησε, καὶ δοὺς δῶρα συγγίνεται. καὶ ἀπὸ τούτου τὸν ἄνδρα παρεφύλασσαν αὐτῆς, ὅποτε ἀποχωρήσειεν ἐς τὴν φρουράν. ἀνὰ μέρος δὲ τοῖς Μεσσηνίοις τῆς ἀκροπόλεως ἐπήγετο ἡ φυλακή· ταύτη γὰρ τοὺς πολεμίους μάλιστα ἐδεδοίκεσαν μὴ ὑπερβάσιν αὐτοῖς ἐς τὴν πόλιν. ὅποτε οὖν οὗτος ἀποχωρήσειε, τηρικαῦτα ὁ βουκόλος ἐφοῖτα παρὰ τὴν γυναῖκα. καὶ ποτε ἔτυχε σὺν ἄλλοις ἐς ἐκεῖνον περιήκουσα ἐν τῇ 7 νυκτὶ ἡ φυλακή, ἔτυχε δὲ καὶ ἕνιν πολλῶ τὸν θεόν. καὶ ἐκλείπουσιν οἱ Μεσσηνιοὶ τὴν φρουράν· τὸ γὰρ ὕδωρ ἐβιάζετο σφᾶς ἀθρόον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταχέομενον, οὔτε ἐπάλξεον ἐνφοδομημένων οὔτε πύργων ὑπὸ σπουδῆς τοῦ τειχισμοῦ, καὶ ἅμα οὐδὲ κινήσεσθαι τοὺς Λακεδαιμονίους ἠλπίζον ἐν ἀσελήνῳ νυκτὶ καὶ οὕτω χειμερίῳ. Ἀριστομένης δὲ οὐ πολλαῖς πρότερον ἡμέραις Κεφαλ- 8 λῆνα ἔμπορον, ἑαυτῷ ξένον καὶ ἐσάγοντα ἐς τὴν Εἶραν ὀπίσσω ἐδέοντο, ἐαλωκότα ὑπὸ Λακεδαιμονίων καὶ τοξοτῶν Ἀπτεραίων, ὧν ἤρχεν Εὐρύαλος Σπαρτιάτης, τοῦτον τὸν Κεφαλῆνα ἀφαιρούμενος ἐκεῖνον μὲν καὶ τὰ χρήματα ὀπίσω ἤγεν ἀπέσωσεν, αὐτὸς δὲ ἐτέρωτο, καὶ οὐκ ἐδύνατο ἐπιφοιτᾶν τοῖς φυλάσσοσι, καθάπερ εἰώθει. τοῦτο μάλιστα αἴτιον ἐγένετο ἐκλειφθῆναι τὴν

9 ἀκρόπολιν. τῶν τε δὴ ἄλλων ἕκαστος ἀνεχώρησεν ἀπὸ τῆς φρουρᾶς καὶ τῆς ὑπὸ τοῦ βουκόλου μοιχευομένης ὁ ἀνὴρ. ἢ δὲ τηρικαῦτα ἔνδον εἶχε τὸν βουκόλον, αἰσθάνε-
ται τε τοῦ ἀνδρὸς ἐπιόντος, καὶ ἀντίκα ὡς τάχους εἶχεν ἀποκρύπτει τὸν ἀνδραπον. ἐσελθόντα δὲ τὸν ἀνδρα ἐφι-
λοφρονεῖτο ὡς οὐπω πρότερον, καὶ ἠρώτα καθ' ἣν τινα αἰτίαν ἦκοι. ὁ δὲ οὔτε μεμοιχευμένην εἰδὼς οὔτε ἔνδον
330 ὄντα τὸν βουκόλον ἐχρήτο τῷ ἀληθεῖ λόγῳ, καὶ αὐτός τε διὰ τοῦ ὄμβρου τὸ βίαιον καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον
10 ἔφασκεν ἀπολελοιπέναι τὴν φρουράν. ἐπικροῶτο δὲ λέ-
γοντος ὁ βουκόλος, καὶ ὡς ἀκριβῶς ἐπύθετο ἕκαστα, αὐ-
θις ἐκ τῶν Μεσσηνίων ἐς τοὺς Λακεδαιμονίους ἀφίκετο αὐτόμολος. Λακεδαιμονίους δὲ οἱ μὲν βασιλεῖς ἀπὸ στρα-
τοπέδου τηρικαῦτα ἀπῆσαν, πολεμαρχῶν δὲ τότε Ἐμπέ-
ραμος ὁ τοῦ βουκόλου δεσπότης προσεκάθητο τῇ Εἰρα. ἀφικόμενος οὖν ἐς τοῦτον πρῶτα μὲν τὸ ἐπὶ τῷ δρασμαῷ παρηγεῖτο ἀμάρτημα, δευτέρα δὲ ἀνεδίδασκεν ὡς τὴν Εἰ-
ραν ἐν τῷ παρόντι μάλιστα αἰρήσουσιν, αὐτὰ ἕκαστα ὀπόσα ἦσθετο τοῦ Μεσσηνίου διηγούμενος.

XXI. Ἐδοξέ τε δὴ λέγειν πιστά, καὶ ἠγεῖτο Ἐμπε-
ράμῳ καὶ τοῖς Σπαρτιάταις. ἦν δὲ ἡ πορεία χαλεπὴ σφι-
σιν ἄτε ἐν σκότῳ καὶ οὐκ ἀνιέντος τοῦ ἕτεοῦ. ὅμως δὲ ὑπὸ προθυμίας ἦνυσαν, καὶ ὡς κατὰ τὴν ἀκρόπολιν τῆς Εἰρας ἐγένοντο, ὑπερέβαινον κλίμακας τε προστιθέν-
τες καὶ ὅτῳ τις ἐδύνατο ἄλλῳ τρόπῳ. Τοῖς δὲ Μεσση-
νίοις παρείχεται μὲν τοῦ παρόντος κακοῦ καὶ ἄλλα αἰσθη-
σιν, μάλιστα δὲ οἱ κύνες οὐ κατὰ τὰ εἰωθότα ὑλακτοῦν-
τες, ἀλλὰ συνεχεστέρα καὶ βιαιοτέρα τῇ κραυγῇ χρώμε-
νοι. γρόντες οὖν του ὕστατον ὁμοῦ καὶ ἀναγκαιότατον σφᾶς ἀγῶνα ἐπειληφότα, οὐδὲ τὰ ὄπλα ἅπαντα ἀνελάμ-
βανον, ἀλλ' ὅτῳ προχείρῳ μάλιστα ἐντύχοι τις, ἀρπά-
ζοντες ἤμυνον τῇ πατρίδι, ἢ μόνη σφίσι ἐλείπετο ἐκ τῆς

Μεσσηνίας πάσης. Πρῶτοι δὲ ἦσθοντο ἔνδον τῶν πολε- 2
μίων ὄντων, καὶ ἐβοήθουν ἐπ' αὐτοὺς πρῶτοι, Γόργος
τε ὁ Ἀριστομένους καὶ Ἀριστομένης αὐτὸς Θεόκλος τε ὁ
μάντις καὶ Μάντικλος ὁ Θεόκλου, σὺν δὲ αὐτοῖς Εὐερ-
γετίδας ἀνὴρ καὶ ἄλλως ἐν Μεσσήνῃ τιμώμενος καὶ διὰ
τὴν γυναῖκα ἐπὶ πλεόν ἀξιώματος ἦκων. ἀδελφὴν γὰρ
εἶχεν Ἀριστομένους Ἀγναγόραν. τότε δὲ οἱ μὲν ἄλλοι
συνιέντες ὡς ἐν δικτύοις εἰσὶν ἐσχημένοι, ὅμως καὶ ἐκ
τῶν παρόντων εἶχόν τινα ἐλπίδα. 2. Ἀριστομένης δὲ καὶ 3
331 ὁ μάντις ἠπίσταντο μὲν οὐδεμίαν ἔτι ἀναβολὴν ὀλέθρου
Μεσσηνίοις οὐσαν, ἄτε εἰδότες καὶ τὸν χρησμόν ὃν ἦνί-
ξατο ἐς τὸν τράγον ἢ Πυθίᾳ, ἐπέκρυπτον δὲ οὐδὲν ἦσ-
σον, καὶ ἦν σφίσι ἐς τοὺς ἄλλους ἀπόρητον. ἐπιόντες
δὲ τὴν πόλιν σπουδῇ καὶ ἐπὶ πάντας ἐρχόμενοι τοῖς τε ἐν-
τυγχάνουσιν, ὁπότε αἰσθάνοντο ὄντας Μεσσηνίους,
παρεκελεύοντο ἀνδρας ἀγαθοὺς εἶναι, καὶ ἐκ τῶν οἰ-
κιῶν ἀνεκάλουν τοὺς ἔτι ὑπολειπομένους. 3. Ἐν μὲν δὴ 4
νυκτὶ οὐδὲν ἄξιον ἐπράχθη λόγου παρ' οὐδετέρων. τοῖς
μὲν γὰρ ἡ ἀπειρία τῶν τόπων καὶ ἡ τόλμα τοῦ Ἀριστομέ-
νους παρεῖχε μελλησμόν, τοῖς δὲ Μεσσηνίοις οὔτε παρὰ
τῶν στρατηγῶν σύνθημα ἐγεγόνει φθάνοντας εἰληφέναι,
τάς τε δ' ἄδας ἢ εἰ τινα λαμπτήρα ἄλλοιον ἄψαιτό τις, ὕων
ἂν ἐσβέννυνεν ὁ θεός. Ἐπειδὴ δὲ ἡμέρα τε ἦν καὶ ἀλλή- 5
λους καθορᾶν ἐδύνατο, ἐνταῦθα Ἀριστομένης καὶ Θεό-
κλος ἐπειρῶντο ἐς πᾶσαν ἀπόνοιαν προάγειν τοὺς Μεσ-
σηνίους, ἄλλα τε ὀπόσα εἰκὸς ἦν διδάσκοντες, καὶ Συμρ-
ναίων τὰ τοιμήματα ἀναμιμνήσκοντες, ὡς Ἰώνων μοῖρα
ὄντες Γύγην τὸν Λασκύλου καὶ Ἀυδοῦς ἔχοντας σφῶν
τὴν πόλιν ὑπὸ ἀρετῆς καὶ προθυμίας ἐκβάλοιεν. 4. Οἱ 6
Μεσσηνιοὶ δὲ ἀκούοντες ἀπονοίας τε ἐνεπίμπλαντο, καὶ
συνιστάμενοι καθ' ὀπόσους ἕκαστοι τύχοιεν ἐφέροντο ἐς
τοὺς Λακεδαιμονίους. ὥρμησαν δὲ καὶ γυναῖκες τῷ κε-

ράμῳ καὶ ὄτῳ δύναιτο ἐκάστη τοὺς πολεμίους βάλλειν. Τοῦτο μὲν δὴ μὴ δράσαι σφᾶς μηδὲ ἐπιβῆναι τῶν τεργῶν τοῦ ὄμβρου τὸ βίαιον ἐπεκώλυε· λαβεῖν δὲ ὄπλα ἐτόλμησαν καὶ τοῖς ἀνδράσιν ἐπὶ πλεόν αὐταὶ τὴν τόλμαν ἐξήψαν, ὁπότε καὶ τὰς γυναῖκας ἐώρων προτιμώσας συναπολέσθαι τῇ πατρίδι ἢ ἀχθῆναι δούλας ἐς Λακεδαιμόνα, 7 ὥστε κἂν παρελθεῖν ἐδυνήθησαν τὸ πεπωμένον. ἀλλὰ ὁ θεὸς τὸ ὕδωρ ἐπήγαγεν ἀθρόον μᾶλλον μετὰ ἰσχυροῦ τῶν βροντῶν τοῦ ψόφου, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐναντίας ταῖς ἀστραπαῖς ἐξέπλησσε. Τοῖς δὲ Λακεδαιμόνιοις ταῦτα πάντα παρίστη φρόνημα, καὶ αὐτὸν ἀμύνειν σφίσι ἐφασαν τὸν θεόν. καί, ἥστραπτε γὰρ τούτοις κατὰ δεξιά, ἀπέφαιεν Ἔκασ ὁ μάντις ὡς αἰσίον εἶη τὸ ση- 8 μείον. 5. Οὗτος δὲ καὶ στρατήγημα ἐξεῦρε τοιόνδε. 332 ἀριθμῶ καὶ πολὺ οἱ Λακεδαιμόνιοι περιῆσαν· ἅτε δὲ οὐκ ἐν εὐρυχωρίᾳ σφίσι οὐδὲ κατὰ σύνταγμα ἐγγινομένης τῆς μάχης, ἄλλων δὲ ἐν ἄλλῳ τῆς πόλεως ποιουμένων τὸν ἀγῶνα, ἀχρείους ἀπὸ ἐκάστης τάξεως συνέβαινεν εἶναι τοὺς τελευταίους. τούτους ἐκέλευεν ἀποχωρήσαντας ἐς τὸ στρατόπεδον σιτίων μεταλαβεῖν καὶ ὕπνου, καὶ αὐθις πρὸ ἐσπέρας ἦκειν τοῖς ὑπομένουσιν αὐτῶν διαδεξο- 9 μένους τὸν πόνον. 6. Καὶ οἱ μὲν ἀναπαυόμενοι τε καὶ ἀναμέρος μαχόμενοι μᾶλλον ἀντήρουν, τοῖς δὲ Μεσσηνίοις πανταχόθεν παρίστατο ἀπορία· μεθ' ἡμέραν γὰρ αἰεὶ καὶ νύκτα συνεχῶς οἱ αὐτοὶ τρίτην ἡμύνοντο. ἤδη τε ἡμέρα ἦν, καὶ ἦ τε ἀϋπνία καὶ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὸ ὕδωρ τε καὶ ῥίγος ἐπίεξε σφᾶς, ὃ τε λιμὸς καὶ ἡ δίψα ἐπέκειτο. μάλιστα δὲ αἱ γυναῖκες ἀηθεία τε πολέμου καὶ τῆ συνε- 10 χείᾳ τῆς τάλαιπωρίας ἀπειρήκεσαν. 7. Παραστὰς οὖν ὁ μάντις Θεόκλος πρὸς Ἀριστομένην εἶπε· τί μάτην τόνδε ἔχεις τὸν πόνον; ἀλῶναι Μεσσηνήν πάντως ἐστὶ πεπω- μένον, συμφορὰν δὲ τὴν ἐν ὀφθαλμοῖς πάλαι τε ἡμῖν

προεσήμαιεν ἢ Πυθία καὶ ἔναγχος ὁ ἐρινεὸς εἰδειξεν. ἐμοὶ μὲν οὖν ὁ θεὸς αὐτῷ κοινὴν πρὸς τὴν πατρίδα ἐπάγει τὴν τελευτήν· σὺ δὲ σώζειν μὲν, ὡς δυνάμειος ἦκεις, Μεσσηνίους, σώζειν δὲ καὶ σαυτόν. Ἐπεὶ δὲ εἶπε πρὸς τούτου, ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἔθει· καὶ οἱ καὶ ἐς τοὺς Λακεδαιμονίους ἔπεισιν ἐκβοῆσαι τοσόνδε· ἀλλ' οὐ τοι τὸν πάντα γε χρόνον χαίροντες καρπώσεσθε τὰ Μεσσηνίων. Μετὰ τοῦτο τοῖς καθ' αὐτὸν ἀνθεστηκόσιν ἐμπεσῶν ἐκεί- 11 νους τε ἐκτείνει καὶ αὐτὸς ἐτιτρώσκειτο, προεμπλήσας δὲ τὸν θυμὸν τῷ φόβῳ τῶν ἐχθρῶν ἀφίησι τὴν ψυχὴν. 8. Ἀριστομένης δὲ ἀπὸ τῆς μάχης ὀπίσω τοὺς Μεσσηνίους ἀνεκάλει, πλὴν ὅσοι κατὰ ἀνδραγαθίαν αὐτῶν προεμάχοντο· τούτους δὲ εἶα κατὰ χώραν μένειν. τοῖς δὲ λοιποῖς προσέταξε τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα ἐντὸς τῆς τάξεως ἔχοντας ἐπακολουθεῖν, ἥπερ ἂν αὐτὸς παρέχηται διεξοδόν. καὶ τούτων μὲν τοῖς τελευταίοις Γόργον καὶ 12 333 Μάντικλον ἐπέστησεν ἄρχοντας· αὐτὸς δὲ ἀναδραμῶν ἐς τοὺς προτεταγμένους, τῆς τε κεφαλῆς τῷ νεύματι καὶ τοῦ δόρατος τῇ κινήσει δῆλος ἦν διεξοδόν τε αἰτούμενος καὶ ἀποχωρεῖν ἤδη βεβουλευμένος. τῷ τε οὖν Ἐμπεράμῳ καὶ Σπαρτιατῶν τοῖς παροῦσι διεῖναι τοὺς Μεσσηνίους ἤρεσκε, μηδὲ λυσσῶντας ἀνθρώπους καὶ ἐς τὸ ἔσχατον ἀπονοίας ἦκοντας ἐξαγριᾶναι πέρα· καὶ ἅμα οὕτω σφᾶς ποιεῖν Ἔκασ ὁ μάντις ἐκέλευεν.

XXXII. Οἱ δὲ Ἀριάδες παραυτίνα τε τὴν κατάληψιν ἐπυθάνοντο τῆς Εἰρας, καὶ αὐτίκα τὸν Ἀριστοκράτην ἐκέλευον σφᾶς ἄγειν ὡς ἡ σώσοντας Μεσσηνίους ἢ σὺν αὐτοῖς ἀπολουμένους. ὁ δὲ ἅτε ἐκ τῆς Λακεδαιμόνος δεδραγμένος δῶρα οὔτε ἄγειν ἤθελεν, εἰδέναι τε ἐφασκεν οὐδένα ἔτι Μεσσηνίων ὄτῳ καὶ ἀμυνοῦσιν ὄντα ὑπόλοιπον. τότε δὲ ὡς σαφέστερον ἠσθάνοντο περιόντας καὶ 2 ἐκλείπειν τὴν Εἶραν βεβιασμένους, αὐτοὶ μὲν περὶ τὸ

ὄρος σφᾶς τὸ Λύκαιον ἐμελλον ὑποδέξασθαι, προετοιμα-
 σάμενοι καὶ ἐσθῆτα καὶ σιτία, ἄνδρας δὲ τῶν ἐν τέλει
 πέμπουσι παραμυθεῖσθαι τε τοὺς Μεσσηνίους καὶ ἡγε-
 μόνας ἅμα τῆς πορείας γενέσθαι. καὶ τοὺς μὲν, ὡς ἐς τὸ
 Λύκαιον ἀνεσώθησαν, ἐξένιζον καὶ τὰ ἄλλα εὐνοικῶς
 περιεῖπον οἱ Ἀρκάδες, κατανέμειν τε ἐς τὰς πόλεις ἦθε-
 3 λον καὶ ἀναδάσασθαι δι' ἐκείνους τὴν γῆν. 2. Ἀριστο-
 μένει δὲ ὁ τε οἶκος διαρπαζομένης τῆς Εἴρας καὶ τὸ μῦ-
 σος τὸ ἐς τοὺς Λακεδαιμονίους βούλευμα παρίσθησι
 τοιόνδε. Πεντακοσίους τῶν Μεσσηνίων, οὓς μάλιστα
 ἠπίστατο αὐτῶν ἀφειδῶς ἔχοντας, ἀποκρίνας ἀπὸ τοῦ
 πλήθους, ἤρετο σφᾶς ἐν ἐπηκόῳ τῶν τε ἄλλων Ἀρκάδων
 καὶ Ἀριστοκράτους, ἅτε ὄντα προδότην οὐκ εἰδῶς —
 ἀνανδρία γὰρ καὶ ὑπὸ δειλίας φυγεῖν τότε ἤδη Ἀριστο-
 κράτην τῆς μάχης καὶ οὐ διὰ κακίαν οὐδεμίαν ἐδόξαζεν
 αὐτόν, ὥστε ἐναντίον καὶ τούτου τοὺς πεντακοσίους
 4 ἤρετο, εἰ τιμωροῦντες τῇ πατρίδι ἀποδυνήσκειν σὺν αὐ-
 τῷ ἐθελήσουσι. φαμένων δὲ ἐθέλειν ἀπεργύμνου τὸ πᾶν,
 ὡς πάντως τῆς ἐπιούσης ἐσπέρας ἐπὶ τὴν Σπάρτην ἄγειν
 μέλλοι. Λακεδαιμονίων γὰρ τότε δὴ μάλιστα ἐς τὴν Εἴ- 334
 ραν ἀπῆσαν οἱ πολλοί, καὶ ἄλλοι τε ἐπεφοίτων φέροντες
 καὶ ἄροντες τὰ Μεσσηνίων. καὶ ἦν μὲν ἐλεῖν τὴν Σπάρ-
 την καὶ κατασχεῖν δυνηθῶμεν, ἐφασκεν ὁ Ἀριστομένης,
 ἔστιν ἡμῖν ἀποδόντας Λακεδαιμονίοις τὰ ἐκείνων κομι-
 5 σασθαι τὰ οἰκεία· ἀμαρτάνουτες δὲ ὁμοῦ ἀποθανούμεθα
 γε, μνήμης καὶ τοῖς ἔπειτα ἄξια ἐργασάμενοι. Ταῦτα εἰ-
 πόντος τῶν Ἀρκάδων ὅσον τριακόσιοι μετέχειν καὶ αὐ-
 τοὶ τοῦ τολμήματος ἤθελον. καὶ τότε μὲν ἐπεῖχον τῆς
 ἐξόδου, τὰ γὰρ ἱερά ἐγίνετο αὐτοῖς οὐ κατὰ γνώμην,
 3. τῇ δὲ ἐπιούσῃ τὸ τε ἀπόρρητον ἐγνώσαν σφῶν τοὺς
 Λακεδαιμονίους προπεπυσμένους καὶ αὐτοὶ δευτέρου
 ὑπὸ Ἀριστοκράτους προδεδομένοι. Τὰ γὰρ τοῦ Ἀρι-

στομένους βουλευόμενα αὐτίκα ὁ Ἀριστοκράτης ἐγγρά-
 φας βιβλίῳ, καὶ τὸ βιβλίον ἐπιθεῖς τῶν οἰκετῶν ὃν ἠπί-
 στατο ὄντα εὐνούστατον, παρὰ Ἀνάξανδρον ἀπέστειλεν
 ἐς Σπάρτην. Ἐπανιόντα δὲ τὸν οἰκέτην λοχῶσιν ἄνδρες 6
 τῶν Ἀρκάδων διάφοροι καὶ πρότερον τῷ Ἀριστοκράτει,
 σχόντες δέ τι καὶ ὑποπτον τότε ἐς αὐτόν. λοχίσαντες δὲ
 τὸν τε οἰκέτην ἐπανάγουσιν ἐς τοὺς Ἀρκάδας, καὶ ἐπε-
 δείκνουν ἐς τὸν δῆμον τὰ ἀντεπεσταλμένα ἐκ Λακεδαί-
 μονος· ἐπέστελλε δὲ ὁ Ἀνάξανδρος, φωνήν τε αὐτῷ τὴν
 πρότερον ἀπὸ τῆς μεγάλης Τάφρου φάμενος οὐκ ἀνόνη-
 τον ἐκ Λακεδαιμονίων γενέσθαι, προσέσεσθαι δέ οἱ χά-
 ριν καὶ τῶν ἐν τῷ παρόντι μηνυμάτων. 4. Ὡς δὲ ἀπηγ- 7
 γέλθη ταῦτα ἐς ἅπαντας, αὐτοὶ τε τὸν Ἀριστοκράτην
 ἔβαλλον οἱ Ἀρκάδες καὶ τοῖς Μεσσηνίοις διεκελεύοντο·
 οἱ δὲ ἐς τὸν Ἀριστομένην ἀπέβλεπον. καὶ ὁ μὲν ἐς τὴν
 γῆν ἀφορῶν ἐκλαίει· τὸν δὲ Ἀριστοκράτην οἱ Ἀρκάδες
 καταλιθῶσαντες τὸν μὲν τῶν ὄρων ἐκτὸς ἐκβάλλουσιν
 ἄταφον, στήλην δὲ ἀνέθεσαν ἐς τὸ τέμενος τοῦ Λυκαίου
 λέγουσαν

335 Πάντως ὁ χρόνος εὔρε δίκην ἀδίκῳ βασιλῆϊ,
 εὔρε δὲ Μεσσηνίας σὺν Αἰλὶ τὸν προδότην
 φηιδίως. χαλεπὸν δὲ λαθεῖν θεὸν ἄνδρ' ἐπίορκον.
 χαῖρε Ζεῦ βασιλεῦ, καὶ σάω Ἀρκαδίαν.
 XXIII. Τῶν δὲ Μεσσηνίων ὅποσοι περὶ τὴν Εἴραν ἦ
 καὶ ἐτέρωθί που τῆς Μεσσηνίας ἐγκατελήφθησαν, τού-
 τους μὲν οἱ Λακεδαιμόνιοι προσένειμαν ἐς τὸ Εἰλωτικόν·
 Πύλιοι δὲ καὶ Μοθωναῖοι καὶ ὅσοι τὰ παραθαλάσσια
 ᾤκουν, ναυσὶν ὑπὸ τὴν ἄλωσιν τῆς Εἴρας ἀπαίρουσιν ἐς
 Κυλλήνην τὸ ἐπίνειον τὸ Ἠλείων. ἐκεῖθεν δὲ παρὰ τοὺς
 ἐν Ἀρκαδίᾳ Μεσσηνίους ἀπέστειλλον, ἐθέλοντες κοινῶ
 στόλῳ χώραν ἐνθα οἰκήσουσιν ἀναζητεῖν, καὶ Ἀριστομέ-
 νην ἐκέλευον ἠγεῖσθαι σφισιν ἐς ἀποιμίαν. Ὁ δὲ αὐτὸς 2

μὲν ἕως ἂν περιῆ, πολεμήσειν Λακεδαιμονίοις ἔφασκεν, ἐπίστασθαι δὲ ἀκριβῶς ὡς αἰεὶ τι ἀναφύσεται τῇ Σπάρτῃ δι' αὐτοῦ κακόν· ἐκείνοις δὲ Γόργον καὶ Μάντικλον ἔδωκεν ἡγεμόνας. ὁ δὲ Εὐεργετίδας ἐς μὲν τὸ Λύκαιον σὺν τοῖς ἄλλοις Μεσσηνίοις καὶ αὐτὸς ἀπεχώρησεν· ἐκείθεν δέ, ὡς εἶρα τὸ βούλευμα διαπεπτωκὸς τῷ Ἀριστομένει τὸ ἐς τὴν κατάληψιν τῆς Σπάρτης, ἀναπίστας τῶν Μεσσηνίων ὡς πευτήκοντα ἐπάνεισιν ἐπὶ τοὺς Λακεδαι-
 3 μόνιους ἐς τὴν Εἶρα, καὶ ἐντυχὼν διαρπάξουσιν ἔτι τὰ ἐπιπύκνια πένθος σφίσις ἐποίησε. καὶ τὸν μὲν ἐνταῦθα ἐπιλαμβάνει τὸ χρεῶν, Ἀριστομένης δὲ ὡς τοὺς ἡγεμό-
 4 νας τοῖς Μεσσηνίοις ἐπέταξεν ἐς Κυλλήνην, ὅστις ἐθέλοι μετέχειν τῆς ἀποικίας. καὶ μετέσχον ἅπαντες, πλὴν εἰ γῆρας τινα ἀπέειργεν ἢ μηδὲ εὐπορῶν ἔτυχεν ἐς τὴν ἀπο-
 5 δημίαν· οὗτοι δὲ αὐτοῦ κατέμειναν παρὰ τοῖς Ἀρκασίαι.
 2. Ἐάλω δὲ ἡ Εἶρα καὶ ὁ πόλεμος ὁ δεύτερος Λακε-
 336 δαιμονίων καὶ Μεσσηνίων τέλος ἔσχεν Ἀθηναίοις ἄρχον-
 4 τος Αὐτοσθένους, ἔπει πρῶτῳ τῆς ὀργῆς τε καὶ εἰκοστῆς ὀλυμπιάδος, ἦν ἐνίκα Χίονις Λάκων.
 5 Ὡς δὲ ἐς τὴν Κυλλήνην οἱ Μεσσηνιοὶ συνελέχθησαν, τὸν μὲν παρόντα χειμῶνα ἔδοξεν αὐτοῦ χειμάζειν, καὶ τὴν ἀγορὰν σφίσι καὶ χρήματα οἱ Ἠλεῖοι παρεῖχον· ἅμα δὲ τῷ ἦρι ἐβουλευόντο ποῦ χρὴ σταλῆναι. γινῶμαι δὲ ἦσαν Γόργου μὲν Ζάκυνθον τὴν ὑπὲρ Κεφαλληνίας καταλα-
 βόντας, καὶ νησιώτας ἀντὶ ἡπειρωτῶν γενομένους, ναυ-
 6 οῦν ἐς τὰ παραθαλάσσια τῆς Λακωνικῆς ἐπιπλέοντας κα-
 τοῦν τὴν γῆν· Μάντικλος δὲ ἐκέλευε Μεσσήνης μὲν καὶ δὲ ἐς Σαρδῶ κτήσασθαι μεγίστην τε νῆσον καὶ εὐδαιμο-
 7 νία πρῶτην. 3. Ἐν τοσούτῳ δὲ Ἀναξίλας παρὰ τοὺς Μεσσηνίους ἀπέστειλεν ἐς Ἰταλίαν καλῶν. ὁ δὲ Ἀναξί-
 8 λας ἐτυράννει μὲν Ἐργίου, τέταρτος δὲ ἀπόγονος ἦν

Ἀλκιδαμίδου· μετόκησε δὲ Ἀλκιδαμίδας ἐκ Μεσσήνης ἐς Ἐργίον μετὰ τὴν Ἀριστοδήμου τοῦ βασιλέως τελευ-
 τὴν καὶ Ἰθώμης τὴν ἄλωσιν. οὗτος οὖν ὁ Ἀναξίλας τοὺς Μεσσηνίους μετεπέμπετο, ἐλθοῦσί τε ἔλεγεν ὡς Ζαγ-
 κλαῖοι διάφοροι μὲν εἰσιν αὐτῷ, χώραν δὲ εὐδαίμονα καὶ πόλιν ἐν καλῷ τῆς Σικελίας ἔχουσιν, ἃ δὴ σφίσις ἐθέλειν ἔφη συγκατεργασάμενος δοῦναι. προσεμένων δὲ τὸν λό-
 γον, οὕτως Ἀναξίλας διεβίβασεν ἐς Σικελίαν αὐτούς. Ζάγκλην δὲ τὸ μὲν ἐξ ἀρχῆς κατέλαβον λησταί, καὶ ἐν 7
 ἐρήμῳ τῇ γῆ τεχνίσαντες ὅσον περὶ τὸν λιμένα ὀρητη-
 ρίῳ πρὸς τὰς καταδρομὰς καὶ ἐς τοὺς ἐπίπλους ἐχρῶντο· ἡγεμόνες δὲ ἦσαν αὐτῶν Κραταιμένης Σάμιος καὶ Περιή-
 ρης ἐκ Χαλκίδος. Περιήρει δὲ ὕστερον καὶ Κραταιμένης καὶ ἄλλους ἐπαγαγέσθαι τῶν Ἑλλήνων ἔδοξεν οἰκήτορας.
 4. Τότε δὲ τοὺς Ζαγκλαίους ὁ τε Ἀναξίλας ναυσὶν ἀντα-
 337 ναγομένους ἐνίκησε καὶ οἱ Μεσσηνιοὶ μάχῃ πεζῇ. Ζαγ-
 κλαῖοι δὲ κατὰ γῆν τε ὑπὸ Μεσσηνίων καὶ ναυσὶν ἅμα ἐκ θαλάσσης ὑπὸ Ἐργίων πολιορκούμενοι, [καὶ] ἀλίσκομέ-
 νου σφίσις ἤδη τοῦ τέλους, ἐπὶ τε βωμοὺς θεῶν καὶ πρὸς τὰ ἱερὰ καταφεύγουσιν. Ἀναξίλας μὲν οὖν τοῖς Μεσσηνίοις παρεκλεύετο τοὺς τε ἱκετεύοντας Ζαγ-
 κλαίαν ἀποκτείνειν καὶ τοὺς λοιποὺς γυναιξὶν ὁμοῦ καὶ παισὶν ἀνδραποδίσασθαι· Γόργος δὲ καὶ Μάντικλος 9
 παρητοῦντο Ἀναξίλαν μὴ σφᾶς ὑπὸ συγγενῶν ἀνδρῶν πεπονθότας ἀνόσια, ὅμοια αὐτοὺς ἐς ἀνθρώπους Ἑλ-
 ληνας ἀναγκάσαι δοῦναι. Μετὰ δὲ τοῦτο ἤδη τοὺς Ζαγ-
 κλαίους ἀνίστασαν ἀπὸ τῶν βωμῶν, καὶ ὄρκους δόντες καὶ αὐτοὶ παρ' ἐκείνων λαβόντες ᾤκησαν ἀμφοτέροι
 κοινῇ· ὄνομα δὲ τῇ πόλει μετέθεσαν Μεσσήνην ἀντὶ Ζάγκλης καλεῖσθαι. 5. Ταῦτα δὲ ἐπὶ τῆς ὀλυμπιάδος 10
 ἐπράχθη τῆς ἐνάτης καὶ εἰκοστῆς, ἦν Χίονις Λάκων τὸ δεύτερον ἐνίκα, Μιλτιάδου παρ' Ἀθηναίοις ἄρχοντος.

Μάντικλος δὲ καὶ τὸ ἱερὸν Μεσσηνίους τοῦ Ἡρακλέους ἐποίησε, καὶ ἔστιν ἐκτὸς τείχους ὁ θεὸς ἰδρυσμένος, Ἡρακλῆς καλούμενος Μάντικλος, καθάπερ γε καὶ Ἄμμων ἐν Λιβύῃ καὶ ὁ ἐν Βαβυλῶνι Βήλος, ὁ μὲν ἀπὸ ἀνδρὸς Ἀργυπτίου Βήλου τοῦ Λιβύης ὄνομα ἔσχευ, Ἄμμων δὲ ἀπὸ τοῦ ἰδρυσσαμένου ποιμένος. Μεσσηνίους μὲν οὖν τοῖς φεύγουσιν ἐργάζουσι πέρας τῆς ἄλης.

XXIV. Ἀριστομένης δὲ ὡς τὴν ἡγεμονίαν ἀπέπατο τῶν ἐς τὴν ἀποικίαν στελλομένων, τὰς θυγατέρας τὴν προεσβυτάτην καὶ τὴν ἐπὶ ταύτῃ καὶ Ἀγναγόραν τὴν ἀδελφὴν, τὴν μὲν Θάρυκι ἐς Φιγαλίαν, Δαμοθοῖδαν δὲ Λεπρεάτῃ καὶ Ἡραιῇ Θεοπόμπῃ τὰς θυγατέρας συνώμισεν· αὐτὸς δὲ ἀφικόμενος ἐς Δελφούς ἐχρήτη τῷ θεῷ καὶ τὸ μὲν τῷ Ἀριστομένει γενόμενον μάντευμα οὐ λέ-
2 γεται· Δαμαγῆτῳ δὲ Ρόδῳ βασιλεύοντι ἐν Ἰαλυσῶ, τότε δὲ ἦκουσι παρὰ τὸν Ἀπόλλωνα καὶ ἐρωτῶντι ὀπόθεν ἀγαγέσθαι χρῆ γυναῖκα, ἐχρησεν ἡ Πυθία θυγατέρα 338 ἀνδρὸς τῶν Ἑλλήνων τοῦ ἀρίστου λαβεῖν. ὁ δὲ, ἦν γὰρ καὶ τρίτῃ τῷ Ἀριστομένει θυγάτηρ, γαμει ταύτην, Ἑλλήνων τῶν τότε ἐκείνου μακρῷ δὴ τιμῇ ἀρίστου νομίζων. Ἀριστομένης δὲ ἐς μὲν τὴν Ρόδον ἀφίκετο σὺν τῇ θυγατρὶ, ἐκεῖθεν δὲ ἐς τε Σάρδεϊς ἐνενόει παρὰ Ἄρδυν τὸν Γύγου καὶ ἐς Ἐκβάτανα τὰ Μηδικὰ ἀναβῆναι παρὰ τὸν
3 βασιλέα Φραόρτην· ἀλλὰ γὰρ πρότερον τούτων συνέπεσεν ἀποθανεῖν αὐτῷ νοσήσαντι· οὐ γὰρ ἔδει συμφορὰν οὐδεμίαν Λακεδαιμονίοις ἔτι ἐξ Ἀριστομένων γενέσθαι. τελευταῖαν δὲ αὐτῷ Δαμαγῆτος καὶ οἱ Ρόδιοι μνημῆα τε ἐπιφανὲς ἐποίησαν καὶ ἔνεμον ἀπὸ ἐκείνου τιμῆς. τὰ μὲν δὴ λεγόμενα ἐς τοὺς Διαγορίδας καλουμένους ἐν Ρόδῳ, γεγονότας δὲ ἀπὸ Διαγόρου τοῦ Δαμαγῆτου τοῦ Δωριέως τοῦ Δαμαγῆτου τε καὶ τῆς Ἀριστομένου θυγατρὸς, παρῆκα, μὴ οὐ κατὰ καιρὸν δοκίμην γράφειν.

2. Λακεδαιμόνιοι δὲ τότε ὡς ἐπεκράτησαν τῆς Μεσ- 4 σσηνίας, τὴν μὲν ἄλλην πλὴν τῆς Ἀσιναίων αὐτοὶ διελάγχωνον, Μοθώνην δὲ Ναυπλιεύσιν ἐδίδοσαν ἐκπεπτωκόσιν ἐκ Ναυπλίας ἐναγχος ὑπὸ Ἀργείων.

Μεσσηνίων δὲ τοὺς ἐγκαταληφθέντας ἐν τῇ γῇ, συν- 5 τελοῦντας κατὰ ἀνάγκην ἐς τοὺς Ἑλλώτας, ἐπέλαβεν ἀπὸ Λακεδαιμονίων ὕστερον ἀποστῆναι κατὰ τὴν ἐνάτην Ὀλυμπιάδα καὶ ἑβδομηκοστήν, ἣν Κορίνθιος ἐνίκα Ξενοφῶν, Ἀρχιμήδους Ἀθήνησιν ἄρχοντας. ἀπέστησαν δὲ καιρὸν τοιοῦδε εὐρόντες. Λακεδαιμονίων ἄνδρες ἀποθανεῖν ἐπὶ ἐγκλήματι ὅτῳ δὴ καταγνωσθέντες ἰκέται καταφεύγουσιν ἐς Ταίναρον· ἐντεῦθεν δὲ ἡ ἀρχὴ τῶν ἐφόρων ἀπὸ τοῦ βωμοῦ σφᾶς ἀποσπάσασα ἀπέκτεινε. Σπαρτιάταις δὲ ἐν οὐδενὶ λόγῳ θεμένοις τοὺς ἰκέτας 6 ἀπήνησεν ἐκ Ποσειδῶνος μῆνιμα, καὶ σφισιν ἐς ἔδαφος 339 τὴν πόλιν πᾶσαν κατέβαλεν ὁ θεός. ἐπὶ δὲ τῇ συμφορᾷ ταύτῃ καὶ τῶν Ἑλλώτων ὅσοι Μεσσηνίους τὸ ἀρχαῖον ἦσαν, ἐς τὸ ὄρος τὴν Ἰθώμην ἀπέστησαν. Λακεδαιμόνιοι δὲ ἄλλα τε μετεπέμποντο συμμαχικὰ ἐπ' αὐτοὺς καὶ Κίμωνα τὸν Μιλτιάδου πρόξενόν σφισιν ὄντα καὶ Ἀθηναίων δύναμιν. ἀφικόμενος δὲ τοὺς Ἀθηναίους ὑποπεῦσαι δοκοῦσιν ὡς τάχα νεωτερίζοντας, καὶ ὑπὸ τῆς ὑποψίας ἀποπέμψασθαι μετ' οὐ πολὺ ἐξ Ἰθώμης. 3. Ἀθηναῖοι δὲ 7 τὴν ἐς αὐτοὺς τῶν Λακεδαιμονίων ὑπόνοιαν συνέντες Ἀργεῖους τε φίλοι δι' αὐτὸ ἐγένοντο καὶ Μεσσηνίων τοῖς ἐν Ἰθώμῃ πολιορκουμένοις ἐκπεσοῦσιν ὑποσπόνδοις ἔδωσαν Ναύπακτον, ἀφελόμενοι Λοκρούς τοὺς πρὸς Αἰτωλία καλουμένους Ὀζόλας. τοῖς δὲ Μεσσηνίοις παρέσχευ ἀπελθεῖν ἐξ Ἰθώμης τοῦ τε χωρίου τὸ ἐχυρόν, καὶ ἅμα Λακεδαιμονίοις προεῖπεν ἡ Πυθία ἢ μὴ εἶναι σφισι δίκην ἀμαρτοῦσιν ἐς τοῦ Διὸς τοῦ Ἰθωμάτα τὸν ἰκέτην.

ὑπόσπουδοι μὲν ἐν Πελοποννήσου τούτων ἕνεκα ἀφεί-
θησαν.

XXV. Ἐπεὶ δὲ ἔσχον τὴν Ναύπακτον, οὐκ ἀπέχρη-
τόν τε αὐτοῖς καὶ χώραν εἰληφέναι παρ' Ἀθηναίων,
ἀλλὰ σφᾶς πόθος εἶχεν ἰσχυρὸς χερσὶ ταῖς αὐτῶν φανή-
ναι λόγον τι κερτημένους ἄξιον. καὶ, ἠπίσταντο γὰρ Οἰ-
νιάδας Ἀκαρνανῶν γῆν τε ἔχοντας ἀγαθὴν καὶ Ἀθη-
ναίους διαφόρους τὸν πάντα ὄντας χρόνου, στρατεύουσιν
ἐπ' αὐτούς. ὄντες δὲ ἀριθμῷ μὲν οὐ πλείους, ἀρετῇ δὲ
καὶ πολὺ ἀμείνουσες ὄντες τῇ σφετέρᾳ νικῶσι, καὶ ἐπο-
2 λιορκοῦν κατακεκλιμένους ἐς τὸ τεῖχος. τὸ δὲ ἐντεῦθεν,
οὐ γὰρ τι τῶν τοῖς ἀνθρώποις εὐρημένων ἐς πολιορκίαν
οἱ Μεσσηνιοὶ παρῆσαν, ἀλλὰ καὶ κλίμακας προστιθέντες
ἐπειρῶντο ὑπερβαίνειν ἐς τὴν πόλιν, καὶ ὑπώρυσσον
κάτωθεν τὸ τεῖχος, μηχανήματά τε, ὅποια ἐνῆν δι' ὀλί-
γου παρασκευάσασθαι, προσαγαγόντες αἰεὶ τι ἤρειπον.
δείσαντες δὲ οἱ ἔνδον μὴ ἀλούσης τῆς πόλεως αὐτοὶ τε
ἀπόλωνται καὶ αἱ γυναῖκες σφίσι καὶ οἱ παῖδες ἐξανδρα-
3 ποδισθῶσιν, εἴλουτο ἀπελθεῖν ὑπόσπουδοι. καὶ ἐνιαυ-
τὸν μὲν μάλιστα οἱ Μεσσηνιοὶ κατέσχον τὴν πόλιν καὶ
ἐνέμοντο τὴν χώραν. 2. τῷ δὲ ἔτει τῷ ὑστέρῳ δύνανται οἱ 340
Ἀκαρνανεὶς ἀπὸ πασῶν συλλέξαντες τῶν πόλεων ἐβου-
λεύοντο ἐπὶ τὴν Ναύπακτον στρατεύειν. καὶ τοῦτο μὲν
ἀπέδοξεν αὐτοῖς, τὴν τε πορείαν ὁρῶσιν, ὅτι ἔσεσθαι δι'
Αἰτωλῶν ἐμελλε πολεμίων αἰεὶ ποτε ὄντων, καὶ ἅμα τοῖς
Ναυπακτίοις κερτησθῆναι τι ναυτικὸν ὑπώπτενον, ὥσπερ
γε καὶ εἶχον. ἐπικρατούντων δὲ ἐκείνων τῆς θαλάσσης
οὐκ ἐνεῖναι κατεργάσασθαι μέγα οὐδὲν στρατῷ πεζῷ.
4 μετεβεβούλευτό τε δὴ σφίσι αὐτίκα καὶ ἐπὶ Μεσση-
νίους τρέπονται τοὺς ἐν Οἰνιάδαϊς. καὶ οἱ μὲν ὡς πολιορ-
κήσοντες παρεσκευάζοντο. οὐ γὰρ ποτε ὑπελάμβανον
ἀνδρας οὕτως ὀλίγους ἐς τοσοῦτον ἀπονοίας ἦξειν ὡς

μαχέσασθαι πρὸς τὴν Ἀκαρνανῶν ἀπάντων στρατιάν. οἱ
δὲ Μεσσηνιοὶ προητοιμασμένοι μὲν καὶ σίτον καὶ τὰ ἄλλα
ἦσαν ὅποια εἰκὸς ἦν, πολιορκίας πειράσασθαι μακροτέ-
ρας ἐλπίζοντες. παρίστατο δὲ σφίσι πρὸ τῆς μελλούσης 5
πολιορκίας ἀγῶνα ἐκ τοῦ φανεροῦ ποιήσασθαι, μηδὲ ὄν-
τας Μεσσηνίους, οἳ μηδὲ Λακεδαιμονίων ἀνδρῶν, τύχη
δὲ ἠλαττώθησαν, καταπεπλήχθαι τὸν ἦκοντα ὄχλον ἐξ
Ἀκαρνανίας. τὸ τε Ἀθηναίων ἐν Μαραθῶνι ἔργον ἀνε-
μιμνήσκοντο, ὡς μυριάδες τριάκοντα ἐφθάρησαν τῶν
Μηδῶν ὑπὸ ἀνδρῶν οὐδὲ ἐς μυρίους ἀριθμὸν. 3. Καθί- 6
σταντό τε δὴ τοῖς Ἀκαρνανῶσιν ἐς ἀγῶνα, καὶ ὁ τρόπος λέ-
γεται τῆς μάχης γενέσθαι τοῖσδε. οἱ μὲν, ἅτε πλήθει
προέχοντες πολὺ, οὐ χαλεπῶς περιέβαλον τοὺς Μεσση-
νίους, πλὴν ὅσον αἱ πύλαι τε ἀπέειργον κατὰ νάτου τοῖς
Μεσσηνίοις γινόμεναι καὶ οἱ ἀπὸ τοῦ τεύχους τοῖς σφετέ-
ροις προθύμως ἀμύνοντες. ταύτη μὲν δὴ μὴ περισχεθῆ-
ναι σφᾶς ἐκάλυε. τὰ δὲ πλευρὰ ἀμφοτέρωθεν ἐκνικλώσαντο
αὐτῶν οἱ Ἀκαρνανεὶς, καὶ ἐσηκόντιζον πανταχόθεν. Οἱ 7
δὲ Μεσσηνιοὶ συνεστραμμένοι μετ' ἀλλήλων, ὅποτε
ἀθρόοι τοῖς Ἀκαρνανῶσιν ἐμπέσοιεν, ἐτάρασσον μὲν τοὺς
κατὰ τοῦτο ἐστηκότας, καὶ ἐφόνευόν τε αὐτῶν καὶ ἐτί-
τρωσκον πολλούς, τελέαν δὲ οὐκ ἐδύναντο ἐργάσασθαι
φυγῆν. ὅπου γὰρ τῆς τάξεως αἰσθῶντο τι οἱ Ἀκαρ-
341 νανεὶς τῆς αὐτῶν ὑπὸ τῶν Μεσσηνίων διασπώμενοι,
κατὰ τοῦτο ἀμύνοντες τοῖς βιαζομένοις αὐτῶν ἀνείργον
τοὺς Μεσσηνίους ἐπικρατούντες τῷ πλήθει. οἱ δὲ ὅποτε 8
ἀνακοπεῖεν, κατ' ἄλλο αὐθις πειρῶμενοι διακόψαι τὴν
Ἀκαρνανῶν φάλαγγα τὸ αὐτὸ ἂν ἐπασχον. ὅτῳ μὲν προσ-
βάλλοιεν, διέσειόν τε καὶ τροπὴν ἐπὶ βραχὺ ἐποίουν,
ἐπιρροούντων δὲ αὐθις κατὰ τοῦτο σπουδῆ τῶν Ἀκαρνα-
νῶν ἀπετρέποντο ἄκοντες. 4. Γενομένου δὲ ἰσορροποῦ
τοῦ ἀγῶνος ἄχρι ἑσπέρας, καὶ Ἀκαρνανῶσιν ὑπὸ τὴν ἐπι-
PAUSAN. I. 21

οὔσαν νύκτα ἐπελθούσης δυνάμεως ἀπὸ τῶν πόλεων,
 9 οὔτω τοῖς Μεσσηνίοις περιεστῆκει πολιορκία. καὶ ἀλῶ-
 ναι μὲν κατὰ κράτος τὸ τείχος ἢ υπερβάντων τῶν Ἀκαρ-
 νάων ἢ καὶ ἀπολιπεῖν βιασθεῖσιν αὐτοῖς τὴν φρουρὰν
 δέος ἦν οὐδέν· τὰ δὲ ἐπιτήδειά σφισι πάντα ὁμοίως
 ὀργῶν μῆνι ἐξανήλωτο. ἐς μὲν τοὺς Ἀκαρναῖνας ἐχρῶντο
 ἀπὸ τοῦ τείχους χλευασία μὴ σφᾶς τὰ σιτία προδοῦναι
 10 ποτε ἂν μῆδὲ ἐς ἔτος δέκατον πολιορκουμένους· αὐτοὶ δὲ
 περὶ ὕπνου πρῶτον ἐξεληθόντες ἐκ τῶν Οἰνιαδῶν, καὶ γε-
 νομένης τοῦ δρασμοῦ σφῶν ἀφικέσθαι, περὶ τριακοσίους
 ἐς μάχην ἀναγκασθέντες ἀφικέσθαι, περὶ τριακοσίους
 μὲν ἀποβάλλουσι, καὶ πλείονας ἔτι αὐτοὶ τῶν ἐναντίων
 κατεργάζονται, τὸ δὲ πολὺ αὐτῶν διεκπίπτουσι διὰ τῶν
 Ἀκαρναίων, καὶ ἐπιλαμβανόμενοι τῆς Αἰτωλῶν ἐχόντων
 σφίσιν ἐπιτηδείως ἐς τὴν Ναύπακτον ἀνασῶζονται.

XXVI. Τὸ δὲ ἀπὸ τούτου τὸν τε ἄλλον χρόνον ἐνέ-
 κειτό σφισι τὸ ἐς Λακεδαιμονίους μῖσος, καὶ τὴν ἐχθρὰν
 ἐς αὐτοὺς μάλιστα ἐπεδείξαντο ἐπὶ τοῦ γενομένου Πελο-
 ποννησίους πρὸς Ἀθηναίους πολέμου· τὴν τε γὰρ Ναύ-
 πακτον ὀρηγήριον ἐπὶ τῇ Πελοποννήσῳ παρείχοντο, καὶ
 τοὺς ἐν τῇ Σφακτηρίᾳ Σπαρτιατῶν ἀποληφθέντας Μεσ-
 σηνίων σφενδονῆται τῶν ἐκ Ναυπάκτου συνεξείλον.
 22. ἐπεὶ δὲ τὸ πταῖσμα ἐγένετο τὸ Ἀθηναίων ἐν Αἰγὸς πο-
 ταμοῖς, οὔτω καὶ ἐκ Ναυπάκτου τοὺς Μεσσηνίους ἐκ-
 βάλλουσι οἱ Λακεδαιμόνιοι ναυσὶν ἐπικρατοῦντες, οἱ ἐς 342
 Σικελίαν τε παρὰ τοὺς συγγενεῖς καὶ ἐς Ῥήγιον ἐστάλη-
 σαν, τὸ πλείστον δὲ αὐτῶν ἐς τε Λιβύην ἀφίκετο καὶ Λι-
 βύης ἐς Εὐεσπερίτας· οἱ γὰρ Εὐεσπερίται πολέμῳ κακω-
 θέντες ὑπὸ βαρβάρων προσοίκων πάντα τινὰ Ἑλληνα
 ἐπεκαλοῦντο σύνοικον. ἐς τούτους τῶν Μεσσηνίων τὸ
 πολὺ ἀπεχώρησεν· ἡγεμῶν δὲ σφισιν ἦν Κόμων, ὃς καὶ
 περὶ τὴν Σφακτηρίαν ἐστρατήγησεν αὐτοῖς.

3. Ἐνιαυτῷ δὲ πρότερον ἢ κατορθῶσαι Θηβαίους τὰ 3
 ἐν Λεύκτροις, προσήμειναν ὁ δαίμων Μεσσηνίους τὴν
 ἐς Πελοπόννησον κάθοδον. τοῦτο μὲν γὰρ ἐν Μεσσήνῃ
 τῇ πρὸς τῷ πορθμῷ τὸν ἱερέα τοῦ Ἡρακλέους λέγουσιν
 ὄνειρατος ἰδεῖν ὄψιν· τὸν Ἡρακλέα ἐδοξε κληθῆναι τὸν
 Μάντικλον ἐπὶ ξενίᾳ ἐς Ἰθάμην ὑπὸ τοῦ Διός. τοῦτο δὲ
 ἐν Εὐεσπερίταις Κόμων συγγενέσθαι νεκρῷ τῇ μητρὶ
 ἐδόκει, συγγενομένου δέ, αὐθίς οἱ τὴν μητέρα ἀναβιῶ-
 ναι. καὶ ὁ μὲν ἐπήλυξεν Ἀθηναίων δυνηθέντων ναυ-
 τικῷ κάθοδον ἔσεσθαι σφισιν ἐς Ναύπακτον· τὸ δὲ ἄρα
 ἐδήλου τὸ ὄνειρον ἀνασῶσεσθαι Μεσσήνην. Ἐγένετό τε 4
 οὐ μετὰ πολὺ ἐν Λεύκτροις Λακεδαιμονίων τὸ ἀτύχημα
 ὀφειλόμενον ἐκ παλαιοῦ· Ἀριστοδήμῳ γὰρ τῷ βασιλευ-
 σαντι Μεσσηνίων ἐπὶ τελευτῇ τοῦ χρησμοῦ τοῦ δοθέν-
 τος ἐστίν

ἔρδ' ὄπηρ τὸ χρεῶν· ἄτη δ' ἄλλοισι πρὸ ἄλλων·
 ὡς ἐν μὲν τῷ παρόντι ἐκεῖνον δέον καὶ Μεσσηνίους κα-
 κῶς προᾶξει, χρόνῳ δὲ ὕστερον καὶ Λακεδαίμονα ἐπιλη-
 φομένης τῆς ἄτης. 4. Τότε δὲ ἐν Λεύκτροις οἱ Θηβαῖοι 5
 νευικηκότες ἀγγέλους ἐς Ἰταλίαν τε καὶ Σικελίαν καὶ πα-
 ρὰ τοὺς Εὐεσπερίτας ἀπέστελλον, ἐκ τε τῆς ἄλης, εἰ πού-
 τις Μεσσηνίων εἶη, πανταχόθεν ἀνεκάλουν ἐς Πελοπόν-
 νησον. οἱ δὲ θᾶσσον ἢ ὡς ἂν τις ἤλπισε συνελέχθησαν
 343 γῆς τε τῆς πατρίδος πόθῳ καὶ διὰ τὸ ἐς Λακεδαιμονίους
 μῖσος παραμείναν αἰεὶ σφισιν. 5. Ἐπαμεινώνδα δὲ οὔτε 6
 ἄλλως ἐφαίνετο ῥᾶδια ἀξιόμαχον πόλιν ἐποικίσει Λακε-
 δαιμονίοις, οὔτε ὅπου κρή κτίσει τῆς χώρας ἐξευρίσκειν·
 τὴν γὰρ Ἀνδανίαν οἱ Μεσσήνιοι καὶ Οἰχαλίαν οὐκ ἔφα-
 σαν ἀνοικιεῖν, ὅτι αἱ συμφοραὶ σφισιν ἐγεγόνεσαν ἐν-
 ταῦθα οἰκοῦσιν. ἀποροῦντι οὖν αὐτῷ πρεσβύτην ἄνδρα,
 ἱεροφάντη μάλιστα εἰκασμένου, νύκτωρ φασὶν ἐπιστάντα
 εἰπεῖν· σοὶ μὲν δῶρᾳ ἐστὶ παρ' ἐμοῦ κρατεῖν ὄτῳ ἂν μεθ'
 21*

ὄπλων ἐπέρχη· καὶ ἦν ἐξ ἀνθρώπων γένη, ἐγὼ σε ὦ Θη-
βαῖε ποιήσω μὴ ποτε ἀνώνυμον μηδὲ ἄδοξον γενέσθαι.
σύ δὲ Μεσσηνίοις γῆν τε πατρίδα καὶ πόλεις ἀπόδος,
ἐπειδὴ καὶ τὸ μῆνιμα ἤδη σφίσι πέπανται τὸ Διοσκού-
7 ρων. 6. Ἐπαμεινώνδα μὲν ταῦτα ἔλεγεν, Ἐπιτέλει δὲ τῷ
Αἰσχίνου τάδε ἐμήνυε· στρατηγεῖν δὲ αὐτὸν οἱ Ἀργεῖοι
τὸν Ἐπιτέλην καὶ Μεσσήνην ἀνοικίξιν ἤρηντο. τοῦτον
οὖν τὸν ἄνδρα ἐκέλευεν ὁ ὄνειρος, ἔνθα ἂν τῆς Ἰθώμης
εὖρη πεφυκκυῖαν σμίλακα καὶ μυρσίνην, τὸ μέσον ὀρύ-
ξαντα αὐτῶν ἀνασῶσαι τὴν γραῦν· κάμνειν γὰρ ἐν τῷ
χαλκῷ καθειρογμένην θαλάμῳ καὶ ἤδη λιποψυχεῖν αὐτήν.
Ὁ δὲ Ἐπιτέλης, ὡς ἐπελάμβανεν ἡμέρα παραγενόμενος
ἐς τὸ εἰρημένον χωρίον ἐπέτυχεν ὀρύσσων ὑδρία χαλκῆ,
8 καὶ αὐτίκα παρὰ τὸν Ἐπαμεινώνδαν κομίσας τὸ τε ἐνύ-
πνιου ἐξηγεῖτο, καὶ αὐτὸν ἐκείνου τὸ πᾶμα ἀφελόντα
ἐκέλευεν ὁ τι ἐνείη σκοπεῖσθαι. ὁ δὲ θύσας καὶ εὐξάμε-
νος τῷ πεφνηότι ὄνειρατι ἤνοιγε τὴν ὑδρίαν, ἀνοίξας δὲ
εὔρε κασσίτερον ἐληλασμένον ἐς τὸ λεπτότατον· ἐπι-
λικτο δὲ ὡσπερ τὰ βιβλία. ἐνταῦθα τῶν μεγάλων Θεῶν 344
ἐγγράπτο ἡ τελετή, καὶ τοῦτο ἦν ἡ παρακαταθήκη τοῦ
Ἀριστομένους. τοῦτον τὸν ἐπελθόντα τῷ Ἐπιτέλει καὶ
Ἐπαμεινώνδα καθεύδουσι Κανύκωνα εἶναι λέγουσιν, ὃς
ἀφίκετο ἐξ Ἀθηνῶν ἐς Ἀνδανίαν παρὰ Μεσσήνην τὴν
Τριόπα.

XXVII. Τὸ δὲ τῶν Τυνδάρεω παίδων μῆνιμα ἐς τοὺς
Μεσσηνίους ἤρξατο μὲν πρὸ τῆς ἐν Στενυκλήρῳ μάχης,
γενέσθαι δὲ αὐτὸ δι' αἰτίαν τοιάνδε εἰκάξω. μερικάια
ῥαῖα ἐξ Ἀνδανίας, Πάνορμος καὶ Γώνιππος, τὰ τε ἄλλα
οἰκείως εἶχον ἀλλήλοις καὶ κοινὰς ἐπὶ τὰς μάχας ἐξόδους
2 καὶ καταδρομὰς ἐποιοῦντο ἐς τὴν Λακωνικήν. Λακεδαι-
μονίαν δὲ ἐπὶ στρατοπέδον Διοσκούροισι ἐορτήν ἀρόντων
καὶ ἤδη πρὸς πότον καὶ παιδιὰς τετραμμένων μετὰ τὸ

ἄριστον, ὁ Γώνιππος καὶ ὁ Πάνορμος χιτῶνας λευκοὺς
καὶ χλαμύδας πορφυρᾶς ἐνδύντες, ἐπὶ τε ἵππων τῶν καλ-
λίστων ὀχούμενοι καὶ ἐπὶ ταῖς κεφαλαῖς πέλους, ἐν δὲ
ταῖς χερσὶ δόρατα ἔχοντες, ἐπιφαίνονται Λακεδαιμονίοις.
οἱ δὲ ὡς εἶδον, προσεκύνουν τε καὶ εὐχοντο, ἀφίχθαι 3
δοκοῦντες σφίσι αὐτοὺς ἐς τὴν θυσίαν τοὺς Διοσκού-
ρους. οἱ νεανίσκοι δὲ ὡς ἄπαξ ἀνεμίχθησαν, διεξήλα-
νον διὰ πάντων παίοντες τοῖς δόρασι, καὶ ἤδη κειμένων
πολλῶν ἀποχωροῦσιν ἐς Ἀνδανίαν, καθυβρίσαντες τῶν
Διοσκούρων τῇ θυσίᾳ. τοῦτο ἐμοὶ δοκεῖν προήγαγε τοὺς
Διοσκούρους ἐς τὸ ἔχθος τὸ Μεσσηνίων. τότε δέ, ὡς ἐδή-
λου τῷ Ἐπαμεινώνδα τὸ ὄνειρον, οὐκ ἦν ἔτι τοῖς Διο-
σκούροισι ἀκούσιος τῶν Μεσσηνίων ἡ κἀθοδος. 2. Μά- 4
λιστα δὲ τὸν Ἐπαμεινώνδαν ἐς τὸν οἰκισμὸν οἱ Βάκιδος
ἐνήγον χρησμοί. Βάκιδι γὰρ μανέντι ἐκ Νυμφῶν ἐς ἄλ-
λους τέ ἐστιν Ἑλλήνων καὶ ἐς τὴν Μεσσηνίων κἀθοδον
προειρημένα·

Καὶ τότε δὴ Σπάρτης μὲν ἀπ' ἀγλαῶν ἄνθος ὀλεῖται,
Μεσσήνη δ' αὐτίς οἰκήσεται ἤματα πάντα.

345 ἐγὼ δὲ καὶ περὶ τῆς Εἰρας, ὅντινα ἀλώσοιτο τρόπον,
Βάκιν ἐφώρασα εἰρηκότα· καὶ οἱ καὶ τότε ἐστὶ τῶν
χρησμῶν,

οἱ τ' ἀπὸ Μεσσήνης πατάγω κρουνοὺς τε δαμείσης.

Ὡς δὲ ἡ τελετή σφίσι ἀνεύρητο, ταύτην μὲν ὅσοι τοῦ 5
γένους τῶν ἱερέων ἦσαν κατετίθεντο ἐς βίβλους· 3. Ἐπα-
μεινώνδας δέ, ὡς οἱ τὸ χωρίον, ἔνθα νῦν ἔχουσιν οἱ Μεσ-
σήνιοι τὴν πόλιν, μάλιστα ἐς οἰκισμὸν ἐφαίνετο ἐπιτή-
δειον, ἐκέλευεν ἀνασκοπεῖσθαι τοῖς μάντεσιν εἰ βουλή-
σεται ταύτη καὶ τὰ τῶν θεῶν ἐπιχωρῆσαι. φάμενων δὲ
καὶ τούτων εἶναι τὰ ἱερὰ αἴσια, οὕτω παρεσκευάζετο ἐς
τὸν οἰκισμὸν, λίθους τε ἄγεσθαι κελεύων καὶ ἄνδρας
μεταπεμπόμενος, οἷς τέχνη στενωποὺς κατατέμενσθαι

καὶ οἰκίας καὶ ἱερὰ οἰκοδομεῖσθαι καὶ τείχη περιβάλλε-
 6 σθαι. 4. ὡς δὲ ἐγεγόνει τὰ πάντα ἐν ἐτολίμῳ, τὸ ἐντεῦ-
 θεν, ἱερεῖα γὰρ παρεῖχον οἱ Ἀρκάδες, αὐτὸς μὲν Ἐπα-
 μεινώδας καὶ οἱ Θηβαῖοι Διονύσιον καὶ Ἀπόλλωνι ἔθνον
 Ἰσμηνίῳ τὸν νομιζόμενον τρόπον, Ἀργεῖοι δὲ τῆ τε Ἥρα
 τῆ Ἀργεῖα καὶ Νεμεῖω Διί, Μεσσήνιοι δὲ Διί τε Ἰθω-
 μάτῃ καὶ Διοσκούροις, οἱ δὲ σφισιν ἱερεῖς Θεαῖς ταῖς με-
 γάλαις καὶ Καύκωνι. ἐπεκαλοῦντο δὲ ἐν κοινῷ καὶ ἠρωᾶς
 σφισιν ἐπανήκειν συνοίκους, Μεσσήνην μὲν τὴν Τριόπα
 μάλιστα, ἐπὶ ταύτῃ δὲ Εὐρύτου καὶ Ἀφαρέα τε καὶ τοὺς
 παῖδας, παρὰ δὲ Ἡρακλειδῶν Κρεσφόντην τε καὶ Ἀλκυ-
 7 τον· πλείστη δὲ καὶ παρὰ πάντων ἀνάκλησις ἐγένετο
 Ἀριστομένους. καὶ τὴν μὲν τότε ἡμέραν πρὸς θυσίαις τε
 καὶ εὐχαῖς ἦσαν, ταῖς δὲ ἐφεξῆς τοῦ τείχους τὸν περιβό-
 λον ἤγειρον καὶ ἐντὸς οἰκίας καὶ τὰ ἱερὰ ἐποιοῦντο. εἰρ-
 γάζοντο δὲ καὶ ὑπὸ μουσικῆς ἄλλης μὲν οὐδεμιᾶς, αὐλῶν
 δὲ Βοιωτῶν καὶ Ἀργείων· τὰ τε Σακάδα καὶ Προνόμου
 μέλη τότε δὴ προήχθη μάλιστα ἐς ἄμιλλαν. αὐτῇ μὲν δὴ 346
 τῇ πόλει Μεσσήνην ἔθεντο ὄνομα, ἀνῶκιζον δὲ καὶ ἄλλα
 8 πολίσματα. Ναυπλιεῖς δὲ ἐκ Μοθίωνης οὐκ ἀνέστησαν·
 κατὰ χώραν δὲ καὶ Ἀσινάτους μένειν εἶασαν, τούτοις μὲν
 καὶ εὐεργεσίαν ἀπομνημονεύοντες, πολεμῆσαι μετὰ Λα-
 κεδαιμονίων πρὸς σφᾶς οὐ θελήσασιν. Ναυπλιεῖς δὲ κατ-
 ιοῦσιν ἐς Πελοπόννησον Μεσσηνίοις τε δῶρα ἤγαγον
 ὅποια εἶχον, καὶ ἅμα μὲν ὑπὲρ καθόδου τῆς ἐκείνων
 συνεχέειν ἐς τὸ θεῖον ταῖς εὐχαῖς, ἅμα δὲ ὑπὲρ σωτηρίας
 τῆς σφετέρας δεήσεσιν ἐς ἐκείνους ἐχρῶντο.
 9 5. Κατῆλθον δὲ ἐς Πελοπόννησον οἱ Μεσσήνιοι καὶ
 ἀνεσώσαντο τὴν αὐτῶν ἑπτὰ καὶ ὀγδοήκοντα καὶ διακο-
 σίοις ἔτεσιν ὕστερον μετὰ Εἰρας ἄλωσιν, Δυσκινήτου
 μὲν Ἀθήνησιν ἄρχοντος, τρίτῳ δὲ ἔτει τῆς δευτέρας καὶ
 ἑκατοστῆς Ὀλυμπιάδος, ἦν Λάμων Θούριος τὸ δεύτερον

ἐνίκα. Οὐκ ὀλίγος μὲν οὖν ὁ χρόνος καὶ Πλαταιεῦσιν
 ἐγένετο, ἐφ' ὅσον καὶ ἐκείνοι τὴν αὐτῶν ἐφευγον, καὶ
 Ἀγέλοισι, ἦνίκα ἄκησαν Ἀδραμύτιον ἐκβληθέντες ἐκ τῆς
 σφετέρας ὑπὸ Ἀθηναίων. [καὶ] Ὀρχομένοι δὲ οἱ Μι- 10
 νύαι μετὰ τὴν μάχην τὴν ἐν Λεύκτροις ἐκπεσόντες ὑπὸ
 Θηβαίων ἐξ Ὀρχομενοῦ κατήχθησαν ἐς Βοιωτίαν ὑπὸ
 Φιλίππου τοῦ Ἀμύντου, καὶ οὗτοι καὶ οἱ Πλαταιεῖς. Θη-
 βαίων δὲ αὐτῶν ἐρημάσαντος Ἀλεξάνδρου τὴν πόλιν,
 αὐτῆς ἔτεσιν οὐ πολλοῖς ὕστερον Κάσσανδρος Ἀντιπά-
 τρου τὰς Θήβας ἐκτίσεν. φαίνεται μὲν δὴ τῶν κατε-
 λεγμένων ἐπὶ μακρότατον ἢ Πλαταικῆ φυγῆ συμβᾶσα,
 οὐ μέντοι περαιτέρω γένηται ἐπὶ δύο ἐγένετο οὐδ' αὐτῇ γε-
 νεάς. Μεσσήνιοι δὲ ἐκτὸς Πελοποννήσου τριακόσια ἔτη 11
 μάλιστα ἠλῶντο, ἐν οἷς οὔτε ἐθῶν εἰσὶ δῆλοι παραλύσαν-
 347 τές τι τῶν οἰκοθεν, οὔτε τὴν διάλεκτον τὴν Λαορῖδα
 μετεδιδάχθησαν, ἀλλὰ καὶ ἐς ἡμᾶς ἔτι τὸ ἀκριβὲς αὐτῆς
 Πελοποννησίων μάλιστα ἐφύλασσαν.

XXVIII. Κατελθοῦσι δὲ αὐτοῖς κατ' ἀρχάς μὲν ἀπὸ
 Λακεδαιμονίων δεινὸν ἦν οὐδέν· κατεχόμενοι γὰρ οἱ
 Λακεδαιμόνιοι φόβῳ τῶν Θηβαίων Μεσσηνίας τε ἠνεί-
 χοντο ἐποικιζομένης καὶ Ἀρκάδων ἐς μίαν ἠθροισμένων
 πόλιν. ὡς δὲ ὁ πόλεμος ὁ Φωκικός, καλούμενος δὲ ὁ αὐ-
 τὸς [οὗτος] καὶ ἱερός, ἀπήγαγεν ἐκ Πελοποννήσου Θη-
 βαίους, ἀνεθάρρησάν τε οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ τῶν Μεσ-
 σηνίων οὐκέτι ἐδύναντο ἀπέχεσθαι. 2. Μεσσήνιοι δὲ 2
 αὐτοῖ τε μετὰ Ἀργείων καὶ Ἀρκάδων ἀντείχον τῷ πολέ-
 μῳ, καὶ Ἀθηναίων ἀμύναι σφισιν ἐδεήθησαν· οἱ δὲ ἐς
 μὲν τὴν Λακωνικὴν οὔποτε μετὰ ἐκείνων ἐσβαλεῖν ἐφα-
 σαν, ἀρχόντων δὲ Λακεδαιμονίων πολέμου καὶ ἐπιστρα-
 τευόντων τῇ Μεσσηνίᾳ παρέσεσθαι καὶ αὐτοῖ σφισιν
 ἐπηγγέλλοντο. τέλος δὲ οἱ Μεσσήνιοι Φιλίππῳ σύμμαχοι
 τῷ Ἀμύντῳ καὶ Μακεδόσιν ἐγένοντο, καὶ τοῦτο σφᾶς

λέγουσιν ἀποκαλύσαι τοῦ συμβάντος τοῖς Ἑλλησιν ἀγῶ-
 νος ἐν Χαιρωνείᾳ μὴ μετασχεῖν· οὐ μὴν οὐδὲ τοῖς Ἑλλη-
 3 σιν ἐναντία θέσθαι τὰ ὄπλα ἠθέλησαν. Ἀλεξάνδρου δὲ
 ἀποθάνοντος καὶ τῶν Ἑλλήνων πόλεμον δεύτερον τότε
 ἀνηρημένον πρὸς Μακεδόνας, μετέσχον καὶ οἱ Μεσσή-
 νιοι τοῦ πολέμου, καθὰ καὶ πρότερον ἐδήλωσα ἐν τῇ Ἀτ-
 θίδι συγγραφῇ. Γαλάταις δὲ μεθ' Ἑλλήνων οὐκ ἐμαχέ- 348
 σαντο, Κλεωνύμου καὶ Λακεδαιμονίων σπείσασθαι σπον-
 δὰς σφισιν οὐ θελησάντων.

4 3. Οὐ πολλῶν δὲ ὕστερον ἔσχον Ἥλιον Μεσσήνιοι,
 σοφία τε ὁμοῦ χρησάμενοι καὶ τολμηματι. Ἥλειοι γὰρ τὰ
 μὲν παλαιότατα εὐνομάτατο Πελοποννησίων ἦσαν· Φι-
 λίππου δὲ τοῦ Ἀμύντου τὰ τε ἄλλα ὁπόσα εἴρηται κα-
 κουργήσαντος τὴν Ἑλλάδα, καὶ Ἥλειων τοὺς δυνατοὺς
 διαφθεῖραντος χρήμασι, στασιάζουσι πρῶτον τότε Ἥλειοι
 5 καὶ ἐς ὄπλα, ὡς λέγουσι, χωροῦσι. τὸ δὲ ἀπὸ τούτου
 ῥᾶον ἔτι ἐμελλον ἀπεχθῆσθαι πρὸς ἀλλήλους, οἷς γε
 καὶ Λακεδαιμονίων ἕνεκα διέστη τὰ βουλευματα καὶ ἐς
 ἔμφυλον προήλθον πόλεμον. Πυνθανόμενοι δὲ ταῦτα οἱ
 Λακεδαιμόνιοι παρεσκευάζοντο ὡς Ἥλειων τοῖς φρο-
 νοῦσι τὰ σφέτερα ἀμνυοῦντες. καὶ οἱ μὲν κατὰ τέλος τε
 ἐτάσσοντο καὶ διενέμοντο ἐς τοὺς λόχους· τῶν δὲ Μεσ-
 σηνίων λογάδες χίλιοι φθάνουσιν ἀφικόμενοι πρὸς τὴν
 6 Ἥλιον, σημεῖα ἐπὶ ταῖς ἀσπίσι Λακωνικὰ ἔχοντες. ὡς δὲ
 τὰς ἀσπίδας ἐθεάσαντο ὅσοι τοῖς Σπαρτιάταις εὖνοι τῶν
 Ἥλειων ἦσαν, συμμαχίαν τε ἀφ᾽ ἑαυτῶν σφισιν ἤλπισαν καὶ
 τοὺς ἄνδρας ἐδέχοντο ἐς τὸ τεῖχος. ἐσελθόντες δὲ τρόπον
 οἱ Μεσσήνιοι τὸν εἰρημένον τοὺς τὰ Λακεδαιμονίων φρο-
 νοῦντας ἐδίωξαν, καὶ ἐπιτρέπουσι τοῖς στασιώταις τοῖς
 7 αὐτῶν τὴν πόλιν. 4. Ἔστι μὲν δὴ τὸ σόφισμα Ὀμήρου,
 φαίνονται δὲ αὐτὸ ἐν δέοντι μιμησάμενοι καὶ οἱ Μεσσή-
 νιοι, ἐπεὶ Πάτροκλόν γε ἐποίησεν ἐν Ἰλιάδι Ὀμηρος 349

Ἀχιλλέως τὰ ὄπλα ἐνδύντα, καὶ ἐγγενέσθαι τε ἔφη τοῖς
 βαρβάροις δόξαν ὡς Ἀχιλλεὺς ἐπλοῖ, καὶ τοὺς προτεταγ-
 μένους αὐτῶν ταραχθῆναι. εὔρηται δὲ καὶ ἄλλα Ὀμήρου
 στρατηγήματα, δύο τε παρὰ τῶν Ἑλλήνων κατασκόπους
 ἐν τῇ νυκτὶ ἀνθ' ἐνὸς ἐς τοὺς Τρῶας ἀφικέσθαι, καὶ ἄν-
 δρα ὕστερον λόφῳ μὲν αὐτόμολον, ἔργῳ δὲ τὰ ἀπόρρητα
 πολυπραγμονήσοντα ἐς τὸ Ἴλιον ἐσελθεῖν. ἔτι δὲ τοὺς 8
 διὰ νεότητα ἐν τοῖς Τρῶσιν ἢ γῆρας οὐχ ὠραίους μάχε-
 σθαι, τούτους μὲν τὸ τεῖχος φρουρεῖν ἔταξε τῶν ἐν ἡλικίᾳ
 τοῖς Ἑλλησιν ἐπηλυσιμένων· Ἑλλήνων δὲ οἱ τὰ τραύ-
 ματα ἔχοντες ὀπλίξουσιν αὐτῶν τὸ μάχιμον, ἵνα μηδὲ αὐ-
 τοὶ παντάπασι ἀγοῖεν. τὰ Ὀμήρου μὲν οὖν ὠφέλιμα
 ἐγένετο ἐς ἅπαντα ἀνθρώποις.

XXIX. Μετὰ δὲ οὐ πολὺν χρόνον τοῦ ἔργου τοῦ
 πρὸς Ἥλιδι Μακεδόνες καὶ Δημήτριος ὁ Φιλίππου τοῦ
 Δημητρίου Μεσσήνην καταλαμβάνουσι. τὰ μὲν δὴ πολλὰ
 ἐς τε αὐτὸν Φίλιππον καὶ τὰ ἐς Δημήτριον τὸν Φιλίπ-
 που τολμηθέντα ἐκ Περσέως ἐν τοῖς Σικυωνίοις ἔγραψα
 ἤδη λόγοις· τὰ δὲ ἐς τὴν κατάληψιν τὴν Μεσσήνης ἔσχεν
 οὕτω. Χρημάτων ἐσπανίζετο Φίλιππος, καί, ἔδει γὰρ 2
 πάντως οἱ γενέσθαι χρήματα, ἀποστέλλει Δημήτριον
 ναυσὶν ἐς Πελοπόννησον. Δημήτριος δὲ κατήγετό που
 τῆς Ἀργείας ἐς λιμένα τῶν ἐρημοτέρων· αὐτίκα δὲ ὡς
 350 εἶχε διὰ τῶν ἐπιτομωτάτων τῆς χώρας τὴν στρατιάν ἤγεν
 ἐπὶ Μεσσήνης. προτάξας δὲ ὅσον ἦν τῶν τε ὀπλων τῇ
 σκευῇ κούφον καὶ τῆς ἐς τὴν Ἰθάμην εἶχεν ὁδοῦ οὐκ
 ἀπείρωτος, λανθάνει περὶ ὄρθρον μάλιστα ὑπερβάς τὸ τεῖ-
 χος, καθὸ τῆς τε πόλεως μεταξὺ ἦν καὶ ἄκρος τῆς Ἰθά-
 μης. ὡς δὲ ἡμέρα τε ἐπέσχε καὶ ἦδη τοῖς ἔνδον αἰσθησις 3
 ἐγεγόνει τοῦ κατειληφότες κινδύνου, τὸ μὲν πρῶτον
 αὐτοὺς ἐσήλθεν ὑπόνοια ὡς οἱ Λακεδαιμόνιοι σὺν ὀπλοῖς
 παρέλθοιεν αὐτῶν ἐς τὴν πόλιν, ὥστε καὶ ὠρμησαν ἐπ'

αὐτοὺς ἀφειδέστερον διὰ τὸ μῖσος τὸ ἐξ ἀρχῆς. Ἐπεὶ δὲ ἐκ τε τῶν ὄπλων καὶ τῆς φωνῆς Μακεδόνας καὶ Δημήτριον τὸν Φιλίππου γνωρίζουσιν ὄντας, δειμα ἰσχυρὸν παρέστη σφίσι λογιζομένοις τὴν τε ἐς τὰ πολεμικὰ τῶν Μακεδόνων μελέτην καὶ τύχην ἢ πρὸς ἅπαντας ἐώρων 4 χρωμένους αὐτούς. ὅμως δὲ τοῦ τε παρόντος κακοῦ τὸ μέγεθος ἐδίδασκεν ἀνδρίαν τινὰ καὶ πέρα τοῦ δυνατοῦ γίνεσθαι, καὶ ἅμα τὰ ἀμείνω παρίστατο αὐτοῖς ἐλπίζειν· οὐ γὰρ δὴ ἄνευ θεοῦ διὰ τοσούτου σφίσις ὑπάρξει τὴν ἐς Πελοπόννησον κάθοδον. Οἱ τε οὖν ἐκ τῆς πόλεως Μεσσηνιοὶ θυμῷ παντὶ ἐς τοὺς Μακεδόνας ἐχώρουν, καὶ οἱ φρουροῦντες τὴν ἀκρόπολιν ἐπέκειντο ἐξ ὑπερδεξίω. 5 ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ Μακεδόνες ὑπὸ τε ἀρετῆς καὶ ἐμπειρίας τὸ κατ' ἀρχὰς ἠμύνοντο ἐρρωμένως· ἅτε δὲ ὁδοιπορία προαπειρηγότες, καὶ ὁμοῦ τῶν τε ἀνδρῶν σφίσις ἐγκειμένων καὶ ὑπὸ τῶν γυναικῶν κεράμφω καὶ λίθοις βαλλόμενοι, σὺν οὐδενὶ ἔφρευγον κόσμῳ. καὶ τὸ μὲν πολὺ αὐτῶν ἀπώλετο ὠθούμενοι κατὰ τῶν κρημνῶν, ἀπότημος γὰρ δὴ ταύτη μάλιστ' ἐστίν ἡ Ἰθώμη, ὀλίγοι δὲ τινες καὶ ῥίψαντες τὰ ὄπλα ἀπεσώθησαν.

6 2. Ἐς δὲ τὸ συνέδριον οἱ Μεσσηνιοὶ τὸ Ἀχαιῶν ἐπὶ τῷδε οὐ μοι δοκοῦσιν ἐσελθεῖν κατ' ἀρχὰς. Λακεδαιμονίοις ἀντεπάγγελτοι βοηθήσοντες ἀφίκοντο ὑπὸ Πύρρου τοῦ Αἰακίδου πολεμουμένοις, καὶ σφίσις ἀπὸ τῆς εὐεργ- 351 γείας ταύτης ἤδη τὰ ἐκ τῆς Σπάρτης εἰρηνικώτερα ὑπῆρχεν. οὐκ οὖν ἀνακινῆσαι τὸ ἐχθὸς ἐβούλοντο ἐς τὸ συνέδριον συγχωρήσαντες, οἱ Λακεδαιμονίων μάλιστ' 7 πολέμοι ἐν τοῦ φανεροῦ καθεστήμεσαν. Ὁ δὲ οὐ λέληθεν ἐμέ, οὐδὲ Μεσσηνίους ἐλελήθει δήπου, καὶ μὴ συντελοῦσιν αὐτοῖς ἐς τὸ συνέδριον ὡς ἐπὶ Λακεδαιμονίους τὰ Ἀχαιῶν ὑπάρχοι· ἐν γὰρ δὴ τοῖς Ἀχαιοῖς καὶ Ἀργεῖοι καὶ τὸ Ἀρκαδικὸν οὐκ ἐλαχίστη μοῖρα ἦσαν. ἀνὰ χρόνον

μέντοι προσεχώρησαν ἐς τὸ Ἀχαικόν. 3. οὐ πολλῶ δὲ ὕστερον Κλεομένης ὁ Λεωνίδου τοῦ Κλεωνύμου Μεγάλην πόλιν εἶλεν Ἀρκάδων ἐν σπονδαῖς. τῶν δὲ οἱ κατα- 8 ληφθέντες οἱ μὲν ἀπάλοντο ὑπὸ τὴν ἄλωσιν, Φιλοποίμενα δὲ τὸν Κραύγιδος καὶ ὅσοι μετὰ Φιλοπόλιμος ἀπεχώρησαν, γενέσθαι δὲ τῶν Μεγαλοπολιτῶν τὸ διαφυγόν καὶ ὑπὲρ τὰς δύο μοῖρας λέγουσι, τούτους ὑπεδέξαντο οἱ Μεσσηνιοὶ τῶν τε ἀρχαίων ἔργων ἔνεκα, ὅποσα ἐπὶ Ἀριστομένους ὑπῆρχετο Ἀρκάσι, καὶ ὕστερον ἐπὶ τοῦ οἰκισμοῦ τοῦ Μεσσηνίας, ἀποδιδόντες σφίσι τὴν ὁμοίαν. Πέφυκε δὲ ἄρα ὡς ἐπίπαν μεταπίπτειν τὰ ἀνθρώπινα, εἰ 9 δὴ Μεσσηνίους Ἀρκάδας τε ἀντισῶσαι καὶ τὸ ἀδοκητότερον ἐτι ἐλεῖν Σπάρτην ὁ δαίμων ἔδωκεν. Κλεομένη γὰρ περὶ Σελλασίαν ἐμαχέσαντο ἐναντία, καὶ τὴν Σπάρτην Ἀράτω καὶ Ἀχαιοῖς συγκαθεῖλον. 4. Λακεδαιμονίοις δὲ 10 ἀπηλλαγμένοις Κλεομένους ἐπανίσταται τύραννος Μαχαρίδας· ἐκείνου δὲ ἀποθανόντος Νάβις ἀνέφω σφίσις 352 αὐθις τύραννος. ἅτε δὲ οὐ τὰ ἀνθρώπων ἀναρπάζοντι αὐτῷ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἰερά συλῶντι, ἐν οὐ πολλῷ χρόνῳ χρηματὰ τε ἄφθονα καὶ ἀπ' αὐτῶν στρατιὰ συνείλεκτο. τούτου τοῦ Νάβιδος Μεσσηνίην καταλαβόντος Φιλοποίμην καὶ οἱ Μεγαλοπολιτῆται νυκτὸς ἀφίκοντο τῆς αὐτῆς· καὶ ὁ μὲν Σπαρτιάτης τύραννος ἀπῆλθεν ὑπόσπονδος· 11 5. Ἀχαιοὶ δὲ ὕστερον τούτων, μεμφόμενοι τι Μεσσηνίοις, στρατεύουσιν ἐπ' αὐτοὺς παρασκευῆ τῆ πάσῃ, καὶ τὰ πολλὰ ἔτεμον τῆς χώρας. καὶ οἱ μὲν αὐθις περὶ ἀκμὴν σίτου συνελέγοντο ὡς ἐς τὴν Μεσσηνίαν ἐσβαλοῦντες· Λεινοκράτης δὲ δήμου τε προεστηκῶς καὶ Μεσσηνίων ἄρχειν ἐν τῷ τότε ἡρημένος Ἀνκόρταν μὲν καὶ τὴν σὺν αὐτῷ στρατιὰν ἀναχωρήσαι παρεσκευάσεν ἄπρακτον, τὰς ἐς τὴν Μεσσηνίαν ἐκ τῆς Ἀρκαδίας παρόδους προλαβὼν τοῖς τε ἐκ τῆς πόλεως Μεσσηνίοις καὶ ὅσοι τῶν περιόικων

12 σφίσειν ἤμυναν· Φιλοποίμενος δὲ σὺν Ἰππεῦσιν ὀλίγοις ἀφικόμενον πολὺ ὕστερον ἢ ὁ μετὰ Λυκόρτα στρατός, πνθῆσθαι δὲ οὐδὲν πω τῶν ἐς αὐτοὺς δεδνημένον, νικῶσιν οἱ Μεσσηνιοὶ γινομένης σφίσειν ἐξ ὑπερδεξίαν τῆς μάχης, καὶ ζῶντα αἰρουῦσι Φιλοποίμενα· τρόπον δὲ ὄντινα ὁ Φιλοποίμην ἐάλω καὶ ὡς ἐτελεύτησε, τάδε μὲν ἡμῖν καὶ ὕστερον ὁ Ἀρκαδικὸς λόγος ἐπέξεισι· Μεσσηνίων δὲ οἷ τε Φιλοποίμενι αἰτιοὶ τῆς τελευτῆς ἔδοσαν δίκας, καὶ ἡ Μεσσηνὴ συνετέλεσεν αὐτῆς ἐς τὸ Ἀχαικόν.

13 Ἄχρι μὲν δὴ τοῦδε ὁ λόγος ἐπῆλθέ μοι Μεσσηνίων τὰ πολλὰ παθήματα, καὶ ὡς ὁ δαίμων σφᾶς ἐπὶ τε γῆς τὰ ἔσχατα καὶ ἐπὶ τὰ πορρωτάτα Πελοποννήσου σκεδάσας ὕστερον χρόνῳ καὶ ἐς τὴν οἰκίαν ἀνέσωσε· τὸ δὲ ἀπὸ τούτου τῆς χάρας καὶ πόλεων τραπώμεθα ἐς ἀφήγησιν.

XXX. Ἔστιν ἐφ' ἡμῶν ἐν τῇ Μεσσηνίᾳ τῆς νάπης 353 τῆς Χοιρίου στάδια εἴκοσι μάλιστα ἀπέχουσα Ἀβία ἐπὶ θαλάσῃ πόλις· ταύτην Ἴσθον καλεῖσθαι πάλαι καὶ τῶν ἐπτὰ φασὶν εἶναι πόλεων, ἃς Ἀχιλλεὶ πεποίηκεν Ὀμηρος Ἀγαμέμνονα ὑπισχνούμενον· Ἐλλου δὲ καὶ Λωριέων μάχῃ κρατηθέντων ὑπὸ Ἀχαιῶν, ἐνταῦθα Ἀβίαν Γλήνου τοῦ Ἡρακλέους τροφὸν ἀποχωρήσαι λέγουσιν ἐς τὴν Ἴσθον, καὶ οἰκῆσαι τε αὐτόθι καὶ Ἡρακλέους ἱερὸν ἰδρῦσασθαι, καὶ οἱ διὰ ταῦτα ὕστερον Κρυσφόντην ἄλλα τε γέρα νεῖμαι καὶ τῇ πόλει μεταθέσθαι τὸ ὄνομα ἀπὸ τῆς Ἀβίας· Ἡράκλειον δὲ ἦν αὐτόθι ἐπιφανὲς καὶ Ἀσκληπιεῖον.

2 2. Φαραὶ δὲ ἀφεστήμασιν Ἀβίας σταδίου ἐβδομηκοντα· καὶ ὕδωρ κατὰ τὴν ὁδὸν ἐστὶν ἄλμυρόν· βασιλεὺς δὲ Ἀγρονστός τοὺς ἐν Φαραῖς Μεσσηνίους συντελεῖν ἀπέταξεν ἐς τὸ Λακωνικόν· τὸν δὲ οἰκιστὴν Φᾶριν Ἐρμού τε καὶ Φυλοδαμείας λέγουσιν εἶναι τῆς Λαναοῦ· Φᾶρι δὲ ἄρρενας μὲν οὐ φασὶ γενέσθαι, θυγατέρα δὲ

Τηλερόνην· τοὺς δὲ ἐφεξῆς ἐγενεαλόγησεν Ὀμηρος ἐν Ἰλιάδι, διδύμους Κρήθωνα καὶ Ὀρτίλοχον εἶναι Διοκλεῖ, Διοκλέα δὲ αὐτὸν Ὀρτίλοχον τοῦ Ἀλφειοῦ· τὰ δὲ ἐς Τηλερόνην παρείδεν· αὕτη γὰρ λόγῳ τῷ Μεσσηνίων ἐστὶν ἡ τεκοῦσα Ἀλφειῶ τὸν Ὀρτίλοχον· Καὶ τάδε ἄλλα ἤκουσα 3 ἐν Φαραῖς, Διοκλεῖ θυγατέρα ἐπὶ τοῖς διδύμοις παισὶν Ἀντίκλειαν γενέσθαι, τῆς δὲ Νικόμαχόν τε εἶναι καὶ Γόργασον, πατρὸς δὲ Μαχάονος τοῦ Ἀσκληπιοῦ· τοῦ- 354 τοὺς καταμεῖναι τε αὐτοῦ, καὶ ὡς ὁ Διοκλῆς ἐτελεύτησε, τὴν βασιλείαν ἐκδέξασθαι· διαμεμῆνηκε δὲ αὐτοῖς καὶ ἐς τὸδε ἔτι νοσήματά τε καὶ τοὺς πεπηρωμένους τῶν ἀνδρῶπων ἰᾶσθαι· καὶ σφίσειν ἀντὶ τούτων θυσίας ἐς τὸ ἱερὸν καὶ ἀναθήματα ἄγουσιν· ἔστι δὲ καὶ Τύχης ναὸς Φαραϊαταῖς καὶ ἄγαλμα ἀρχαῖον· 3. Πρῶτος δὲ ὧν οἶδα 4 ἐποίησατο ἐν τοῖς ἔπεσιν Ὀμηρος Τύχης μνήμην· ἐποίησατο δὲ ἐν ὕμνῳ τῷ ἐς τὴν Δήμητρα, ἄλλας τε τῶν Ὠκεανοῦ θυγατέρας καταριθμούμενος, ὡς ὁμοῦ Κόρη τῇ Δήμητρος παίξοιεν, καὶ Τύχην ὡς Ὠκεανοῦ καὶ ταύτην παῖδα οὔσαν· καὶ οὕτως ἔχει τὰ ἔπη·

Ἡμεῖς μὲν μάλα πάσαι ἀν' ἱμερτὸν λειμῶνα,

Λευκίππη Φαινώ τε καὶ Ἥλέκτρῃ καὶ Ἰάνθῃ

Μηλόβοσις τε Τύχη τε καὶ Ὠκυρόῃ καλυκῶπις.

πέρα δὲ ἐδήλωσεν οὐδὲν ἔτι, ὡς ἡ θεὸς ἐστὶν αὕτη μεγί- 5 στη θεῶν ἐν τοῖς ἀνθρωπίνοις πράγμασι καὶ ἰσχύον παρέχεται πλείστην, ὥσπερ γε ἐν Ἰλιάδι ἐποίησεν Ἀθηναῖαν μὲν καὶ Ἐννῶ πολεμουμένων ἡγεμονίαν ἔχειν, Ἄρτεμιν δὲ γυναικῶν ὠδῶσιν εἶναι φοβεράν, Ἀφροδίτῃ δὲ τὰ ἔργα 355 μέλειν τῶν γάμων· ἀλλ' οὗτος μὲν οὐδὲν ἄλλο ἐποίησεν ἐς τὴν Τύχην· 4. Βούπαλος δὲ, ναοὺς τε οἰκοδομήσα- 6 σθαι καὶ ζῶα ἀνήρ ἀγαθὸς πλάσαι, Συμυρναίοις ἄγαλμα ἐργαζόμενος Τύχης πρῶτος ἐποίησεν ὧν ἴσμεν πόλον τε ἔχουσαν ἐπὶ τῇ κεφαλῇ καὶ τῇ ἑτέρῃ χειρὶ τὸ καλούμενον

Ἀμαλθείας κέρας ὑπὸ Ἑλλήνων. οὗτος μὲν ἐπὶ τοσοῦτον ἐδήλωσε τῆς θεοῦ τὰ ἔργα· ἦσε δὲ καὶ ὕστερον Πίνδαρος ἄλλα τε ἐς τὴν Τύχην, καὶ δὴ καὶ Φερέπολιν ἀνεκάλεσεν αὐτήν.

XXXI. Ὀλίγον δὲ ἀπωτέρω Φαρῶν Ἀπόλλωνος ἄλλος ἐστὶ Καρνείου, καὶ ὕδατος ἐν αὐτῷ πηγῇ· θαλάσσης δὲ ἕξ πού σταδία ἀπέχουσιν αἱ Φαράι. 2. ἐντεῦθεν πρὸς μεσόγαιαν τῆς Μεσσηνίας σταδίους προελθόντι ὀγδοήκοντά ἐστιν ἡ Θουριατῶν πόλις· Ἀνθειαν δὲ αὐτήν ἐν τοῖς ἔπεσιν ὠνομάσθαι τοῖς Ὀμήρου λέγουσι. Λακεδαιμονίοις δὲ ἔχειν τοῖς ἐν Σπάρτῃ τὴν Θουρίαν ἔδωκεν Ἀγροστος. Ἀγροστώ γὰρ βασιλεύοντι Ῥωμαίων ἐπολέμησεν Ἀντώνιος, γένει καὶ οὗτος Ῥωμαῖος· καὶ οἱ τῶν ἐν τῇ Ἑλλάδι ἄλλοι τε καὶ οἱ Μεσσηνιοὶ προσέθεντο, 2 ὅτι ἐφρόνουν Λακεδαιμόνιοι τὰ Ἀγροστού. καὶ ὁ μὲν τούτων ἕνεκα Μεσσηνίοις καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἀντιταξαμένων τοῖς μὲν αὐτῶν ἔλαττον, τοῖς δὲ καὶ ἐς πλέον ἐπεξῆλθε· Θουριαῖται δὲ ἐκ τῆς πόλεως ἐν μετεώρῳ τὸ ἀρχαῖον οἰκουμένης ἐς τὸ πεδίον κατελθόντες οἰκοῦσιν. οὐ μὴν παντάπασί γε οὐδὲ τὴν ἄνω πόλιν ἐκλελοίπασιν, ἀλλὰ καὶ τείχους ἐρείπια καὶ ἱερὸν ἐστὶν αὐτόθι ὀνομαζόμενον θεοῦ Συρίας. τὴν δὲ ἐν τῷ πεδίῳ πόλιν ποταμὸς καλούμενος Ἄρις παρῆξεισιν.

3. Ἔστι δὲ ἐν τῇ μεσογαίῳ κόμη Καλάμαι καὶ Αἴμναι 356 χωρίον· ἐν δὲ αὐτῷ Αἰμνάτιδος ἱερὸν ἐστὶν Ἀρτέμιδος, ἐνθα Τηλέκλω βασιλεύοντι ἐν Σπάρτῃ τὴν τελευταίην 4 συμβῆναι λέγουσιν. Ἴόντι δὲ ἐκ Θουρίας ὡς ἐπὶ Ἀρκαδίας εἰσὶν αἱ πηγαὶ τοῦ Παμίσου· καὶ ἐπ' αὐταῖς παισὶ μικροῖς ἀκέσματα γίνεται. 4. Ἰοῦσι δὲ ἀπὸ τῶν πηγῶν ἐν ἀριστερεῇ καὶ προελθόντι ὡς τεσσαράκοντα στάδια ἐστὶ Μεσσηνίοις ἡ ὑπὸ τῇ Ἰθώμῃ πόλις· περιέχεται δὲ οὐ τῇ Ἰθώμῃ μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐπὶ τὸν Πάμισον τετραμμένα

ὑπὸ τῆς Εὐας. τὸ δὲ ὄνομα γενέσθαι τῷ ὄρει φασὶ Βακχικόν τι ἐπίφθεγμα εὐοῖ Διονύσου πρῶτον ἐνταῦθα αὐτοῦ τε εἰπόντος καὶ τῶν ὁμοῦ τῷ Διονύσῳ γυναικῶν. 5. Περὶ 5 δὲ τὴν Μεσσηνίην τείχος, κύκλος μὲν πᾶς λίθου πεποιήται, πύργοι δὲ καὶ ἐπάλξεις εἰσὶν ἐνφοδομημένοι. τὰ μὲν οὖν Βαβυλωνίων ἢ τὰ Μεμνόνεια τὰ ἐν Σούσοις τείχη τοῖς Περσικοῖς οὔτε εἶδον οὔτε ἄλλων περὶ αὐτῶν 357 ἤκουσα αὐτοπτοῦνται· τὰ δὲ ἐν Ἀμβρώσῳ τῇ Φωκικῇ ἐν τε Βυζαντίῳ καὶ Ῥόδῳ, ταῦτα γὰρ δὴ τετελείχισται τὰ χωρία ἄριστα, τούτων Μεσσηνίοις ἐστὶν ἐχυρώτερον. Μεσσηνίοις δὲ ἐν τῇ ἀγορᾷ Διὸς ἐστὶν ἄγαλμα Σωτήρος 6 καὶ Ἀρσινόῃ κρήνη· τὸ μὲν δὴ ὄνομα ἀπὸ τῆς Λευκίππου θυγατρὸς ἐλήφεν, ὑπορρεῖ δὲ ἐς αὐτὴν ὕδωρ ἐκ πηγῆς καλουμένης Κλεψύδρας. Θεῶν δὲ ἱερὰ Ποσειδῶνος, τὸ δὲ Ἀφροδίτης ἐστὶ. καὶ οὐ μάλιστα ἄξιον ποιήσασθαι μνήμην, ἄγαλμα Μητρὸς θεῶν, λίθου Παρίου, Δαμοφῶντος δὲ ἔργον, ὃς καὶ τὸν Δία ἐν Ὀλυμπίᾳ διεστηκότος ἤδη τοῦ ἐλέφαντος συνήρομοσεν ἐς τὸ ἀκριβέστατον, καὶ οἱ δεδομένοι τιμαὶ παρὰ Ἡλείων εἰσί. 6. Δαμοφῶν-7 τος δὲ ἐστὶ τούτου καὶ ἡ Λαφρία καλουμένη παρὰ Μεσσηνίοις. σέβεσθαι δὲ σφισιν ἀπὸ τοιοῦδε αὐτὴν καθέστηκε. Καλυδωνίοις ἡ Ἀρτεμις, ταύτην γὰρ θεῶν μάλιστα ἔσεβον, ἐπίκλησιν εἶχε Λαφρία· Μεσσηνίων δὲ οἱ λαβόντες Ναύπακτον παρὰ Ἀθηναίων, τηνικαῦτα γὰρ Αἰτωλίας ἐγγύτατα ἔκων, παρὰ Καλυδωνίων ἔλαβον. τὸ σχῆμα ἐτέρωθι δηλώσω. τὸ μὲν δὴ τῆς Λαφρίας ἀφίκετο ὄνομα ἐς τε Μεσσηνίους καὶ ἐς Πατρεις Ἀχαιῶν μόνους· Ἐφεσῖαν δὲ Ἀρτεμιν πόλεις τε νομίζουσιν αἱ πᾶ-8 σαι καὶ ἄνδρες ἰδίᾳ θεῶν μάλιστα ἄγουσιν ἐν τιμῇ. τὰ δὲ αἷτια ἐμοὶ δοκεῖν ἐστὶν Ἀμαζόνων τε κλέος, αἱ φήμην τὸ ἄγαλμα ἔχουσιν ἰδρῶσασθαι, καὶ ὅτι ἐκ παλαιότατου τὸ ἱερὸν τοῦτο ἐποιήθη. τρία δὲ ἄλλα ἐπὶ τούτοις συνε-

τέλεσεν ἐς δόξαν, μέγεθός τε τοῦ ναοῦ τὰ παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις κατασκευάσματα ὑπερηρότος, καὶ Ἐφεσίων τῆς πόλεως ἡ ἀκμὴ, καὶ ἐν αὐτῇ τὸ ἐπιφανὲς τῆς θεοῦ. 358

9 7. Πεποιήται δὲ καὶ Εἰλειθυίας Μεσσηνίους ναὸς καὶ ἄγαλμα λίθου. πλησίον δὲ Κουρήτων μέγαρον, ἐνθα ζῶα τὰ πάντα ὁμοίως καθαρῶν ἀρξάμενοι γὰρ ἀπὸ βοῶν τε καὶ αἰγῶν καταβαίνουσιν ἐς τοὺς ὄρνιθας ἀφιέντες ἐς τὴν φλόγα. καὶ Δήμητρος ἱερὸν Μεσσηνίοις ἐστὶν ἄγιον, καὶ Διοσκούρων ἀγάλματα φέροντες τὰς Λευκίππου. καὶ μοι καὶ ταῦτα ἐν τοῖς προτέροις ἐστὶν ἤδη δεδηλωμένα, ὡς οἱ Μεσσηνιοὶ τοὺς Τυνδάρεω παῖδας ἀμφισβη-
10 τοῦσιν αὐτοῖς καὶ οὐ Λακεδαιμονίοις προσήκειν. 8. πλεῖστα δὲ σφισι καὶ θεῶν μάλιστα [ἀγάλματα] ἄξια τοῦ Ἀσκληπιοῦ παρέχεται τὸ ἱερὸν. χωρὶς μὲν γὰρ τοῦ θεοῦ καὶ τῶν παίδων ἐστὶν ἀγάλματα, χωρὶς δὲ Ἀπόλλωνος καὶ Μουσῶν καὶ Ἡρακλέους, πόλις τε ἡ Θηβαίων καὶ Ἐπαμεινώνδας ὁ Κλεόμειδος, Τύχη τε καὶ Ἀρτεμις Φωσφόρος. τὰ μὲν δὴ τοῦ λίθου Λαμοφῶντος ὃς εἰργάσατο, Μεσσηνίαν δὲ ὅτι μὴ τοῦτον ἄλλον γε οὐδένα λόγου ποιήσαντα ἀξίως οἶδα ἀγάλματα· ἡ δὲ εἰκὼν τοῦ Ἐπαμεινώνδου ἐν σιδήρῳ τέ ἐστὶ καὶ ἔργον ἄλλου, οὐ τού-
11 του. 9. Ἔστι δὲ καὶ Μεσσηνίας τῆς Τροίπα ναὸς καὶ ἄγαλμα χρυσοῦ καὶ λίθου Παρίου· γραφαὶ δὲ κατὰ τοῦ ναοῦ τὸ ὀπίσθεν οἱ βασιλεύσαντές εἰσι Μεσσηνίας, πρὶν μὲν ἢ στόλον ἀφικέσθαι τὸν Δωριέων ἐς Πελοπόννησον Ἀφαιεὺς καὶ οἱ παῖδες, κατελθόντων δὲ Ἡρακλειδῶν Κρυσφόντης ἐστίν, ἡγεμῶν καὶ οὗτος τοῦ Δωρικοῦ, τῶν δὲ οἰκησάντων ἐν Πύλῳ Νέστορ καὶ Θρασυμήδης καὶ Ἀντίλοχος, προτετιμημένοι παίδων τῶν Νέστορος ἡλικία
12 καὶ ἐπὶ Τροίαν μετεσχηκότες τῆς στρατείας. Λεύκιππός τε Ἀφαιεὺς ἀδελφὸς καὶ Ἰλάειρά ἐστι καὶ Φοῖβη, σὺν δὲ σφισιν Ἀρσινόη. γέγραπται δὲ καὶ Ἀσκληπιός, Ἀρσι-

νόης ἂν λόγῳ τῷ Μεσσηνίαν, καὶ Μαχάων καὶ Ποδαλείριος, ὅτι ἔργον τοῦ πρὸς Ἰλίῳ καὶ τούτοις μέτεστι. ταύτας τὰς γραφὰς ἔγραψεν Ὀμφαλίαν Νικίου τοῦ Νικομήδους μαθητῆς· οἱ δὲ αὐτὸν καὶ δουλεύσαι παρὰ τῷ Νικίᾳ καὶ παιδικὰ γενέσθαι φασὶν αὐτοῦ.

359 XXXII. Τὸ δὲ ὀνομαζόμενον παρὰ Μεσσηνίαν ἱεροθύσιον ἔχει μὲν θεῶν ἀγάλματα ὀπόσους νομίζουσιν Ἕλληνες, ἔχει δὲ χαλκῆν εἰκόνα Ἐπαμεινώνδου. κείνται δὲ καὶ ἀρχαῖοι τρίποδες· ἀπύρους αὐτοὺς καλεῖ Ὀμηρος. τὰ δὲ ἀγάλματα τὰ ἐν τῷ γυμνασίῳ ποιήματα ἐστὶν ἀνδρῶν Αἰγυπτίων, Ἐρμῆς τε καὶ Ἡρακλῆς καὶ Θησεύς. τούτους μὲν δὴ τοῖς πᾶσιν Ἕλλησι καὶ ἤδη τῶν βαρβάρων πολλοῖς περὶ τε γυμνάσια καὶ ἐν παλαιστραῖς καθέστηκεν ἔχειν ἐν τιμῇ· 2. *** δὲ ἑαυτοῦ προεσβύτερον ὄντα 2 εὖρισκον, γενομένῳ δὲ οἱ χρήμασιν οὐκ ἀδυνάτῳ τιμαὶ παρὰ Μεσσηνίαν ὑπάρχουσιν ἄτε ἤρωϊ. εἰσὶ δὲ τῶν Μεσσηνίων οἱ τῷ Αἰθίδᾳ χρήματα μὲν γενέσθαι πολλὰ ἔλεγον, οὐ μέντοι τοῦτόν γε εἶναι τὸν ἐπειρασμένον τῇ στήλῃ, πρόγονον δὲ καὶ ὁμάνυμον ἄνδρα τῷ Αἰθίδᾳ. Αἰθίδαυ δὲ τὸν πρότερον ἠγήσασθαι τοῖς Μεσσηνίοις φασὶν, ἠνίκα ἐν τῇ νυκτὶ Δημήτριός σφισιν ὁ Φιλίππου μηδαμῶς ἐλπίσασιν αὐτός τε καὶ ἡ στρατιὰ λανθάνουσιν ἐσελθόντες ἐς τὴν πόλιν.

3. Καὶ Ἀριστομένους δὲ μνημᾶ ἐστὶν ἐνταῦθα· οὐ 3 κενὸν δὲ εἶναι τὸ μνημα λέγουσιν. ἀλλ' ἐρομένου μου τρόπον τε ὄντινα καὶ ὀπόθεν Ἀριστομένους κομίσαιντο τὰ ὀστέα, μεταπέμψασθαι μὲν ἐκ Ῥόδου φασί, τὸν δὲ ἐν Δελφοῖς θεὸν τὸν κελεύσαντα εἶναι. πρὸς τε δὴ τούτοις ἐδίδασκόν με ὀποῖα ἐπὶ τῷ τάφῳ δρῶσι. ταῦρον ὄντινα ἐναγίξειν μέλλουσιν, ἀγαρόντες ἐπὶ τὸ μνημα ἔδησαν πρὸς τὸν ἐστηκότα ἐπὶ τῷ τάφῳ κίονα· ὁ δὲ ἄτε ἄγριος καὶ ἀήθης δεσμῶν οὐκ ἐθέλει μένειν· θορυβουμένῳ δὲ

οὐ καὶ σκιρτῶντι ἦν ὁ κίον κινηθῆ, Μεσσηνίοις ἐστὶν ἀλ-
σιον, οὐ κινηθέντος δὲ ἀσύμφορα ἐπαγγέλλει τὸ σημεῖον.
4 4. Παραγενέσθαι δὲ Ἀριστομένην καὶ τῷ περὶ Λεύκτρα
ἀγῶνι ἐθέλουσιν οὐ μετὰ ἀνθρώπων ἔτι ὄντα, καὶ ἀμύναί
τε αὐτόν φασι Θηβαίοις, καὶ μάλιστα γενέσθαι τοῦ ἀτυ-
χήματος Λακεδαιμονίοις αἴτιον. ἐγὼ δὲ Χαλδαίους καὶ 360
Ἰνδῶν τοὺς μάγους πρῶτους οἶδα εἰπόντας ὡς ἀθάνατός
ἐστὶν ἀνθρώπου ψυχῆ· καὶ σφίσι καὶ Ἑλλήνων ἄλλοι τε
ἐπέισθησαν καὶ οὐχ ἥμισυ Πλάτων ὁ Ἀρίστωνος. εἰ δὲ
ἀποδέχεσθαι καὶ οἱ πάντες ἐθέλησουσιν, ἐκεῖνό γε ἀντει-
πεῖν οὐκ ἔνεστι, μὴ οὐ τὸν πάντα αἰῶνα Ἀριστομένει τὸ
5 μῖσος τὸ ἐς Λακεδαιμονίους ἐνεστάχθαι. 5. Ἄ δὲ αὐτὸς
ἤκουσα ἐν Θήβαις, εἰκὸς μὲν τι παρείχετο ἐς τὸν Μεσση-
νίων λόγον, οὐ μὴν παντάπασί γε ἐστὶν αὐτοῖς ὁμολογη-
κότα. φασὶ δὲ οἱ Θηβαῖοι μελλούσης τῆς μάχης ἐσεσθαι
σφίσι ἐν Λεύκτροις ἐς ἄλλα τε ἀποστεῖλαι χρηστήρια καὶ
ἐρησομένους τὸν ἐν Λεβαδείᾳ θεόν. λέγεται μὲν οὖν καὶ
τὰ παρὰ τοῦ Ἰσμηνίου καὶ τοῦ Πτόμου, πρὸς δὲ τὰ ἐν
Ἄβαις τε χρησθέντα καὶ τὰ ἐν Δελφοῖς. Τροφώνιον [δέ]
φασιν εἰπεῖν ἑξαμέτρον·

Ποῖν δορὶ συμβαλέειν ἐχθροῖς, στήσασθε τρόπαιον,
ἀσπίδα κοσμήσαντες ἐμὴν, τὴν εἶσατο νηῶ
θεοῦρος Ἀριστομένης Μεσσήνιος. αὐτὰρ ἐγὼ τοὶ
ἀνδρῶν δυσμενέων φθίσω στρατὸν ἀσπιστάων.

6 ἀφικομένον δὲ τοῦ χρησμοῦ δεηθῆναι Ξενοκράτους λέ-
γουσιν Ἐπαμεινώνδαν· ὁ δὲ τὴν τε ἀσπίδα μεταπέμπεται
τοῦ Ἀριστομένου, καὶ ἐκόσμησεν ἀπ' αὐτῆς τρόπαιον,
ὅθεν τοῖς Λακεδαιμονίοις ἐσεσθαι σύνοπτον ἔμελλεν.
ἤδεσαν δὲ ἄρα τὴν ἀσπίδα οἱ μὲν αὐτῶν ἐν Λεβαδείᾳ καθ'
ἡσυχίαν ἐωρακότες, ἀκοῆ δὲ καὶ πάντες. ὡς δὲ ἐγένετο ἡ
νίκη Θηβαίοις, ἀποδιδόασιν αὐτῆς τῷ Τροφώνι τὸ ἀνά-
θημα. Ἀριστομένου δὲ καὶ χαλκοῦς ἀνδριάς ἐστὶν ἐν τῷ

Μεσσηνίων σταδίῳ. Τοῦ θεάτρον δὲ οὐ πόρρω Σαράπι-
δός ἐστι καὶ Ἰσιδος ἱερὸν.

361 XXXIII. Ἐς δὲ τὴν κορυφὴν ἐρχομένῳ τῆς Ἰθάμης, οὗ
δὴ Μεσσηνίοις ἐστὶν ἀκρόπολις, πηγὴ Κλεψύδρα γίνεταί.
2. πάντας μὲν οὖν καταριθμῆσασθαι καὶ προθυμηθέντι
ἄπορον, ὅποσοι θέλουσι γενέσθαι καὶ τραφῆναι παρὰ
σφίσι Δία· μέτεστι δ' οὖν καὶ Μεσσηνίοις τοῦ λόγον·
φασὶ γὰρ καὶ οὗτοι τραφῆναι παρὰ σφίσι τὸν θεόν, Ἰθά-
μην δὲ εἶναι καὶ Νέδαν τὰς θρηψαμένας, κεκλήσθαι δὲ
ἀπὸ μὲν τῆς Νέδας τὸν ποταμόν, τὴν δὲ ἑτέραν τῷ ὄρει
τὴν Ἰθάμην δεδωκέναι τὸ ὄνομα. ταύτας δὲ τὰς νύμφας
τὸν Δία, κλαπέντα ὑπὸ Κουρήτων διὰ τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς
δεῖμα, ἐνταῦθα λούσαι λέγουσι, καὶ τὸ ὄνομα εἶναι τῷ
ὑδατι ἀπὸ τῶν Κουρήτων τῆς κλοπῆς· φέρονσί τε ἀνά
πᾶσαν ἡμέραν ὑδωρ ἀπὸ τῆς πηγῆς ἐς τοῦ Διὸς τοῦ Ἰθα-
μάτα τὸ ἱερὸν. 3. Τὸ δὲ ἄγαλμα τοῦ Διὸς Ἀγελάδα μὲν 2
ἐστὶν ἔργον, ἐποιήθη δὲ ἐξ ἀρχῆς τοῖς οἰκήσασιν ἐν Ναυ-
πάκτῳ Μεσσηνίων. ἱερεὺς δὲ αἰρετός κατὰ ἔτος ἕναστον
ἔχει τὸ ἄγαλμα ἐπὶ τῆς οἰκίας. ἄγουσι δὲ καὶ ἑορτὴν ἐπέ-
τειον Ἰθωμαῖα· τὸ δὲ ἀρχαῖον καὶ ἀγῶνα ἐτίθεισαν μου-
σικῆς. τεκμαίρεσθαι δ' ἐστὶν ἄλλοις τε καὶ Εὐμήλου
τοῖς ἔπεσιν· ἐποίησε γοῦν καὶ τάδε ἐν τῷ προσοδίῳ τῷ
ἐς Δῆλον·

Τῷ γὰρ Ἰθωμάτα καταθύμιος ἔπλετο μοῖσα
ἂ καθαρὰ καὶ ελευθερὰ σάμβαλ' ἔχοισα.

οὐκοῦν ποιῆσαι μοι δοκεῖ τὰ ἔπη καὶ μουσικῆς ἀγῶνα
ἐπιστάμενος τιθέντας.

4. Ἰόντι δὲ τὴν ἐπ' Ἀρκαδίας ἐς Μεγάλην πόλιν ἐστὶν 3
ἐν ταῖς πύλαις Ἐρμῆς τέχνης τῆς Ἀττικῆς· Ἀθηναίων
γὰρ τὸ σχῆμα τὸ τετραγώνον ἐστὶν ἐπὶ τοῖς Ἑρμαῖς, καὶ
παρὰ τούτων μεμαθήμασιν οἱ ἄλλοι. Σταδίους δὲ κατα-
βάντι ἀπὸ τῶν πυλῶν τριάκοντα τὸ ὄρεῦμά ἐστι τῆς Βα-
22 *

λύρας. γενέσθαι δὲ τὸ ὄνομα τῷ ποταμῷ λέγουσι Θαμύ- 362
ριδος τὴν λύραν ἐνταῦθα ἀποβαλόντος ἐπὶ τῇ πηρώσει·
παῖδα δὲ αὐτὸν Φιλάμμωνος καὶ Ἀργιόπης τῆς νύμφης
εἶναι. τὴν δὲ Ἀργιόπην τέως μὲν περὶ τὸν Παρνασσὸν οἴ-
κεῖν, ἐπεὶ δὲ εἶχεν ἐν γαστρὶ, ἐς Ὀδρύσας λέγουσι μετα-
κῆσαι· Φιλάμμωνα γὰρ οὐκ ἐθέλειν ἐς τὸν οἶκον αὐτὴν
ἄγεσθαι. καὶ Θαμύριν μὲν Ὀδρύσῃν τε καὶ Θραῖκα ἐπὶ
τούτῳ καλοῦσιν· ἢ δὲ Λευκασία καὶ Ἀμφίτος συμβάλλ-
ουσιν ἐς τὸ αὐτὸ τὰ ρεύματα.

4 5. Διαβάντι δὲ τούτους πεδῖον ἐστὶν ὀνομαζόμενον
Στενυκλικρόν· εἶναι δὲ ἥρωα Στενύκλικρον λέγουσι.
τοῦ πεδίου δὲ ἐστὶν ἀπαντικρὺ καλουμένη τὸ ἀρχαῖον
Οἰχάλια, τὸ δὲ ἐφ' ἡμῶν Καρνασίον ἄλσος, κυπαρίσσαν
μάλιστα πλήρης. θεῶν δὲ ἀγάλματα Ἀπόλλωνός ἐστι
Καρναίου καὶ Ἐρμῆς φέρων κριόν. ἢ δὲ Ἀγνή Κόρης τῆς
Δήμητρος ἐστὶν ἐπίκλησις· ὕδωρ δὲ ἀνεισιν ἐκ πηγῆς
παρὰ τὸ ἀγαλμα. τὰ δὲ ἐς τὰς Θεᾶς τὰς μεγάλας, δρωῖσι
γὰρ καὶ ταύταις ἐν Καρνασίῳ τὴν τελετὴν, ἀπόρρητα
ἔστω μοι· δεύτερα γὰρ σφισι νέμω σεμνότητος μετὰ γε
Ἐλευσίνα. ὅτι δ' ὕδρῖα τε ἢ χαλκῆ τὸ εὖρημα τοῦ Ἀρ-
γείου στρατηγοῦ, καὶ Εὐρύτου τοῦ Μελανέως τὰ ὄστᾶ
ἐφυλάσσετο ἐνταῦθα δηλώσαι με καὶ ἐς ἅπαντας οὐκ
ἀπέργε τὸ ὄνειρον. ρεῖ δὲ ποταμὸς παρὰ τὸ Καρνασίον
6 Χάραδρος, 6. καὶ προελθόντι ἐν ἀριστερᾷ σταδίους ὀκτώ
μάλιστα ἐρείπια ἐστὶν Ἀνδανίας. καὶ ὅτι μὲν τῇ πόλει τὸ
ὄνομα ἀπὸ γυναικὸς γέγονεν Ἀνδανίας, ὁμολογεῖται ὑπὸ
τῶν ἐξηγητῶν· οὐ μὴν τὰ γε ἐς τοὺς γονέας αὐτῆς, οὐδ' 363
ὅτῳ συνώκησεν, ἔχω λέγειν. Ἰόντων δὲ ὡς ἐπὶ Κυπα-
ρισσίας ἀπὸ Ἀνδανίας Πολίχνη τέ ἐστι καλουμένη, καὶ
ποταμὸς Ἠλέκτρα καὶ Κοῖος φέουσι. τάχα δ' ἂν τινα καὶ
λόγον ἐς Ἠλέκτραν τὴν Ἀτλαντος λέγοιεν καὶ ἐς Κοῖον

τὸν Ἀητοῦς πατέρα, ἢ καὶ τῶν ἐπιχωρίων ἡρώων εἶεν
Ἠλέκτρα τε καὶ Κοῖος.

7. Διαβάντων δὲ Ἠλέκτραν Ἀχαῖα τε ὀνομαζομένη 7
πηγὴ καὶ πόλεως ἐστὶν ἐρείπια Δωρίου. πεποίηκε δὲ
Ὅμηρος μὲν Θαμύριδι ἐνταῦθα ἐν τῷ Δωρίῳ γενέσθαι
τὴν συμφορὰν, ὅτι καὶ αὐτὰς Μούσας νικήσειν ἐφασκεν
ἄδούσας· Πρόδικος δὲ Φωκαεὺς, εἰ δὴ τούτου τὰ ἐς τὴν
Μινυάδα ἔπη, προσκεισθῆαι φησι Θαμύριδι ἐν Ἄιδου δί-
κην τοῦ ἐς τὰς Μούσας ἀρχήματος. διεφθάρη δὲ ὁ Θά-
μυρις, ἐμοὶ δοκεῖν, ὑπὸ νόσου τοὺς ὀφθαλμούς. τὸ δὲ
αὐτὸ καὶ Ὅμηρος συνέπεσεν ὕστερον. ἀλλ' ὁ μὲν καὶ ἐς
ἅπαν διετέλει ποιῶν, οὐ γάρ τι εἶπε τῆς συμφορᾶς, Θάμυρις
δὲ καὶ τὴν ᾠδὴν ὑπὸ κακοῦ τοῦ παρόντος ἐξέλιπεν.

XXXIV. Ἐκ δὲ Μεσσήνης ἐπὶ τοῦ Παμίσου τὸ στόμα
ὁδὸς μὲν σταδίων ἐστὶν ὀγδοήκοντα, ρεῖ δὲ ὁ Πάμισος
διὰ τε ἀρουμένης καὶ καθαρῆς, καὶ ἀναπλεῖται ναυσὶν ἐκ
θαλάττης ἐπὶ δέκα πού σταδίους. ἀναθεύουσι δὲ ἐς αὐτὸν
καὶ οἱ θαλάσσιοι τῶν ἰχθύων, περὶ ὧν μάλιστα τοῦ
ἦρος. τὸ δὲ αὐτὸ ἐς Ρῆνον τε καὶ ἐς τὸν Μαίανδρον
ποιοῦσιν οἱ ἰχθύς· μάλιστα δὲ ἀνὰ τὸ ρεῦμα τὸ Ἀχελώου
νήχονται τοῦ ἐκιδιδόντος κατὰ νήσους τὰς Ἐχινάδας. διά- 2
φοροι δὲ τὸ εἶδος μάλιστα ἰχθύς ἀναθεύουσιν ἐς τὸν Πά-
364 μισον, ἅτε ἐς ὕδωρ καθαρὸν καὶ οὐ κατὰ τὰ αὐτὰ τοῖς
κατειλεγμένοις ποταμοῖς ἰλυῶδες. οἱ κέφαλοι δέ, ἅτε
ἰχθύων ὄντες τῶν πηλαίων, ποταμῶν φίλοι τῶν θολε-
ρωτέρων εἰσί. θηρία δὲ ἐς ὄλεθρον ἀνθρώπων οὐ πεφύ-
κασιν οἱ Ἑλλήνων ποταμοὶ φέρειν, καθάπερ γε Ἰνδὸς καὶ
Νεῖλος ὁ Αἰγύπτιος, ἐτι δὲ Ρῆνος καὶ Ἴστρος Εὐφράτης
τε καὶ Φᾶσις. οὗτοι γὰρ δὴ θηρία ὁμοίως τοῖς μάλιστα
ἀνδροφάγα αὔξουσιν, ταῖς ἐν Ἐρμῳ καὶ Μαίανδρῳ γλάνι-
σιν εἰκότα ἰδέας, πλὴν χροῶς τε μελαντέρας καὶ ἀλκῆς·
ταῦτα δὲ αἱ γλάνεις ἀποδέουσιν. ὁ δὲ Ἰνδὸς καὶ ὁ Νεῖλος 3

κροκοδείλους μὲν ἀμφοτέρω, Νεῖλος δὲ παρέχεται καὶ ἵππους, οὐκ ἔλασσον ἢ ὁ κροκόδειλος κακὸν ἀνθρώποις. οἱ δὲ Ἑλλήνων ποταμοὶ δειμάτα ὡς ἀπὸ θηρίων εἰσὶν οὐδέν, ἐπεὶ καὶ Ἀῶν τῷ διὰ τῆς Θεσπρωτίδος ῥέοντι ἠπείρου θηρία οὐ ποτάμια οἱ κύνες, ἀλλὰ ἐπήλυδες εἰσὶν ἐκ θαλάσσης.

- 4 2. Κορώνη δέ ἐστι πόλις ἐν δεξιᾷ τοῦ Παμίσου, πρὸς θαλάσση τε καὶ ὑπὸ τῷ ὄρει τῇ Μαθίᾳ. κατὰ δὲ τὴν ὁδὸν ταύτην ἐστὶν ἐπὶ θαλάσση χωρίον, ὃ Ἴουῦς ἱερὸν εἶναι νομίζουσιν· ἐπαναβῆναι γὰρ ἐνταῦθα ἐκ θαλάσσης φασὶν αὐτὴν θεὸν τε ἤδη νομιζομένην καὶ Λευκοθέαν καλουμένην ἀντὶ Ἴουῦς. προελθόντων δὲ οὐ πολὺ Βίᾱς ἐκδίδωσιν ἐς θάλασσαν ποταμός· γενέσθαι δὲ αὐτῷ λέγουσι τὸ ὄνομα ἀπὸ Βίαντος τοῦ Ἀμυθάνου. καὶ Πλατανιστῶνος δὲ ἡ πηγὴ στάδια μὲν εἰκοσὶν ἐστὶν ἀπωτέρω τῆς ὁδοῦ, ρεῖ δὲ ἐκ πλατάνου τὸ ὕδωρ πλατείας καὶ τὰ ἐντὸς κοίλης· κατὰ σπήλαιον μάλιστα πον μικρὸν τὸ εὐρὸς ἐστὶ τοῦ δένδρου, καὶ τὸ ὕδωρ αὐτόθεν ἐς Κορώνην τὸ πότιμον 365
5 κάτεισι. 3. τὸ μὲν δὴ ὄνομα τὸ ἀρχαῖον εἶχεν Αἴπεια· ἐπεὶ δὲ ὑπὸ Θηβαίων κατήχθησαν ἐς Πελοπόννησον, Ἐπιμηλίδην φασὶν ἀποσταλέντα οἰκιστὴν καλέσαι Κορώνειαν, εἶναι γὰρ αὐτὸν ἐκ Κορωνείας τῆς Βοιωτῶν, τοὺς δὲ Μεσσηνίους ἐξ ἀρχῆς τε οὐ κατορθοῦν περὶ τὸ ὄνομα, καὶ μᾶλλον ἔτι ἀνὰ χρόνον ἐκνικῆσαι τὸ ἐκείνων ἀμάρτημα.
6 ὀρύσσοντες ἐπιτύχοιεν κορώνη χαλκῇ. Θεῶν δὲ ἐστὶν ἐνταῦθα Ἀρτέμιδος τε καλουμένης Παιδοτρόφου καὶ Διονύσου καὶ Ἀσκληπιοῦ ναός. τῷ μὲν δὴ Ἀσκληπιῷ καὶ Διονύσῳ λίθου, Διὸς δὲ Σωτήρος χαλκοῦν ἄγαλμα ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς πεποιήται. χαλκοῦν δὲ καὶ ἐν ἀκροπόλει τῆς Ἀθηνᾶς τὸ ἄγαλμά ἐστὶν ἐν ὑπαίθρῳ, κορώνην ἐν τῇ

χειρὶ ἔχουσα. εἶδον δὲ καὶ τοῦ Ἐπιμηλίδου μνημα. ἐφ' ὅτῳ δὲ τὸν λιμένα Ἀχαιῶν καλοῦσιν, οὐκ οἶδα.

4. Ἐκ Κορώνης δὲ ὡς ὀγδοήκοντα σταδίους προελθόντι Ἀπόλλωνός ἐστιν ἱερὸν πρὸς θαλάσση τιμᾶς ἔχον ἀρχαιότατόν τε γὰρ λόγῳ τῷ Μεσσηνίαν ἐστὶ, καὶ νοσημάτα ὁ θεὸς ἰάται· Κόρυθον δὲ Ἀπόλλωνα ὀνομάζουσι. τοῦτο μὲν δὴ ξόανον, τοῦ Ἀργεῶτα δὲ χαλκοῦν ἐστὶ τὸ ἄγαλμα· ἀναθεῖναι δὲ φασὶ τοὺς ἐν τῇ Ἀργοῖ πλεύσαντας.
5. Τῇ Κορωναίων δὲ πόλει ἐστὶν ὄμορος Κολωνίδες. οἱ 8 δὲ ἐνταῦθα οὐ Μεσσηνιοὶ φασὶν εἶναι, ἀλλὰ ἐκ τῆς Ἀττικῆς ἀγαγεῖν σφᾶς Κόλαινον λέγουσι, Κολαίνῳ δὲ κόρυθον τὴν ὄρνιθα ἐκ μαντεύματος ἐς τὴν ἀποικίαν ἠγάσασθαι. ἔμελλον δὲ ἄρα διάλεκτόν τε ἀνὰ χρόνον καὶ ἔθνη μεταμαθήσεσθαι τὰ Λωριέων. κείται δὲ τὸ πόλισμα αἱ Κολωνίδες ἐπὶ ὑψηλοῦ, μικρὸν ἀπὸ θαλάσσης.
6. Ἀσιναῖοι δὲ τὸ μὲν ἐξ ἀρχῆς Ἀνωρεῖταις ὄμοροι 9
366 περὶ τὸν Παρνασὸν ἄκουν· ὄνομα δὲ ἦν αὐτοῖς, ὃ δὴ καὶ ἐς Πελοπόννησον διεσῶσαντο, ἀπὸ τοῦ οἰκιστοῦ Δρύοπες. γενεᾷ δὲ ὕστερον τρίτῃ, βασιλεύοντος Φύλαντος, μάχη τε οἱ Δρύοπες ὑπὸ Ἡρακλέους ἐκρατήθησαν καὶ τῷ Ἀπόλλωνι ἀνάθημα ἠχθησαν ἐς Δελφούς. ἀναχθέντες δὲ ἐς Πελοπόννησον χρῆσαντος Ἡρακλεῖ τοῦ θεοῦ, πρῶτα μὲν τὴν πρὸς Ἐρμιόνη Ἀσίνην ἔσχον, ἐκεῖθεν δὲ ἐκπεσόντες ὑπὸ Ἀργεῶν οἰκοῦσιν ἐν τῇ Μεσσηνίᾳ Λακεδαιμονίαν δόντων, καὶ ὡς ἀνὰ χρόνον οἱ Μεσσηνιοὶ κατήχθησαν οὐ γενομένης σφίσις ὑπ' αὐτῶν ἀναστάτου τῆς πόλεως. Ἀσιναῖοι δὲ αὐτοὶ περὶ σφῶν οὕτω λέγουσι. κρατηθῆναι 10 μὲν ὑπὸ Ἡρακλέους μάχῃ συγχωροῦσιν, ἀλῶναί τε τὴν ἐν τῷ Παρνασῷ πόλιν· αἰχμάλωτοι δὲ γενέσθαι καὶ ἀχθῆναι παρὰ τὸν Ἀπόλλωνα οὐ φασὶν, ἀλλ' ὡς ἠλίσκετο ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους τὸ τείχος, ἐκλιπεῖν τὴν πόλιν καὶ ἀναφυγεῖν ἐς τὰ ἄκρα τοῦ Παρνασοῦ· διαβάντες δὲ ὕστε-

ρον ναυσίν ἐς Πελοπόννησον γενέσθαι φασίν Εὐρουσ-
θῆως ἰκέται, καὶ σφίσι Εὐρουσθέα ἄτε ἀπεχθανόμενον
11 τῷ Ἡρακλεῖ δοῦναι τὴν ἐν τῇ Ἀργολίδι Ἀσίνην. Μόνοι
δὲ τοῦ γένους τοῦ Δρυόπων οἱ Ἀσιναῖοι σεμνύνονται καὶ
ἐς ἡμᾶς ἐτι τῷ ὀνόματι, οὐδὲν ὁμοίως καὶ Εὐβοέων οἱ
Στύρα ἔχοντες. εἰσὶ γὰρ καὶ οἱ Στυρεῖς Δρυόπες τὸ ἐξ
ἀρχῆς, ὅσοι τῆς πρὸς τὸν Ἡρακλέα οὐ μετέσχον μάχης ἀπα-
τέρω τῆς πόλεως ἔχοντες τὰς οἰκήσεις. ἀλλὰ οἱ μὲν Στυ-
ρεῖς καλεῖσθαι Δρυόπες ὑπερφρονούσι, καθάπερ γε καὶ
οἱ Δελφοὶ πεφεύγασιν ὀνομάζεσθαι Φωκεῖς· Ἀσιναῖοι δὲ
Δρυόπες τε τὰ μάλιστα χαίρουσι καλούμενοι, καὶ τῶν ἱε-
ρῶν τὰ ἀγιώτατά εἰσι δῆλοι κατὰ μνήμην πεποιημένοι
τῶν ποτὲ ἐν Παρνασσῷ σφίσι ἐδρυσμένων. τοῦτο μὲν γὰρ
Ἀπόλλωνός ἐστιν αὐτοῖς ναός, τοῦτο δὲ Δρυόπος ἱερὸν
καὶ ἄγαλμα ἀρχαῖον. ἄγουσι καὶ παρὰ ἔτος αὐτῷ τελετήν, 367
12 παῖδα τὸν Δρυόπα Ἀπόλλωνος εἶναι λέγοντες. 7. Κεῖται
δὲ ἐπὶ θαλάσῃ καὶ αὐτὴ κατὰ τὰ αὐτὰ τῇ ποτὲ ἐν μοίρῃ
τῇ Ἀργολίδι Ἀσίνη· σταδίαν δὲ τεσσαράκοντά ἐστιν ἐκ
Κολωνίδων ἐς αὐτὴν ὁδός, τοσαύτη δὲ καὶ ἐκ τῆς Ἀσίνης
πρὸς τὸν Ἀκρίταν καλούμενον. ἀνέχει δὲ ἐς θάλασσαν ὁ
Ἀκρίτας, καὶ νῆσος Θηγανοῦσσά ἐστιν ἐρημος πρὸ αὐτοῦ.
μετὰ δὲ τὸν Ἀκρίταν λιμὴν τε Φοινικοῦς καὶ νῆσοι κατ'
αὐτὸν Οἰνοῦσσαι.

XXXV. Μοθῶννη δὲ πρὶν ἢ τὴν στρατιὰν ἐς Τροίαν
ἀθροισθῆναι καὶ ἐπὶ τοῦ πρὸς Ἴλιω πολέμου καλουμένη
Πήδασος μεταβέβληκεν ὕστερον τὸ ὄνομα, ὡς μὲν αὐτοὶ
Μοθωναῖοι λέγουσιν, ἀπὸ τῆς Οἰνέως θυγατρὸς· Οἰνεῖ
γὰρ τῷ Πορθάονος μετὰ ἄλωσιν Ἰλίου μετὰ Διομήδους
ἀναχωρήσαντι ἐς Πελοπόννησον θυγατέρα φασίν ἐκ παλ-
λακῆς Μοθῶννη γενέσθαι· δόξῃ δὲ ἐμῇ δέδωκε τῷ χωρίῳ
τὸ ὄνομα ὁ Μόθων λίθος. οὗτος δὲ σφίσι καὶ ὁ ποιῶν
τὸν λιμένα ἐστί· τὸν τε γὰρ ἔσπλον στενωτέρω ταῖς

ναυσίν ἐργάζεται παρήκων ὕφαλος, καὶ ἅμα μὴ ἐκ βυθοῦ
ταράσσεσθαι τὸν κλύδωνα ἔρυμα ἔστηκεν. 2. Ἐδήλωσα 2
δὲ καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λόγοις ὅτι Ναυπλιεῦσιν ἐπὶ λα-
κωνισμῷ διαχθεῖσι Δαμοκρατίδα βασιλεύοντος ἐν Ἀργεῖ
Μοθῶννη Λακεδαιμόνιοι διδόνασιν, καὶ ὡς οὐδὲ ἐκ τῶν
Μεσσηνίαν κατελθόντων ἐγένετο οὐδὲν ἐς αὐτοὺς νεώ-
τερον. ἦσαν δὲ οἱ Ναυπλιεῖς, ἐμοὶ δοκεῖν, Αἰγύπτιοι τὰ
παλαιότερα· παραγενόμενοι δὲ ὁμοῦ Δαναῶ ναυσίν ἐς
τὴν Ἀργολίδα ὕστερον γενεαῖς τρισὶν ὑπὸ Ναυπλίου τοῦ
Ἀμυμώνης κατφικίσθησαν ἐν Ναυπλίᾳ. Μοθωναῖοι δὲ 3
βασιλεὺς μὲν Τραϊανὸς ἔδωκεν ἐλευθέρους ὄντας ἐν αὐ-
τονομίᾳ πολιτεύεσθαι· 3. Τὰ δὲ ἐτι παλαιότερα μόνους
σφίσι Μεσσηνίων τῶν ἐπὶ θαλάσῃ τοιούδε ἀτύχημα ἰδίᾳ
συνέβη γενέσθαι. τὰ ἐν Ἠπειρῷ τῇ Θεσπρωτίδι ὑπὸ ἀναρ-
368 χίας ἐφθάρη. Δηιδαιεῖα γὰρ τῇ Πύρρον παιδὲς οὐκ ἐγέ-
νοντο, ἀλλὰ ὡς τελευτῶν ἐμελλεν, ἐπιτρέπει τῷ δήμῳ τὰ
πράγματα. Θυγάτηρ δὲ ἦν Πύρρον τοῦ Πτολεμαίου τοῦ
Ἀλεξάνδρου τοῦ Πύρρον· τὰ δὲ ἐς Πύρρον τὸν Αἰακίδου 4
πρότερον ἐτι ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐς Ἀθηναίους ἐδήλωσα. Προ-
κλῆς δὲ ὁ Καρχηδόσιος τύχης μὲν χρηστῆς ἕνεκα καὶ διὰ
λαμπρότητα ἔργων ἔνεμεν Ἀλεξάνδρῳ τῷ Φιλίππου
πλέον, τάξαι δὲ ὀπλίτας τε καὶ ἵππικὸν καὶ στρατηγήματα
ἐπὶ ἀνδρας πολεμίους εὐρεῖν Πύρρον ἔφασκεν ἀμείνονα
γενέσθαι. Ἠπειρώται δὲ ὡς ἐπαύσαντο βασιλεύεσθαι, 5
τά τε ἄλλα ὁ δῆμος ὕβριζε καὶ ἀκροᾶσθαι τῶν ἐν ταῖς
ἀρχαῖς ὑπερεώρων· καὶ σφᾶς οἱ Ἴλλυριοὶ τὰ πρὸς τοῦ
Ἰουίου τὴν Ἠπειρον ὑπεροικοῦντες παρεστήσαντο ἐξ ἐπι-
δρομῆς. οὐ γὰρ πα δημοκρατία ἴσμεν ἄλλους γε ἢ Ἀθη-
ναίους ἀξιεθέντας· Ἀθηναῖοι δὲ προήχθησαν ἐπὶ μέγα
ἀπ' αὐτῆς· συνέσει γὰρ οἰκεία τὸ Ἑλληνικὸν ὑπερεβάλ-
λοντο, καὶ νόμοις τοῖς καθεστηκόσιν ἐλάχιστα ἠπέλθουν.
369 4. Οἱ δὲ Ἴλλυριοὶ ἀρχῆς τε γεγευμένοι καὶ ἐπιθυμοῦντες 6

ἀεὶ τοῦ πλείονος ναῦς τε ἐπήξαντο καὶ ἐλήϊζοντο ἄλλους τε ὡς ἐκάστους τύχοιεν, καὶ ἐς τὴν Μοθωναίαν σχόντες ὠρμίσαντο οἷα ἐς φιλίαν, στείλαντες δὲ ἄγγελον ἐς τὴν πόλιν ἄγειν σφίσι οἶνον ἐπὶ τὰ πλοῖα ἐδεήθησαν. ὡς δὲ ἄγοντες ἀφίκοντο ἄνδρες οὐ πολλοί, τὸν τε οἶνον ὠνοῦντο ἐπιτιμῶντων τῶν Μοθωναίων, καὶ αὐτοὶ σφίσι ἐπί-
7 πρασκον ὦν ἐπήγοντο. Ἐς δὲ τὴν ἐπιούσαν ἀφικομένων ἐκ τῆς πόλεως πλείονων παρέχουσι καὶ τοῖσδε κερδᾶναι. τέλος δὲ γυναικὲς καὶ ἄνδρες κατὰσιν ἐπὶ τὰ πλοῖα οἶνον τε ἀποδόσθαι καὶ ἐκ τῶν βαρβάρων ἀντιληφόμενοι. ἔνθα νῦν ἀποτολήσαντες οἱ Ἰλλυριοὶ καὶ ἄνδρας πολλοὺς καὶ ἔτι πλείονας τῶν γυναικῶν ἀρπάζουσιν· ἐσθήμενοι δὲ ἐς τὰς ναῦς ἐπλεον τὴν ἐπὶ Ἰονίου, Μοθωναίων ἐρημώσαντες τὸ ἄστυ.

8 5. Ἐν Μοθώνῃ δὲ ναός ἐστιν Ἀθηνᾶς Ἀνεμώτιδος· Διομήδην δὲ τὸ ἄγαλμα ἀναθεῖναι καὶ τὸ ὄνομα τῆ θειᾶ φασὶ θεῖσθαι. βιαιότεροι γὰρ καὶ οὐ κατὰ καιρὸν πνέοντες ἐλυμαίνοντο οἱ ἄνεμοι τὴν χώραν· Διομήδους δὲ εὐξαμένου τῆ Ἀθηνᾶ, τὸ ἀπὸ τούτου συμφορὰ σφίσι οὐδεμία ἀνέμων γε ἔνεκα ἦλθεν ἐς τὴν γῆν. 6. καὶ Ἀρτεμίδος δ' ἱερὸν ἐστὶν ἐνταῦθα, καὶ ὕδωρ ἐν φρέατι κεκραμένον
9 σχοίτο δ' ἂν πᾶσαν καὶ χροῖαν ὕδωρ καὶ ὄσμην. Γλαυκώτατον μὲν οἶδα ὕδωρ θεασάμενος τὸ ἐν Θερμοπύλαις, οὔτι που πᾶν, ἀλλ' ὅσον κάτεισιν ἐς τὴν κολυμβήθραν ἦντινα ὀνομάζουσιν οἱ ἐπιχώριοι Χύτρος γυναικείους. 370 Ἐβραίων ἡ γῆ παρέχεται πρὸς Ἰόππην πόλει· θαλάσσης μὲν ἐγγυτάτω τὸ ὕδωρ ἐστί, λόγον δὲ ἐς τὴν πηγὴν λέγουσιν οἱ ταύτη, Περσέα ἀνελόντα τὸ κῆτος ᾧ τὴν παῖδα προ-
10 κείσθαι τοῦ Κηφέως, ἐνταῦθα τὸ αἶμα ἀπονίψασθαι. Ἰδὼν δὲ ἀπὸ πηγῶν ἀνερχόμενον μέλαν ἰδὼν οἶδα ἐν

Ἀστύροις· τὰ δὲ Ἀστύρα ἀπαντικρὺ Λέσβου λουτρά ἐστι θερμὰ ἐν τῷ Ἀταρνεὶ καλουμένῳ. τὸ δὲ χωρίον ἐστὶν ὁ Ἀταρνεὺς ὁ Χίων μισθός, ὃν παρὰ τοῦ Μήδου λαμβάνουσιν ἄνδρα ἐκδόντες ἱκέτην, Παντύην τὸν Ἀυδόν. τοῦτο μὲν δὴ μελαίνεται, Ῥωμαίοις δὲ ὑπὲρ τὴν πόλιν, διαβάντων τὸν Ἄμιου ὀνομαζόμενον ποταμόν, ὕδωρ λευκὸν ἐστίν· ἀνδρὶ δὲ ἐσβάντι ἐς αὐτὸ τὸ μὲν παραντίκα ψυχρὸν τε πρόσεισι καὶ ἐμποιεῖ φρίκην, ἐπισχόντι δὲ ὀλίγον ἄτε φάρμακον θερμαίνει τὸ πυρῶδέστατον. καὶ ὄσαις 11 μὲν πηγαῖς θαῦμα ἰδεῖν καὶ ἰδόντι, τοσαύτας θεασάμενος οἶδα, τὰς γὰρ δὴ ἐλάσσονος θαύματος ἐπιστάμενος παρήμι· ἄλυμρον δὲ ὕδωρ καὶ στρυφνὸν οὐ μέγα θαῦμα ἐξευρεῖν. δύο δὲ ἄλλοια· τὸ μὲν τῆς Καρίας ἐν πεδίῳ καλουμένῳ Λευκῷ θερμόν ἐστιν ὕδωρ παρὰ κόμην ὀνομα-
371 ζομένην Δασκύλου, πικρὸν καὶ γάλακτος ἥδιον· τὸν δὲ 12 Ἡρόδοτος οἶδα εἰπόντα ὡς ἐς τὸν ποταμὸν τὸν Ἰπτανὸν ἐκδίδωσιν ὕδατος πικροῦ πηγὴ. πῶς δ' ἂν οὐκ ἀποδεξαίμεθα ἀληθεύειν αὐτῷ τὸν λόγον, ὅπου γε καὶ ἐφ' ἡμῶν ἐν Δικαιορχίᾳ τῆ Τυρρονηῶν ἐξεύρηται ὕδωρ σφίσι θερμόν, οὕτω δὴ τι ὄξυ ὥστε τὸν μόλυβδον, διεξήκει γὰρ διὰ μολύβδου ῥέου, ἔτεσι κατέτηξεν οὐ πολλοῖς.

XXXVI. Ἔστι δὲ ἐκ Μοθώνης ὁδὸς σταδίων μάλιστα ἑκατὸν ἐπὶ τὴν ἄκραν τὸ Κορυφάσιον· ἐπ' αὐτῇ δὲ ἡ Πύλος κεῖται. ταύτην ᾤκισε Πύλος ὁ Κλήσωνος, ἀγαθὸν ἐκ τῆς Μεγαρίδος τοὺς ἔχοντας τότε αὐτὴν Δέλεγας. καὶ τῆς μὲν οὐκ ὤνατο, ὑπὸ Νηλέως καὶ τῶν ἐξ Ἰωλκοῦ Πελασγῶν ἐκβληθεῖς· ἀποχωρήσας δὲ ἐς τὴν ὄμορον ἔσχεν ἐνταῦθα Πύλον τὴν ἐν τῇ Ἠλείᾳ. Νηλεὺς δὲ βασιλεύσας ἐς τοσοῦτο προήγαγεν ἀξιώματος τὴν Πύλον ὡς καὶ Ὀμηρον ἐν τοῖς ἔπεσιν ἄστυ ἐπονομάσαι Νηλήϊον. 2. Ἐνταῦθα 2 ἱερὸν ἐστὶν Ἀθηνᾶς ἐπὶ κλησιν Κορυφασίας καὶ οἶκος καλούμενος Νέστορος· ἐν δὲ αὐτῷ καὶ ὁ Νέστωρ γέγραπ-

ται· καὶ μνήμα ἐντὸς τῆς πόλεως ἐστὶν αὐτῶ, τὸ δὲ ὄλιγον ἀπωτέρω τῆς Πύλου Θρασυμήδους φασὶν εἶναι.

3 καὶ σπηλαιόν ἐστιν ἐντὸς τῆς πόλεως· βοῦς δὲ ἐνταῦθα τὰς Νέστορος καὶ ἔτι πρότερον Νηλέως φασὶν ἀλλύξασθαι. εἴη δ' ἂν Θεσσαλικὸν τὸ γένος τῶν βοῶν τούτων, Ἰφίκλου ποτὲ τοῦ Πρωτεσιλάου πατρός· ταύτας γὰρ δὴ τὰς βοῦς Νηλεὺς ἔδνα ἐπὶ τῇ θυγατρὶ ἤτει τοὺς μινωμέ- 372 νους, καὶ τούτων ἕνεκα ὁ Μελάμπους χαριζόμενος τῶ ἀδελφῶ Βιάντι ἀφίκετό ἐς τὴν Θεσσαλίαν, καὶ ἐδέθη μὲν ὑπὸ τῶν βουκόλων τοῦ Ἰφίκλου, λαμβάνει δὲ μισθὸν ἐφ' οἷς αὐτῶ δεηθέντι ἔμαντεύσατο. Ἐσπουδάκεσαν δὲ ἄρα οἱ τότε πλοῦτόν τινα συλλέγεσθαι τοιοῦτον, ἵππων καὶ βοῶν ἀγέλας, εἰ δὴ Νηλεὺς τε γενέσθαι οἱ βοῦς ἐπεθύμησε τὰς Ἰφίκλου, καὶ Ἡρακλεῖ κατὰ δόξαν τῶν ἐν Ἰβηρία βοῶν προσέταξεν Εὐρυσθεὺς ἐλάσαι τῶν Γηρυόνοιο 4 βοῶν τὴν ἀγέλην. Φαίνεται δὲ καὶ Ἐρμῆς τότε ἐν Σικελίᾳ δυναστεύων δοιμὸν οὕτως ἔχων ἐς τὰς βοῦς τὰς ἐξ Ἐρμείας ἔρωτα, ὥστε καὶ ἐπάλασε πρὸς τὸν Ἡρακλεῖα ἄθλα ἐπὶ τῇ πάλῃ καταθέμενος τὰς τε βοῦς ταύτας καὶ ἀρχὴν τὴν ἑαυτοῦ. πεποίηκε δὲ καὶ Ὅμηρος ἐν Ἰλιάδι ὡς Ἰφιδάμας ὁ Ἀντήνορος τὰ πρῶτα τῶν ἔδνων ἑκατὸν βοῦς τῶ πενθερῶ δοίη. ταῦτα μὲν τὸν λόγον μοι βεβαιοῖ, βουσί 5 τοὺς τότε χαίρειν μάλιστα ἀνθρώπους. Ἐνέμοντο δέ, ἐμοὶ δοκεῖν, αἱ τοῦ Νηλέως βοῦς ἐν τῇ ὑπερορίᾳ τὰ πολλὰ ὑπόψαμμός τε γὰρ ἐστὶν ὡς ἐπίπαν ἢ τῶν Πυλίων χώρα, καὶ πόαν βουσίην οὐχ ἱκανὴν τοσαύτην παρασχέσθαι. μαρτυρεῖ δέ μοι καὶ Ὅμηρος ἐν μνήμῃ Νέστορος ἐπιλέγων αἰεὶ βασιλεία αὐτὸν ἡμαθόεντος εἶναι Πύλου.

6 4. Τοῦ λιμένος δὲ ἡ Σφακτηρία νῆσος προβέβληται, καθάπερ τοῦ ὄρμου τοῦ Δηλίων ἢ Ῥήνεια. εἰκασί δὲ αἱ ἀνθρώπειαι τύχαι καὶ χωρία τέως ἄγνωστα ἐς δόξαν προηγέναι. Καφηρέως τε γὰρ ἐστὶν ὄνομα τοῦ ἐν Εὐβοίᾳ

373 τοῖς σὺν Ἀγαμέμνονι Ἑλλήσιν ἐπιγενομένου χειμῶνος ἐνταῦθα, ὡς ἐκομίζοντο ἐξ Ἰλίου· Φυττάλειαν τε τὴν ἐπὶ Σαλαμῖνι ἴσμεν ἀπολομένων ἐν αὐτῇ τῶν Μήδων. ὡσαύτως δὲ καὶ τὴν Σφακτηρίαν τὸ ἀτύχημα τὸ Λακεδαιμονίων γνώριμον τοῖς πᾶσιν ἐποίησεν. Ἀθηναῖοι δὲ καὶ Νίκης ἀνέθηκαν ἄγαλμα ἐν ἀκροπόλει χαλκοῦν ἐς μνήμην τῶν ἐν τῇ Σφακτηρίᾳ.

5. Ἀφικομένων δὲ ἐς Κυπαρισσίας ἐκ Πύλου σφίσι 7 πηγὴ ὑπὸ τῇ πόλει πλησίον θαλάσσης ἐστὶ· θυῆναι δὲ Διονύσῳ τὸ ὕδωρ λέγουσι θυρῶν πληξάντι ἐς τὴν γῆν, καὶ ἐπὶ τούτῳ Διονυσιάδα ὀνομάζουσι τὴν πηγὴν. ἐστὶ δὲ καὶ Ἀπόλλωνος ἐν Κυπαρισσίᾳ ἱερὸν καὶ Ἀθηνᾶς ἐπίκλησιν Κυπαρισσίας. ἐν δὲ Αὐλώνι καλούμενῳ ναὸς Ἀσκληπιοῦ καὶ ἄγαλμά ἐστὶν Αὐλωνίου. κατὰ τοῦτο ὁ ποταμὸς ἢ Νέδα μετὰ τῆς τε Μεσσηνίας ἤδη καὶ τῆς Ἠλείας διέξεισιν.

ΗΛΙΑΚΩΝ Α.

374 I. Ὅσοι δὲ Ἑλλήνων Πελοποννήσου πέντε εἶναι μοίρας καὶ οὐ πλείονας φασιν, ἀνάγκη σφᾶς ὁμολογεῖν ὡς ἐν τῇ Ἀρκάδων οἰκίῳσιν Ἠλείοι καὶ Ἀρκάδες, δευτέρα δὲ Ἀχαιῶν, τρεῖς δὲ ἐπὶ ταύταις αἱ Δωριέων. γένη δὲ οἰκεῖ Πελοπόννησον Ἀρκάδες μὲν αὐτόχθονες καὶ Ἀχαιοί.

375 καὶ οἱ μὲν ὑπὸ Δωριέων ἐκ τῆς σφετέρως ἀνέστησαν, οὐ μόντοι Πελοποννήσου γε ἐξεχώρησαν, ἀλλὰ ἐκβαλόντες Ἴωνας νέμονται τὸν Αἰγιαλὸν τὸ ἀρχαῖον, ἵνῃ δὲ ἀπὸ τῶν Ἀχαιῶν τούτων καλούμενον· οἱ δὲ Ἀρκάδες διατε- 2 λοῦσιν ἐξ ἀρχῆς καὶ ἐς τότε τὴν ἑαυτῶν ἔχοντες. τὰ δὲ λοιπὰ ἐπηλύδων ἐστὶν ἀνθρώπων. Κορίνθιοι μὲν γὰρ οἱ

νῦν νεώτατοι Πελοποννησίων εἰσί, καὶ σφισιν, ἀφ' οὗ τὴν γῆν παρὰ βασιλείῳς ἔχουσιν, εἰκοσὶν ἔτη καὶ διακόσια τριῶν δέοντα ἦν ἐς ἐμέ· Δρύοπες δὲ καὶ Δωριεῖς, οἱ μὲν ἐκ Παρνασοῦ, Δωριεῖς δὲ ἐκ τῆς Οἴτης ἐς Πελοπόννησόν εἰσιν ἀφιγμένοι.

3 2. Τούτους ἠλείους ἴσμεν ἐκ Καλυδῶνος διαβεβηκότας καὶ Αἰτωλίας τῆς ἄλλης. τὰ δὲ ἔτι παλαιότερα ἐς αὐτούς τοιαύδε εὗρισκον. βασιλεύσαι πρῶτον ἐν τῇ γῇ ταύτῃ λέγουσιν Ἀέθλιον, παῖδα δὲ αὐτὸν Διός τε εἶναι καὶ Πρωτογενείας τῆς Δευκαλίωνος, Ἀέθλου δὲ Ἐνδυμίωνα 4 γενέσθαι. τούτου τοῦ Ἐνδυμίωνος Σελήνην φασὶν ἐρασθῆναι, καὶ ὡς θυγατέρες αὐτῷ γένοιτο ἐκ τῆς θεοῦ πενήτην οὐκ. οἱ δὲ δὴ μᾶλλον τι εἰκότα λέγοντες Ἐνδυμίωνι λαβόντι Ἀστεροδίαν γυναικά, οἱ δὲ τὴν Ἰάνου τοῦ Ἀμφικτύου Χρομίαν, ἄλλοι δὲ Ἵπερίπην τὴν Ἀρκάδος, γενέσθαι δ' οὖν φασὶν αὐτῷ Παίονα καὶ Ἐπειὸν τε καὶ Αἰτωλὸν καὶ θυγατέρα ἐπ' αὐτοῖς Εὐρυκύδαν. 3. Ἐθῆκε 376 δὲ καὶ ἐν Ὀλυμπίᾳ δρόμου τοῖς παισὶν ἀγῶνα Ἐνδυμίων ὑπὲρ τῆς ἀρχῆς, καὶ ἐνίκησε καὶ ἔσχε τὴν βασιλείαν Ἐπειός, καὶ Ἐπειοὶ πρῶτον τότε ὦν ἤρχεν ὠνομάσθησαν. 5 τῶν δὲ ἀδελφῶν οἱ τὸν μὲν καταμεῖναι φασὶν αὐτοῦ, Παίονα δὲ ἀχθόμενον τῇ ἡσθῇ φυγεῖν ὡς πορρωτάτα, καὶ τὴν ὑπὲρ Ἀξιοῦ ποταμοῦ χώραν ἀπ' αὐτοῦ Παιονίαν ὠνομάσθησαν. 4. Τὰ δὲ ἐς τὴν Ἐνδυμίωνος τελευτὴν οὐ κατὰ τὰ αὐτὰ Ἡρακλεῶται τε οἱ πρὸς Μιλήτω καὶ ἠλείοι λέγουσιν, ἀλλὰ ἠλείοι μὲν ἀποφαίνουσιν Ἐνδυμίωνος μνήμα, Ἡρακλεῶται δὲ ἐς Λάτμον τὸ ὄρος ἀποχωρήσαι φασὶν αὐτόν, *** μουσι, καὶ ἄδυτον Ἐνδυμίωνός ἐστιν 6 ἐν τῷ Λάτμῳ. Ἐπειῶ δὲ γήμαντι Ἀναξιρόην τὴν Κορώνου θυγάτηρ μὲν Ἰρμίνα, ἄρσεν δὲ οὐκ ἐγένετο αὐτῷ γένος. 5. καὶ τὰδε ἄλλα συνέβη κατ' Ἐπειὸν βασιλεύοντα. Οἰνόμαος δ' Ἀλξίωνος, Ἄρεως δὲ καθὰ ποιηταὶ τε ἐπεφημί-

σαν καὶ τῶν πολλῶν ἐστὶν ἐς αὐτὸν λόγος, οὗτος δυναστεύων περὶ τὴν Πισαίαν καλουμένην ὁ Οἰνόμαος ἐπαύθη τῆς ἀρχῆς διαβάντος Πέλοπος τοῦ Ἀυδοῦ ἐκ τῆς Ἀσίας. Πέλοψ δὲ ἀποθανόντος Οἰνομάου τὴν τε Πισαίαν ἔσχε 7 καὶ Ὀλυμπίαν, ἀποτεμόμενος τῆς Ἐπειοῦ χώρας ὁμορον οὔσαν τῇ Πισαίᾳ. Ἐρμού τε ἐν Πελοποννήσῳ ναὸν ἰδρύσασθαι καὶ θῦσαι τῷ θεῷ Πέλοπα ἔλεγον οἱ ἠλείοι πρῶτον, ἀποτρεπόμενον τὸ ἐπὶ τῷ Μυρτίλου θανάτῳ μῆνιμα ἐκ τοῦ θεοῦ.

6. Αἰτωλῷ δὲ μετὰ Ἐπειὸν βασιλεύσαντι συνέπεσεν 8 ἐκ Πελοποννήσου φυγεῖν, ὅτι αὐτὸν οἱ Ἄπιδος παῖδες ἐφ' αἵματι ἀκουσίῳ δίκην εἶλον. Ἄπιν γὰρ τὸν Ἰάσονος ἐκ Παλλαντίου τοῦ Ἀρκάδων ἀπέκτεινεν Αἰτωλὸς ἐπελάσας τὸ ἄρμα τεθέντων ἐπὶ Ἀζᾶνι ἄθλων. ἀπὸ μὲν Αἰτωλοῦ τοῦ Ἐνδυμίωνος οἱ περὶ τὸν Ἀχελῷον οἰκοῦντες ἐκλήθησαν, φυγόντος ἐς ταύτην τὴν ἡπειρον· τὴν δὲ Ἐπειῶν ἔσχε ἀρχὴν ἠλείος Εὐρυκύδης τε τῆς Ἐνδυμίωνος καί, ὅτῳ πιστά, πατρὸς ὦν Ποσειδῶνος. καὶ τὸ ὄνομα οἱ ἀνθρώποι τὸ νῦν ἀντὶ Ἐπειῶν ἀπὸ τοῦ ἠλείου 877 μεταβεβλήκασιν.

7. ἠλείου δὲ ἦν Ἀυγέας· οἱ δὲ ἀποσεμνύνοντες τὰ 9 ἐς αὐτόν, παρατρέψαντες τοῦ ἠλείου τὸ ὄνομα, ἠλίον φασὶν Ἀυγέαν παῖδα εἶναι. τούτῳ βοῦς τῷ Ἀυγέα καὶ αἰπόλια τοσαῦτα ἐγένετο ὡς καὶ τῆς χώρας αὐτῷ τὰ πολλὰ ἡδη διατελεῖν ἀργὰ ὄντα ὑπὸ τῶν βοσκημάτων τῆς κόπρου. Ἡρακλέα οὖν, εἴτε ἐπὶ μοῖρα τῆς ἠλείας εἴτε ἐφ' ὅτῳ δὴ καὶ ἄλλῳ μισθῷ, πείθει οἱ καθῆραι τῆς κόπρου τὴν γῆν. καὶ ὁ μὲν καὶ τοῦτο ἐξεργάσατο ἐκτρέψας τοῦ Μηνίου 10 τὸ ρεῦμα ἐς τὸν κόπρον· Ἀυγέας δὲ, ὅτι τῷ Ἡρακλεῖ σοφία πλέον καὶ οὐ σὺν πόνῳ τὸ ἔργον ἤνυστο, αὐτός τε ἀποδοῦναι οἱ τὸν μισθὸν ἀπήξιον, καὶ τῶν παιδῶν τῶν ἀρσένων τὸν πρεσβύτερον Φυλέα ἐξέβαλεν ἀντειπόντα

ὡς οὐ δίκαια ποιοῖ πρὸς ἄνδρα εὐεργέτην. αὐτὸς δὲ τὰ τε ἄλλα παρεσκευάζετο ὡς τὸν Ἡρακλέα ἀμνηστούμενος, ἦν ἐπὶ τὴν Ἥλιον στρατεύηται, καὶ τοὺς παῖδας τοὺς Ἄκτορος καὶ Ἀμαρυγκέα ἐπηγάγετο ἐς φιλίαν. 8. Ἦν δὲ ὁ Ἀμαρυγκεύς ἄλλως μὲν ἀγαθὸς τὰ ἐς τὸν πόλεμον, ὁ δὲ οἱ πατὴρ Πυττίος Θεσσαλὸς τὰ ἄνωθεν ἦν καὶ ἐς τὴν Ἥλειαν ἀφίκετο ἐκ Θεσσαλίας. Ἀμαρυγκεῖ μὲν δὴ καὶ ἀρχῆς ἐν Ἥλειᾳ μετέδωκεν ὁ Ἀγύεας. Ἄκτορι δὲ καὶ τοῖς παισὶ γένος τε ἦν ἐπιχώριον, βασιλείας τε μετῆν σφίσι. Ἄκτωρ γὰρ πατὴρ μὲν Φόρβαντος ἦν τοῦ Λαπίθου, μητρὸς δὲ Τρμίνης τῆς Ἐπειοῦ· καὶ ᾤκισεν ἀπ' αὐτῆς Ἄκτωρ πόλιν Τρμίναν ἐν τῇ Ἥλειᾳ.

II. Τῷ δὲ Ἡρακλεῖ πρὸς τὸν Ἀγύεαν πολεμοῦντι οὐδὲν ὑπῆρχεν ἀποδείκνυσθαι λαμπρόν· ἄτε γὰρ καὶ τόλμη καὶ ταῖς ἡλικίαις τοῦ Ἄκτορος τῶν παίδων ἀκμαζόντων, ἐτρέπεθ' ὑπ' αὐτῶν ἀεὶ τὸ συμμαχικὸν τοῦ Ἡρακλέους, ἐς ὃ Ἴσθμικὰς σπουδὰς Κορινθίων ἐπαγγελιάντων καὶ θεωρῶν ἐς τὸν ἀγῶνα ἐρχομένων τῶν νιῶν τοῦ Ἄκτορος, ἀπέκτεινε σφᾶς λοχίστας Ὁρακλῆς ἐν Κλειωναῖς. 2. Ἀφρα-378 νοῦς δὲ ὄντος τοῦ εἰργασμένου τὸν φόνου, μάλιστα ἐποιεῖτο ἡ Μολίνη σπουδῆν τῶν παίδων τὸν αὐτόχειρα 2 ἐξευρεῖν. ὡς δὲ ἔμαθεν, ἐνταῦθα οἱ Ἥλαιοι δίκας τοῦ φόνου παρὰ Ἀργείων ἀπήτουν· τηρικαῦτα γὰρ ἔτυχεν Ἡρακλῆς ἐν Τίρυνθι οἰκῶν. μὴ διδόντων δὲ σφίσι δίκας τῶν Ἀργείων, οἱ δὲ δεύτερα ἐνέκειντο Κορινθίοις, ἐκ-σπουδον τὸ Ἀργολικὸν πᾶν τοῦ ἀγῶνος γενέσθαι τοῦ Ἴσθμικοῦ. 3. ὡς δὲ ἡμάρτανον καὶ τούτου, Μολίνην θέ-σθαι φασὶν ἐπὶ τοῖς πολίταις κατάρας, ἦν Ἴσθμίων μὴ θέλωσιν εἰργεσθαι. φυλάσσοσι δὲ τῆς Μολίνης καὶ ἐς τὸδε ἔτι τὰς κατάρας, καὶ ὅσοι τὰ σώματα ἀσκούσιν Ἥλειων οὐ σφίσι ἐς τὸν ἀγῶνα ἐσελθεῖν καθέστηκε τὸν 3 Ἴσθμικόν. 4. Διάφοροι δὲ τῷ εἰρημένῳ δύο εἰσὶν ἄλλοι

λόγοι. τούτων δὲ ὁ μὲν Κύψελον τὸν τυραννήσαντα Κορινθίων φησὶν ἀγαλμα ἀναθεῖναι τῷ Διὶ χρυσοῦν ἐς Ὀλυμπίαν, προαποθανόντος δὲ τοῦ Κυψέλου πρὶν ἐπὶ τῷ ἀναθήματι τὸ ὄνομα ἐπιγράψαι τὸ αὐτοῦ, τοὺς Κορινθίους παρὰ Ἥλειων αἰτεῖν δοῦναι σφίσι ἐπιγράψαι δημοσίᾳ τὴν πόλιν ἐπὶ τῷ ἀναθήματι, οὐ τυχόντας δὲ ὀργῆ τε ἐς τοὺς Ἥλειους χρῆσθαι καὶ προειπεῖν σφίσι Ἴσθμίων εἰργεσθαι. πῶς ἂν οὖν Κορινθίοις αὐτοῖς τοῦ ἀγῶνος μετῆν τοῦ Ὀλυμπίου, εἰ δὴ ἄκοντάς γε Ἥλειους ἀπὸ τῶν Ἴσθμίων εἰργον; ὁ δὲ ἕτερος ἔχει τῶν λόγων 4 Προλάω παῖδας ἀνδρὶ παρὰ Ἥλειοις δοκίμῳ καὶ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ Δυσίππῃ Φίλανθον καὶ Δάμπου γενέσθαι· τούτους ἐπὶ τὸν ἀγῶνα ἐλθόντας τῶν Ἴσθμίων παγκρα-τιάσονται ἐν παισὶ, τὸν δὲ αὐτῶν παλαιόσονται, ὑπὸ τῶν ἀνταγωνιστῶν πρὶν ἢ ἐς τὸν ἀγῶνα ἐσελθεῖν ἀποπνιγῆ-379 ναι σφᾶς ἢ καὶ ἄλλῳ τῷ τρόπῳ διαχωρησθῆναι· καὶ οὕτω τὰς ἐπὶ τοῖς Ἥλειοις, ἦν Ἴσθμίων μὴ ἐκόντες εἰργωνται, Δυσίππης ἀρὰς εἶναι. Δείκνυται δὲ καὶ ὅδε εὐήθης ὢν ὁ λόγος. Τίμωνι γὰρ ἀνδρὶ Ἥλειῳ γερόνασι πεντάθλου 5 νίκαι τῶν ἐν Ἑλλήσιν ἀγῶνων, καὶ οἱ καὶ εἰκῶν ἐστὶν ἐν Ὀλυμπίᾳ καὶ ἐλεγείον στεφάνους τε ὀπόσους ἀνείλετο ὁ Τίμων λέγον, καὶ δὴ καὶ αἰτίαν δι' ἣντινα Ἴσθμικῆς οὐ μέτεστιν αὐτῷ νίκης· καὶ ἔχει τὰ ἐς τοῦτο τὸ ἐλεγείον,

Σισυφίαν δὲ μολεῖν χθόν' ἐκώλυεν ἀνέρα νείκη
ἀμφὶ Μολιονιδᾶν οὐλομένῳ θανάτῳ.

III. Τάδε μὲν ἡμῖν ἐς τοσοῦτον ἐξητάσθω, Ἡρακλῆς δὲ εἶλεν ὕστερον καὶ ἐπόρθησεν Ἥλιον, στρατιᾶν παρὰ τε Ἀργείων καὶ ἐκ Θηβῶν ἀθροίσας καὶ Ἀρκάδας. ἤμυναν δὲ καὶ Ἥλειοις οἱ ἐκ Πύλου τοῦ ἐν τῇ Ἥλειᾳ καὶ οἱ Πισαῖοι. καὶ τοὺς μὲν ἐτιμωρήσατο αὐτῶν ὁ Ἡρακλῆς· τῆς δὲ ἐπὶ τοὺς Πισαίους στρατείας αὐτὸν χρησμὸς ἐπέσχεεν ἐκ Δελ-φῶν ἔχων οὕτω·

Πατρὶ μέλει Πίσσης, Πυθῶ δ' ἔμοι ἐγγυάλιξεν.
 τοῦτο μὲν δὴ σωτηρία Πισαίοις τὸ μάντευμα ἐγένετο.
 2. Φυλεὶ δὲ ὁ Ἡρακλῆς τὴν τε χώραν ἀνέδωκε τὴν Ἠλείαν
 καὶ τᾶλλα, αἰδοῖ τοῦ Φυλέως μᾶλλον ἢ αὐτὸς ἐκουσίως,
 τὰ τε αἰχμάλωτα ἐφίησιν ἔχειν αὐτῷ καὶ Ἀργεῖαν μὴ ὑπο-
 2 σχεῖν δίκην. 3. Τῶν δὲ Ἠλείων αἱ γυναῖκες, ἅτε τῶν ἐν
 ἡλικία σφίσις ἠρημωμένης τῆς χώρας, εὐξασθαι τῇ Ἀθηνᾷ
 λέγονται κηῖσαι παραυτίκα, ἐπειδὴν μισθῶσι τοῖς ἀν-
 δρασί· καὶ ἦ τε εὐχὴ σφίσις ἐτελέσθη, καὶ Ἀθηνᾶς ἱερὸν
 ἐπέκλησιν Μητρὸς ἰδρύσαντο. ὑπερησθέντες δὲ ἀμφο-
 380 τεροι τῇ μίξει καὶ αἱ γυναῖκες καὶ οἱ ἄνδρες, ἐνθα συνεγέ-
 νουτο ἀλλήλοις πρῶτον, αὐτὸ τε τὸ χωρίον Βαδὺ ὀνομά-
 ζουσι καὶ ποταμὸν τὸν ῥέοντα ἐνταῦθα ὕδωρ Βαδὺ ἐπι-
 χωρίῳ φωνῇ.

3 4. Φυλέως δέ, ὡς τὰ ἐν τῇ Ἠλιδι κατεστήσατο, αὐτίς
 ἐς Δουλίχιον ἀποχωρήσαντος, Ἀργεῖαν μὲν τὸ χρεῶν ἐπέ-
 λαβε προήκοντα ἐς γῆρας, βασιλείαν δὲ τὴν Ἠλείων
 Ἀγασθένης ἔσχευ ὁ Ἀργεῖου καὶ Ἀμφίμαχος τε καὶ Θάλ-
 πιος· Ἄκτορος γὰρ τοῖς παισὶν ἀδελφὰς ἐσαγαγομένοις
 διδύμας ἐς τὸν οἶκον, Δεξαμενοῦ θυγατέρας ἐν Ὀλένῳ
 βασιλεύοντος, τῷ μὲν ἐκ Θηρονίκης Ἀμφίμαχος, Εὐρύτῳ
 4 δὲ ἐκ Θηραιφόνης ἐργόνει Θάλπιος. οὐ μὴν οὐδὲ Ἀμα-
 ρυγκεὺς οὔτε αὐτὸς διέμεινεν ἰδιωτεύων οὔτε Διώρης
 ὁ Ἀμαρυγκέως. ἅ δὴ καὶ Ὀμηρος παρεδήλωσεν ἐν κατα-
 λόγῳ τῶν Ἠλείων, τὸν μὲν σύμπαντα αὐτῶν στόλον ποιή-
 σας τεσσαράκοντα εἶναι νεῶν, τούτων δὲ τὰς ἡμισείας
 ὑπὸ Ἀμφιμάχῳ τετάχθαι καὶ Θαλπίῳ, τῶν λοιπῶν δὲ
 εἰκοσι, δέκα μὲν ναυσὶν Διώρην τὸν Ἀμαρυγκέως ἠρεῖ-
 σθαι, τοσαύταις δὲ ἑτέραις Πολύξενον τὸν Ἀγασθένους.
 Πολυξένῳ δὲ ἀνασθέντι ἐκ Τροίας ἐγένετο υἱὸς Ἀμφί-
 μαχος· τὸ δὲ ὄνομα τῷ παιδί ἔθετο ὁ Πολύξενος κατὰ
 φιλίαν, ἔμοι δοκεῖν, πρὸς Ἀμφίμαχον τὸν Κτεάτου τελευ-

τήσαντα ἐν Ἰλίῳ Ἀμφιμάχου δὲ Ἠλείος· 5. καὶ ἐπὶ Ἠλείου 5
 βασιλεύοντος ἐν Ἠλιδι, τηρικαῦτα ὁ Δωριέων στόλος
 σὺν τοῖς Ἀριστομάχου παισὶν ἠθροίζετο ἐπὶ καθόδῳ τῇ
 ἐς Πελοπόννησον. γίνεται δὲ τοῖς βασιλεῦσιν αὐτῶν λό-
 γιον τόδε, ἠγεμόνα τῆς καθόδου ποιῆσθαι τὸν τριόφ-
 θαλμον. ἀποροῦσι δὲ σφίσις ὅ τι ὁ χρησμὸς ἐθέλοι συν-
 381 ἐτυχεν ἐλαύνων ἀνὴρ ἡμίονον, ὁ δὲ ἕτερος διέφθαρτο
 τῷ ἡμίονῳ τῶν ὀφθαλμῶν. Κρεσφόντου δὲ συμφρονή-
 σαντος ὡς ἐς τοῦτον τὸν ἄνδρα ἔχοι τὸ μάντευμα, οὕτως
 ἠκείῳσαντο αὐτὸν οἱ Δωριεῖς. ὁ δὲ σφᾶς ναυσὶν ἐκέλευεν
 ἐς Πελοπόννησον κατιέναι, μηδὲ στρατῷ πεζῷ διὰ τοῦ
 Ἰσθμοῦ περᾶσθαι. ταῦτά τε δὴ παρήνευσε, καὶ ἅμα τὸν
 ἐς Μολύκριον ἐκ Ναυπάκτου πλοῦν καθηγῆσατο αὐτοῖς·
 οἱ δὲ ἀντι τούτου δεηθέντι τὴν Ἠλείαν γῆν συνέθεντο
 αὐτῷ δῶσειν. Ὁ δὲ ἀνὴρ ἦν Ὀξύλος ὁ Αἰμονος τοῦ Θόαν-
 τος· Θόας δὲ ἦν οὗτος ὃς καὶ τοῖς Ἀτρέως παισὶν ἀρχὴν
 7 συγκατέειλε τὴν Πριάμου. γενεαὶ δὲ ἀπὸ Θόαντος ἀνή-
 κονσιν ἕξ ἐς Αἰτωλὸν τὸν Ἐνδυμίωνος. Ἦσαν δὲ οἱ Ἡρα-
 κλείδαι συγγενεῖς καὶ ἄλλως τοῖς ἐν Αἰτωλίᾳ βασιλεῦσι,
 καὶ ἀδελφαὶ Θόαντι τῷ Ἀνδραίμονος καὶ Ἰλλῶ τῷ
 Ἡρακλέους ἦσαν αἱ μητέρες. συνεπεπτώκει δὲ τῷ Ὀξύ-
 λῳ φυγάδι ἐξ Αἰτωλίας εἶναι· δισκεύοντα γὰρ φασὶν
 ἀμαρτεῖν αὐτὸν καὶ ἐξεργάσασθαι φόνον ἀκούσιον, τὸν
 δὲ ἀποθανόντα ὑπὸ τοῦ δίσκου [τὸν] ἀδελφὸν εἶναι
 τοῦ Ὀξύλου Θέρμιον, οἱ δὲ Ἀλκιδόκον τὸν Σκοπίου.

IV. Λέγεται δὲ καὶ ἄλλο ἐπὶ τῷ Ὀξύλῳ τοιούδε, ὡς
 τοὺς παῖδας ὑποπτύσειε τοῦ Ἀριστομάχου, μὴ τὴν
 Ἠλείαν τε ἰδόντες ἀγαθὴν οὔσαν καὶ ἐξειργασμένην διὰ
 πάσης οὐκ ἐθελήσωσιν ἔτι αὐτῷ διδόναι τὴν γῆν, καὶ
 382 τοῦδε ἔνεκα διὰ τῶν Ἀρκάδων καὶ οὐ διὰ τῆς Ἠλείας τοῖς
 Δωριεῦσιν ἠγῆσατο. Ὀξύλῳ δὲ σπεύσαντι ἀμαχεῖ λαβεῖν
 τὴν Ἠλείων ἀρχὴν Δίος οὐκ εἶπε, πρόκλησιν δὲ ἐποιεῖτο
 23*

μη σφᾶς παρασκευῆ τῆ πάση διακινδυνεῦσαι, προκριθῆ-
 ναι δὲ ἀφ' ἑκατέρων στρατιωτῶν ἓνα ἐς τὴν μάχην· καὶ
 2 πῶς συνήρσε ταῦτα ἀμφοτέροις. οἱ δὲ ἐς τὸ ἔργον προ-
 ταχθέντες Δέγμενός τε Ἡλείος ἦν τοξότης καὶ παρὰ τῶν
 Αἰτωλῶν Πυραίχμου σφενδόνην δεδιδραγμένος. κρατή-
 σαντος δὲ τοῦ Πυραίχμου τὴν τε βασιλείαν ἔσχεν Ὁξύλος,
 καὶ Ἐπειούς τοὺς ἀρχαίους τὰ μὲν ἄλλα εἴασεν ἐπὶ τῆς
 αὐτῶν μένειν, συνοίκους δὲ σφίσι τοὺς Αἰτωλοὺς ἐπὶ
 ἀναδασμῷ τῆς χώρας ἐπεισήγαγε. καὶ Δίῳ τε ἀπένειμε
 γέρα, καὶ ἤρωσι τοῖς τε ἄλλοις κατὰ τὰ ἀρχαῖα ἐφύλαξε
 τὰς τιμὰς καὶ Ἀυγέα τὰ ἐς τὸν ἐναγισμὸν ἔτι καὶ ἐς ἡμᾶς
 3 αὐτῷ καθεστηκότα. λέγεται δὲ ὡς καὶ τοὺς ἀνθρώπους
 ἐκ τῶν κωμῶν, ὅσοι τοῦ τείλους οὐ πολὺ ἀφροστήμεσαν,
 κατελθεῖν ἐπεισεν ἐς τὴν πόλιν, καὶ πλήθει τε οἰκητόρων
 μέζονα καὶ εὐδαιμονεστέραν ἐς τὰ ἄλλα ἀπέφηνε τὴν
 Ἡλιῶν. 2. Ἀφίκετο δὲ αὐτῷ καὶ ἐκ Δελφῶν χρησμός, τὸν
 Πελοπίδην ἐπάγεσθαι συνοικιστήν. Ὁξύλος δὲ τὴν ζήτη-
 σιν ἐποιεῖτο σπουδῆ, καὶ ἀναζητῶν εὗρεν Ἀργαῖον τὸν
 Δαμασίον τοῦ Πενθίλου τοῦ Ὁρέστου, καὶ αὐτόν τε ἐξ
 Ἑλικῆς τῆς Ἀχαιῶν καὶ σὺν τῷ Ἀργαίῳ μοῖραν τῶν
 4 Ἀχαιῶν ἐπηγάγετο οὐ πολλήν. τῷ δὲ Ὁξύλῳ Πιερίαν μὲν
 τῆ γυναικὶ ὄνομα εἶναι λέγουσι, πέρα δὲ τὰ ἐς αὐτὴν οὐ
 μνημονεύουσιν. Ὁξύλου δὲ γενέσθαι παῖδάς φασιν Αἰτω-
 λὸν καὶ Λαῖαν. προαποθανόντος δὲ Αἰτωλοῦ, θάπτουσιν
 αὐτόν οἱ γουεῖς ἐν αὐτῇ ποιησάμενοι τῆ πύλῃ τὸ μνήμα,
 ἧτις ἐπ' Ὀλυμπίαν καὶ τὸ ἱερὸν ἄγει τοῦ Διός. ἔθαψαν
 δὲ αὐτόν οὕτω κατὰ μαντείαν, ὡς μῆτε ἐκτὸς τῆς πόλεως 383
 μῆτε ἐντὸς γένοιτο ὁ νεκρός. ἐναγίξει δὲ ὁ γυμνασίαρχος
 ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ καθ' ἕκαστον ἔτος τῷ Αἰτωλῷ.

5 3. Μετὰ δὲ Ὁξύλον Λαῖας ἔσχεν ὁ Ὁξύλου τὴν ἀρ-
 χήν. οὐ μὴν τοὺς γε ἀπογόνους αὐτοῦ βασιλεύοντας εὐ-
 ρισκόν, καὶ σφᾶς ἐπιστάμενος ὁμοῦς παρήμι· οὐ γὰρ τί

μοι καταβῆναι τὸν λόγον ἠθέλησα ἐς ἄνδρας ἰδιώτας.
 4. χρόνῳ δὲ ὕστερον Ἴφριτος, γένος μὲν ἂν ἀπὸ Ὁξύλου,
 ἡλικίαν δὲ κατὰ Δυκοῦργον τὸν γραψάντα Λακεδαιμονίους
 τοὺς νόμους, τὸν ἀγῶνα διέθηκεν ἐν Ὀλυμπίᾳ, πανήγυ-
 ρὴν τε Ὀλυμπικὴν αὐθις ἐξ ἀρχῆς καὶ ἐκεχειρίαν κατεστή-
 σατο, ἐκλιπόντα ἐπὶ χρόνον, ὁπόσος δὴ οὗτος ἦν. αἰτίαν
 δὲ δι' ἣντινα ἐξέλιπε τὰ Ὀλύμπια, ἐν τοῖς ἔχουσιν ἐς
 Ὀλυμπίαν τοῦ λόγου δηλώσω. τῷ δὲ Ἴφριτῷ, φθειρομέ- 6
 νης τότε δὴ μάλιστα τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ ἐμφυλίῳ στάσει
 καὶ ὑπὸ νόσου λοιμώδους, ἐπῆλθεν αἰτῆσαι τὸν ἐν Δελ-
 φοῖς θεὸν λύσειν τῶν κακῶν· καὶ οἱ προσταχθέναι φασιν
 ὑπὸ τῆς Πυθίας ὡς αὐτόν τε Ἴφριτον δέοι καὶ Ἡλείους
 τὸν Ὀλυμπικὸν ἀγῶνα ἀνανεώσασθαι. ἐπεισε δὲ Ἡλείους
 Ἴφριτος καὶ Ἡρακλεῖ θύειν, τὸ πρὸ τούτου πολέμιόν σφι-
 σιν Ἡρακλῆα εἶναι νομίζοντας. τὸν δὲ Ἴφριτον τὸ ἐπί-
 γραμμα τὸ ἐν Ὀλυμπίᾳ φησὶν Αἴμονος παῖδα εἶναι, Ἑλ-
 λήνων δὲ οἱ πολλοὶ Πραξαγίδου καὶ οὐχ Αἴμονος εἶναι
 φασιν· τὰ δὲ Ἡλείων γράμματα ἀρχαῖα ἐς πατέρα ὁμώνυ-
 μον ἀνῆγε τὸν Ἴφριτον.

5. Ἡλείους δὲ μέτεστι μὲν πόλεμος τοῦ πρὸς Ἴλιῳ, μέ- 7
 τεστι δὲ καὶ ἔργων τῶν κατὰ τὴν Μήδαν ἐς τὴν Ἑλλάδα
 ἔφοδον. ὑπερβάντων δὲ ὅσοι σφίσι ἐγένοντο κίνδυνοι
 πρὸς Πισαίους τε καὶ Ἀρκάδας ὑπὲρ τῆς διαθέσεως τοῦ
 ἀγῶνος τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ, συνεσέβαλον μὲν Λακεδαιμονί-
 οῖς ἀκουσίως ἐς τὴν Ἀθηναίων, συνέστησαν δὲ μετὰ οὐ
 πολὺν χρόνον ἐπὶ Λακεδαιμονίους Μαντινεῦσιν ὁμοῦ καὶ
 384 Ἀργείοις, ἐπαρόμενοι καὶ τὸ Ἀττικὸν ἐς τὴν συμμαχίαν. 8
 κατὰ δὲ τὴν Ἀργίδος ἐπιστρατείαν ἐς τὴν γῆν καὶ τὴν προ-
 δοσίαν τὴν Ξενίου μάχῃ μὲν περὶ Ὀλυμπίαν νικῶσιν
 Ἡλείοι, καὶ τροπὴν ἐργασάμενοι τῶν Λακεδαιμονίων ἐκ
 τοῦ περιβόλου σφᾶς ἐξήλασαν τοῦ ἱεροῦ· χρόνῳ δὲ ὕστε-
 ρον ἐπαύθη σφίσι ὁ πόλεμος κατὰ τὰς συνθήκας ἃς ἐγῶ

πρότερον ἔτι ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐς Λακεδαιμονίους ἐδήλωσα.
 9 Φιλίππου δὲ τοῦ Ἀμύντου οὐκ ἐθέλοντος ἀποσχέσθαι
 τῆς Ἑλλάδος προσεχώρησαν μὲν ἐς τὴν συμμαχίαν τῶν
 Μακεδόνων οἱ Ἕλαιοι, στάσει κακωθέντες ὑπὸ ἀλλήλων,
 μαχεσθῆναι δὲ οὐχ ὑπέμειναν τοῖς Ἕλλησιν ἐναντία ἐν
 Χαιρωνείᾳ. τῆς δὲ ἐφόδου Φιλίππου τῆς ἐπὶ Λακεδαιμο-
 νίους μετέσχον κατὰ ἔχθος ἐς αὐτοὺς τὸ ἀρχαῖον. ἀπο-
 θανόντος δὲ Ἀλεξάνδρου Μακεδόσι καὶ Ἀντιπάτρῳ μετὰ
 Ἑλλήνων ἐπολέμησαν.

V. Χρόνῳ δὲ ὕστερον Ἀριστότιμος ὁ Δαμαρέτου
 τοῦ Ἐτύμοιτος τυραννίδα ἔσχεν ἐν Ἠλείᾳ, συμπαρα-
 σκευάσαντος αὐτῷ τὰ ἐς τὴν ἐπίθεσιν Ἀντιγόου τοῦ
 Δημητρίου βασιλεύοντος ἐν Μακεδονίᾳ. τὸν δὲ Ἀρι-
 στότιμον μῆνας τυραννήσαντα ἕξ καταλύουσιν ἐπανα-
 στάντες Χίλων καὶ Ἑλλάνικος καὶ Λάμπις τε καὶ Κύ-
 λων. οὗτος δὲ καὶ αὐτοχειρία τὸν τύραννον ἀπέκτεινεν
 ὁ Κύλων ἐπὶ Διὸς Σωτήρος βωμὸν καταφυγόντα ἱκέτην.
 τὰ μὲν δὴ ἐς πόλεμον τοιαῦτα ὑπῆρχεν Ἠλείοις, ὡς περὶ
 αὐτῶν ἡμῖν ἐν τῷ παρόντι ἀπαριθμῆσαι μετρίως.

2 2. Θανατάσαι δ' ἂν τις ἐν τῇ γῇ τῇ Ἠλείᾳ τὴν τε
 βύσσον, ὅτι ἐνταῦθα μόνον, ἐτέρωθι δὲ οὐδαμοῦ τῆς
 Ἑλλάδος φύεται, καὶ ὅτι ἐν τῇ ὑπερορίᾳ καὶ οὐκ ἐντὸς
 τῆς χώρας αἱ ἵπποι σφίσι ἐκλύσκον ἐκ τῶν ὄνων. καὶ
 τούτου μὲν κατάραν τινὰ ἐλέγετο γενέσθαι τὸ αἴτιον ἢ 385
 δὲ βύσσος ἢ ἐν τῇ Ἠλείᾳ λεπτότητος μὲν ἕνεκα οὐκ ἀποδεῖ
 τῆς Ἑβραίων, ἔστι δὲ οὐχ ὁμοίως ξανθή.

3 3. Ἴόντι δὲ ἀπὸ τῆς Ἠλείας χωρίον ἐστὶν ἐπὶ θάλασ-
 σαν καθήκον, ὃ ὀνομάζεται μὲν Σαμικόν, ἐν δεξιᾷ δὲ
 ὑπὲρ αὐτὸ ἢ τε Τριφυλία καλουμένη καὶ πόλις ἐστὶν ἐν
 τῇ Τριφυλίᾳ Λέπρεος. ἐθέλουσι μὲν δὴ οἱ Λεπρεῶται
 μοῖρα εἶναι τῶν Ἀρκάδων, φαίνονται δὲ Ἠλείων κατήκοοι

τὸ ἐξ ἀρχῆς ὄντες· καὶ ὅσοι αὐτῶν Ὀλύμπια ἐνίκησαν,
 Ἠλείους ἐν Λεπρέου σφᾶς ὁ κῆρυξ ἀνεῖπε. καὶ Ἀριστο-
 φάνης ἐποίησεν ὡς Λέπρεος εἶη πόλισμα Ἠλείων. ἔστι
 δὲ ὁδὸς ἐς Λέπρεον ἀπὸ μὲν Σαμικοῦ τὸν Ἀνιγρου ποτα-
 μὸν ἀφέντι ἐν ἀριστερᾷ, ἑτέρα δὲ ἐξ Ὀλυμπίας, τρίτη δὲ
 ἐξ Ἠλιδος· ἡμερησίος δὲ αὐτῶν ἐστὶν ἡ μακροτάτη. 4. Τε- 4
 θῆναι δὲ τῇ πόλει τὸ ὄνομά φασιν ἀπὸ τοῦ οἰκιστοῦ Λε-
 πρέου τοῦ Πυργέως. ἐλέγετο δὲ καὶ ὡς πρὸς Ἡρακλέα
 ἐρίσειεν ὁ Λεπρέος μὴ ἀποδεῖν τοῦ Ἡρακλέους ἐσθίων·
 ἐπεὶ δὲ ἐκάτερος βοῦν αὐτῶν ἐν Ἰσῷ τῷ καιρῷ κατέσφαξε
 καὶ εὐτρέπισεν ἐς τὸ δεῖπνον, καὶ ἦν, ὥσπερ καὶ ὑφίστατο,
 ὁ Λεπρέος φαγεῖν οὐκ ἀδυνατώτερος τοῦ Ἡρακλέους,
 ἐτόλμησε τὸ μετὰ τοῦτο προκαλέσασθαι καὶ ἐς ἀγῶνα
 ὄπλων αὐτόν. καὶ ἀποθανεῖν τε Λεπρέον κρατηθέντα τῇ
 μάχῃ καὶ ἐν τῇ Φιγαλέων ταφῆναι λέγουσιν· οὐ μὴν εἰχόν
 γε οἱ Φιγαλεῖς ἀποφῆναι Λεπρέου μνήμα. ἤδη δὲ ἤκουσα 5
 θυγατρὶ τοῦ Πυργέως Λεπρέα προσποιούντων τὸν οἰκισ-
 386 μόν. οἱ δὲ τοῖς πρώτον οἰκήσασιν ἐν τῇ γῇ νόσον φασὶν
 ἐπιγενέσθαι λέπραν, καὶ οὕτω τὸ ὄνομα λαβεῖν τὴν πόλιν
 ἐπὶ τῶν οἰκητόρων τῇ συμφορᾷ. γενέσθαι δὲ οἱ Λεπρεῶται
 σφίσι ἐλεγον ἐν τῇ πόλει Λευκαίου Διὸς ναὸν καὶ Ἀν-
 κούργου τάφον τοῦ Ἀλέου καὶ ἄλλον Καύκωνος· τούτῳ
 δὲ καὶ ἐπίθημα ἄνδρα ἐπεῖναι λύραν ἔχοντα. κατὰ δὲ ἐμὲ 6
 οὔτε μνήμα ἐπίσημον οὔτε ἱερὸν ἦν θεῶν σφίσι οὐδεν ὅς
 πλήν γε Δήμητρος· πλίνθου δὲ καὶ τοῦτο ἐπεποίητο ὠμῆς,
 καὶ οὐδὲν παρῆχετο ἄγαλμα. Λεπρεατῶν δὲ ἐστὶν οὐ
 πόρθω τῆς πόλεως Ἀρήνη καλουμένη πηγῆ, καὶ τὸ ὄνομα
 ἀπὸ τῆς Ἀφαρέως γυναικὸς τεθῆναι λέγουσι τῇ πηγῇ.

5. Ἀναστρέψαντι δὲ αὐθις ἐπὶ τὸ Σαμικόν καὶ διο- 7
 δεύοντι τὸ χωρίον Ἀνιγρος ποταμὸς ἐκδίδωσιν ἐς θάλασ-
 σαν. τούτου τὸ ρεῦμα τοῦ ποταμοῦ πολλάκις ἀνείργου-
 σιν οἱ ἄνθρωποι βίαιοι πνέοντες· φοροῦντες γὰρ κατ' αὐτὸν

- τὴν θύνα ἐκ τοῦ πελάγους ἐπέχουσι τοῦ πρόσω τὸ ὕδωρ. ὁπότε οὖν ἀμφοτέρωθεν ἡ ψάμμος ὑπὸ τε τῆς θαλάσσης καὶ τὰ ἐντὸς ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ διάβροχος γένοιτο, ἐν-
 ταῦθα καὶ ὑποζυγίοις καὶ ἀνδρὶ ἔτι μᾶλλον εὐζώνω κατα-
 8 δύναι κίνδυνός ἐστιν ἐς αὐτήν. Ὁ δὲ Ἄνιγρος οὗτος ἐξ Ἀρκαδικοῦ μὲν κάτεισιν ὄρους Λαπίθου, παρέχεται δὲ εὐθύς ἀπὸ τῶν πηγῶν ὕδωρ οὐκ εὐῶδες, ἀλλὰ καὶ δύσ-
 οσμον δεινῶς. πρὶν δὲ ἢ καταδέξασθαι τὸν Ἀκίδαυτα
 καλούμενον δηλὸς ἐστιν οὐδὲ ἀρχὴν τρέφων ἰχθύς· μετὰ
 δὲ τοῦτον ἐσβαλόντα ὅσοι τῶν ἰχθύων ὁμοῦ τῷ ὕδατι
 αὐτοῦ κατίασιν ἐς τὸν Ἄνιγρον, οὐ σφᾶς ἔτι ἐδωδίμους
 9 ἔχουσιν οἱ ἄνθρωποι, τὰ πρότερα, ἦν ἐντὸς ἀλώσι τοῦ Ἀκίδαυτος, ἐδωδίμους ὄντας. ὅτι δὲ τῷ Ἀκίδαυτι ὄνομα Ἰάρδανος ἦν τὸ ἀρχαῖον, αὐτὸς μὲν οὐδαμῶθεν συνεβα-
 λόμην, ἀκούσας δὲ ἀνδρὸς Ἐφεσίου λέγω τὸν λόγον. τῷ 387
 δὲ Ἀνίγρῳ τὸ ἄτοπον εἶναι τῆς ὁσμῆς ἀπὸ τῆς γῆς πεῖθο-
 μαι δι' ἧς ἄνεισι τὸ ὕδωρ, καθὰ δὴ καὶ τοῖς ὑπὲρ Ἰωνίας
 ἐστὶν ὕδασι τὸ αὐτὸ αἴτιον, ὁπόσων ἢ ἀτιμὶς ὀλέθριός
 10 ἐστὶν ἀνθρώπων. Ἑλλήνων δὲ οἱ μὲν Χείρωνα, οἱ δὲ ἄλλον Κένταυρον Πυλῆνορα τοξευθέντα ὑπὸ Ἡρακλέους καὶ
 φρυγόντα τραυματίαν φασὶν ἐν τῷ ὕδατι ἀπολοῦσαι τούτῳ
 τὸ ἔλκος, καὶ ἀπὸ τῆς ὕδρας τοῦ ἰοῦ γενέσθαι δυσχερῆ
 τῷ Ἀνίγρῳ τὴν ὁσμὴν. οἱ δὲ ἐς Μελάμποδα τὸν Ἀμυθά-
 ονος καὶ ἐς τῶν Προίτου θυγατέρων τὰ καθάρσια ἐμβλη-
 θέντα ἐνταῦθα ἀνάγουσι τὴν αἰτίαν τοῦ ἐπὶ τῷ ποταμῷ
 παθήματος.
 11 6. Ἔστι δὲ ἐν τῷ Σαμικῷ σπήλαιον οὐκ ἄπωθεν τοῦ
 ποταμοῦ, καλούμενον Ἀνιγρίδων νυμφῶν. ὃς δ' ἂν ἔχων
 ἀλφὸν ἢ λεύκην ἐς αὐτὸ ἐσέλθῃ, πρῶτα μὲν ταῖς νύμ-
 φαις εὐξασθαι καθέστηκεν αὐτῷ καὶ ὑποσχέσθαι θυσίαν
 ὅποταν δὴ τινα, μετὰ δὲ ἀποσμήχει τὰ νοσοῦντα τοῦ σώ-
 ματος· διανηξάμενος δὲ τὸν ποταμὸν ὄνειδος μὲν ἐκεῖνο

κατέλιπεν ἐν τῷ ὕδατι αὐτοῦ, ὁ δὲ ὕγιής τε ἄνεισι καὶ ὁμόχρως.

VI. Κατὰ δὲ τὴν ὁδὸν τὴν εὐθείαν διαβάντι τὸν Ἄνιγρον καὶ ἰόντι ἐς Ὀλυμπίαν ἔστιν οὐ μετὰ πολὺ ἐν δεξιᾷ τῆς ὁδοῦ χωρίον τε ὑψηλὸν καὶ πόλις Σαμία ἐπὶ τοῦ Σαμικοῦ. [ταύτῃ τῇ Σαμικῷ Πολυσπέρχοντά φα-
 σιν ἄνδρα Αἰτωλὸν ἐπιτειχίσματι ἐπὶ τοὺς Ἀρκαάδας
 χρήσασθαι.]

2. Τὰ δὲ ἐρείπια τὰ Ἀρῆνης σαφῶς μὲν οὔτε Μεσση-
 νίων εἶχεν οὐδεὶς οὔτε Ἠλείων ἀποφήναί μοι· διάφορα
 δὲ ὑπὲρ αὐτῆς καὶ οὐ κατὰ ταῦτά πάρεστι τοῖς ἐθέλουσιν
 εἰκάζειν. πιθανώτατα δὲ ἐφαίνοντό μοι λέγειν οἱ τὸ Σα-
 μικὸν τὰ παλαιότερα ἔτι καὶ τὰ ἐπὶ τῶν ἡρώων Ἀρῆνην
 καλεῖσθαι νομίζοντες. οὔτοι δὲ καὶ ἔπη τῶν ἐν Ἰλιάδι
 ἔλεγον·

ἔστι δὲ τις ποταμὸς Μινυήτιος εἰς ἄλα βάλλων
 ἐγγύθεν Ἀρῆνης.

388 τὰ δὲ ἐρείπια ταῦτα πλησιαίτατά ἐστι τοῦ Ἀνίγρου. καὶ 3
 Ἀρῆνην μὲν ἀμφισβητοῖς ἂν μὴ ὀνομασθῆναι τὸ Σαμι-
 κόν, τῷ δὲ ποταμῷ Ἀνίγρῳ Μινυήτιον τὸ ὄνομα εἶναι
 τὸ ἀρχαῖον ὁμολογήμασιν οἱ Ἀρκαάδες. ὄρον δὲ Ἠλείοις
 πρὸς τὴν Μεσσηνίαν τῆς Νέδας τὰ ἐπὶ θαλάσση γενέ-
 σθαι τις πεῖθεται ἂν ὁμοῦ τῇ ἐς Πελοπόννησον Ἡρα-
 κλειδῶν καθόδῳ.

3. Μετὰ δὲ τὸν Ἄνιγρον ὁδεύσαντι ἐπὶ μακρότερον 4
 διὰ χωρίου τὰ πλείονα ὑποψάμμου καὶ ἔχοντος δένδρα
 πίτυς ἀγρίας, ὀπίσω ἐπ' ἀριστερὰ Σκιλλοῦντος ὄψει ἐρεί-
 πια. τῶν μὲν δὴ πόλεων ἦν τῶν ἐν τῇ Τριφυλίᾳ καὶ
 Σκιλλοῦς· ἐπὶ δὲ τοῦ πολέμου τοῦ Πισαίων πρὸς Ἠλεί-
 ουσ ἐπίκουροί τε Πισαίων οἱ Σκιλλοῦντιοὶ καὶ διάφοροι
 τοῖς Ἠλείοις ἦσαν ἐκ τοῦ φανεροῦ, καὶ σφᾶς οἱ Ἠλείοι
 τούτων ἕνεκα ἐποίησαν ἀναστάτους. 4. Λαικεδαμόνιοι 5

δὲ ὕστερον Σκιλλοῦντα ἀποτεμόμενοι τῆς Ἡλείας Ξενοφῶντι ἔδοσαν τῷ Γούλου, φηγάδι ἤδη γεγονότι ἐξ Ἀθηναίων. ἐδιώχθη δὲ ὁ Ξενοφῶν ὑπὸ Ἀθηναίων ὡς ἐπὶ βασιλέα τῶν Περσῶν σφίσειν εὖνουν ὄντα στρατείας μετασχῶν Κύρω πολεμιοτάτῳ τοῦ δήμου· καθήμενος γὰρ ἐν Σάρδεσιν ὁ Κύρος Ἀνσάνδρω τῷ Ἀριστοκρίτου καὶ Λακεδαιμονίοις χρήματα ἀνήλισκεν ἐς τὰς ναῦς. ἀντὶ τούτων μὲν Ξενοφῶντι ἐγένετο φυγή, κατοικήσας δὲ ἐν Σκιλλοῦντι τέμενός τε [καὶ] ἱερὸν καὶ ναὸν Ἀρτέμιδι φθοδομήσατο 6 Ἐφεσσία. παρέχεται δὲ ὁ Σκιλλοῦς καὶ ἄγρας θηρίων, ὧν τε ἀργίων καὶ ἐλάφων· καὶ τὴν γῆν τὴν Σκιλλοῦντιαν Σελινοῦς ποταμὸς διέξεισιν. Οἱ δὲ Ἡλείων ἐξηγηταὶ κομίσασθαι τε αὐτῆς Σκιλλοῦντα Ἡλείους ἔλεγον, καὶ 389 Ξενοφῶντα, ὅτι ἔλαβε παρὰ Λακεδαιμονίων τὴν γῆν, κριθῆναι μὲν ἐν τῇ Ὀλυμπικῇ βουλῇ, τυχόντα δὲ παρὰ Ἡλείων συγγνώμης ἀδεῶς ἐν Σκιλλοῦντι οἰκῆσαι. καὶ δὴ καὶ ὀλίγον ἀπωτέρω τοῦ ἱεροῦ μνημᾶ τε ἐδείκνυτο, καὶ τῆς Πεντέλης ἐστὶ λιθοτομίας εἰκῶν ἐπὶ τῷ τάφῳ· εἶναι δὲ αὐτὸ Ξενοφῶντος λέγουσιν οἱ προσοικοῦντες.

7 5. Κατὰ δὲ τὴν ἐς Ὀλυμπίαν ὁδόν, πρὶν ἢ διαβῆναι τὸν Ἀλφειὸν, ἔστιν ὄρος ἐκ Σκιλλοῦντος ἐρχομένῳ πέτραις ὑψηλαῖς ἀπότομον· ὀνομάζεται δὲ Τυπαῖον τὸ ὄρος· κατὰ τούτου τὰς γυναικας Ἡλείους ἐστὶν ὠθεῖν νόμος, ἣν φωραθῶσιν ἐς τὸν ἀγῶνα ἐλθοῦσαι τὸν Ὀλυμπικὸν ἢ καὶ ὄλως ἐν ταῖς ἀπειρημέναις σφίσειν ἡμέραις διαβάσαι τὸν Ἀλφειὸν. οὐ μὴν οὐδὲ ἄλῶναι λέγουσιν οὐδεμίαν, ὅτι μὴ Καλλιπάτειραν μόνην· εἰσὶ δὲ οὐ τὴν αὐτὴν ταύτην 8 Φερευικήν καὶ οὐ Καλλιπάτειραν καλοῦσιν. αὕτη προαποθανόντος αὐτῆ τοῦ ἀνδρός, ἐξεικάσασα αὐτὴν τὰ πάντα ἀνδρὶ γυμναστῇ, ἤγαγεν ἐς Ὀλυμπίαν τὸν νῖδον μαχομένον. νικῶντος δὲ τοῦ Πεισιρόδου τὸ ξρῦμα ἐν

τῷ τοὺς γυμναστὰς ἔχουσιν ἀπειλημένους, τοῦτο ὑπερπηδῶσα ἢ Καλλιπάτειρα ἐγυμνώθη. φωραθείσης δὲ ὅτι εἴη γυνή, ταύτην ἀφίαισιν ἀξήμιον, καὶ τῷ πατρὶ καὶ ἀδελφοῖς αὐτῆς καὶ τῷ παιδί αἰδῶ νέμοντες, ὑπῆρχον δὴ ἅπασιν αὐτοῖς Ὀλυμπικαὶ νῖκαι, ἐποιήσαντο δὲ νόμον ἐς τὸ ἔπειτα ἐπὶ τοῖς γυμνασταῖς γυμνοὺς σφᾶς ἐς τὸν ἀγῶνα ἐσέρχεσθαι.

VII. Ἀρικομένῳ δὲ ἐς Ὀλυμπίαν, ἐνταῦθα ἤδη τὸ ὕδωρ ἐστὶ τοῦ Ἀλφειοῦ πλήθει τε πολὺ ἰδόντι καὶ ἥδιστον, αἶτε ποταμῶν καὶ ἄλλων καὶ λόγου μάλιστα ἀξίων 390 Ἐλισσῶν ἐρχόμενος ἐκδίδωσιν ἐς τὸν Ἀλφειὸν, Βρενθεάτης δὲ ἐκ τῆς Μεγαλοπολιτῶν γῆς, παρὰ δὲ Γόρτυναν ἐνθα ἱερὸν Ἀσκληπιοῦ, παρὰ δὲ ταῦτα Γορτύνιος φέων, ἐκ δὲ Μελαινεῶν Βουφάγος τῆς Μεγαλοπολίτιδος μεταξὺ καὶ Ἡραιτίδος χώρας, ἐκ δὲ τῆς Κλειτορίων Λάδων, ἐκ δὲ Ἐρρυμάνθου τοῦ ὄρους ὀμώνυμος τῷ ὄρει. οὗτοι μὲν ἐξ Ἀρκαδίας κατίασιν ἐς τὸν Ἀλφειὸν, Κλάδεος δὲ ἐρχόμενος ἐκ τῆς Ἡλείας συμμίσγει οἱ τὸ ξρῦμα. αὐτῷ δὲ ἐν τῇ Ἀρκαδίᾳ τῷ Ἀλφειῷ καὶ οὐχὶ ἐκ τῆς Ἡλείας εἰσὶν αἱ πηγαί. 2. Λέγεται δὲ καὶ ἄλλα τοιάδε ἐς τὸν Ἀλφειὸν, ὡς 2 ἀνὴρ εἴη θηρευτῆς, ἐραστῆναι δὲ αὐτὸν Ἀρεθούσης, κυνηγετεῖν δὲ καὶ ταύτην. καὶ Ἀρεθούσων μὲν οὐκ ἀρεσκομένην γήμασθαι περαιωθῆναι φασὶν ἐς νῆσον τὴν κατὰ Συρακούσας, καλουμένην δὲ Ὀρτυγίαν, καὶ ἐνταῦθα ἐξ ἀνθρώπου γενέσθαι πηγὴν· συμβῆναι δὲ ὑπὸ τοῦ ἐρωτος καὶ Ἀλφειῷ τὴν ἀλλαγὴν ἐς τὸν ποταμόν. ταῦτα μὲν λόγου τοῦ ἐς Ἀλφειὸν ἐς τὴν Ὀρτυγίαν· τὸ δὲ διὰ τῆς 3 θαλάσσης ἰόντα ἐνταῦθα ἀνακοινοῦσθαι τὸ ὕδωρ πρὸς τὴν πηγὴν οὐκ ἔστιν ὅπως ἀπιστήσω, τὸν θεὸν ἐπιστάμενος τὸν ἐν Δελφοῖς ὁμολογοῦντά σφίσειν, ὃς Ἀρχίαν τὸν

Κορίνθιον ἐς τὸν Συρακουσῶν ἀποπέλλων οἰκισμὸν καὶ
ταύδε εἶπε τὰ ἔπη,

Ὅρτυγὴ τις κείται ἐν ἠεροειδέϊ πόντῳ,

Τρινακίης καθύπερθεν, ἴν' Ἀλφειοῦ στόμα βλύξει
μισγόμενον πηγαῖς εὐριπέης Ἀρεθούσης·

κατὰ τοῦτο οὖν, ὅτι τῇ Ἀρεθούσῃ τοῦ Ἀλφειοῦ τὸ ὕδωρ
μισγεται, καὶ τοῦ ἔρωτος τὴν φήμην τῷ ποταμῷ πείδομαι
4 γενέσθαι. 3. Ὅσοι δὲ Ἑλλήνων ἢ Αἰγυπτίων ἐς Αἰθιοπίαν
τὴν ὑπὲρ Συήνης καὶ ἐς Μερόην Αἰθιοπίων πόλιν ἀνα-391
βεβήκασι, λέγουσι οὗτοι τὸν Νεῖλον ἐσιόντα ἐς λίμνην
καὶ δι' αὐτῆς διεξιόντα ὡσπερ ἐκ χέρσου, μετὰ τοῦτο ἤδη
δι' Αἰθιοπίας τῆς κάτω καὶ ἐπ' Αἴγυπτον φεύσαντα ἐπὶ
Φάρον καὶ τὴν ταύτη θάλασσαν κατέρχεσθαι. ἐν δὲ τῇ
γῆ τῇ Ἑβραίων ποταμὸν τινα Ἰόρδανον καὶ αὐτὸς οἶδα
λίμνην Τιβεριάδα ὀνομαζομένην διοδεύοντα, ἐς δὲ λίμνην
ἑτέραν καλουμένην θάλασσαν Νεκράν, ἐς ταύτην ἐσιόντα
5 καὶ ὑπὸ τῆς λίμνης αὐτὸν ἀναλούμενον. ἡ δὲ θάλασσα ἡ
Νεκρὰ πάσχει παντὶ ὕδατι ἄλλῳ τὰ ἐναντία· ἐν ἧ γε τὰ
μὲν ζῶντα πέφυκεν οὐ νηχόμενα ἐποχεῖσθαι, τὰ δὲ θνή-
σκοντα ἐς βυθὸν χωρεῖν. ταύτη ἄκαρπος καὶ ἰχθύων ἡ
λίμνη· ἄτε ἀπὸ τοῦ φανερωτάτου κινδύνου ἐπὶ τὸ ὕδωρ
ἀναφεύγουσιν ὀπίσω τὸ οἰκεῖον. τῷ δὲ Ἀλφειῷ τὸ αὐτὸ
πάσχει καὶ ὕδωρ ἄλλο ἐν Ἰωνία· τούτου δὲ τοῦ ὕδατος
πηγὴ μὲν ἐστὶν ἐν Μυκάλλῃ τῷ ὄρει, διεξελθὸν δὲ θάλασ-
σαν τὴν μεταξὺ ἄνεισιν αὐθις κατὰ Βραγχίδας πρὸς λι-
μῆνι ὀνομαζομένῳ Πανόρμῳ. ταῦτα μὲν δὴ ἔχει τρόπον
τὸν εἰρημένον.

6 4. Ἐς δὲ τὸν ἀγῶνα τὸν Ὀλυμπικὸν λέγουσιν Ἠλείων
οἱ τὰ ἀρχαιότατα μνημονεύοντες Κρόνου τὴν ἐν οὐρανῷ
σχεῖν βασιλείαν πρῶτον, καὶ ἐν Ὀλυμπία ποιηθῆναι Κρό-
νον καὶν ὑπὸ τῶν τότε ἀνθρώπων, οἱ ὀνομάζοντο χρυ-
σοῦν γένος· Διὸς δὲ τεχθέντος ἐπιτρέψαι Ῥεῖν τοῦ παι-

δὸς τὴν φρουρὰν τοῖς Ἰδαίοις Δακτύλοις, καλουμένοις δὲ
τοῖς αὐτοῖς τούτοις καὶ Κούρησιν· ἀφικέσθαι δὲ αὐτοῖς
392 ἐξ Ἰδῆς τῆς Κρητικῆς, Ἡρακλῆα καὶ Παιωναῖον καὶ Ἐπι-
μήδη καὶ Ἰάσιόν τε καὶ Ἴδαν· τὸν δὲ Ἡρακλῆα παίζοντα, 7
εἶναι γὰρ δὴ αὐτὸν πρεσβύτατον ἡλικία, συμβαλεῖν τοὺς
ἀδελφοὺς ἐς ἄμιλλαν δρόμου, καὶ τὸν νικήσαντα ἐξ αὐ-
τῶν κλάδῳ στεφανῶσαι κότινον· παρεῖναι δὲ αὐτοῖς πο-
λὺν δὴ τι οὕτω τὸν κότινον ὡς τὰ χλωρὰ ἔτι τῶν φύλλων
ὑπεστρωσθαι σφᾶς καθεύδοντας. Κομισθῆναι δὲ ἐκ τῆς
Ῥεσβορέων γῆς τὸν κότινον φασιν ὑπὸ τοῦ Ἡρακλέους
ἐς Ἑλλάδας, εἶναι δὲ ἀνθρώπους οἱ ὑπὲρ τὸν ἄνεμον οἰ-
κοῦσι τὸν Βορέαν. Πρῶτος μὲν ἐν ὕμῳ τῷ ἐς Ἀχαιῶν 8
ἐποίησεν Ὡλήν Δύκιος, ἀφικέσθαι τὴν Ἀχαιῶν ἐς Δῆλον
ἐκ τῶν Ῥεσβορέων τούτων· ἐπεὶ δὲ εὐδὴν Μελέανωπος
Κυμαῖος ἐς Ὡπιν καὶ Ἐκαέργην ἦσεν, ὡς ἐκ τῶν Ῥεσ-
βορέων καὶ αὐταὶ πρότερον ἔτι τῆς Ἀχαιῶν ἀφίκοντο ἐς
Δῆλον· Ἀρισταῖος δὲ ὁ Προκοννήσιος, μνήμην γὰρ ἐποίη- 9
σατο Ῥεσβορέων καὶ οὗτος, τάχα ἂν τι καὶ πλέον περὶ
αὐτῶν πεπυσμένος εἴη παρὰ Ἰσσηδόνων, ἐς οὓς ἀφικέσθαι
φησὶν ἐν τοῖς ἔπεσιν. Ἡρακλεῖ οὖν πρόσσεστι τῷ Ἰδαίῳ
δόξα τὸν τότε ἀγῶνα διαθεῖναι πρῶτον καὶ Ὀλύμπια
ὄνομα θέσθαι. διὰ πέμπτου οὖν ἔτους αὐτὸν κατεστή-
σατο ἄρεσθαι, ὅτι αὐτὸς τε καὶ οἱ ἀδελφοὶ πέντε ἦσαν
ἀριθμόν. Δία δὲ οἱ μὲν ἐνταῦθα παλαῖσαι καὶ αὐτῷ 10
Κρόνῳ περὶ τῆς ἀρχῆς, οἱ δὲ ἐπὶ κατειργασμένῳ ἀγωνο-
θετῆσαι φασιν αὐτόν. νικῆσαι δὲ ἄλλοι τε λέγονται, καὶ
ὅτι Ἀπόλλων παραδράμοι μὲν ἐρίζοντα Ἑρμῆν, κρατήσαι
δὲ Ἄρεως πυγμῆ· τούτου δὲ ἕνεκα καὶ τὸ αὐτῆμα τὸ Πυ-
θικόν φασὶ τῷ πηδήματι ἐπεισαχθῆναι τῶν πεντάθλων,
ὡς τὸ μὲν ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος τὸ αὐτῆμα ὄν, τὸν Ἀπόλ-
λωνα δὲ ἀνηρημένον Ὀλυμπικὰς νίκας.

393 VIII. Τούτων δὲ ὕστερον Κλύμενον τὸν Κάρδου,

πεντηκοστῶ μάλιστα ἔτει μετὰ τὴν συμβᾶσαν ἐπὶ Δευκαλίανος ἐν Ἑλληνισιν ἐπομβροίαν ἐλθόντα ἐκ Κρήτης, γένος ἀπὸ Ἡρακλέους ὄντα τοῦ Ἰδαίου, τὸν τε ἀγῶνα ἐν Ὀλυμπίᾳ θεῖναι καὶ Κούρησι τοῖς τε ἄλλοις καὶ Ἡρακλεῖ τῷ προγόμφῳ λέγουσιν ἰδρῦσασθαι βωμόν, Παραστάτην ἐπ' οὐρανίαν τῷ Ἡρακλεῖ θέμενον. Ἐνδυμίω δὲ ὁ Ἄεθλου Κλύμενόν τε ἔπαυσε τῆς ἀρχῆς, καὶ δρόμου τοῖς υἱοῖς 2 ἄθλα ἐν Ὀλυμπίᾳ τὴν βασιλείαν ἔθηκε. Πέλοψ δὲ ὕστερον γενεᾷ μάλιστα μετὰ Ἐνδυμίωνα τὸν ἀγῶνα τῷ Ὀλυμπίῳ Διὶ ἐποίησεν ἀξιολογώτατα ἀνθρώπων τῶν πρὸ αὐτοῦ. Πέλοπος δὲ τῶν παίδων σκεδασθέντων ἐξ Ἡλίδος ἀνὰ πᾶσαν τὴν ἄλλην Πελοπόννησον, Ἀμυθᾶων ὁ Κρηθεῖος Ἐνδυμίωφι ἀνεψιὸς πρὸς πατρός, εἶναι γὰρ φασὶ καὶ Ἄεθλιον Αἰόλου, Διὸς δὲ ἐπίκλησιν, ἔθηκεν ὁ Ἀμυθᾶων τὰ Ὀλύμπια, μετὰ δὲ αὐτὸν Πελλίας τε καὶ Νηλεὺς 3 ἐν κοινῷ. ἔθηκε δὲ καὶ Ἀγέας καὶ Ἡρακλῆς ὁ Ἀμφιτρύωνος ἐλὼν Ἴλιον. ὁπόσους δὲ ἔστεφάνωσεν οὗτος νικῶντας, ἔστιν Ἴόλαος ταῖς Ἡρακλέους δραμῶν ἵπποις. ἦν δὲ ἄρα ἐκ παλαιοῦ καθεστηκὸς ἀγωνίζεσθαι καὶ ἄλλοτριαῖς ἵπποις. Ὀμηρος γοῦν ἐν ἄθλοις τεθεῖσιν ἐπὶ Πατρόκλῳ πεποίηκεν ὡς Μενέλαος Αἰθῆ τῇ Ἀγαμέμνονος, 4 τῷ δὲ ἑτέρῳ χρῆσασθαι τῶν ἵππων οἰκείῳ. ἠμιόχει δὲ καὶ ἄλλως ὁ Ἴόλαος Ἡρακλεῖ τὰς ἵππους. αὐτὸς τε οὖν ἄρματι καὶ Ἰάσιος ἀνὴρ Ἀρκὰς κέλητος ἐνίκησεν ἵππου δρόμον, Τυνδάρεω δὲ οἱ παῖδες ὁ μὲν δρόμον, Πολυδεύκης δὲ πυνκτεύων. λέγεται δὲ καὶ ἐς αὐτὸν Ἡρακλεῖα ὡς πάλης τε ἀνέλοιτο καὶ παγκρατίου νίκας.

5 2. Μετὰ δὲ Ὄξυλον, διέθηκε γὰρ τὸν ἀγῶνα καὶ Ὄξυλος, μετὰ τοῦτον βασιλεύσαντα ἐξέλιπεν ἄρχη Ἰφίτου τὰ Ὀλύμπια. Ἰφίτου δὲ τὸν ἀγῶνα ἀνανεωσασμένου κατὰ τὰ ἦδη μοι λελεγμένα, τοῖς ἀνθρώποις ἔτι ὑπῆρχε τῶν ἀρχαίων λήθη καὶ κατ' ὀλίγον ἐς ὑπόμνησιν ἤρχοντο 394

αὐτῶν, καὶ ὁπότε τι ἀναμνησθεῖεν, ἐποιοῦντο τῷ ἀγῶνι προσθήκην. 3. Δῆλον δὲ ἐξ οὗ γὰρ τὸ συνεχὲς ταῖς μνήμας 6 ἐπὶ ταῖς Ὀλυμπιάσιν ἐστί, δρόμου μὲν ἄθλα ἐτέθη πρῶτον, καὶ Ἡλείος Κόροιβος ἐνίκη. εἰκῶν μὲν δὴ οὐκ ἔστιν ἐν Ὀλυμπίᾳ τοῦ Κοροίβου, τάφος δὲ ἐπὶ τοῖς πέρασιν τῆς Ἡλείας. Ὀλυμπιάδι δὲ ὕστερον τετάρτη καὶ δεκάτη προσετέθη σφίσι δίαυλος. Ἰππῆρος δὲ ἀνὴρ Πισαῖος ἀνείλετο ἐπὶ τῷ διαύλῳ τὸν κότινον, τῇ δὲ ἐξῆς ** Ἀκανθος. ἐπὶ δὲ τῆς ὀγδόης καὶ δεκάτης Ὀλυμπιάδος πεντάθλου καὶ πάλης ἀφίκοντο ἐς μνήμην· καὶ τοῦ μὲν Λάμπιδι ὑπῆρξεν, Ἐνρουβάτῳ δὲ ἡ νίκη τῆς πάλης, Λακεδαιμονίοις καὶ τούτοις. τρίτη δὲ Ὀλυμπιάδι καὶ εικοστῇ πυγμῆς ἄθλα ἀπέδοσαν. Ὀνόμαστος δὲ ἐνίκησεν ἐκ Σμύρνης συντελοῦσης ἤδη τηνικαῦτα ἐς Ἴωνας. πέμπτη δὲ ἐπὶ ταῖς εἰκοσὶ κατεδέξαντο ἵππων τελείων δρόμον, καὶ ἀνηγορεύθη Θηβαῖος Παγώνδας κρατῶν ἄρματι. ὀγδοῆ δὲ ἀπὸ ταύτης Ὀλυμπιάδι 8 ἐδέξαντο παγκρατιαστήν τε ἄνδρα καὶ ἵππον κέλητα. ἵππος μὲν δὴ Κρανναίου Κρανξίδα παρέφθη, τοὺς δὲ ἐσελθόντας ἐπὶ τὸ παγκράτιον [ὁ] Ἀγδαμὶς κατειργάσατο Συρακούσιος. τούτῳ πρὸς ταῖς λιθοτομίαις ἔστιν ἐν Συρακούσαις μνήμα. εἰ δὲ καὶ Ἡρακλεῖ τῷ Θηβαίῳ μέγεθος παρισούτο ὁ Ἀγδαμὶς, ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδα, λεγόμενον δὲ ὑπὸ Συρακουσίων ἐστί. Τὰ δὲ ἐπὶ τοῖς παισὶν ἐς μὲν 9 τῶν παλαιότερων οὐδεμίαν ἦκει μνήμην, αὐτοὶ δὲ ἀρέσαν σφίσι κατεστήσαντο Ἡλείοι. δρόμου μὲν δὴ καὶ πάλης ἐτέθη παισὶν ἄθλα ἐπὶ τῆς ἐβδόμης καὶ τριακοστῆς Ὀλυμπιάδος, καὶ Ἰπποσθένης Λακεδαιμόνιος πάλην, Πολυνείκης δὲ τὸν δρόμον ἐνίκησεν Ἡλείος. πρώτη δὲ ἐπὶ ταῖς 395 τεσσαράκοντα Ὀλυμπιάδι πύκτας ἐσεκάλεσαν παῖδας, καὶ περιῆν τῶν ἐσελθόντων Συβαρίτης Φιλήτας. τῶν δὲ 10 ὀπλιτῶν ὁ δρόμος ἐδοκιμάσθη μὲν ἐπὶ τῆς πέμπτης Ὀλυμπιάδος καὶ ἐξηκοστῆς, μελέτης, ἐμοὶ δοκεῖν, ἔνεκα τῆς ἐς

τα πολεμικά· τοὺς δὲ δραμόντας ἀσπίσιν ὁμοῦ πρώτος Δαμάρετος ἐκράτησεν Ἡρακλῆς. δρόμος δὲ δύο ἵππων τελείων συνωρίς κληθεῖσα τρίτη μὲν ὀλυμπιάδι ἐτέθη πρὸς ταῖς ἐνενηκοντα, Εὐαγόρας δὲ ἐνίκησεν Ἡλείος. ἐνάτη δὲ ἤρσεσεν ὀλυμπιάδι καὶ ἐνενηκοστῇ καὶ πάλω ἀρμασιν ἀγωνίζεσθαι. Λακεδαιμόνιος δὲ Συβαριάδης 11 τὸν στέφανον τῶν πάλων ἔσχε τοῦ ἄρματος. [συν]έθεσαν δὲ ὕστερον καὶ συνωρίδα πάλων καὶ πῶλον κέλητα· ἐπὶ μὲν δὴ τῇ συνωρίδι Βελιστίην ἐκ Μακεδονίας τῆς ἐπὶ θαλάσσης γυναικα, Τληπόλεμον δὲ Λύκιον ἀναγορευθῆναι λέγουσιν ἐπὶ τῷ κέλητι, τοῦτον μὲν ἐπὶ τῆς πρώτης καὶ τριακοστῆς τε καὶ ἑκατοστῆς ὀλυμπιάδος, τῆς δὲ Βελιστίχης τὴν συνωρίδα ὀλυμπιάδι πρὸ ταύτης τρίτη. πέμπτη δὲ ἐπὶ ταῖς τεσσαράκοντα καὶ ἑκατὸν ἀθλα ἐτέθη παγκρατίου παισί, καὶ ἐνίκα Φαίδιμος Αἰολεὺς ἐκ πόλεως Τροάδος.

ΙΧ. Κατελύθη δὲ ἐν Ὀλυμπία καὶ ἀγωνίσματα, μεταδόξαν μηκέτι ἄγειν αὐτὰ Ἡλείοις. πένταθλόν τε γὰρ παιδῶν ἐπὶ τῆς ὀγδόης ὀλυμπιάδος καὶ τριακοστῆς ἐτέθη, καὶ ἐπ' αὐτῷ τὸν κότινον Εὐτελίδα Λακεδαιμονίου λαβόντος οὐκέτι ἀρεστὰ Ἡλείοις ἦν πένταθλους ἐσέρχεσθαι παιδάς. τῆς δὲ ἀπήνης καὶ κάλπης τὸν δρόμον, τὸν μὲν ὀλυμπιάδι νομισθέντα ἐβδομηκοστῇ, τὸν δὲ τῆς κάλπης τῇ ἐφεξῆς ταύτης, κήρυγμα ὑπὲρ ἀμφοτέρων ἐποίησαντο 396 ἐπὶ τῆς τετάρτης ὀλυμπιάδος καὶ ὀγδοηκοστῆς μήτε κάλπης τοῦ λοιποῦ μήτε ἀπήνης ἔσεσθαι δρόμον. ὅτε δὲ ἐτέθη πρώτον, Θερόσιον μὲν ἀπήνη Θεσσαλοῦ, Παταίου 2 δὲ Ἀχαιοῦ τῶν ἐκ Λύμης ἐνίκησεν ἡ κάλπη. 2. Ἦν δὲ ἡ μὲν θήλεια ἵππος, καὶ ἀπ' αὐτῶν ἀποπηδῶντες ἐπὶ τῷ ἐσχάτῳ δρόμῳ συνέθεον οἱ ἀναβάται ταῖς ἵπποις εἰλημμένοι τῶν χαλιῶν, καθὰ καὶ ἐς ἐμὲ ἔτι οἱ ἀναβάται καλούμενοι· διάφορα δὲ τοῖς ἀναβάταις ἐς τῆς κάλπης τὸν

δρόμον τά τε σημειὰ ἐστὶ καὶ ἄρσενές σφισιν ὄντες οἱ ἵπποι. ἀπήνη δὲ οὔτε τῷ ἀνευρήματι οὐδὲν ἀρχαῖον οὔτε εὐπρέπεια αὐτῇ προσῆν, ἐπάρατόν τε Ἡλείοις ἐκ παλαιοῦ καὶ ἀρχὴν γενέσθαι σφισιν ἐν τῇ χώρᾳ τὸ ζῆον· ἦν γὰρ δὴ ἀπήνη κατὰ τὴν συνωρίδα ἡμιόνους ἀντὶ ἵππων ἔχουσα.

3. Ὁ δὲ κόσμος ὁ περὶ τὸν ἀγῶνα ἐφ' ἡμῶν, ὡς 3 θύεσθαι τῷ θεῷ τὰ ἱερεῖα πένταθλου μὲν καὶ δρόμου τῶν ἵππων ὕστερα ἀγωνισμάτων, οὗτος κατέστη σφισιν ὁ κόσμος ὀλυμπιάδι ἐβδόμη πρὸς ταῖς ἐβδομήκοντα· τὰ πρὸ τούτων δὲ ἐπὶ ἡμέρας ἦγον τῆς αὐτῆς ὁμοίως καὶ ἀνθρώπων καὶ ἵππων ἀγῶνα. τότε δὲ προήχθησαν ἐς νύκτα οἱ παγκρατιάζοντες ἅτε οὐ κατὰ καιρὸν ἐσκληθέντες, αἵτιοι δὲ ἐγένοντο οἱ τε ἵπποι καὶ ἐς πλεον ἔτι ἡ τῶν πένταθλων ἄμιλλα· καὶ ἐκράτει μὲν Ἀθηναῖος Καλλίας τοὺς παγκρατιάσαντας· ἐμπόδιον δὲ οὐκ ἔμελλε παγκρατίῳ τοῦ λοιποῦ τὸ πένταθλον οὐδὲ οἱ ἵπποι γενήσεσθαι.

4. Τὰ δὲ ἐπὶ τοῖς ἀγωνοθετοῦσιν οὐ κατὰ τὰ αὐτὰ ἄ 4 καθεστηκότα ἦν ἐξ ἀρχῆς, καὶ ἐφ' ἡμῶν ἐς αὐτοὺς νομί- 397 ζουσιν, ἀλλὰ Ἴφριτος μὲν τὸν ἀγῶνα ἔδημεν αὐτὸς μόνος, καὶ μετὰ Ἴφριτον ἐτίθεσαν ὡσαύτως οἱ ἀπὸ Ὀξύλου· πεντηκοστῇ δὲ ὀλυμπιάδι ἀνδράσι δύο ἐξ ἀπάντων λαχοῦσιν Ἡλείων ἐπεγράφη ποιῆσαι τὰ Ὀλύμπια, καὶ ἐπὶ πλεῖστον ἀπὸ ἐκείνου διέμεινε τῶν ἀγωνοθετῶν ὁ ἀριθμὸς τῶν δύο. 5. πέμπτη δὲ ὀλυμπιάδι καὶ εἰκοστῇ ἐννέα ἑλλανο- 5 δίκας κατέστησαν· τρισὶ μὲν δὴ ἐπετέτραπτο ἐξ αὐτῶν ὁ δρόμος τῶν ἵππων, τοσοῦτοις δὲ ἑτέροις ἐπόπταις εἶναι τοῦ πένταθλου, τοῖς δὲ ὑπολειπομένοις τὰ λοιπὰ ἔμελε τῶν ἀγωνισμάτων. δευτέρα δὲ ἀπὸ ταύτης ὀλυμπιάδι προσετέθη καὶ ὁ δέκατος ἀθλοθέτης. ἐπὶ δὲ τῆς τρίτης καὶ ἑκατοστῆς φυλαί τε Ἡλείοις δώδεκα καὶ εἰς ἀπὸ φυ- λῆς ἐκάστης ἐγένετο Ἑλλανοδίης. πεισθέντες δὲ ὑπὸ 6 Ἀρκάδων πολέμῳ μοῖραν τε ἀπέβαλον τῆς γῆς καὶ ὅσοι

τῶν δῆμων ἦσαν ἐν τῇ ἀπομηθεύσει χώρα, καὶ οὕτως ἐς οὐκὼ τε ἀριθμὸν φυλῶν ἐπὶ τῆς τετάρτης συνεστάλησαν Ὀλυμπιάδος καὶ ἑκατοστῆς, καὶ Ἑλλανοδίκαι σφίσιν ἴσοι ταῖς φυλαῖς ἠρέθησαν. ὀργόη δὲ ἐπὶ ταῖς ἑκατὸν Ὀλυμπιάδι ἐπανήλθον ἀνδρῶν ἐς ἀνδρῶν δέκα ἀριθμὸν, καὶ ἦδη τὸ ἀπὸ τούτου διαμεμένηκεν ἐς ἡμᾶς.

Χ. Πολλὰ μὲν δὴ καὶ ἄλλα ἴδοι τις ἂν ἐν Ἑλλήσι, τὰ δὲ καὶ ἀκούσαι θαύματος ἄξια· μάλιστα δὲ τοῖς Ἑλευσῖνι δρωμένοις καὶ ἀγῶνι τῷ ἐν Ὀλυμπία μέτεστιν ἐκ θεοῦ φροντίδος. τὸ δὲ ἄλλος τὸ ἱερὸν τοῦ Διός, παραποιήσαντες τὸ ὄνομα, Ἄλτιν ἐκ παλαοῦ καλοῦσι· καὶ δὴ καὶ Πινδάρῳ ποιήσαντι ἐς ἀνδρῶν Ὀλυμπιονίκην ᾄσμα Ἄλτις ἐπὶ νόμασται τὸ χωρίον. 2. Ἐποικήθη δὲ ὁ ναὸς καὶ τὸ ἀγάλμα τῷ Διὶ ἀπὸ λαφύρων, ἠνίκα Πίσαν οἱ Ἕληιοὶ καὶ ὄσον τῶν περιοίκων ἄλλο συναπέστη Πισαίοις πολέμῳ καθεῖλον. Φειδίαν δὲ τὸν ἐργασάμενον τὸ ἀγάλμα εἶναι καὶ ἐπίγραμμα ἔστιν ἐς μαρτυρίαν ὑπὸ τοῦ Διὸς γεγραμμένου τοῖς ποσὶ·

Φειδίας Χαρμίδου υἱὸς Ἀθηναῖός μ' ἐποίησε.

Τοῦ ναοῦ δὲ Δωριος μὲν ἔστιν ἡ ἐργασία, τὰ δὲ ἐκτὸς 3 περίστυλός ἐστι. πεποίηται δὲ ἐπιχωρίου πάρου. ὕψος 398 μὲν δὴ αὐτοῦ τὸ ἐς τὸν ἀετὸν ἀνήκον, εἰσὶν οἱ ὀκτὼ πόδες καὶ ἑξήκοντα, εὐρος δὲ πέντε καὶ ἐνενηκοντα, τὰ δὲ ἐς μῆκος τριάκοντά τε καὶ διακόσιοι. τέκτων δὲ ἐγένετο αὐτοῦ Λίβων ἐπιχώριος. κέραμος δὲ οὐ γῆς ὀπτῆς ἔστιν, ἀλλὰ κεράμου τρόπον λίθος ὁ Πεντέλησιν εἰργασμένος. τὸ δὲ εὐρημα ἀνδρὸς Ναξίου λέγουσιν εἶναι Βύζου, οὗ φασιν ἐν Νάξῳ τὰ ἀγάλματα ἐφ' ὧν ἐπίγραμμα εἶναι

Νάξιος Εὐεργός με γένει Αἰητοῦς πόρε, Βύζεω παῖς, ὃς πρῶτιστος τεύξε λίθου κέραμον.

ἡλικίαν δὲ ὁ Βύζης οὗτος κατὰ Ἀλνάττην (ἦν) τὸν Λυδὸν 4 καὶ Ἀστυάγην τὸν Κυαξάρου, βασιλεύοντα ἐν Μῆδοις. Ἐν

δὲ Ὀλυμπία λέβης ἐπίχρυσος ἐπὶ ἐκάστῳ τοῦ ὀρόφου τῷ πέρατι ἐπίκειται, καὶ Νίκη κατὰ μέσον μάλιστα ἔστηκε τὸν ἀετὸν, ἐπίχρυσος καὶ αὕτη. ὑπὸ δὲ τῆς Νίκης τὸ ἀγάλμα ἀσπίς ἀνάκειται χρυσεῖ, Μέδουσαν τὴν Γοργόνα ἔχουσα ἐπειρασμένην. τὸ ἐπίγραμμα δὲ τὸ ἐπὶ τῇ ἀσπίδι τοὺς τε ἀναθέντας δηλοῖ καὶ καθ' ἠντίνα αἰτίαν ἀνέθεσαν· λέγει γὰρ δὴ οὕτω,

Ναὸς μὲν φιάλαν χρυσεῖαν ἔχει, ἐκ δὲ Τανάγρας τοὶ Λακεδαιμόνιοι συμμαχία τ' ἀνέθεν

399 δῶρον ἀπ' Ἀργείων καὶ Ἀθηναίων καὶ Ἰώνων, τὰν δεκάταν νίκας εἵνεκα τῷ πολέμῳ.

ταύτης τῆς μάχης μνήμην καὶ ἐν τῇ Ἀτθίδι ἐποιησάμην συγγραφῇ, τὰ Ἀθηνησιν ἐπεξιών μνήματα. τοῦ δὲ ἐν 5 Ὀλυμπία ναοῦ τῆς ὑπὲρ τῶν κίωνων περιθεούσης ζώνης κατὰ τὸ ἐκτὸς ἀσπίδες εἰσὶν ἐπίχρυσοι μία καὶ εἰκοσὶν ἀριθμὸν, ἀνάθημα στρατηγοῦ Ῥωμαίων Μομίλου κρατήσαντος Ἀχαιῶν πολέμῳ καὶ Κόρινθόν τε ἐλόντος καὶ Κορινθίους τοὺς Δωριέας ποιήσαντος ἀναστάτους. τὰ 6 δὲ ἐν τοῖς ἀετοῖς, ἔστιν ἐμπροσθεν Πέλοπος ἢ πρὸς Οἰνόμαον τῶν ἵππων ἀμίλλα ἔτι μέλλουσα, καὶ τὸ ἔργον τοῦ δρόμου παρὰ ἀμφοτέρων ἐν παρασκευῇ. Διὸς δὲ ἀγάλματος κατὰ μέσον πεπονημένου μάλιστα τὸν ἀετὸν, ἔστιν Οἰνόμαος ἐν δεξιᾷ τοῦ Διὸς ἐπικείμενος κράνος τῇ κεφαλῇ, παρὰ δὲ αὐτὸν γυνὴ Στερόπη, θυγατέρων καὶ αὕτη τῶν Ἀτλαντος. Μυρτίλος δὲ, ὃς ἦλανε τῷ Οἰνομάῳ τὸ ἄρμα, κάθηται πρὸ τῶν ἵππων· οἱ δὲ εἰσὶν ἀριθμὸν οἱ ἵπποι τέσσαρες. μετὰ δὲ αὐτὸν εἰσὶν ἀνδρες δύο ὀνόματα μὲν σφίσιν οὐκ ἔστι, θεραπέυειν δὲ ἄρα τοὺς ἵππους καὶ τούτοις προσετέτακτο ὑπὸ τοῦ Οἰνομάου. πρὸς αὐτῷ δὲ κατάκειται τῷ πέρατι Κλάδεος· ἔχει δὲ καὶ 7 ἐς τὰ ἄλλα παρ' Ἑλείων τιμὰς ποταμῶν μάλιστα μετὰ γε Ἀλφειῶν. τὰ δὲ ἐς ἀριστερὰ ἀπὸ τοῦ Διὸς ὁ Πέλοψ καὶ

Ἴπποδάμεια καὶ ὃ τε ἠνιόχος ἐστὶ τοῦ Πέλοπος καὶ Ἴπποι, δύο τε ἄνδρες, ἵπποκόμοι δὴ καὶ οὗτοι τῷ Πέλοπι. καὶ αὐθις ὁ ἀετὸς κάτεισιν ἐς στενόν, καὶ κατὰ τοῦτο Ἀλφειὸς ἐπ' αὐτοῦ πεποίηται. τῷ δὲ ἀνδρὶ ὃς ἠνιοχεῖ τῷ Πέλοπι λόγῳ μὲν τῷ Τροϊζηνίων ἐστὶν ὄνομα Σφαῖρος, 8 ὁ δὲ ἐξηγητὴς ἐφασκεν ὁ ἐν Ὀλυμπίᾳ Κίλλαν εἶναι. τὰ μὲν δὴ ἔμπροσθεν ἐν τοῖς ἀετοῖς ἐστὶ Παιωνίου, γένος ἐκ Μένδης τῆς Θρακίας, τὰ δὲ ὀπισθεν αὐτῶν Ἀλκαμένους ἀνδρὸς ἠλικίαν τε κατὰ Φειδίαν καὶ δευτερεῖα ἐνεγκαμένου σοφίας ἐς ποιήσιν ἀγαλμάτων. τὰ δὲ ἐν τοῖς ἀετοῖς 400 ἐστὶν αὐτῷ Λαπιδῶν ἐν τῷ Πειρίθου γάμῳ πρὸς Κενταύρους ἢ μάχη. κατὰ μὲν δὴ τοῦ ἀετοῦ τὸ μέσον Πειρίθου ἐστὶ· παρὰ δὲ αὐτὸν τῇ μὲν Εὐρυτίαν ἠρπασκὼς τὴν γυναικὰ ἐστὶ τοῦ Πειρίθου, καὶ ἀμύνων Καινεὺς τῷ Πειρίθῳ, τῇ δὲ Θησεὺς ἀμυνόμενος πελέκει τοὺς Κενταύρους· Κένταυρος δὲ ὁ μὲν παρθένου, ὁ δὲ παῖδα ἠρπασκὼς ἐστὶν ὠραῖον. ἐποίησε δὲ, ἐμοὶ δοκεῖν, ταῦτα ὁ Ἀλκαμένης Πειρίθου τε εἶναι Διὸς ἐν ἔπεισι τοῖς Ὀμήρου δεδιδαγμένους καὶ Θησέα ἐπιστάμενος ὡς (ἀπόγονος) 9 εἴη τέταρτος Πέλοπος. ἐστὶ δὲ ἐν Ὀλυμπίᾳ καὶ Ἡρακλέους τὰ πολλὰ τῶν ἔργων. ὑπὲρ μὲν τοῦ ναοῦ πεποίηται τῶν θυρῶν ἢ ἐξ Ἀρκαδίας ἄγρα τοῦ ὑός, καὶ τὰ πρὸς Διομήδην τὸν Θρακία καὶ ἐν Ἐρυθραίᾳ πρὸς Γηρυνόην, καὶ Ἀτλαντὸς τε τὸ φόρημα ἐκδέχεσθαι μέλλων καὶ τῆς κόπρου καθαίρων τὴν γῆν ἐστὶν Ἥλειος· ὑπὲρ δὲ τοῦ ὀπισθοδόμου τῶν θυρῶν τοῦ ζωστήρος τὴν Ἀμαξόνα ἐστὶν ἀφαιρούμενος καὶ τὰ ἐς τὴν ἔλαφον καὶ τὸν ἐν Κνωσῷ ταῦρον καὶ ὄρνιθας τὰς ἐπὶ Στυμφήλῳ καὶ ἐς 10 ὕδραν τε καὶ τὸν ἐν τῇ γῇ τῇ Ἀργεῖᾳ λέοντα. 3. Τὰς θυρῶν δὲ ἐσιόντι τὰς χαλκῆς ἐστὶν ἐν δεξιᾷ πρὸ τοῦ κίονος Ἴφιτος ὑπὸ γυναικὸς στεφανούμενος Ἐκεχειρίας, ὡς τὸ ἐλεγείον τὸ ἐπ' αὐτοῖς φησὶν. ἐστήμασι δὲ καὶ ἐντὸς τοῦ

ναοῦ κίονες, καὶ στοαὶ τε ἐνδοῦ ὑπερῶοι καὶ πρόσοδος δι' αὐτῶν ἐπὶ τὸ ἄγαλμά ἐστι. πεποίηται δὲ καὶ ἄνοδος ἐπὶ τὸν ὄροφον σχολιά.

XI. Καθέζεται μὲν δὴ ὁ θεὸς ἐν θρόνῳ χρυσοῦ πεποιημένος καὶ ἐλέφαντος· στέφανος δὲ ἐπίκειται οἱ τῇ κεφαλῇ μειμιμημένος ἐλαίας κλώνας. ἐν μὲν δὴ τῇ δεξιᾷ φέρει Νίκην ἐξ ἐλέφαντος καὶ ταύτην καὶ χρυσοῦ, ταινίαν τε ἔχουσαν καὶ ἐπὶ τῇ κεφαλῇ στέφανον· τῇ δὲ ἀριστερᾷ τοῦ θεοῦ χειρὶ ἐνεσθὶ σκήπτρον μετάλλοις τοῖς πᾶσι διηριθισμένον. ὁ δὲ ὄρνις ὁ ἐπὶ τῷ σκήπτρῳ καθήμενός ἐστιν 401 ὁ ἀετὸς, χρυσοῦ δὲ καὶ τὰ ὑποδήματα τῷ θεῷ καὶ ἱμάτιον ὡσαύτως ἐστί· τῷ δὲ ἱματίῳ ζῳδιά τε καὶ τῶν ἀνθρώπων τὰ κρόνα ἐστὶν ἐμπεποιημένα. 2. Ὁ δὲ θρόνος ποικίλος μὲν 2 χρυσοῦ καὶ λίθοις, ποικίλος δὲ καὶ ἐβένῳ τε καὶ ἐλέφαντί ἐστι· καὶ ζῳὰ τε ἐπ' αὐτοῦ γραφῇ μειμιμημένα καὶ ἀγάλματα ἐστὶν εἰργασμένα. Νίκαι μὲν δὴ τέσσαρες, χορευουσῶν παρεχόμεναι σχῆμα, κατὰ ἕκαστον τοῦ θρόνου τὸν πόδα, δύο δὲ εἰσὶν ἄλλαι πρὸς ἕκαστον πέξη ποδός. τῶν ποδῶν δὲ ἑκατέρῳ τῶν ἔμπροσθεν παῖδες τε ἐπίκεινται Θηβαίων ὑπὸ σφιγγῶν ἠρπασμένοι, καὶ ὑπὸ τὰς σφίγγας Νιόβης τοὺς παῖδας Ἀπόλλων κατατοξεύουσι καὶ Ἄρτεμις. τῶν δὲ τοῦ θρόνου μεταξὺ ποδῶν τέσσαρες 3 κανόνες εἰσὶν, ἐκ ποδὸς ἐς πόδα ἕτερον διήκων ἕκαστος. τῷ μὲν δὴ κατ' εὐθὺ τῆς ἐσόδου κανόνι, ἑπτὰ ἐστὶν ἀγάλματα ἐπ' αὐτῷ· τὸ γὰρ ὄργοον ἐξ αὐτῶν οὐκ ἴσασι τροπον ὄντινα ἐγένετο ἀφανές. εἴη δ' ἂν ἀγωνισμάτων ἀρχαίων ταῦτα μιμήματα· οὐ γὰρ πῶς τὰ ἐς τοὺς παῖδας ἐπὶ ἠλικίας ἤδη καθειστήκει τῆς Φειδίου· τὸν δὲ αὐτὸν ταινία τὴν κεφαλὴν ἀναδούμενον εοικέναι τὸ εἶδος Παντάρκει λέγουσι, μειράκιον δὲ Ἥλειον τὸν Παντάρκη παιδικὰ εἶναι τοῦ Φειδίου· ἀνείλετο δὲ καὶ ἐν παισὶν ὁ Παντάρκης πάλης νίκην Ὀλυμπιάδι ἕκτη πρὸς ταῖς ὄργοῦντα.

4 Ἐπὶ δὲ τῶν κανόνων τοῖς λοιποῖς ὁ λόγος ἐστὶν ὁ σὺν Ἡρακλεῖ μαχόμενος πρὸς Ἀμαζόνιας· ἀριθμὸς μὲν δὴ συναμφοτέρων ἐς ἑννέα ἐστὶ καὶ εἴκοσι, τέτακται δὲ καὶ Θησεύς ἐν τοῖς συμμάχοις τῷ Ἡρακλεῖ. ἀνέχουσι δὲ οὐχ οἱ πόδες μόνον τὸν θρόνον, ἀλλὰ καὶ κίονες ἴσοι τοῖς ποσὶ μεταξὺ ἐστημότες τῶν ποδῶν. ὑπελθεῖν δὲ οὐχ οἷόν τε ἐστὶν ὑπὸ τὸν θρόνον, ὥσπερ γε [καὶ] ἐν Ἀμύκλαις ἐς τὸ ἐντὸς τοῦ θρόνου παρερχόμεθα· ἐν Ὀλυμπίᾳ δὲ ἐρύματα 5 τρόπον τοίχων πεποιημένα τὰ ἀπείρονα ἐστὶ. Τού- 402 των τῶν ἐρυμάτων ὅσον μὲν ἀπαντικρὺ τῶν θυρῶν ἐστὶν, ἀλλήλιπται κυανῷ μόνον, τὰ δὲ λοιπὰ αὐτῶν παρέχεται Παναίου γραφάς· ἐν δὲ αὐταῖς ἐστὶ μὲν οὐρανὸν καὶ γῆν Ἄτλας ἀνέχων, παρέστηκε δὲ καὶ Ἡρακλῆς ἐκδέξασθαι τὸ ἄχθος ἐθέλων τοῦ Ἄτλαντος, ἔτι δὲ Θησεύς τε καὶ Πειρίθους, καὶ Ἑλλάς τε καὶ Σαλαμὶς ἔχουσα ἐν τῇ χειρὶ τὸν ἐπὶ ταῖς ναυσὶν ἄγκραις ποιούμενον κόσμον, Ἡρακλέους τε τῶν ἀγωνισμάτων τὸ ἐς τὸν λέοντα τὸν ἐν 6 Νεμέᾳ, καὶ τὸ ἐς Κασσάνδραν παρανόμημα Αἴαντος, Ἴπποδάμειά τε ἢ Οἰνομάου σὺν τῇ μητρὶ, καὶ Προμηθεὺς ἔτι ἐχόμενος μὲν ὑπὸ τῶν δεσμῶν, Ἡρακλῆς δὲ ἐς αὐτὸν ἦρται· λέγεται γὰρ δὴ καὶ τόδε ἐς τὸν Ἡρακλέα, ὡς ἀποκτείναι μὲν τὸν ἄετὸν ὃς ἐν τῷ Καυκάσῳ τὸν Προμηθεῖα ἐλύπει, ἐξέλοιτο δὲ καὶ αὐτὸν Προμηθεῖα ἐκ τῶν δεσμῶν. τελευταῖα δὲ ἐν τῇ γραφῇ Πενθεσίλειά τε ἀφιείσα τὴν ψυχὴν καὶ Ἀχιλλεὺς ἀνέχων ἐστὶν αὐτήν, καὶ Ἐσπερίδες δύο φέρουσι τὰ μῆλα ὧν ἐπιτετράφθαι λέγονται τὴν φρουράν. Πάναινος μὲν δὴ οὗτος ἀδελφός τε ἦν Φειδίου, καὶ αὐτοῦ καὶ Ἀθήνησιν ἐν Ποικίλῃ τὸ Μαραθῶνι ἔργον 7 ἔστι γεγραμμένον. Ἐπὶ δὲ τοῖς ἀνωτάτω τοῦ θρόνου πεποίηκεν ὁ Φειδίας ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀγάλματος τοῦτο μὲν Χάριτας τοῦτο δὲ Ὄρας, τρεῖς ἐκατέρωθεν· εἶναι γὰρ θυγατέρας Διὸς καὶ ταύτας ἐν ἔπεσιν ἐστὶν εἰρημένα·

Ὀμηρος δὲ ἐν Ἰλιάδι ἐποίησε τὰς Ὄρας καὶ ἐπιτετράφθαι τὸν οὐρανὸν, καθάπερ τινὰς φύλακας βασιλείας αὐλῆς. Τὸ ὑπόδημα δὲ τὸ ὑπὸ τοῦ Διὸς τοῖς ποσίν, ὑπὸ τῶν ἐν τῇ Ἀττικῇ καλούμενον θρανίων, λέοντάς τε χρυσοῦς καὶ Θησεύς ἐπειρασμένην ἔχει μάχην τὴν πρὸς Ἀμαζόνιας, τὸ Ἀθηναίου πρῶτον ἀνδραγάθημα ἐς οὐχ ὁμοφύλους. 4033. Ἐπὶ δὲ τοῦ βάθρου τοῦ τὸν θρόνον τε ἀνέχοντος καὶ 8 ὅσος ἄλλος κόσμος περὶ τὸν Δία, ἐπὶ τούτου τοῦ βάθρου χρυσᾶ ποιήματα, ἀναβεβηκώς ἐπὶ ἄρμα Ἥλιος, καὶ Ζεὺς τε ἐστὶ καὶ Ἥρα, * * παρὰ δὲ αὐτὸν Χάρις· ταύτης δὲ Ἐρμῆς ἔχεται, τοῦ Ἐρμοῦ δὲ Ἔστια· μετὰ δὲ τὴν Ἔστιαν Ἔρως ἐστὶν ἐκ θαλάσσης Ἀφροδίτην ἀνιούσαν ὑποδεχόμενος· τὴν δὲ Ἀφροδίτην στεφανοῖ Πειθῶ. ἐπείρασται δὲ καὶ Ἀπόλλων σὺν Ἀρτέμιδι, Ἀθηνᾶ τε καὶ Ἡρακλῆς, καὶ ἤδη τοῦ βάθρου πρὸς τῷ πέρατι Ἀμφιτρίτη καὶ Ποσειδῶν, Σελήνη τε ἵππον ἔμοι δοκεῖν ἐλαύνουσα. τοῖς δὲ ἐστὶν εἰρημένα ἐφ' ἡμίονον τὴν θεὸν ὀχεῖσθαι καὶ οὐχ ἵππου, καὶ λόγον γέ τινα ἐπὶ τῷ ἡμίονῳ λέγουσιν εὐήθη. 4. Μέτρα δὲ τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ Διὸς ἐς ὕψος τε καὶ 9 εὗρος ἐπιστάμενος γεγραμμένα οὐκ ἐν ἐπαίνῳ θήσομαι τοὺς μετρούσαντας, ἐπεὶ καὶ τὰ εἰρημένα αὐτοῖς μέτρα πολὺ τι ἀποδέοντά ἐστιν ἢ τοῖς ἰδοῦσι παρέστημεν ἐς τὸ ἄγαλμα δόξα, ὅπου γε καὶ αὐτὸν τὸν θεὸν μάρτυρα ἐς τοῦ Φειδίου τὴν τέχνην γενέσθαι λέγουσιν. ὡς γὰρ δὴ ἐκατελεσμένον ἤδη τὸ ἄγαλμα ἦν, ἠῤῥετο ὁ Φειδίας ἐπισημῆναι τὸν θεὸν εἰ τὸ ἔργον ἐστὶν αὐτῷ κατὰ γνώμην· αὐτίκα δ' ἐς τοῦτο τοῦ ἐδάφους κατασκῆψαι κεραυνόν φασιν, ἐνθα ὕδρια καὶ ἐς ἐμὲ ἐπίθημα ἦν ἡ χαλιῆ. 5. Ὅσον δὲ τοῦ ἐδάφους ἐστὶν ἔμπροσθεν τοῦ ἀγάλ- 10 ματος, τοῦτο οὐ λευκῷ, μέλανι δὲ κατεσκευάσται τῷ λίθῳ. περιθεῖ δὲ ἐν κύκλῳ τὸν μέλανα λίθου Παρίου κρηπίς, ἔρυμα εἶναι τῷ ἐλαίῳ τῷ ἐκχεομένῳ. ἔλαιον γὰρ

τῷ ἀγάλματι ἔστιν ἐν Ὀλυμπίᾳ συμφέρον, καὶ ἔλαιόν
 ἔστι τὸ ἀπεῖργον μὴ γίνεσθαι τῷ ἔλεφαντι βλάβος διὰ τὸ
 ἐλώδες τῆς Ἄλτεις. ἐν ἀκροπόλει δὲ τῇ Ἀθηναίων τὴν
 καλουμένην παρθένον οὐκ ἔλαιον, ὕδωρ δὲ τὸ ἐς τὸν ἔλε- 404
 φαντα ἀφελούν ἔστιν· ἄτε γὰρ ἀύχμηρᾶς τῆς ἀκροπό-
 λεως οὐσης διὰ τὸ ἄγαν ὑψηλόν, τὸ ἄγαλμα ἐλέφαντος
 πεποιημένον ὕδωρ καὶ δρόσον τὴν ἀπὸ τοῦ ὕδατος πο-
 11 θεῖ. ἐν Ἐπιδιάρῳ δὲ ἐρομένου μου καθ' ἡντινα αἰτίαν
 οὔτε ὕδωρ τῷ Ἀσκληπιῷ σφίσειν οὔτε ἔλαιόν ἔστιν ἐγγεό-
 μενον, ἐδίδασκόν με οἱ περὶ τὸ ἱερὸν ὡς καὶ τὸ ἄγαλμα
 τοῦ θεοῦ καὶ ὁ θρόνος ἐπὶ φρεάτι εἴη πεποιημένα.

XII. Ὅσοι δὲ ἀνθρώπων τὰ διὰ τοῦ στόματος ἐς τὸ
 ἐκτὸς ἐλέφασιν ἐξίσχοντα ὀδόντας τῶν θηρίων εἶναι καὶ
 οὐ κέρατα ἤγηνται, τούτοις ἔστιν ἀπιδεῖν μὲν ἐς τὰς ἄλ-
 κας, τὸ ἐν Κελτικῇ θηρίον, ἀπιδεῖν δὲ ἐς τοὺς Αἰθιοπι-
 κούς ταύρους. ἄλλαι μὲν γὰρ [καὶ] κέρατα ἐπὶ ταῖς ὀφρύ-
 σιν ἔχουσιν οἱ ἄρρενες, τὸ δὲ θῆλυ οὐ φύει τὸ παράπαν·
 οἱ δὲ Αἰθιοπικοὶ ταῦροι τὰ κέρατα φύουσιν ἐπὶ τῇ ῥινί.
 τίς ἂν οὖν ποιήσαιτο ἔτι ἐν μεγάλῳ θαύματι διὰ στόμα-
 2 τος ζῆφ κέρατα ἐκφῦναι; πάρεστι δὲ ἀναδιδάσκεσθαι
 καὶ τοῖσδε ἔτι. κέρατα γὰρ κατὰ ἐτῶν περιόδον ἀπογίνε-
 ται καὶ αὐθις ἐκβλαστάνει ζῆφους· καὶ τοῦτο ἔλαφοί τε
 καὶ δορκάδες, ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ ἐλέφαντες πεπόνθασιν.
 ὀδοὺς δὲ οὐκ ἔστιν ὅτῳ δεύτερα παρέσται ζῆφ τῶν γε
 ἤδη τελείων. εἰ δὲ ὀδόντες τὰ διὰ στόματος ἐξίσχοντα καὶ
 μὴ κέρατα ἦσαν, πῶς ἂν καὶ ἀνεφύοντο αὐθις; οὐ μὴν
 οὐδὲ εἴκειν πυρὶ ἔχουσιν ὀδόντες φύσει· κέρατα δὲ καὶ 405
 βοῶν καὶ ἐλεφάντων ἐς ὁμαλές τε ἐκ περιφεροῦς καὶ ἐς
 ἄλλα ὑπὸ πυρὸς ἄγεται σχήματα. [ποταμίους γε μὴν ἵπ-
 3 κείους καὶ ὑστὴν ἢ κάτωθεν γένους τοὺς χαυλιόδοντας φέρει·
 κέρατα δὲ ἀναφνόμενα οὐχ ὀρῶμεν ἐκ γενύων.] ἐλέφαντι
 οὖν τὰ κέρατα ἴστω τις διὰ κροτάφων κατερχόμενα ἄνω-

θεν καὶ οὕτως ἐς τὸ ἐκτὸς ἐπιστρέφοντα. τοῦτο οὐκ ἀκο-
 ῆν γράφω, θεασάμενος δὲ ἐλέφαντος ἐν γῇ τῇ Καμπανῶν
 κρᾶνον ἐν Ἀρτέμιδος ἱερῷ· σταδίους δὲ ὡς τριάκοντα
 ἀπέχει μάλιστα Καπύης τὸ ἱερὸν, αὕτη δὲ ἡ μητρόπολις
 ἔστιν ἡ Καπύη τῶν Καμπανῶν. ὁ μὲν δὲ ἐλέφας παρὰ
 τὰ λοιπὰ ζῆα διάφορον καὶ τὴν ἐκφύσειν παρέχεται τῶν
 κεράτων, ὡσπερ γε καὶ τὸ μέγεθός ἐστιν αὐτῷ καὶ εἶδος
 οὐδὲν εἰκότα ἑτέρῳ θηρίῳ. φιλότιμοι δὲ ἐς τὰ μάλιστα
 μοι καὶ ἐς θεῶν τιμὴν οὐ φειδωλοὶ χρημάτων γενέσθαι
 δοκοῦσιν οἱ Ἕλληνες, οἷς γε παρὰ Ἰνδῶν ἤγετο καὶ ἐξ
 Αἰθιοπίας ἐλέφας ἐς ποίησιν ἀγαλμάτων.

2. Ἐν δὲ Ὀλυμπίᾳ παραπέτασμα ἐρεοῦν κεκοσμημέ- 4
 νον ὑφάσματος Ἀσσυρίους καὶ βαφῇ πορφύρας τῆς Φοι-
 νίκων ἀνέθηκεν Ἀντίοχος, οὐ δὴ καὶ ὑπὲρ τοῦ θεάτρον
 τοῦ Ἀθήνησιν ἢ αἰγῆς ἢ χρυσῆς καὶ ἐπ' αὐτῆς ἡ Γοργὼ ἢ
 ἐς τὰ ἀναθήματα. τοῦτο οὐκ ἐς τὸ ἄνω τὸ παραπέτασμα
 πρὸς τὸν ὄροφον, ὡσπερ γε ἐν Ἀρτέμιδος τῆς Ἐφεσίας,
 ἀνέλκουσι, καλωδίους δὲ ἐπιχαλῶντες καθιᾶσιν ἐς τὸ
 ἔδαφος. 3. Ἀναθήματα δὲ ὀπόσα ἔνδον ἢ ἐν τῷ προνάῳ 5
 406 κείται, θρόνος ἔστιν Ἀριμνήστου τοῦ βασιλεύσαντος ἐν
 Τυρσηνοῖς, ὃς πρῶτος βαρβάρων ἀναθήματι τὸν ἐν
 Ὀλυμπίᾳ Δία ἐδώρησατο, καὶ ἵπποι Κυνίσκας χαλκοῦ,
 σημεῖα Ὀλυμπικῆς νίκης. οὗτοι μέγεθος μὲν ἀποδέουσιν
 ἵππων, ἐστήμασι δὲ ἐν τῷ προνάῳ τοῖς ἐσιοῦσιν ἐν δε-
 ξιά. κείται δὲ καὶ τρίπους ἐπίχαλκος, ἐφ' οὗ πρὶν ἢ τὴν
 τράπεζαν ποιηθῆναι προετίθεντο τοῖς νικῶσιν οἱ στέφα-
 νοι. 4. Βασιλέων δὲ ἀνδριάντας, Ἀδριανοῦ μὲν αἰ ἐς τὸ 6
 Ἀχαικὸν τελοῦσαι πόλεις ἀνέθεσαν Παρίου λίθου, Τραϊ-
 ανοῦ δὲ οἱ πάντες Ἕλληνες. οὗτος προσεκτήσατο ὁ βασι-
 λεὺς Γέτας τοὺς ὑπὲρ Θράκης, Ὀσρόη τε τῷ ἀπογόνῳ τῷ
 Ἀρσάκου καὶ Πάρθους ἐπολέμησεν. ὀπόσα δὲ ἐς ἔργων
 ἔχει οἱ κατασκευῆν, ἀξιολογώτατά ἐστι λουτρά ἐπάννυμα

αὐτοῦ, καὶ θέατρον μέγα κυκλωτέρες πανταχόθεν, καὶ οἰκοδόμημα ἐς ἵππων δρόμους προῆκον καὶ ἐς δύο σταδίων μήκος, καὶ ἡ Ῥωμαίων ἀγορὰ κόσμου τε ἔνεκα τοῦ λοιποῦ θείας ἀξία καὶ μάλιστα ἐς τὸν ὄροφον χαλκοῦ πεποιημένον. 5. Αἱ δὲ εἰκόνες αἱ τοῖς κατασκευάσμασι τοῖς περιφερέσειν ἐγκείμεναι, ἡ μὲν τοῦ ἡλέκτρου βασιλέως Ῥωμαίων ἐστὶν Ἀγούστου, ἡ δὲ τοῦ ἐλέφαντος βασιλέως Νικομήδους ἐλέγεται εἶναι Βιδυνῶν. ἀπὸ τούτου δὲ καὶ τῆ μερίστη τῶν ἐν Βιδυνίᾳ πόλεων μετεβλήθη τὸ ὄνομα Ἀστακῶ τὰ πρὸ τούτου καλουμένη· τὰ δὲ ἐξ ἀρχῆς αὐτῆ Ζυποῖτης ἐγένετο οἰκιστής, Θραξ γένος εἰκάσθη γὰρ ἀπὸ τοῦ ὀνόματος. 6. Τὸ δὲ ἡλεκτρον τοῦτο οὐ τῷ Ἀγούστῳ πεποιήθη τὴν εἰκόνα, ὅσον μὲν αὐτόματον ἐν τοῦ Ἡριδανοῦ ταῖς ψάμμῳσι εὐρίσκειται, σπανίζεται τὰ μάλιστα καὶ ἀνθρώπων τίμιον πολλῶν ἐστὶν ἔνεκα· τὸ δὲ ἄλλο 8 ἡλεκτρον ἀναμειγμένον ἐστὶν ἀργύρῳ χρυσός. 7. Ἐν δὲ τῷ ἐν Ὀλυμπίᾳ ναῷ Νέρωνος ἀναθήματα τρεῖς μὲν ἐς κοτίνου φύλλα στέφανοι, τέταρτος δὲ ἐς δρυός ἐστι μεμιμημένος. κείνται δὲ αὐτόθι καὶ ἀσπίδες χαλκαὶ πέντε καὶ εἰκοσι τοῖς ὀπλιτεύουσιν εἶναι φορήματα ἐς τὸν δρό- 407 μων. στήλαι δὲ ἄλλαι τε ἐστήκασιν καὶ ἡ πρὸς Ἀθηναίους καὶ Ἀργείους τε καὶ Μαντινέας ἔχουσα ὄρκου παρὰ Ἠλείων ἐς συμμαχίαν ἐτῶν ἑκατόν.

XIII. Ἔστι δὲ ἐν τῷ τῆς Ἀλτεως καὶ Πέλοπι ἀποτεμνημένον τέμενος· ἡρώων δὲ τῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ τοσοῦτον προτετιμημένος ἐστὶν ὁ Πέλοψ ὑπὸ Ἠλείων ὅσον Ζεὺς θεῶν τῶν ἄλλων. ἐστὶν οὖν τοῦ ναοῦ τοῦ Διὸς κατὰ δεξιὰν τῆς ἐσόδου πρὸς ἄνεμον Βορέαν τὸ Πελοπίου, ἀφραστηγὸς μὲν τοῦ ναοῦ τοσοῦτον ὡς μεταξὺ καὶ ἀνδριάντας καὶ ἀναθήματα ἄλλα ἀνακείσθαι, παρήκει δὲ ὡς ἐπὶ τὸν ὀπισθόδομον ἀπὸ μέσου μάλιστα ἀρχαίμενον τοῦ ναοῦ, καὶ λίθων τε θριγκῶ περιέχεται, καὶ δένδρα ἐν τῷ

πεφυκῶτα καὶ ἀνδριάντες εἰσὶν ἀνακείμενοι. ἔσοδος δὲ 2 ἐς αὐτὸ πρὸς δυσμῶν ἐστὶν ἡλίον. τοῦτο ἀπονείμει τῷ Πέλοπι Ἡρακλῆς ὁ Ἀμφιτρούωνος λέγεται· τέταρτος γὰρ δὴ ἀπόγονος καὶ οὗτος ἦν Πέλοπος. λέγεται δὲ καὶ ὡς ἔθυσεν ἐς τὸν βόθρον τῷ Πέλοπι. 2. Θύουσι δὲ αὐτῷ καὶ νῦν ἔτι οἱ κατὰ ἔτος τὰς ἀρχὰς ἔχοντες· τὸ δὲ ἱερεῖον ἐστὶ κριος μέλας. ἀπὸ ταύτης οὐ γίνεται τῷ μάντει μοῖρα τῆς θυσίας, τραχῆλον δὲ μόνου δίδοσθαι τοῦ κριοῦ καθέστηκε τῷ ὀνομαζομένῳ ξυλεῖ. ἐστὶ δὲ ὁ ξυλεὺς ἐκ τῶν 3 οἰκετῶν τοῦ Διὸς, ἔργον δὲ αὐτῷ πρόσκειται τὰ ἐς τὰς θυσίας ξύλα τεταγμένου λήμματος καὶ πόλεσι παρέχειν καὶ ἀνδρὶ ἰδιώτῃ· τὰ δὲ λεύκης μόνης ξύλα καὶ ἄλλου δένδρου ἐστὶν οὐδενός. ὡς δ' ἂν ἡ αὐτῶν Ἠλείων ἡ ξένων τοῦ θυομένου τῷ Πέλοπι ἱερείου φάγη τῶν κρεῶν, οὐκ ἐστὶν οἱ ἐσελθεῖν παρὰ τὸν Δία. Τὸ δὲ αὐτὸ καὶ ἐν τῇ Περγάμῳ τῇ ὑπὲρ ποταμοῦ Καῖκου πεπόνθασιν οἱ τῷ Τηλέφῳ θύοντες· ἐστὶ γὰρ δὴ οὐδὲ τούτοις ἀναβῆναι πρὸ λουτροῦ παρὰ τὸν Ἀσκληπιόν. 3. Λέγεται δὲ καὶ τοιούδε 4 ἔτι· μηχανομένου τοῦ πρὸς Ἰλίῳ πολέμου προαγορευῆσαι 408 αὐτοῖς τοὺς μάντις ὡς αἰρήσουσιν οὐ πρότερον τὴν πόλιν, πρὶν ἂν τὰ Ἡρακλέους τόξα καὶ ὄστούν ἐπαράγανται Πέλοπος. οὕτω δὲ μεταπέμφασθαι μὲν Φιλοκτῆτην φασὶν αὐτούς ἐς τὸ στρατόπεδον, ἀχθῆναι δὲ καὶ τῶν ὄστων ὀμοπλάτην σφίσειν ἐκ Πίσσης τῶν Πέλοπος. ὡς δὲ οἰμαδε ἐκομίζοντο, ἀπόλλυται περὶ Εὐβοίαν καὶ ἡ ναὺς ὑπὸ τοῦ χειμῶνος ἢ τὸ ὄστούν φέρουσα τὸ Πέλοπος. ἔτεσι δὲ ὑστερον πολλοῖς μετὰ ἄλλωσιν Ἰλίου Δαμάρμενον 5 ἀλιεῖα ἐξ Ἐρετρίας ἀφέντα δίκτυον ἐς θάλασσαν τὸ ὄστούν ἐλκύσαι, θαυμασάντα δὲ αὐτοῦ τὸ μέγεθος ἔχειν ἀποκρύφαντα ὑπὸ τὴν ψάμμῳ. τέλος δὲ αὐτὸν ἀφικέσθαι καὶ ἐς Δελφούς, ὅτου τε ἀνδρὸς τὸ ὄστούν εἶη καὶ ὅ τι χρηστέον αὐτῷ διδαχθῆναι δεησόμενον. καὶ πῶς κατὰ πρόνοιαν 6

τοῦ θεοῦ τηρικαῦτα ** παρὰ Ἑλλείων ἐπανόρθωμα αἰ-
 τούντων νόσου λοιμώδους· ἀνεῖπεν οὖν σφίβιν ἢ Πυθία,
 τοῖς μὲν ἀνασώσασθαι Πέλοπος τὰ ὄστιά, Δαμαρμένω δὲ
 ἀποδοῦναι τὰ εὐρηγμένα αὐτῷ Ἑλλείοις. καὶ οἱ ταῦτα ποιή-
 σαντι ἄλλα τε ἀντέδοσαν Ἑλλεῖοι, καὶ Δαμαρμένον τε αὐ-
 τὸν καὶ ἀπορόνους τοὺς ἐκείνου φύλακας σφᾶς εἶναι τοῦ
 ὄστοῦ. ἢ δὲ ἁμοπλάτῃ τοῦ Πέλοπος ἠφάνιστο ἤδη κατ'
 ἐμέ, ὅτι, ἐμοὶ δοκεῖν, ἐκέκρυπτο ἐπὶ πολὺ κατὰ τοῦ βυθοῦ
 καὶ ὁμοῦ τῷ χρόνῳ προσέκαμνεν οὐχ ἥκιστα ὑπὸ τῆς θα-
 7 λάσσης. 4. Πέλοπος δὲ καὶ Ταντάλου τῆς παρ' ἡμῖν ἐνοι-
 κήσεως σημεῖα ἔτι καὶ ἐς τὸδε λείπεται, Ταντάλου μὲν
 λίμνη τε ἀπ' αὐτοῦ καλουμένη καὶ οὐκ ἀφανῆς τάφος,
 Πέλοπος δὲ ἐν Σιπύλῳ μὲν θρόνος ἐν κορυφῇ τοῦ ὄρους
 ἐστὶν ὑπὲρ τῆς Πλακιανῆς μητρὸς τὸ ἱερόν, διαβάντι δὲ
 Ἐρμον ποταμὸν Ἀφροδίτης ἄγαλμα ἐν Τήμῳ πεποιημέ-
 νον ἐκ μυρσίνης τεθηλυίας· ἀναθεῖναι δὲ Πέλοπα αὐτὸ
 παρελήφαμεν μνήμη προῖλασκόμενον τε τὴν θεὸν καὶ
 γενέσθαι οἱ τὸν γάμον τῆς Ἴπποδαμείας αἰτούμενον.
 8 5. Ἔστι δὲ ὁ τοῦ Διὸς τοῦ Ὀλυμπίου βωμὸς ἴσον μὲν
 μάλιστα τοῦ Πελοπίου τε καὶ τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἥρας ἀπέχων,
 προκείμενος μέντοι καὶ πρὸ ἀμφοτέρων. κατασκευα- 409
 σθηῖναι δὲ αὐτὸν οἱ μὲν ὑπὸ Ἡρακλέους τοῦ Ἰδαίου λέγου-
 σιν, οἱ δὲ ὑπὸ ἠρώων τῶν ἐπιχωρίων γενεαῖς δύο ὕστερον
 τοῦ Ἡρακλέους. πεποιήται δὲ ἱερείων τῶν θυομένων τῷ
 Διὶ ἀπὸ τῆς τέφρας τῶν μηρῶν, καθάπερ γε καὶ ἐν Περ-
 γάμῳ· τέφρας γὰρ δὴ ἐστὶ καὶ τῆ Ἥρα τῆ Σαμία βωμὸς,
 οὐδὲν τι ἐπιφανέστερος ἢ ἐν τῇ χώρᾳ τῆ Ἀττικῇ ἅς αὐτο-
 9 σχεδίας Ἀθηναῖοι καλοῦσιν ἐσχάρας. τοῦ βωμοῦ δὲ τοῦ
 ἐν Ὀλυμπίᾳ κρηπίδος μὲν τῆς πρώτης, προθύσεως καλου-
 μένης, πόδες πέντε καὶ εἴκοσι καὶ ἑκατὸν ἐστὶ περίοδος,
 τῆς δὲ ἐπὶ τῇ προθύσει περίμετρος [ἐκάστου] πόδες δύο
 καὶ τριάκοντα· τὸ δὲ ὕψος τοῦ βωμοῦ τὸ σύμπαν ἐς δύο

καὶ εἴκοσιν ἀνήκει πόδας. αὐτὰ μὲν δὴ τὰ ἱερεῖα ἐν μέρει
 τῷ κάτω, τῇ προθύσει, καθέστηκεν αὐτοῖς θύειν· τοὺς
 μηρούς δὲ ἀναφέροντες ἐς τοῦ βωμοῦ τὸ ὑψηλέστατον
 καθαρῖζουσιν ἐνταῦθα. ἀναβασμοὶ δὲ ἐς μὲν τὴν πρόθυ- 10
 σιν ἀνάγουσιν ἐξ ἑκατέρας τῆς πλευρᾶς λίθου πεποιημέ-
 νοι· τὸ δὲ ἀπὸ τῆς προθύσεως ἐς τὸ ἄνω τοῦ βωμοῦ
 τέφρας παρέχεται καὶ ἀναβασμούς. Ἄχρι μὲν δὴ τῆς προ-
 θύσεως ἐστὶν ἀναβήται καὶ παρθένοις, καὶ ὡσαύτως γυ-
 ναιξὶν ἐπειδὴν τῆς Ὀλυμπίας μὴ ἐξείργονται· ἀπὸ τού-
 του δὲ ἐς τὸ ἀνωτάτω τοῦ βωμοῦ μόνοις ἐστὶν ἀνδράσιν
 ἀνελθεῖν. Θύεται δὲ τῷ Διὶ καὶ ἄνευ τῆς πανηγύρεως
 ὑπὸ τε ἰδιωτῶν καὶ ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν ὑπὸ Ἑλλείων. κατ' 11
 410 ὄνα τοῦ Ἐλαφίου μηνὸς κομίζουσιν ἐκ τοῦ προταναίου
 τὴν τέφραν, φυράσαντες δὲ τῷ ὕδατι τοῦ Ἀλφειοῦ κοιῶ-
 σιν οὕτω τὸν βωμόν. ὑπὸ δὲ ἄλλου τὴν τέφραν ὕδατος
 ποιηθῆναι πηλὸν οὐ μὴ ποτε ἐγγένηται· καὶ τοῦδε ἔνεκα
 ὁ Ἀλφειὸς νενόμισται τῷ Ὀλυμπίῳ Διὶ ποταμῶν δὴ μάλ-
 ιστα εἶναι φίλος. ἔστι δὲ καὶ ἐν Διδύμοις τῶν Μιλησίων
 βωμὸς, ἐποιήθη δὲ ὑπὸ Ἡρακλέους τοῦ Θηβαίου, καθὰ
 οἱ Μιλήσιοι λέγουσιν, ἀπὸ τῶν ἱερείων τοῦ αἵματος· ἐς
 δὲ τὰ ὕστερα τὸ αἶμα τῶν θυμάτων οὐκ ἐς ὑπέρογκον
 ἠὔξημεν αὐτὸν μέγεθος.

XIV. Ὁ δὲ ἐν Ὀλυμπίᾳ βωμὸς παρέχεται καὶ ἄλλο
 τοιούδε ἐς θαῦμα· οἱ γὰρ ἱκτῖνες πεφυκότες ἀρπάξιν
 μάλιστα ὀρνίθων ἀδικουῖσιν οὐδὲν ἐν Ὀλυμπίᾳ τοὺς
 θύοντας. ἦν δὲ ἀρπάση ποτὲ ἱκτῖνος ἦτοι σπλάγγνα ἢ
 τῶν κρεῶν, νενόμισται τῷ θύοντι οὐκ αἴσιον εἶναι τὸ
 σημεῖον. 2. φασὶ δὲ Ἡρακλεῖ τῷ Ἀλκμήνης θύοντι ἐν
 Ὀλυμπίᾳ δι' ὄχλου μάλιστα γενέσθαι τὰς μυίας· ἐξεν-
 ρόντα οὖν αὐτὸν ἢ καὶ ὑπ' ἄλλου διδαχθέντα Ἀπομνίῳ
 θῦσαι Διὶ, καὶ οὕτως ἀποτραπῆναι τὰς μυίας πέραν τοῦ

Ἀλφειοῦ. λέγονται δὲ κατὰ ταῦτα καὶ Ἠλείοι θύειν τῷ Ἀπομυῖω Διὶ, ἐξελαύνοντι τῆς [Ἠλείας] Ὀλυμπίας τὰς μυίας.

- 2 3. Τῆς δὲ λεύκης μόνης τοῖς ξύλοις ἐς τοῦ Διὸς τὰς θυσίας, καὶ ἀπ' οὐθενὸς δένδρου τῶν ἄλλων, οἱ Ἠλείοι 411
 χρῆσθαι νομίζουσι κατ' ἄλλο μὲν οὐδὲν προτιμῶντες, ἔμοι δοκεῖν, τὴν λεύκην, ὅτι δὲ Ἡρακλῆς ἐκόμισεν αὐτὴν ἐς Ἑλλήνας ἐκ τῆς Θεσπρωτίδος χώρας. καὶ μοι καὶ αὐτὸς ὁ Ἡρακλῆς ἐφαίνετο, ἠνίκα τῷ Διὶ ἔθυσεν ἐν Ὀλυμπίᾳ, τῶν ἱερῶν τὰ μῆρια ἐπὶ λεύκης καῦσαι ξύλων. τὴν δὲ λεύκην ὁ Ἡρακλῆς πεφυκυῖαν παρὰ τὸν Ἀχέρουτα εὔρε τὸν ἐν Θεσπρωτίᾳ ποταμόν, καὶ τοῦδε ἑνεκά φασιν αὐτὴν
 3 Ἀχερωίδα ὑπὸ Ὀμήρου καλεῖσθαι. 4. εἶχον δὲ ἄρα καὶ ἐξ ἀρχῆς οἱ ποταμοὶ καὶ ἐς τὸδε ἔχουσιν οὐ κατὰ τὰ αὐτὰ ἐπιτηδεῖας πρὸς γένεσιν πόας τε καὶ δένδρων· ἀλλὰ πλεῖσται μὲν ὑπὸ Μαιάνδρου μυρῖκαι καὶ μάλιστα αὐξοῦνται, Ἀσωπὸς δὲ ὁ Βοιωτίος βαθυτάτας πέφυκεν ἐκτρέφειν τὰς σχοίνους, τὸ δένδρον δὲ ἡ περσεῖα μόνου χαίρει τοῦ Νείλου τῷ ὕδατι. οὕτω καὶ τὴν λεύκην θαῦμα οὐδὲν καὶ αἰγερὸν τε καὶ κότινον, τὴν μὲν ἐπὶ Ἀχέρουτι ἀναφῦναι πρῶτον, κότινον δὲ ἐπὶ τῷ Ἀλφειῷ, τὴν δὲ αἰγερὸν γῆς τῆς Κελτῶν καὶ Ἡριδανοῦ τοῦ Κελτικοῦ θρέμμα εἶναι.
 4 5. Φέρε δὴ, ἐποιησάμεθα γὰρ βωμοῦ τοῦ μεγίστου μνήμην, ἐπέλθωμεν καὶ τὰ ἐς ἅπαντας ἐν Ὀλυμπίᾳ τοὺς βωμούς. ἐπακολουθήσει δὲ ὁ λόγος μοι τῇ ἐς αὐτοὺς τάξει, καθ' ἣντινα Ἠλείοι θύειν ἐπὶ τῶν βωμῶν νομίζουσι. θύουσι δὲ Ἐστία μὲν πρώτη, δευτέρω δὲ τῷ Ὀλυμπίῳ Διὶ ἰόντες ἐπὶ τὸν βωμὸν τὸν ἐντὸς τοῦ ναοῦ. τρίτα δὲ ἐπὶ
 5 ἐνὸς βωμοῦ *** καὶ αὕτη καθέστηκεν ἡ θυσία. τέταρτα καὶ πέμπτα Ἀρτέμιδι θύουσι καὶ Ἀηίτιδι Ἀθηνᾶ, ἕκτα 412 Ἐργάνῃ. ταύτη τῇ Ἐργάνῃ καὶ οἱ ἀπόγονοι Φειδίου, καλοῦμενοι δὲ φαιδρονταί, γέρας παρὰ Ἠλείων εἰληφότες

του Διὸς τὸ ἄγαλμα ἀπὸ τῶν προσιζανόντων καθαίρειν, οὗτοι θύουσιν ἐνταῦθα πρὶν ἢ λαμπρύνειν τὸ ἄγαλμα ἄρχονται. Ἔστι δὲ Ἀθηνᾶς καὶ ἄλλος βωμὸς πλησίον τοῦ ναοῦ, καὶ Ἀρτέμιδος παρ' αὐτὸν τετράγωνος, ἀνήκων ἡρέμα ἐς ὕψος. μετὰ δὲ τοὺς κατελεγμένους Ἀλφειῷ καὶ 6 Ἀρτέμιδι θύουσιν ἐπὶ ἐνὸς βωμοῦ· τὸ δὲ αἴτιον τούτου παρεδήλωσε μὲν πον καὶ Πίνδαρος ἐν ᾧδῃ, γράφομεν δὲ καὶ ἡμεῖς ἐν τοῖς λόγοις τοῖς Λετριναίοις. τούτου δὲ οὐ πόρρω καὶ ἄλλος τῷ Ἀλφειῷ βωμὸς πεποιήται, παρὰ δὲ αὐτὸν ἔστιν Ἡραίστου. τοῦ δὲ Ἡραίστου τὸν βωμὸν εἰσιν Ἠλείων οἱ ὀνομάζουσιν Ἀρείου Διὸς. λέγουσι δὲ οἱ αὐτοὶ οὗτοι καὶ ὡς Οἰνόμαος ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τούτου θύοι τῷ Ἀρείῳ Διὶ, ὁπότε τῶν Ἰπποδαμείας μνηστήρων καθίστασθαι μέλλοι 7 τινὲς ἵππων ἄμιλλαν. Μετὰ τοῦτον πεποιήται μὲν Ἡρακλῆος ἐπίκλησιν Παραστάτη, πεποιήται δὲ καὶ τοῦ Ἡρακλῆος τοῖς ἀδελφοῖς Ἐπιμήδει καὶ Ἴδα καὶ Παιωνίῳ τε καὶ Ἰάσῳ. τὸν δὲ τοῦ Ἴδα βωμὸν Ἀκείδα ὑπὸ ἑτέρων οἶδα καλούμενον. Ἐνθα δὲ τῆς οἰκίας τὰ θεμέλια ἔστι τῆς Οἰνόμαου, δύο ἐνταῦθά εἰσι βωμοί, Διὸς τε Ἐρκειοῦ· τοῦτον ὁ Οἰνόμαος ἐφαίνετο αὐτὸς οἰκοδομήσασθαι· τῷ δὲ Κεραυνίῳ Διὶ ὕστερον ἐποιήσαντο, ἔμοι δοκεῖν, βωμὸν, ὅτ' ἐς τοῦ Οἰνόμαου τὴν οἰκίαν κατέσκηψεν ὁ κεραυνός. τὰ δὲ ἐς τὸν μέγαν βωμὸν ὀλίγω μὲν τι ἡμῖν 8 πρότερόν ἐστιν εἰρημένα, καλεῖται δὲ Ὀλυμπίου Διὸς. 6. Πρὸς αὐτῷ δ' ἔστιν Ἀγνώστων θεῶν βωμὸς, καὶ μετὰ τοῦτον Καθαροῦ Διὸς καὶ Νίκης, καὶ αὐθις Διὸς ἑπωνυμίαν Χθονίου. εἰσὶ δὲ καὶ θεῶν πάντων βωμοί, καὶ Ἡρας ἐπίκλησιν Ὀλυμπίας, πεποιημένος τέφρας καὶ οὐ- 413 τος· Κλυμένου δὲ φασιν αὐτὸν ἀνάθημα εἶναι. μετὰ δὲ τοῦτον Ἀπόλλωνος καὶ Ἐρμοῦ βωμὸς ἔστιν ἐν κοινῷ, διότι Ἐρμῆν λύρας, Ἀπόλλωνα δὲ εὐρέτην εἶναι κινάρας Ἑλληνῶν ἔστιν ἐς αὐτοὺς λόγος. ἐφεξῆς δὲ Ὀμονοίας βωμὸς 9

καὶ αὐθις Ἀθηνᾶς, ὃ δὲ Μητρὸς θεῶν. 7. τῆς ἐσόδου δὲ τῆς ἐς τὸ στάδιον εἰσὶν ἐγγύτατα βωμοὶ δύο· τὸν μὲν αὐτῶν Ἐρμοῦ καλοῦσιν Ἐναγωνίου, τὸν δὲ ἕτερον Καιροῦ. Ἴωνι δὲ οἶδα τῷ Χίῳ καὶ ὕμνον πεποιημένον Καιροῦ· γενεαλογεῖ δὲ ἐν τῷ ὕμνῳ νεώτατον παίδων Διὸς Καιρὸν εἶναι. πλησίον δὲ τοῦ Σικωνίων θησαυροῦ ἦτοι Κουρήτων ἢ τοῦ Ἀλκμήνης ἐστὶν Ἡρακλέους· λέγεται γὰρ καὶ 10 ἀμφότερα. 8. Ἐπὶ δὲ τῷ Γαίῳ καλουμένῳ βωμὸς ἐστὶν ἐπ' αὐτῷ Γῆς, τέφρας καὶ οὗτος· τὰ δὲ ἔτι ἀρχαιότερα καὶ μαντεῖον τῆς Γῆς αὐτόθι εἶναι λέγουσιν. ἐπὶ δὲ τοῦ ὀνομαζομένου Στομίου Θέμιδι ὁ βωμὸς πεποιήται. τοῦ δὲ Καταιβάτου Διὸς προβέβληται μὲν πανταχόθεν πρὸ τοῦ βωμοῦ φράγμα, ἔστι δὲ πρὸς τῷ βωμῷ τῷ ἀπὸ τῆς τέφρας τῷ μεγάλῳ. μεμνήσθω δὲ τις οὐ κατὰ στοιχὸν τῆς ἰδρύσεως ἀριθμουμένους τοὺς βωμούς, τῇ δὲ τάξει τῇ Ἡλείων ἐς τὰς θυσίας συμπερινοστοῦντα ἡμῖν τὸν λόγον. πρὸς δὲ τῷ τεμένει τοῦ Πέλοπος Διονύσου μὲν καὶ Χαρίτων ἐν κοινῷ, μεταξὺ δὲ αὐτῶν Μουσῶν καὶ ἐφεξῆς τούτων Νυμφῶν ἐστὶ βωμὸς.

XV. Ἔστι δὲ οἶκημα ἐκτὸς τῆς Ἄλτεως, καλεῖται δὲ ἐργαστήριον Φειδίου, καὶ ὁ Φειδίας καθ' ἕκαστον τοῦ ἀγάλματος ἐνταῦθα εἰργάζετο. ἔστιν οὖν βωμὸς ἐν τῷ οἰκῆματι θεοῖς πᾶσιν ἐν κοινῷ. ὀπίσω δὲ ἀναστρέψαντι αὐθις ἐς τὴν Ἄλτιν ἐστὶν ἀπαντικρὺ τοῦ Λεωνίδαίου, 414 2 2. τόδε ἐκτὸς μὲν τοῦ περιβόλου τοῦ ἱεροῦ τὸ Λεωνίδαίου, τῶν δὲ ἐσόδων πεποιήται τῶν ἐς τὴν Ἄλτιν κατὰ τὴν πομπικὴν, ἢ μόνῃ τοῖς πομπεύουσιν ἐστὶν ὁδός. τοῦτο δὲ ἀνδρὸς μὲν τῶν ἐπιχωρίων ἐστὶν ἀνάθημα Λεωνίδου, κατ' ἐμὲ δὲ ἐς αὐτὸ Ῥωμαίων ἐσφικίζοντο οἱ τὴν Ἑλλάδα ἐπιτροπεύοντες. διέστηκε δὲ ἀγνίαν ἀπὸ τῆς ἐσόδου τῆς πομπικῆς. τοὺς γὰρ δὴ ὑπὸ Ἀθηναίων καλουμένους στε- 3 νωποῦς ἀγνίας ὀνομάζουσιν οἱ Ἡλείοι. 3. ἔστι δὲ ἐν τῇ

Ἄλτει τοῦ Λεωνίδαίου περᾶν μέλλουσι ἐς ἀριστεράν Ἀφροδίτης βωμὸς καὶ Ὡρῶν μετ' αὐτόν. κατὰ δὲ τὸν ὀπισθόδομον μάλιστα ἐστὶν ἐν δεξιᾷ πεφηνκῶς κότινος· καλεῖται δὲ ἑλαία καλλιστέφανος, καὶ τοῖς νικῶσι τὰ Ὀλύμπια καθέστηκεν ἀπ' αὐτῆς δίδοσθαι τοὺς στεφάνους. τούτου πλησίον τοῦ κοτίνου πεποιήται Νύμφαις βωμὸς· Καλλιστεφάνους ὀνομάζουσι καὶ ταύτας. ἔστι δ' [ἔτι] ἐντὸς τῆς 4 Ἄλτεως μὲν Ἀρτέμιδος Ἀγοραίας βωμὸς, ἐν δεξιᾷ δὲ τοῦ Λεωνίδαίου, πεποιήται δὲ καὶ Λεσποίναις· τὰ δὲ ἐς τὴν θεὸν ἦντινα ὀνομάζουσι Λεσποιναν διδάξει μοι τοῦ λόγου τὰ ἐς Ἀρκαδίας. μετὰ δὲ τούτου ἐστὶν Ἀγοραίου Διὸς βωμὸς, πρὸ δὲ τῆς καλουμένης Προεδρίας Ἀπόλλωνος ἐπωνυμίαν Πυθίου καὶ μετ' αὐτὸν Διονύσου· τοῦτον οὔτε πάλαι τὸν βωμὸν καὶ ὑπὸ ἀνδρῶν ἰδιωτῶν ἀνατεθῆναι λέγουσιν. 4. Ἴοντι δὲ ἐπὶ τὴν ἄφρασιν τῶν ἵππων ἐστὶ βω- 5 μὸς, ἐπίγραμμα δὲ ἐπ' αὐτῷ Μοιραγέτα· δηλαοὺν ἐστὶν ἐπίκλησιν εἶναι Διὸς ὅς τὰ ἀνθρώπων οἶδεν, ὅσα διδάσκειν αἱ Μοῖραι καὶ ὅσα μὴ πέπωται σφισι. πλησίον δὲ καὶ Μοιρῶν βωμὸς ἐστὶν ἐπιμήκης, μετὰ δὲ αὐτὸν Ἐρμοῦ, καὶ δύο ἐφεξῆς Διὸς Ἐπίστου. ἐν δὲ τῶν ἵππων τῇ ἀφρασει, ἐν μὲν τῷ ὑπαίθρῳ τῆς ἀφάσεως κατὰ μέσον που μάλιστα Ποσειδῶνος Ἰππίου καὶ Ἡρας εἰσὶν Ἰππίας βωμοί, πρὸς δὲ τῷ κίονι Διοσκούρων. τῆς δὲ πρὸς τὸν ἔμβολον 6 καλούμενον ἐσόδου τῇ μὲν Ἀρεως Ἰππίου, τῇ δὲ Ἀθηνᾶς 415 Ἰππίας βωμὸς. ἐς δὲ αὐτὸν τὸν ἔμβολον ἐσελθόντων Τύχης ἐστὶν ἀγαθῆς βωμὸς καὶ Πανός τε καὶ Ἀφροδίτης, ἐνδοτάτω δὲ τοῦ ἐμβόλου Νυμφῶν ἄς Ἀμμηνας καλοῦσιν. ἀπὸ δὲ τῆς στοᾶς ἦν οἱ Ἡλείοι καλοῦσιν Ἀγνάπτου, τὸν ἀρχιτέκτονα ἐπονομάζοντες τῷ οἰκοδομήματι, ἀπὸ ταύτης ἐπανιόντι ἐστὶν ἐν δεξιᾷ βωμὸς Ἀρτέμιδος. ἐσελθόν- 7 των δὲ αὐθις διὰ τῆς πομπικῆς ἐς τὴν Ἄλτιν εἰσὶν ὀπισθεν τοῦ Ἡραίου Κλαδέου τε τοῦ ποταμοῦ καὶ Ἀρτέμιδος 25

βωμοί, ὁ δὲ μετ' αὐτοὺς Ἀπόλλωνος, τέταρτος δὲ Ἀρτεμι-
 δος ἐπίκλησιν Κοκκώκας, καὶ Ἀπόλλωνος πέμπτος Θερ-
 μίου. τὸν μὲν δὴ παρὰ Ἡλείους Θερμιον καὶ αὐτῶ μοι παρὶ-
 στατο εἰκάξειν ὡς κατὰ Ἀτθίδα γλῶσσαν εἶη θέσιμος·
 8 τε ἦν μοι διδαχθῆναι. ἔστι δὲ πρὸ τοῦ καλουμένου Θεηκο-
 λεῶνος οἰκημα· τούτου δὲ ἐν γωνία τοῦ οἰκήματος Πανός
 ἴδρυνται βωμός. 5. Τὸ πρυτανεῖον δὲ Ἡλείους ἔστι μὲν
 τῆς Ἀλτῆως ἐντός, πεποιήται δὲ παρὰ τὴν ἔξοδον ἣ ἔστι
 τοῦ γυμνασίου πέραν. ἐν τούτῳ δὲ οἷ τε δρόμοι τῶ γυμ-
 νασίῳ καὶ τοῖς ἀθληταῖς εἰσὶν αἱ παλαιστραί. πρυτανεῖον
 δὲ πρὸ μὲν τῶν θυρῶν βωμός ἐστιν Ἀρτεμιδος Ἀγρο-
 9 τέρας. ἐν δὲ αὐτῶ τῶ Πρυτανείῳ παριόντων ἐς τὸ οἰκημα
 ἐνθα σφίσιον ἣ ἔστια, Πανός ἐστιν ἐν δεξιᾷ τῆς ἐσόδου
 βωμός. ἔστι δὲ ἣ ἔστια τέφρας καὶ αὕτη πεποιημένη, καὶ
 ἐπ' αὐτῆς πῦρ ἀνὰ πᾶσαν τε ἡμέραν καὶ ἐν πάσῃ νυκτὶ
 ὠσαύτως καίεται. ἀπὸ ταύτης τῆς ἐστίας τὴν τέφραν κατὰ
 τὰ εἰρημένα ἤδη μοι κομίζουσιν ἐπὶ τὸν τοῦ Ὀλυμπίου
 βωμόν, καὶ οὐχ ἦμιστα ἐς μέγεθος συντελεῖ τῶ βωμῶ τὸ
 ἀπὸ τῆς ἐστίας ἐπιφορούμενον.
 10 6. Ἐκάστου δὲ ἅπαξ τοῦ μηνὸς θύουσιν ἐπὶ πάντων
 Ἡλείοι τῶν κατειλεγμένων βωμῶν. θύουσι δὲ ἀρχαῖόν
 τινα τρόπον· λιβανωτὸν γὰρ ὁμοῦ πυροῖς μεμαγμένοις
 μέλιτι θυμιῶσιν ἐπὶ τῶν βωμῶν. τιθέασιν δὲ καὶ κλῶνας
 ἐλαίας ἐπ' αὐτῶν, καὶ οἴνω χρῶνται σπονδῆ. μόναις δὲ
 ταῖς Νύμφαις οὐ νομίζουσιν οἶνον οὐδὲ ταῖς Δεσποίναις 416
 σπένδειν, οὐδὲ ἐπὶ τῶ βωμῶ τῶ κοινῶ πάντων θεῶν.
 μέλει δὲ τὰ ἐς τὰς θυσίας θεηκόλω τε, ὅς ἐπὶ μηνὶ ἐκάστῳ
 τὴν τιμὴν ἔχει, καὶ μάντεσι καὶ σπονδοφόροις, ἔτι δὲ ἐξη-
 11 γητῆ τε καὶ αὐλητῆ καὶ τῶ ξυλεῖ. ὅποσα δὲ ἐπὶ ταῖς σπον-
 दाῖς λέγειν σφίσιον ἐν τῶ Πρυτανείῳ καθέστηκεν, ἣ καὶ
 ὕμνους ὁποίους ἄδουσιν, οὗ με ἦν εἰκὸς ἐπεισαγαγέσθαι

καὶ ταῦτα ἐς τὸν λόγον· 7. θεοῖς δὲ οὐ τοῖς Ἑλληνικοῖς
 μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶ ἐν Λιβύῃ σπένδουσιν καὶ Ἡρα τε
 Ἀμμωνία καὶ Παράμμωνι· Ἐρμού δὲ ἐπίκλησίς ἐστιν ὁ
 Παράμμων. φαίνονται δὲ χρώμενοι ἐκ παλαιότατον τῶ
 ἐν Λιβύῃ μαντείῳ, καὶ ἀναθήματα Ἡλείων ἐν Ἀμμωνός
 εἰσι βωμοί· γέγραπται δὲ ἐπ' αὐτῶν ὅσα τε ἐπνυθάνοντο
 οἱ Ἡλείοι, καὶ τὰ χρησθέντα ὑπὸ τοῦ θεοῦ, καὶ τὰ ὀνό-
 ματα τῶν ἀνδρῶν οὐ παρὰ τὸν Ἀμμωνα ἦλθον ἐξ Ἡλι-
 δος. ταῦτα μὲν δὴ ἔστιν ἐν Ἀμμωνος· Ἡλείοι δὲ καὶ 12
 ἦρωσι καὶ γυναιξὶ σπένδουσιν ἠρώων, ὅσοι τε ἐν τῇ χώρῃ
 τῆ Ἡλείᾳ καὶ ὅσοι παρὰ Αἰτωλοῖς τιμὰς ἔχουσιν. 8. Ὅποσα
 δὲ ἄδουσιν ἐν τῶ Πρυτανείῳ, φωνὴ μὲν ἐστὶν αὐτῶν ἣ Δώ-
 ριος, ὅστις δὲ ὁ ποιήσας ἦν τὰ ἄσματα, οὐ λέγουσιν. ἔστι δὲ
 καὶ ἐστιατόριον Ἡλείοις· καὶ τοῦτο ἔστι μὲν ἐντός τοῦ Πρυ-
 τανείου, τοῦ οἰκήματος τοῦ τῆς ἐστίας ἀπαντικροῦ, τοὺς
 δὲ τὰ Ὀλύμπια νικῶντας ἐστιῶσιν ἐν τούτῳ τῶ οἰκήματι.

XVI. Λεῖπεται δὲ τὸ μετὰ τοῦτο ἡμῖν τῆς τε Ἡρας ὁ
 ναὸς καὶ ὅποσα ἐστὶν ἐν τῶ ναῶ πρόποντα ἐς συγγραφὴν.
 λέγεται δὲ ὑπὸ Ἡλείων ὡς Σκιλλούντιοι τῶν ἐν τῇ Τρι-
 φυλίᾳ πόλεων εἰσιν οἱ κατασκευασάμενοι τὸν ναὸν ὁκτῶ
 417 μάλιστα ἔτεσιν ὕστερον ἢ τὴν βασιλείαν τὴν ἐν Ἡλιδι
 ἐκτῆσατο Ὄξυλος. Ἐργασία μὲν δὴ ἔστι τοῦ ναοῦ Δώ-
 ριος, κίονες δὲ περὶ πάντα ἐστήκασιν αὐτόν· ἐν δὲ τῶ
 ὀπισθοδόμῳ δρυὸς ὁ ἔτερος τῶν κίωνων ἐστί. μήκος δὲ
 εἰσι τοῦ ναοῦ πόδες τρεῖς καὶ ἐξήκοντα *** οὐκ ἀποδεῖ.
 τὸν δὲ ἀρχιτέκτονα ὅστις ἐγένετο οὐ μνημονεύουσι.
 2. Διὰ πέμπτου δὲ ὑφαίνουσιν ἔτους τῆ Ἡρα πέπλον αἱ 2
 ἐκκαίδεκα γυναικες· αἱ δὲ αὐταὶ τιθέασιν καὶ ἀγῶνα
 Ἡραῖα. ὁ δὲ ἀγὼν ἐστὶν ἄμιλλα δρόμου παρθένους· οὔτι
 που πᾶσαι ἡλικίας τῆς αὐτῆς, ἀλλὰ πρῶται μὲν αἱ νεαῖτα-
 ται, μετὰ ταύτας δὲ αἱ τῆ ἡλικίᾳ δεύτεραι, τελευταῖαι δὲ
 θέουσι ὅσαι πρεσβύταται τῶν παρθένων εἰσί. θέουσι 3
 25*

δὲ οὕτω καθεῖται σφισιν ἡ κόμη, χιτῶν ὀλίγον ὑπὲρ γόνατος καθήκει, τὸν ἄμρον ἄχρι τοῦ στήθους φαίνουσι τὸν δεξιόν. ἀποδεδειγμένον μὲν δὴ ἐς τὸν ἀγῶνά ἐστι καὶ ταύταις τὸ Ὀλυμπικὸν στάδιον, ἀφαιροῦσι δὲ αὐταῖς ἐς τὸν δρόμον τοῦ σταδίου τὸ ἕκτον μάλιστα. ταῖς δὲ νικῶσαις ἐλαίας τε διδάσι στεφάνους καὶ βοῶς μοῖραν τεθυμένης τῆ Ἥρα· καὶ δὴ ἀναθεῖναι σφισιν ἐστι γραψαμέναις εἰκόνας. εἰσὶ δὲ καὶ αἱ διακονούμεναι ταῖς ἐκκαίδεκα κατὰ ταῦτά ταῖς ἀγωνοθετούσαις γυναῖκες.

43. ἐπανάγουσι δὲ καὶ τῶν παρθένων τὸν ἀγῶνα ἐς τὰ ἀρχαῖα, Ἰπποδάμειαν τῆ Ἥρα τῶν γάμων τῶν Πέλοπος ἐκίνουσαν χάριν τὰς τε ἐκκαίδεκα ἀθροῖσαι γυναῖκας λέγοντες, καὶ σὺν αὐταῖς διαθεῖναι πρώτην τὰ Ἥραϊα· μνημονεύουσι δὲ καὶ ὅτι Χλωρίς νικήσειεν Ἀμφίονος θυγάτηρ μόνη λειψθεῖσα τοῦ οἴκου· σὺν δὲ αὐτῇ καὶ ἓνα περιγενέσθαι φασὶ τῶν ἀρσένων. ἃ δὲ ἐς τοὺς Νιόβης παῖδας παρίστατο αὐτῶ μοι γινώσκειν, ἐν τοῖς ἔχουσιν ἐς Ἀργείους ἐδήλωσα.

4. Ἐς δὲ τὰς ἐκκαίδεκα γυναῖκας καὶ ἄλλον τοιοῦδε λέγουσιν ἐπὶ τῷ προτέρῳ λόγον. Δαμοφῶντά φασὶ τυραννοῦντα ἐν Πίσῃ πολλά τε ἐργάσασθαι καὶ χαλεπὰ Ἥλείους· ὡς δὲ ἐτελεύτησεν ὁ Δαμοφῶν, οὐ γὰρ δὴ οἱ Πισαῖοι συνεχώρουν μετέχειν δημοσίᾳ τοῦ τυράννου τῶν ἀμαρτημάτων, καὶ πως ἀρεστὰ καὶ Ἥλείοις ἐγένετο καταλύεσθαι τὰ ἐς αὐτοὺς ἐγκλήματα, οὕτως ἐκκαίδεκα οἰκουμένων τηρικαῦτα ἔτι ἐν τῇ Ἥλειᾳ 418 πόλεων γυναῖκα ἀφ' ἐκάστης εἴλοντο διαλύειν τὰ διάφορὰ σφισιν ἥτις ἡλικία τε ἦν πρεσβυτάτη καὶ ἀξιόματι 6 καὶ δόξῃ τῶν γυναικῶν προεῖχεν. αἱ πόλεις δὲ ἀφ' ὧν τὰς γυναῖκας εἴλοντο, ἦσαν Ἥλις*** ἀπὸ τούτων μὲν αἱ γυναῖκες οὖσαι τῶν πόλεων Πισαίοις διαλλαγὰς πρὸς Ἥλείους ἐποίησαν· ὕστερον δὲ καὶ τὸν ἀγῶνα ἐπετρέψαν ὑπ' αὐτῶν θεῖναι τὰ Ἥραϊα καὶ ὑφήνασθαι τῇ Ἥρᾳ τὸν

πέπλον. 5. αἱ δὲ ἐκκαίδεκα γυναῖκες καὶ χοροὺς δύο ἰσταῖσι, καὶ τὸν μὲν Φυσκόας τῶν χορῶν, τὸν δὲ Ἰπποδαμείας καλοῦσι. τὴν Φυσκόαν δὲ εἶναι ταύτην φασὶν ἐκ τῆς Ἥλιδος τῆς κοίλης, τῷ δῆμῳ δὲ ἔνθα ἄκησεν ὄνομα [μὲν] Ὀρθίαν εἶναι. ταύτη τῇ Φυσκόᾳ Διόνυσον συγγενέσθαι λέγουσι, Φυσκόαν δὲ ἐκ Διονύσου τεκεῖν παῖδα Ναρκαιόν· τοῦτον, ὡς ἠϋξήθη, πολεμεῖν τοῖς προσοίκοις καὶ δυνάμεως ἐπὶ μέγα ἀρθῆναι, καὶ δὴ καὶ Ἀθηναῖς ἱερὸν ἐπίκλησιν Ναρκαιᾶς αὐτοῦ ἰδρῶσασθαι· Διονύσῳ τε τιμὰς λέγουσιν ὑπὸ Ναρκαιῶν καὶ Φυσκόας δοθῆναι πρώτων. Φυσκόας μὲν δὴ γέρα καὶ ἄλλα καὶ χορὸς ἐπώνυμος παρὰ τῶν ἐκκαίδεκα γυναικῶν, φυλάσσουσι δὲ οὐδὲν ἦσσαν Ἥλείοι καὶ τᾶλλα*** ὅμως τῶν πόλεων· νενεμημένοι γὰρ ἐς ὀκτῶ φυλὰς ἀφ' ἐκάστης αἰροῦνται γυναῖκας δύο. ὁπόσα δὲ ἢ ταῖς ἐκκαίδεκα γυναιξίν ἢ τοῖς 8 ἑλληνοδοικοῦσιν Ἥλείων θρῶν καθέστηκεν, οὐ πρότερον θρῶσι πρὶν ἢ χοίρῳ τε ἐπιτηδεῖω πρὸς καθαρόν καὶ ὕδατι ἀποκαθήρονται. γίνεται δὲ σφισιν ἐπὶ κρήνῃ Πιέρα τὰ καθάρσια· ἐκ δὲ Ὀλυμπίας τὴν πεδιάδα ἐς Ἥλιν ἐρχομένῳ πρὸς τὴν πηγὴν ἀφικέσθαι τὴν Πιέραν ἐστι. ταῦτα μὲν δὴ ἔχει κατὰ τὰ προειρημένα.

XVII. Τῆς Ἥρας δὲ ἐστὶν ἐν τῷ ναῷ Διὸς***· τὸ δὲ Ἥρας ἄγαλμα καθήμενόν ἐστιν ἐπὶ θρόνῳ, παρέστηκε δὲ γένειά τε ἔχων καὶ ἐπικείμενος κνήμῃ ἐπὶ τῇ κεφαλῇ· ἔργα δὲ ἐστὶν ἀπλά. τὰς δὲ ἐφεξῆς τούτων καθημένας ἐπὶ θρόνων Ὄρας ἐποίησεν Αἰγινήτης Σμίλις. παρὰ δὲ αὐτὰς 419 Θέμιδος ἄτε μητρὸς τῶν Ὄρων ἄγαλμα ἔστηκε Δορυκλείδου τέχνη, γένος μὲν Λακεδαιμονίου, μαθητοῦ δὲ Διποίνου καὶ Σκύλλιδος. τὰς δὲ Ἐσπερίδας πέντε ἀριθμὸν 2 Θεοκλῆς ἐποίησε, Λακεδαιμόνιος μὲν καὶ οὗτος, πατρὸς Ἠγύλου, φοιτῆσαι δὲ καὶ αὐτὸς παρὰ Σκύλλιν καὶ Δίπουν λέγεται. τὴν δὲ Ἀθηναῖν κράνος ἐπικειμένην καὶ δόρυ

καὶ ἀσπίδα ἔχουσαν Λακεδαιμονίου λέγουσιν ἔργον εἶναι
 Μέδοντος, τοῦτον δὲ ἀδελφόν τε εἶναι Δορυκλείδου καὶ
 3 παρὰ ἀνδράσι διδαχθῆναι τοῖς αὐτοῖς. Κόρη δὲ καὶ Δη-
 μήτηρ καὶ Ἀπόλλων καὶ Ἄρτεμις, αἱ μὲν ἀλλήλων εἰσὶν
 ἀπαντικρὺ καθήμεναι, Ἀπόλλων δὲ ἐναντίος ἐστὼσῃ τῇ
 Ἀρτέμιδι ἕστηκεν. ἀνάκειται δὲ ἐνταῦθα καὶ Αἰθῶ Τύχη
 τε καὶ Διόνυσος καὶ ἔχουσα Νίκη πτερά· τοὺς δὲ εἰργασ-
 μένους αὐτὰ οὐκ ἔχω δηλῶσαι, φαίνεται δὲ εἶναι μοι καὶ
 ταῦτα ἐς τὰ μάλιστα ἀρχαῖα. τὰ μὲν δὴ κατειλεγμένα
 ἐστὶν ἐλέφαντος καὶ χρυσοῦ· χρόνῳ δὲ ὕστερον καὶ ἄλλα
 ἀνέθεσαν ἐς τὸ Ἡραῖον, Ἐρμῆν λίθου, Διόνυσον δὲ φέ-
 ρει νήπιον, τέχνη δὲ ἐστὶ Πραξιτέλους. καὶ Ἀφροδίτη
 4 χαλκῆ, Κλέωνος ἔργον Σικωνίου. τούτου δὲ ὁ διδάσκα-
 λος τοῦ Κλέωνος, ὄνομα Ἀντιφάνης, ἐκ φοιτήσεως Περι-
 κλύτου· Πολυκλείτου δὲ ἦν τοῦ Ἀργείου μαθητῆς ὁ
 Περίκλυτος. παιδίον δὲ ἐπίχρυσον κάθηται γυμνὸν πρὸ
 τῆς Ἀφροδίτης· Βοηθὸς δὲ ἐτόρευσεν αὐτὸ Καρχηδόνιος.
 μετεκομίσθη δὲ αὐτόσε καὶ ἐκ τοῦ καλουμένου Φιλιπ-
 πείου χρυσοῦ καὶ ταῦτα καὶ ἐλέφαντος, Εὐρυδίκη τε ἡ
 Φιλίππου ***

5 2. *** λάρναξ κέδρου μὲν πεποιήται, ζῶδια δὲ ἐλέ-
 φαντος ἐπ' αὐτῆς, τὰ δὲ χρυσοῦ, τὰ δὲ καὶ ἐξ αὐτῆς ἐστὶν
 εἰργασμένα τῆς κέδρου. ἐς ταύτην τὴν λάρνακα Κύψελου
 τὸν Κορίνθου τυραννήσαντα ἀπέκρουψεν ἡ μήτηρ, ἡνίκα
 τεχθέντα ἀνευρεῖν αὐτὸν σπουδῆν ἐποιοῦντο οἱ Βακχί-
 δαι. τῆς μὲν δὴ σωτηρίας ἔνεκα τοῦ Κυψέλου τὸ ἀπ'
 αὐτοῦ γένος οἱ ὀνομαζόμενοι Κυψελίδαί τὴν λάρνακα ἐς
 Ὀλυμπίαν ἀνέθεσαν, τὰς δὲ λάρνακας οἱ τότε ἐκάλουν 420
 Κορίνθιοι κυψέλας· ἀπὸ τούτου δὲ καὶ ὄνομα Κυψέλου
 6 τῷ παιδί θέσθαι λέγουσι. 3. Τῶν δὲ ἐπὶ τῇ λάρνακι ἐπι-
 γράμματα ἔπεστι τοῖς πλείοσι γράμμασι τοῖς ἀρχαίοις
 γεγραμμένα· καὶ τὰ μὲν ἐς εὐθὺ αὐτῶν ἔχει, σχήματα δὲ

ἄλλα τῶν γραμμάτων βουστροφηθὸν καλοῦσιν Ἕλληνες.
 τὸ δὲ ἐστὶ τοιούδε· ἀπὸ τοῦ πέρατος τοῦ ἔπους ἐπιστρέ-
 φει τῶν ἐπῶν τὸ δεύτερον ὥσπερ ἐν διαύλου δρόμῳ.
 γέγραπται δὲ ἐπὶ τῇ λάρνακι καὶ ἄλλως τὰ ἐπιγράμματα
 ἐλιγμοῖς συμβαλέσθαι χαλεποῖς. 4. Ἀρξαμένῳ δὲ ἀνα-
 σκοπεῖσθαι κάτωθεν τοσάδε ἐπὶ τῆς λάρνακος ἡ πρώτη
 παρέχεται χώρα. Οἰνόμακος διώκων Πέλοπα ἐστὶν ἔχοντα 7
 Ἴπποδάμειαν· ἐκατέρῳ μὲν δὴ δύο αὐτῶν εἰσὶν ἵπποι,
 τοῖς δὲ τοῦ Πέλοπος ἐστὶ πεφυκότα καὶ πτερά. ἐξῆς δὲ
 Ἀμφιαράου τε ἡ οἰκία πεποιήται, καὶ Ἀμφίλοχον φέρει
 νήπιον προεσβύτις ἥτις δὴ· πρὸ δὲ τῆς οἰκίας Ἐριφύλη
 τὸν ὄρμον ἔχουσα ἕστηκε, παρὰ δὲ αὐτὴν αἱ θυγατέρες
 Εὐρυδίκη καὶ Δημῶνασσα, καὶ Ἀλκμαίων παῖς γυμνός.
 Ἄσιος δὲ ἐν τοῖς ἔπεσι καὶ Ἀλκμήνην ἐποίησε θυγατέρα 8
 Ἀμφιαράου καὶ Ἐριφύλης εἶναι. Βάτων δέ, ὃς ἡμιοχεῖ τῷ
 Ἀμφιαράῳ, τὰς τε ἡνίας τῶν ἵππων καὶ τῇ χειρὶ ἔχει τῇ
 ἑτέρῃ λόγχην. Ἀμφιαράῳ δὲ ὁ μὲν τῶν ποδῶν ἐπιβέβη-
 κεν ἥδη τοῦ ἄρματος, τὸ ξίφος δὲ ἔχει γυμνόν, καὶ ἐς
 τὴν Ἐριφύλην ἐστὶν ἐπεστραμμένος ἐξαγόμενός τε ὑπὸ
 421 τοῦ θυμοῦ*** ἐκείνης ἂν ἀποσχέσθαι. μετὰ δὲ τοῦ Ἀμ-9
 φιαράου τὴν οἰκίαν ἐστὶν ἀγῶν ὁ ἐπὶ Περίῃ καὶ οἱ θεώ-
 μενοι τοὺς ἀγωνιστάς. πεποιήται δὲ Ἡρακλῆς ἐν θρόνῳ
 καθήμενος, καὶ ὀπισθεν γυνὴ αὐτοῦ· ταύτης τῆς γυναι-
 κὸς ἐπίγραμμα μὲν ἄπεστιν ἥτις ἐστὶ, Φοργίους δὲ ἀυλεῖ
 καὶ οὐκ Ἕλλητικοῖς αὐλοῖς. ἡμιοχοῦντες δὲ συνωρίδα
 Πίσος ἐστὶν ὁ Περιήρους καὶ Ἀστερίων Κομήτου, πλεῦ-
 σαι καὶ οὗτος λεγόμενος ἐπὶ τῆς Ἀργούς, καὶ Πολυδεύκης
 τε καὶ Ἄδμητος, ἐπὶ δὲ αὐτοῖς Εὐφρημος, Ποσειδῶνός τε
 ἂν κατὰ τὸν τῶν ποιητῶν λόγον καὶ Ἰάσονι ἐς Κόλχους
 τοῦ πλοῦ μετεσχημάς· οὗτος δὲ καὶ τῇ συνωρίδι ὁ νικῶν
 ἐστίν. οἱ δὲ ἀποτετολμηκότες πυκτεύειν Ἄδμητος καὶ 10
 Μόφος ἐστὶν ὁ Ἄμπυκος· ἐν μέσῳ δὲ αὐτῶν ἀνὴρ ἐστη-

κὰς ἐπανλεῖ, καθότι καὶ ἐφ' ἡμῶν ἐπὶ τῷ ἄλματι αὐλεῖν τῶν πεντάθλων νομίζουσιν. Ἰάσων δὲ καὶ Πηλεῖ τὸ ἔργον τῆς πάλης ἐξ ἴσου καθέστηκε. πεποιήται δὲ καὶ Εὐρυβώτας ἀφίεις δίσκου, ὅστις δὴ οὗτός ἐστιν ἐπὶ δίσκῳ φήμην ἔχων. οἱ δ' ἐς ἀμίλλαν δρόμον καθεστηκότες Μελανίων ἐστὶ καὶ Νεοθεὺς καὶ Φαλαρεὺς, τέταρτος δὲ Ἀργεῖος καὶ Ἴφικλος πέμπτος· τούτῳ δὲ νικῶντι ὁρᾷ τὸν στέφανον ὁ Ἀναστος· εἴη δ' ἂν ὁ Πρωτεσιλάου πατὴρ τοῦ 11 στρατεύσαντος ἐς Ἴλιον. Κεῖνται δὲ καὶ τρίποδες, ἄθλα δὴ τοῖς νικῶσι, καὶ θυματέρες εἰσὶν αἱ Πελίου· τὸ δὲ ὄνομα ἐπὶ τῇ Ἀλικήστιδι γέγραπται μόνη. Ἰόλαος δέ, ὃς ἐθελοντῆς μετεῖχεν Ἡρακλεῖ τῶν ἔργων, ἔστιν ἵππου ἄρματι ἀννηρημένος νίκη. Τὸ δὲ ἀπὸ τούτου ἄγων μὲν ὁ ἐπὶ Πελίου πέπνυται, τὴν ὕδραν δέ, τὸ ἐν τῷ ποταμῷ τῇ Ἀμυμῶνῃ θηρίου, Ἡρακλεῖ τοξεύοντι Ἀθηναῖα παρέστηκεν· ἄτε δὲ τοῦ Ἡρακλέους ὄντος οὐκ ἀγνώστου τοῦ τε 422 ἄθλου χάριν καὶ ἐπὶ τῷ σχήματι, τὸ ὄνομα οὐκ ἔστιν ἐπ' αὐτῷ γεγραμμένον. Φινεύς τε ὁ Θραξ ἔστι, καὶ οἱ παῖδες οἱ Βορέου τὰς Ἀρπυίας ἀπ' αὐτοῦ διώκουσιν.

XVIII. Τῆς χάρας δὲ ἐπὶ τῇ λάρνακι τῆς δευτέρας ἐξ ἀριστερῶν μὲν γίνοιτο ἂν ἡ ἀρχὴ τῆς περιόδου, πεποιήται δὲ γυνὴ παῖδα λευκὸν καθεύδοντα ἀνέχουσα τῇ δεξιᾷ χειρὶ, τῇ δὲ ἑτέρᾳ μέλανα ἔχει παῖδα τῷ καθεύδοντι ἑοικότα, ἀμφοτέρους διεστραμμένους τοὺς πόδας, δηλοῖ μὲν δὴ καὶ τὰ ἐπιγράμματα, συνεῖναι δὲ καὶ ἄνευ τῶν ἐπιγραμμάτων ἔστι, Θάνατόν τε εἶναι σφᾶς καὶ Ἵπνον, 12 καὶ ἀμφοτέροις Νύκτα αὐτοῖς τροφόν. γυνὴ δὲ εὐειδῆς γυναικα αἰσχρὰν νομίζουσα, καὶ τῇ μὲν ἀπάγχουσα αὐτήν, τῇ δὲ δάβδῳ παιούσα, Δίκη ταῦτα Ἀδικίαν δρωσά ἐστὶ. Δύο δὲ ἄλλας γυναικας ἐς ὄλμους καθικνουμένας ὑπέροισ, φάρμακα εἰδέναι σφᾶς νομίζουσιν, ἐπεὶ ἄλλως γε οὐδὲν ἐς αὐτάς ἐστιν ἐπίγραμμα. τὰ δὲ ἐς τὸν ἄνδρα

τε καὶ γυναῖκα ἐπομένην αὐτῷ τὰ ἔπη δηλοῖ τὰ ἑξάμετρα· λέγει γὰρ δὴ οὕτως,

Ἰδας Μάρπησαν καλλίσφυρον, ἂν οἱ Ἀπόλλων ἄρπασε, τὰν ἐκ ναοῦ πάλιν ἄγει οὐκ ἀέκουσαν. χιτῶνα δὲ ἐνδεδυκῶς ἀνῆρ τῇ μὲν δεξιᾷ κύλικα, τῇ δὲ 3 ἔχων ἐστὶν ὄρμον, λαμβάνεται δὲ αὐτῶν Ἀλκμηνη· πεποιήται δὲ ἐς τὸν λόγον τῶν Ἑλλήνων ὡς συγγένιοι Ἀλκμηνη Ζεὺς Ἀμφιτρούωνι εἰκασθεῖς. Μενέλαος δὲ θῶρακά τε ἐνδεδυκῶς καὶ ἔχων ξίφος ἐπεισιν Ἑλένην ἀποκτεῖναι, δῆλα ὡς ἀλισκομένης Ἰλίου. Μηδείας δὲ ἐπὶ θρόνου καθημένης Ἰάσων ἐν δεξιᾷ, τῇ δὲ Ἀφροδίτη παρέστηκε· γέγραπται δὲ καὶ ἐπίγραμμα ἐπ' αὐτοῖς,

423 Μηδειαν Ἰάσων γαμέει, κέλεται δ' Ἀφροδίτα. πεποιήνται δὲ καὶ ἄδουσαι Μοῦσαι καὶ Ἀπόλλων ἐξάρ- 4 χων τῆς ᾠδῆς· καὶ σφισιν ἐπίγραμμα γέγραπται·

Λατοῖδας οὗτος τάχ' ἀναξ ἐκάεργος Ἀπόλλων·

Μοῦσαι δ' ἄμφ' αὐτόν, χαρίεις χορός, αἴσι κατάρχει.

Ἄτλας δὲ ἐπὶ μὲν τῶν ὠμων κατὰ τὰ λεγόμενα οὐρανὸν τε ἀνέχει καὶ γῆν, φέρει δὲ καὶ τὰ Ἑσπερίδων μῆλα. ὅστις δὲ ἐστὶν ὁ ἀνῆρ ὁ ἔχων τὸ ξίφος καὶ [ὁ] ἐπὶ τὸν Ἄτλαντα ἐρχόμενος, ἰδίᾳ μὲν ἐπ' αὐτῷ γεγραμμένον ἐστὶν οὐδέν, δῆλα δὲ ἐς ἅπαντας Ἡρακλέα εἶναι. γέγραπται δὲ καὶ ἐπὶ τούτοις·

Ἄτλας οὐρανὸν οὗτος ἔχει, τὰ δὲ μᾶλα μεθήσει.

ἔστι δὲ καὶ Ἄρης ὄπλα ἐνδεδυκῶς, Ἀφροδίτην ἄγων· ἐπί- 5 γραμμα δὲ Ἐνυάλιος ἐστὶν αὐτῷ. πεποιήται δὲ καὶ Θέτις παρθένος, λαμβάνεται δὲ αὐτῆς Πηλεὺς, καὶ ἀπὸ τῆς χειρὸς τῆς Θέτιδος ὄφιν ἐπὶ τὸν Πηλεῖα ἐστὶν ὄρμων. αἱ δὲ ἀδελφαὶ Μεδούσης ἔχουσαι πτερὰ πετόμενον Περσέα εἰσὶ διώκουσαι· τὸ δὲ ὄνομα ἐπὶ τῷ Περσεῖ γέγραπται μόνῳ.

2. Στρατιωτικά δὲ ἐπὶ τῇ τρίτῃ χάρα τῆς λάρνακος· 6

τὸ μὲν πολὺ εἰσιν ἐν αὐτοῖς οἱ πεζοί, πεποίηται δὲ καὶ ἐπὶ συνωρίδων ἱππεῖς. ἐπὶ δὲ τοῖς στρατιώταις ἔστιν εἰκάζειν συνιέναι μὲν σφᾶς ἐς μάχην, συνιέναι δὲ καὶ ἀσπασομένους τε καὶ ἀναγνωριούντας ἀλλήλους. λέγεται δὲ καὶ ἐς ἀμφοτέρωθεν ὑπὸ τῶν ἐξηγητῶν, καὶ τοῖς μὲν ἔστιν εἰρημένον Αἰτωλοῦς τοὺς μετὰ Ὀξύλου καὶ Ἠλείους εἶναι τοὺς ἀρχαίους, ἀπαντᾶν δὲ σφᾶς γένους τε μνήμη τοῦ ἐξ ἀρχῆς καὶ εὐνοίαν ἐνδεικνυμένους ἐς ἀλλήλους, οἱ δὲ συνιέναι φασὶν ἐς ἀγῶνα τὰ στρατιωτικά, Πυλίου δὲ εἶναι καὶ Ἀρκάδας παρὰ τε Φειᾶν πόλιν καὶ 7 ποταμὸν μαχομένους Ἰάρδανον. Ταῦτα μὲν δὴ οὐδὲ 424 ἀρχὴν ἀποδέξαιτο ἄν τις, ὡς ὁ τοῦ Κυψέλου πρόγονος Κορινθίος τε ὦν καὶ τὴν λάρνακα αὐτῷ ποιοῦμενος κτήμα, ὅποσα μὲν Κορινθίοις ἦν ἐπιχώρια, ἐκὼν ὑπερέβαινεν, ἃ δὲ ξενικά τε καὶ οὐδὲ ἄλλως ἦγοντα ἐς δόξαν, ἐτεχνᾶτο ἐπὶ τῇ λάρνακι· αὐτῷ μὲντοι παρίστατο ἕμοι ταῦτα εἰκάζειν. Κυψέλω καὶ τοῖς προγόνοις ἐκ Γονούσης ἦν γένος ἐξ ἀρχῆς τῆς ὑπὲρ Σικυῶνος, καὶ πρόγονός 8 σφισιν ἦν Μέλαιος ὁ Ἀντάσου· Μέλαινα δὲ καὶ τὸν σὺν αὐτῷ στρατὸν κατὰ τὰ προειρημένα μοι καὶ ἐν τῇ Κορινθίᾳ συγγραφῇ οὐκ ἤθελεν Ἀλήτης συνοίκους δέξασθαι, γεγονός οἱ μάντευμα ἐκ Δελφῶν ὑφορώμενος, ἐς ὃ θεοραπεία τε τῇ πάσῃ χρώμενον Μέλαινα καὶ ὅποτε ἀπελασθείη σὺν δεήσει ἐπανιόντα αὐθις ἐδέξατο καὶ ἄκων Ἀλήτης. τοῦτο τὸ στρατιωτικὸν τεκμαίροιο ἄν τις τοὺς ἐπὶ τῇ λάρνακι εἰργασμένους εἶναι.

XIX. Τέταρτα δὲ ἐπὶ τῇ λάρνακι ἐξ ἀριστερᾶς περιόντι Βορέας ἔστιν ἠρπακῶς Ὠρείδυιαν· οὐραὶ δὲ ὄφειον ἀντὶ ποδῶν εἰσιν αὐτῷ. καὶ Ἡρακλέους ὁ πρὸς Γηρυόνην ἀγών· τρεῖς δὲ ἄνδρες Γηρυόνης εἰσὶν ἀλλήλοις προσεχόμενοι. Θησεὺς δὲ ἔχων λύραν καὶ παρ' αὐτὸν Ἀριάδνη κατέχουσα ἔστι στέφανον. Ἀχιλλεὺς δὲ καὶ

Μέμνονι μαχομένοις παρεστήμασιν αἱ μητέρες. Ἔστι δὲ 2 καὶ Μελανίων, καὶ Ἀταλάντη παρ' αὐτὸν ἔχουσα ἐλάφου νεβρόν. μονομαχοῦντος δὲ Αἰάντι Ἔκτορος κατὰ τὴν πρόκλησιν, μεταξὺ ἔστηκεν αὐτῶν Ἔρις αἰσχίστη τὸ εἶδος· εἰκυῖαν πρὸς ταύτην καὶ Καλλιφῶν Σάμιος ἐν Ἀρτέμιδος ἱερῷ τῆς Ἐφεσίας ἐποίησεν Ἔριν, τὴν μάχην γράψας τὴν ἐπὶ ταῖς ναυσὶν Ἑλλήνων. Εἰσὶ δὲ ἐπὶ τῇ λάρνακι Διόσκουροι, ὁ ἕτερος οὐκ ἔχων πω γένεια, μέση δὲ 425 αὐτῶν Ἑλένη. Αἰθρα δὲ ἡ Πιτθέως ὑπὸ τῆς Ἑλένης τοῖς 3 ποσὶν ἐς ἔδαφος καταβεβλημένη μέλαιναν ἔχουσα ἔστιν ἐσθῆτα. ἐπίγραμμα δὲ ἐπ' αὐτοῖς ἔπος τε ἐξάμετρον, καὶ ὀνόματός ἐστιν ἐνὸς ἐπὶ τῷ ἐξάμετρῳ προσθήκη·

Τυνδαρίδα Ἑλέαν φέρετον, Αἰθραν δ' ἔλκεϊτον
Ἀθάναθεν.

Τοῦτο μὲν δὴ τὸ ἔπος οὕτω πεποιήται, Ἴφιδάμαντος δὲ 4 τοῦ Ἀντήνορος κειμένου μαχόμενος πρὸς Ἀγαμέμνονα ὑπὲρ αὐτοῦ Κόων ἐστὶ· Φόβος δὲ ἐπὶ τοῦ Ἀγαμέμνονος τῇ ἀσπίδι ἔπεστιν, ἔχων τὴν κεφαλὴν λέοντος. ἐπιγράμματα δὲ ὑπὲρ μὲν τοῦ Ἴφιδάμαντος νεκροῦ,

Ἴφιδάμας οὗτός γε, Κόων περιμάρνεται αὐτοῦ·

τοῦ Ἀγαμέμνονος δὲ ἐπὶ τῇ ἀσπίδι,

οὗτος μὲν Φόβος ἐστὶ βροτῶν, ὁ δ' ἔχων Ἀγαμέμνων.

Ἄγει δὲ καὶ Ἐριῆς παρ' Ἀλεξάνδρον τὸν Προιάμου τὰς 5 θεὰς κριθησομένας ὑπὲρ τοῦ κάλλους· καὶ ἔστιν ἐπίγραμμα καὶ τούτοις·

Ἐριείας ὄδ' Ἀλεξάνδρῳ δείκνυσι διαίτην.

τοῦ εἶδους Ἥραν καὶ Ἀθάναν καὶ Ἀφροδίταν.

Ἀρτεμις δὲ οὐκ οἶδα ἐφ' ὅτῳ λόγῳ πτέρυγας ἔχουσα ἔστιν ἐπὶ τῶν ὄμων, καὶ τῇ μὲν δεξιᾷ κατέχει πάρδαλιν, τῇ δὲ ἐτέρᾳ τῶν χειρῶν λέοντα. πεποιήται δὲ καὶ Κασσάνδραν ἀπὸ τοῦ ἀγάλματος Αἴας τῆς Ἀθηναῖς ἔλκων· ἐπ' αὐτῷ δὲ καὶ ἐπίγραμμα ἔστιν·

Αίας Κασσάνδραν ἀπ' Ἀθαναίας Λοκρὸς ἔλκει.

6 Τῶν δὲ Οἰδίποδος παίδων Πολυνεΐκει πεπτωκότες ἐς γό-
νου ἐπεισιν Ἐτεοκλῆς. τοῦ Πολυνεΐκου δὲ ὀπισθεν ἔστη-
κεν ὀδόντας τε ἔχουσα οὐδὲν ἡμερωτέρους θηρίου, καὶ
οἱ καὶ τῶν χειρῶν εἰσὶν ἐπικαμπεῖς οἱ ὄνυχες· ἐπίγραμμα
δὲ ἐπ' αὐτῇ εἶναί φησι Κῆρα, ὡς τὸν μὲν ὑπὸ τοῦ Περω- 426
μένου τὸν Πολυνεΐκην ἀπαχθέντα, Ἐτεοκλεῖ δὲ γενομέ-
νης καὶ σὺν τῷ δικαίῳ τῆς τελευτῆς. Διόνυσος δὲ ἐν
αὐτῷ κατακείμενος, γένεια ἔχων καὶ ἔκπωμα χρυσοῦν,
ἐνδεδυκὸς ἔστι ποδήρη χιτῶνα· δένδρα δὲ ἄμπελοι περι
αὐτὸ καὶ μηλαί τε εἰσὶ καὶ φοῖαί.

7 2. Ἡ δὲ ἀνωτάτω χώρα, πέντε γὰρ ἀριθμὸν εἰσὶ, παρ-
έχεται μὲν ἐπίγραμμα οὐδέν, λείπεται δὲ εἰκάζειν ἐς τὰ
ἐπειρασμένα. εἰσὶν οὖν ἐν σπηλαίῳ γυνὴ καθεύδουσα
σὺν ἀνδρὶ ἐπὶ κλίῃ, καὶ σφᾶς Ὀδυσσεά εἶναι καὶ Κίρκην
ἐδοξάζομεν ἀριθμῷ τε τῶν θεραπευιῶν αἱ εἰσὶ πρὸ τοῦ
σπηλαίου, καὶ τοῖς ποιουμένοις ὑπ' αὐτῶν· τέσσαρες τε
γὰρ εἰσὶν αἱ γυναῖκες, καὶ ἐργάζονται τὰ ἔργα ἃ ἐν τοῖς
ἔπεσιν Ὀμηρος εἴρηκε. Κένταυρος δὲ οὐ τοὺς πάντας
ἵππον πόδας, τοὺς δὲ ἔμπροσθεν αὐτῶν ἔχων ἀνδρὸς
8 ἔστιν. Ἐξῆς καὶ ἵππων συναρίδες καὶ γυναῖκες ἐπὶ τῶν
συναρίδων εἰσὶν ἑστῶσαι· περὰ δὲ τοῖς ἵπποις χρυσᾶ
ἔστί, καὶ ἀνὴρ δίδωσιν ὄπλα μᾶ τῶν γυναικῶν. ταῦτα
ἐς τὴν Πατρόκλου τελευτὴν ἔχειν τεκμαίρονται. Νη-
ρηΐδας τε γὰρ ἐπὶ τῶν συναρίδων εἶναι, καὶ Θέτιν τὰ
ὄπλα λαμβάνειν παρὰ Ἡφαίστου. καὶ δὴ καὶ ἄλλως ὁ τὰ
ὄπλα δίδους οὔτε τοὺς πόδας ἔστιν ἐρωμένος, καὶ ὀπι-
9 σθεν οἰκίτης ἔπεται οἱ πυράγῳρα ἔχων. λέγεται δὲ καὶ ἐς
τὸν Κένταυρον ὡς Χείρων ἀπηλλαγμένος ἦδη παρὰ ἀν-
θρῶπων καὶ ἠξιωμένος εἶναι σύνοικος θεοῖς ὄρεστώνη
τινὰ ἦκοι τοῦ πένθους Ἀχιλλεῖ παρασκευάσαν. Παρ-
θένους δὲ ἐπὶ ἡμιόνων, τὴν μὲν ἔχουσαν τὰς ἡνίας, τὴν

δὲ ἐπικειμένην κάλυμμα ἐπὶ τῇ κεφαλῇ, Ναυσικᾶν τε νο-
μίζουσιν εἶναι τὴν Ἀλκίνοῦ καὶ τὴν θεράπαιναν ἔλαυ-
νούσας ἐπὶ τοὺς πλυνούς. Τοξεύοντα δὲ ἄνδρα Κενταύ-
ρους, τοὺς δὲ καὶ ἀπεκτονότα ἐξ αὐτῶν, δῆλα Ἡρακλέα
τε τὸν τοξεύοντα καὶ Ἡρακλέους εἶναι τὸ ἔργον.

Τὸν μὲν δὴ τὴν λάρυνακα κατειργασμένου ὅστις ἦν, 10
427 οὐδαμῶς ἡμῖν δυνατὰ ἦν συμβαλέσθαι· τὰ ἐπίγραμματα
δὲ τὰ ἐπ' αὐτῆς τάχα μὲν πού καὶ ἄλλος τις ἂν εἴη πεποι-
ηκὸς, τῆς δὲ ὑπονοίας τὸ πολὺ ἐς Εὐμηλον τὸν Κορίν-
θιον εἶχεν ἡμῖν, ἄλλαν τε ἔνεκα καὶ τοῦ προσοδίου μάλι-
στα ὃ ἐποίησεν ἐς Ἀῆλον.

XX. Ἔστι δὲ ἐνταῦθα καὶ ἄλλα ἀναθήματα, κλίῃ τε
μέγεθος οὐ μεγάλη, τὰ πολλὰ ἐλέφαντι κεκοσμημένη, καὶ
ὁ Ἰφίτου δίσκος, καὶ τράπεζα ἐφ' ἧς προτίθενται τοῖς νι-
κῶσιν οἱ στέφανοι. τὴν μὲν δὴ Ἴπποδαμείας λέγουσιν
εἶναι παίγνιον· ὁ δὲ τοῦ Ἰφίτου δίσκος τὴν ἐκχειρίαν
ἦν ἐπὶ τοῖς Ὀλυμπίοις ἐπαγγέλλουσιν Ἡλεῖοι, ταύτην
οὐκ ἐς εὐθὺν ἔχει γεγραμμένην, ἀλλὰ ἐς κύκλον σχῆμα
περίεσιν ἐπὶ τῷ δίσκῳ τὰ γράμματα. ἡ τράπεζα δὲ ἐλέ- 2
φαντος μὲν πεποιήται καὶ χρυσοῦ, Κωλώτου δὲ ἔστιν
ἔργον· εἶναι δὲ φασὶν ἐξ Ἡρακλείας τὸν Κωλώτην. οἱ δὲ
πολυπραγμονήσαντες σπουδῇ τὰ ἐς τοὺς πλάστας Πάριον
ἀποφαίνουσιν ὄντα αὐτόν, μαθητὴν Πασιτέλους, Πασι-
τέλην δὲ αὐτὸν διδαχθῆναι * * καὶ Ἡρα τε καὶ Ζεὺς καὶ
θεῶν Μήτηρ καὶ Ἐρμῆς καὶ Απόλλων μετὰ Ἀρτέμιδος
πεποιήται· ὀπισθε δὲ ἡ διάθεσις ἔστιν ἡ τοῦ ἀγῶνος.
κατὰ δὲ ἐκατέραν πλευράν, τῇ μὲν Ἀσκληπιὸς καὶ τῶν 3
Ἀσκληπιοῦ θυγατέρων Ἰγεία ἔστιν, ἔτι δὲ καὶ Ἄρης καὶ
Ἄγων παρ' αὐτόν, τῇ δὲ Πλούτων καὶ Διόνυσος Περσε-
φόνη τε καὶ νύμφαι, σφαῖραν αὐτῶν ἡ ἕτερα φέρουσα·
ἐπὶ δὲ (τῇ) κλειδί, ἔχει γὰρ δὴ ὁ Πλούτων κλεῖν, λέγουσιν

ἐπ' αὐτῇ τὸν καλούμενον ἄδην κεκλεισθαί τε ὑπὸ τοῦ Πλούτωνος καὶ ὡς ἐπάνεισιν οὐδεις αὐθις ἐξ αὐτοῦ.

4 2. Λόγον δὲ ὄν Ἀρίσταρχος ἔλεγεν ὁ τῶν Ὀλυμπία-428
σιν ἐξηγητής, οὐ με εἰκὸς ἦν παριδεῖν· ὃς ἐπὶ τῆς ἡλι-
κίας ἐφη τῆς ἑαυτοῦ τὸν ὄροφον τοῦ Ἡραίου πεπονη-
κότα ἐπανορθομένων Ἡλείων ὀπίλου νεκρὸν τραύματα
ἔχοντα μεταξὺ ἀμφοτέρων εὐρεθῆναι, τῆς τε ἐς εὐπρέ-
πειαν στέργης καὶ τῆς ἀνεχούσης τὸν κέραμον· τοῦτον
τὸν ἄνδρα μαχέσασθαι τὴν μάχην τὴν ἐντὸς Ἀλτεως πρὸς
5 Λακεδαιμονίους Ἡλείων. καὶ γὰρ ἐπὶ τῶν θεῶν τὰ ἱερά
καὶ ἐς πάντα ὁμοίως τὰ ὑψηλὰ ἐπαναβαλίνοντες ἡμύνοντο
οἱ Ἡλείοι. οὗτος δ' οὖν ὁ ἀνὴρ ἐφαίνετο ἡμῖν ὑποδῦναι
μὲν ἐνταῦθα λιποψυχήσας ὑπὸ τῶν τραυμάτων· ὡς δὲ
ἀφῆκε τὴν ψυχὴν, οὐκ ἔμελλεν ἄρα οὔτε πνίγος θέρους
οὔτε ἐν χειμῶνι κρυμὸς ἔσεσθαι τῷ νεκρῷ βλάβος ἅτε ἐν
σκέπη πάσῃ κειμένῳ. ἔλεγε δὲ καὶ τόδε ἔτι ὁ Ἀρίσταρχος,
ὡς ἐκκομίδαιντο ἐς τὸ ἐκτὸς τῆς Ἀλτεως τὸν νεκρὸν καὶ
ὁμοῦ τοῖς ὄπλοις γῆ κρύψαιεν.

6 3. Ἦν δὲ καλοῦσιν Οἰνομάου κίονα [καὶ] οἱ Ἡλείοι
[καλοῦσιν], ἔστι μὲν πρὸς τὸ ἱερὸν τοῦ Διὸς ἰόντι ἀπὸ
τοῦ μεγάλου βωμοῦ, τέσσαρες δὲ εἰσὶν ἐν ἀριστερᾷ κίονες
καὶ ἐπ' αὐτῶν ὄροφος. πεποιήνται δὲ ἔρυμα εἶναι ξυλίνῳ
κίονι πεπονηκότι ὑπὸ τοῦ χρόνου καὶ τὰ πολλὰ ὑπὸ δεσ-
μῶν συνεχομένῳ. οὗτος ὁ κίων ἐν οἰκίᾳ τοῦ Οἰνομάου,
καθὰ λέγουσιν, εἰστήκει· κεραννώσαντος δὲ τοῦ θεοῦ
τὴν μὲν ἄλλην ἠφάνισεν οἰκίαν τὸ πῦρ, ὑπελίπετο δὲ
7 τὸν κίονα ἐξ ἀπάσης μόνον. πινάκιον δὲ πρὸ αὐτοῦ χαλ-
κοῦν ἔλεγεῖα ἔχει γεγραμμένα·

καὶ γὰρ ἐγὼ κλεινῶν εἴμ' ὧ ἔξενε λείψανον οἰκῶν,
στῦλος ἐν Οἰνομάου πρὶν ποτ' εὐῶσα δόμοις·
νῦν δὲ παρὰ Κρονίδην κείμαι τὰδ' ἔχουσα τὰ δεσμὸ
τίμιος· οὐδ' ὀλοῆ δαίσατο φλόξ με πυρός.

4294. Συνέβη δὲ καὶ ἄλλο κατ' ἐμὲ τοιούδε. ἀνὴρ βουλῆς τῆς 8
Ῥωμαίων ἀνείλετο Ὀλυμπικὴν νίκην· ἐθέλων δὲ ὑπο-
λιπέσθαι τῆς νίκης ὑπόμνημα χαλκῆν εἰκόνα σὺν ἐπι-
γράμματι, ὥρουσεν ἐς ποίησιν βάθρου, καὶ ὡς ἐγένετο
ἐγγύτατα τὸ ὄρυγμα αὐτῷ τῆς τοῦ Οἰνομάου κίονος,
ἐνταῦθα εὗρισκον οἱ ὀρύσσοντες καὶ ὄπλων καὶ χαλινῶν
καὶ ψαλίων θραύσματα. ταῦτα μὲν δὴ αὐτὸς ἐώραν
ὀρυσσόμενα.

5. Ναὸν δὲ μερέθει μέγαν καὶ ἐργασίᾳ Δώριον Μη-9
τροῶν καὶ ἐς ἐμὲ καλοῦσιν ἔτι, τὸ ὄνομα αὐτῷ διασώζον-
τες τὸ ἀρχαῖον. κεῖται δὲ οὐκ ἄγαλμα ἐν αὐτῷ θεῶν Μη-
τροός, βασιλέων δὲ ἐστήμασιν ἀνδριάντες Ῥωμαίων. ἔστι
δὲ ἐντὸς τῆς Ἀλτεως τὸ Μητροῶν, καὶ οἰκημα περιφερῆς
ὀνομαζόμενον Φιλίππειον· ἐπὶ κορυφῇ δὲ ἔστι τοῦ Φιλιπ-
πείου μήκων χαλκῆ συνδεσμος ταῖς δοκοῖς. τοῦτο τὸ 10
οἰκημα ἔστι μὲν κατὰ τὴν ἐξοδὸν τὴν κατὰ τὸ Πρυτανεῖον
ἐν ἀριστερᾷ, πεποιήται δὲ ὀπτῆς πλίνθου, κίονες δὲ
περὶ αὐτὸ ἐστήμασι· Φιλίππῳ δὲ ἐποιήθη μετὰ τὸ ἐν
Χαιρωνεῖα τὴν Ἑλλάδα ὀλισθεῖν. κεῖνται δὲ αὐτόθι Φί-
λιππός τε καὶ Ἀλέξανδρος, σὺν δὲ αὐτοῖς Ἀμύντας ὁ
Φιλίππου πατήρ. ἔργα δὲ ἔστι καὶ ταῦτα Λεωχάρους
ἐλέφαντος καὶ χρυσοῦ, καθὰ καὶ τῆς Ὀλυμπιάδος καὶ
Εὐρυδίκης εἰσὶν αἱ εἰκόνες.

XXI. Τὸ δὲ ἀπὸ τούτου μοι πρόεισιν ὁ λόγος ἐς τε
τῶν ἀνδριάντων καὶ ἐς τῶν ἀναθημάτων ἐξήγησιν· ἀνα-
μίξαι δὲ οὐκ ἀρεστὰ ἦν μοι τὸν ἐπ' αὐτοῖς λόγον. ἐν
ἀκροπόλει μὲν γὰρ τῇ Ἀθήνησιν οἱ τε ἀνδριάντες καὶ
ὀπόσα ἄλλα, τὰ πάντα ἔστιν ὁμοίως ἀναθήματα· ἐν δὲ
τῇ Ἀλτει τὰ μὲν τιμῇ τῇ ἐς τὸ θεῖον ἀνάκειται, οἱ δὲ ἀν-
δριάντες τῶν νικούντων ἐν ἄθλου λόγῳ σφίσι καὶ οὔτοι
δίδονται. τῶν μὲν δὴ ἀνδριάντων ποιησόμεθα καὶ ὕστε-

ρον μνήμην· ἐς δὲ τὰ ἀναθήματα ἡμῖν τραπήσεται πρό-
τερα ὁ λόγος τὰ ἀξιολογώτατα αὐτῶν ἐπερχομένοις.

2 2. Ἴοντι γὰρ ἐπὶ τὸ στάδιον τὴν ὁδὸν τὴν ἀπὸ τοῦ 430
Μητροφῶν ἔστιν ἐν ἀριστερᾷ κατὰ τὸ πέρασ τοῦ ὄρους τοῦ
Κροῦίου λίθου τε πρὸς αὐτῷ τῷ ὄρει κρηπίς καὶ ἀνα-
βασμοὶ δι' αὐτῆς· πρὸς δὲ τῇ κρηπίδι ἀγάλματα Διὸς
ἀνάκειται χαλκᾷ. ταῦτα ἐποιήθη μὲν ἀπὸ χρημάτων ἐπι-
βληθείσης ἀθληταῖς ζημίας ὑβρίσασιν ἐς τὸν ἀγῶνα, κα-
3 λοῦνται δὲ ὑπὸ τῶν ἐπιχωρίων Ζᾶνες. πρῶτοι δὲ ἀριθμὸν
ἕξ ἐπὶ τῆς ὀρθότης ἔστησαν καὶ ἐνενηκοστῆς Ὀλυμπιάδος·
Εὐπωλος γὰρ Θεσσαλὸς χρήμασι διεφθειρε τοὺς ἐλθόν-
τας τῶν πνικτῶν, Ἀγήτορα Ἀρκάδα καὶ Πρύτανιν Κυζι-
κηρόν, σὺν δὲ αὐτοῖς καὶ Φορμίωνα Ἀλικαρνασέα μὲν
γένος, Ὀλυμπιάδι δὲ τῇ πρὸ ταύτης κρατήσαντα. τοῦτο
ἕξ ἀθλητῶν ἀδίκημα ἐς τὸν ἀγῶνα πρῶτον γενέσθαι λέ-
γουσι, καὶ πρῶτοι χρήμασιν ἐζημιώθησαν ὑπὸ Ἡλείων
Εὐπωλος καὶ οἱ δεξόμενοι δῶρα παρὰ Εὐπώλου. δύο μὲν
δὴ ἕξ αὐτῶν ἔργα Κλέωνος Σικυωνίου· τὰ δὲ ἐφεξῆς
4 τέσσαρα ὅστις ἐποίησεν, οὐκ ἴσμεν. τῶν δὲ ἀγαλμάτων
τούτων παρἔντι τρίτον τε ἕξ αὐτῶν καὶ τέταρτον, γεγραμ-
μένα ἐλεγεία ἔστιν ἐπὶ τοῖς ἄλλοις. ἐθέλει δὲ τὸ μὲν πρῶ-
τον τῶν ἐλεγείων δηλοῦν ὡς οὐ χρήμασιν ἀλλὰ ἀκνύητι
τῶν ποδῶν καὶ ὑπὸ ἰσχύος σώματος Ὀλυμπικὴν ἔστιν
εὐρέσθαι νίκην. τὸ δ' ἐπὶ τῷ δευτέρῳ φησὶν ὡς τὸ ἄγαλμα
ἔσθηκε τιμῇ τε τῇ ἐς τὸ θεῖον καὶ ὑπὸ εὐσεβείας τῆς
Ἡλείων, καὶ ἀθληταῖς παρανομοῦσιν εἶναι δέος. πέμπτῳ
δὲ καὶ ἕκτῳ, τῷ μὲν ἔστιν ἡ τοῦ ἐπιγράμματος γνώμη τὰ
τε ἄλλα ἐς ἔπαινον Ἡλείων καὶ οὐχ ἥμιστά ἐπὶ τῇ ζημίᾳ
τῶν πνικτῶν, ἐπὶ δὲ τῷ ὑπολοίπῳ διδασκαλίαν πᾶσιν
Ἕλλησιν εἶναι τὰ ἀγάλματα μηδένα ἐπὶ Ὀλυμπικῇ νίκῃ 431
διδόναι χρήματα.

5 3. Εὐπώλου δὲ ὑστερόν φασιν Ἀθηναῖον Κάλλιπ-

πον ἀθλήσαντα πένταθλον ἐξωνήσασθαι τοὺς ανταγα-
νιουμένους χρήμασι, δευτέρων δὲ ἐπὶ ταῖς δέκα τε καὶ
ἐκατὸν Ὀλυμπιάδα εἶναι ταύτην. ἐπιβληθείσης δὲ τῷ
Καλλίπῳ καὶ τοῖς ἀνταγωνισαμένοις ζημίας ὑπὸ Ἡλείων,
ἀποστέλλουσιν Ἐπερίδην Ἀθηναῖοι πείσονται Ἡλείους
ἀφεῖναι σφίσι τὴν ζημίαν. ἀπειπόντων δὲ Ἡλείων τὴν
χάριν, ἐχρῶντο ὑπεροψία τοιαῦδε ἐς αὐτοὺς οἱ Ἀθηναῖοι,
οὔτε ἀποδιδόντες τὰ χρήματα καὶ Ὀλυμπίων εἰργόμενοι,
πρὶν ἢ σφίσι ὁ θεὸς ὁ ἐν Δελφοῖς οὐ πρότερον ἐφησεν
ὑπὲρ οὐδενὸς χρήσειν πρὶν ἢ τὴν ζημίαν ἀποδοῖεν Ἡλεί-
οις. οὕτω δὴ ἀποδόντων ἐποιήθη τῷ Διὶ ἀγάλματα, ἕξ 6
μὲν καὶ ταῦτα, γέγραπται δὲ ἐπ' αὐτοῖς ἐλεγεία οὐδέν τι
δεξιώτερα ἐς ποίησιν ἢ τὰ ἔχοντα τὴν ζημίαν τὴν Εὐπώ-
λου. γινῶμαι δὲ εἰσι τῶν ἐπιγραμμάτων, πρῶτον μὲν
ἀνατεθῆναι τὰ ἀγάλματα μαντεία τοῦ θεοῦ τιμήσαντος
τὰ ἐς τοὺς πεντάθλους δόξαντα Ἡλείοις. τὸ δὲ ἐπὶ τῷ
δευτέρῳ καὶ ὡσαύτως ἐπὶ τῷ τρίτῳ Ἡλείους ἐπαινοῦντά
ἔστιν ἐπὶ τῶν πεντάθλων τῇ ζημίᾳ. τὸ τέταρτον δὲ ἐθέλει 7
λέγειν τὸν Ὀλυμπίασιν ἀγῶνα ἀρετῆς εἶναι καὶ οὐ χρη-
μάτων. τὰ δὲ ἐπιγράμματα ἐπὶ τῷ πέμπτῳ τε καὶ ἕκτῳ,
τὸ μὲν αὐτῶν δηλοῖ καθ' ἡντινα αἰτίαν ἀνετέθη τὰ ἀγά-
ματα, τὸ δὲ ἀναμνήσκει τοῦ χρησμοῦ τοῦ Ἀθηναίους
ἐλθόντος ἐκ Δελφῶν.

4. Τῶν δὲ κατελεγμένων τὰ ἐφεξῆς ἀγάλματα δύο 8
μὲν ἔστιν ἀριθμὸν, ἀνετέθη δὲ ἐπιτεθείσης παλαισταῖς
ἀνδράσι ζημίας· [οὔτινες δὲ ἐκαλοῦντο, ἐμέ γε ἢ τοὺς
Ἡλείων λέληθεν ἐξηγητάς.] ἐπιγράμματα μὲν [γὰρ] καὶ
ἐπὶ τούτοις τοῖς ἀγάλμασιν ἔπεστι, λέγει δὲ τὸ μὲν πρῶ-
τον αὐτῶν ὡς τῷ Ὀλυμπίῳ Διὶ Ῥόδιοι χρήματα ὑπὲρ
ἀνδρὸς ἀδικίας ἐκτίσαιεν παλαιστοῦ, τὸ δὲ ἕτερον ὡς
ἀνδρῶν ἐπὶ θύροις παλαισάντων ἀπὸ τῶν ἐπιβληθέντων
432 χρημάτων αὐτοῖς γένοιτο τὸ ἄγαλμα. 5. τὰ δὲ ἐπίλοιπα 9
PAUSAN. I. 26

ἐς τοὺς ἀθλητὰς τούτους οἱ ἐξηγηταὶ λέγουσιν οἱ Ἠλείων, ὀργόνη μὲν ἐπὶ ταῖς ἑβδομήκοντα καὶ ἑκατὸν ὀλυμπιάδα εἶναι, λαβεῖν δὲ Εὐδήλον παρὰ Φιλοστράτου χορήματα, τοῦτον δὲ εἶναι τὸν Φιλόστρατον Ῥόδιον. τούτῳ τῷ λόγῳ διάφορα ὄντα εὗρισκον τὰ Ἠλείων ἐς τοὺς ὀλυμπιονίκας γράμματα· ἔστι γὰρ δὴ ἐν τοῖς γράμμασι τούτοις Στράτωνα Ἀλεξανδρεῖα ὀλυμπιάδι ὀργόνη μετὰ τὰς ἑβδομήκοντα καὶ ἑκατὸν ἐπὶ ἡμέρας ἀνελέσθαι τῆς αὐτῆς παγκρατίου καὶ πάλης νίκην. Ἀλεξανδρείας δὲ τῆς ἐπὶ τῷ Κανωβικῷ τοῦ Νελλοῦ στόματι Ἀλέξανδρος μὲν οἰκιστὴς ἐγένετο ὁ Φιλίππου, λέγεται δὲ καὶ πρότερον ἔτι πόλισμα

10 Αἰγυπτίων ἐνταῦθα οὐ μέγα εἶναι Ῥακῶτιν. Στράτωνος δὲ τούτου τρεῖς μὲν ἡλικία πρότερον, τοσοῦτοι δὲ ἄλλοι μετ' αὐτὸν εἰσι δῆλοι τὸν κότινον παγκρατίου τε ἄθλα εὐλεπότες καὶ πάλης, καὶ πρῶτος μὲν ἐξ αὐτῆς Ἡλιδος Κάπρος, Ἑλλήνων δὲ τῶν πέραν Αἰγαίου Ῥοδίου τε Ἀριστομένης καὶ Μαγνήτων τῶν ἐπὶ Αἰθαίῳ Πρωτοφάνης. Οἱ δὲ ὕστερον τοῦ Στράτωνος Μαρίων τε πόλεως ἐκείνῳ τῆς αὐτῆς καὶ Στρατονικεὺς Ἀριστέας, τὰ δὲ παλαιότερα ἢ τε χώρα καὶ ἡ πόλις ἐκαλεῖτο Χρυσασορίς, ἑβδομος δὲ Νικόστρατος ἐκ τῶν ἐπὶ θαλάσῃ Κιλικῶν,

11 οὐδὲν τοῖς Κίλιξι ἀυτοῦ μετὸν εἰ μὴ ὅσα τῷ λόγῳ. τοῦτον τὸν Νικόστρατον νῆπιον παῖδα ἔτι ἐκ Πρυμνησοῦ λησταὶ τῆς Φρυγῶν ἤρπασαν, οἰκίας ὄντα οὐκ ἀφανοῦς· κομισθέντα δὲ αὐτὸν ἐς Αἰγύας ἀνήγατο ὅστις δὴ· χρόνῳ δὲ ὕστερον τῷ ἀνδρὶ τούτῳ ὄνειρον γίνεται· λέοντος δὲ ἔδοξεν ὑπὸ τῷ σκίμποδι κατακείσθαι σκύμνον, ἐφ' ᾧ ἐκάθευδεν ὁ Νικόστρατος. Νικοστράτῳ μὲν δὴ, ὡς ἠυξήθη, καὶ ἄλλαι νῆκαι καὶ Ὀλυμπίασιν ἐγένοντο παγκρατίου καὶ πάλης.

12 Χορήμασι δὲ ὑπὸ Ἠλείων ἕτεροὶ τε ὕστερον καὶ Ἀλεξανδρεὺς ἐξημιῶθη πύκτης ὀλυμπιάδι ἐπὶ ταῖς διακοσίαις 433

ὀργόνη τε καὶ δεκάτη. ὄνομα μὲν τῷ ζημιωθέντι Ἀπολλώνιος, ἐπίκλησις δὲ ἦν Ῥάντης· καὶ πῶς καὶ ἐπιχώριον τὸ ἐς τὰς ἐπικλήσεις τοῖς Ἀλεξανδρεῦσιν ἔστιν. οὗτος ὁ ἀνὴρ ἀδικεῖν ὑπὸ Ἠλείων κατεργάσθη πρῶτος Αἰγυπτίων· κατεργάσθη δὲ οὐ δοῦναι χορήματα ἢ λαβεῖν αὐ- 13 τός, ἀλλὰ τοιούδε ἄλλο ἐς τὸν ἀγῶνα ἐξυβρίσαι. ἀφίκετο οὐκ ἐς τὸν εἰρημένον καιρὸν, καὶ αὐτὸν ὑπὸ Ἠλείων πειδομένων τῷ νόμῳ ἐλείπετο τοῦ ἀγῶνος εἰργεσθαι. τὴν γὰρ οἱ πρόφασιν, ὡς ἐν ταῖς Κυκλάσι νήσοις ὑπὸ ἀνέμων κατείχετο ἐναντίων, Ἡρακλείδης γένος καὶ αὐτὸς Ἀλεξανδρεὺς ἤλεγχεν ἀπάτην οὔσαν· ὑστερήσαι γὰρ χορήματα ἐκ τῶν ἀγῶνων αὐτὸν ἐκλέγοντα τῶν ἐν Ἰωνίᾳ. οὕτω δὴ τὸν τε Ἀπολλώνιον καὶ εἰ δὴ τις ἄλλος ἦμεν οὐ 14 κατὰ προθεσίαν τῶν πνικτῶν, τούτους μὲν οἱ Ἠλείοι τοῦ ἀγῶνος ἀπελαύνουσι, τῷ Ἡρακλείδῃ δὲ τὸν στέφανον παριᾶσιν ἀκουτί. ἐνταῦθα ὁ Ἀπολλώνιος κατεσκευάσατό τε τοῖς ἱμάσιν ὡς ἐς μάχην, καὶ ἐσδραμῶν ἐπὶ τὸν Ἡρακλείδην ἤπτετο ἐπικειμένου τε ἤδη τὸν κότινον καὶ καταπεφευγόςτος ἐς τοὺς Ἑλλανοδίκας. τούτῳ μὲν δὴ ἔμελλε τὸ κοῦφον τοῦ νοῦ βλάβος μέγα ἔσεσθαι. 6. Ἔστι 15 δὲ καὶ ἄλλα δύο τέχνης τῆς ἐφ' ἡμῶν ἀγάλματα. ἕκτη γὰρ ἐπὶ ταῖς εἴκοσι καὶ διακοσίαις ὀλυμπιάδι πύκτας ἀνδρας ὑπὲρ αὐτῆς μαχομένους τῆς νίκης ἐφώρασαν συνθεμένους ὑπὲρ λήματος. ἀντὶ τούτων μὲν ἐγένετο ζημία ποιηθέντων δὲ ἀγαλμάτων Διὸς τὸ μὲν ἐν ἀριστερᾷ τῆς ἐς τὸ στάδιον ἐσόδου, τὸ δὲ ἕτερον αὐτῶν ἔστηκεν ἐν δεξιᾷ. τοῖς δὲ πύκταις τούτοις Δίδας τε ὄνομα ἦν, καὶ τῷ τὰ χορήματα δόντι αὐτῶν Σαραπάμων· νομοῦ δὲ ἦσαν τοῦ αὐτοῦ, νεωτάτου τῶν ἐν Αἰγύπτῳ, καλουμένου δὲ Ἀρσινοῖτου. 7. Θαῦμα μὲν δὴ καὶ ἄλλως ἐν οὐδε- 16 νός λόγῳ τὸν θεὸν θέσθαι τὸν ἐν Ὀλυμπίᾳ καὶ δέξασθαι τινα ἢ δοῦναι δῶρα ἐπὶ τῷ ἀγῶνι· μεζονος δὲ ἔτι θαύ- 26 *

ματος, εἴ γε καὶ αὐτῶν ἐτόλμησεν ἤδη τις Ἡλείων. λέγε-
ται δὲ ὡς Δαμόνικος τολμήσειεν Ἡλείος δευτέρα πρὸς
ταῖς ἑκατὸν καὶ ἐνενηήκοντα ὀλυμπιάδι· συνεστημένοι
μὲν γὰρ παλαιούτας ἐπὶ τῷ στεφάνῳ τὸν τε τοῦ Δαμο- 434
νίου παῖδα Πολύκτορα καὶ Σώσανδρον γένος Συνο-
ναῖον, ὁμώνυμον τῷ πατρί, Δαμόνικον δέ, ἅτε περισ-
σῶς ἐπιθυμοῦντα γενέσθαι τῷ παιδί τὴν νίκην, δοῦναι
17 τοῦ Σώσανδρου τῷ παιδί χρήματα. ὡς δὲ ἐργόνοι τὰ
πραχθέντα ἔκπυστα, ἐπιβάλλουσι οἱ Ἑλλανοδίκαι ζη-
μίαν. ἐπιβάλλουσι δὲ οὐ τοῖς παισίν, ἀλλὰ ἐς τοὺς πατέ-
ρας ἔτρεψαν τὴν ὀργήν· οὗτοι γὰρ δὴ καὶ ἠδίκουν. ἀπὸ
ταύτης τῆς ζημίας ἀγάλματα ἐποιήθη· καὶ τὸ μὲν ἐν τῷ
Ἡλείων ἀνάκειται γυμνασίῳ, τὸ δὲ τῆς Ἄλτεως πρὸ τῆς
Ποικίλης στοᾶς καλουμένης, ὅτι ἦσαν ἐπὶ τῶν τοίχων
γραφαὶ τὸ ἀρχαῖον. εἰσὶ δ' οἱ τὴν στοᾶν ταύτην καὶ
Ἥχοῦς ὀνομάζουσι· βοήσαντι δὲ ἀνδρὶ ἐπτάκις ὑπὸ τῆς
ἠχοῦς ἢ φωνῆ, τὰ δὲ καὶ ἐπὶ πλεον ἔτι ἀποδίδονται.

18 Παγκρατιαστὴν δὲ φασιν Ἀλεξανδρέα, ὄνομα δὲ
εἶναι οἱ Σαραπίωνα, τοῦτον ἐν ὀλυμπιάδι τῇ πρώτῃ μετὰ
τὰς διακοσίας ἐς τοσοῦτο δεῖσαι τοὺς ἀνταγωνιστὰς ὥστε
ἡμέρα μιᾷ πρότερον ἢ ἐσκληθήσεσθαι τὸ παγκράτιον
ἐμελλεν ἀποδράντα οἰχεσθαι. τοῦτον ζημιωθέντα ἐπὶ
δειλίᾳ μόνον τῶν τε ἄλλων ἀνθρώπων καὶ αὐτῶν μνημο-
νεύουσι Αἰγυπτίων.

XXII. Ταῦτα μὲν τὰ κατελεγμένα ἐπὶ αἰτίαις τοι-
αῖσδε ποιηθέντα εὑρισκόν· ἔστι δὲ καὶ ἀγάλματα Διὸς
δημοσίᾳ τε καὶ ὑπὸ ἀνδρῶν ἀνατεθέντα ἰδιωτῶν. ἔστι δὲ
βωμὸς ἐν τῇ Ἄλτει τῆς ἐσόδου πλησίον τῆς ἀγούσης ἐς
τὸ στάδιον· ἐπὶ τούτου θεῶν μὲν οὐδενὶ θύουσι Ἡλείοι,
σαλπικταῖς δὲ ἐφρονησῶσιν αὐτῷ καὶ τοῖς κήρυξιν ἀρω-
νίζεσθαι καθέστηκε. παρὰ τοῦτον τὸν βωμὸν βᾶθρον τε
πεποιήται χαλκοῦν καὶ ἄγαλμα ἐπ' αὐτῷ Διὸς, μέγεθος

μὲν ὅσον ἕξ πήχεις, κεραυνὸν δὲ ἐν ἑκατέρῳ τῇ χειρὶ ἔχει·
435 ἀνέθεσαν δὲ αὐτὸ Κυναιθαεῖς. ὁ δὲ περικείμενός τε τὸν
ὄρμον καὶ ἠλικίαν παῖς ἔτι ἀνάθημα ἀνδρός ἔστι Φλια-
σίου Κλεόλα.

2. Παρὰ δὲ τὸ Ἴπποδάμιον καλούμενον λίθου τε βᾶ- 2
θρον ἔστι, κύκλος ἡμισυς, καὶ ἀγάλματα ἐπ' αὐτῷ Ζεὺς
καὶ Θέτις τε καὶ Ἥμερα τὸν Δία ὑπὲρ τῶν τέκνων ἱκετεύ-
ουσαι. ταῦτα ἐπὶ μέσῳ τῷ βᾶθρῳ· οἱ δὲ ἤδη σχῆμα ἀντι-
τεταγμένων ὅ τε Ἀχιλλεὺς παρέχεται καὶ ὁ Μέμνων ἐπὶ
ἑκατέρῳ τοῦ βᾶθρου τῷ πέρατι ἐκάτερος. ἀνθεστήμασι
δὲ καὶ ἄλλος ἄλλῳ κατὰ τὰ αὐτά, ἀνὴρ βάρβαρος ἀνδρὶ
Ἑλληνι, Ὀδυσσεὺς μὲν Ἐλένῳ, ὅτι οὗτοι μάλιστα ἐπὶ
σοφίᾳ δόξαν ἐν ἑκατέρῳ τῷ στρατεύματι εἰλήφεσαν, Με-
νελάῳ δὲ κατὰ τὸ ἔχθος τὸ ἐξ ἀρχῆς Ἀλέξανδρος, Διο-
μήδει δὲ Αἰνείας, καὶ τῷ Τελαμῶνος Αἰαντι Διήφοβος.
Ταῦτά ἐστιν ἔργα μὲν Ἀνκίου τοῦ Μύρωνος, Ἀπολλω- 3
νιάται δὲ ἀνέθηκον οἱ ἐν τῷ Ἴονίῳ. καὶ δὴ καὶ ἐλεγείου
γράμμασιν ἔστιν ἀρχαίοις ὑπὸ τοῦ Διὸς τοῖς ποσί·

μνάματ' Ἀπολλωνίας ἀνακείμεθα, τὰν ἐνὶ πόντῳ

Ἴονίῳ Φοῖβος ᾤκισ' ἀκερσεκόμας·

οὐ γὰρ τέρμαθ' ἐλόντες Ἀβαντίδος ἐνθάδε ταῦτα

ἔστασαν σὺν θεοῖς ἐκ Θρονίου δεκάταν.

3. Ἡ δὲ Ἀβαντις καλουμένη χώρα καὶ πόλισμα ἐν αὐτῇ
Θρόνιον τῆς Θεσπρωτίδος ἦσαν ἠπίρου κατὰ ὄρη τὰ
Κεραύνια. σκεδασθεισῶν γὰρ Ἑλλήσιν, ὡς ἐκομίζοντο 4
ἐξ Ἰλίου, τῶν νεῶν, Λοκροὶ τε ἐκ Θρονίου τῆς ἐπὶ Βοα-
γρίῳ ποταμῷ καὶ Ἀβαντες ἀπὸ Εὐβοίας ναυσὶν ὀκτώ
συναμφοτέροι πρὸς τὰ ὄρη κατηνέχθησαν τὰ Κεραύνια.
οἰκήσαντες δὲ ἐνταῦθα καὶ πόλιν οἰκίσαντες Θρόνιον,
καὶ τῆς γῆς ἐφ' ὅσον ἐνέμοντο, Ἀβαντίδος ὄνομα ἀπὸ
κοινοῦ λόγον θέμενοι, ἐκπίπτουσι ὕστερον ὑπὸ Ἀπολ-
λωνιατῶν ὁμόρων κρατηθέντες πολέμῳ. ἀποικισθῆναι

δὲ ἐκ Κορκύρας τὴν Ἀπολλωνίαν, *** οἱ δὲ Κορινθίους 436
αὐτοῖς μετεῖναι λαφύρων.

5 4. Προελθόντι δὲ ὀλίγον Ζεὺς ἐστὶ πρὸς ἀνίσχοντα
τετραμμένος τὸν ἥλιον, ἀετὸν ἔχων τὸν ὄρνιθα καὶ τῇ
ἐτέρᾳ τῶν χειρῶν κεραννόν· ἐπίκειται δὲ αὐτῷ καὶ ἐπὶ
τῇ κεφαλῇ στέφανος, ἄνθη τὰ κρίνα. Μεταποντινῶν δὲ
ἐστὶν ἀνάθημα, Αἰγινήτου δὲ ἔργον Ἀριστόνου. τοῦ δὲ
6 Ἀριστόνου τούτου διδάσκαλον, ἢ καθ' ὄντινα χρόνου
ἐγένετο, οὐκ ἴσμεν. Ἀνέθεσαν δὲ καὶ Φλιασίοι Δία καὶ
θυγατέρας τὰς Ἀσωποῦ καὶ αὐτὸν Ἀσωπόν. διακεκόσ-
μηται δὲ οὕτω σφίσι τὰ ἀγάλματα. Νεμέα μὲν τῶν ἀδελ-
φῶν πρώτη, μετὰ δὲ αὐτὴν Ζεὺς λαμβανόμενός ἐστὶν
Αἰγίνης. παρὰ δὲ τὴν Αἰγίαν ἔστηκεν Ἄρπινα· ταύτη
τῷ Ἥλειῳ καὶ Φλιασίῳ λόγῳ συνεγένετο Ἄρης, καὶ
Οἰνομάῳ δὲ μήτηρ τῷ περὶ τὴν Πισαίαν βασιλεύσαντί
ἐστὶν Ἄρπινα. μετὰ δὲ αὐτὴν Κόρκυρά τε καὶ ἐπ' αὐτῇ
Θήβη, τελευταῖος δὲ ὁ Ἀσωπός. λέγεται δὲ ἐς μὲν Κόρ-
κυραν ὡς μυχθεῖη Ποσειδῶν αὐτῇ· τοιαῦτα δὲ ἕτερα ἦσε
Πίνδαρος ἐς Θήβην τε καὶ ἐς Δία.

7 Ἰδία δὲ ἄνδρες Λεοντινοὶ καὶ οὐκ ἀπὸ τοῦ κοινοῦ
Δία ἀνέστησαν. μέγεθος μὲν τοῦ ἀγάλματος πήχεις εἰσὶν
ἐπτὰ, ἐν δὲ ταῖς χερσὶν ἀετός τέ ἐστὶν αὐτῷ καὶ τὸ βέλος
τοῦ Διὸς κατὰ τοὺς τῶν ποιητῶν λόγους. ἀνέθεσαν δὲ
Ἰππαγόρας τε καὶ Φρύων καὶ Αἰνεσίδημος, ὃν ἄλλον
πού τινα Αἰνεσίδημον δοκῶ καὶ οὐ τὸν τυραννήσαντα
εἶναι Λεοντινῶν.

XXIII. Παρεξιόντι δὲ παρὰ τὴν ἐς τὸ βουλευτήριον
ἔσοδον Ζεὺς τε ἔστηκεν ἐπίγραμμα ἔχων οὐδέν, καὶ αὐ-
θις ὡς πρὸς ἄρκτον ἐπιστρέψαντι ἄγαλμά ἐστὶ Διός.
τοῦτο τέτραπται μὲν πρὸς ἀνίσχοντα ἥλιον, ἀνέθεσαν
δὲ Ἕλληνας ὅσοι Πλαταιᾶσιν ἐμαχέσαντο ἐναντία Μαγ-
δοῦίου τε καὶ Μήδων. εἰσὶ δὲ καὶ ἐγγεγραμμένα κατὰ

τοῦ βάρθρον τὰ δεξιὰ αἱ μετασχοῦσαι πόλεις τοῦ ἔργου,
Λακεδαιμόνιοι μὲν πρῶτοι, μετὰ δὲ αὐτοὺς Ἀθηναῖοι,
437 τρίτοι δὲ γεγραμμένοι καὶ τέταρτοι Κορινθιοὶ τε καὶ Σι-
κωνῆσιοι, πέμπτοι δὲ Αἰγινήται, μετὰ δὲ Αἰγινήτας Με- 2
γαρεῖς καὶ Ἐπιδαύριοι, Ἀρκάδων δὲ Τεγεαταῖ τε καὶ
Ὀρχομένιοι, ἐπὶ δὲ αὐτοῖς ὅσοι Φλιοῦντα καὶ Τροισζήνα
καὶ Ἐρμιόνα οἰκοῦσιν, ἐκ δὲ χώρας τῆς Ἀργείας Τιρύν-
θιοι, Πλαταιεῖς δὲ μόνοι Βοιωτῶν, καὶ Ἀργείων οἱ Μυ-
κῆνας ἔχοντες, νησιῶται δὲ Κεῖοι καὶ Μήλιοι, Ἀμβρα-
κιῶται δὲ ἐξ ἡπείρου τῆς Θεσπρωτίδος, Τήνιοι τε καὶ
Λεπρεᾶται, Λεπρεᾶται μὲν τῶν ἐκ τῆς Τριφυλίας μόνοι,
ἐκ δὲ Αἰγαίου καὶ τῶν Κυκλάδων οὐ Τήνιοι μόνοι ἀλλὰ
καὶ Νάξιοι καὶ Κύθιοι, ἀπὸ δὲ Εὐβοίας Στυρεῖς, μετὰ
δὲ τούτους Ἥλαιοι καὶ Ποτιδαιᾶται καὶ Ἀνακτοῖοι, τε-
λευταῖοι δὲ Χαλκιδεῖς οἱ ἐπὶ τῷ Εὐρύπῳ. 2. Τούτων τῶν 3
πόλεων τοσαῖδε ἦσαν ἐφ' ἡμῶν ἔρημοι. Μυκηναῖοι μὲν
καὶ Τιρύνθιοι τῶν Μηδικῶν ὕστερον ἐγένοντο ὑπὸ Ἀρ-
γείων ἀνάστατοι· Ἀμβρακιώτας δὲ καὶ Ἀνακτοῖους
ἀποίκους Κορινθίων ὄντας ἐπηγάγετο ὁ Ῥωμαίων βασι-
λεὺς ἐς Νικοπόλεως συνοικισμὸν πρὸς τῷ Ἀκτίῳ· Ποτι-
δαιάτας δὲ δις μὲν ἐπέλαβεν ἀναστάτους ἐκ τῆς σφετέρας
ὑπὸ Φιλίππου τε γενέσθαι τοῦ Ἀμύντου καὶ πρότερον
ἔτι ὑπὸ Ἀθηναίων, χρόνῳ δὲ ὕστερον Κάσσανδρος κατή-
γαγε μὲν Ποτιδαιάτας ἐπὶ τὰ οἰκεία, ὄνομα δὲ οὐ τὸ
ἀρχαῖον τῇ πόλει, Κάσσανδρεια δὲ ἐγένετο ἀπὸ τοῦ οἰκι-
στοῦ. τὸ δὲ ἄγαλμα ἐν Ὀλυμπίᾳ τὸ ἀνατεθεῖν ὑπὸ τῶν
Ἑλλήνων ἐποίησεν Ἀναξαγόρας Αἰγινήτης. τοῦτον οἱ
συγγράψαντες τὰ ἐς πλάστας παριᾶσιν ἐν τοῖς λόγοις.

3. Ἔστι δὲ πρὸ τοῦ Διὸς τούτου στήλη χαλκῆ, Λακε- 4
δαιμονίων καὶ Ἀθηναίων συνθήμας ἔχουσα εἰρήνης ἐς
τριάκοντα ἐτῶν ἀριθμὸν. ταύτας ἐποίησαντο Ἀθηναῖοι
παραστησάμενοι τὸ δεύτερον Εὐβοίαν, ἔτει τρίτῳ τῆς

** Ὀλυμπιάδος ἦν Κρίσων Ἰμεραῖος ἐνίκα στάδιον. ἔστι δὲ ἐν ταῖς συνδήκαις καὶ τότε εἰρημένον, εἰρήνης μὲν τῆς Ἀθηναίων καὶ Λακεδαιμονίων τῆ Ἀργείων μὴ μεταί-
 ναι πόλει, ἰδίᾳ δὲ Ἀθηναίους καὶ Ἀργείους, ἦν ἐθέλω- 438
 σιν, ἐπιτηδείως ἔχειν πρὸς ἀλλήλους. αὐταὶ μὲν λέγουσι
 5 τοιαῦτα αἱ συνδήκαι· 4. Διὸς δὲ ἄλλο ἄγαλμα παρὰ τὸ
 ἄρμα ἀνάκειται τὸ Κλεοσθένους. τούτου μὲν δὴ ἡμῖν καὶ
 ἐν τοῖς ἔπειτα ἔσται μνήμη, τὸ δὲ ἄγαλμα τοῦ Διὸς Με-
 γαρέων μὲν ἔστιν ἀνάθημα, ἀδελφοὶ δὲ αὐτὸ Φύλακός
 τε καὶ Ὀναϊδος καὶ οἱ παῖδες οἱ τούτων εἰργάσαντο· ἡλι-
 κίαν δὲ αὐτῶν ἢ πατρίδα, ἢ παρ' ᾧ τιμὴ ἐδιδάχθησαν,
 6 οὐκ ἔχω δηλώσαι. 5. Πρὸς δὲ τῷ ἄρματι τῷ Γέλωνος Ζεὺς
 ἔστηκεν ἀρχαῖος, ἔχων σκῆπτρον· Ὑβλαίων δὲ φασὶν
 εἶναι ἀνάθημα. αἱ δὲ ἦσαν ἐν Σικελίᾳ πόλεις αἱ Ὑβλαι,
 Γερεᾶτις ἐπέκλησιν, τὴν δέ, ὥσπερ γε καὶ ἦν, ἐκάλουν
 μείζονα. ἔχουσι δὲ καὶ κατ' ἐμὲ ἔτι τὰ ὀνόματα ἐν τῇ Κα-
 ταναίᾳ, ἢ μὲν ἔρημος ἐς ἅπαν, ἢ δὲ κώμη τε Καταναίων
 ἢ Γερεᾶτις, καὶ ἱερὸν σφισιν Ὑβλαίας ἐστὶ θεοῦ, παρὰ
 Σικελιωτῶν ἔχον τιμὰς. παρὰ τούτων δὲ νομισθῆναι τὸ
 ἄγαλμα ἐς Ὀλυμπίαν ἡγοῦμαι· τεράτων γὰρ σφᾶς καὶ
 ἐννυπνίων Φίλιστος ὁ Ἀρχομενίδου φησὶν ἐξηγητὰς εἶναι
 καὶ μάλιστα εὐσεβεῖα τῶν ἐν Σικελίᾳ βαρβάρων προσ-
 7 κείσθαι. 6. Πλησίον δὲ τοῦ Ὑβλαίων ἀναθήματος βά-
 θρον τε πεποιήται χαλκοῦν καὶ ἐπ' αὐτῷ Ζεὺς· τούτου
 ὀκτώ μάλιστα εἶναι ποδῶν καὶ δέκα εἰκάζομεν. οὔτινες
 δὲ αὐτὸν ἔδοσαν τῷ θεῷ καὶ ὧντινῶν ἔστιν ἔργον, ἐλε-
 γειον γεγραμμένον σημαίνει·

Κλειτόφοιοι τόδ' ἄγαλμα θεῷ δεκάταν ἀνέθηκαν
 πολλῶν ἐκ πολλίων χερσὶ βιασάμενοι.
 καὶ ** μετρεῖτ' Ἀρίστων ἠδὲ Τελέστας
 αυτοκασίγνητοι καλὰ Λάκωνες ἔθεν.
 439
 τούτους οὐκ ἐς ἅπαν τὸ Ἑλληνικὸν ἐπιφανεῖς νομίζω

γενέσθαι· εἶχον γὰρ ἂν τι καὶ Ἠλεῖοι περὶ αὐτῶν λέγειν,
 καὶ πλεονα ἔτι Λακεδαιμόνιοι πολιτῶν γε ὄντων.

XXIV. Παρὰ δὲ τοῦ Λαοῖτα Διὸς καὶ Ποσειδῶνος
 Λαοῖτα, παρὰ τούτων τὸν βωμὸν Ζεὺς ἐπὶ χαλκοῦ βά-
 θρον δῶρον μὲν τοῦ Κορινθίων δήμου, Μούσου δὲ ἔστι
 ποίημα, ὅστις δὴ οὗτός ἐστιν ὁ Μοῦσος. Ἀπὸ δὲ τοῦ
 βουλευτηρίου πρὸς τὸν ναὸν ἐρχομένῳ τὸν μέγαν ἔστιν
 ἄγαλμα ἐν ἀριστερᾷ Διὸς, ἐστεφανωμένον δὲ οἷα δὴ ἄν-
 θρῆσι, καὶ ἐν τῇ δεξιᾷ χειρὶ αὐτοῦ κεραννὸς πεποιήται.
 τοῦτο δὲ ἔστιν Ἀσκάρου τέχνη Θηβαίου, διδαχθέντος
 παρὰ τῷ Σικωνίῳ *** καὶ Θεσσαλῶν φησὶν εἶναι. εἰ δὲ 2
 Φωκεῦσιν ἐς πόλεμόν τινα οὗτοι κατέστησαν, καὶ ἔστιν
 ἀπὸ Φωκῆος αὐτοῖς τὸ ἀνάθημα, οὐκ ἂν ὁ γε ἱερὸς κα-
 λούμενος εἴη πόλεμος, ὃν δὲ πρότερον ἔτι ἐπολέμησαν
 πρὶν ἢ Μήδους καὶ βασιλέα ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα διαβῆναι.
 Τούτου δὲ οὐ πρόρω Ζεὺς ἔστιν, ὅντινα ἀναθεῖναι Φω-
 φιδίους ἐπὶ πολέμου κατορθώματι τὸ ἔπος τὸ ἐπ' αὐτῷ
 γεγραμμένον δηλοῖ. Τοῦ ναοῦ δὲ ἔστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ 3
 μεγάλου Ζεὺς πρὸς ἀνατολὰς ἡλίου, μέγεθος μὲν δυόδε-
 κα ποδῶν, ἀνάθημα δὲ λέγουσιν εἶναι Λακεδαιμονίων,
 ἠνίκα ἀποστάσι Μεσσηνίοις δεύτερα τότε ἐς πόλεμον
 κατέστησαν. ἔπεστι δὲ καὶ ἐλεγείον ἐπ' αὐτῷ·

Δέξο ἄναξ Κρονίδα Ζεῦ Ὀλύμπιε καλὸν ἄγαλμα

ἰλάφ θνυμῷ τοῖς Λακεδαιμονίοις.

Ῥωμαίων δὲ οὔτε ἄνδρα ἰδιώτην οὔτε ὀπόσοι τῆς 4
 βουλῆς, οὐδένα Μομμίου πρότερον ἀνάθημα ἴσμεν ἐς
 440 ἱερὸν ἀναθέντα Ἑλληνικόν· Μόμμιος δὲ ἀπὸ λαφύρων
 ἀνέθηκε τῶν ἐξ Ἀχαΐας Λαῖ ἐς Ὀλυμπίαν χαλκοῦν. οὗτος
 ἔστηκεν ἐν ἀριστερᾷ τοῦ Λακεδαιμονίου ἀναθήματος,
 παρὰ τὸν πρῶτον ταύτη τοῦ ναοῦ κίονα. Ὁ δὲ ἐν τῇ
 ἄλτει μέριστον τῶν χαλκῶν ἔστιν ἀγαλμάτων τοῦ Διὸς,
 ἀνετέθη μὲν ὑπὸ αὐτῶν Ἠλείων ἀπὸ τοῦ πρὸς Ἀρκάδας

5 πολέμου, μέγεθος δὲ ἐπὶ καὶ εἴκοσι ποδῶν ἐστί. Παρα
δὲ τῷ Πελοπίῳ κίων τε οὐχ ὑψηλὸς καὶ ἀγαλμα Διὸς ἐστίν
ἐπ' αὐτῷ μικρόν, τὴν ἑτέραν τῶν χειρῶν προτείνειν. τοῦ-
του δὲ ἀπαντικρὺ ἄλλα ἐστὶν ἀναθήματα ἐπὶ στοίχου, ὡς
δὲ αὐτῶς Διὸς καὶ Γαννυμήδους ἀγάλματα· ἐστὶ δὲ Ὀμή-
ρω πεποιημένα ὡς ἀρπασθεῖν τε ὑπὸ θεῶν Γαννυμήδης
οἴνοχοεῖν Διί, καὶ ὡς Τρωϊ δῶρα ἵπποι δοθεῖεν ἀντ' αὐ-
του. τοῦτο ἀνέθηκε μὲν Γναῖθις Θεσσαλός, ἐποίησε δὲ
6 Ἀριστοκλῆς μαθητὴς τε καὶ υἱὸς Κλεοίτα. ἐστὶ δὲ καὶ
ἄλλος Ζεὺς οὐκ ἔχων πῶ γένεια, κεῖται δὲ ἐν τοῖς ἀνα-
θήμασι τοῖς Μικυθου. τὰ δὲ ἐς Μικυθου, γένος τε ὁποῖον
ἦν αὐτῷ καὶ ἀνθ' ὅτου τὰ ἀναθήματα ἐς Ὀλυμπίαν τὰ
πολλὰ ἀνέθηκεν, ὃ ἐφεξῆς μοι λόγος δηλώσει. Ἀπὸ
δὲ τοῦ ἀγάλματος τοῦ εἰρημένου προελθόντι ὄλιγον κατ'
εὐθείαν ἀγαλμά ἐστι Διὸς οὐκ ἔχων γένεια οὐδὲ αὐτό,
Ἑλαϊτῶν δὲ ἀνάθημα, οὐ καταβάντι ἐκ Καΐκου πεδίου ἐς
7 θάλασσαν πρώτοι τῆ Αἰολίδι οἰκοῦσι. Τοῦτου δὲ αὐ-
θις ἄλλο ἀγαλμα ἔχεται Διὸς· τὸ δὲ ἐπίγραμμα τὸ ἐπ'
αὐτῷ τοὺς ἐν Κνίδῳ Χερρονησίους ἀπὸ ἀνδρῶν ἀναθεῖ-
ναι πολεμίων φησίν. ἀνέθεσαν δὲ ἐκατέρωθεν παρὰ τὸν
Δία Πέλοπα τε καὶ τὸν Ἀλφειὸν ποταμόν. Κνιδίους δὲ
τῆς πόλεως τὸ μὲν πολὺ ἐν τῇ ἠπείρῳ πεπόλισται τῇ Κα-
ρικῇ, ἐνθα καὶ τὰ λόγου μάλιστα ἄξια αὐτοῖς ἐστίν, ἣ δὲ
καλουμένη Χερρόνησός ἐστιν ἐπὶ τῇ ἠπείρῳ κειμένη νῆ-
8 σος, γεφύρα διαβατὸς ἐξ αὐτῆς· καὶ τὰ ἀναθήματα ἀνέ- 441
θεσαν ἐν Ὀλυμπίᾳ τῷ Διὶ οἱ ἐνταῦθα οἰκοῦντες, ὡς εἰ
τῆς Ἐφεσίων πόλεως οἱ ἔχοντες τὸν ὀνομαζόμενον Κόρη-
σον ἀνάθημα φαίεν ἰδίᾳ τι ἀναθεῖναι τοῦ Ἐφεσίων κοι-
νου. Ἔστι δὲ καὶ πρὸς τῷ τείχει τῆς Ἄλτεις Ζεὺς ἐπὶ
ἤλτου τετραμμένος δυσμᾶς, ἐπίγραμμα οὐδὲν παρεχόμε-
νος· ἐλέγετο δὲ καὶ οὗτος Μομμίου τε καὶ ἀπὸ τοῦ
9 Ἀχαιῶν εἶναι πολέμου. 2. Ὁ δὲ ἐν τῷ βουλευτηρίῳ

πάντων ὁπόσα ἀγάλματα Διὸς μάλιστα ἐς ἐκπληξίαι ἀδί-
κων ἀνδρῶν πεποιήται, ἐπίκλησις μὲν Ὀρκιός ἐστιν αὐ-
τῷ, ἔχει δὲ ἐν ἐκατέρῳ κεραυνὸν χειρὶ. παρὰ τούτῳ κα-
θέστηκε τοῖς ἀθληταῖς καὶ πατράσιν αὐτῶν καὶ ἀδελφοῖς,
ἐτι δὲ γυμνασταῖς ἐπὶ κάπρου κατόμνυσθαι τομίῳν μη-
δεν ἐς τὸν Ὀλυμπίῳν ἀγῶνα ἐσεσθαι παρ' αὐτῶν κα-
κούργημα. οἱ δὲ ἄνδρες οἱ ἀθληταὶ καὶ τόδε ἐτι προσκατ-
όμνυνται, δέκα ἐφεξῆς μηνῶν ἀπηκριβῶσθαι σφισι τὰ
πάντα ἐς ἄσκησιν. ὀμνύουσι δὲ καὶ ὅσοι τοὺς παῖδας ἢ 10
τῶν ἵππων τῶν ἀγωνιζομένων τοὺς πῶλους κρίνουσιν,
ἐπὶ δικαίῳ καὶ ἄνευ δῶρων ποιεῖσθαι κρίσιν, καὶ τὰ ἐς
τὸν δοκιμαζόμενόν τε καὶ μὴ, φυλάξειν καὶ ταῦτα ἐν
ἀποροῇ τῷ κάπρῳ δὲ ὅ τι χρῆσθαι σφισι μετὰ τῶν
ἀθλητῶν τὸν ὄρκον καθέστηκεν, οὐκ ἐμνημόνευσα ἐπε-
ρέσθαι, ἐπεὶ τοῖς γε ἀρχαιοτέροις ἐπὶ λερεῖῳ ἦν καθέστη-
κός, ἐφ' ᾧ τις ὄρκον ἐποιήσατο, μηδὲ ἐδώδιμον εἶναι
τοῦτο ἐτι ἀνθρώπῳ. δηλοῖ δὲ οὐχ ἥμισυ καὶ Ὀμηρος·
τὸν γοῦν κάπρον καθ' ὅτου τῶν τομίῳν Ἀγαμέμνων 11
ἐπάμοσεν ἢ μὴν εἶναι τὴν Βρισηίδα ἑαυτοῦ τῆς εὐνῆς
ἀπείρατον, τοῦτον τὸν κάπρον ἀφιέμενον ὑπὸ τοῦ κήρυ-
κος ἐποίησεν ἐς θάλασσαν·

442 ἢ, καὶ ἀπὸ σφάραγον κάπρον τάμε νηλεῖ χαλκῷ.
τὸν μὲν Ταλθύβιος πολιτὴς ἄλως ἐς μέγα λαῖτμα
δῖψ' ἐπιδινήσας, βόσιν ἰχθύσιν.

οὕτω μὲν τὸ ἀρχαῖον τὰ τοιαῦτα ἐνόμιζον· ἐστὶ δὲ πρὸ
τῶν ποδῶν τοῦ Ὀρκίου πινάκιον χαλκοῦν, ἐπιγέγραπται
δὲ ἐλεγεία ἐπ' αὐτοῦ, δεῖμα ἐθέλοντα τοῖς ἐπιορκουῖσι
παριστάναι.

XXV. Τοσαῦτα ἐντὸς τῆς Ἄλτεις ἀγάλματα εἶναι
Διὸς ἀνηριθμισάμεθα ἐς τὸ ἀκριβέστατον. τὸ ἀνάθημα
γὰρ τὸ πρὸς τῷ μεγάλῳ ναῷ ὑπὸ ἀνδρὸς Κορινθίου τε-
θέν, Κορινθίων δὲ οὐ τῶν ἀρχαίων, ἀλλ' οὐ παρὰ βασι-

λέως ἔχουσιν εἰληφότες τὴν πόλιν, τοῦτο τὸ ἀνάθημα Ἀλέξανδρός ἐστιν ὁ Φιλίππου Διὶ εἰκασμένος δῆθεν. ὅποσα δὲ ἄλλοια καὶ οὐ μίμησις ἐστὶ Διός, ἐπιμνησόμεθα καὶ τούτων. εἰκόνας δὲ οὐ τιμῇ τῇ πρὸς τὸ θεῖον, τῇ δὲ ἐς αὐτοὺς χάριτι ἀνατεθείσας τοὺς ἀνθρώπους, λόγῳ σφᾶς τῷ ἐς τοὺς ἀθλητὰς ἀναμίξομεν.

- 2 Μεσσηνίους τοὺς ἐπὶ τῷ πορθμῷ κατὰ ἔθος δὴ τι ἀρχαῖον [κατ' ἔτος] πέμποντας ἐς Ῥήγιον χορὸν παίδων πέντε ἀριθμὸν καὶ τριάκοντα καὶ διδάσκαλόν τε ὁμοῦ τῷ χορῷ καὶ ἄνδρα ἀύλητὴν ἐς ἑορτὴν τινα ἐπιχώριον Ῥηγίωνων, κατέλαβεν αὐτοὺς ποτε συμφορὰ, μηδένα ὀπίσω τῶν ἀποσταλέντων σφίσι ἀποσωθῆναι, ἀλλὰ ἢ ναῦς ἢ ἄρουσα τοὺς παῖδας ἠφανίσθη σὺν αὐτοῖς κατὰ τοῦ βυθοῦ. Ἔστι γὰρ δὴ ἢ κατὰ τοῦτον θάλασσα τὸν πορθμὸν 3 θαλάσσης χεμεριωτάτη πάσης. οἳ τε γὰρ ἄνεμοι ταράσσουσιν αὐτήν, ἀμφοτέρωθεν τὸ κύμα ἐπάγοντες ἐκ τοῦ Ἀδρίου καὶ ἐξ ἑτέρου πελάγους ὃ καλεῖται Τυρσηνόν· ἦν τε καὶ ἀνέμων ἀπῆ πνεύματα, ὃ δὲ καὶ τηρικαῦτα ὁ πορθμὸς κίνησιν βιαιοτάτην αὐτὸς ἐξ αὐτοῦ καὶ ἰσχυρὰς παρέχεται παλιρροίας. θηρία τε τοσαῦτα ἐς αὐτὸν τὰ ἀθροιζόμενά ἐστιν, ὡς καὶ τὸν ἄερα τὸν ὑπὲρ τῆς θαλάσσης ταύτης ἀναπίμπλασθαι τῶν θηρίων τῆς ὀσμῆς, ὡς σωτηρίας γε ἐκ τοῦ πορθμοῦ μηδὲ ἐλπίδος τι ὑπολείπεσθαι ναυαγῶ. εἰ δὲ ἐνταῦθα συνέπεσεν Ὀδυσσεὶ διαφθα- 443 ρῆσαι τὴν ναῦν, ἄλλως μὲν οὐκ ἂν τις πείθοιτο ἐκνήξασθαι ζῶντα ἐς τὴν Ἰταλίαν αὐτόν, τὸ δὲ ἐκ τῶν θεῶν εὐ- 4 μενὲς ἐπὶ παντὶ ἐργάζεται φαστάνην. Τότε δὲ ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τῶν παίδων οἱ Μεσσηνιοὶ πένθος ἤγον, καὶ ἄλλα τέ σφίσι ἐς τιμὴν αὐτῶν ἐξευρέθη καὶ εἰκόνας ἐς Ὀλυμπίαν ἀνέθεσαν χαλκᾶς, σὺν δὲ αὐτοῖς τὸν διδάσκαλον τοῦ χοροῦ καὶ τὸν ἀύλητὴν. τὸ μὲν δὴ ἐπίγραμμα ἐδήλου τὸ ἀρχαῖον ἀνάθημα εἶναι τῶν ἐν πορθμῷ

Μεσσηνίων· χρόνῳ δὲ ὕστερον Ἰππίας ὁ λεγόμενος ὑπὸ Ἑλλήνων γενέσθαι σοφὸς τὰ ἐλεγεία ἐπ' αὐτοῖς ἐποίησεν. ἔργα δὲ εἰσὶν Ἡλείου Κάλλωνος αἱ εἰκόνας.

2. Ἔστι δὲ κατὰ τὴν ἄκραν ἐν Σικελίᾳ τὴν τετραμ- 5 μένην ἐπὶ Λιβύης καὶ Νότον, καλουμένην δὲ Πάχυννον, Μοτύη πόλις· οἰκοῦσι δὲ Λίβυες ἐν αὐτῇ καὶ Φοίνικες. τούτοις τοῖς ἐν Μοτύῃ βαρβάροις Ἀκραγαντίνοι καταστάντες ἐς πόλεμον καὶ λείαν τε καὶ λάφυρα ἀπ' αὐτῶν λαβόντες ἀνέθεσαν τοὺς παῖδας ἐς Ὀλυμπίαν τοὺς χαλκοὺς, προτείνοντάς τε τὰς δεξιὰς καὶ εἰκασμένους εὐχομένοις τῷ θεῷ· κείνται δὲ ἐπὶ τοῦ τείχους οὔτοι τῆς Ἀλτεως· Καλάμιδος δὲ εἶναι σφᾶς ἔργα ἐγὼ τε εἶκαλον, καὶ ἐς αὐτοὺς κατὰ τὰ αὐτὰ εἶχεν ὁ λόγος. 3. Σικελίαν δὲ 6 ἔθνη τοσαῦτα οἰκεῖ, Σικανοὶ τε καὶ Σικελοὶ καὶ Φρύγες, οἳ μὲν ἐξ Ἰταλίας διαβεβηκότες ἐς αὐτήν, Φρύγες δὲ ἀπὸ τοῦ Σκαμάνδρον ποταμοῦ καὶ χώρας τῆς Τρωάδος. οἳ δὲ Φοίνικες καὶ Λίβυες στόλῳ ἀφίκοντο ἐς τὴν νῆσον κοινῶ, καὶ ἄποικοι Καρχηδονίων εἰσὶ. τοσαῦτα μὲν ἐν Σικελίᾳ ἔθνη βάρβαρα· Ἑλλήνων δὲ Δωριεῖς τε ἔχουσιν αὐτήν καὶ Ἴωνες, καὶ τοῦ Φωκικοῦ καὶ τοῦ Ἀττικοῦ γένους ἑκατέρου μοῖρα οὐ πολλή.

4. Ἐπὶ δὲ τοῦ αὐτοῦ τείχους τὰ τε Ἀκραγαντίνων 7 ἀνάθημα καὶ Ἡρακλέους δύο εἰσὶν ἀνδριάντες γυμνοί, 444 παῖδες ἡλικίαν. τὸν δὲ ἐν Νεμέᾳ τοξεύοντα ἔοικε λέοντα, τοῦτον μὲν δὴ τὸν τε Ἡρακλέα καὶ ὁμοῦ τῷ Ἡρακλεῖ τὸν λέοντα Ταραντίνος ἀνέθηκεν Ἰπποτίων, Νικοδάμου δὲ ἐστὶ Μαιναλίου τέχνη· τὸ δὲ ἄγαλμα τὸ ἕτερον Ἀναξίππου μὲν ἐστὶν ἀνάθημα Μενδαίου, μετεκομίσθη δὲ ἐνταῦθα ὑπὸ Ἡλείων· τὰ πρὸ τούτου δὲ ἔκειτο ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῷ πέρατι, ἢ ἄγει μὲν ἐξ Ἡλιδος ἐς Ὀλυμπίαν, καλεῖται δὲ Ἰερά. 5. Ἔστι δὲ καὶ ἀνάθημα ἐν κοινῷ τοῦ 8 Ἀχαιῶν ἔθρους, ὅσοι προκαλεσάμενου τοῦ Ἐκτορος ἐς

μονομαχίαν ἄνδρα Ἑλληνα τὸν κληῖρον ἐπὶ τῷ ἀγῶνι ὑπέ-
μειναν. οὗτοι μὲν δὴ ἐστήκασιν τοῦ ναοῦ τοῦ μεγάλου
πλησίον, δόρασι καὶ ἀσπίσιν ὀπλισμένοι· ἀπαντικρῦ δὲ
ἐπὶ ἑτέρου βάθρου πεποιήται Νέστωρ τὸν ἐκάστου κλη-
ρον ἐσβεβληκῶς ἐς τὴν κυνήν. τῶν δὲ ἐπὶ τῷ Ἐκτορι
κληρουμένων ἀριθμὸν ὄντων ὀκτώ, τὸν γὰρ ἕνατον αὐ-
τῶν, τὴν τοῦ Ὀδυσσεύος εἰκόνα, Νέφωνα κομίσαι λέγου-
9 σιν ἐς Ῥώμην, τῶν δὲ ὀκτώ-τούτων ἐπὶ μόνῳ τῷ Ἀγα-
μέμνονι τὸ ὄνομα ἐστὶ γεγραμμένον· γέγραπται δὲ καὶ
τοῦτο ἐπὶ τὰ λαϊὰ ἐκ δεξιῶν. ὅτον δὲ ὁ ἄλεκτροῦν ἐστὶν
ἐπίθημα τῇ ἀσπίδι, Ἰδομενεύς ἐστὶν ὁ ἀπόγονος Μίνω·
τῷ δὲ Ἰδομενεὶ γένος ἀπὸ τοῦ Ἥλιου τοῦ πατρὸς Πασι-
φάης, Ἥλιου δὲ ἱερὸν φασὶν εἶναι τὸν ὄρνιθα καὶ ἀγγέλ-
10 λειν ἀνιέναι μέλλοντος τοῦ ἡλίου. γέγραπται δὲ καὶ ἐπι-
γραμματα ἐπὶ τῷ βάθρῳ·

τῷ Διὶ τ' Ἀχαιοὶ τὰ γάλατα ταῦτ' ἀνέθηκαν,
ἔργουσι ἀντιθέου Τανταλίδα Πέλοπος.

Τοῦτο μὲν δὴ ἐνταῦθά ἐστι γεγραμμένον, ὁ δὲ ἀγαλμα-445
τοποιοὺς ὅστις ἦν ἐπὶ τοῦ Ἰδομενεύος γέγραπται τῇ ἀσπίδι·

Πολλὰ μὲν ἄλλα σοφοῦ ποιήματα καὶ τόδ' Ὀνάτα
ἔργον, ὃν Αἰγίνῃ γείνατο παῖδα Μίκων.

- 11 6. Οὐ πόρρω δὲ τοῦ Ἀχαιῶν ἀναθήματος καὶ Ἡρα-
κλῆς ἐστὶν ὑπὲρ τοῦ ζωστήρος μαχόμενος πρὸς τὴν Ἀμα-
ζόνα ἔφιππον γυναῖκα. τοῦτου Εὐαγόρας μὲν γένος
Ζαγκλαῖος ἀνέθηκεν, ἐποίησε δὲ Κυδωνιάτης Ἀριστο-
κλῆς. ἐν δὲ τοῖς μάλιστα ἀρχαίοις καταριθμησασθαι καὶ
τὸν Ἀριστοκλέα ἐστὶ· καὶ σαφῶς μὲν ἡλικίαν οὐκ ἔχει τις
ἂν εἰπεῖν αὐτοῦ, δῆλα δὲ ὡς πρότερον ἔτι ἐγένετο πρὶν
ἢ τῇ Ζάγκλῃ τὸ ὄνομα γενέσθαι τὸ ἐφ' ἡμῶν Μεσσήνην.
12 7. Θάσιοι δὲ Φοίνικες τὸ ἀνέκαθεν ὄντες, καὶ ἐκ
Τύρου καὶ Φοινίκης τῆς ἄλλης ὁμοῦ Θάσῳ τῷ Ἀγήνορος
κατὰ ζήτησιν ἐκπεύσαντες τὴν Εὐρώπης, ἀνέθεσαν

Ἡρακλέα ἐς Ὀλυμπίαν, τὸ βάθρον χαλκοῦν ὁμοίως τῷ
ἀγάλματι. μέγεθος μὲν δὴ τοῦ ἀγάλματος εἰσι πήχεις
δέκα, ῥόπαλον δὲ ἐν τῇ δεξιᾷ, τῇ δὲ ἀριστερᾷ χειρὶ ἔχει
τόξον. ἤμουσα δὲ ἐν Θάσῳ τὸν αὐτὸν σφᾶς Ἡρακλέα ὄν
καὶ Τύριοι σέβεσθαι, ὕστερον δὲ ἤδη τελοῦντας ἐς Ἑλ-
ληνας νομίσαι καὶ Ἡρακλεῖ τῷ Ἀμφιτρούωνος νέμειν
τιμάς. τῷ δὲ ἀναθήματι τῷ ἐς Ὀλυμπίαν Θασίων ἔπεστιν 13
ἐλεγεῖον·

Τὸς μὲν με Μίκωνος Ὀνάτας ἐξετέλεσσε
αὐτὸς ἐν Αἰγίνῃ δώματα ναιετάων.

Τὸν δὲ Ὀνάταν τοῦτον ὅμως, καὶ τέχνης ἐς τὰ ἀγάλματα
ὄντα Αἰγινιάδας, οὐδενὸς ὕστερον θήσομεν τῶν ἀπὸ Δαι-
δάλου τε καὶ ἐργαστηρίου τοῦ Ἀττικοῦ.

- 446 XXVI. Μεσσηνίων δὲ τῶν Δωριέων οἱ Ναύπακτόν
ποτε παρὰ Ἀθηναίων λαβόντες ἀγαλμα ἐν Ὀλυμπίᾳ Νί-
κης ἐπὶ τῷ κίονι ἀνέθεσαν. τοῦτό ἐστιν ἔργον μὲν Μεν-
δαίου Παιωνίου, πεποιήται δὲ ἀπὸ ἀνδρῶν πολεμίων,
ὅτε Ἀκαρῶσι καὶ Οἰνιάδαις, ἐμοὶ δοκεῖν, ἐπολέμησαν.
Μεσσηνιοὶ δὲ αὐτοὶ λέγουσι τὸ ἀνάθημά σφισιν ἀπὸ τοῦ
ἔργου τοῦ ἐν τῇ Σφακτηρίᾳ νήσῳ μετὰ Ἀθηναίων, καὶ
οὐκ ἐπιγράψαι τὸ ὄνομα τῶν πολεμίων σφᾶς τῷ ἀπὸ
Λακεδαιμονίων δείματι, ἐπεὶ Οἰνιαδῶν γε καὶ Ἀκαρῶ-
νων οὐδένα ἔχειν φόβον.

2. Τὰ δὲ ἀναθήματα Μικύθου πολλὰ τε ἀριθμὸν καὶ 2
οὐκ ἐφεξῆς ὄντα εὐρίσκον, ἀλλὰ Ἰφίτου μὲν τοῦ Ἥλειου
καὶ Ἐκεχειρίας στεφανούσης τὸν Ἰφίτου, τούτων μὲν
τῶν εἰκόνων ἔχεται τοσάδε ἀναθήματα τῶν Μικύθου,
Ἀμφιφρίτη καὶ Ποσειδῶν τε καὶ Ἑστία· Γλαῦκος δὲ ὁ
ποιήσας ἐστὶν Ἀργεῖος. παρὰ δὲ τοῦ ναοῦ τοῦ μεγάλου
τὴν ἐν ἀριστερᾷ πλευρᾷ ἀνέθηκεν ἄλλα, Κόρην τὴν
Δήμητρος καὶ Ἀφροδίτην Γαννυμήδην τε καὶ Ἀρτεμιν,
ποιητῶν δὲ Ὀμηρον καὶ Ἡσίοδον, καὶ θεοὺς αὐθις

3 Ἀσκληπιῶν καὶ Ὑγίειαν. 3. Ἀγῶν τε ἐν τοῖς ἀναθήμασιν ἐστὶ τοῖς Μικύθου φέρων ἀλτήρας. οἱ δὲ ἀλτήρες οὗτοι παρέχονται σχῆμα τοιούδε· κύκλον παραμηγεστέρου καὶ οὐκ ἐς τὸ ἀκριβέστατον περιφεροῦς εἶδιν ἤμισυ, πεποίηται δὲ ὡς καὶ τοὺς δακτύλους τῶν χειρῶν διέναι καθάπερ δι' ὀχάνων ἀσπίδος. τούτων μὲν δὴ σχῆμά ἐστι τὸ εἰρημένον· παρὰ δὲ τοῦ Ἀγῶνος τὴν εἰκόνα Διόνυσος καὶ ὁ Θορᾶξ ἐστὶν Ὀρφεὺς καὶ ἄγαλμα Διός, οὗ δὴ καὶ ὀλίγω πρότερον ἐπεμνήσθη. ταῦτα ἔργα ἐστὶν Ἀργείου Διονυσίου. τεθῆναι δὲ ὑπὸ τοῦ Μικύθου καὶ ἄλλα ὁμοῦ τούτοις λέγουσι, Νέρωνα δὲ ἀφελέσθαι φασὶ καὶ ταῦτα.

4 τοῖς δὲ ἐργασαμένοις αὐτὰ, γένος οὓσιν Ἀργείοις, Διονυσίῳ τε καὶ Γλαύκῳ, διδάσκαλόν σφισιν οὐδένα ἐπιλέγουσιν· ἠλικίαν δὲ αὐτῶν ὁ τὰ ἔργα ἐς Ὀλυμπίαν ἀναθεῖς ἐπιδείκνυσιν ὁ Μίκυθος. 4. τὸν γὰρ δὴ Μίκυθον 447 τούτου Ἡρόδοτος ἔφη ἐν τοῖς λόγοις ὡς Ἀναξίλα τοῦ ἐν Ῥηγίῳ τυραννήσαντος γενόμενος δοῦλος καὶ ταμίας τῶν Ἀναξίλα χρημάτων ὕστερον τούτων ἀπὼν οἴχοιτο ἐς

5 Τεγέαν τελευτήσαντος Ἀναξίλα. τὰ δὲ ἐπὶ τοῖς ἀναθήμασιν ἐπιγράμματα καὶ πατέρα Μικύθῳ Χοῖρον καὶ Ἑλληνίδας αὐτῷ πόλεις Ῥηγίον τε πατρίδα καὶ τὴν ἐπὶ τῷ πορθμῷ Μεσσήνην δίδωσιν· οἰκεῖν δὲ τὰ μὲν ἐπιγράμματα ἐν Τεγέᾳ οὐ φησιν αὐτόν, τὰ δὲ ἀναθήματα ἀνέθηκεν ἐς Ὀλυμπίαν εὐχὴν τινα ἐκτελῶν ἐπὶ σωτηρίᾳ παιδὸς νοσήσαντος νόσον φθινάδα.

6 5. Πλησίον δὲ τῶν μειζόνων ἀναθημάτων Μικύθου, τέχνης δὲ τοῦ Ἀργείου Γλαύκου, Ἀθηναῖς ἄγαλμα ἔστηκε κρᾶνος ἐπικειμένη καὶ αἰγίδα ἐνδεδυκνῖα· Νικόδαμος μὲν εἰργάσατο ὁ Μαινάλιος, Ἡλείων δὲ ἐστὶν ἀνάθημα. παρὰ δὲ τὴν Ἀθηναῖν πεποίηται Νίκη· ταύτην Μαντινεῖς ἀνέθεσαν, τὸν πόλεμον δὲ οὐ δηλοῦσιν ἐν τῷ ἐπιγράμματι. Κάλαιμις δὲ οὐκ ἔχουσαν πτερὰ ποιῆσαι λέγε-

ται απομιμούμενος τὸ Ἀθήνησι τῆς Ἀπτέρου καλουμένης Ἰοανον. 6. Πρὸς δὲ τοῖς ἐλάσσοσιν ἀναθήμασι τοῦ Μικύθου, ποιηθεῖσι δὲ ὑπὸ Διονυσίου, πρὸς τούτοις Ἡρακλέους ἐστὶ τῶν ἔργων τὸ ἐς τὸν λέοντα τὸν ἐν Νεμεῇ καὶ ὕδραν τε καὶ ἐς τὸν κύνα τοῦ Ἰδίου καὶ τὸν ἐπὶ Ἐρμάνθῳ ποταμῷ κάπρον. ἐκόμισαν δὲ αὐτὰ ἐς Ὀλυμπίαν Ἡρακλεῶται Μαριανδυνῶν ὁμόρων βαρβάρων καταδραμόντες τὴν χώραν. ἡ δὲ Ἡράκλεια πεπόλισται μὲν ἐπὶ Εὐζείνῳ πόντῳ, ἀπωκίσθη δὲ ἐκ Μεγάρων· μετέσχον δὲ καὶ Βοιωτῶν Ταναγραῖοι τοῦ οἰκισμοῦ.

XXVII. Τούτων δὲ ἀντικρὺ τῶν κατειλεγμένων ἐστὶν ἄλλα ἀναθήματα ἐπὶ στοίχου, τετραμμένα μὲν πρὸς μεσημβρίαν, τοῦ τεμένους δὲ ἐγγύτατα ὁ τῷ Πέλοπι ἀνέεται. ἐν δὲ αὐτοῖς καὶ τὰ ἀνατεθέντα ἐστὶν ὑπὸ τοῦ Μαιναλίου Φόρμιδος, ὃς ἐκ Μαινάλου διαβὰς ἐς Σικελίαν παρὰ Γέλωνα τὸν Δεινομένους, καὶ ἐκείνῳ τε αὐτῷ καὶ Ἰέρωνι ὕστερον ἀδελφῷ τοῦ Γέλωνος ἐς τὰς στρατείας ἀποδεικνύμενος λαμπρὰ ἔργα, ἐς τοσοῦτο 448 προῆλθεν εὐδαιμονίας ὡς ἀναθεῖναι μὲν ταῦτα ἐς Ὀλυμπίαν, ἀναθεῖναι δὲ καὶ τῷ Ἀπόλλωνι ἄλλα ἐς Δελφούς. Τὰ δὲ ἐς Ὀλυμπίαν δύο τέ εἰσιν ἵπποι καὶ ἡνίοχοι δύο, 2 ἑκατέρῳ τῶν ἵππων παρεστὼς ἀνὴρ ἡνίοχος. ὁ μὲν δὴ πρότερος τῶν ἵππων καὶ ὁ ἀνὴρ Διονυσίου τοῦ Ἀργείου, τὰ δευτέρα δὲ ἔργα ἐστὶν Αἰγινήτου Σίμωνος. τῷ πρότερῳ δὲ τῶν ἵππων ἐπιγράμμα ἐπεστὶν ἐπὶ τῇ πλευρᾷ, τὰ πρῶτα οὐ σὺν μέτρῳ· λέγει γὰρ δὴ οὕτω

Φόρμις ἀνέθηκεν

Ἀρκᾶς Μαινάλιος, νῦν δὲ Συρακόσιος.

2. Οὗτός ἐστιν ὁ ἵππος ὄτῳ καὶ τὸ ἵππομανὲς λόγῳ τῷ 3 Ἡλείων ἐγκριεται. δῆλα δὲ καὶ ἄλλα ἐς τιμὴν ἀνδρὸς μάγου σοφία γενέσθαι συμβαίνοντα τῷ ἵππῳ. μέγεθος μὲν ἢ εἰ-

δος ἵππων ἀποδεῖ πολλῶ, ὅσοι τῆς Ἄλτεως ἐντὸς ἐστή-
 κασι· πρὸς δὲ ἀποκέκοπται τε τὴν οὐρανὸν καὶ ἔστιν ἐπὶ τῷ
 τοιῷδε ἔτι αἰσχίαν. οἱ δὲ ἵπποι οἱ ἄρσενες οὔτι που τοῦ
 ἦρος μόνον ἀλλὰ καὶ ἀνὰ πᾶσαν ἐπ' αὐτὸν ὀργῶσιν ἡμέ-
 4 ραν. καὶ γὰρ ἐσθίουσιν ἐς τὴν Ἄλτιν ἀπορρηγνύοντες τὰ
 δεσμὰ ἢ καὶ ἐκφεύγοντες τοὺς ἄγρους, καὶ ἐπιπηδῶσιν
 αὐτῷ πολλῶ δὴ τι ἐμμανέστερον ἢ ἐπὶ τὴν καλλίστην ἵπ-
 πον ζῶσάν τε καὶ ἡθάρδα ἀναβαίνεσθαι. ἀπολισθάνουσί τε
 δὴ αὐτοῖς αἰ ὀπλαί, καὶ ὄμως οὐκ ἀπαγορεύουσι χρομετί-
 ζοντές τε μᾶλλον καὶ ἐπιπηδῶντες μετὰ βιαιοτέρας τῆς ὀρ-
 μῆς, πρὶν ἂν ὑπὸ μαστίγων καὶ ἀνάγκης ἰσχυρᾶς ἀφελκυ-
 σθῶσι· πρότερον δὲ οὐκ ἔστιν ἀπαλλαγὴ σφισιν οὐδεμία
 5 ἀπὸ τοῦ χαλκοῦ. 3. Καὶ ἄλλο ἐν Ἀνδία θεασάμενος οἶδα
 διάφορον μὲν θαῦμα ἢ κατὰ τὸν ἵππου τὸν Φόρμιδος, μά-
 γων μέντοι σοφίας οὐδὲ αὐτὸ ἀπηλλαγμένον. ἔστι γὰρ
 Ἀνδοῖς ἐπίκλησιν Περσικοῖς ἱερά ἐν τε Ἱεροκαισαρείᾳ κα-
 λουμένη πόλει καὶ ἐν Ἰπταίοις, ἐν ἑκατέρῳ δὲ τῶν ἱερῶν
 6 οἰκημὰ τε καὶ ἐν τῷ οἰκῆματι ἔστιν ἐπὶ βωμοῦ τέφρα· χροῶ
 δὲ οὐ κατὰ τέφραν ἔστιν αὐτῇ τὴν ἄλλην. ἐσελθὼν δὲ ἐς τὸ
 οἰκημα ἀνὴρ μάγος καὶ ξύλα ἐπιφορήσας αὐὰ ἐπὶ τὸν βω-
 μὸν πρῶτα μὲν τιάραν ἐπέθετο ἐπὶ τῇ κεφαλῇ, δεύτερα
 δὲ ἐπίκλησιν ὅτου δὴ θεῶν ἐπάδει βάρβαρα καὶ οὐδαμῶς
 συννετὰ Ἑλλησιν· ἐπάδει δὲ ἐπιλεγόμενος ἐν βιβλίῳ.
 ἄνευ τε δὴ πυρὸς ἀνάγκη πᾶσα ἀφθῆναι τὰ ξύλα καὶ
 περιφανῆ φλόγα ἐξ αὐτῶν ἐκλάμψαι. τάδε μὲν ἐς τοσοῦτο
 ἡμῖν δεδηλώσθω.

7 4. Ἔστι δὲ ἐν τοῖς ἀναθήμασι τούτοις καὶ αὐτὸς ὁ
 Φόρμις ἀνδρὶ ἀνθεστηκῶς πολεμῶ, καὶ ἐφεξῆς ἐτέρῳ
 καὶ τρίτῳ γε αὐτίς μάχεται. γέγραπται δὲ ἐπὶ τούτοις
 τὸν στρατιώτην μὲν τὸν μαχόμενον Φόρμιν εἶναι τὸν
 Μαινάλιον, τὸν δὲ ἀναθέντα Συρακόσιον Ἀνκόρταν
 δῆλα δὲ ὡς οὗτος ὁ Ἀνκόρτας κατὰ φιλίαν ἀναθεῖναι τοῦ

Φόρμιδος. τὰ δὲ ἀναθήματα τοῦ Ἀνκόρτα καλεῖται Φόρ-
 μιδος καὶ ταῦτα ὑπὸ Ἑλλήνων. 5. Ὁ δὲ Ἐρμῆς ὁ τὸν 8
 κριὸν φέρων ὑπὸ τῇ μασχάλῃ καὶ ἐπικείμενος τῇ κεφαλῇ
 κνηνὴν καὶ χιτῶνά τε καὶ χλαμύδα ἐνδεδυκῶς οὐ τῶν
 Φόρμιδος ἔτι ἀναθημάτων ἔστιν, ὑπὸ δὲ Ἀρκάδων ἐκ
 Φενεοῦ δέδοται τῷ θεῷ. Ὀνάταν δὲ τὸν Αἰγινήτην,
 σὺν δὲ αὐτῷ Καλλιτέλην ἐργάσασθαι λέγει τὸ ἐπί-
 γραμμα· δοκεῖν δέ μοι τοῦ Ὀνάτα μαθητῆς ἢ παῖς
 ὁ Καλλιτέλης ἦν. Οὐ πόρρω δὲ τοῦ Φενεατῶν ἀνα-
 θήματος ἄλλο ἔστιν ἄγαλμα, κηρυκτεῖον Ἐρμῆς ἔχων·
 ἐπίγραμμα δὲ ἐπ' αὐτῷ Γλανκίαν ἀναθεῖναι γένος Ῥη-
 γίνου, ποιῆσαι δὲ Κάλλωνα Ἥλειον. 6. Βοῶν δὲ τῶν 9
 χαλκῶν ὁ μὲν Κορκυραίων, ὁ δὲ ἀνάθημα Ἐρετριέων,
 τέχνη δὲ Ἐρετριέως ἔστι Φιλησίου. καὶ ἀνθ' ὅτου μὲν
 οἱ Κορκυραῖοι τὸν τε ἐν Ὀλυμπίᾳ καὶ ἕτερον βοῦν ἐς
 Δελφοὺς ἀνέθεσαν, δηλώσει μοι τὰ ἐς Φωκέας τοῦ λό-
 γου· ἐπὶ δὲ τῷ Ὀλυμπίᾳ αὐτῶν ἀναθήματι συμβῆ-
 ναι τοιούδε ἤκουσα. παῖς μικρὸς ὑπὸ τούτῳ καθήμενος 10
 τῷ βοῖ ἐς τὸ κάτω νενευκῶς ἐπαιξεν· ἀνασχῶν δὲ ἐξαι-
 φνης τὴν κεφαλὴν κατεάγῃ τε αὐτὴν πρὸς τὸν χαλκόν,
 καὶ ἐκ τοῦ τραύματος ἡμέραις ὕστερον ἀπέθανεν οὐ
 πολλαῖς. Ἥλειοι μὲν δὴ τὸν βοῦν ἄτε αἵματι ἔνοχον
 450 ἐβουλεύοντο ἐκκομίσαι τῆς Ἄλτεως· ὁ δὲ σφᾶς θεὸς ὁ ἐν
 Δελφοῖς κατὰ * * τὸ ἀνάθημα [καθάρσια] ἔχρα ἐπ' αὐτῷ
 ποιησαμένους, ὅποσα Ἑλληνας ἐπὶ ἀκουσίῳ φόνῳ νομί-
 ζουσιν.

7. Ἔστι δὲ ὑπὸ ταῖς ἐν τῇ Ἄλτει πλατάνοις κατὰ 11
 μέσον μάλιστα που τὸν περιβόλον τροπαῖον χαλκοῦν,
 καὶ ἐπίγραμμα ἐπὶ τοῦ τροπαίου τῇ ἀσπίδι, Ἥλειους ἀπὸ
 Λακεδαιμονίων ἀναστήσαι. ἐν ταύτῃ τῇ μάχῃ καὶ τὸν
 ἄνδρα ἐπέλαβεν ἐκείνον ἀφείναι τὴν ψυχὴν, ὃς τοῦ
 Ἡραίου τῆς ὀροφῆς κατ' ἐμὲ ἀνασκευαζομένης ἐνταῦθα
 27*

12 ὁμοῦ τοῖς ὄπλοις εὐρέθη κείμενος. 8. Τῶν δὲ ἐν *Θράκη* *Μενδαίων* τὸ ἀνάθημα ἐγγύτατα ἀφίκετο ἀπατῆσαι μὲν ὡς ἀνδρὸς εἰκῶν εἰη πεντάθλου· καὶ κείται μὲν παρὰ τὸν Ἥλειον *Ἀναρχίδα*, ἔχει δὲ ἀλτήρας ἀρχαίους. ἐλεγείου δὲ ἐπ' αὐτὸ γεγραμμένου ἐστὶν ἐπὶ τοῦ μηροῦ·

Ζηνὶ θεῶν βασιλεῖ μ' ἀκροθίνιον ἐνθάδ' ἔθηκα
Μενδαῖοι, Σίπτην χερσὶ βιασάμενοι.

τὸ μὲν δὴ *Θράκιόν* τι εἶναι τεῖχος καὶ πόλις ἔοικεν, ἢ *Σίπτη*, *Μενδαίοις* δὲ αὐτοῖς γένος τε Ἑλληνικὸν καὶ ἀπὸ *Ἰωνίας* ἐστίν, οἰκοῦσι δὲ ἀπὸ θαλάσσης ἄνω τῆς πρὸς *Ἄνω* πόλει.

ΗΛΙΑΚΩΝ Β.

1. Ἐπειτα δέ μοι τῷ λόγῳ τῷ ἐς τὰ ἀνάθημα τὸ μετὰ 452 τοῦτο ἤδη ποιήσασθαι καὶ ἵππων ἀγωνιστῶν μνήμην καὶ ἀνδρῶν ἀθλητῶν τε καὶ ἰδιωτῶν ὁμοίως. τῶν δὲ νικησάντων Ὀλυμπίᾳσιν οὐχ ἀπάντων εἶσιν ἐστηκότες ἀνδριάντες, ἀλλὰ καὶ ἀποδειξάμενοι λαμπρὰ ἐς τὸν ἀγῶνα, οἱ δὲ 2 καὶ ἐπὶ ἄλλοις ἔργοις, ὁμῶς οὐ τετυχήκασιν εἰκόνων. τούτους ἐκέλευσεν ἀφείναι με ὁ λόγος, ὅτι οὐ κατάλογός ἐστιν ἀθλητῶν ὅποσους γέγονασιν Ὀλυμπικαὶ νίκαι, ἀναθημάτων δὲ ἄλλων τε καὶ εἰκόνων συγγραφή. οὐδὲ ὁπόσων ἐστήκασιν ἀνδριάντες, οὐδὲ τούτοις πᾶσιν ἐπέξειμι, ἐπιστάμενος ὅσοι τῷ παραλόγῳ τοῦ κλήρου καὶ οὐχ ὑπὸ ἰσχύος ἀνείλοντο ἤδη τὸν κότινον. ὁπόσοις δὲ ἢ αὐτοῖς εἶχεν ἐς δόξαν ἢ καὶ τοῖς ἀνδριᾶσιν ὑπῆρχεν ἄμεινον ἐτέρων πεποιήσθαι, τοσαῦτα καὶ αὐτὸς μνησθήσομαι.

3 2. Ἔστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ ναοῦ τῆς Ἥρας ἀνδρὸς εἰκῶν παλαιστοῦ, γένος δὲ ἦν Ἥλειος, *Σύμμαχος Αἰσχύλου*. παρὰ δὲ αὐτὸν ἐκ *Φενεοῦ* τῆς *Ἀρχαίων Νεολαίδας Προ-*

ξένου, πυγμαῖς ἐν παισὶν ἀνηρημένος νίκην· ἐφεξῆς δὲ *Ἀρχεδαμος Ξενίου*, καταβαλὼν καὶ οὗτος παλαιστὰς παῖδας, γένος καὶ αὐτὸς Ἥλειος. τούτων τῶν κατελεγμένων εἰργάσατο *Ἄλυπος* τὰς εἰκόνας *Σικυώνιος*, *Ναυκύδους* τοῦ *Ἀργείου* μαθητῆς. *Κλεογένην* δὲ *Σιληνοῦ* 4 τὸ ἐπίγραμμα τὸ ἐπ' αὐτῷ φησὶν εἶναι τῶν ἐπιχωρίων, 453 ἐκ δὲ ἀγέλης αὐτὸν οἰκείας ἵππῳ κρατῆσαι κέλητι. Πλησίον δὲ τοῦ *Κλεογένους* *Δεινόλοχος* τε κείται *Πύρρου* καὶ *Τρωῖλος Ἀλκίνο*. τούτοις γένος μὲν καὶ αὐτοῖς ἐστὶν ἐξ Ἥλιδος, γέγονασι δὲ σφισιν οὐ κατὰ ταῦτα αἰ νίκαι, ἀλλὰ τῷ μὲν ἑλλανοδικεῖν τε ὁμοῦ καὶ ἵππων ὑπῆρξεν ἀνελέσθαι νίκας, τῷ *Τρωῖλῳ*, τελεία τε συνωρίδι καὶ πάλων ἄρματι· Ὀλυμπιάδι δὲ ἐκράτει δευτέρῳ πρὸς ταῖς 5 ἑκατόν. ἀπὸ τούτου δὲ καὶ νόμος ἐγένετο Ἥλειοις μηδὲ ἵππους τοῦ λοιποῦ τῶν ἑλλανοδικούντων καθιέναι μηδένα. τούτου μὲν δὴ τὸν ἀνδριάντα ἐποίησε *Ἀύσιππος*· ἢ δὲ τοῦ *Δεινολόχου* μήτηρ εἶδεν ὄψιν οὐείρατος ὡς ἔχοιτο τοῦ παιδὸς ἐν τοῖς κόλποις ἐστεφανωμένου, καὶ τοῦδε 6 ἔνεκα ἐς τὸν ἀγῶνα ὁ *Δεινόλοχος* ἠσκήθη, καὶ τοὺς παῖδας παρέθει τρέχων. *Σικυωνίου* δὲ *Κλέωνός* ἐστὶν ἢ εἰκῶν. Ἐς δὲ τὴν *Ἀρχιδάμου* *Κυνίσκαν*, ἐς τὸ γένος τε 6 αὐτῆς καὶ ἐπὶ ταῖς Ὀλυμπικαῖς νίκαις, πρότερον ἔτι ἐδήλωσα ἐν τοῖς λόγοις οἱ ἐς τοὺς βασιλέας τοὺς *Λακεδαιμόνιων* ἔχουσι. πεποιήται δὲ ἐν Ὀλυμπίᾳ παρὰ τὸν ἀνδριάντα τοῦ *Τρωῖλου* λίθου κρητὶς καὶ ἄρμα τε ἵππων καὶ ἀνήρ ἠνίοχος καὶ αὐτῆς *Κυνίσκας* εἰκῶν, *Ἀπελλοῦ* τέχνη. γέγραπται δὲ καὶ ἐπιγράμματα ἐς τὴν *Κυνίσκαν* ἔχοντα. 7 Εἰσὶ δὲ *Λακεδαιμόνιοι* καὶ ἐφεξῆς ἀνακείμενοι τῇ *Κυνίσκᾳ*. ἵππων νίκαι γέγονασιν αὐτοῖς. *Ἀνάξανδρος* μὲν ἄρματι ἀνηγορεύθη πρῶτος· τὸ δὲ ἐπίγραμμα φησὶ τὸ ἐπ' αὐτῷ τοῦ πατρὸς τοῦ *Ἀναξάνδρου* πρότερον ἔτι στεφανωθῆναι τὸν πατέρα πεντάθλῳ. οὗτος μὲν δὴ ἔοικεν

εὐχόμενος τῷ θεῷ, Πολυκλῆς δὲ ἐπέκλησιν λαβὼν Πολύκαλκος τεθρίππῳ μὲν καὶ οὗτος ἐκράτησεν, ἢ δὲ εἰκῶν ἐπὶ τῇ χειρὶ ἔχει οἱ τῇ δεξιᾷ ταινίαν. παρὰ δὲ αὐτῷ παιδία δύο τὸ μὲν τροχὸν κατέχει, τὸ δὲ αἰτεῖ τὴν ταινίαν. ἐνίκησε δὲ ὁ Πολυκλῆς ἵπποις, ὡς τὸ ἐπίγραμμα τὸ ἐπ' αὐτῷ λέγει, καὶ Πυθοῖ καὶ Ἴσθμοι τε καὶ Νεμέα.

Π. Παγκρατιαστοῦ δὲ ἀνδρὸς τὸν μὲν ἀνδριάντα 454 εἰργάσατο Λύσιππος· ὁ δὲ ἀνὴρ οὗτος ἀνείλετο ἐπὶ παγκρατίῳ νίκην τῶν ἄλλων τε Ἀκαρνάνων καὶ τῶν ἐξ αὐτῆς Στράτου πρῶτος * * * [Ξενάρχη] τε ἐκαλεῖτο Φιλαυδρίδου. Λακεδαιμόνιοι δὲ ἄρα μετὰ τὴν ἐπιστρατείαν τοῦ Μήδου διετέθησαν πάντων φιλοτιμώτατα Ἑλλήνων πρὸς ἵππων τροφάς. χωρὶς γὰρ ἢ ὄσους αὐτῶν κατέλεξα ἤδη, τοσοῖδε ἄλλοι τῶν ἐκ Σπάρτης ἵπποτρόφων μετὰ τὴν εἰκόνα ἀνάκεινται τοῦ Ἀκαρνᾶνος ἀθλητοῦ, Ξενάρχης καὶ Λυκίνοσ Ἀρκεσίλαός τε καὶ ὁ παῖς τοῦ Ἀρκεσίλαου Λίχας. Ξενάρχη μὲν δὴ καὶ ἐν Δελφοῖς καὶ ἐν Ἄργει τε ὑπῆρξε καὶ ἐν Κορίνθῳ προσανελέσθαι νίκας· Λυκίνος δὲ ἀγαγὼν ἐς Ὀλυμπίαν πῶλους, καὶ οὐ δοκιμασθέντος ἐνὸς ἐξ αὐτῶν, καθῆκεν ἐς τῶν ἵππων τὸν δρόμον τῶν τελείων τοὺς πῶλους καὶ ἐνίκα δι' αὐτῶν. ἀνέθικε δὲ καὶ ἀνδριάντας δύο ἐς Ὀλυμπίαν, Μύρωνος τοῦ Ἀθηναίου ποιήματα. τῷ δὲ Ἀρκεσίλαῳ καὶ Λίχῃ τῷ παιδί, τῷ μὲν αὐτῶν γεγόνασι δύο Ὀλυμπικαὶ νίκαι, Λίχας δὲ εἰργομένων τηρικαῦτα τοῦ ἀγῶνος Λακεδαιμονίων καθῆκεν ἐπὶ ὀνόματι τοῦ Θηβαίων δήμου τὸ ἄρμα, τὸν δὲ ἡνίοχον νικήσαντα ἀνέδησεν αὐτὸς ταινίᾳ· καὶ 3 ἐπὶ τούτῳ μαστιγοῦσιν αὐτὸν οἱ Ἑλλανοδίκαι. καὶ διὰ τὸν Λίχαν τοῦτον ἢ κατὰ Ἄριν βασιλέα ἐπιστρατεία Λακεδαιμονίων ἐγένετο ἐπὶ Ἡλείους καὶ ἐντὸς τῆς Ἄλτεως μάχῃ. καταπαυσθέντος δὲ τοῦ πολέμου τὴν μὲν εἰκόνα ἐνταῦθα ἔστησε, τὰ δὲ Ἡλείων ἐς τοὺς Ὀλυμπιονίκας

γράμματα οὐ Λίχαν, Θηβαίων δὲ τὸν δήμον ἔχει νενικηκότα.

2. Τοῦ δὲ Λίχα πλησίον μάντις ἔστηκεν Ἡλείος 4
Θρασύβουλος Αἰνέου τῶν Ἰαμιδῶν, ὃς καὶ Μαντινεῦσιν 455 ἐμαντεύσατο ἐναντία Λακεδαιμονίων καὶ Ἄριδος τοῦ Εὐδαμίδου βασιλέως· ἃ δὴ καὶ ἐς πλεον ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐς Ἀρκάδας ἐπέξειμι. τοῦ Θρασυβούλου δὲ τῇ εἰκόνι γαλεώτης πρὸς τὸν ἄμῃον προσέρπων ἐστὶ τὸν δεξιόν, καὶ κύων ἱερεῖον δὴ παρ' αὐτῷ κεῖται διατετμημένος τε δίχα καὶ φαίνων τὸ ἦπαρ. Μαντικὴ δὲ ἢ μὲν ἐρίφων καὶ ἀρ- 5 νῶν τε καὶ μόσχων ἐκ παλαιοῦ δήλη καθεστῶσά ἐστὶν ἀνδρώποισι, Κύπριοι δὲ [ὡς] καὶ ὑσὶν ἐπεξευρόντες εἰσὶ μαντεύεσθαι· κνσὶ δὲ οὐδένας ἐπὶ γε μαντικῆς νομίζουσιν οὐδὲν χρᾶσθαι. ἔοικεν οὖν ἰδίαν τινὰ ὁ Θρασύβουλος ἐπὶ σπλάγγων μαντικὴν κυνεῖαν καταστήσασθαι.

3. οἱ δ' Ἰαμίδαι καλούμενοι μάντις γεγόνασιν ἀπὸ Ἰάμου· τὸν δὲ εἶναι παῖδα Ἀπόλλωνος καὶ λαβεῖν μαντικὴν φησιν ἐν ἄσματι Πίνδαρος.

4. Παρὰ δὲ τοῦ Θρασυβούλου τὴν εἰκόνα Τιμοσθέ- 6 νης τε Ἡλείος ἔστηκε σταδίου νίκην ἐν παισὶν εἰληφώς, καὶ Μιλήσιος Ἀντίπατρος Κλεινοπάτρου παῖδας κατεργασμένος πύκτας. Συρακοσίων δὲ ἄνδρες, ἄγοντες ἐς Ὀλυμπίαν παρὰ Διονυσίου θυσίαν, τὸν πατέρα τοῦ Ἀντιπάτρου χρήμασιν ἀναπέιδουσιν ἀναγορευθῆναι οἱ τὸν παῖδα ἐκ Συρακουσῶν· Ἀντίπατρος δὲ ἐν οὐδενὶ τοῦ τυράννου τὰ δῶρα ἠγούμενος ἀνείπεν αὐτὸν Μιλήσιον, καὶ ἀνέγραψε τῇ εἰκόνι ὡς γένος τε εἶη Μιλήσιος καὶ Ἰώνων ἀναθεῖη πρῶτος ἐς Ὀλυμπίαν εἰκόνα. τούτου μὲν δὴ Πολύκλειτος τὸν ἀνδριάντα εἰργάσατο, τὸν δὲ Τιμοσθένην Εὐτυχίδης Σικυνώνιος παρὰ Λυσίππῳ δεδιδραγμένος. ὁ δὲ Εὐτυχίδης οὗτος καὶ Σύροις τοῖς ἐπὶ Ὀρόντη Τύχης ἐποίησεν ἄγαλμα, μεγάλας παρὰ τῶν ἐπιχωρίων ἔχον τιμάς.

8 Ἐν δὲ τῇ Ἄλτει παρὰ τὸν τοῦ Τιμοσθένους ἀνδριάντα ἀνάκειται Τίμων καὶ ὁ παῖς τοῦ Τίμωνος Ἀλσυπος, παιδίον ἐπὶ ἵππῳ καθήμενον. ἔστι γὰρ δὴ καὶ ἡ νίκη τῷ παιδί ἵππου κέλητος· ὁ Τίμων δὲ ἐπὶ ἄρματι 456 ἀνηγορεύθη. Τῷ δὲ Τίμωνι εἰργάσατο καὶ τῷ παιδί τὰς εἰκόνας Δαίδαλος Σικυώνιος, ὃς καὶ ἐπὶ τῇ Λακωνικῇ 9 νίκη τὸ ἐν τῇ Ἄλτει τρόπαιον ἐποίησεν Ἡλείοις. Ἐπίγραμμα δὲ τὸ ἐπὶ τῷ Σαμίῳ πύκτῃ τὸν ἀναθέντα μὲν ὅτι ὁ παιδοτρίβης εἶη Μύκων, καὶ ὅτι Σάμιοι τὰ ἐς ἀθλητὰς καὶ ἐπὶ ναυμαχίαις εἰσὶν Ἰώνων ἀριστοί, τάδε μὲν λέγει τὸ ἐπίγραμμα, ἐς δὲ αὐτὸν τὸν πύκτην ἐσημαίνειν οὐδέν.

105. Παρὰ δὲ Μεσσήνιος Δαμίσκος, ὃς δύο γεγονῶς ἔτη καὶ δέκα ἐνίκησεν ἐν Ὀλυμπίᾳ. θαῦμα δὲ εἶπερ ἄλλο τι καὶ τόδε ἐποισάμην· Μεσσηνίους γὰρ ἐκ Πελοποννήσου φεύγοντας ἐπέλιπεν ἡ περὶ τὸν ἀγῶνα τύχη τὸν Ὀλυμπικόν. ὅτι γὰρ μὴ Λεοντίσκος καὶ Σύμμαχος τῶν ἐπὶ τῷ πορθμῷ Μεσσηνίων, ἄλλος γε οὐδεὶς Μεσσήνιος, οὔτε Σικελιώτης οὔτ' ἐκ Ναυπάκτου, δηλὸς ἔστιν Ὀλυμπίασιν ἀνηρημένος νικῆν· εἶναι δὲ οἱ Σικελιώται καὶ τούτους τῶν ἀρχαίων Ζαγκλαίων καὶ οὐ Μεσσηνίους φασί.

11 συγκατῆλθε μέντοι Μεσσηνίοις ἐς Πελοπόννησον καὶ ἡ περὶ τὸν ἀγῶνα τύχη τὸν Ὀλυμπικόν· ἐνιαυτῷ γὰρ ὕστερον τοῦ οἰκισμοῦ τοῦ Μεσσηνίας ἀγόντων Ὀλύμπια Ἡλείων ἐνίκα στάδιον παῖδας ὁ Δαμίσκος οὗτος, καὶ οἱ καὶ πενταθλήσαντι ὕστερον ἐγένοντο ἐν Νεμέᾳ τε νίκαι καὶ Ἰσθμοῖ.

III. Δαμίσκου δὲ ἐγγύτατα ἔστηκεν ἀνὴρ ὅστις δὴ, τὸ γὰρ ὄνομα οὐ λέγουσιν ἐπ' αὐτῷ, Πτολεμαίου δὲ ἀνάθημά ἐστι τοῦ Λάγου. Μακεδόνα δὲ αὐτὸν ὁ Πτολεμαῖος ἐν τῷ ἐπιγράμματι ἐκάλεσε, βασιλεύων ὅμως Αἰγύπτου. Χαιρέα δὲ Σικυωνίῳ πύκτῃ παιδί ἐπίγραμμα ἔστιν ὡς νικήσειεν ἡλικίαν νέος καὶ ὡς πατὴρ εἶη Χαι-

ρήμονος. γέγραπται δὲ καὶ ὁ τὸν ἀνδριάντα εἰργασμένος Ἀστερίαν Αἰσχύλου. Μετὰ δὲ τὸν Χαιρέαν Μεσσή- 2 νίος τε παῖς Σόφιος καὶ ἀνὴρ Ἡλείος ἀνάκειται Στόμιος, καὶ τῷ μὲν τοὺς συνθέοντας τῶν καίδων παρελθεῖν, Στομίᾳ δὲ πενταθλοῦντι ἐν Ὀλυμπίᾳ καὶ Νεμείῳ τρεῖς 457 ὑπῆρξεν ἀνελεσθαι νίκας. τὸ δὲ ἐπίγραμμα τὸ ἐπ' αὐτῷ καὶ τάδε ἐπιλέγει, τῆς ἵππου τε Ἡλείοις αὐτὸν ἠγοῦμενον ἀναστήσαι τρόπαια, καὶ ἄνδρα τοῖς πολεμίοις στρατηγοῦντα ἀποθανεῖν ὑπὸ τοῦ Στομίου, μονομαχήσαντά οἱ κατὰ πρόκλησιν. εἶναι δὲ αὐτὸν ἐκ Σικυῶνος οἱ Ἡλείοι 3 φασὶ καὶ ἄρχειν Σικυωνίων· στρατεῦσαι δὲ ἐπὶ Σικυῶνα αὐτοὶ φίλιᾳ Θηβαίων ὁμοῦ τῇ ἐκ Βοιωτίας δυνάμει. 2. φαίνονται ἂν οὐν ἡ ἐπὶ Σικυῶνα Ἡλείων καὶ Θηβαίων στρατεία γεγενῆσθαι μετὰ τὸ ἀτύχημα Λακεδαιμονίους τὸ ἐν Λεύκτροις.

Ἐφεξῆς δὲ ἀνάκειται μὲν πύκτης ἐκ Λεπρέου τοῦ 4 Ἡλείου, Λάβαξ Εὐφρονος, ἀνάκειται δὲ καὶ ἐξ αὐτῆς Ἡλιδος παλαιστῆς ἀνὴρ Ἀριστόδημος Θράσιδος· γεγόνασι δὲ αὐτῷ καὶ Πυθοῖ δύο νίκαι. ἡ δὲ εἰκὼν ἔστι τοῦ Ἀριστοδήμου τέχνη Δαιδάλου τοῦ Σικυωνίου, μαθητοῦ καὶ πατρὸς Πατροκλέους. Ἴππον δὲ Ἡλείου πυγμῇ 5 παῖδας κρατήσαντα ἐποίησε Δαμόκριτος Σικυώνιος, ὃς ἐς πέμπτον διδάσκαλον ἀνῆει τὸν Ἀττικὸν Κριτίαν· Πτόλιχος μὲν γὰρ ἔμαθεν ὁ Κορκυραῖος παρ' αὐτῷ Κριτία· Πτολίχου δὲ ἦν μαθητῆς Ἀμφίων· Πίσων δὲ ἀνὴρ ἐκ Καλαυρείας ἐδιδάχθη παρ' Ἀμφίονι, ὁ δὲ παρὰ τῷ Πίσωνι Δαμόκριτος. 3. Κρατῖνος δὲ ἐξ Αἰγείρας τῆς 6 Ἀχαιῶν τότε ἐγένετο κάλλιστος τῶν ἐφ' ἑαυτοῦ καὶ σὺν τέχνῃ μάλιστα ἐπάλαυσε. καταπαλαίσαντι δὲ αὐτῷ τοὺς παῖδας προσαναστῆσαι καὶ τὸν παιδοτρίβην ὑπὸ Ἡλείων ἐδόθη. τὸν δὲ ἀνδριάντα ἐποίησε Σικυώνιος Κάνθαρος, Ἀλέξιδος μὲν πατὴρ, διδασκάλου δὲ ὦν Εὐτυχίδου.

- 7 Εὐπολέμου δὲ Ἡλείου τὴν μὲν εἰκόνα Σικυώνιος εἰργασται Δαίδαλος· τὸ δὲ ἐπίγραμμα τὸ ἐπ' αὐτῷ μὲν σταδίου μὲν ἀνδρῶν Ὀλυμπίασι νίκην ἀνελέσθαι τὸν Εὐπόλεμον, εἶναι δὲ καὶ δύο Πυθικοὺς αὐτῷ πεντάθλου στεφάνους καὶ ἄλλον Νεμείων. λέγεται δὲ ἐπὶ τῷ Εὐπολέμῳ καὶ τάδε, ὡς ἐφεστήκειεν τρεῖς ἐπὶ τῷ δρόμῳ Ἑλλανοδίκαι, νικᾶν δὲ τῷ μὲν Εὐπολέμῳ δύο ἐξ αὐτῶν 458 δοῦεν, ὁ τρίτος δὲ Ἀμβρακιώτῃ Λέοντι, καὶ ὡς χρημάτων καταδικάσαιο ὁ Λέων ἐπὶ τῆς Ὀλυμπικῆς βουλής ἐκατέρου τῶν Ἑλλανοδικῶν οἱ νικᾶν τὸν Εὐπόλεμον ἐγνωσαν.
- 8 4. Οἰβώτα δὲ τὸν μὲν ἀνδριάντα Ἀχαιοὶ κατὰ πρόσταγμα ἀνέθεσαν τοῦ ἐν Δελφοῖς Ἀπόλλωνος ἐπὶ Ὀλυμπιάδος ὀδομηκοστῆς· ἡ δὲ τοῦ σταδίου νίκη τῷ Οἰβώτῃ γέγονεν Ὀλυμπιάδι ἕκτη. πῶς ἂν οὖν τὴν γε ἐν Πλαταιαῖς μάχην μεμαχημένος ὁ Οἰβώτας εἴη μετὰ Ἑλλήνων; πέμπτη γὰρ ἐπὶ τῇ ἑβδομηκοστῇ Ὀλυμπιάδι τὸ πταίσμα ἐγένετο τὸ ἐν Πλαταιαῖς Μαρδονίῳ καὶ Μήδοις. ἐμοὶ μὲν οὖν λέγειν μὲν τὰ ὑπὸ Ἑλλήνων λεγόμενα ἀνάγκη, πεθεσθαι δὲ πᾶσιν οὐκέτι ἀνάγκη. τὰ δὲ ἄλλα ὅποια τὰ συμβάντα ἦν ἐς τὸν Οἰβώταν, τῇ ἐς Ἀχαιοὺς προσέεται μοι συγγραφῇ.
- 9 Ἀντιόχου δὲ ἀνδριάντα ἐποίησε μὲν Νικόδαμος, γένος δὲ ὁ Ἀντιόχος ἦν ἐκ Λεπρέου. παγκρατῖν δὲ ἀνδρας ἐν Ὀλυμπία μὲν ἐκράτησεν ἅπαξ, ἐν Ἴσθμῳ δὲ καὶ Νεμέᾳ δις πεντάθλῳ ἐν ἑκατέρῳ τῷ ἀγῶνι. οὐ γάρ τι Ἴσθμίων Λεπρεάταις δεῖμα ὥσπερ γε αὐτοῖς ἐστὶν Ἡλείοις, ἐπεὶ Ἔσμωνί γε τῷ Ἡλείῳ, πλησίον δὲ τοῦ Ἀντιόχου ὁ Ἔσμων οὗτος ἔστηκε, τούτῳ τῷ ἀνδρὶ ἀθλήσαντι πεντάθλου ἢ τε Ὀλυμπικῇ νίκῃ καὶ Νεμείων γέγονεν ἢ ἐτέρᾳ, Ἴσθμίων δὲ δηλαδὲ ὡς καὶ οὗτος κατὰ ταῦτα Ἡλείοις τοῖς ἄλλοις εἰργετο. λέγεται δὲ παιδί ἐτι ὄντι τῷ Ἔσμωνι κατασκήψαι θεῦμα ἐς τὰ νεῦρα, καὶ αὐτὸν ἐπὶ

τούτῳ μελετῆσαι πένταθλον, ἵνα δὴ ἐκ τῶν πόρων ὑγιῆς τε καὶ ἄνοσος ἀνὴρ εἴη· τῷ δὲ ἄρα τὸ μάθημα καὶ νίκας 459 ἐμελλεν ἐπιφανεῖς οὕτω παρασκευάσειν. ὁ δὲ ἀνδρίας αὐτῷ Κλέωνος μὲν ἐστὶν ἔργον, ἔχει δὲ ἀλτήρας ἀρχαίους. Μετὰ δὲ Ἔσμωνα παλαιστῆς παῖς ἐξ Ἡραίας ἀνά-11 κειται τῆς Ἀρκάδων Νικόστρατος Ξενοκλείδου· Παντίας δὲ αὐτῷ τὴν εἰκόνα ἐποίησεν, ὃς ἀπὸ Ἀριστοκλέους τοῦ Σικυωνίου καταριθμουμένῳ τοὺς διδαχθέντας ἔβδομος ἀπὸ τούτου μαθητής.

5. Δίκων δὲ ὁ Καλλιβρότου πέντε μὲν Πυθοὶ δρόμου νίκας, τρεῖς δὲ ἀνείλετο Ἴσθμίων, τέσσαρας δὲ ἐν Νεμέᾳ, καὶ Ὀλυμπικὰς μίαν μὲν ἐν παισί, δύο δὲ ἄλλας ἀνδρῶν· καὶ οἱ καὶ ἀνδριάντες ἴσοι ταῖς νίκαις εἰσὶν ἐν Ὀλυμπία. παιδί μὲν δὴ ὄντι αὐτῷ Κανλωνιάτῃ, καθάπερ γε καὶ ἦν, ὑπῆρξεν ἀναγορευθῆναι· τὸ δὲ ἀπὸ τούτου Συρακούσιον αὐτὸν ἀνηγόρευσεν ἐπὶ χρήμασι. Κανλω-12 νία δὲ ἀφικίσθη μὲν ἐς Ἰταλίαν ὑπὸ Ἀχαιῶν, οἰκιστῆς δὲ ἐγένετο αὐτῆς Τύφων Αἰγυεύς. Πύρρου δὲ τοῦ Αἰακίδου καὶ Ταραντίνου ἐς τὸν πρὸς Ῥωμαίους πόλεμον καταστάντων ἄλλαι τε τῶν ἐν Ἰταλίᾳ πόλεων ἐγένοντο αἱ μὲν ὑπὸ Ῥωμαίων, αἱ δὲ ὑπὸ τῶν Ἑπειρωτῶν ἀνάστατοι, κατέλαβε δὲ ἐς ἅπαν ἐρημωθῆναι καὶ τὴν Κανλωνίαν, ἀλοῦσαν ὑπὸ Καμπανῶν, οἱ Ῥωμαῖοις μεγίστη τοῦ συμμαχικοῦ μοῖρα ἦσαν.

Ἐπὶ δὲ τῷ Δίκωνι ἀνάκειται μὲν Ξενοφῶν Μενεφύ-13 λον, παγκρατιαστῆς ἀνὴρ ἐξ Αἰγίου τῆς Ἀχαιῶν, ἀνάκειται δὲ Πυριλάμπης Ἐφέσιος λαβὼν δολίχου νίκην. τοῦ μὲν δὴ τὴν εἰκόνα ἐποίησεν Ὀλυμπος, Πυριλάμπει δὲ ὁμώνυμος καὶ ὁ πλάστης, γένος δὲ οὐ Σικυώνιος, ἀλλὰ ἐκ Μεσσηνίας τῆς ὑπὸ τῇ Ἰθάμῃ.

6. Λύσανδρον δὲ τὸν Ἀριστοκρίτου Σπαρτιάτην 14

ἀνέθεσαν ἐν Ὀλυμπίᾳ Σάμιοι· καὶ αὐτοῖς τὸ μὲν πρό-
τερον τῶν ἐπιγραμμάτων ἐστίν·

Ἐν πολυδαήτῳ τεμένει Διὸς ὑψιμέδοντος

ἔστην ἄνθεντων δημοσίᾳ Σαμίων.

τοῦτο μὲν δὴ τοὺς τὸ ἀνάθημα ἀναθέντας μνηύει, τὸ δ'
ἐφεξῆς ἐς αὐτὸν ἐπαινὸς ἐστὶ Λύσανδρον·

Ἀθάνατον πάτρα καὶ Ἀριστοκρίτῳ κλέος ἔργων,

Λύσανδρ' ἔκτελέσας δόξαν ἔχεις ἀρετᾶς.

15 Ἀἴγιοι [οὖν] εἰσὶν οἳ τε Σάμιοι καὶ [οἱ] ἄλλοι Ἴωνες, κατὰ 460

τὸ λεγόμενον ὑπ' αὐτῶν Ἴωνων, τοὺς τοίχους τοὺς δύο
ἐπαλείφοντες. Ἀλκιβιάδου μὲν γε τριήρεσιν Ἀθηναίων
περὶ Ἴωνίαν ἰσχύοντος ἐθεράπευον αὐτὸν Ἴωνων οἱ πολ-
λοί, καὶ εἰκῶν Ἀλκιβιάδου χαλκῆ παρὰ τῆ Ἥρᾳ Σαμίων
ἐστὶν ἀνάθημα. ὡς δὲ ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς ἐάλωσαν αἰ-
ναῦς αἱ Ἀττικαί, Σάμιοι μὲν ἐς Ὀλυμπίαν τὸν Λύσαν-
δρον, Ἐφεσίοι δὲ ἐς τὸ ἱερὸν ἀντίθεσαν τῆς Ἀρτέμιδος
Λύσανδρόν τε αὐτὸν καὶ Ἐτεόνικον καὶ Φάρακα καὶ ἄλ-
λους Σπαρτιατῶν ἤμιστα ἐς γε τὸ Ἑλληνικὸν γνωρίμους.

16 μεταπεσόντων δὲ αὐθις τῶν πραγμάτων καὶ Κόνωνος
κεκρατηκότος τῆ ναυμαχίᾳ περὶ Κνίδον καὶ ὄρος τὸ Δω-
ριον ὀνομαζόμενον, οὕτω μετεβάλλοντο οἱ Ἴωνες, καὶ
Κόνωνα ἀνακείμενον χαλκοῦν καὶ Τιμόθεον ἐν Σάμῳ τε
ἐστὶν ἰδεῖν παρὰ τῆ Ἥρᾳ καὶ ὠσαύτως ἐν Ἐφέσῳ παρὰ τῆ
Ἐφεσίᾳ θεῶ. ταῦτα μὲν ἐστὶν ἔχοντα οὕτω τὸν αἰεὶ χρό-
νον, καὶ Ἴωσιν ὠσαύτως οἱ πάντες ἄνθρωποι θεραπεύ-
ουσι τὰ ὑπερέχοντα τῆ ἰσχύϊ.

IV. Ἐγεται δὲ τοῦ Λυσάνδρου τῆς εἰκόνης Ἐφεσίος τε
πύκτης, τοὺς ἐλθόντας κρατήσας τῶν παιδων, ὄνομα δὲ
οἱ ἦν Ἀθηναῖος, καὶ Σικυνώνιος Σώστρατος παγκρατια-
στῆς ἀνὴρ, ἐπὶ κλησὶς δὲ ἦν ἀκροχερσῆς αὐτῶ· [παρα]-
λαμβανόμενος γὰρ ἄκρων τοῦ ἀνταγωνιζομένου τῶν
χειρῶν ἔκλα, καὶ οὐ πρότερον ἀνίει πρὶν ἢ αἰσθοῖτο ἀπα-

γορεύσαντος. γερόνασι δὲ αὐτῶ Νεμείων μὲν νῆκαι καὶ 2
Ἴσθμίων ἀναμίξ δυόδεκα, Ὀλυμπίᾳσι δὲ καὶ Πυθοῖ, τῆ
μὲν δύο, τρεῖς δὲ ἐν Ὀλυμπίᾳ. 2. τὴν τετάρτην δὲ Ὀλυμ-
πιάδα ἐπὶ ταῖς ἑκατόν, πρώτην γὰρ δὴ ἐνίκησεν ὁ Σώ-
στρατος ταύτην, οὐκ ἀναγράφουσιν οἱ Ἑλλεῖοι, διότι μὴ
αὐτοὶ τὸν ἀγῶνα, ἀλλὰ Πισαῖοι καὶ Ἀρκάδες ἔθεσαν ἀντὶ
461 αὐτῶν. Παρὰ δὲ τὸν Σώστρατον παλαιστῆς ἀνὴρ πεποί- 3
ηται Λεοντίσκος, ἐκ Σικελίας τε ὦν γένος καὶ ἀπὸ τῆς ἐν
τῷ πορθμῷ Μεσσήνης· στεφανωθῆναι δὲ ὑπὸ τε Ἀμφι-
κτυόνων καὶ δις ὑπὸ Ἑλλείων, εἶναι δὲ αὐτῶ λέγεται τὴν
πάλην καθὰ δὴ καὶ τὸ παγκράτιον τῷ Σικυνωνίῳ Σω-
στράτῳ· καὶ γὰρ τὸν Λεοντίσκον καταβαλεῖν μὲν οὐκ
ἐπίστασθαι τοὺς παλαιόντας, νικᾶν δὲ αὐτὸν κλῶντα
τοὺς δακτύλους. τὸν δὲ ἀνδριάντα Πυθαγόρας ἐποίησεν 4
ὁ Ῥηγίνος, εἶπερ τις καὶ ἄλλος ἀγαθὸς τὰ ἐς πλαστικὴν.
διδασχθῆναι δὲ παρὰ Κλεάρχῳ φασὶν αὐτόν, Ῥηγίνῳ μὲν
καὶ αὐτῶ, μαθητῆ δὲ Εὐχείρου· τὸν δὲ Εὐχείρου εἶναι
Κορίνθιον, φοιτῆσαι δὲ ὡς Σινάδραν τε καὶ Χάρταν
Σπαρτιατάς.

3. Ὁ δὲ παῖς ὁ ἀναδούμενος ταινίᾳ τὴν κεφαλὴν 5
ἐπεισήχθω μοι καὶ οὗτος ἐς τὸν λόγον Φειδίου τε ἔνεκα
καὶ τῆς ἐς τὰ ἀγάλματα τοῦ Φειδίου σοφίας, ἐπεὶ ἄλλως
γε οὐκ ἴσμεν ὅτου τὴν εἰκόνα ὁ Φειδίας ἐποίησε. Σάτυ-
ρος δὲ Ἑλλεῖος Λυσιάναντος πατρός, γένους δὲ τοῦ Ἰαμι-
δῶν, ἐν Νεμέᾳ πεντάκις ἐνίκησε πυγτεύων καὶ Πυθοῖ τε
δις καὶ δις ἐν Ὀλυμπίᾳ· τέχνη δὲ Ἀθηναίου Σιλανίωνος
ὁ ἀνδριάς ἐστι. Πλάστης δὲ ἄλλος τῶν Ἀττικῶν Πολυ-
κλῆς, Σταδιέως μαθητῆς Ἀθηναίου, πεποίηκε παῖδα
Ἐφεσίον παγκρατιαστῆν, Ἀμύνταν Ἑλλανίκου.

4. Χείλωνι δὲ Ἀχαιῶ Πατρει δύο μὲν Ὀλυμπικαὶ 6
νῆκαι πάλης ἀνδρῶν, μία δὲ ἐγένετο ἐν Δελφοῖς, τέσσα-
ρες δὲ ἐν Ἴσθμῷ καὶ Νεμείων τρεῖς. ἐτάφη δὲ ὑπὸ τοῦ

κοινοῦ τῶν Ἀχαιῶν, καὶ οἱ καὶ τοῦ βίου συνέπεσεν ἐν πολέμῳ τὴν τελευταίην γενέσθαι. μαρτυρεῖ δέ μοι καὶ τὸ ἐπίγραμμα τὸ ἐν Ὀλυμπίᾳ·

Μουνοπάλης νικῶ δις Ὀλύμπια Πύθιά τ' ἄνδρας,
τρὶς Νεμέα, τετράκις δ' Ἴσθμῳ ἐν ἀρχιᾶλφ,
Χείλων Χείλωνος Πατρεύς, ὃν λαὸς Ἀχαιῶν
ἐν πολέμῳ φθίμενον θάψ' ἀρετῆς ἔνεκεν.

462

7 Τὸ μὲν δὴ ἐπίγραμμα ἐπὶ τοσοῦτο ἐδήλωσεν· εἰ δὲ Λυσιππου τοῦ ποιήσαντος τὴν εἰκόνα τεκμαιρόμενον τῇ ἡλικίᾳ συμβαλέσθαι δεῖ με τὸν πόλεμον ἔνθα ὁ Χείλων ἔπεσεν, ἥτοι ἐς Χαιρώνειαν Ἀχαιοῖς τοῖς πᾶσιν ὁμοῦ στρατεύσασθαι ἢ ἰδίᾳ κατ' ἀρετὴν τε καὶ τόλμαν Ἀχαιῶν μόνος Ἀντιπάτρου μοι καὶ Μακεδόνων ἐναντία ἀγωνίσασθαι περὶ Λαμίας φαίνεται τὴν ἐν Θεσσαλίᾳ.

8 5. Ἐφεξῆς δὲ τοῦ Χείλωνος [δύο] ἀνάκεινται· τῷ μὲν Μολπίων ἐστὶν ὄνομα, στεφανωθῆναι δὲ τὸ ἐπίγραμμα φησὶν αὐτὸν ὑπὸ Ἡλείων· τὸν δὲ ἕτερον, ὅτῳ μὴδὲν ἐστὶν ἐπίγραμμα, μνημονεύουσιν ὡς Ἀριστοτέλης ἐστὶν ὁ ἐκ τῶν Θρακίων Σταγείρων, καὶ αὐτὸν ἥτοι μαθητῆς ἢ καὶ στρατιωτικὸς ἀνέθρην ἀνὴρ ἅτε παρὰ Ἀντιπάτρου καὶ πρότερον ἰσχύσαντα παρὰ Ἀλεξάνδρου. Σωδάμας δὲ ἐξ Ἀσσοῦ τῆς ἐν τῇ Τρωάδι, κειμένης δὲ ὑπὸ τῇ Ἴδη, πρῶτος Αἰολέων τῶν ταύτῃ στάδιον Ὀλυμπίᾳσιν ἐνίκησεν ἐν παισί. 6. Παρὰ δὲ Σωδάμαν Ἀρχίδαμος ἐστηκεν ὁ Ἀρχιδάμου, Λακεδαιμονίων βασιλεύς. πρὸ δὲ τοῦ Ἀρχιδάμου τούτου βασιλέως εἰκόνα οὐδενὸς ἐν γε τῇ ὑπερορίᾳ Λακεδαιμονίους ἀναθέντας εὕρισκον. Ἀρχιδάμου δὲ ἄλλων τε καὶ τῆς τελευταίας, ἐμοὶ δοκεῖν, ἔνεκα ἀνδριάντα ἐς Ὀλυμπίαν ἀπέστειλαν, ὅτι ἐν βαρβάρῳ τε ἐπέλαβεν αὐτὸν τὸ χρεῶν, καὶ βασιλέων μόνος τῶν ἐν

10 Σπάρτῃ δῆλός ἐστιν ἀμαρτῶν τάφου. ταῦτα μὲν δὴ καὶ ἐν τοῖς Σπαρτιατικοῖς λόγοις ἐς πλέον ἡμῖν δεδήλωται·

Εὐάνθει δὲ Κυζικηνῷ γερόνασι πυγμῆς νῆκαι, μία μὲν ἐν ἀνδράσιν Ὀλυμπική, Νεμείων δὲ ἐν παισὶ καὶ Ἴσθμίων. πεποιῆται δὲ παρὰ τὸν Εὐάνθην ἀνὴρ τε ἵπποτρόφος καὶ τὸ ἄρμα, ἀναβεβηκυῖα δὲ ἐπὶ τὸ ἄρμα παῖς παρθένος· ὄνομα μὲν Λάμπρος τῷ ἀνδρὶ, πατρὶς δὲ ἦν αὐτῷ νεωτάτη τῶν ἐν Μακεδονίᾳ πόλεων, καλουμένη δὲ ἀπὸ τοῦ οἰκιστοῦ Φιλίππου τοῦ Ἀμύντου. Κυρίσκιφ δὲ τῷ ἐκ Μαντι-
463 νείας πύκτη παιδί ἐποίησε Πολύκλειτος τὴν εἰκόνα. 7. Ἐργοτέλης δὲ ὁ Φιλάνορος δολίχου δύο ἐν Ὀλυμπίᾳ νίκας, τοσαύτας δὲ ἄλλας Πυθοῖ καὶ ἐν Ἴσθμῳ τε καὶ Νεμείων ἀνηρομέμος, οὐχ Ἴμεραῖος εἶναι τὸ ἐξ ἀρχῆς, καθάπερ γε τὸ ἐπίγραμμα τὸ ἐπ' αὐτῷ φησί, Κοῆς δὲ εἶναι λέγεται Κνωσῖος· ἐκπεσῶν δὲ ὑπὸ στασιωτῶν ἐκ Κνωσοῦ καὶ ἐς Ἴμεραν ἀφικόμενος πολιτείας τετύχηκεν, [ὅς] καὶ πολλὰ εὕρετο ἄλλα ἐς τιμὴν. ἐμελλεν οὖν, ὡς τὸ εἶκός, Ἴμεραῖος ἐν τοῖς ἀγῶσιν ἀναγορευθῆσεσθαι.

V. Ὁ δὲ ἐπὶ τῷ βάθρῳ τῷ ὑψηλῷ Λυσιππου μὲν ἐστὶν ἔργον, μέγιστος δὲ ἀπάντων ἐγένετο ἀνθρώπων πλήν τῶν ἡρώων καλουμένων καὶ εἰ δὴ τι ἄλλο ἦν πρὸ τῶν ἡρώων θνητὸν γένος· ἀνθρώπων δὲ τῶν καθ' ἡμᾶς οὐτός ἐστὶν ὁ μέγιστος Πουλυδάμας Νικίου. 2. Σκότουσα δὲ ἢ τοῦ Πουλυδάμαντος πατρὶς οὐκ ᾤκειτο ἔτι ἐφ' ἡμῶν· Ἀλέξανδρος γὰρ τὴν πόλιν ὁ Φεραιῶν τυραννήσας κατέλαβεν ἐν σπονδαῖς, καὶ Σκοτουσαίων τοὺς τε ἐς τὸ θέατρον συνειλεγμένους, ἔτυχε γὰρ σφισιν ἐκκλησίᾳ τῆν καῦτα οὔσα, τούτους τε ἅπαντας κατηκόντισε πελτασταῖς ἐν κύκλῳ περισχῶν καὶ τοξόταις, καὶ τὸ ἄλλο ὅσον ἐν ἡλικίᾳ κατεφόνευσε, γυναίκας δὲ ἀπέδοτο καὶ παῖδας, μισθὸν εἶναι τὰ χρήματα τοῖς ξένοις. αὕτη Σκοτουσαίοις ἢ συμφορὰ Φρασικλείδου μὲν Ἀθήνησιν ἐγένετο ἀρχοντος, δευτέρᾳ δὲ Ὀλυμπιάδι ἐπὶ ταῖς ἑκατόν, ἦν Λάμων Θούριος ἐνῆκα τὸ δεύτερον, ταύτης ἔτει δευτέρῳ τῆς

Ὀλυμπιάδος. καὶ ὀλίγον τε ἔμενε τὸ διαφυγὸν τῶν Σκοτουσαίων, καὶ αὐτὸς ὑπὸ ἀσθενείας ἐξέλιπον καὶ οὗτοι τὴν πόλιν, ὅτε καὶ τοῖς πᾶσιν Ἑλλήσι προσπαῖσαι δεύτερα ἐν τῷ πρὸς Μακεδόνας πολέμῳ παρεσκευάσεν ὁ 4 δαίμων. 3. Παγκρατίου μὲν δὴ καὶ ἄλλοις ἤδη γεγονόσιν ἐπιφανεῖς νῆκαι. Πουλυδάμαντι δὲ τάδε ἄλλοια παρὰ 464 τοὺς ἐπὶ τῷ παγκρατίῳ στεφάνους ὑπάρχοντά ἐστιν. ἡ ὄρεινὴ τῆς Θράκης, ἡ ἔνδον Νέστου ποταμοῦ τοῦ ῥέοντος διὰ τῆς Ἀβδηριτῶν, καὶ ἄλλα θηρία, ἐν δὲ αὐτοῖς παρέχεται καὶ λέοντας, οἳ καὶ τῷ στρατῷ ποτὲ ἐπιθέμενοι τῷ Ξέρξῳ τὰς ἀρούσας καμήλους τὰ σιτία ἐλυμήναντο. 5 οὗτοι πολλάκις οἱ λέοντες καὶ ἐς τὴν περὶ τὸν Ὀλυμπον πλαυῶνται χώραν. τούτου δὲ τοῦ ὄρους ἡ μὲν ἐς Μακεδουίαν πλευρά, ἡ δὲ ἐπὶ Θεσσαλοῦς καὶ τὸν ποταμὸν τέτραπται τὸν Πηγεῖον. ἐνταῦθα ὁ Πουλυδάμας λέοντα ἐν τῷ Ὀλύμπῳ, μέγα καὶ ἄλκιμον θηρίον, κατειργάσατο οὐδενὶ ἐσκευασμένος ὄπλῳ. προήχθη δὲ ἐς τὸ τόλμημα φιλοτιμία πρὸς τὰ Ἡρακλέους ἔργα, ὅτι καὶ Ἡρακλῆα 6 ἔχει λόγος κρατῆσαι τοῦ ἐν Νεμέᾳ λέοντος. ἕτερον δὲ ἐπὶ τούτῳ θαῦμα ὑπελίπετο ὁ Πουλυδάμας ἐς μνήμην. ἐς ἀρέλῃν ἐσελθὼν βοῶν, τὸν μέγιστον καὶ ἀγριώτατον ταῦρον λαβὼν τοῦ ἑτέρου τῶν ὀπισθεν ποδῶν τὰς χηλὰς κατεῖχεν ἄκρας, καὶ πηδῶντα καὶ ἐπειρόμενον οὐκ ἀνίει, πρὶν γε δὴ ὁ ταῦρος ὀψέ ποτε καὶ ἐς ἅπαν ἀφικόμενος βίας ἀπέφυγεν ἀφείς ταύτη τῷ Πουλυδάμαντι τὰς χηλὰς. λέγεται δὲ καὶ ὡς ἄνδρα ἠνίοχον ἐλαύνοντα σπουδῇ τὸ ἄρμα ἐπέσχε τοῦ πρόσω. λαβόμενος γὰρ τῇ ἑτέρῃ τῶν χειρῶν ὀπισθε τοῦ ἄρματος, ὁμοῦ καὶ τοὺς ἵππους πε- 7 δήσας καὶ τὸν ἠνίοχον εἶχε. Δαρεῖος δὲ Ἀρταξέρξου παῖς νόθος, ὃς ὁμοῦ τῷ Περσῶν δήμῳ Σόργδιον καταπαύσας παῖδα Ἀρταξέρξου γνήσιον ἔσχεν αὐτ' ἐκείνου τὴν ἀρχήν, οὗτος ὡς ἐβασίλευσεν ὁ Δαρεῖος, ἐπυθάνετο γὰρ

τοῦ Πουλυδάμαντος τὰ ἔργα, πέμπων ἀγγέλους ὑπισχυόμενος δῶρα ἀνέπεισεν αὐτὸν ἐς Σούσα τε καὶ ἐς ὄψιν ἀφικέσθαι τὴν αὐτοῦ. ἐνθα δὴ κατὰ πρόκλησιν Περσῶν ἄνδρας τῶν καλουμένων ἀθανάτων ἀριθμὸν τρεῖς, ἀθρόους οἱ μονομαχῆσαντας, ἀπέκτεινεν. ἔργων δὲ τῶν κατειλεγμένων οἱ τὰ μὲν ἐπὶ τῷ βάρῳ τοῦ ἀνδριάντος ἐν Ὀλυμπίᾳ, τὰ δὲ καὶ δηλούμενά ἐστιν ὑπὸ τοῦ ἐπιγράμ- 465 ματος. 4. Ἐμελλε δὲ ἄρα τὸ ὑπὸ Ὀμήρου προθεσπισθὲν 8 ἄλλους τε τῶν φρουρησάντων ἐπὶ ἰσχύϊ καὶ Πουλυδάμαντα ἐπιλήψεσθαι, καὶ ὑπὸ τῆς αὐτοῦ ῥάμης ἐμελλεν ἀπολεῖσθαι καὶ οὗτος. ἐς σπήλαιον γὰρ οἱ τε ἄλλοι τῶν συμποτῶν καὶ ὁ Πουλυδάμας ἐσηλθεν ὦρα θέρους, καὶ πως οὐ κατὰ τινα ἀγαθὸν δαίμονα ἢ κορυφῇ τηρικαῦτα τοῦ σπηλαίου κατερρήγνυτο, καὶ δήλα ἦν ὡς ἀντίκα ἐμπεσεῖσθαι καὶ χρόνον οὐκ ἐπὶ πολὺν ἐμελλεν ἀνδέξειν. γε- 9 νομένης δὲ αἰσθήσεως τοῦ ἐπιόντος κακοῦ καὶ τρεπομένων ἐς φυγὴν τῶν λοιπῶν, παρέστη καταμεῖναι τῷ Πουλυδάμαντι, καὶ ἀνέσχε τὰς χεῖρας ὡς ἐπιπίπτοντι ἀνθέξων τῷ σπηλαίῳ καὶ οὐ βιασθησόμενος ὑπὸ τοῦ ὄρους. τούτῳ μὲν ἐνταῦθα ἐγένετο ἡ τελευτή.

VI. Ἐν δὲ Ὀλυμπίᾳ παρὰ τοῦ Πουλυδάμαντος τὸν ἀνδριάντα δύο τε ἐκ τῆς Ἀρκάδων καὶ Ἀττικῶς ὁ τρίτος ἔστηκεν ἀθλητῆς. τὸν μὲν δὴ Μαντινέα Πρωτόλαον Διαικούς, πυγμαῖ παῖδας κρατήσαντα, ὁ Ῥηγίνος Πυθαγόρας, Ναυκίδαν δὲ τὸν Δαμαρέτου παλαιστὴν ἄνδρα ἐκ Φιγαλίας Σικυνώνιος Δαίδαλος, Καλλιὰ δὲ Ἀθηναίῳ παγκρατιαστῇ τὸν ἀνδριάντα ἀνὴρ Ἀθηναῖος Μίκων ἐποίησεν ὁ ζωγράφος. Νικοδάμου δὲ ἔργου τοῦ Μαιναλίου παγκρατιαστῆς ἐστὶν ἐκ Μαινάλου, δύο νίκας ἐν ἀνδράσιν ἀνελόμενος, Ἀνδροσθένης Λοχαίου. Ἐπὶ δὲ 2 τούτοις Εὐκλῆς ἀνάκειται Καλλιάνακτος, γένος μὲν Ῥόδιος, οἴκου δὲ τοῦ Διαγοριδῶν. θυγατρὸς γὰρ Διαγόρου 28

παῖς ἦν, ἐν δὲ ἀνδράσι πυγμῆς ἔσχευ Ὀλυμπικὴν νίκην. τούτου μὲν δὴ ἡ εἰκὼν Ναυκύδους ἐστὶν ἔργον· Πολύκλειτος δὲ Ἀργεῖος, οὐχ ὁ τῆς Ἥρας τὸ ἄγαλμα ποιήσας, μαθητῆς δὲ Ναυκύδους, παλαιστῆν παῖδα εἰργάσατο, Θεβαῖον Ἀγήνορα. ἀνετέθη δὲ ἡ εἰκὼν ὑπὸ τοῦ Φωκῆων κοινοῦ· Θεόπομπος γὰρ ὁ πατὴρ τοῦ Ἀγήνορος πρόξενος 3 τοῦ ἔθνους ἦν αὐτῶν. Νικόδαμος δὲ ὁ πλάστης ὁ ἐκ Μαϊνάλου Δαμοξενίδαν ἄνδρα πύκτην ἐποίησεν ἐκ Μαϊνάλου. ἔστηκε δὲ καὶ Αστρατίδα παιδὸς εἰκὼν Ἡλείου, πάλης ἀνελομένου στέφανον· ἐγένετο δὲ αὐτῷ καὶ Νεμείων ἐν τε παισὶ καὶ ἀγνεύων ἐτέρα νίκη. Παραβάλλουτι δὲ τῷ Αστρατίδα πατρὶ ὑπῆρξε μὲν διαύλου παρ- 466 ελθεῖν δρόμῳ, ὑπελίπετο δὲ καὶ ἐς τοὺς ἔπειτα φιλοτιμίαν, τῶν νικησάντων Ὀλυμπίᾳσι τὰ ὀνόματα ἀναγράφας ἐν τῷ γυμνασίῳ τῷ ἐν Ὀλυμπίᾳ.

4 2. Τὰ μὲν δὴ ἐς τούτους εἶχεν οὕτω· τὰ δὲ ἐς Εὐθύμου τὸν πύκτην, οὗ με εἰκὸς ὑπερβαίνειν ἦν τὰ ἐς τὰς νίκας αὐτῷ καὶ τὰ ἐς δόξαν ὑπάρχοντα τῆν ἄλλην. γένος μὲν δὴ ἦν ὁ Εὐθύμος ἐκ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ Λοκρῶν, οἱ χώραν τὴν πρὸς τῷ Ζεφυρίῳ τῇ ἄκρᾳ νέμονται, πατρὸς δὲ ἐκαλεῖτο Ἀστυκλέους· εἶναι δὲ αὐτὸν οὐ τούτου, ποταμοῦ δὲ οἱ ἐπιχώριοι τοῦ Καικίνου φασίν, ὃς τὴν Λοκρίδα καὶ Πηγήνην ὀρίζων τὸ ἐς τοὺς τέττιγας παρέχεται θαῦμα. οἱ μὲν γὰρ τέττιγες οἱ ἐντὸς τῆς Λοκρίδος ἄχρι τοῦ Καικίνου κατὰ τὰ αὐτὰ τοῖς ἄλλοις τέττιξιν ἄδουσι· διαβάντων δὲ τὸν Καικίνου οὐδεμίαν ἔτι οἱ ἐν τῇ Πηγήνῃ τέττιγες ἀφίᾳσι 5 τὴν φωνήν. Τούτου μὲν δὴ παῖδα εἶναι λέγεται τὸν Εὐθύμου· ἀνελομένῳ δὲ οἱ πυγμῆς ἐν Ὀλυμπίᾳ νίκην τετάρτην πρὸς ταῖς ἑβδομηκόντα ὀλυμπιάδι οὐ κατὰ τὰ αὐτὰ ἐς τὴν ἐπιούσαν ὀλυμπιάδα ἔμελλε χωρήσειν· Θεαργένης γὰρ ὁ Θάσιος ὀλυμπιάδι θέλων τῇ αὐτῇ πυγμῆς τε ἀνελεῖσθαι καὶ παγκρατίου νίκας ὑπερεβάλετο πνικτεύων τὸν

Εὐθύμου. οὐ μὴν οὐδὲ ὁ Θεαργένης ἐπὶ τῷ παγκρατίῳ λαβεῖν ἐδυνήθη τὸν κότινον, ἄτε προκατεργασθεὶς τῇ μάχῃ πρὸς τὸν Εὐθύμου. ἐπὶ τούτῳ δὲ ἐπιβάλλουσιν οἱ Ἑλλα- 6 νοδίκαί τῷ Θεαργένηι τάλαντον μὲν ἱερὰν ἐς τὸν θεὸν ξημίαν, τάλαντον δὲ βλάβης τῆς ἐς Εὐθύμου, ὅτι ἐπηρεία τῇ ἐς ἐκεῖνον ἐδόκει σφίσι ἐπαυελέσθαι τὸ ἀγώνισμα τῆς πυγμῆς· τούτων ἕνεκα καταδικάζουσιν αὐτὸν ἐκτίσαι καὶ ἰδίᾳ τῷ Εὐθύμῳ χρήματα. ἔκτη δὲ ὀλυμπιάδι ἐπὶ ταῖς ἐβ- 467 δομήκοντα τὸ μὲν τῷ θεῷ τοῦ ἀργυρίου γινόμενον ἐξέτισεν ὁ Θεαργένης, καὶ ἀμειβόμενος αὐτὸν οὐκ ἐσήλθεν ἐπὶ τὴν πυγμὴν· καὶ ἐπ' ἐκείνης τε αὐτῆς καὶ ἐπὶ τῆς μετ' ἐκείνην ὀλυμπιάδος τὸν ἐπὶ πυγμῇ στέφανον ἀνείλετο ὁ Εὐθύμος. ὁ δὲ οἱ ἀνδριάς τέχνη τέ ἐστι Πυθαγόρου καὶ θέας ἐς τὰ μάλιστα ἄξιος. 3. Ἐπανήκων δὲ ἐς Ἰταλίαν, 7 τότε δὴ ἐμαχέσατο πρὸς τὸν Ἥρω. τὰ δὲ ἐς αὐτὸν εἶχεν οὕτως. Ὀδυσσεῖα πλανώμενον μετὰ ἄλλοισιν τὴν Ἰλίου κατενεχθῆναι φασίν ὑπὸ ἀνέμων ἐς τε ἄλλας τῶν ἐν Ἰταλίας καὶ Σικελίας πόλεων, ἀφικέσθαι δὲ καὶ ἐς Τεμέσαν ὁμοῦ ταῖς ναυσί· μεθυσθέντα οὖν ἐνταῦθα ἕνα τῶν ναυτῶν παρθένου βιάσασθαι, καὶ ὑπὸ τῶν ἐπιχωρίων ἀντι τούτου καταλευσθῆναι τοῦ ἀδικήματος· Ὀδυσσεῖα μὲν 8 δὴ ἐν οὐδενὶ λόγῳ θέμενον αὐτοῦ τὴν ἀπώλειαν ἀποπλέοντα οἴχασθαι, τοῦ καταλευσθέντος δὲ ἀνθρώπου τὸν δαίμονα οὐδένα ἀνιέναι καιρὸν ἀποκτείνοντά τε ὁμοίως τοὺς ἐν τῇ Τεμέσῃ καὶ ἐπεξερχόμενον ἐπὶ πᾶσαν ἡλικίαν, ἐς ὃ ἡ Πυθία τὸ παράπαν ἐξ Ἰταλίας ὠρμημένους φεύγειν Τεμέσαν μὲν ἐκλιπεῖν οὐκ εἶα, τὸν δὲ Ἥρω σφᾶς ἐκέλευσεν ἰλάσασθαι, τέμενός τε ἀποτεμομένους οἰκοδομήσασθαι ναόν, δίδοναι δὲ κατὰ ἔτος αὐτῷ γυναῖκα τῶν ἐν Τεμέσῃ παρθένων τὴν καλλίστην. τοῖς μὲν 9 δὴ τὰ ὑπὸ τοῦ θεοῦ προστεταγμένα ὑπουργοῦσι δαίμα ἀπὸ τοῦ δαίμονος ἐς τᾶλλα ἦν οὐδέν· Εὐθύμος δὲ, ἀφί- 28*

κετο γαρ ἐς τὴν Τεμέσαν, καὶ πῶς τηνικαῦτα τὸ ἔθος ἐποιεῖτο τῶ δαίμονι, πυνθάνεται τὰ παρόντα σφίσι, καὶ ἐσελθεῖν τε ἐπεθύμησεν ἐς τὸν ναὸν καὶ τὴν παρθένου ἐσελθῶν θεάσασθαι. ὡς δὲ εἶδε, τὰ μὲν πρῶτα ἐς οἶκτον, δεύτερα δὲ ἀφίκετο καὶ ἐς ἔρωτα αὐτῆς. καὶ ἡ παῖς τε συνοικήσειν κατώμνυτο αὐτῶ σώσαντι αὐτήν, καὶ ὁ Εὐθύμος ἐνεσκευασμένος ἔμενε τὴν ἔφοδον τοῦ δαίμονος.

10 ἐνῖκα τε δὴ τῇ μάχῃ, καὶ, ἐξηλαύνετο γὰρ ἐκ τῆς γῆς, ὁ Ἥρωσ ἀφανίζεται τε καταδύς ἐς θάλασσαν, καὶ γάμος τε 468 ἐπιφανῆς Εὐθύμῳ καὶ ἀνθρώποις τοῖς ἐνταῦθα ἐλευθερία τοῦ λοιποῦ σφίσιν ἦν ἀπὸ τοῦ δαίμονος. ἤκουσα δὲ καὶ τοιούδε ἐτι ἐς τὸν Εὐθύμον, ὡς γῆρωσ τε ἐπὶ μακρότατον ἀφίκοιτο, καὶ ὡς ἀποθανεῖν ἐκφυγῶν αὐθις ἕτερόν τινα ἐξ ἀνθρώπων [ἄλλον] ἀπέλθοι τρόπον. οἰκείσθαι δὲ τὴν Τεμέσαν καὶ ἐς ἐμὲ ἀνδρὸς ἤκουσα πλεύσαντος κατὰ

11 ἐμπορίαν. 4. τόδε μὲν ἤκουσα, γραφῇ δὲ τοιαύδε ἐπιτυχῶν οἶδα· ἦν δὲ αὕτη γραφῆς μίμημα ἀρχαίας. νεανίσκος Σύβαρις καὶ Κάλαβρός τε ποταμὸς καὶ Λύκα πηγὴ, πρὸς δὲ ἠρωθὸν τε καὶ Τεμέσα ἦν ἡ πόλις, ἐν δὲ σφίσι καὶ δαίμων ὄντινα ἐξέβαλεν ὁ Εὐθύμος, χρόαν τε δεινωσ μέλας καὶ τὸ εἶδος ἅπαν ἐς τὰ μάλιστα φοβερός, λύκου δὲ ἀμπίσχετο δέρμα ἐσθῆτα· ἐτίθετο δὲ καὶ ὄνομα Λύκαν τὰ ἐπὶ τῇ γραφῇ γράμματα. ταῦτα μὲν δὴ ἐς τοσοῦτον εἰρήσθω.

VII. Μετὰ δὲ τὸν ἀνδριάντα τοῦ Εὐθύμου Πύθαρχος τε ἔστηκε Μαντινεὺς σταδιοδρόμος καὶ πύκτης Ἥλειος Χαριμίδης, λαβόντες νίκας ἐπὶ παισὶ. θεασάμενος δὲ καὶ τούτους ἐπὶ τῶν Ῥοδίων ἀθλητῶν ἀφίξῃ τὰς εἰκόνας, Διαγόραν καὶ τὸ ἐκείνου γένος. οἱ δὲ συνεχεῖς τε ἀλλήλοις καὶ ἐν κόσμῳ τοιῶδε ἀνέκιντο, Ἀκουσίλαος μὲν λαβὼν πυγμῆς ἐν ἀνδράσι στέφανον, Δωριεὺς δὲ ὁ νεώτατος παγκρατίῳ νικήσας ὀλυμπιάσιν ἐφεξῆς τρισί.

πρότερον δὲ ἐτι τοῦ Δωριεὺς ἐκράτησε καὶ Διαμάγῃτος τοὺς ἐσελθόντας ἐς τὸ παγκρατίον. οὔτοι μὲν ἀδελφοὶ τέ 2 εἶσι καὶ Διαγόρου παῖδες, ἐπὶ δὲ αὐτοῖς κεῖται καὶ ὁ Διαγόρας, πυγμῆς ἐν ἀνδράσιν ἀνελόμενος νίκην· τοῦ Διαγόρου δὲ τὴν εἰκόνα Μεγαρεὺς εἰργάσατο Καλλικλῆς

469 Θεοκόσμου τοῦ ποιήσαντος τὸ ἄγαλμα ἐν Μεγάροις τοῦ Διός. Διαγόρου δὲ καὶ οἱ τῶν θυγατέρων παῖδες πύξ τε ἤσκησαν καὶ ἔσχον Ὀλυμπικὰς νίκας, ἐν μὲν ἀνδράσιν Εὐκλῆς Καλλιάναντός τε ὦν καὶ Καλλιπατείας τῆς Διαγόρου, Πεισίροδος δὲ ἐν παισίν, ὃν ἡ μήτηρ ἀνδρὸς ἐπιθεμένη γυμναστοῦ σχῆμα ἐπὶ τῶν Ὀλυμπίων αὐτῇ τὸν ἀγῶνα ἤγαγεν. οὗτος δὲ ὁ Πεισίροδος καὶ ἐν τῇ Ἄλτει 3 παρὰ τῆς μητρὸς τὸν πατέρα ἔστηκε. Διαγόραν δὲ καὶ ὁμοῦ τοῖς παισίν Ἀκουσίλαῳ καὶ Διαμαγήτῳ λέγουσιν ἐς Ὀλυμπίαν ἐλθεῖν· νικήσαντες δὲ οἱ νεανίσκοι διὰ τῆς πανηγύρεως τὸν πατέρα ἔφερον βαλλόμενόν τε ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἀνθεσι καὶ εὐδαίμονα ἐπὶ τοῖς παισὶ καλούμενον. γένος δὲ ὁ Διαγόρας τὸ ἐξ ἀρχῆς Μεσσήνιος πρὸς γυναικῶν ἦν, καὶ ἀπὸ τῆς Ἀριστομένους γεγόνει θυγατρός. 2. Δωριεὺς δὲ τῶ Διαγόρου παρῆξ ἡ Ὀλυμπίασιν 4 Ἰσθμίων μὲν γεγόνασιν ὀκτώ νῖκαι, Νεμείων δὲ ἀποδέουσαι μιᾶς ἐς τὰς ὀκτώ· λέγεται δὲ καὶ ὡς Πύθια ἀνέλοιο ἀκονιτί. ἀνηγορεύοντο δὲ οὗτός τε καὶ ὁ Πεισίροδος Θούριοι, διωχθέντες ὑπὸ τῶν ἀντιστασιωτῶν ἐκ τῆς Ῥόδου καὶ ἐς Ἰταλίαν παρὰ Θουρίους ἀπελθόντες. χρόνῳ δὲ ὕστερον κατῆλθεν ὁ Δωριεὺς ἐς Ῥόδον. καὶ φανερώτατα δὴ ἀπάντων ἀνῆρ εἰς φρονήσας οὗτος τὰ Λακεδαιμονίαν φαίνεται, ὥστε καὶ ἐναυμάχησεν ἐναντία Ἀθηναίων ναυσὶν οἰκείαις, ἐς ὃ ὑπὸ τριήρων ἀλούς Ἀττικῶν ἀνήχθη ζῶν παρὰ Ἀθηναίους. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι πρὶν μὲν 5 ἢ Δωριεὺς παρὰ σφῶς ἀναχθῆναι θυμῶ τε ἐς αὐτὸν καὶ ἀπειλαῖς ἐχρῶντο· ὡς δὲ ἐς ἐκκλησίαν συνελθόντες ἀν-

δρα οὕτω μέγαν καὶ δόξης ἐς τοσοῦτο ἤκοντα ἐθεάσαντο ἐν σχήματι αἰχμαλώτου, μεταπίπτει σφίσι ἐς αὐτὸν ἢ γνώμη καὶ ἀπελθεῖν ἀφιᾶσιν, οὐδὲ ἔργον οὐδὲν ἄχαρι ἐργάζονται, παρὸν σφίσι πολλά τε καὶ σὺν τῷ δικαίῳ 6 δρᾶσαι. τὰ δὲ ἐς τοῦ Λωριέως τὴν τελευταίην ἐστὶν ἐν τῇ 470 συγγραφῇ τῇ Ἀσθίδι Ἀνδροτίῳ εἰρημένα, εἶναι μὲν τριηκῶτα ἐν Καῦνῳ τὸ βασιλέως ναυτικὸν καὶ Κόνωνα ἐπ' αὐτῷ στρατηγόν, Ῥοδίων δὲ τὸν δῆμον πεισθέντα ὑπὸ τοῦ Κόνωνος ἀπὸ Λακεδαιμονίων μεταβαλέσθαι σφᾶς ἐς τὴν βασιλέως καὶ Ἀθηναίων συμμαχίαν, Λωριέα δὲ ἀποδημεῖν μὲν τότε ἐκ Ῥόδου περὶ τὰ ἐντὸς Πελοποννήσου χωρία, συλληφθέντα δὲ ὑπὸ ἀνδρῶν Λακεδαιμονίων αὐτὸν καὶ ἀναχθέντα ἐς Σπάρτην ἀδικεῖν τε ὑπὸ Λακεδαιμονίων καταγνωσθῆναι καὶ ἐπιβληθῆναι οἱ θά- 7 νατον ζημίαν. εἰ δὲ τὸν ὄντα εἶπεν Ἀνδροτίῳ λόγον, ἐθέλειν μοι φαίνεται Λακεδαιμονίους ἐς τὸ ἴσον ἔτι Ἀθηναίοις καταστῆσαι, ὅτι καὶ Ἀθηναίοις ἐς Θράσυλλον καὶ τοὺς ἐν Ἀργινούσαις ὁμοῦ τῷ Θρασύλλῳ στρατηγήσαντας προπετείας ἐστὶν ἐγκλημα. Διαιγόρας μὲν δὴ καὶ τὸ ἀπ' αὐτοῦ γένος δόξης ἐς τοσοῦτο ἀφίκοντο.

8 3. Ἐγένοντο δὲ καὶ Ἀλκαινέτῳ τῷ Θεάντου Λεπρεάτῃ καὶ αὐτῷ καὶ τοῖς παισὶν Ὀλυμπικὰ νίκαι. αὐτὸς μὲν γε πυκτεύων ὁ Ἀλκαινέτος ἐν τε ἀνδράσι καὶ πρότερον ἔτι [ἐπ'] ἐκράτησεν ἐν παισίν. Ἐλλάμικον δὲ τὸν Ἀλκαινέτου καὶ Θεάντου ἐπὶ πυγμῇ παίδων ἀναγορευθῆναι τὸν μὲν ἐνάτῃ πρὸς ταῖς ὀρθοήκοντα ὀλυμπιάδι, τὸν δὲ τῇ ἐφεξῆς ταύτῃ συνέβη τὸν Θεάντου· καὶ σφίσι ἀνδριάντες ἅπα- 9 σιν ἐν Ὀλυμπίᾳ κεῖνται. ἐπὶ δὲ τοῦ Ἀλκαινέτου τοῖς υἱοῖς Γνάθων τε Διπαιεὺς τῆς Μαιναλέων χάρας καὶ Λυκίνος ἔστηκεν Ἡλείος· κρατῆσαι δὲ Ὀλυμπίᾳ πυγμῇ παῖδας ὑπῆρξε καὶ τούτοις. Γνάθωνα δὲ καὶ ἐς τὰ μάλιστα, ὅτε ἐνίκησεν, εἶναι νέον τὸ ἐπίγραμμα τὸ ἐπ' αὐτῷ φησί.

Καλλιλλέους δὲ τοῦ Μεγαρέως ποίημα ὁ ἀνδριάν ἐστίν. Ἀνῆρ δὲ ἐκ Στυμφήλου Δρομεὺς ὄνομα, καὶ δὴ καὶ ἔργον τοῦτο ἐπὶ δολίχῳ παρεσχημένος, δύο μὲν ἔσχευ ἐν Ὀλυμπίᾳ νίκας, τοσαύτας δὲ ἄλλας Πυθοῖ καὶ Ἰσθμίων τε τρεῖς καὶ ἐν Νεμέᾳ πέντε. λέγεται δὲ ὡς καὶ κρέας ἐσθίειν ἐπινοήσσει· τῶς δὲ τοῖς ἀθληταῖς σιτία τυρὸν ἐκ τῶν ταλάρων εἶναι. τούτου μὲν δὴ Πυθαγόρας τὴν εἰκόνα, τὴν δὲ ἐφεξῆς ταύτῃ, πένταθλον Ἡλείου Πυθοκλέα, Πολύκλειτός ἐστιν εἰργασμένος.

471 VIII. Σωκράτους δὲ Πελληνέως δρόμου νίκην ἐν παισὶν εἰληφότος, καὶ Ἡλείου Ἀμέρτου καταπαλαίσαντος ἐν Ὀλυμπίᾳ παῖδας, καταπαλαίσαντος δὲ καὶ Πυθοῖ τοὺς ἐλθόντας τῶν ἀνδρῶν, τοῦ μὲν τὸν ποιήσαντα τὴν εἰκόνα οὐ λέγουσι, τὴν δὲ τοῦ Ἀμέρτου Φράδμων ἐποίησεν Ἀργεῖος. Εὐανορίδα δὲ Ἡλείῳ πάλης ἐν παισὶν ὑπῆρξεν ἐν τε Ὀλυμπίᾳ καὶ Νεμείῳ νίκη· γενόμενος δὲ Ἐλλανοδίκης ἔγραψε καὶ οὗτος τὰ ὀνόματα ἐν Ὀλυμπίᾳ τῶν νενικηκότων.

2. Ἔς δὲ πύκτην ἄνδρα, γένος μὲν Ἀρκαδα ἐκ Παρ- 2 ρασίαν, Δάμαρχον δὲ ὄνομα, οὐ μοι πιστὰ ἦν, πέρα γε τῆς ἐν Ὀλυμπίᾳ νίκης, ὅποσα ἄλλα ἀνδρῶν ἀλαζόνων ἐστὶν εἰρημένα, ὡς ἐξ ἀνθρώπου μεταβάλαι τὸ εἶδος ἐς λύκον ἐπὶ τῇ θυσίᾳ τοῦ Λυκαίου Διός, καὶ ὡς ὕστερον τούτων ἔτι δεκάτῳ γένοιτο αὐτὸς ἄνθρωπος. οὐ μὴν οὐδὲ ὑπὸ τῶν Ἀρκαδῶν λέγεσθαί μοι τοῦτο ἐφαίνετο ἐς αὐτόν· ἐλέγετο γὰρ ἂν καὶ ὑπὸ τοῦ ἐπιγράμματος τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ. ἔχει γὰρ δὴ οὕτως·

υἱὸς Διννύτα Δάμαρχος τάνδ' ἀνέθηκεν

εἰκόν' ἀπ' Ἀρκαδίας Παρράσιος γενεάν.

τοῦτο μὲν δὴ ἐς τοσοῦτο πεποίηται· Εὐβώτας δὲ ὁ Κυρη- 3 ναῖος, ἅτε τὴν ἐσομένην οἱ δρόμον νίκην ἐν Ὀλυμπίᾳ παρὰ τοῦ μαντείου τοῦ ἐν Λιβύῃ προπεπυσμένος, τῆν

τε εικόνα ἐπεποιήτο πρότερον, καὶ ἐπὶ ἡμέρας τῆς αὐτῆς ἀνηγορεύθη τε νικῆσας καὶ ἀνέθηκε τὴν εἰκόνα. λέγεται δὲ [καὶ] ὡς κρατήσῃε καὶ ἄρματι ἐπὶ Ὀλυμπιάδος ταύτης ἢ λόγῳ τῷ Ἡλείῳ ἐστὶ κίβδηλος τῶν ἀγωνοθετηθέντων Ἀρκάδων ἕνεκα.

4 3. Κλεωναῖφ δὲ Τιμάνθει παγκρατίου λαβόντι ἐν ἀνδράσι στέφανον καὶ Τροϊζηνίφ Βανύκιδι παλαιστὰς καταβαλόντι ἄνδρας τῷ μὲν τοῦ Ἀθηναίου Μύρωνος, Βανύκιδι δὲ Ναυκύδους ἐστὶν ὁ ἀνδριάς ἔργον. τῷ δὲ Τιμάνθει τὸ τέλος τοῦ βίου συμβῆναι φασιν ἐπὶ αἰτία τοιαύδε, πεπαῦσθαι μὲν ἀθλοῦντα, ἀποπειραῖσθαι δὲ ὅμως αὐτὸν ἔτι τῆς ἰσχύος, τόξον μέγα ἐπὶ ἐκάστης τείνοντα τῆς ἡμέρας· ἀποδημῆσαι τε δὴ αὐτόν, καὶ ἐπὶ τῷ τόξῳ τῆνι- 472 καῦτα ἐκλειφθῆναι οἱ τὴν μελέτην· ὡς δὲ ἐπανήκων οὐχ οἶός τε ἔτι τείναι τὸ τόξον ἐγένετο, πῦρ ἀνακαύσας ἀφῆκσι ζῶντα ἐς τὴν πυρὰν αὐτόν. ὁπόσα δὲ ἤδη τοιαῦτα ἐγένετο ἐν ἀνθρώποις ἢ καὶ ὕστερόν ποτε ἔσται, μανία μᾶλλον ἢ ἀνδρία νομίζοιτο ἂν κατὰ γε ἐμὴν γνώμην.

5 Μετὰ δὲ τὸν Βανύκιδά εἰσιν ἀθλητῶν Ἀρκάδων εἰκόνας, Εὐθύμενης τε ἐξ αὐτῆς Μαινάλου, νίκας τὴν μὲν ἀνδρῶν πάλης, τὴν δ' ἔτι πρότερον ἐν παισὶν εἰληφώς, καὶ Ἀζᾶν ἐκ Πελλάνας Φίλιππος κρατήσας πυγμαῖ παίδας, καὶ Κοιτόδαμος ἐκ Κλείτορος, ἐπὶ πυγμαῖ καὶ οὗτος ἀναγορευθεὶς παίδων. τὰς δὲ σφίσι εἰκόνας, τὴν μὲν ἐν παισὶ τοῦ Εὐθύμενου Ἄλυπος, τὴν δὲ τοῦ Δαμοκρίτου Κλέων, Φίλιππου δὲ τοῦ Ἀζάνος Μύρων τὴν εἰκόνα ἐποίησε. Τὰ δὲ ἐς Πρόμαχον τὸν Δρύωνος παγκρατιαστὴν Πελληνέα προσέσται μοι καὶ ταῦτα τῷ ἐς Ἀχαιοὺς 6 λόγῳ. 4. Προμάχου δὲ οὐ πόρρω Τιμασίθεος ἀνάκειται γένος Δελφός, Ἀγελάδα μὲν ἔργον τοῦ Ἀργείου, παγκρατίου δὲ δύο μὲν ἐν Ὀλυμπίᾳ νίκας, τρεῖς δὲ ἀνηρημένος Πυθῶ. καὶ αὐτῷ καὶ ἐν πολέμοις ἐστὶν ἔργα τῆ τε

τόλμη λαμπρὰ καὶ οὐκ ἀποδέοντα τῆ εὐτυχίᾳ, πλήν γε δὴ τοῦ τελευταίου· τοῦτο δὲ αὐτῷ θάνατον τὸ ἐγγείρημα ἤνεργεν. Ἰσαγόρα γὰρ τῷ Ἀθηναίῳ, τὴν ἀκρόπολιν τὴν Ἀθηναίων καταλαβόντι ἐπὶ τυραννίδι, μετασχὼν τοῦ ἔργου καὶ ὁ Τιμασίθεος, ἐγένετο γὰρ τῶν ἐγκαταληθέντων ἐν τῇ ἀκροπόλει, θάνατον ζημίαν εὗρετο τοῦ ἀδικήματος παρὰ Ἀθηναίων.

IX. Θεογνήτῳ δὲ Αἰγινήτῃ πάλης μὲν στέφανον λαβεῖν ὑπήρξεν ἐν παισὶ, τὸν δὲ ἀνδριάντα οἱ Πτόλιχος ἐποίησεν Αἰγινήτης. διδάσκαλοι δὲ ἐργόνεσαν Πτολίχῳ μὲν Σνυνοῶν ὁ πατήρ, ἐκείνῳ δὲ Ἀριστοκλῆς Σικωνίος, ἀδελφός τε Κανάχου καὶ οὐ πολὺ τὰ ἐς δόξαν ἐλασσόμενος. ἐφ' ὅτῳ δὲ ὁ Θεόγνητος πίτυος τῆς γ' ἡμέρου καὶ 473 φοιᾶς φέρει καρπὸν, ἐμοὶ μὲν οὐχ οἶά τε ἦν συμβαλέσθαι, τάχα δ' ἂν Αἰγινήταις τισὶν ἐπιχώριος ἐς αὐτὸν εἴη λόγος. Μετὰ δὲ τὴν εἰκόνα τοῦ ἀνδρός ὃν Ἡλείοι φασιν οὐ 2 γραφῆναι μετὰ τῶν ἄλλων, ὅτι ἐπὶ κάλπῃς ἀνηγορεύθη δρόμῳ, μετὰ τούτου τὴν εἰκόνα Ξενοκλῆς τε Μαινάλιος ἔστηκε παλαιστὰς καταβαλὼν παίδας καὶ Ἄλκετος Ἀλκί-νου κρατήσας πυγμαῖ παίδας, Ἀρκὰς καὶ οὗτος ἐκ Κλείτορος. καὶ τοῦ μὲν Κλέων, Ξενοκλέους δὲ τὸν ἀνδριάντα Πολύκλειτός ἐστιν εἰργασμένος. Ἀριστεὺς δὲ Ἀργεῖος 3 δολλίου μὲν νίκην ἔσχευ αὐτός, πάλης δὲ ὁ πατήρ τοῦ Ἀριστεῦς Χεῖμων. ἐστήκασιν μὲν δὴ ἐγγὺς ἀλλήλων, ἐποίησε δὲ τὸν μὲν Παντίας Χίος, παρὰ τῷ πατρὶ δεδι-δαγμένος Σωστράτῳ· αἱ δὲ εἰκόνας τοῦ Χεῖμωνος ἔργον ἐστὶν, ἐμοὶ δοκεῖν, τῶν δοκιματάων Ναυκύδους, ἢ τε ἐν Ὀλυμπίᾳ καὶ ἢ ἐς τὸ ἱερὸν τῆς Εἰρήνης τὸ ἐν Ῥώμῃ νομισθεῖσα ἐξ Ἀργούς. λέγεται δὲ ὡς Ταυροσθένην καταπαλαίσειεν ὁ Χεῖμων τὸν Αἰγινήτην, καὶ ὡς Ταυροσθένῃ τῇ Ὀλυμπιάδι τῇ ἐφεξῆς καταβάλοι τοὺς ἐσελθόν-τας ἐς τὴν πάλην, καὶ ὡς εἰκότος Ταυροσθένει φάσμα ἐπ'

ἐκείνης τῆς ἡμέρας ἐν Αἰγίῳ φανέν ἀπαγγέλλειε τὴν νύ-
 4 κην. Φίλλην δὲ Ἥλειον κρατήσαντα παῖδας πάλῃ Σπαρ-
 τιάτης Κρατίδος ἐποίησε. 2. Τὰ δὲ ἐς τὸ ἄρμα τὸ Γέλωνος
 οὐ κατὰ ταῦτ' ἀδοξάζειν ἐμοί τε παρίστατο καὶ τοῖς πρό-
 τερον ἢ ἐγὼ τὰ ἐς αὐτὸ εἰρηκόσιν, οὐ Γέλωνος τοῦ ἐν
 Σικελίᾳ τυραννήσαντος φασὶν ἀνάθημα εἶναι τὸ ἄρμα.
 ἐπίγραμμα μὲν δὴ ἐστὶν αὐτῷ Γέλωνα Δεινομένους ἀνα-
 θεῖναι Γελῶν· καὶ ὁ χρόνος τούτῳ τῷ Γέλωνί ἐστι τῆς
 5 νίκης τρίτη πρὸς τὰς ἑβδομήκοντα ὀλυμπιάδας. Γέλων
 δὲ ὁ Σικελίας τυραννήσας Συρακούσας ἔσχεν Ἰβηλίδου
 μὲν Ἀθήνησιν ἄρχοντας, δευτέρῳ δὲ ἔτει τῆς δευτέρας
 καὶ ἑβδομηκοστῆς ὀλυμπιάδος, ἣν Τιτακράτης ἐνῆκα
 Κροτωνιάτης στάδιον. δῆλα οὖν ὡς Συρακούσιον ἦδη
 καὶ οὐ Γελῶν ἀναγορεύει αὐτὸν ἐμελλεν. ἀλλὰ γὰρ
 ἰδιότης εἶη ἂν τις ὁ Γέλων οὗτος, πατρός τε ὁμωνύμου 474
 τῷ τυράννῳ καὶ αὐτὸς ὁμωνύμος. Γλαυκίας δὲ Αἰγινή-
 τος τὸ τε ἄρμα καὶ αὐτῷ τῷ Γέλωνι ἐποίησε τὴν εἰκόνα.
 6 3. Τῇ δὲ ὀλυμπιάδι τῇ πρὸ ταύτης Κλεομήδην φασὶν
 Ἀστυπάλαια ὡς Ἴκκῳ πυκτεύων ἀνδρὶ Ἐπιδανρίῳ τὸν
 Ἴκκον ἀποκτείνειεν ἐν τῇ μάχῃ, καταγρωσθεῖς δὲ ὑπὸ
 τῶν Ἑλλανοδικῶν ἄδικα εἰργάσθαι καὶ ἀφρημένος τὴν
 νίκην ἔκφυγον ἐγένετο ὑπὸ τῆς λύπης, καὶ ἀνέστρεψε μὲν
 ἐς Ἀστυπάλαιαν, διδασκαλείῳ δ' ἐπιστὰς ἐνταῦθα ὅσων
 ἐξήκοντα ἀριθμὸν παίδων ἀνατρέπει τὸν κίονα ὃς τὸν
 7 ὄροφον ἀνεῖχεν. ἐμπεσόντος δὲ τοῦ ὀρόφου τοῖς παισὶ,
 καταλιθούμενος ὑπὸ τῶν ἀστῶν κατέφυγεν ἐς Ἀθηνας
 ἱερὸν. ἐσβάντος δὲ ἐς κιβωτὸν κειμένην ἐν τῷ ἱερῷ καὶ
 ἐφελκυσάμενος τὸ ἐπίθημα, κάματος ἐς ἀνωφελὲς οἱ
 Ἀστυπάλαιεῖς ἔκαμνον ἀνοίγειν τὴν κιβωτὸν περιωμέ-
 νοι. τέλος δὲ τὰ ξύλα τῆς κιβωτοῦ καταρρήξαντες, ὡς
 οὔτε ζῶντα Κλεομήδην οὔτε τεθνεῶτα εὕρισκον, ἀπο-
 στέλλουσιν ἄνδρας ἐς Δελφοὺς ἐρησομένους ὅποια ἐς

Κλεομήδην τὰ συμβάντα ἦν. τούτοις χρῆσαι τὴν Πυ- 8
 θίαν φασὶν.

Ἔστατος ἠρώων Κλεομήδης Ἀστυπάλαιεῦς,
 ὃν θυσίαις τιμᾶθ' ἄτε μηκέτι θνητὸν εἶντα.
 Κλεομήδει μὲν οὖν Ἀστυπάλαιεῖς ἀπὸ τούτου τιμὰς ὡς
 ἦραι νέμουσι.

Παρὰ δὲ τοῦ Γέλωνος τὸ ἄρμα ἀνάκειται Φίλων, 9
 τέχνη τοῦ Αἰγινήτου Γλαυκίου. τούτῳ τῷ Φίλωνι Σιμω-
 νίδης ὁ Λεωπρέπους ἐλεγείον δεξιώτατον ἐποίησε.

175 Πατὴρ μὲν Κόρκυρα, Φίλων δ' ὄνομ'· εἰμὶ δὲ Γλαύκου
 υἱός, καὶ νικῶ πρὸς δὺ' ὀλυμπιάδας.
 ἀνάκειται καὶ Μαντινεὺς Ἀγαμήτωρ, κρατήσας πυγμαῖ
 παίδας.

Χ. Ἐπὶ δὲ τοῖς κατελειγεμένοις ἔστηκεν ὁ Καρύστιος
 Γλαῦκος. εἶναι δὲ φασὶν ἐξ Ἀνθηδόνης τῆς Βοιωτῶν τὸ
 ἄνωθεν αὐτὸν γένος ἀπὸ Γλαύκου τοῦ ἐν θαλάσῃ δαί-
 μονος. πατὴρ δὲ οὗτος ὁ Καρύστιος ἦν Δημύλου, καὶ
 γῆν φασὶν αὐτὸν κατ' ἀρχὰς ἐργάζεσθαι. ἐκπεσοῦσαν δὲ
 ἐκ τοῦ ἀρότρου τὴν ὕβιν πρὸς τὸ ἄροτρον καθήρμοσε τῇ
 2 χειρὶ ἀντὶ σφύρας χρώμενος. καὶ πῶς ἐθεάσατο ὁ Δημύ-
 λος τὸ ὑπὸ τοῦ παιδὸς ποιούμενον, καὶ ἐπὶ τούτῳ πυκ-
 τεύσονται ἐς Ὀλυμπίαν αὐτὸν ἀνήγαγεν. ἐνθα δὴ ὁ Γλαῦ-
 κος, ἄτε οὐκ ἐμπείρας ἔχων τῆς μάχης, ἐτιτρώσκετο ὑπὸ
 τῶν ἀνταγωνιζομένων, καὶ ἠνίκα πρὸς τὸν λειπόμενον
 ἐξ αὐτῶν ἐπύκτευεν, ἀπαγορεύειν ὑπὸ πλήθους τῶν
 τραυμάτων ἐνομίζετο. καὶ οἱ τὸν πατέρα βοῆσαι φασὶν,
 ὃ καὶ τὴν ἀπ' ἀρότρου. οὕτω γὰρ δὴ βαιοτέραν ἐς τὸν
 ἀνταγωνιζόμενον ἐνεγκὼν τὴν πληγὴν, αὐτίκα εἶχε τὴν
 3 νίκην. στεφάνους δὲ λέγεται καὶ ἄλλους Πύθια μὲν δις
 λαβεῖν, Νεμείων δὲ καὶ Ἰσθμίων ὀκτάκις ἐν ἑκατέρῳ
 ἀγῶνι. τοῦ Γλαύκου δὲ τὴν εἰκόνα ἀνέθηκε μὲν ὁ παῖς
 αὐτοῦ, Γλαυκίας δὲ Αἰγινήτης ἐποίησε· σκιαμαχοῦντος

δὲ ὁ ἀνδριάς παρέχεται σχῆμα, ὅτι ὁ Γλαῦκος ἦν ἐπιτη-
δειότατος τῶν κατ' αὐτὸν χειρονομήσαι πεφρυνάς. ἀπο-
θανόντα δὲ οἱ Καρύστιοι ταφῆναι φασὶν αὐτὸν ἐν νήσῳ
καλουμένῃ Γλαύκου καὶ ἐς ἡμᾶς ἔτι.

4 2. Δαμαρέτω δὲ Ἡραιεὶ υἱῷ τε τοῦ Δαμαρέτου καὶ
υἱωνῶ δύο ἐν Ὀλυμπία γερόνασιν ἐκάστῳ υἱαί, Δαμα-
ρέτω μὲν πέμπτη ἐπὶ ταῖς ἐξήκοντα ὀλυμπιάδι, ὅτε ἐνο-
μίσθη πρῶτον ὁ τοῦ ὄπλου δρόμος, καὶ ὡσαύτως τῇ
ἐφεξῆς· πεποιήται ὁ ἀνδριάς ἀσπίδα τε κατὰ τὰ αὐτὰ
ἔχων τοῖς ἐφ' ἡμῶν καὶ κράνος ἐπὶ τῇ κεφαλῇ καὶ κνημί-
δας ἐπὶ τοῖς ποσὶ. ταῦτα μὲν δὴ ἀνὰ χρόνον ὑπὸ τε Ἡλείων
καὶ ὑπὸ Ἑλλήνων τῶν ἄλλων ἀφηρέθη τοῦ δρόμου. Θεο-476
πόμπῳ δὲ τῷ Δαμαρέτου καὶ αὐθις ἐκείνου παιδί ὁμο-
νύμφ ἐπὶ πεντάθλῳ, Θεοπόμπῳ δὲ τῷ δευτέρῳ πάλης
5 ἐγένοντο αἱ υἱαί. τὴν δὲ εἰκόνα Θεοπόμπου μὲν τοῦ
παλαίσαντος τὸν ποιήσαντα οὐκ ἴσμεν· τὰς δὲ τοῦ πα-
τρὸς αὐτοῦ καὶ τοῦ πάμπου φησὶ τὸ ἐπιγράμμα Εὐτελίδα
τε εἶναι καὶ Χρυσοθέμιδος Ἀργείων. οὐ μὴν παρ' ὅτῳ γε
ἐδιδάχθησαν δεδήλωκεν. ἔχει γὰρ δὴ οὕτως·

Εὐτελίδας καὶ Χρυσόθεμις τάδε ἔργα τέλεσσαν
Ἀργεῖοι, τέχνην εἰδότες ἐκ προτέρων.

Ἰκκος δὲ ὁ Νικολαῖδα Ταραντίνος τὸν τε Ὀλυμπικὸν
στέφανον ἔσχεν ἐπὶ πεντάθλῳ, καὶ ὕστερον γυμναστῆς
6 ἄριστος λέγεται τῶν ἐφ' αὐτοῦ γενέσθαι. Μετὰ δὲ Ἰκκου
καταπαλαίσας παῖδας Παντάρκης ἔστηκεν Ἡλείος ὁ ἐρω-
μενος Φειδίου. Ἐπὶ δὲ τῷ Παντάρκει Κλεοσθένους ἔστιν
ἄρμα ἀνδρὸς Ἐπιδαμνίου. τοῦτο ἔργον μὲν ἔστιν Ἀγε-
λάδα, ἔστηκε δὲ ὀπισθεν τοῦ Διὸς τοῦ ἀπὸ τῆς μάχης
τῆς Πλαταιᾶσιν ἀνατεθέντος ὑπὸ Ἑλλήνων. εἰκόνα μὲν
δὴ τὴν ἐκτὴν ὀλυμπιάδα καὶ ἐξηκοστὴν ὁ Κλεοσθένης,
ἀνέθηκε δὲ ὁμοῦ τοῖς ἵπποις αὐτοῦ τε εἰκόνα καὶ τὸν
7 ἠνίοχον. ἐπιγέγραπται δὲ καὶ τῶν ἵππων τὰ ὀνόματα

Φοῖνιξ καὶ Κοραξ, ἐκατέρωθεν δὲ οἱ παρὰ τὸ ζυγόν,
κατὰ μὲν τὰ δεξιὰ Κρακίας, ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ Σάμος·
καὶ ἐλεγείον τόδ' ἔστιν ἐπὶ τῷ ἄρματι·

Κλεοσθένης μ' ἀνέθηκεν ὁ Πόντιος ἐξ Ἐπιδαμνου,
νικήσας ἵπποις καλὸν ἀγῶνα Διός.

Τῶν δὲ ἵπποτροφησάντων ἐν Ἑλλήσι πρῶτος ἐς Ὀλυμ-8
πίαν εἰκόνα ἀνέθηκεν ὁ Κλεοσθένης οὗτος. τὰ γὰρ Μιλ-
τιάδου τοῦ Ἀθηναίου καὶ Εὐαγόρου τοῦ Λάκωνος ἀνα-
θήματα, τοῦ μὲν ἄρμα ἔστιν, οὐ μὴν καὶ αὐτὸς ἐπὶ τῷ
477 ἄρματι Εὐαγόρας· τὰ Μιλτιάδου δὲ, ὅποια ἐς Ὀλυμπίαν
ἀνέθηκεν ἐτέρωθεν δηλώσω τοῦ λόγου. Ἐπιδαμνιοὶ δὲ
χώραν μὲν ἦνπερ καὶ ἐξ ἀρχῆς, πόλιν δὲ οὐ τὴν ἀρχαίαν
ἐπὶ ἡμῶν ἔχουσιν, ἐκείνης δὲ ἀφεστηκυῖαν ὀλίγον· ὄνομα
δὲ τῇ πόλει τῇ νῦν Δυρράχιον ἀπὸ τοῦ οἰκιστοῦ.

Αυκῖνον δὲ Ἡραιεῖα καὶ Ἐπικράδιον Μαντινέα καὶ 9
Τέλλωνα Ὀρεσθάσιον καὶ Ἡλείον Ἀγιάδαν ἐν παισὶν
ἀνελομένους νίκας, Αυκῖνον μὲν δρόμου, τοὺς δὲ ἐπ'
αὐτῷ κατειλεγμένους πυγμῆς, Ἐπικράδιον μὲν καὶ Ἀγιά-
δαν, τὸν μὲν αὐτῶν Πτόλιχος Αἰγινήτης ἐποίησε, τὸν δὲ
Ἀγιάδαν Σήραμβος, γένος καὶ οὗτος Αἰγινήτης· Αυκί-
νου δὲ ἔστιν ὁ ἀνδριάς Κλέωνος τέχνη· τὸν δὲ Τέλλωνα
ὅστις εἰργάσατο, οὐ μνημονεύουσιν.

XI. Ἐφεξῆς τούτων ἀναθηματὰ ἔστιν Ἡλείων, Φί-
λιππος ὁ Ἀμύντου καὶ Ἀλέξανδρος ὁ Φιλίππου καὶ Σέ-
λευκός τε καὶ Ἀντίγονος· τοῖς μὲν δὴ ἐφ' ἵππων, Ἀντι-
γόνῳ δὲ ἀνῆρ πεζός ἔστιν ἢ εἰκῶν.

2. Τῶν δὲ βασιλείων τῶν εἰρημένων ἔστηκεν οὐ πόρ-2
ρω Θεαγένης ὁ Τιμοσθένους Θάσιος. Θάσιοι δὲ οὐ Τι-
μοσθένους παῖδα εἶναι Θεαγένην φασὶν, ἀλλὰ ἰεῖσθαι
μὲν Ἡρακλεῖ τὸν Τιμοσθένην Θάσιον, τοῦ Θεαγένους δὲ
τῇ μητρὶ Ἡρακλέους συγγενέσθαι φάσμα εἰκότος Τιμο-
σθένει. ἔνατόν τε δὴ ἔτος εἶναι τῷ παιδί, καὶ αὐτὸν ἀπὸ

τῶν διδασκάλων φασὶν ἐς τὴν οἰκίαν ἐρχόμενον ἄγαλμα
 ὅτου δὴ θεῶν ἀνακείμενον ἐν τῇ ἀγορᾷ χαλκοῦν, χαίρειν
 γὰρ τῷ ἀγάλματι αὐτόν, ἀνασπάσαι τε δὴ τὸ ἄγαλμα καὶ
 ἐπὶ τὸν ἕτερον τῶν ἄμων ἀναθέμενον ἐνεργεῖν παρ' αὐ-
 3 τόν. ἐχόντων δὲ ὄργην ἐς αὐτόν ἐπὶ τῷ πεπονημένῳ τῶν
 πολιτῶν, ἀνὴρ τις αὐτῶν δόκιμος καὶ ἡλικία προήκειν
 ἀποκτείνει μὲν σφᾶς τὸν παῖδα οὐκ ἔῶ, ἐκείνου δὲ ἐκέ-
 λευσεν ἐκ τῆς οἰκίας αὐθις κομίσει τὸ ἄγαλμα ἐς τὴν
 ἀγοράν. ὡς δὲ ἤνεγκε, μέγα αὐτίκα ἦν κλέος τοῦ παιδὸς
 ἐπὶ ἰσχυρί, καὶ τὸ ἔργον ἀνὰ πᾶσαν ἐβεβόητο τὴν Ἑλλάδα.
 4 Ὅσα μὲν δὴ ἔργων τῶν Θεαγένους ἐς τὸν ἀργῶνα ἦκει τὸν
 Ὀλυμπικόν, προεδήλωσεν ὁ λόγος ἤδη μοι τὰ δοκιμά- 478
 τατα ἐξ αὐτῶν, Εὐθύμον τε ὡς κατεμαχέσατο τὸν πύ-
 κτην, καὶ ὡς ὑπὸ Ἡλείων ἐπεβλήθη τῷ Θεαγένει ξημία.
 τότε μὲν δὴ τοῦ παγκρατίου τὴν νίκην ἀνὴρ ἐκ Μαντι-
 νείας Δρομεὺς ὄνομα πρῶτος ὦν ἴσμεν ἀκονιτὶ λέγεται
 λαβεῖν· τὴν δὲ ὀλυμπιάδα τὴν ἐπὶ ταύτῃ παγκρατιάζων
 5 ὁ Θεαγένης ἐκράτει. γεγόνασι δὲ αὐτῷ καὶ Πυθοῖ νῆκαι
 τρεῖς, αὐταὶ μὲν ἐπὶ πυργῆ, Νεμείων δὲ ἐννέα καὶ Ἰσθ-
 μίων δέκα παγκρατίου τε ἀναμῆξ καὶ πυργῆς. Ἐν Φθίᾳ
 δὲ τῇ Θεσσαλῶν πυργῆς μὲν ἢ παγκρατίου παρήκε τὴν
 σπουδὴν, ἐφρόντιζε δὲ ὅπως καὶ ἐπὶ δρόμῳ ἐμφανῆς ἐν
 Ἑλλησιν εἴη, καὶ τοὺς ἐσελθόντας ἐς τὸν δόλιχον ἐκρά-
 τησεν. ἦν δὲ οἱ πρὸς Ἀχιλλεῖα, ἔμοι δοκεῖν, τὸ φιλοτί-
 μημα, ἐν πατρίδι τοῦ ἀκίστου τῶν καλουμένων ἡρώων
 6 τετρακοσίους τε ἔσχε καὶ χιλίους. Ὡς δὲ ἀπῆλθεν ἐξ ἀν-
 θρώπων, ἀνὴρ τῶν τις ἀπηχθήμενων ζῶντι αὐτῷ παρ-
 εγγίνετο ἀνὰ πᾶσαν νύκτα ἐπὶ τοῦ Θεαγένους τὴν εἰκόνα,
 καὶ ἑμαστίγον τὸν χαλκὸν ἅτε αὐτῷ Θεαγένει λυμαινό-
 μενος. καὶ τὸν μὲν ὁ ἀνδρῆας ἐμπεσῶν ὕβρεως παύει,
 τοῦ ἀνθρώπου δὲ τοῦ ἀποθανόντος οἱ παῖδες τῇ εἰκόνι

ἐπεξήεσαν φόνου· καὶ οἱ Θάσιοι καταποντοῦσι τὴν εἰ-
 κόνα, ἐπακολουθήσαντες γνώμῃ τῇ Δράκοντος, ὃς Ἀθη-
 ναίοις θεσμούς γράψας φονικούς ὑπερώρισε καὶ τὰ
 ἄψυχα, εἶγε ἐμπεσόν τι ἐξ αὐτῶν ἀποκτείνειεν ἀνθρω-
 πον. Ἀνὰ χρόνον δέ, ὡς τοῖς Θάσιοις οὐδένα ἀπεδίδου
 καρπὸν ἢ γῆ, θεωροὺς ἀποστέλλουσιν ἐς Δελφούς, καὶ
 αὐτοῖς ἔκρησεν ὁ θεὸς καταγέσθαι τοὺς δεδιωγμένους·
 καὶ οἱ μὲν ἐπὶ τῷ λόγῳ τούτῳ καταχθέντες οὐδὲν τῆς
 ἀκαρπίας παρείχοντο ἴαμα. δεύτερα οὖν ἐπὶ τὴν Πυθίαν
 479 ἐρχονται, λέγοντες ὡς καὶ ποιήσασιν αὐτοῖς τὰ χρυσθέντα 8
 σφισιν ἢ Πυθία·

Θεαγένην δ' ἄμνηστον ἀφήκατε τὸν μέγαν ὑμέων.
 ἀπορούντων δὲ αὐτῶν ὅποια μηχανῆ τοῦ Θεαγένους τὴν
 εἰκόνα ἀνασώσονται, φασὶν ἀλιεῖας ἀναχθέντας ἐς τὸ πέ-
 λαγος ἐπὶ λχθύων θήραν περισχεῖν τῷ δικτύῳ τὴν εἰκόνα
 καὶ ἀνενεργεῖν αὐθις ἐς τὴν γῆν. Θάσιοι δὲ ἀναθέντες
 ἐνθα καὶ ἐξ ἀρχῆς ἔκειτο, νομίζουσιν ἅτε θεῶ θύνειν.
 8. Πολλαχοῦ δὲ καὶ ἐτέρωθι ἐν τε Ἑλλησιν οἶδα καὶ παρὰ 9
 βαρβάρους ἀγάλματα ἰδρυμένα Θεαγένους, καὶ νοσήματά
 τε αὐτὸν ἰάμενον καὶ ἔχοντα παρὰ τῶν ἐπιχωρίων τιμᾶς.
 ὁ δὲ ἀνδρῆας τοῦ Θεαγένους ἐστὶν ἐν τῇ Ἄλτει, τέχνη τοῦ
 Αἰγινήτου Γλανκίου.

XII. Πλησίον δὲ ἄρμα τέ ἐστι χαλκοῦν καὶ ἀνὴρ ἀνα-
 βεβηκὼς ἐπ' αὐτό, κέλητες δὲ ἵπποι παρὰ τὸ ἄρμα εἰς ἐκα-
 τέρωθεν ἔστηκε, καὶ ἐπὶ τῶν ἵππων καθέζονται παῖδες.
 ὑπομνήματα δὲ ἐπὶ νίκαις Ὀλυμπικαῖς ἐστὶν Ἰέρωνος τοῦ
 Δεινομένου τυραννήσαντος Συρακουσίων μετὰ τὸν
 ἀδελφὸν Γέλωνα. τὰ δὲ ἀναθήματα οὐχ Ἰέρων ἀπέστειλεν,
 ἀλλ' ὁ μὲν ἀποδοὺς τῷ θεῷ Δεινομένης ἐστὶν ὁ Ἰέρωνος,
 ἔργα δέ, τὸ μὲν Ὀνάτα τοῦ Αἰγινήτου τὸ ἄρμα, Καλάμιδος
 δὲ οἱ ἵπποι τε οἱ ἐκατέρωθεν καὶ ἐπ' αὐτῶν εἰσὶν οἱ παῖδες.

- 2 2. Παρά δὲ τοῦ Ἰέρωνος τὸ ἄρμα ἀνήρ ἐστιν ὁμᾶν-
 μός τε τῷ Δεινομένους καὶ ἐν Συρακούσαις καὶ οὗτος
 τυραννήσας· Ἰέρων δὲ ἐκαλεῖτο Ἰεροκλέους. μετὰ δὲ
 τὴν Ἀγαθοκλέους τοῦ πρότερον τυραννήσαντος τελευ-
 τὴν Συρακοσίοις αὐθις ἀναπεφύκει τύραννος ὁ Ἰέρων
 οὗτος, τὴν δὲ ἀρχὴν εἶχεν ἔτει δευτέρῳ τῆς ἑκτῆς ὀλυμ-
 πιάδος ἐπὶ ταῖς εἰκοσὶ καὶ ἑκατόν, ἦν Κυρηναῖος στάδιον
 3 ἐνίκησεν Ἰδαῖος. οὗτος ὁ Ἰέρων ξενίαν πρὸς Πύρρον τὸν
 Δαικίδου καὶ ὁμοῦ ξενία καὶ ἐπιγαμίαν ἐποίησατο, Γέλωνι
 τῷ παιδί Νηρηίδα ἀγαγόμενος τὴν Πύρρον. Ῥωμαίων
 δὲ περὶ Σικελίας ἐς τὴν πρὸς Καρχηδονίους πόλεμον κα- 480
 ταστάντων εἶχον μὲν οἱ Καρχηδόνιοι τῆς νήσου πλέον ἢ
 ἡμῖν, Ἰέρωνι δὲ συνιόντων μὲν ἄρτι ἐς τὸν πόλεμον
 ἐλέσθαι τὰ Καρχηδονίαν ἤρεσε, μετὰ δὲ οὐ πολὺ δυνά-
 μει τε εἶναι νομίζων τὰ Ῥωμαίων ἐχυρώτερα καὶ βεβαί-
 4 τερα ἅμα ἐς φιλίαν μετεβάλετο ὡς τούτους. Τοῦ δὲ οἱ
 βίου συνέβη γενέσθαι τὴν τελευταίην ὑπὸ Δεινομένους,
 γένος μὲν Συρακοσίου, δυσμενέστατα δὲ ἀνδρὸς ἐς τυ-
 ραννίδα ἔχοντος, ὃς καὶ ὕστερον τούτων Ἰπποκράτει τῷ
 ἀδελφῷ τῷ Ἐπικύδους ἐξ Ἐρβησοῦ παρεληλυθότι ἄρτι
 ἐς Συρακούσας καὶ ἐς τὸ πλῆθος ποιεῖσθαι λόγους ἀρχο-
 μένῳ ἐπέδραμεν ὡς ἀποκτενῶν τὸν Ἰπποκράτην· τοῦ δὲ
 οἱ ἀντιστάντος κρατήσαντες τῶν δορυφόρων ἄλλοι δια-
 φθείρουσι τὸν Δεινομένην. Τοὺς ἀνδριάντας δὲ τοῦ Ἰέ-
 ρωνος ἐν Ὀλυμπίᾳ, ἐφ' ἵππου τὸν ἕτερον, τὸν δὲ αὐτῶν
 πεζόν, ἀνέθεσαν μὲν τοῦ Ἰέρωνος οἱ παῖδες, ἐποίησε δὲ
 Μίκων Νικηράτου Συρακόσιος.
- 5 3. Μετὰ δὲ τοῦ Ἰέρωνος τὰς εἰκόνας Ἀρεῦς ὁ Ἀκρο-
 τάτου Λακεδαιμονίων βασιλεὺς καὶ Ἄρατος ἔστημεν ὁ
 Κλεινίου, καὶ αὐθις ἀναβεβηκώς ἐστιν Ἀρεῦς ἵππον. ἀνά-
 θεμα δὲ ὁ μὲν Κορινθίων ὁ Ἄρατος, Ἀρεῦς δὲ Ἠλείων
 ἐστὶ· καὶ μοι τοῦ λόγου τὰ πρότερα οὔτε τῶν ἐς Ἄρατου

οὔτε τῶν ἐς Ἀρεῖα ἀμνημόνως ἔσχευ. Ἄρατος δὲ καὶ ἄρ-
 ματι ἀνηγορεύθη νικᾶν ἐν Ὀλυμπίᾳ. Τίμωνι δὲ τῷ 6
 Αἰγύπτου καθέντι ἐς Ὀλυμπίαν ἵππους, ἀνδρὶ Ἠλείῳ
 ** ἐστὶ τούτῳ χαλκοῦν, ἐπ' αὐτὸ δὲ ἀναβέβηκε παρθένος,
 ἐμοὶ δοκεῖν Νίκη. Κάλλωνα δὲ τὸν Ἀρμοδίου καὶ τὸν
 Μοσχίανος Ἰππόμαχον, γένος τε Ἠλείους καὶ πυγμῆ
 κρατήσαντας ἐν παισί, τὸν μὲν αὐτῶν ἐποίησε Δάϊππος,
 481 Ἰππομάχου δὲ ὅστις μὲν τὸν ἀνδριάντα εἰργάσατο οὐκ
 ἴσμεν, καταμαχέσασθαι δὲ τρεῖς φασὶν ἀνταγωνιστὰς αὐ-
 τὸν οὔτε πληγὴν ἀποδεξάμενον οὔτε τι τρωθέντα τοῦ
 σώματος. Θεόχορηστον δὲ Κυρηναῖον ἵπποτροφήσαντα 7
 κατὰ τὸ ἐπιχώριον τοῖς Λίβυσι, καὶ αὐτόν τε ἐν Ὀλυμπίᾳ
 καὶ ἔτι πρότερον τὸν ὁμᾶννμόν τε αὐτῷ καὶ τοῦ πατρὸς
 πατέρα, τούτους μὲν ἐνταῦθα ἵππων νίκας, ἐν δὲ Ἰσθμῷ
 τοῦ Θεοχρήστου λαβεῖν τὸν πατέρα, τὸ ἐπίγραμμα δηλοῖ
 τὸ ἐπὶ τῷ ἄρματι. Ἀγήσαρχον δὲ τὸν Αἰμοστράτου Τρι- 8
 ταιέα κρατῆσαι μὲν πύκτας ἀνδρας ἐν Ὀλυμπίᾳ καὶ Νε-
 μέα τε καὶ Πυθοῖ καὶ ἐν Ἰσθμῷ μαρτυρεῖ τὸ ἐλεγείον, Ἀρ-
 κάδας δὲ τοὺς Τριταιεῖς εἶναι τοῦ ἐλεγείου λέγοντος
 ἀληθεῦον οὐκ εὖρισκον. πόλεων γὰρ τῶν ἐν Ἀρκαδίᾳ
 ταῖς μὲν ἐπιλημμέναις δόξης οὐδὲ τὰ ἐς τοὺς οἰμιστὰς
 ἐστὶν ἄγνωστα, τὰς δὲ ἐξ ἀρχῆς τε ὑπὸ ἀσθενείας ἀφανε-
 στέρας καὶ δι' αὐτὸ ἀνοικισθείσας ἐς Μεγάλην πόλιν πε-
 ριέχει σφᾶς γενόμενον τότε ὑπὸ τοῦ Ἀρκαδίων κοινού
 δόγμα· οὐδέ τινα ἐστὶν ἐν Ἑλλήσι Τριτειαὶ πόλιν ἄλλην 9
 γε ἢ τὴν Ἀχαιῶν εὐρεῖν. τῆνικαῦτα γοῦν ἐς Ἀρκαδίας
 ἤροῖτο ἂν τις συντελέσαι τοὺς Τριταιεῖς, καθὰ καὶ νῦν
 ἔτι Ἀρκαδίων αὐτῶν εἰσὶν οἱ ἐς τὸ Ἀργολικὸν τελούντες.
 Τοῦ Ἀγησάρχου δὲ ἐστὶν ἡ εἰκὼν τέχνη τῶν Πολυκλέους
 παίδων. τούτων μὲν δὴ ποιησόμεθα μνήμην καὶ ἐν τοῖς
 υστέροις τοῦ λόγου.

XIII. Ἀστύλος δὲ Κροτωνιάτης Πυθαγόρου μὲν
 29
 PAUSAN. I.

ἔστιν ἔργον, τρισὶ δὲ ἐφεξῆς ὀλυμπιάσι σταδίου τε καὶ διαύλου νίκας ἔσχεν. ὅτι δὲ ἐν δύο ταῖς ὑστέραις ἐς χάριν τὴν Ἰέρωνος τοῦ Δεινομένουσ ἀνηγόρευσε αὐτὸν Συρακόσιον, τούτων ἕνεκα οἱ Κροτωνιάται τὴν οἰκίαν αὐτοῦ δεσμοτήριον εἶναι κατέγνωσαν καὶ τὴν εἰκόνα καθείλον παρὰ τῆς Ἡρᾶ τῆς Δακινίας κειμένην.

2 Ἀνάκειται δὲ καὶ ἐν Ὀλυμπίᾳ στήλη λέγουσα τοῦ 482 Δακεδαιμονίου Χιόνιδος τὰς νίκας. εὐηθείας μὲν δη μετέχουσιν ὅσοι Χιόνιν αὐτὸν ἀναθεῖναι τὴν στήλην, ἀλλ' οὐ Δακεδαιμονίων ἡγῆται τὸ δημόσιον· ἔστω γὰρ δήπου ὡς ἐν τῇ στήλῃ οὐκ εἶναι πῶ τοῦ ὄπλου τὸν δρόμον· πῶς ἂν οὖν ἐπίσταιτο ὁ Χιόνις εἰ αὐτίς ποτε προσνομοθετήσουσιν Ἠλεῖοι; τούτων δὲ ἔτι ἐς πλέον ἦκουσιν εὐηθείας οἱ τὸν ἔστηκότα ἀνδριάντα παρὰ τῇ στήλῃ φασὶν εἰκόνα εἶναι Χιόνιδος, ἔργον ὄντα τοῦ Ἀθηναίου Μύρωνος.

3 2. Ἐοικότα δὲ Χιόνιδι τὰ ἐς δόξαν καὶ ἀνὴρ Λύκιος παρέσχετο Ἐρμογένης Ξάνθιος, ὃς τὸν κότινον ἐν τρισὶν ὀλυμπιάσιν ἀνείλετο ὀκτάκις, ἐπέκλησίν τε ἔσχεν ἵππος ὑπὸ Ἑλλήνων. Ποιήσαιο δ' ἂν καὶ Πολίτην ἐν μεγάλῳ θαύματι. ὁ Πολίτης δ' ἦν οὗτος ἐκ Κεράμου τῆς ἐν τῇ [Θρακίᾳ] Καρίας, ἀνέφηκε δὲ ἀρετὴν ποδῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ πᾶσαν· ἀπὸ γὰρ τοῦ μηκίστου καὶ διαρκεστάτου δι' ὀλιγίστου δὴ καιροῦ μεθηρμόσατο ἐπὶ τὸ βραχύτατον ὁμοῦ καὶ ὠκίστον, καὶ δολίχου τε ἐν ἡμέρᾳ τῇ αὐτῇ καὶ παραντικά σταδίου λαβῶν νίκην προσέθηκε διαύλου σφίσι τὴν 4 τρίτην. Πολίτης μὲν δὲ ἐπὶ τῆς δευτέρας *** καὶ τέσσαρας, ὡς ἕκαστοι συνταχθῶσιν ὑπὸ τοῦ κλήρου, καὶ οὐκ ἀθρόους ἀφίᾳσιν ἐς τὸν δρόμον· οἱ δ' ἂν ἐν ἐκάστῃ τάξει κρατήσωσιν, ὑπὲρ αὐτῶν αὐτίς θεούσι τῶν ἄθλων· καὶ 483 οὕτω σταδίου δύο ὁ στεφανούμενος ἀναιρήσεται νίκας. 3. Τὰ μέντοι ἐπιφανέστατα ἐς δρόμον Λεωνίδα Ῥοδίφ

ἔστιν· ἐπὶ γὰρ τέσσαρας ὀλυμπιάδας ἀκμάζων τε τῇ ἀκύντητι ἀντήρκεισε, καὶ γεγόνασιν αὐτῷ δρόμου νίκαι δύο ἀριθμὸν καὶ δέκα. Χιόνιδος δὲ οὐ πόρρω τῆς ἐν Ὀλυμπίᾳ 5 στήλης Σκαῖος ἔστηκεν ὁ Δούριος Σάμιος, κρατήσας πυγμῆ παιδας· τέχνη δὲ ἡ εἰκῶν ἔστι μὲν Ἰππίου· τὸ δὲ ἐπίγραμμα δηλοῖ τὸ ἐπ' αὐτῷ, νικῆσαι Σκαῖον ἦνίκα ὁ Σαμίων δήμος ἐφενγεν ἐκ τῆς νήσου, τὸν δὲ καιρὸν *** ἐπὶ τὰ οἰκεία τὸν δῆμον. 4. Παρὰ δὲ τὸν τύραννον Διάλ- 6 λος ὁ Πόλλιδος ἀνάκειται, γένος μὲν Σμυρναῖος, Ἰώνων δὲ πρῶτος λαβεῖν ἐν Ὀλυμπίᾳ φησὶν οὗτος ὁ Διάλλος παγκρατίου στέφανον ἐν παισίν. Θεοσίλοχον δὲ Κορινθαῖον καὶ Ἀριστίωνα Θεοφίλους Ἐπιδαύριον, τὸν μὲν ἀνδρῶν πυγμῆς, Θεοσίλοχον δὲ λαβόντα ἐν παισὶ στέφανον, Πολύκλειτος ἐποίησε σφᾶς ὁ Ἀργεῖος. Βύκελος δὲ, 7 ὃς Σικωνίων πρῶτος πύξ ἐκράτησεν ἐν παισίν, ἔστιν ἔργον Σικωνίου Κανάχου παρὰ τῷ Ἀργεῖῳ Πολυκλείτῳ διδαχθέντος. παρὰ δὲ τὸν Βύκελον ὀπλίτης ἀνὴρ ἐπέκλησιν Λίβυς Μνασέας Κυρηναῖος ἔστηκε· Πυθαγόρας δὲ ὁ Ῥηγῖνος ἐποίησε τὴν εἰκόνα. Κυζικηνῷ δὲ Ἀγεμάχῳ τῶν ἐκ τῆς Ἀσιανῆς ἠπείρου *** γενέσθαι ἐν Ἀργεῖ τὸ ἐπίγραμμα τὸ ἐπ' αὐτῷ μνηύει. Νάξου δὲ οἰκισθείσης 8 ποτὲ ἐν Σικελίᾳ ὑπὸ Χαλκιδέων τῶν ἐπὶ τῷ Εὐρώπῳ, τῆς πόλεως μὲν οὐδὲ ἐρείπια εἰλείπετο ἐς ἡμᾶς ἔτι, ὄνομα δὲ καὶ ἐς τοὺς ἔπειτα εἶναι τῆς Νάξου Τίσανδρος ὁ Κλεοκρίτου μάλιστα αἰτίαν ἔχεται. τετράκις γὰρ δὴ ἐν ἀνδράσι κατεμαχέσατο ὁ Τίσανδρος πύκτας ἐν Ὀλυμπίᾳ, τοσαῦ- 484 ται δὲ καὶ Πυθοῖ γεγόνασιν αὐτῷ νίκαι· Κορινθίους δὲ οὐκ ἦν πῶ τῆνικαῦτα οὐδὲ Ἀργείοις ἐς ἅπαντας ὑπομνήματα τοὺς Νεμέα ** τας.

5. Ἡ δὲ ἵππος ἡ τοῦ Κορινθίου Φειδώλα ὄνομα μὲν, 9 ὡς οἱ Κορινθιοὶ μνημονεύουσιν, ἔχει Ἀῦρα, τὸν δὲ ἀναβάτην ἔτι ἀρχομένου τοῦ δρόμου συνέπεσεν ἀποβαλεῖν 29*

αὐτήν, καὶ οὐδέν τι ἦσσαν θέουσα ἐν κόσμῳ περὶ τε τὴν
νύσσαν ἐπέστρεψε, καὶ ἐπεὶ τῆς σάλπιγγος ἤκουσεν,
ἐπετάχυνεν ἐς πλεόν τὸν δρόμον, φθάνει τε δὴ ἐπὶ τοὺς
Ἑλλανοδικίας ἀφικομένη, καὶ νικῶσα ἔγνω, καὶ παύεται
τοῦ δρόμου. Ἡλεῖοι δὲ ἀνηγόρευσαν ἐπὶ τῇ νίκῃ τὸν Φει-
δώλαν, καὶ ἀναθεῖναι οἱ τὴν ἵππου ταύτην ἐφιάσιν.
106. Ἐγένοντο δὲ καὶ τοῦ Φειδώλα τοῖς παισὶν ἐπὶ κέλῃτι
ἵππῳ νίκαι, καὶ ὁ τε ἵππος ἐπὶ στήλῃ πεποιημένος καὶ
ἐπίγραμμα ἔστιν ἐπ' αὐτῷ·

Ἐκκυρόμας Ἀύκος Ἰσθμῖ ἄπαξ, δύο δ' ἐνθάδε νίκαις
Φειδώλα παιδῶν ἐστεφάνωσε δόμους.

οὐ μὴν τῷ γε ἐπιγράμματι καὶ τὰ Ἡλείων ἐς τοὺς ὀλυμ-
πιονίκας ὁμολογεῖ γράμματα· ὀργόη γὰρ ὀλυμπιάδι καὶ
ἐξηκοστῇ καὶ οὐ πέρα ταύτης ἐστὶν ἐν τοῖς Ἡλείων γράμ-
μασιν ἡ νίκη τῶν Φειδώλα παιδῶν. ταῦτα μὲν δὴ οὕτως
11 ἔχοντα ἴστω τις· Ἡλείοις δὲ ἀνδράσιν Ἀγαθίνῳ τε τῷ
Θρασυβούλου καὶ Τηλεμάχῳ, Τηλεμάχῳ μὲν ἐπὶ ἵππων
νίκη γέγονεν ἢ εἰκῶν, Ἀγαθίνου δὲ ἀνέθεσαν Ἀχαιοὶ
Πελληνεῖς. Ἀνέθηκε δὲ καὶ ὁ Ἀθηναίων δήμος Ἀριστο-
φῶντα Ἀυσίνου παγκρατιαστὰς ἐν τῷ ἀγῶνι τῷ ἐν Ὀλυμ-
πία κρατήσαντα ἀνδρας.

XIV. Φερίας δὲ Αἰγυπότης, οὗτος γὰρ δὴ παρὰ τὸν 485
Ἀθηναίων Ἀριστοφῶντα ἀνάκειται, ὀργόη μὲν πρὸς ταῖς
ἐβδομήκοντα ὀλυμπιάδι κομιδῇ τε ἔδοξεν εἶναι νέος, καὶ
οὐκ ἐπιτήδειός πω νομισθεὶς παλαίειν ἀπηλάθῃ τοῦ ἀγῶ-
νος, τῇ δὲ ἐξῆς, κατεδέχθη γὰρ τηνικαῦτα ἐς τοὺς παῖ-
δας, ἐνίκα παλαίων. τῷ δὲ Φερίᾳ τούτῳ διάφορον καὶ
οὐδαμῶς εοικυῖαν ἔσχευ ἐν Ὀλυμπία τύχην Νικασύλος
2 Ῥόδιος. ὄγδοον γὰρ ἐπὶ τοῖς δέκα ἔτεσι γεγωνῶς μὴ πα-
λαῖσαι μὲν ἐν παισὶν ὑπὸ Ἡλείων ἀπηλάθῃ, ἀνηγορεύθη
δὲ ἐν ἀνδράσιν, ὥσπερ γε καὶ ἐνίκησεν· ἀνηγορεύθη δὲ
καὶ ὕστερον Νεμέᾳ τε καὶ Ἰσθμῷ. γεγωνῶτα δὲ εἰκοσαετῇ

τὸ χροῶν ἐπιλαμβάνει, πρὶν ἢ ἐς τὴν Ῥόδον αὐτὸν οἴ-
καδε ἀναστρέψαι. Τὸ δὲ ἐν Ὀλυμπία τοῦ Ῥοδίου παλαι-
στοῦ τόλμημα Ἀρτεμίδωρος γένος Τραλλιανὸς ὑπερεβί-
λετο κατὰ ἐμὴν δόξαν. Ἀρτεμίδωρ γὰρ ἀμαρτεῖν μὲν
Ὀλυμπίων συνέβη παγκρατιάζοντι ἐν παισὶν· αἰτία δὲ οἱ
ἐγένετο τῆς διαμαρτίας τὸ ἄγαν νέον. ὡς δὲ ἀφίκετο 3
ἀγῶνος καιρὸς ὃν Συρραῖοι Ἰώνων ἀγρυσιν, ἐς τοσοῦτο
ἄρα αὐτῷ τὰ τῆς δόξης ἐπηύξητο ὡς κρατῆσαι παγκρα-
τιάζοντα ἐπὶ ἡμέρας τῆς αὐτῆς τοὺς τε ἐξ Ὀλυμπίας ἀν-
γωνιστάς, καὶ ἐπὶ τοῖς παισὶν οὓς ἀγνεῖους καλοῦσι,
καὶ τρίτα δὴ ὁ τι ἄριστον ἦν τῶν ἀνδρῶν. γενέσθαι δὲ οἱ
τὴν ἄμιλλαν πρὸς ἀγνεῖους τε καὶ ἀνδρας τὴν μὲν ἐν
γυμναστοῦ παρακλήσεώς φασι, τὴν δὲ ἐξ ἀνδρῶν παγ-
κρατιαστοῦ λουδορίας. ἀνείλετο δὲ ἐν ἀνδράσιν ὁ Ἀρτε-
μίδωρος Ὀλυμπικὴν νίκην δευτέρα καὶ δεκάτη πρὸς δια-
κοσίαις ὀλυμπιάδι. Νικασύλου δὲ τῆς εἰκόνας ἵππος τε 4
οὐ μέγας ἔχεται χαλκοῦς, ὃν Κρόκων Ἐρετριεὺς ἀνέθη-
κεν ἀνελόμενος κέλῃτι ἵππῳ στέφανον, καὶ πλησίον τοῦ
ἵππου Τελέστας ἐστὶ Μεσσήμιος, κρατήσας πυγμῇ παῖ-
δας· Σιλανίανος δὲ ἔργον ἐστὶν ὁ Τελέστας.

486 2. Μίλωνα δὲ τὸν Διοτίμου πεποιήκε μὲν Δαμίας 5
ἐν Κρότωνος καὶ οὗτος· ἐγένοντο δὲ τῷ Μίλωνι ἕξ μὲν
ἐν Ὀλυμπία πάλης νίκαι, μία δὲ ἐν παισὶν ἐξ αὐτῶν,
Πυθοῖ δὲ ἐν τε ἀνδράσιν ἕξ καὶ μία καὶ ἐνταῦθα ἐν παισὶν.
ἀφίκετο δὲ καὶ ἕβδομον παλαίων ἐς Ὀλυμπίαν· ἀλλὰ
γὰρ οὐκ ἐγένετο οἷός τε καταπαλαῖσαι Τιμασίθεου πολί-
την τε ὄντα αὐτῷ καὶ ἡλικία νέον, πρὸς δὲ καὶ σύνεγγυς
οὐκ ἐθέλοντα ἴστασθαι. λέγεται δὲ καὶ ὡς ἐσκομίσειεν 6
αὐτὸς αὐτοῦ τὸν ἀνδριάντα ἐς τὴν Ἄλτιν ὁ Μίλων. λέγε-
ται δὲ ἐς αὐτὸν καὶ τὸ ἐπὶ τῇ φοιᾷ καὶ τὸ ἐπὶ τῷ δίσκῳ.
φοιᾶν μὲν δὴ οὕτω κατεῖχεν ὡς μήτε ἄλλῳ παρεῖναι βια-
ζομένῳ μήτε αὐτὸς λυμῆρασθαι πιέζων· ἴστάμενος δὲ

ἐπὶ ἀλλημιμένῳ τῷ δίσκῳ γέλωτα ἐποιεῖτο τοὺς ἐμπί-
 τουτάς τε καὶ ὠθοῦντας ἀπὸ τοῦ δίσκου. παρείχετο δὲ
 7 καὶ ἄλλα τοιάδε ἐς ἐπίδειξιν. περιεδεῖτο τῷ μετώπῳ χορ-
 δὴν κατὰ ταῦτά δὴ καὶ εἰ ταινίαν περιθεῖτο ἢ στέφανον·
 κατέχων δὲ ἐντὸς χειλῶν τὸ ἄσθμα καὶ ἐμπιπλᾶς αἵματος
 τὰς ἐν τῇ κεφαλῇ φλέβας διερρηγνυεν ὑπὸ ἰσχύος τῶν
 φλεβῶν τὴν χορδὴν. λέγεται δὲ καὶ ὡς τῆς δεξιᾶς χειρὸς
 τὸ μὲν ἐς τὸν ἀγκῶνα ἐκ τοῦ ὤμου παρ' αὐτὴν καθίει
 τὴν πλευράν, τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ ἀγκῶνος ἔτεινεν ἐς εὐθύ,
 τῶν δακτύλων τὸν μὲν αὐτῶν ἀναστρέφων τὸν ἀντίχειρα
 ἐς τὸ ἄνω, τῶν λοιπῶν δὲ ἀλλήλοις ἐπικειμένων κατὰ
 στοίχον· τὸν ἐλάχιστον οὖν τῶν δακτύλων κάτω γινό-
 8 μενον οὐκ ἀπεκίνησεν ἄν τις βιαζόμενος. 3. Ἀποθανεῖν
 δὲ ὑπὸ θηρίων φασὶν αὐτόν· ἐπιτυχεῖν γὰρ αὐτόν ἐν τῇ
 Κροτωνιάτιδι αὐαινομένῳ ξύλῳ, σφῆνες δὲ ἐγκείμενοι
 διίστασαν τὸ ξύλον· ὁ δὲ ὑπὸ φρονήματος ὁ Μίλων κα-
 θήσῃ τὰς χεῖρας ἐς τὸ ξύλον· ὀλισθάνουσί τε δὴ οἱ σφῆ- 487
 νες, καὶ ἐρόμενος ὁ Μίλων ὑπὸ τοῦ ξύλου λύκοις ἐρίνετο
 εὖρημα. μάλιστα δὲ πως τὸ θηρίον τοῦτο ἐν τῇ Κροτω-
 νιάτιδι πολὺ τε νέμεται καὶ ἀφθονοῦν. Μίλωνι μὲν δὴ
 τοιούδε τέλος ἐπηκολούθησε.

9 4. Πύρρον δὲ τὸν Αἰακίδου βασιλεύσαντα ἐν τῇ
 Θεσπρωτίδι ἠπειρῶ καὶ ἔργα πολλὰ ἐργασάμενον καὶ ἄξια
 μνήμης, ἃ ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐς Ἀθηναίους ἐδήλωσα, τοῦτον
 ἐς τὴν Ἄλτιν ἀνέθηκε Θρασύβουλος Ἡλείος. Παρὰ δὲ
 τὸν Πύρρον ἀνὴρ μικρὸς αὐλοῦς ἔχων ἐστὶν ἐκτετυπω-
 μένος ἐπὶ στήλῃ. τούτῳ Πυθικαὶ νίκαι γερόνασι τῷ ἀνδρὶ
 10 δευτέρῳ μετὰ Σακάδαν τὸν Ἀργεῖον· Σακάδας μὲν γὰρ
 τὸν ἀγῶνα τὸν τεθέντα ὑπὸ Ἀμφικτυόνων οὐκ ὄντα πω-
 στεφανίτην καὶ ἐπ' ἐκείνῳ στεφανίτας δύο ἐνίκησε,
 5. Πυθόκριτος δὲ ὁ Σικυώνιος τὰς ἐφεξῆς τούτων πυθιά-
 δας ἕξ, μόνος δὴ οὗτος ἀύλητῆς. δῆλα δὲ ὅτι καὶ ἐν τῷ

αγῶνι τῷ Ὀλυμπίῳ ἐπηύλησεν [ἑξάκις] τῷ πεντάθλῳ.
 Πυθοκρίτῳ μὲν γέγονεν ἀντὶ τούτων ἢ ἐν Ὀλυμπίᾳ στήλῃ
 καὶ ἐπίγραμμα ἐπ' αὐτῇ·

Πυθοκρίτου

τοῦ Καλλινίκου μῦθμα ταύλητᾶ τόδε.

Ἀνέθεσαν δὲ καὶ τὸ κοινὸν τὸ Αἰτωλῶν Κύλωνα, 11
 ὃς ἀπὸ τῆς Ἀριστοτίμου τυραννίδος ἠλευθέρωσεν Ἡλεί-
 ους. Γόργον δὲ τὸν Εὐκλήτου Μεσσήνιον ἀνελόμενον
 πεντάθλου νίκην, καὶ Δαμάρετον καὶ τοῦτον Μεσσήνιον
 κρατήσαντα πυγμῇ παιδᾶς, τὸν μὲν αὐτῶν Βοιωτίας
 Θήρων, Δαμαρέτου δὲ τὴν εἰκόνα Ἀθηναῖος Σιλανίαν
 ἐποίησεν. Ἀναυχίδας δὲ ὁ Φίλωνος Ἡλείος πάλης ἔσχεν ἐν
 παισὶ στέφανον καὶ ἐν ἀνδράσιν ὕστερον. τούτῳ μὲν δὴ
 τὴν εἰκόνα ὅστις ὁ εἰρηασμένος ἐστὶν οὐκ ἴσμεν· Ἄνοχος
 δὲ ὁ Ἀδαμάτα Ταραντίνος, σταδίου λαβῶν καὶ διαύλου
 νίκην, ἐστὶν Ἀγελάδα τέχνη τοῦ Ἀργεῖου. Παῖδα δὲ ἐφ' 12
 ἵππου καθήμενον καὶ ἐστηκότα ἀνδρα παρὰ τὸν ἵππου,
 φησὶ τὸ ἐπίγραμμα εἶναι Ξενομβροτον ἐκ Κῶ τῆς Μερο-
 488 πίδος, ἐπὶ ἵππου νίκη κεκηρογυμένον, Ξενοδικον δὲ ἐπὶ
 πυγμῇ παιδῶν ἀναγορευθέντα· τὸν μὲν Παντίας αὐτῶν,
 Ξενομβροτον δὲ Φιλότιμος Αἰγινήτης ἐποίησε. Πύθου
 δὲ τοῦ Ἀνδρομάχου, γένος ἀνδρὸς ἐξ Ἀβδήρων, ἐποίησε
 μὲν Ἀύσιππος, ἀνέθεσαν δὲ οἱ στρατιῶται δύο εἰκόνας·
 εἶναι δὲ ἡγεμῶν τις ξένων ἢ καὶ ἄλλως τὰ πολεμικὰ ἀγα-
 θὸς ὁ Πύθης ἔοικε.

Κεῖνται δὲ καὶ ἐν παισὶν εἰληφότες δρόμου νίκαις 13
 Μενεπτόλεμος ἐξ Ἀπολλωνίας τῆς ἐν τῷ Ἰουίῳ κόλπῳ
 καὶ Κορκυραῖος Φίλων, ἐπὶ δὲ αὐτοῖς Ἰερώνυμος Ἄν-
 δριος, ὃς τὸν Ἡλείου Τισαμενὸν πενταθλοῦντα ἐν Ὀλυμ-
 πῆ κατεπάλαισε, τὸν [ἐν] Ἑλλησιν ὕστερον τούτων
 ἐναντία Μαρδοῦιον καὶ Μήδων Πλαταιᾶσι μαντευσάμε-
 νον. οὗτός τε δὴ ὁ Ἰερώνυμος ἀνάκειται, καὶ παρ' αὐτόν

παλαιστής παῖς, Ἄνδριος καὶ οὗτος, Προκλῆς ὁ Ἀναστίδα. τοῖς πλάσταις δὲ οἱ τοὺς ἀνδριάντας ἐποίησαν, τῷ μὲν Στόμιός ἐστιν ὄνομα, τῷ δὲ τὸν Προκλέα εἰργασμένῳ Σῶμις. Αἰσχίνη δὲ Ἠλείω νῖκαι τε δύο ἐγένοντο πεντάθλου καὶ ἴσαι ταῖς νίκαις αἱ εἰκόνες.

XV. Ἀρχίππῳ δὲ Μιτυληναίῳ τοὺς ἐς τὴν πυγμὴν ἐσελθόντας κρατήσαντι ἄνδρας ἄλλο τοιόνδε προσποιούσιν οἱ Μιτυληναῖοι ἐς δόξαν, ὡς καὶ τὸν ἐν Ὀλυμπίᾳ καὶ Πυθοῖ καὶ Νεμέᾳ καὶ Ἰσθμῷ λάβοι στέφανον ἡλικίαν οὐ πρόσω γεγυῶς ἐτῶν εἰκοσι. Τὸν δὲ παῖδα σταδιοδρόμον Ξένωνα Καλλιτέλους ἐκ Λεπρέου τοῦ ἐν τῇ Τριφυλίᾳ Πυριλάμπης Μεσσήνιος, Κλεινόμαχον δὲ Ἠλείον ὅστις ὁ ποιήσας ἐστὶν οὐκ ἴσμεν· ἀνηγορεύθη δὲ ὁ Κλεινόμαχος 2 ἐπὶ νίκῃ πεντάθλου. 2. Παντάρκην δὲ Ἠλείου Ἀχαιοῶν ἀνάθημα εἶναι τὸ ἐπίγραμμα τὸ ἐπ' αὐτῷ φησί· εἰρήνην τε γὰρ Ἀχαιοῖς ποιῆσαι καὶ Ἠλείοις αὐτόν, καὶ ὅσοι παρ' ἀμφοτέρων πολεμούντων ἐαλώκεσαν, ἄφεςιν καὶ τούτοις γενέσθαι δι' αὐτόν. οὗτος ἀνείλετο καὶ κέλητι ἵππῳ νίκην ὁ Παντάρκης, καὶ οἱ καὶ τῆς νίκης ὑπόμνημά ἐστιν 489 ἐν Ὀλυμπίᾳ. Ὀλίδα δὲ ἀνέθηκεν Ἠλείον τὸ ἔθνος τὸ Αἰτωλῶν. Χαρίνος δὲ Ἠλείος ἐπὶ διαύλου τε ἀνάκειται καὶ ὄπλου νίκη· παρὰ δὲ αὐτόν Ἀγέλης Χῖος κρατήσας πυγμῇ παῖδας, Θεομνήστου Σαρδιανοῦ τέχνη.

3. Κλειτομάχου δὲ Θηβαίου τὴν μὲν εἰκόνα ἀνέθηκεν Ἐρμοκράτης ὁ τοῦ Κλειτομάχου πατήρ, τὰ δὲ οἱ ἐς δόξαν ἦν τοιάδε. ἐν Ἰσθμῷ παλαιστὰς κατεπάλαισεν ἄνδρας, καὶ ἐπὶ ἡμέρας τῆς αὐτῆς τοὺς τε τὴν πυγμὴν καὶ τοὺς ἐς τὸ παγκράτιον ἐσελθόντας ἐκράτει τῇ μάχῃ. αἱ δὲ Πυθοῖ νῖκαι παγκρατίου μὲν εἰσιν αὐτῷ πᾶσαι, τρεῖς δὲ ἀριθμόν. ἐν δὲ Ὀλυμπίᾳ δευτέρος ὁ Κλειτομάχος οὗτος μετὰ τὸν Θάσιον Θεαγένην ἐπὶ παγκρατίῳ τε ἀνηγορεύθη 4 καὶ πυγμῇ. Παγκρατίου μὲν οὖν μιᾷ πρὸς ταῖς τεσσαρά-

κοντα καὶ ἑκατὸν Ὀλυμπιάδι ἐφθανεν ἀνηγορέμενος νίκην. ἢ δὲ Ὀλυμπιάς ἢ ἐφεξῆς εἶχε μὲν τὸν Κλειτομάχον τοῦτον παγκρατίου καὶ πυγμῆς ἀγωνιστήν, εἶχε δὲ καὶ Ἠλείον Κάπρον ἐπὶ ἡμέρας τῆς αὐτῆς παλαῖσαι τε ὁμοῦ καὶ παγκρατιάσαι προθυμούμενον. γεγονυίας δὲ ἤδη τῷ Κάπρῳ 5 νίκης ἐπὶ τῇ πάλῃ, ἀνεδίδασκεν ὁ Κλειτομάχος τοὺς Ἐλλανοδίκας γενήσεσθαι σὺν τῷ δικαίῳ σφίσι, εἰ τὸ παγκράτιον ἐσκαλέσαιντο πρὶν ἢ πνικτεύσαντα αὐτὸν λαβεῖν τραύματα. λέγει τε δὴ εἰκότα, καὶ οὕτως ἐσκληθέντος τοῦ παγκρατίου κρατηθεὶς ὑπὸ τοῦ Κάπρου ὅμως ἐχρήσατο 6 ἐς τοὺς πύκτας θυμῷ τε ἐρρωμένῳ καὶ ἀκμήτι τῷ σώματι.

Ἐρωθραῖοι δὲ οἱ Ἴωνες Ἐπιθέρσην τὸν Μητροδά- 6 ρου, δύο μὲν ἐν Ὀλυμπίᾳ πυγμῆς, δις δὲ Πυθοῖ νίκας καὶ ἐν Νεμέᾳ τε καὶ ἐν Ἰσθμῷ λαβόντα, οὗτοι μὲν τὸν Ἐπιθέρσην τοῦτον, Συρακόσιοι δὲ δύο μὲν Ἰέρωνος εἰκόνας τὸ δημόσιον, τρίτην δὲ ἀνέθεσαν οἱ τοῦ Ἰέρωνος παῖδες. ἐδήλωσα δὲ ὀλίγῳ τι πρότερον ὡς ὁμώνυμός τε τῷ Δεινομένους ὁ Ἰέρων οὗτος καὶ Συρακουσῶν εἴη κατὰ 490 ταῦτά ἐκεῖνῳ τύραννος. Ἀνέθεσαν δὲ καὶ Ἠλείον ἄνδρα 7 Τιμόπολιν Λάμπιδος Παλεῖς, ἢ τετάρτην Κεφαλλήνων μοῖρα. οὗτοι δὲ οἱ Παλεῖς ἐκαλοῦντο Δουλιχεῖς τὰ ἀρχαιότερα. 4. Ἀνάκειται δὲ καὶ Ἀρχίδαμος ὁ Ἀγησιλάου, καὶ ἀνὴρ ὅστις δὴ θηρεύοντος παρεχόμενος σχῆμα. Δημήτριον δὲ τὸν ἐλάσαντα ἐπὶ Σέλευνον στρατιᾷ καὶ ἄλόντα ἐν τῇ μάχῃ, καὶ τοῦ Δημητρίου τὸν παῖδα Ἀντίγονον, ἀναθήματα ἴστω τις Βυζαντίων ὄντας. Σπαρτιάτῃ δὲ 8 Εὐτελίδα γεγονάσιν ἐν παισὶ νῖκαι δύο ἐπὶ τῆς ὀγδόης καὶ τριακοστῆς Ὀλυμπιάδος πάλης, ἢ δὲ ἑτέρα πεντάθλου· πρῶτον γὰρ δὴ τότε οἱ παῖδες καὶ ὕστατον πενταθλήσους ἐσεκλήθησαν. ἐστὶ δὲ ἢ τε εἰκὼν ἀρχαία τοῦ Εὐτελίδα, καὶ τὰ ἐπὶ τῷ βάθρῳ γράμματα ἀμυδρὰ ὑπὸ τοῦ χρόνου. 5. Μετὰ δὲ τὸν Εὐτελίδα Ἀρεῦς τε αὐθις ὁ 9

Λακεδαιμονίων βασιλεὺς καὶ Ἡλείος παρ' αὐτὸν ἀνάκει-
ται Γόργος. μόνῳ δὲ ἀνθρώπων ἄχρι ἐμοῦ τῷ Γόργῳ
τέσσαρες μὲν ἐν Ὀλυμπίᾳ γεγονῶσιν ἐπὶ πεντάθλῳ, διαύ-
λου δὲ καὶ ὄπλου μία ἐφ' ἑκατέρου νίκη.

10 6. Ὅτῳ δὲ παρεστῆκασιν οἱ παῖδες, τοῦτον μὲν Πτο-
λεμαῖον τὸν Λάγου φασὶν εἶναι· παρὰ δὲ αὐτὸν ἀνδριάν-
τες δύο ἀνδρός εἰσιν Ἡλείου Κάπρου τοῦ Πυθαγόρου,
πάλης τε εἰληφότος καὶ παγκρατίου στέφανον ἐπὶ ἡμέρας
τῆς αὐτῆς. πρώτῳ δὲ γεγονῶσιν ἀνθρώπων αἱ δύο νῖκαι
τῷ Κάπρῳ τούτῳ. τὸν μὲν δὴ ἐπὶ τοῦ παγκρατίου κατα-
γωνισθέντα ὑπ' αὐτοῦ δεδήλωκεν ὁ λόγος ἤδη μοι· πα-
λαιῶν δὲ κατέβαλεν Ἡλείου Παιάνιον ὀλυμπιάδα πάλη
τῆν προτέραν ἀνηρημένον καὶ Πύθια παίδων τε πυγμαῖ
καὶ αὐτίς ἐν ἀνδράσι πάλη τε καὶ πυγμαῖ στεφανωθέντα
ἐπὶ ἡμέρας τῆς αὐτῆς.

XVI. Κάπρῳ μὲν δὴ οὐκ ἄνευ μεγάλων πόνων καὶ
ἰσχυρᾶς ταλαιπωρίας ἐγένοντο αἱ νῖκαι· εἰσὶ δὲ εἰκόνας 491
ἐν Ὀλυμπίᾳ καὶ Ἀναυχίδα καὶ Φερενίω, γένος μὲν Ἡλεί-
οις, πάλης δὲ ἐν παισὶν ἀνελομένοις στεφάνους. Πλεί-
σταινον δὲ τὸν Εὐρυδάμου τοῦ ἐναντία Γαλατῶν στρα-
2 τηγῆσαντος Αἰτωλοῖς Θεσπιεῖς εἰσὶν οἱ ἀναθέντες. Τυ-
δεὺς δὲ Ἡλείος Ἀντίγονόν τε τὸν Δημητρίου πατέρα καὶ
Σέλευκον ἀνέθηκε. Σελεύκου δὲ ἐς ἅπαντας ἤρθη τὸ
ὄνομα ἀνθρώπους ἄλλων τε ἔνεκα καὶ διὰ τὴν Δημητρίου
μάλιστα ἄλωσιν. 2. Τίμωνι δὲ ἀγώνων τε νῖκαι τῶν ἐν
Ἑλλῆσιν ὑπάρχουσιν ἐπὶ πεντάθλῳ πλὴν τοῦ Ἰσθμικοῦ,
τούτου δὲ τὸ μὴ ἀγωνιστῆς γενέσθαι κατὰ τὰ αὐτὰ Ἡλεί-
οις τοῖς ἄλλοις εἶργετο, καὶ τάδε ἄλλα φησὶ τὸ ἐς αὐτὸν
ἐπίγραμμα, Αἰτωλοῖς αὐτὸν ἐπιστρατείας μετασχεῖν ἐπὶ
Θεσσαλοῦς, καὶ φρουρᾶς ἡγεμόνα ἐν Ναυπάκτῳ φιλία
3 γενέσθαι τῇ ἐς Αἰτωλοῦς. 3. Τίμωνος δὲ οὐ πόρρω τῆς
εἰκόνας Ἑλλάς τε δὴ καὶ Ἡλῆς παρὰ τὴν Ἑλλάδα, ἣ μὲν

Ἀντίγονον τὸν ἐπιτροπεύσαντα Φιλίππου τοῦ Δημη-
τρίου, τῇ δὲ ἐτέρᾳ τῶν χειρῶν τὸν Φίλιππον στεφανοῦσα
αὐτόν, ἣ δὲ Ἡλῆς Δημήτριον τὸν στρατεύσαντα ἐπὶ Σέ-
λευκον καὶ Πτολεμαῖον τὸν Λάγου στεφανοῦσά ἐστιν.

Ἀριστείδῃ δὲ Ἡλείῳ γενέσθαι μὲν ὄπλου νίκην ἐν 4
Ὀλυμπίᾳ, γενέσθαι δὲ καὶ διαύλου Πυθοῖ τὸ ἐπίγραμμα
τὸ ἐπ' αὐτῷ δηλοῖ, Νεμείων τε ἐν παισὶν ἐπὶ τῷ ἵππῳ
(δρόμῳ). 4. δρόμου δὲ εἰσὶ τοῦ ἵππου μῆκος μὲν διαύλοι
δύο, ἐκλειφθέντα δὲ ἐκ Νεμείων τε καὶ Ἰσθμίων αὐτὸν
βασιλεὺς Ἀδριανὸς ἐς Νεμείων ἀγῶνα τῶν χειμεριῶν
ἀπέδωκεν Ἀργείοις.

Τοῦ δὲ Ἀριστείδου ἐγγύτατα Μενάλκης ἔστηκεν 5
Ἡλείος, ἀναγορευθεὶς Ὀλυμπίασιν ἐπὶ πεντάθλῳ, καὶ
Φιλωνίδης Ζώτου, γένος μὲν ἐκ Χερρονήσου τῆς Κρη-
492 τῶν, Ἀλεξάνδρου δὲ ἡμεροδρόμος τοῦ Φιλίππου. Μετὰ
δὲ τοῦτον Βριμίας ἐστὶν Ἡλείος, κρατήσας ἀνδρας πυγμαῖ,
Λεωνίδα τε ἐκ Νάξου τῆς ἐν τῷ Αἰγαίῳ, Φωφιδίων ἀνά-
θημα Ἀρκάδων, Ἀσάμωνός τε εἰκῶν ἐν ἀνδράσι πυγμαῖ
νευικηκότος, ἣ δὲ Νικάνδρου, διαύλου μὲν δύο ἐν Ὀλυμ-
πίᾳ, Νεμείων δὲ ἀναμῖξ ἐπὶ δρόμῳ νίκας ἕξ ἀνηρημένου.
ὁ δὲ Ἀσάμων καὶ ὁ Νικάνδρος Ἡλείοι μὲν ἦσαν, πεποίηκε
δὲ τῷ μὲν Δάμπρος τὴν εἰκόνα, Ἀσάμωνι δὲ Πυριλάμ-
πης Μεσσήνιος. Εὐαλκίδα δὲ Ἡλείῳ καὶ Σελεάδα Λακε- 6
δαιμονίῳ, τῷ μὲν ἐν παισὶν ἐγένοντο πυγμαῖς νῖκαι, Σε-
λεάδα δὲ ἀνδρῶν πάλης. 5. Ἐνταῦθα καὶ ἄρμα οὐ μέγα
ἀνάκειται Πολυπείδους Λάκωνος, καὶ ἐπὶ στήλης τῆς
αὐτῆς Καλλιτέλης ὁ τοῦ Πολυπείδους πατήρ, παλαιστῆς
ἀνὴρ· νῖκαι δὲ σφίσι, τῷ μὲν ἵπποις, Καλλιτέλει δὲ πα-
λαισάντι εἰσιν. Ἰδιώτας δὲ ἀνδρας Ἡλείους, Λάμπρον 7
Ἀρσίσκου καὶ *** Ἀριστάρχου, Φωφιδιοὶ προξένους ὄν-
τας σφίσιν ἀνέθεσαν ἢ καὶ ἄλλην τινα ἐς αὐτοὺς ἔχοντας
εὐνοίαν. μέσος δὲ ἔστηκεν αὐτῶν Λύσιππος Ἡλείος, κα-

ταπαλαίσας τοὺς ἐβελθόντας τῶν παιδῶν. Ἀνδρέας δὲ Ἀργεῖος ἐποίησε τοῦ Λυσίππου τὴν εἰκόνα.

8 6. Λακεδαιμονίῳ δὲ Δεινοσθένει σταδίου τε ἐγένετο ἐν ἀνδράσιν Ὀλυμπικὴ νίκη, καὶ στήλην ἐν τῇ Ἄλτει παρὰ τὸν ἀνδριάντα ἀνέθηκεν ὁ Δεινοσθένης· ὁδοῦ δὲ τῆς ἐς Λακεδαίμονα ἐξ Ὀλυμπίας ἐπὶ ἑτέραν στήλην τὴν ἐν Λακεδαίμονι μέτρα εἶναι σταδίους ἐξήκοντα καὶ ἑξακοσίους. 7. Θεόδωρον δὲ λαβόντα ἐπὶ πεντάθλῳ νίκην, καὶ Πύτταλον Λάμπιδος πυγμῇ παύδας κρατήσαντα, καὶ Νεολαῖδαν σταδίου τε ἀνελόμενον καὶ ὄπλου στέφανον, Ἡλείους σφᾶς ὄντας ἴστω τις. Ἐπὶ δὲ τῷ Πυττάλῳ καὶ τάδε ἐτι λέγουσιν, ὡς γενομένης πρὸς Ἀρκάδας Ἡλείους ἀμφισβητήσεως περὶ γῆς ὄρων εἶπεν οὗτος ὁ Πύτταλος τὴν δίκην. ὁ δὲ οἱ ἀνδριάς ἔργον ἐστὶν Ὀλυνθίου Σθένυ-
9 δος. Ἐφεξῆς δὲ Πτολεμαῖός τε ἐστὶν ἀναβεβηκώς ἵππον, καὶ παρ' αὐτὸν Ἡλείος ἀθλητῆς Παιάνιος ὁ Δαματρίου, πάλης τε ἐν Ὀλυμπίᾳ καὶ τὰς δύο Πυθικὰς ἀνηρημένος 493 νίκης. Κλεάρετός τε ἐστὶν Ἡλείος πεντάθλου λαβὼν στέφανον, καὶ ἄρμα ἀνδρός Ἀθηναίου Γλαύκωνος τοῦ Ἐτεοκλέους· ἀνηρορεύθη δὲ ὁ Γλαύκων οὗτος ἐπὶ ἄρματος τελείου δρόμῳ.

XVII. Ταῦτα μὲν δὴ τὰ ἀξιολογώτατα ἀνδρὶ ποιουμένων τὴν ἔφοδον ἐν τῇ Ἄλτει κατὰ τὰ ἡμῖν εἰρημένα· εἰ δὲ ἀπὸ τοῦ Λεωνίδαίου πρὸς τὸν βωμὸν τὸν μέγαν ἀφικέσθαι τῇ δεξιᾷ θελήσειας, τσάδε ἐστὶ σοι τῶν ἀνημόντων ἐς μνήμην. Δημοκράτης Τενέδιος καὶ Ἡλείος Κριαννίος, οὗτος μὲν ὄπλου λαβὼν νίκην, Δημοκράτης δὲ ἀνδρῶν πάλης. ἀνδριάντας δὲ τοῦ μὲν Μιλήσιος Διονυσικλῆς, τοῦ δὲ Κριαννίου Μακεδῶν Λῦσός ἐστιν ὁ ἔργα-
2 σάμενος. Κλαζομενίου δὲ Ἡρόδοτου καὶ Φιλίνου τοῦ Ἠγεπόλιδος Κῶν ἀνέθεσαν τὰς εἰκόνας αἱ πόλεις, Κλαζομενιοὶ μὲν ὅτι ἐν Ὀλυμπίᾳ Κλαζομενίων πρῶτος ἀνη-

γορεύθη νικῶν Ἡρόδοτος, ἣ δὲ οἱ νίκη σταδίου γέγονεν ἐν παισὶ, Φιλίνου δὲ οἱ Κῶοι δόξης ἕνεκα ἀνέθεσαν· ἐν μὲν γε Ὀλυμπίᾳ δρόμου γρόνασιν αὐτῷ νίκαι πέντε, τέσσαρες δὲ Πυθοῖ καὶ Ἰσθμῶν, ἐν δὲ Ἰσθμῷ μία ἐπὶ ταῖς δέκα. 2. Πτολεμαῖον δὲ τὸν Πτολεμαίου τοῦ Λά-
3 γου Ἀριστόλαρος ἀνέθηκε Μακεδῶν ἀνήρ. Ἀνάκειται δὲ καὶ πύκτης κρατήσας ἐν παισὶ, Βούτας Πολυνείκους Μιλήσιος, καὶ Καλλικράτης ἀπὸ τῆς ἐπὶ Ἀθηναίῳ Μαγνησίας, ἐπὶ τῷ ὀπλίτῳ δρόμῳ στεφάνους δύο ἀνηρημέ-
4 νος· Λυσίππου δὲ ἔργον ἢ τοῦ Καλλικράτους ἐστὶν εἰκῶν. Ἐμαντίωνι δὲ καὶ Ἀλεξιβίῳ, τῷ μὲν ἐν παισὶ σταδίου,
5 Ἀλεξιβίῳ δὲ πεντάθλου γέγονε νίκη, καὶ Ἡραία τε Ἀρκάδων ἐστὶν αὐτῷ πατὴρ καὶ Ἀκέστωρ ὁ τὴν εἰκόνα εἰργασμένος· Ἐμαντίωνα δὲ ἤστινος ἦν οὐ δηλοῖ τὸ ἐπιγράμμα, ὅτι δὲ τοῦ Ἀρκάδων ἦν ἔθνος δηλοῖ. 3. Κολοφώνιοι δὲ Ἐρμησιάναξ Ἀγούεου καὶ Εἰκάσιος Λυκίου τε
6 ὦν καὶ τῆς Ἐρμησιάναντος θυγατρὸς κατεπάλασαν μὲν παύδας ἀμφοτέρω, Ἐρμησιάναντι δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ κοινοῦ τοῦ Κολοφωνίου ὑπήρξεν ἀνατεθῆναι τὴν εἰκόνα.

Τούτων δὲ εἰσὶν Ἡλείοι πλησίον πυγμῇ παύδας κρα-
494 τήσαντες, ὁ μὲν Σθένυδος ἔργον τοῦ Ὀλυνθίου Χοιρίλος, Θεότιμος δὲ Δαιτώνδα Σικωνίου. παῖς δὲ ὁ Θεότιμος ἦν Μοσχίωνος, Ἀλεξάνδρῳ τῷ Φιλίππου τῆς ἐπὶ Ἀργεῖον καὶ Πέρσας στρατείας μετασχόντος. 4. Δύο δὲ αὐθις ἐξ Ἡλίδος, Ἀρχίδαμος τεθρίπῳ νενικηκώς καὶ Ἐπέραστός ἐστιν ὁ Θεογόνου ὄπλου νίκην ἀνηρημένος· εἶναι δὲ καὶ μάντις ὁ Ἐπέραστος τοῦ Κλυτιδῶν γένους 6
7 φησὶν ἐπὶ τοῦ ἐπιγράμματος τῇ τελευτῇ·

τῶν δ' ἱερογλώσσαν Κλυτιδῶν γένος εὐχομαι εἶναι
μάντις, ἀπ' ἰσοθέων αἶμα Μελαμποδιδῶν.
Μελάμποδος γὰρ ἦν τοῦ Ἀμυθάνου Μάντιος, τοῦ δὲ
8 Ὀικλῆς· Κλυτίος δὲ Ἀλκμαίωνος τοῦ Ἀμφιαράου τοῦ

Ἰοκλείους. ἐγερόναι δὲ τῷ Ἀλκμαίῳ ὁ Κλυτίος ἐκ τῆς Φηγέως θυγατρὸς, καὶ ἐς τὴν Ἥλιν μετέφησε, τοῖς ἀδελφοῖς εἶναι τῆς μητρὸς σύνοικος φεύγων, ἅτε τοῦ Ἀλκμαίῳ ἐπιστάμενος σφᾶς εἰργασμένους τὸν φόνον.

7 5. Ἀνδριάντας δὲ ἀναμειγμένους οὐκ ἐπιφανέσιν ἄγαν ἀναθήμασιν, Ἀλεξίνικόν τε Ἥλειον, τέχνην τοῦ Σικυωνίου Κανθάρου, πάλης ἐν παισὶν ἀνηρημένου νίκην, καὶ τὸν Λεοντίνον Γοργίαν ἰδεῖν ἔστιν· ἀναθεῖναι δὲ τὴν εἰκόνα ἐς Ὀλυμπίαν φησὶν Εὐμόλπος ἀπόρονος τρίτος Δηϊκράτους συνοικήσαντος ἀδελφῆ τῆ Γοργίου. οὗτος ὁ Γοργίας πατρὸς μὲν ἦν Καρμαντίδου, λέγεται δὲ ἀνασώσασθαι μελέτην λόγων πρώτος ἡμελη- 495 μένην τε ἐς ἅπαν καὶ ἐς λήθην ὀλίγον δεῖν ἦκουσαν ἀνθρώποις. εὐδοκιμῆσαι δὲ Γοργίαν λόγων ἔνεκα ἐν τε πανηγύρει τῆ Ὀλυμπικῆ φασὶ καὶ ἀφικόμενον κατὰ πρεσβείαν ὁμοῦ Τισίας παρ' Ἀθηναίους. καίτοι ἄλλα τε Τισίας ἐς λόγους ἐσηνέγκατο, καὶ πιθανώτατα τῶν καθ' αὐτὸν γυναικὶ Συρακουσία χρημάτων ἔγραψεν ἀμφισβήτησιν 9 ἀλλὰ γε ἐκείνου τε ἐς πλεον τιμῆς ἀφίκετο ὁ Γοργίας παρὰ Ἀθηναίους, καὶ Ἰάσων ἐν Θεσσαλίᾳ τυραννήσας Πολυκράτους οὐ τὰ ἔσχατα ἐνεγκάμενον διδασκαλείου τοῦ Ἀθήνησι, τούτου τοῦ ἀνδρὸς ἐπίπροσθεν αὐτὸν ὁ Ἰάσων ἐποίησατο. βιώσαι δὲ ἔτη Γοργίαν πέντε φασὶν ἐπὶ τοῖς ἑκατόν. Λεοντίων δὲ ἐρημωθεῖσάν ποτε ὑπὸ Συρακουσίων τὴν πόλιν κατ' ἐμὲ αὐθις συνέβαινεν οἰκεῖσθαι.

XVIII. Ἔστι δὲ καὶ τοῦ Κυρηναίου Κρατισθένης χαλκοῦν ἄρμα, καὶ Νίκη τε ἐπιβέβηκε τοῦ ἄρματος καὶ αὐτὸς ὁ Κρατισθένης. δῆλα μὲν δὴ ὅτι ἵππων γέγονεν αὐτῷ νίκη· λέγεται δὲ καὶ ὡς Μνασέου τοῦ δρομέως, ἐπικληθέντος δὲ ὑπὸ Ἑλλήνων Λίβνος, εἴη παῖς ὁ Κρατισθένης. τὰ δὲ ἀναθήματα αὐτῷ τὰ ἐς Ὀλυμπίαν ἔστι τοῦ Πηγήνου Πυθαγόρου τέχνη.

2. Ἐνταῦθα καὶ Ἀναξιμένους οἶδα εἰκόνα ἀνευρών, 2 ὅς τὰ ἐν Ἑλλήσιν ἀρχαῖα, καὶ ὅσα Φίλιππος ὁ Ἀμύντου καὶ ὕστερον Ἀλέξανδρος εἰργάσαντο, συνέγραψεν ὁμοίως ἅπαντα· ἡ δὲ οἱ τιμὴ γέγονεν ἐν Ὀλυμπίᾳ παρὰ τῶν 496 Λαμψακησίων τοῦ δήμου. ὑπελίπετο δὲ Ἀναξιμένης τοσάδε ἐς μνήμην· βασιλέα γὰρ οὐ τὰ πάντα ἦπιον, ἀλλὰ καὶ τὰ μάλιστα θυμῷ χρώμενον, Ἀλέξανδρον τὸν Φιλίππου τέχνη περιήλθε τοιαῦδε. Λαμψακησίων τὰ βασιλέως 3 τοῦ Περσῶν φρονησάντων ἢ καὶ αἰτίαν φρονησά λαβόντων ὁ Ἀλέξανδρος, ἅτε ὑπερξέων ἐς αὐτοὺς τῆ ὄργῃ, κακῶν ἠπέλει τὰ μέγιστα ἐργάσασθαι. οἱ δὲ ἅτε θεόντες περὶ γυναικῶν τε καὶ παιδῶν καὶ αὐτῆς πατρίδος ἀποστέλλουσιν Ἀναξιμένην ἰκετεύειν, Ἀλεξάνδρῳ τε αὐτῷ καὶ ἔτι Φιλίππῳ πρότερον γεγονότα ἐν γνώσει. προσῆει τε ὁ Ἀναξιμένης, καὶ τὸν Ἀλέξανδρον πεπυσμένον καθ' ἡντινα αἰτίαν ἦνοι, κατομόσασθαι φασὶν ἐπονομάζοντα θεοὺς τοὺς Ἑλλήνων ἢ μὴν αὐτοῦ ταῖς δεήσεσιν ὁπόσα ἐστὶν ἐναντία ἐργάσασθαι. ἐνθα δὴ εἶπεν Ἀναξιμένης, 4 χαρίσασθαι μοι τήνδε ᾧ βασιλεῦ τὴν χάριν, ἐξανδραποδίσασθαι μὲν γυναικας καὶ τέκνα Λαμψακησίων, καταβαλεῖν δὲ καὶ ἐς ἔδαφος τὴν πόλιν πᾶσαν, τὰ δὲ λεγὰ τῶν θεῶν σφίσις ἐμπροῆσαι. ὁ μὲν ταῦτα ἔλεγεν, Ἀλέξανδρος δὲ οὔτε πρὸς τὸ σόφισμα ἀντιμηχανήσασθαι τι εὐρίσκων καὶ ἐνεχόμενος τῇ ἀνάγκῃ τοῦ ὄρκου συγγνώμην ἔνεμεν οὐκ ἐθέλων Λαμψακηνοῖς. 3. Φαίνεται δὲ καὶ ἄνδρα ὁ 5 Ἀναξιμένης ἐχθρὸν οὐκ ἀμαθέστατα ἀλλὰ καὶ ἐπιφθονώτατα ἀμυνάμενος. ἐπερύνει μὲν αὐτὸς σοφιστῆς καὶ σοφιστῶν λόγους μιμεῖσθαι· ὡς δὲ οἱ διαφορὰ ἐς Θεόπομπον ἐγερόναι τὸν Λαμασιστράτου, γράφει βιβλίον ἐς Ἀθηναίους, καὶ ἐπὶ Λακεδαιμονίους ὁμοῦ καὶ Θηβαίους, συγγραφῆν λοῖδορον. ὡς δὲ ἦν ἐς τὸ ἀκριβέστατον αὐτῷ μεμιμημένα, ἐπιγράψας τοῦ Θεοπόμπου τὸ ὄνομα

τῶ βιβλίῳ διέπεμπεν ἐς τὰς πόλεις· καὶ αὐτὸς τε συγγε-
γραφῶς ἦν, καὶ τὸ ἔχθος τὸ ἐς Θεόπομπον ἀνὰ πᾶσαν
6 τὴν Ἑλλάδα ἐπηύξητο. οὐ μὴν οὐδὲ εἰπεῖν τις αὐτοσχέ-
δως Ἀναξιμένους πρότερός ἐστιν εὐρηκῶς. τὰ ἔπη δὲ τὰ
ἐς Ἀλέξανδρον οὐ μοι πιστὰ ἐστὶν Ἀναξιμένην τὸν ποιή-
σαντα εἶναι. 497

4. Σωτάδης δὲ ἐπὶ δολίχον νίκαις Ὀλυμπιάδι μὲν
ἐνάτῃ καὶ ἐνενηκοστῇ Κρής, καθάπερ γε καὶ ἦν, ἀνερ-
ρήθη, τῇ ἐπὶ ταύτῃ δὲ λαβῶν χρήματα παρὰ τοῦ Ἐφεσίων
κοινοῦ Ἐφεσίους ἐσεποίησεν αὐτόν· καὶ αὐτὸν ἐπὶ τῷ
ἔργῳ φυγῇ ζημιούσιν οἱ Κρήτες.

7 5. Πρωῖται δὲ ἀθλητῶν ἀνετέθησαν ἐς Ὀλυμπίαν
εἰκόνες Πραξιδάμαντός τε Αἰγινήτου νικῆσαντος πυγμῇ
τὴν ἐνάτην Ὀλυμπιάδα ἐπὶ ταῖς πεντήκοντα, καὶ Ὀπον-
τίου Ῥηξιβίου παγκρατιαστάς καταγωνισαμένον μιᾷ πρὸς
ταῖς ἐξηκοντα Ὀλυμπιάδι. αὗται κεῖνται μὲν αἱ εἰκόνες οὐ
πρόσω τῆς Οἰνομάου κίονος, ξύλου δὲ εἰσὶν εἰργασμένοι,
Ῥηξιβίου μὲν συκῆς, ἣ δὲ τοῦ Αἰγινήτου κυπαρίσσου,
καὶ ἦσσαν τῆς ἐτέρας πεπονηκυῖά ἐστιν.

XIX. Ἔστι δὲ λίθου παρίνου κρηπίς ἐν τῇ Ἄλτει,
πρὸς ἄριστον τοῦ Ἡραίου, κατὰ νότον δὲ αὐτῆς παρῆκει
τὸ Κρόνιον. ἐπὶ ταύτης τῆς κρηπίδος εἰσὶν οἱ θησαυροί,
καθὰ δὴ καὶ ἐν Δελφοῖς Ἑλλήνων τινὲς ἐποίησαν τῷ
Ἀπόλλωνι θησαυρούς. 2. ἔστι δὲ θησαυρὸς ἐν Ὀλυμπίᾳ
Σικυωνίων καλούμενος, Μύρωνος δὲ ἀνάθημα τυραννή-
2 σαντος Σικυωνίων. τοῦτον ᾤκοδόμησεν ὁ Μύρων νικῆ-
σας ἄρματι τὴν τρίτην καὶ τριακοστὴν Ὀλυμπιάδα. ἐν δὲ
τῷ θησαυρῷ καὶ θαλάμους δύο ἐποίησε, τὸν μὲν Δωριον,
τὸν δὲ ἐργασίας τῆς Ἰώνων. χαλκοῦ μὲν δὴ αὐτοὺς ἐώρων
εἰργασμένους· εἰ δὲ καὶ Ταρτήσσιος χαλκὸς λόγῳ τῷ
3 Ἡλείῳ ἐστίν, οὐκ οἶδα. 3. Ταρτήσσιον δὲ εἶναι ποταμὸν
ἐν χώρᾳ τῇ Ἰβήρων λέγουσι, στομασὶν ἐς θάλασσαν κατ-

ερχόμενον δυσί, καὶ ὁμώνυμον αὐτῷ πόλιν, ἐν μέσῳ
τοῦ ποταμοῦ τῶν ἐκβολῶν κειμένην. τὸν δὲ ποταμὸν μέ-
ριστόν τε ὄντα τῶν ἐν Ἰβηρίᾳ καὶ ἄμπωτιν παρεχόμενον
498 Βαῖτιν ὠνόμασαν οἱ ὕστερον. εἰσὶ δ' οἱ Καρπίαν Ἰβήρων
πόλιν καλεῖσθαι νομίζουσι τὰ ἀρχαιότερα Ταρτησσόν. ἐν 4
Ὀλυμπίᾳ δὲ ἐπιγράμματα ἐπὶ τῷ ἐλάσσονί ἐστι τῶν θαλά-
μων, ἐς μὲν τοῦ χαλκοῦ τὸν σταθμὸν, ὅτι πεντακόσια
εἴη τάλαντα, ἐς δὲ τοὺς ἀναθέντας, Μύρωνα εἶναι καὶ
τὸν Σικυωνίων δῆμον. ἐν τούτῳ τῷ θησαυρῷ δίσκοι τὸν
ἀριθμὸν ἀνάκεινται τρεῖς, οὓς ἐς τοῦ πεντάθλου τὸ
ἀγώνισμα ἐσκομίζουσι. καὶ ἀσπίς ἐστὶν ἐπίχαλκος γραφῇ
τὰ ἐντὸς πεποικιλμένη, καὶ κρόνος τε καὶ κνημίδες ὁμοῦ
τῇ ἀσπίδι. ἐπίγραμμα δὲ ἐπὶ τοῖς ὅπλοις, ἀκροθίνιον τῷ
Ἄλῃ ὑπὸ Μυάων τεθῆναι. οὔτινες δὲ οὗτοι ἦσαν, οὐ
κατὰ τὰ αὐτὰ παρίστατο ἄπασιν εἰκάζειν. ἐμὲ δὲ ἐσηλθεν 5
ἀνάμνησις ὡς Θουκυδίδης ποιήσειεν ἐν τοῖς λόγοις Λο-
κρῶν τῶν πρὸς τῇ Φωκίδι καὶ ἄλλας πόλεις, ἐν δὲ αὐταῖς
εἶναι καὶ Μυονέας. οἱ Μύωνες οὖν οἱ ἐπὶ τῇ ἀσπίδι κατὰ
γε ἡμετέραν γνώμην ἀνθρώποι μὲν εἰσὶν οἱ αὐτοὶ καὶ
Μυονεῖς οἱ ἐν τῇ Λοκρίδι ἠπειρῷ· τὰ δὲ ἐπὶ τῇ ἀσπίδι
γράμματα παρῆκται μὲν ἐπὶ βραχύ, πέπονθε δὲ αὐτὸ διὰ
τοῦ ἀναθήματος τὸ ἀρχαῖον. κεῖνται δὲ καὶ ἄλλα ἐνταῦθα 6
ἄξια ἐπιμνησθῆναι, μάχιρα ἣ Πέλοπος χροσσοῦ τὴν λα-
βὴν πεποικημένη, καὶ εἰργασμένον ἐλέφαντος κέρασ τὸ
Ἀμαλθείας, ἀνάθημα Μιλτιάδου τοῦ Κίμωνος, ὃς τὴν
ἀρχὴν ἔσχευ ἐν χερρονήσῳ τῇ Θρακίᾳ πρῶτος τῆς οἰκίας
ταύτης· καὶ ἐπίγραμμα ἐπὶ τῷ κέρατι ἐστὶν ἀρχαίους Ἀτ-
τικοῖς γράμμασι,

499 Ζηνὶ μ' ἄγαμ' ἀνέθηκαν Ὀλυμπίῳ ἐκ χερρονήσου
τεῖχος ἐλόντες Ἀράτου· ἐπήρχε δὲ Μιλτιάδης σφίν.
κεῖται δὲ καὶ ἄγαλμα πύξινον Ἀπόλλωνος ἐπιχρῶσου τὴν
κεφαλήν· ἀνατεθῆναι δὲ ὑπὸ Λοκρῶν φησὶ τῶν πρὸς
PAUSAN. I. 30

Ζεφυρίῳ τῇ ἄκρῳ, Πατροκλέα δὲ εἶναι Κατίλλου Κροτω-
ιατῆρ τὸν εἰρησασμένον.

- 7 4. Ἐφεξῆς δὲ τῷ Σικυωνίων ἐστὶν ὁ Καρχηδονίων
θησαυρός, Ποθαίου τέχνη καὶ Ἀντιφίλου τε καὶ Μεγα-
κλέους. ἀναθήματα δὲ ἐν αὐτῷ Ζεὺς μεγέθει μέγας καὶ
θώρακες λινοὶ τρεῖς ἀριθμόν, Γέλωνος δὲ ἀνάθημα καὶ
Συρακοσίων Φοίνικας ἦτοι τριήρεσιν ἢ καὶ πεξῆ μάχῃ
κρατησάντων.
- 8 5. Ὁ δὲ τρίτος τῶν θησαυρῶν καὶ ὁ τέταρτος ἀνά-
θημά ἐστιν Ἐπιδαμνίων *** ἔχει μὲν πόλον ἀνεχόμενον
ὑπὸ Ἄτλαντος, ἔχει δὲ Ἡρακλέα καὶ δένδρον τὸ παρὰ
Ἐσπερίσι, τὴν μηλέαν, καὶ περιειλιγμένον τῇ μηλέᾳ τὸν
δράκοντα, κέδρου μὲν καὶ ταῦτα, Θεοκλέους δὲ ἔργα
τοῦ Ἡγύλου· ποιῆσαι δὲ αὐτὸν ὁμοῦ τῷ παιδί φησι τὰ
ἐπὶ τοῦ πόλου γράμματα. αἱ δὲ Ἐσπερίδες, μετεκινήθη-
σαν γὰρ ὑπὸ Ἡλείων, αὐταὶ μὲν ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἦσαν ἐν
τῷ Ἡραίῳ· τὸν δὲ θησαυρὸν τοῖς Ἐπιδαμνίοις Πύρρος
καὶ οἱ παῖδες Λακράτης τε καὶ Ἐρμων ἐποίησαν.
- 9 6. Ὡκοδόμησαν δὲ καὶ Συβαριταὶ θησαυρὸν, ἐχόμε-
νον τοῦ Βυζαντίων. ὁπόσοι δὲ περὶ Ἰταλίας καὶ πόλεων
ἐπολυπραγμόνησαν τῶν ἐν αὐτῇ, Λουπίας φασὶ κειμέ-
νην Βροεντεσίον τε μεταξὺ καὶ Ὑδροῦντος μεταβεβληκέναι
τὸ ὄνομα, Σύβαριν οὖσαν τὸ ἀρχαῖον. ὁ δὲ ὄρος ταῖς
ναυδί χειροποίητος καὶ Ἀδριανοῦ βασιλέως ἐστὶν ἔργον.
- 10 7. Πρὸς δὲ τῷ Συβαριτῶν Λιβύων ἐστὶ τῶν ἐν Κυ-
ρήνῃ θησαυρός· κεύεται δὲ βασιλεῖς ἐν αὐτῷ Ῥωμαίων.
Σικελιώτας δὲ Σελινουντίους ἀνέστησαν μὲν Καρχηδό-
νιοι πολέμῳ· πρὶν δὲ ἢ τὴν συμφορὰν γενέσθαι σφίσι, 500
θησαυρὸν τῷ ἐν Ὀλυμπίᾳ Διὶ ἐποίησαν. Διόνυσος δὲ
ἐστὶν ἐνταῦθα πρόσωπον καὶ ἄκρους πόδας καὶ τὰς χει-
ρας ἐλέφαντος εἰρησασμένους.
- 11 8. Ἐν δὲ τῷ Μεταποντίνων θησαυρῷ, προσεχῆς γὰρ

- τῷ Σελινουντίων ἐστὶν οὗτος, ἐν τούτῳ πεποιημένος
ἐστὶν Ἐνδυμίων· πλὴν δὲ ἐσθῆτός ἐστι τὰ λοιπὰ καὶ τῷ
Ἐνδυμίων ἐλέφαντος. Μεταποντίνους δὲ ἦτις μὲν ἐπέ-
λαβεν ἀπολέσθαι πρόφασις, οὐκ οἶδα· ἐπ' ἐμοῦ δὲ ὅτι
μὴ θεάτρον καὶ περίβολοι τείχους ἄλλο ἐλείπετο οὐδὲν
Μεταποντίου. 9. Μεγαρεῖς δὲ οἱ πρὸς τῇ Ἀττικῇ θησαυ-
ρὸν τε ἄκοδομήσαντο καὶ ἀναθήματα ἀνέθεσαν ἐς τὸν
θησαυρὸν, κέδρου ζῶδια χρυσοῦ διηρησμένα, τὴν πρὸς
Ἀχελῷον Ἡρακλέους μάχην. Ζεὺς δὲ ἐνταῦθα καὶ ἡ Ἀη-
άνειρα καὶ Ἀχελῷος καὶ Ἡρακλῆς ἐστὶν, Ἄρης τε τῷ Ἀχε-
λῷῳ βοηθῶν. εἰστήκει δὲ καὶ Ἀθηνᾶς ἄγαλμα ἄτε οὕσα
τῷ Ἡρακλεῖ σύμμαχος· αὕτη παρὰ τὰς Ἐσπερίδας ἀνάκει-
ται νῦν τὰς ἐν τῷ Ἡραίῳ. Τοῦ θησαυροῦ δὲ ἐπεὶ ἔγρασται 13
τῷ ἀετῷ ὁ γιγάντων καὶ θεῶν πόλεμος· ἀνάκειται δὲ καὶ
ἀσπίς ὑπὲρ τοῦ ἀετοῦ, τοὺς Μεγαρεῖας ἀπὸ Κορινθίων
ἀναθεῖναι τὸν θησαυρὸν λέγουσα. ταύτην Μεγαρεῦσιν
ἠγοῦμαι τὴν νίκην Ἀθήνησιν ἄρχοντος γενέσθαι Φόρ-
βαντος, ἄρχοντος δὲ διὰ τοῦ αὐτοῦ βίου παντός· ἐνιαύ-
σιαι γὰρ οὐκ ἦσαν πῶ τότε Ἀθηναίοις αἱ ἀρχαί, οὐ μὴν
οὐδὲ ὑπὸ Ἡλείων ἀνεγράφοντό πῶ τηρικαῦτα αἱ ὀλυμ-
πιάδες. λέγονται δὲ καὶ Ἀργεῖοι μετασχεῖν πρὸς τοὺς 14
Κορινθίους Μεγαρεῦσι τοῦ ἔργου. τὸν δὲ ἐν Ὀλυμπίᾳ
θησαυρὸν ἔτεσιν ὕστερον τῆς μάχης ἐποίησαν οἱ Μεγα-
ρεῖς. τὰ δὲ ἀναθήματα ἐκ παλαιοῦ σφᾶς ἔχειν εἰκός, ἃ γε
ὁ Λακεδαιμόνιος Λόντας Διποίνου καὶ Σκύλλιδος μαθη-
τῆς ἐποίησε. 10. Τελευταῖος δὲ τῶν θησαυρῶν πρὸς αὐτῷ 15
μὲν ἐστὶν ἤδη τῷ σταδίῳ, Γελῶν δὲ ἀνάθημα τὸν τε
θησαυρὸν καὶ τὰ ἀγάλματα εἶναι τὰ ἐν αὐτῷ λέγει τὸ ἐπί-
γραμμα. οὐ μὲντοι ἀνακείμενά γε ἔτι ἀγάλματά ἐστι.
- 501 XX. Τὸ δὲ ὄρος τὸ Κρόνιον κατὰ τὰ ἤδη λελεγμένα
μοι παρὰ τὴν κρηπίδα καὶ τοὺς ἐπ' αὐτῇ παρήκει θησαυ-
ροὺς. ἐπὶ δὲ τοῦ ὄρους τῇ κορυφῇ θύουσιν οἱ Βασίλει
30*

καλούμενοι τῷ Κρόνῳ κατὰ ἰσημερίαν τὴν ἐν τῷ ἤρι
 2 Ἐλαφίῳ μηνὶ παρὰ Ἡλείοις. 2. Ἐν δὲ τοῖς πέρασιν τοῦ
 Κρονίου κατὰ τὸ πρὸς τὴν ἄρκτον ἔστιν ἐν μέσῳ τῶν
 θησαυρῶν καὶ τοῦ ὄρους ἱερὸν Εἰλειθυίας, ἐν δὲ αὐτῷ
 Σωσίπολις Ἡλείοις ἐπιχώριος δαίμων ἔχει τιμὰς. τὴν
 μὲν δὴ Εἰλειθυίαν ἐπονομάζοντες Ὀλυμπίαν, ἱερασομέ-
 νην αἰροῦνται τῇ θεῷ κατὰ ἔτος ἕκαστον· ἢ δὲ πρεσβύτις
 ἢ θεραπεύουσα τὸν Σωσίπολιν νόμφ τε ἀγιστεύει τῷ
 Ἡλείῳ καὶ αὐτῇ, λουτρά τε ἐσφέρει τῷ θεῷ καὶ μάξας
 3 κατατίθεισιν αὐτῷ μεμαγμένους μέλιτι. ἐν μὲν δὴ τῷ ἔμ-
 προσθεν τοῦ ναοῦ, διπλοῦς γὰρ δὴ πεποιήται, τῆς τε
 Εἰλειθυίας βωμὸς καὶ ἔσοδος ἐς αὐτὸ ἔστιν ἀνθρώποις·
 ἐν δὲ τῷ ἐντὸς ὁ Σωσίπολις ἔχει τιμὰς καὶ ἐς αὐτὸ ἔσοδος
 οὐκ ἔστι πλὴν τῇ θεραπευούσῃ τὸν θεόν, ἐπὶ τὴν κεφα-
 λὴν καὶ τὸ πρόσωπον ἐφειλκυσμένη ὕψος λευκόν. παρ-
 θένοι δὲ ἐν τῷ τῆς Εἰλειθυίας ὑπομένουσιν καὶ γυναῖκες
 ὕμνον ἄδουσι· καθαρίζουσι δὲ καὶ θυμιάματα παντοῖα
 αὐτῷ, ** ἐπισπένδειν οὐ νομίζουσιν οἶνον. καὶ ὄρκος
 4 παρὰ τῷ Σωσιπόλιδι ἐπὶ μεγίστοις καθέστηκεν. 3. Λέγε-
 ται δὲ καὶ Ἀρκάδων ἐς τὴν Ἡλείαν ἐσβεβληκότων στρα-
 τιᾶ καὶ τῶν Ἡλείων σφίσι ἀντικαθημένων γυναικᾶ ἀφι-
 κομένην παρὰ τῶν Ἡλείων τοὺς στρατηγούς, νῆπιον
 παῖδα ἔχουσαν ἐπὶ τῷ μαστῷ, λέγειν ὡς τέκοι μὲν αὐτὴ
 τὸν παῖδα, διδοίη δὲ ἐξ ὄνειράτων συμμαχήσουσα Ἡλεί-
 οις. οἱ δὲ ἐν ταῖς ἀρχαῖς, πιστὰ γὰρ τὴν ἀνθρώπων
 ἡγοῦντο εἰρηκέναι, τιθέασιν τὸ παιδίον πρὸ τοῦ στρατεύ-
 5 ματος γυμνόν. ἐπήεσαν τε δὴ οἱ Ἀρκάδες, καὶ τὸ παιδίον
 ἐνταῦθα ἤδη δράκων ἦν· ταραχθεῖσι δὲ ἐπὶ τῷ θεάματι
 τοῖς Ἀρκάσι καὶ ἐνδοῦσιν ἐς φυγὴν ἐπέκειντο οἱ Ἡλείοι,
 καὶ νίκην τε ἐπιφανεστάτην ἀνείλοντο καὶ ὄνομα τῷ θεῷ
 502 τίθενται Σωσίπολιν. ἐνθα δὲ σφίσι δὲ δράκων ἔδοξεν
 ἐσδύναι μετὰ τὴν μάχην, τὸ ἱερὸν ἐποίησαν ἐνταῦθα·

σὺν δὲ αὐτῷ σέβεσθαι καὶ τὴν Εἰλειθυίαν ἐνόμισαν, ὅτι
 τὸν παῖδα σφίσι ἢ θεὸς αὐτὴ προήγαγεν ἐς ἀνθρώπους.
 τοῖς δὲ τῶν Ἀρκάδων ἀποθανοῦσιν ἐν τῇ μάχῃ ἔστι τὸ 6
 μνήμα ἐπὶ τοῦ λόφου διαβάντων τὸν Κλάδεον ὡς ἐπὶ
 ἡλλου δυσμάς. Πλησίον δὲ τῆς Εἰλειθυίας ἐρείπια Ἀφρο-
 δίτης Οὐρανίας ἱεροῦ λείπεται, θύουσι δὲ καὶ αὐτόθι
 ἐπὶ τῶν βωμῶν.

4. Ἔστι δὲ ἐντὸς τῆς Ἀλτεως κατὰ τὴν πομπικὴν 7
 ἔσοδον Ἴπποδάμειον καλούμενον ὅσον πλεθρον χωρίου
 περιεχόμενον θριγκῷ. ἐς τοῦτο ἄπαξ κατὰ ἔτος ἕκαστον
 ἔστι ταῖς γυναιξίν ἔσοδος, αἱ θύουσι τῇ Ἴπποδαμείᾳ καὶ
 ἄλλα ἐς τιμὴν δρῶσιν αὐτῆς. τὴν δὲ Ἴπποδαμείαν φασιν
 ἐς Μιδεάν τὴν ἐν τῇ Ἀργολίδι ἀποχωρῆσαι, ἄτε τοῦ Πέ-
 λοπος ἐπὶ τῷ Χρυσίππου θανάτῳ μάλιστα ἐς ἐκείνην
 ἔχοντος τὴν ὄργην· αὐτοὶ δὲ ὕστερον ἐκ μαντείας νομί-
 σαι φασὶ τῆς Ἴπποδαμείας τὰ ὄστα ἐν Ὀλυμπίᾳ. 5. Ἔστι 8
 δὲ ἐπὶ τῷ πέρατι τῶν ἀγαλμάτων ἃ ἐπὶ ζηνίᾳ ἐποίησαντο
 ἀθλητῶν, ἐπὶ τούτῳ τῷ πέρατι ἔστιν ἡν Κρυπτὴν ὀνο-
 μάξουσιν ἔσοδον· διὰ δὲ αὐτῆς τοὺς τε Ἑλλανοδικίας ἐσι-
 εῖναι ἐς τὸ στάδιον καὶ τοὺς ἀγωνιστάς. τὸ μὲν δὴ στάδιον
 γῆς χῶμά ἐστι, πεποιήται δὲ ἐν αὐτῷ καθέδρα τοῖς τι-
 θεῖσι τὸν ἀγῶνα. 6. ἔστι δὲ ἀπαντικρὺ τῶν Ἑλλανοδικῶν
 βωμὸς λίθου λευκοῦ· ἐπὶ τούτου καθεζομένη τοῦ βωμοῦ 9
 θεᾶται γυνὴ τὰ Ὀλύμπια, ἱέρεια Δήμητρος Χαμύνης,
 τιμὴν ταύτην ἄλλοτε ἄλλη λαμβάνουσα παρὰ Ἡλείων.
 503 παρθένους δὲ οὐκ εἰργουσι θεᾶσθαι. πρὸς δὲ τοῦ σταδίου
 τῷ πέρατι, ἢ τοῖς σταδιαδρόμοις ἄφεις πεποιήται, Ἐν-
 θυμίωνος μνήμα ἐνταῦθα λόγῳ Ἡλείων ἔστιν.

7. Ὑπερβαλόντι δὲ ἐκ τοῦ σταδίου, καθότι οἱ Ἑλλα- 10
 νοδίκαι καθέζονται, κατὰ τοῦτο χωρίον ἐς τῶν ἵππων
 ἀνεμμένον τοὺς δρόμους καὶ ἢ ἄφεις ἔστι τῶν ἵππων.
 παρέχεται μὲν οὖν σχῆμα ἢ ἄφεις κατὰ πρῶραν νεώς,

τέτραπται δὲ αὐτῆς τὸ ἔμβολον ἐς τὸν δρόμον. καθότι δὲ τῆ Ἀγνάπτου στοᾶ προσεχῆς ἐστὶν ἡ πρῶρα, κατὰ τοῦτο εὐρεῖα γίνεται. δελφίς δὲ ἐπὶ κανόνος κατὰ ἄκρον μά-
 11 λιστα τὸ ἔμβολον πεποιήται χαλκοῦς. Ἐκατέρω μὲν δὴ πλευρᾷ τῆς ἀφέσεως πλέον ἢ τετρακοσίους πόδας παρέχεται τοῦ μήκους, ὠκοδομηται δὲ ἐν αὐταῖς οἰκήματα. ταῦτα κληρῶ τὰ οἰκήματα διαλαγχάνουσι οἱ ἐσιόντες ἐς τὸν ἀγῶνα τῶν ἵππων. πρὸ δὲ τῶν ἀρμάτων ἢ καὶ ἵππων τῶν κελήτων, διήκει πρὸ αὐτῶν καλῶδιον ἀντὶ ὕσπληγος. βωμὸς δὲ ὠμῆς πλίνθου, τὰ ἐκτὸς κεκοιμημένους, ἐπὶ ἐκάστης ὀλυμπιάδος ποιεῖται κατὰ τὴν πρῶραν μά-
 12 λιστά που μέσην. Ἄετος δὲ ἐπὶ τῷ βωμῷ χαλκοῦς κείται, τὰ πτερὰ ἐπὶ μήμιστον ἐκτείνων. ἀνακινεῖ μὲν δὴ τὸ ἐν τῷ βωμῷ μηχανήμα ὁ τεταγμένος ἐπὶ τῷ δρόμῳ· ἀνακινηθέντος δὲ ὁ μὲν ἐς τὸ ἄνω πεποιήται πηδᾶν ὁ ἄετος, ὡς τοῖς ἤκουσιν ἐπὶ τὴν θέαν γίνεσθαι σύνοπτος, ὁ δελ-
 13 φίς δὲ ἐς ἔδαφος πίπτει. Πρῶται μὲν δὴ ἐκατέρωθεν αἱ πρὸς τῆ στοᾶ τῆ Ἀγνάπτου χαλῶσιν ὕσπληγες, καὶ οἱ κατὰ ταύτας ἐστηκότες ἐκθέουσι ἵπποι πρῶτοι· θεόντες τε δὴ γίνονται κατὰ τοὺς εἰληγότας ἐστάναι τὴν δευτέραν τάξιν, καὶ τηρικαῦτα χαλῶσιν αἱ ὕσπληγες αἱ ἐν τῇ δευτέρᾳ τάξει διὰ πάντων τε κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον συμβαίνει τῶν ἵππων, ἔστ' ἂν ἐξισωθῶσιν ἀλλήλοις κατὰ τῆς πρῶρας τὸ ἔμβολον. τὸ ἀπὸ τούτου δὲ ἤδη καθέστηκεν
 14 ἐπίδειξις ἐπιστήμης τε ἡνιόχων καὶ ἵππων ἀκύτητος. Τὸ 504 μὲν δὴ ἐξ ἀρχῆς Κλειότας ἐστὶν ἄφεςιν μηχανησάμενος, καὶ φρονῆσαι γὰρ ἐπὶ τῷ εὐρήματι, ὡς καὶ ἐπίγραμμα ἐπὶ ἀνδριάντι τῷ Ἀθήνησιν ἐπιγράψαι

ὃς τὴν ἱπάφεςιν ἐν Ὀλυμπίᾳ εὐρατο πρῶτος,
 τευξέ με Κλειότας υἱὸς Ἀριστοκλέους.

Κλειότα δὲ φασὶν ὕστερον Ἀριστείδην σοφίαν τινα καὶ αὐτὸν ἐς τὸ μηχανήμα ἐσευέγκασθαι.

8. Παρεχομένον δὲ τοῦ ἵπποδρόμου παρήκουσαν ἐς 15 πλέον τὴν ἑτέραν τῶν πλευρῶν, ἐστὶν ἐπὶ τῆς μείζονος πλευρᾶς, οὔσης χῶματος, κατὰ τὴν διεξοδὸν τὴν διὰ τοῦ χῶματος τὸ τῶν ἵππων δεῖμα ὁ Ταράξιππος. σχῆμα μὲν βωμοῦ περιφεροῦς ἐστὶ, παραθέοντας δὲ κατὰ τοῦτο τοὺς ἵππους φόβος τε αὐτίκα ἰσχυρὸς ἀπ' οὐδεμιᾶς προφάσεως φανερᾶς καὶ ἀπὸ τοῦ φόβου λαμβάνει ταραχὴ τὰ τε δὴ ἄρματα καταγνύουσιν ὡς ἐπίπαν, καὶ οἱ ἡνιόχοι τιτρώσκονται. καὶ τοῦδε ἡνιόχοι ἔνεκα θυσίας θύουσι, καὶ γενέσθαι σφίσι ἵλεων εὐχονται τὸν Ταράξιππον. Ἕλληγες δὲ οὐ κατὰ τὰ αὐτὰ νομίζουσιν ἐς τὸν Ταράξιπ- 16 πον, ἀλλ' οἱ μὲν εἶναι τάφον ἀνδρὸς αὐτόχθονος καὶ ἀγαθοῦ τὰ ἐς ἱππικὴν, καὶ ὄνομα Ὡλένιον αὐτῷ τίθενται· ἀπὸ τούτου δὲ καὶ τὴν Ὡλενίαν ἐν τῇ Ἠλείᾳ πέτραν φασὶν ὀνομασθῆναι. οἱ δὲ τὸν Φλιοῦντος Δαμῆωνα, μετασχόντα Ἡρακλεῖ τῆς ἐπὶ Ἀργεῖαν καὶ Ἠλείους στρατείας, αὐτὸν τε ἀποθανεῖν καὶ τὸν ἵππον ἐφ' ᾧ ἐπαχεῖτο ὑπὸ Κτεάτου λέγουσι τοῦ Ἄκτορος, καὶ τὸ μνῆμα κοινὸν Δαμῆωνι καὶ τῷ ἵππῳ γενέσθαι. Λέγουσι δὲ καὶ ὡς Μυρ- 17 τίλῳ κενὸν ἐνταῦθα ἠρίον ποιήσειε Πέλοψ, καὶ θύσειέ τε αὐτῷ τὸ ἐπὶ τῷ φόνῳ μνῆμα ἰώμενος, καὶ ἐπονομάσαι Ταράξιππον, ὅτι τῷ Οἰνομάῳ διὰ τοῦ Μυρτίλου τῆς τέχνης ἐταράχθησαν αἱ ἵπποι. τοῖς δὲ ἐστὶν εἰρημένον ὡς
 505 αὐτὸς Οἰνόμαος ὁ τοὺς ἱππεύοντάς ἐστιν ἐν τῷ δρόμῳ βλάπτων. ἤκουσα δὲ καὶ ἐς τὸν Πορθάονος Ἀλκιάθων ἀρόντων τὴν αἰτίαν, ὡς ἐνταῦθα μέρη λάβοι γῆς ὁ Ἀλκάθους ἀποθανὼν ὑπὸ Οἰνομάου τῶν Ἴπποδαμείας γάμων ἔνεκα· ἄτε δὲ ἀτυχήσαντα ἐν ἵπποδρόμῳ, βάσκανόν τε εἶναι τοῖς ἱππεύουσι καὶ οὐκ εὐμενῆ δαίμονα. Ἄνηρ 18 δὲ Αἰγύπτιος Πέλοπα ἔφη παρὰ τοῦ Θηβαίου λαβόντα Ἀμφίονος κατοροῦζαι τι ἐνταῦθα ἐνθα καλοῦσι τὸν Ταράξιππον, καὶ ὑπὸ τοῦ κατορωρυγμένου ταραχθῆναι μὲν

τῷ Οἰνομάῳ τότε, ταράσσεσθαι δὲ καὶ ὕστερον τοῖς πᾶσι τὰς ἵππους. ἤξιόν δὲ οὗτος ὁ Αἰγύπτιος εἶναι μὲν Ἀμφίονα, εἶναι δὲ καὶ τὸν Θοῤῃκα Ὀρφέα μαγεῦσαι δεινόν, καὶ αὐτοῖς ἐπάδουσι θηρία τε ἀφικνεῖσθαι τῷ Ὀρφεί, καὶ Ἀμφίονι ἐς τὰς τοῦ τείχους οἰκοδομίας τὰς πέτρας. ὁ δὲ πιθανώτατος, ἐμοὶ δοκεῖν, τῶν λόγων Ποσειδῶνος ἐπί-
19 κλησιν εἶναι τοῦ Ἰππίου φησίν. 9. Ἔστι δὲ καὶ ἐν Ἰσθμῷ Ταράξιππος Γλαῦκος ὁ Σισύφου· γενέσθαι δὲ αὐτῷ τὴν τελευταίην λέγουσιν ὑπὸ τῶν ἵππων, ὅτε Ἀκαστος τὰ ἄθλα ἐθήκεν ἐπὶ τῷ πατρὶ. ἐν Νεμέᾳ δὲ τῇ Ἀργείῳ ἦρωος μὲν ἦν οὐδείς ὅστις ἐβλαπτε τοὺς ἵππους, πέτρας δὲ ὑπὲρ τῶν ἵππων τὴν καμπὴν ἀνεστηκίας χρόαν πυρρᾶς, ἢ ἀπ' αὐτῆς ἀυγῆ, κατὰ ταῦτά καὶ εἰ πύρ, ἐνεποίει φόβον τοῖς ἵπποις. ἀλλὰ γὰρ ὁ ἐν Ὀλυμπίᾳ Ταράξιππος πολὺ δὴ τι ὑπερηκίως ἐστὶν ἐς ἵππων φόβον. 10. Ἐπὶ δὲ νύσσης μιᾶς Ἰπποδαμείας ἐστὶν εἰκὼν χαλκῆ, ταυρία τε ἔχουσα καὶ ἀναδεῖν τὸν Πέλοπα μέλλουσα ἐπὶ τῇ ὑκῆ.

XXI. Τὸ δὲ ἕτερον τοῦ ἵπποδρόμου μέρος οὐ χῶμα γῆς ἐστίν, ὄρος δὲ οὐχ ὑψηλόν. ἐπὶ τῷ πέρατι τοῦ ὄρους ἱερὸν πεποιήται Δῆμητρι ἐπίκλησιν Χαμύνη. καὶ οἱ μὲν ἀρχαῖον τὸ ὄνομα ἤγρηται· χανεῖν γὰρ τὴν γῆν ἐνταῦθα τὸ ἄρμα τοῦ Ἄιδου καὶ αὐθις μῦσαι· οἱ δὲ Χάμννον ἀν-
506 δρα Πισαῖον Πανταλέοντι ἐναντιούμενον τῷ Ὀμφαλίῳ νος τυραννοῦντι ἐν Πίσῃ καὶ ἀπόστασιν βουλευόντι ἀπὸ Ἡλείων, ἀποθανεῖν φασὶν αὐτὸν ὑπὸ τοῦ Πανταλέοντος, καὶ ἀπὸ τοῦ Χαμύνου τῆς οὐσίας τῇ Δῆμητρι οἰκοδομη-
2 θῆναι τὸ ἱερὸν. 2. Ἀγάλματα δὲ ἀντὶ τῶν ἀρχαίων Κόρην καὶ Δῆμητρα λίθου τοῦ Πεντέλης Ἀθηναῖος ἀνέθηκεν Ἡρώδης. Ἐν τῷ γυμνασίῳ τῷ ἐν Ὀλυμπίᾳ πεντάθλοις μὲν καθεστήκασιν ἐν αὐτῷ καὶ δρομεῦσιν αἱ μελέται, κρηπίς δὲ ἐν τῷ ὑπαίθρῳ λίθου πεποιήται· τὸ δὲ ἐξ ἀρχῆς καὶ τρόπαιον κατὰ Ἀρχάδων ἐπὶ τῇ κρηπίδι εἰστήκει.

ἔστι δὲ καὶ ἄλλος ἐλάσσων περίβολος ἐν ἀριστερᾷ τῆς ἐσόδου τῆς ἐς τὸ γυμνάσιον, καὶ αἱ παλαιστραὶ τοῖς ἀθληταῖς εἰσὶν ἐνταῦθα. τῆς στοᾶς δὲ τῆς πρὸς ἀνίσχοντα ἥλιου τοῦ γυμνασίου προσεχέει τῷ τοίχῳ τῶν ἀθλητῶν εἰσὶν αἱ οἰκῆσαι, ἐπὶ τε ἄνεμον τετραμμένοι Λίβα καὶ ἥλιου δυσμάς. Διαβάντων δὲ τὸν Κλάδεον τάφος τε Οἰ-
3 νομάου γῆς χῶμα περιφρακτομημένον λίθοις ἐστὶ, καὶ ὑπὲρ τοῦ μνημάτος ἐρείπια οἰκοδομημάτων ἐνθα τῷ Οἰνομάῳ τὰς ἵππους ἀύλλεσθαι λέγουσιν. ὄροι δὲ πρὸς Ἀρκάδας τῆς χώρας, τὰ μὲν παρόντα Ἡλείοις, τὰ δὲ ἐξ ἀρχῆς οἱ αὐτοὶ Πισαῖοις καθεστήκασαν ἀνέχοντες κατὰ τάδε.

3. Διαβάντων ποταμὸν Ἐρύμανθον κατὰ τὴν Σαύρου καλουμένην δειράδα τοῦ Σαύρου τε μνημα καὶ ἱερὸν ἐστὶν Ἡρακλέους, ἐρείπια ἐφ' ἡμῶν. λέγουσι δὲ ὡς ὀδοπόρους τε καὶ τοὺς προσοικοῦντας ὁ Σαῦρος ἐκακούργει, πρὶν ἢ παρὰ Ἡρακλέους τὴν δίκην ἔσχε. 4. κατὰ ταύτην
4 τὴν ἐπώνυμον τοῦ ληστοῦ δειράδα ὁ ποταμὸς ἀπὸ μεσημβρίας κατιῶν ἐς τὸν Ἀλφειὸν καταντικρὺ τοῦ Ἐρυμάνθου μάλιστα, οὗτός ἐστιν ὁ τὴν Πισαίαν πρὸς Ἀρκάδας
507 διορίζων, ὄνομα δὲ οἱ Διάγων. τεσσαράκοντα δὲ ἀπὸ τῆς Σαύρου δειράδος προελθόντι στάδια ἐστὶν Ἀσκληπιοῦ ναός, ἐπίκλησιν μὲν Δημινέτου ἀπὸ τοῦ ἰδρυσμένου, ἐρείπια δὲ καὶ αὐτός· ὠκοδομήθη δὲ ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ παρὰ τὸν Ἀλφειόν. τούτου δὲ οὐ πόρρω ἱερὸν Διονύσου 5
Λευκνανίτου πεποιήται, καὶ ποταμὸς παρεξείσει ταύτη Λευκνανίας· ἐκδίδωσι μὲν οὖν καὶ οὗτος ἐς τὸν Ἀλφειόν, κάτεισι δὲ ἐκ Φολόης τοῦ ὄρους. 5. Διαβῆση τε δὴ τὸ ἀπὸ τούτου τὸν Ἀλφειόν, καὶ ἐντὸς γῆς ἔση τῆς Πισαίας.

Ἐν ταύτῃ τῇ χώρᾳ λόφος ἐστὶν ἀνήκων ἐς ὄξυ, ἐπὶ 6 δὲ αὐτῷ πόλεως Φοῖξας ἐρείπια καὶ Ἀθηναῖς ἐστὶν ἐπίκλησιν Κυδωνίας ναός. οὗτος μὲν οὐ τὰ πάντα ἐστὶ σωῆς, βωμὸς δὲ καὶ ἐς ἐμὲ ἐστὶν· ἰδρυσασθαι δὲ τῇ θεῷ τὸ ἱερὸν

Κλύμενον φασιν, ἀπόγονον Ἡρακλέους τοῦ Ἰδαίου, πα-
ραγενέσθαι δὲ αὐτὸν ἀπὸ Κυθωνίας τῆς Κρητικῆς καὶ
τοῦ Ἰαρθάνου ποταμοῦ. λέγουσι δὲ καὶ Πέλοπα οἱ Ἡλείοι
τῇ Ἀθηνᾶ θυγατρὶ τῇ Κυθωνία πρὶν ἢ εἰς τὸν ἀγῶνα αὐτὸν
7 τῷ Οἰνομάῳ καθίστασθαι. 6. Προϊόντι δὲ ἐντεῦθεν τό τε
ὔδαρ τῆς Παρθενίας ἐστὶ καὶ πρὸς τῷ ποταμῷ τάφος ἵπ-
πων τῶν Μάρμακος. Ἴπποδαμείας δὲ μνηστῆρα ἔχει λό-
γος ἀφικέσθαι πρῶτον τοῦτον Μάρμακα, καὶ ἀποθανεῖν
ὑπὸ τοῦ Οἰνομάου πρὸ τῶν ἄλλων, ὀνόματα δὲ αὐτοῦ
ταῖς ἵπποις Παρθενίαν τε εἶναι καὶ Ἐρίφαν, Οἰνόμαον
δὲ ἐπικατασφάζει μὲν τὰς ἵππους τῷ Μάρμακι, μετα-
δοῦναι μέντοι καὶ ταύταις ταφῆναι· καὶ ὄνομα Παρθε-
8 νίας τῷ ποταμῷ ἀπὸ ἵππου τῆς Μάρμακος. ἐστὶ δὲ καὶ
ἄλλος Ἀρπινάτης καλούμενος ποταμός, καὶ οὐ πολὺ ἀπὸ
τοῦ ποταμοῦ πόλεως Ἀρπίνης ἄλλα τε ἐρείπια καὶ μάλιστα
οἱ βωμοί· οἰκίσαι δὲ Οἰνόμαον τὴν πόλιν καὶ θεῖσθαι τὸ
ὄνομα ἀπὸ τῆς μητρὸς λέγουσιν Ἀρπίνης.
9 7. Προελθόντι δὲ οὐ πολὺ γῆς χῶμά ἐστιν ὑψηλόν,
τῶν μνηστῆρων τῶν Ἴπποδαμείας τάφος. Οἰνόμαον μὲν
οὖν ἐγγὺς ἀλλήλων κρύπτειν γῆ φασὶν οὐκ ἐπιφανῶς
αὐτοῦς· Πέλοψ δὲ ὕστερον μνήμα ἐν κοινῷ σφίσι ἐπὶ 508
μέγα ἐξῆρε τιμῇ τῇ εἰς αὐτοὺς καὶ Ἴπποδαμείας χάριτι,
δοκεῖν δέ μοι καὶ ὑπόμνημα εἰς τοὺς ἔπειτα ὄσων τε καὶ
10 οἷων τὸν Οἰνόμαον κρατήσαντα ἐνίκησεν αὐτός. Ἀπέθα-
νον δὲ ὑπὸ τοῦ Οἰνομάου κατὰ τὰ ἔπη τὰς μεγάλας Ἡοίας
Ἀλλάθους ὁ Πορθάουος, δεύτερος οὗτος ἐπὶ τῷ Μάρ-
μακι, μετὰ δὲ Ἀλλάθου Εὐρύαλος καὶ Εὐρύμαχος τε
καὶ Κρόταλος. τούτων μὲν οὖν γονεάς τε καὶ πατρίδας
οὐχ οἶά τε ἦν πυθέσθαι μοι· τὸν δὲ ἀποθανόντα ἐπ' αὐ-
τοῖς Ἀκρίαν τεμαίροιο ἄν τις Λακεδαιμονίον τε εἶναι
καὶ οἰκιστὴν Ἀκρίων. ἐπὶ δὲ τῷ Ἀκρίᾳ Κάπετόν φασιν
ὑπὸ τοῦ Οἰνομάου φονευθῆναι καὶ Λυκούργον Λάσιόν

τε καὶ Χαλκιάδοντα καὶ Τρικόλωνον· ἀπόγονον δὲ αὐτὸν
εἶναι καὶ ὁμώνυμον Τρικόλων τῷ Λυκάονος λέγουσιν
οἱ Ἀρκάδες. Τρικόλωνος δὲ ὕστερον ἐπέλαβεν ἐν τῷ 11
δρόμῳ τὸ χρεῶν Ἀριστόμαχόν τε καὶ Πρίαντα, ἔτι δὲ Πε-
λάγοντα καὶ Αἰόλιόν τε καὶ Κρόνιον. οἱ δὲ καὶ ἐπαρι-
θμοῦσι τοῖς κατελεγμένοις Ἐρῶθραν παῖδα Λεύκωνος
τοῦ Ἀθάμαντος, ἀπὸ τούτου Ἐρυθραὶ πόλισμα ἐκαλεῖτο
Βοιωτῶν, καὶ Ἡιονέα Μάγνητος τοῦ Αἰόλου. τούτοις
μὲν δὴ ἐνταῦθά ἐστι τὸ μνήμα, καὶ τὸν Πέλοπα, ἦνίκα
τῶν Πισαίων ἔσχε τὴν ἀρχήν, φασὶν ἐναγίζειν αὐτοῖς
ἀνὰ πᾶν ἔτος.

XXII. Προελθόντι δὲ ὄσον τε στάδιον ἀπὸ τοῦ τάφου
σημεῖά ἐστιν ἱεροῦ Κορδάκας ἐπίκλησιν Ἀρτέμιδος, ὅτι
οἱ τοῦ Πέλοπος ἀκόλουθοι τὰ ἐπινηκία ἤγαγον παρὰ τῇ
θεῷ ταύτῃ καὶ ἀρχήσαντο ἐπιχώριον τοῖς περὶ τὸν Σίλυ-
λον κόρδακα ὄρχησιν. τοῦ ἱεροῦ δὲ οὐ πόρρω οἰκημά τε
οὐ μέγα καὶ κιβωτός ἐστιν ἐν αὐτῷ χαλκῇ· ὅστ' αὐτὰ Πέ-
λοπος ἐν τῇ κιβωτῇ φυλάσσονται. τεύχεος δὲ ἢ ἄλλου
κατασκευάσματος ἐλείπετο οὐδὲν ἔτι, ἄμπελοι δὲ ἦσαν
509 διὰ τοῦ χωρίου πεφυτευμέναι παντός, ἔνθα ἢ Πίσα
ἄκειτο. 2. οἰκιστὴν μὲν δὴ γενέσθαι τῇ πόλει Πίσον τὸν 2
Περιήρους φασὶ τοῦ Αἰόλου· Πισαῖοι δὲ ἐφειλκύνσαντο
αὐθαίρετον συμφορὰν ἀπεχθάνομενοί τε Ἡλείοις καὶ
σπουδὴν ποιούμενοι τιθεῖναι τὸν Ὀλυμπικὸν ἀγῶνα ἀντὶ
Ἡλείων, οἷγε Ὀλυμπιάδι μὲν τῇ ὀγδόῃ τὸν Ἀργεῖον ἐπη-
γάγοντο Φεῖδωνα τυράννων τῶν ἐν Ἑλλήσι μάλιστα ὑβρί-
σαντα, καὶ τὸν ἀγῶνα ἔθεσαν ὁμοῦ τῷ Φεῖδωνι. Τετάρτη
δὲ Ὀλυμπιάδι καὶ τριακοστῇ στρατὸν οἱ Πισαῖοι καὶ βασι-
λεὺς αὐτῶν Πανταλέων ὁ Ὀμφαλίωος παρὰ τῶν προσ-
χώρων ἀθροίσαντες ἐποίησαν ἀντὶ Ἡλείων τὰ Ὀλύμπια.
Ταύτας τὰς Ὀλυμπιάδας καὶ ἐπ' αὐταῖς τὴν τετάρτην τε 3
καὶ ἑκατοστὴν, τεθεῖσαν δὲ ὑπὸ Ἀρκάδων, ἀνολυμπιά

δας οἱ Ἡλείοι καλοῦντες οὐ σφᾶς ἐν καταλόγῳ τῶν Ὀλυμπιάδων γράφουσιν. ὀγδόη δὲ ἐπὶ ταῖς τεσσαράκοντα Ὀλυμπιάδι Λαμοφῶν ὁ Πανταλέοντος ὑπόνοιαν μὲν τινα παρέσχεν Ἡλείοις νεώτερα ἐς αὐτοὺς βουλευεῖν, ἐμβαλόντας δὲ ἐς τὴν Πισαίαν σὺν ὄπλοις ἀπελθεῖν οἴκαδε ἀπράκτους ἐπεισε δεήσεσσι τε καὶ ὄρκοις. Πύρρον δὲ τοῦ Πανταλέοντος μετὰ Λαμοφῶντα τὸν ἀδελφὸν βασιλεύσαντος Πισαῶι πόλεμον ἐκούσιον ἐπαείλοντο Ἡλείοις. συναπέστησαν δέ σφισιν ἀπὸ Ἡλείων Μακίστιοι καὶ Σκιλλούντιοι, οὗτοι μὲν ἐκ τῆς Τριφυλίας, τῶν δὲ ἄλλων περιοίκων Δυσπόντιοι. τούτοις καὶ μάλιστα ἐς τοὺς Πισαίους οἰκεία ἦν, καὶ οἰκιστὴν Δυσποντέα γενέσθαι σφίσι Οἰνομάου παῖδα ἐμνημόνεον. Πισαίους μὲν δὴ καὶ ὅσοι τοῦ πολέμου Πισαίοις μετέσχον, ἐπέλαβεν ἀναστάτους ὑπὸ Ἡλείων γενέσθαι.

3. Πύλου δὲ τῆς ἐν τῇ Ἡλείᾳ δῆλα τὰ ἐρείπια κατὰ τὴν ἐξ Ὀλυμπίας ἐστὶν ἐς Ἡλιν ὀρεινὴν ὁδόν· ὀγδοήκοντα δὲ στάδια ἐς Ἡλιν ἀπὸ τῆς Πύλου. ταύτην τὴν Πύλον ᾤκισε μὲν κατὰ τὰ ἤδη λελεγμένα μοι Μεγαρεὺς ἀνὴρ Πύλων ὁ Κλήσιωνος· γενομένη δὲ ὑπὸ Ἡρακλέους ἀνάστατος, καὶ αὐθις ἐπισυνοικισθεῖσα ὑπὸ Ἡλείων, ἐμελλεν ἀνὰ χρόνον οὐχ ἕξειν οἰκήτορας. Παρὰ δὲ αὐτὴν 510 ποταμὸς Λάδων κάτεισιν ἐς τὸν Πηρειόν. λέγουσι δὲ οἱ Ἡλείοι καὶ ἔπος ἐς τὴν Πύλον ταύτην ἔχειν τῶν Ὀμήρου γένος δ' ἦν ἐκ ποταμοῦ

Ἄλφειοῦ, ὅστ' εὐρὺ φέει Πυλίων διὰ γαίης. καὶ ἐμὲ ἐπειθον λέγοντες· φεῖ γὰρ δὴ διὰ τῆς χώρας ταύτης ὁ Ἄλφειός, ἐς δὲ ἄλλην Πύλον οὐκ ἐστὶν ἐπενεγκεῖν τὸ ἔπος. Πυλίων γὰρ τῶν ὑπὲρ νήσου τῆς Σφακτηρίας οὐ πέφυκεν ἀρχὴν διοδεύειν τὴν γῆν ὁ Ἄλφειός· οὐ μὴν οὐδὲ ἐν τῇ Ἀρκάδων Πύλον ποτὲ ὀνομασθεῖσαν ἴσμεν 7 πόλιν. 4. Ἀπέχει δὲ ὡς πενήκοντα Ὀλυμπίας σταδίου

κώμη τε Ἡλείων Ἡράκλεια καὶ πρὸς αὐτῇ Κύθηρος ποταμός· πηγὴ δὲ ἐκδιδοῦσα ἐς τὸν ποταμὸν καὶ νυμφῶν ἐστὶν ἱερὸν ἐπὶ τῇ πηγῇ. Ὄνόματα δὲ ἰδίᾳ μὲν ἐκάστη τῶν νυμφῶν Καλλιφάεια καὶ Συνάλλαξις καὶ Πηγαία τε καὶ Ἰασίς, ἐν κοινῷ δὲ σφισιν ἐπίκλησις Ἰωνίδες. Λουμένοισι δὲ ἐν τῇ πηγῇ καμάτων τέ ἐστὶ καὶ ἀλγυμάτων παντοίων ἰάματα. καλεῖσθαι δὲ τὰς νύμφας ἀπὸ Ἰωνος λέγουσι τοῦ Γαργητοῦ, μετοικήσαντος ἐνταῦθα ἐξ Ἀθηῶν.

5. Εἰ δὲ ἐλθεῖν ἐς Ἡλιν διὰ τοῦ πεδίου θελήσειας, 8 σταδίου μὲν εἰκοσι καὶ ἑκατὸν ἐς Λετρίνους ἕξεις, ὀγδοήκοντα δὲ ἐκ Λετρίων καὶ ἑκατὸν ἐπὶ Ἡλιν. Τὸ μὲν δὴ ἐξ ἀρχῆς πόλισμα ἦν οἱ Λετρίνοι, καὶ Λετρεὺς ὁ Πέλοπος ἐργεῖται σφίσι οἰκιστής· ἐπ' ἐμοῦ δὲ οἰκήματά τε ἐλείπετο ὀλίγα καὶ Ἀλφειάδας Ἀρτέμιδος ἄγαλμα ἐν ναῶ. γε- 9 νέσθαι δὲ τὴν ἐπίκλησιν τῇ θεῷ λέγουσιν ἐπὶ λόγῳ τοιῷδε, ἐρασθῆναι τῆς Ἀρτέμιδος τὸν Ἀλφειόν, ἐρασθέντα δὲ, ὡς ἐπέγνω μὴ γενήσεσθαι οἱ διὰ πειθοῦς καὶ δεήσεως τὸν γάμον, ἐπιτολμᾶν ὡς βιασόμενον τὴν θεόν, καὶ αὐτὸν ἐς παννυχίδα ἐς Λετρίνους ἐλθεῖν ὑπὸ αὐτῆς τε ἀγομένην τῆς Ἀρτέμιδος καὶ νυμφῶν, αἷς παλίων συνῆν αὐτῇ· τὴν δὲ, ἐν ὑπονοίᾳ γὰρ τοῦ Ἀλφειοῦ τὴν ἐπιβουλήν ἔχειν, ἀλείψασθαι τὸ πρόσωπον πληῶ καὶ αὐτὴν καὶ ὅσαι τῶν νυμφῶν παρήσαν, καὶ τὸν Ἀλφειόν, ὡς ἐσηλ- 511 θεν, οὐκ ἔχειν αὐτὸν ἀπὸ τῶν ἄλλων διακρίνει τὴν Ἀρτεμιν, ἅτε δὲ οὐ διαγινώσκοντα ἀπελθεῖν ἐπὶ ἀπράκτῳ τῷ ἐργειρήματι. Λετρινᾶοι μὲν δὴ Ἀλφειαίαν ἐκάλουν 10 τὴν θεὸν ἐπὶ τοῦ Ἀλφειοῦ τῷ ἐς αὐτὴν ἔρωτι· οἱ δὲ Ἡλείοι, φιλία γὰρ σφισιν ὑπῆρχεν ἐξ ἀρχῆς ἐς Λετρινάους, τὰ παρὰ σφίσι Ἀρτέμιδι ἐς τιμὴν τῇ Ἐλαφιαία καθεστηκότα ἐς Λετρίνους τε μετήγαγον καὶ τῇ Ἀρτέμιδι ἐνόμισαν τῇ Ἀλφειαία δρᾶν, καὶ οὕτω τὴν Ἀλφειαίαν

θεὸν Ἐλαφιαίαν ἀνὰ χρόνον ἐξενίκησεν ὀνομασθῆναι.
11 Ἐλαφιαίαν δὲ ἐκάλουν οἱ Ἡλεῖοι τὴν Ἀρτεμιν ἐπὶ τῶν
ἐλάφων, ἔμοι δοκεῖν, τῇ θῆρᾳ· αὐτοὶ δὲ γυναικὸς ἐπι-
χωρίας ὄνομα εἶναι τὴν Ἐλάφιον, καὶ ὑπὸ ταύτης τρα-
φῆναι τὴν Ἀρτεμίν φασι. Λετρίων δὲ ὄσον τε ἐξ ἀπω-
τέρω σταδίοις ἐστὶν ἀέναιος λίμνη τριῶν πού τὴν διάμε-
τρον σταδίων μάλιστα.

XXIII. Ἐν δὲ Ἡλιδι τὰ ἄξια μνήμης γυμνασίον ἐστὶν
ἀρχαῖον· καὶ ὅσα ἐς τοὺς ἀθλητὰς πρὶν ἢ ἐς Ὀλυμπίαν
ἀφικνεῖσθαι νομίζουσιν, ἐν τούτῳ σφίσι τῷ γυμνασίῳ
δοῶν καθέστηκε. πλάτανοι μὲν ὑψηλαὶ διὰ τῶν δρόμων
πεφύκασιν ἐντὸς τοίχου· ὁ σύμπας δὲ οὗτος περίβολος
καλεῖται Ξυστός, ὅτι Ἡρακλεῖ τῷ Ἀμφιτρούωνος ἐς ἀσκη-
2 σιν ἐγένετο, ὅσαι τῶν ἀκανθῶν ἐφύοντο ἐνταῦθα ἐπὶ
ἐκάστη ἡμέρᾳ σφᾶς ἀναξύνειν. χωρὶς μὲν δὴ ἐς ἄμιλλαν
τῶν δρομέων ἐστὶν ἀποκεκριμένος δρόμος, ὀνομάζεται δὲ
ὑπὸ τῶν ἐπιχωρίων ἱερὸς, χωρὶς δὲ ἐνθα ἐπὶ μελέτη
δρομεῖς καὶ οἱ πένταθλοι θέουσιν. 2. ἔστι δὲ ἐν τῷ γυμ-
νασίῳ καλούμενον Πλέθριον· ἐν δὲ αὐτῷ συμβάλλουσιν
οἱ Ἑλλανοδίκαί αὐτοὺς καθ' ἡλικίαν ἢ καὶ αὐτῷ διαφέ-
3 ροντας τῷ ἐπιτηδεύματι· συμβάλλουσι δὲ ἐπὶ πάλη. Εἰσὶ
δὲ καὶ θεῶν ἐν τῷ γυμνασίῳ βωμοί, Ἡρακλέους τοῦ
Ἰδαίου, Παραστάτου δὲ ἐπίκλησιν, καὶ Ἐρωτος, καὶ ὃν
Ἡλεῖοι καὶ Ἀθηναῖοι κατὰ ταῦτα Ἡλείοις Ἀντέρωτα ὀνο-
μάζουσι, Δῆμητρος τε καὶ τῆς παιδός. Ἀχιλλεῖ δὲ οὐ
βωμός, κενὸν δὲ ἐστὶν αὐτῷ μνήμα ἐκ μαντείας· τῆς 512
πανηγύρεως δὲ ἀρχομένης ἐν ἡμέρᾳ φητὴ περὶ ἀποκλί-
νοντα ἐς δυσμὰς τοῦ ἡλίου τὸν δρόμον αἱ γυναῖκες αἱ
Ἡλεῖται ἄλλα τε τοῦ Ἀχιλλέως δρωσὶν ἐς τιμὴν καὶ κόπτε-
σθαι νομίζουσιν αὐτόν.

4 3. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλος ἐλάσσων γυμνασίου περίβολος,
ὃς ἔχεται μὲν τοῦ μείζονος, τετράγωνον δὲ ὀνομάζουσι

ἐπὶ τῷ σχήματι. καὶ παλαίστραι τοῖς ἀθλοῦσιν ἐνταῦθα
ποιοῦνται, καὶ συμβάλλουσιν αὐτόθι τοὺς ἀθλητὰς οὐ
παλαίοντας ἔτι, ἐπὶ δὲ λιάντων τῶν μαλακωτέρων ταῖς
πληγαῖς. ἀνίκεται δὲ καὶ τῶν ἀγαμάτων τὸ ἕτερον, ἃ
ἐπὶ ξημίᾳ Σωσάνδρου τε τοῦ Συμυρναίου καὶ Ἡλείου Πο-
λύκτορος τῷ Διὶ ἐποιήθη. 1. Ἔστι δὲ καὶ τρίτος γυμνα-5
σίου περίβολος, ὄνομα μὲν Μαλθῶ τῆς μαλακότητος τοῦ
ἐδάφους ἕνεκα, τοῖς δὲ ἐφήβοις ἀνεῖται τῆς πανηγύρεως
τὸν χρόνον πάντα. ἔστι δὲ ἐν γωνίᾳ τῆς Μαλθῶς πρό-
σωπον Ἡρακλέους ἄχρι ἐς τοὺς ὤμους, καὶ ἐν τῶν παλαι-
στρῶν μιᾷ τύπος Ἐρωτα ἔχων ἐπειρασμένον καὶ τὸν
καλούμενον Ἀντέρωτα· ἔχει δὲ ὁ μὲν φοῖνικος ὁ Ἐρως
κλάδον, ὁ δὲ ἀφελῆσθαι πειράται τὸν φοῖνικα ὁ Ἀντέρως.
τῆς ἐσόδου δὲ ἐκατέρωθεν τῆς ἐς τὴν Μαλθῶ παιδός 6
ἔστηκεν εἰκὼν Πύκτου· καὶ αὐτὸν ἔφασκεν ὁ νομοφύλαξ
Ἡλείων γένος μὲν Ἀλεξανδρέα εἶναι τῆς ὑπὲρ Φάρου τῆς
νήσου, Σαραπίωνα δὲ ὄνομα, ἀφικόμενον δὲ ἐς Ἡλιν
σπανίζουσι σίτου σφίσι τροφὰς δοῦναι. τούτῳ μὲν αὐ-
τόθι ἀντὶ τούτου γεγόνασιν αἱ τιμαί· χρόνος δὲ στεφάνου
τε τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ καὶ εὐεργεσίας αὐτῷ τῆς ἐς Ἡλείου
ὀλυμπιάς ἐβδόμη πρὸς ταῖς δέκα τε καὶ διακοσίαις. 5. Ἐν 7
τούτῳ τῷ γυμνασίῳ καὶ βουλευτήριόν ἐστὶν Ἡλείοις, καὶ
ἐπιδείξεις ἐνταῦθα λόγων τε αὐτοσχεδίων καὶ συγγραμ-
μάτων ποιοῦνται παντοίων· καλεῖται δὲ Λαλίχιμον, τοῦ
513 ἀναθέντος ἐπάνυμον. Περὶ δὲ αὐτὸ ἀσπίδες ἀνάκεινται,
θείας ἕνεκα καὶ οὐκ ἐς ἔργον πολέμου πεποιημέναι.

6. Ἐκ δὲ τοῦ γυμνασίου πρὸς τὰ λουτρὰ ἐρχομένῳ 8
δι' ἀγνιᾶς τε ἢ ὁδὸς Σιωπῆς καὶ παρὰ τὸ ἱερὸν τῆς Φιλο-
μειρακός ἐστὶν Ἀρτέμιδος. τῇ μὲν δὴ θεῷ γέγονεν ἡ ἐπί-
κλησις ἅτε τοῦ γυμνασίου γείτονι· τῇ ἀγνιᾷ δὲ Σιωπῆ
ὄνομα ἐπὶ λόγῳ τοῖσδε τεθῆναι λέγουσιν. ἄνδρες τοῦ
Ὁξύλου στρατεύματος ἐπὶ κατασκοπῇ τῶν ἐν Ἡλιδι ἀπο-

πεμφθέντες, καὶ ἀλλήλοις διακελευσάμενοι κατὰ τὴν ὁδὸν, ἐπειδὴν πλησίον γίνωνται τοῦ τείχους, φθέγγεσθαι μὲν μηδὲν ἔτι αὐτοί, ἐπακροᾶσθαι δὲ εἴ τι παρὰ τῶν ἐντὸς πυθῆσθαι δυνήσονται, οὕτω λαυθάνουσι παρελθόντες ἐς τὴν πόλιν κατὰ τὴν ἀγυίαν ταύτην, καὶ ἐπακούσαντες ὅποσα ἐβούλουτο ἐπανιάσιν αὐθις ἐς τοὺς Αἰτωλοῦς· καὶ ἡ ἀγυία τὸ ὄνομα εἴληφεν ἀπὸ τῶν κατακόπων τῆς σιωπῆς.

XXIV. Ἐτέρα δὲ ἔξοδος ἐκ τοῦ γυμνασίου φέρει μὲν ἐς τε τὴν ἀγορὰν καὶ ἐπὶ τὸν Ἑλλανοδικεῶνα καλούμενον, ἔστι δὲ ὑπὲρ τοῦ Ἀχιλλέως τὸν τάφον· καὶ ταύτη τοὺς Ἑλλανοδικῆς ἵεναι καθέστηκεν ἐς τὸ γυμνάσιον. ἑστίασι δὲ πρὶν μὲν ἥλιον ἀνίσχειν συμβαλοῦντες δρομέας, μεσοῦσης δὲ τῆς ἡμέρας ἐπὶ τὸ πένταθλον καὶ ὅσα βαρέα ἄθλα ὀνομάζουσιν.

2. Ἡ δὲ ἀγορὰ τοῖς Ἡλείοις οὐ κατὰ τὰς Ἰωνῶν καὶ ὅσαι πρὸς Ἰωνία πόλεις εἰσὶν Ἑλλήνων, τρόπῳ δὲ πεποιῆται τῷ ἀρχαιοτέρῳ, στοαῖς τε ἀπὸ ἀλλήλων διεστῶσαις καὶ ἀγυιαῖς δι' αὐτῶν. ὄνομα δὲ τῇ ἀγορᾷ τὸ ἐφ' ἡμῶν ἔστιν Ἰππόδρομος, καὶ οἱ ἐπιχώριοι τοὺς ἵππους παιδεύουσιν ἐνταῦθα. τῶν στοῶν δὲ ἡ πρὸς μεσημβρίαν ἐργασίας ἔστι τῆς Δωρίου, διαιροῦσι δὲ αὐτὴν ἐς μοῖρας τρεῖς οἱ κίονες· ἐν ταύτῃ διημερεύουσι τὰ πολλὰ οἱ Ἑλλανοδικῆς 3 καὶ. ποιοῦνται δὲ πρὸς αὐτοὺς καὶ βωμοὺς τῷ Διὶ, καὶ εἰσὶν ἐν τῷ ὑπαίθρῳ τῆς ἀγορᾶς οἱ βωμοὶ πληθὺς οὐ πολλοί· καταλύονται γὰρ οὐ χαλεπῶς ἅτε αὐτοσχεδῶς οἰκοδομούμενοι. 3. Κατὰ ταύτην τὴν στοᾶν ἰόντι ἐς τὴν ἀγο- 514 ρὰν ἔστιν ἐν ἀριστερᾷ παρὰ τὸ πέρας τῆς στοᾶς ὁ Ἑλλανοδικεῶν· ἀγυία δὲ ἡ διεύρουσα ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς ἔστιν αὐτόν. ἐν τούτῳ τῷ Ἑλλανοδικεῶνι οἰκοῦσι δέκα ἐφεξῆς μῆνας οἱ ἀρεθέντες Ἑλλανοδικεῖν, καὶ ὑπὸ τῶν νομοφυλάκων ὅσα ἐς τὸν ἀγῶνα [σφᾶς δεῖ ποιεῖν] διδάσκονται.

4. Τῇ στοᾷ δὲ ἐνθα οἱ Ἑλλανοδικῆς διημερεύουσιν ἔστιν 4 ἐγγυὲς ἄλλῃ στοᾷ· τὸ μεταξὺ αὐτῶν ἀγυία μία. ταύτην ὀνομάζουσι Κορκυραϊκὴν οἱ Ἡλείοι· ναυσὶ γὰρ ἐς τὴν σφετέρην Κορκυραίους ἐλθόντας *** ἐλάσαι μοῖραν τῆς λείας λέγοντες λαβεῖν τε ἐκ τῆς Κορκυραίων πολλαπλάσια, καὶ οἰκοδομήσασθαι τὴν στοᾶν ἀπὸ τῶν λαφύρων τῆς δεκάτης. ἔστι δὲ ἡ κατασκευὴ τῆς στοᾶς Δωρίου καὶ 5 διπλῆ, τῇ μὲν ἐς τὴν ἀγορὰν τοὺς κίονας, τῇ δὲ ἐς τὰ ἐπέκεινα τῆς ἀγορᾶς ἔχουσα. κατὰ μέσον δὲ αὐτῆς οὐ κίονες, ἀλλὰ τοίχος ὁ ταύτην τὸν ὄροφον ἀνέχων ἔστιν· ἀνάκεινται δὲ καὶ εἰκόνες ἐκατέρωθεν πρὸς τῷ τοίχῳ. κατὰ δὲ τῆς στοᾶς τὸ ἐς τὴν ἀγορὰν ἔστηκε Πύρρωνος τοῦ Πιστοκράτους εἰκῶν, σοφιστοῦ τε ἀνδρὸς καὶ ἐς βέβαιον ὁμολογίαν ἐπὶ οὐδενὶ λόγῳ καταστάντος. ἔστι δὲ καὶ μνήμα τῷ Πύρρῳ οὐ πόρρω τοῦ Ἡλείων ἄστεως· Πέτρα μὲν τῷ χωρίῳ τὸ ὄνομα, λέγεται δὲ ὡς ἡ Πέτρα δῆμος εἴη τὸ 6 ἀρχαῖον. 5. Ἡλείοις δὲ ἐν τῷ ὑπαίθρῳ τῆς ἀγορᾶς τὰ ἐπιφανέστατα ναὸς ἔστι καὶ ἄγαλμα Ἀπόλλωνος Ἀκασίου· σημαῖνοι δ' ἂν τὸ ὄνομα οὐδέν τι ἄλλοῖον ἢ ὁ καλούμενος Ἀλεξίκακος ὑπὸ Ἀθηναίων. ἐτέρωθι δὲ Ἡλίῳ πεποιῆται καὶ Σελήνῃ λίθου τὰ ἀγάλματα, καὶ τῆς μὲν κέρατα ἐκ τῆς κεφαλῆς, τοῦ δὲ αἰ ἀκτῖνες ἀνέχουσιν. ἔστι δὲ καὶ Χάρισιν ἱερὸν, καὶ ξόανα ἐπίχρουσα τὰ ἐς ἐσθῆτα, πρόσωπα δὲ καὶ χεῖρες καὶ πόδες λίθου λευκοῦ· ἔχουσι δὲ ἡ μὲν αὐτῶν ῥόδον, ἀστράγαλον δὲ ἡ μέση, καὶ ἡ τρίτη κλῶνα οὐ μέγαν μυρσίνης. ἔχειν δὲ αὐτὰς ἐπὶ τοιῶδε 7 εἰκάσοι τις ἂν τὰ εἰρημένα, ῥόδον μὲν καὶ μυρσίνην 515 Ἀφροδίτης τε ἱερὰ εἶναι καὶ οἰκεῖα τῷ ἐς Ἀδωνιν λόγῳ, Χάριτας δὲ Ἀφροδίτῃ μάλιστα εἶναι θεῶν· ἀστράγαλόν τε μειρανίων τε καὶ παρθένων, οἷς ἄχαρι οὐδέν πω πρόσ- ἐστιν ἐκ γήρως, τούτων εἶναι τὸν ἀστράγαλον παίρνιον. τῶν Χαρίτων δὲ ἐν δεξιᾷ ἄγαλμά ἐστιν Ἔρωτος· ἔστηκε 31

8 δὲ ἐπὶ βάρθρου τοῦ αὐτοῦ. 6. Ἔστι δὲ καὶ Σιληνοῦ ναὸς ἐνταῦθα, ἰδίᾳ τῷ Σιληνῷ καὶ οὐχ ὁμοῦ Διονύσου πεποιημένος. Μέθῃ δὲ οἶνον ἐν ἐκπώματι αὐτῷ δίδωσι. θνητὸν δὲ εἶναι τὸ γένος τῶν Σιληνῶν εἰκάσαι τις ἂν μάλιστα ἐπὶ τοῖς τάφοις αὐτῶν· ἐν γὰρ τῇ Ἑβραίων χώρᾳ Σιληνοῦ 9 μνήμα καὶ ἄλλον Σιληνοῦ Περγαμηνοῖς ἐστίν. 7. Ἡλείων δὲ ἐν τῇ ἀγορᾷ καὶ ἄλλο τοιούδε εἶδον, ναοῦ σχῆμα· ἐστὶ δὲ οὐχ ὑψηλόν, καὶ τοῖχοι μὲν οὐκ εἰσὶ, τὸν ὄροφον δὲ δρυὸς ἀνέχουσιν εἰργασμένοι κίονες· τοῦτο εἶναι μὲν ὁμολογοῦσιν οἱ ἐπιχώριοι μνήμα, ὅτου δὲ οὐ μνημονεύουσιν· εἰ δὲ ὁ γέρον ὄντινα ἠρόμην εἶπεν ἀληθῆ λόγον, 10 Ὁξύλου τοῦτο ἂν μνήμα εἴη. 8. πεποιήται δὲ ἐν τῇ ἀγορᾷ καὶ ταῖς γυναιξίν οἰκημα ταῖς ἐκκαίδεκα καλουμέναις, ἐνθα τὸν πέπλον ὑφαίνουσι τῇ Ἥρᾳ.

XXV. Ἐχεται δὲ τῆς ἀγορᾶς ναὸς ἀρχαῖος, στοαῖς ἐν κύκλῳ περιστύλος· ὁ δὲ ὄροφος κατεργήθη τῷ ναῷ, καὶ ἄγαλμα οὐδὲν ἐλείπετο· βασιλευῖσι δὲ ἀνεῖται Ῥωμαίοις.

2. Ἔστι δὲ τῆς στοαῖς ὀπίσω τῆς ἀπὸ τῶν λαφύρων τῶν ἐν Κορυφῆς Ἀφροδίτης ναός, τὸ δὲ ἐν ὑπαίθρῳ τέμενος οὐ πολὺ ἀφεστηκὸς ἀπὸ τοῦ ναοῦ. καὶ τὴν μὲν ἐν τῷ ναῷ καλοῦσιν Οὐρανίαν, ἐλέφαντος δὲ ἐστὶ καὶ χρυσοῦ, τέχνη Φειδίου, τῷ δὲ ἐτέρῳ ποδὶ ἐπὶ χελώνης βέβηκε· τῆς δὲ περιέχεται μὲν τὸ τέμενος θριγκῶ, κρηπίδι 516 δὲ ἐντὸς τοῦ τεμένους πεποιήται, καὶ ἐπὶ τῇ κρηπίδι ἄγαλμα Ἀφροδίτης χαλκοῦν ἐπὶ τράγῳ κἀθηται χαλκῷ Σκόπα τοῦτο ἔργον, Ἀφροδίτην δὲ Πάνδημον ὀνομάζουσι. τὰ δὲ ἐπὶ τῇ χελώνῃ τε καὶ ἐς τὸν τράγον παρήμι τοῖς θέλουσιν εἰκάζειν.

3. Ὁ δὲ ἱερός τοῦ Ἄιδου περίβολός τε καὶ ναός, ἐστὶ γὰρ δὴ Ἡλείοις καὶ Ἄιδου περίβολός τε καὶ ναός, ἀνοίγνυται μὲν ἅπαξ κατὰ ἔτος ἕκαστον, ἐσελθεῖν δὲ οὐδὲ

τότε ἐφεῖται πέρα γε τοῦ ἱερωμένου. ἀνθρώπων δὲ ὧν ἴσμεν μόνοι τιμᾶσιν Ἄιδην Ἡλείοι κατὰ αἰτίαν τήνδε. Ἡρακλεῖ στρατιὰν ἄρουσι ἐπὶ Πύλον τὴν ἐν τῇ Ἠλιδί παρ- εῖναι οἱ καὶ Ἀθηναῖν συνεργόν λέγουσιν· ἀφικέσθαι οὖν καὶ Πυλίοις τὸν Ἄιδην συμμαχῆσοντα τῇ ἀπεχθείᾳ τοῦ Ἡρακλέους, ἔχοντα ἐν τῇ Πύλῳ τιμᾶς. ἐπάγουται δὲ καὶ 3 Ὀμηρον τῷ λόγῳ μάρτυρα ποιήσαντα ἐν Ἰλιάδι·

Τλῆ δ' Ἀΐδης ἐν τοῖσι πελώριοις ὠκύν ὀϊστόν,
εὐτέ μιν αὐτὸς ἀνὴρ υἱὸς Διὸς αἰγιόχοιο
ἐν Πύλῳ ἐν νεκύεσσι βαλῶν ὀδύνησιν ἔδωκεν.

Εἰ δὲ κατὰ τὴν Ἀγαμέμνονος καὶ Μενελάου στρατείαν ἐπὶ Ἴλιον Ποσειδῶν τῷ Ὀμήρου λόγῳ τοῖς Ἑλλησιν ἐπίκουρος ἦν, οὐκ ἂν ἀπο τοῦ εἰκότος οὐδὲ Ἄιδην εἴη, δόξη γε τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ, Πυλίοις ἀμῦναι. Ἡλείοι δ' οὖν ὡς σφίσι τε εὖνῳ καὶ ἀπεχθανομένῳ πρὸς τὸν Ἡρακλέα ἐποιήσαντο τὸ ἱερόν τῷ θεῷ. Ἐκάστου δὲ ἅπαξ ἀνοίγειν τοῦ ἐνιαυτοῦ νομίζουσιν, ὅτι, οἶμαι, καὶ ἀνθρώποις ἅπαξ ἢ κἀθοδος ἢ ἐς τοῦ Ἄιδου γίνεται. 4. Τοῖς δὲ Ἡλεί- 4 οῖς καὶ Τύχης ἱερόν ἐστίν· ἐν στοᾷ δὲ τοῦ ἱεροῦ μεγέθει 517 μέγα ἄγαλμα ἀνάκειται, ξόανον ἐπίχρουσον πλὴν προσώπου καὶ χειρῶν τε ἄκρων καὶ ποδῶν· ταῦτα δὲ οἷ ἐστὶ λίθου λευκοῦ. ἐνταῦθα ἔχει τιμᾶς καὶ ὁ Σωσίπολις ἐν ἀριστερᾷ τῆς Τύχης, ἐν οἰκῆματι οὐ μέγαλῳ. κατὰ δὲ ὄψιν ὀνειράτος γραφῆ μειμιμημένος ἐστίν ὁ θεός, παῖς μὲν ἡλικίαν, ἀμπέχεται δὲ χλαμύδα ποικίλην ὑπὸ ἀστέρων, τῇ χειρὶ δὲ ἔχει τῇ ἐτέρῳ τὸ κέρας τῆς Ἀμαλθείας.

5. Καθότι δὲ Ἡλείων ἡ πόλις πληθύνει μάλιστα ἀν- 5 θρώποις, κατὰ τοῦτο ἀνδριάς σφισιν ἀνδρὸς οὐ μείζων μεγάλου χαλκοῦς ἐστίν, οὐκ ἔχων πῶ γένεια, τὸν τε ἔτερον τῶν ποδῶν ἐπιπλέκων τῷ ἐτέρῳ καὶ ταῖς χερσίν ἀμφοτέραις ἐπὶ δόρατι ἠρεισμένος· ἐσθῆτα δὲ ἐρεῖν αὐτῷ καὶ ἀπὸ λίνου τε καὶ βύσσου περιβάλλουσι. τοῦτο τὸ 6

ἄγαλμα ἐλέγετο εἶναι Ποσειδῶνος, ἔχειν δὲ τὸ ἀρχαῖον ἐπὶ Σαμικῶ τῷ ἐν τῇ Τριφυλίᾳ τιμᾶς. μετακομισθέν δὲ ἐς τὴν Ἥλιον τιμῆς μὲν καὶ ἐς πλέον ἔτι ἦκει, Σατράπην δὲ καὶ οὐ Ποσειδῶνα ὄνομα αὐτῷ τίθενται, μετὰ τὴν Πατρίων προσοίκησιν τὸ ὄνομα τοῦ Σατράπου διδαχθέντες· Κορύβαντός τε ἐπίκλησις ὁ Σατράπης ἐστὶ.

XXVI. Θεάτρον δὲ ἀρχαῖον μετὰ τῆς ἀγορᾶς καὶ τοῦ Μηρίου τὸ θεάτρον τε καὶ ἱερόν ἐστι Διονύσου· τέχνη τὸ ἄγαλμα Πραξιτέλους. θεῶν δὲ ἐν τοῖς μάλιστα Διόνυσον σέβουσιν Ἥλαιοι, καὶ τὸν θεόν σφισιν ἐπιφοιτᾶν ἐς τῶν Θυῶν τὴν ἑορτὴν λέγουσιν. ἀπέχει μὲν γὰρ τῆς πόλεως ὅσον τε ὀκτὼ στάδια ἔνθα τὴν ἑορτὴν ἄγουσι Θυῖα ὀνομάζοντες· λέβητας δὲ ἀριθμὸν τρεῖς ἐς οἶκημα ἐσκομίσαντες οἱ ἱερεῖς κατατίθενται κενούς, παρόντων καὶ τῶν ἀστῶν καὶ ξένων, εἰ τύχοιεν ἐπιδημοῦντες· 518 σφραγίδας δὲ αὐτοῖς τε οἱ ἱερεῖς, καὶ τῶν ἄλλων ὅσοις ἂν κατὰ γνώμην ἦ, ταῖς θύραις τοῦ οἴκηματος ἐπιβάλλουσιν. ἐς δὲ τὴν ἐπιούσαν τὰ τε σημεῖα ἐπιγνώσκειν ἀρεστί σφισι, καὶ ἐσελθόντες ἐς τὸ οἶκημα εὐρίσκουσιν οἶνον πεπλησμένους τοὺς λέβητας. ταῦτα Ἥλειων τε οἱ δοκιμώτατοι ἄνδρες, σὺν αὐτοῖς δὲ καὶ ξένοι κατώμνυντο ἔχειν κατὰ τὰ εἰρημένα, ἐπεὶ αὐτός γὰρ οὐκ ἐς καιρὸν ἀφικόμεν τῆς ἑορτῆς. λέγουσι δὲ καὶ Ἄνδριοι παρὰ ἔτος σφίσι ἐς τοῦ Διονύσου τὴν ἑορτὴν φεῖν οἶνον αὐτόματον ἐκ τοῦ ἱεροῦ. Εἰ πιστεύειν χρὴ ταῦτα Ἕλλησιν ἀποδέχοιτο ἂν τις τῷ λόγῳ γὰρ τῷ αὐτῷ καὶ ὅσα Αἰθίοπες οἱ ὑπὲρ Συήνης ἐς τοῦ ἡλίου τὴν τράπεζαν λέγουσιν.

3 2. Ἐν ἀκροπόλει δὲ τῇ Ἥλειων ἐστὶν ἱερόν Ἀθηναῶν· ἐλέφαντος δὲ τὸ ἄγαλμα καὶ χρυσοῦ. εἶναι μὲν δὴ Φειδίου φασὶν αὐτήν, πεποιήται δὲ ἀλεκτροῶν ἐπὶ τῷ κράνει, ὅτι [οὔτοι] προχειρότατα ἔχουσιν ἐς μάχης οἱ ἀλεκτροῦ-

νες· δύναιτο δ' ἂν καὶ Ἀθηναῖς τῆς Ἐργάνης ἱερὸς ὁ ὄρνις νομίζεσθαι.

3. Κυλλήνη δὲ σταδίου μὲν εἴκοσιν Ἥλιδος καὶ ἑκα- 4 τὸν ἀφέστηκε, κεῖται δὲ τετραμμένη τε πρὸς Σικελίαν καὶ ὄρμον παρεχομένη ναυσὶν ἐπιτηδεῖον· ἐπίνειον δὲ οὔσα Ἥλειων ἀπὸ ἀνδρὸς Ἀρκάδος τὸ ὄνομα εἴληφε. Κυλλήνης δὲ ἐν μὲν Ἥλειων καταλόγῳ λόγον οὐδένα Ὀμηρος ἐποίησατο· ἐν δὲ ἔπεισι τοῖς ὕστερον δεδήλωκεν ὡς πόλισμα οὔσαν καὶ τὴν Κυλλήνην ἐπίσταται·

519 Πουλυδάμας δ' ὦτον Κυλλήνιον ἐξενάριξεν, 5 Φυλειδεῶ ἔταρον, μεγαθύμων ἀρχὸν Ἐπειῶν.

Θεῶν δὲ ἱερά ἐν Κυλλήνῃ Ἀσκληπιοῦ, τὸ δὲ Ἀφροδίτης ἐστὶ· τοῦ Ἐρμου δὲ τὸ ἄγαλμα, ὃν οἱ ταύτη περιεσῶς σέβουσιν, ὀρθόν ἐστιν αἰδοῖον ἐπὶ τοῦ βήθρου.

4. Ἡ δὲ Ἥλεια χώρα τὰ τε ἄλλα ἐστὶν ἐς καρπούς καὶ 6 τὴν βύσσον οὐχ ἦκιστα ἐκτρέφειν ἀγαθή. τὴν μὲν δὴ κανναβίδα καὶ λίνον καὶ τὴν βύσσον σπείρουσιν ὅσοις ἢ γῆ τρέφειν ἐστὶν ἐπιτηδεῖος· οἱ μίτοι δὲ ἀφ' ὧν τὰς ἐσθῆτας ποιοῦσιν οἱ Σῆρες, ἀπὸ οὐδενὸς φλοιοῦ, τρόπον δὲ ἕτερον γίνονται τοιόνδε· ἐστὶν ἐν τῇ γῆ ζαῦφιόν σφισιν ὃν σῆρα καλοῦσιν Ἕλληνες, ὑπὸ δὲ αὐτῶν Σηρῶν ἄλλο πού τι καὶ οὐ σῆρα ὀνομάζεται. μέγεθος μὲν ἐστὶν αὐτοῦ 7 διπλάσιον ἢ κανθάρων ὁ μέγιστος, τὰ δὲ ἄλλα εἰκασται τοῖς ἀράχναις οἱ ὑπὸ τοῖς δένδροσιν ὑφαίνουσι, καὶ δὴ καὶ πόδας ἀριθμὸν ὀκτὼ κατὰ ταῦτα ἔχει τοῖς ἀράχναις. ταῦτα τὰ ζῶα τρέφουσιν οἱ Σῆρες οἴκους κατασκευασά- 8 μενοι χειμῶνός τε καὶ θέρους ὥρα ἐπιτηδεῖους. τὸ δὲ ἔργον τῶν ζῶων κλῶσμα εὐρίσκεται λεπτόν, τοῖς ποσὶν αὐτῶν περιειλιγμένον. Τρέφουσι δὲ αὐτὰ ἐπὶ μὲν τέσ- 8 σαρα ἔτη παρέχοντες τροφήν σφισιν ἔλυμον· πέμπτη δέ, οὐ γὰρ πρόσω βιωσόμενα ἴσασι, κάλαμον διδοῦσιν ἐσθίειν χλωρόν. ἢ δὲ ἐστὶν ἡδίστη τροφή πασῶν τῶ ζῶω, καὶ

ἐμφορηθῆν τοῦ καλάμου ὀγγνυταί τε ὑπὸ πλησμονῆς,
 καὶ ἀποθανόντος οὕτω τὸ πολὺ τῆς ἀρπεδόνης εὐρίσκου-
 σιν ἔνδον. Γινώσκεται δὲ ἡ Σηρία νῆσος ἐν μυχῶ θαλάσ-
 9 σης κειμένη τῆς Ἐρυθρᾶς. ἤκουσα δὲ καὶ ὡς οὐχ ἡ Ἐρυ-
 θρά, ποταμὸς δὲ ὄν Σῆρα ὀνομάζουσιν, οὗτός ἐστιν ὁ
 ποιῶν νῆσον αὐτήν, ὥσπερ καὶ Αἰγύπτου τὸ Δέλτα ὑπὸ
 τοῦ Νείλου, καὶ οὐχ ὑπὸ μιᾶς περιέχεσθαι θαλάσσης·
 τοιαύτην ἐτέραν καὶ τὴν Σηρίαν νῆσον εἶναι. Οὗτοι μὲν 520
 δὴ τοῦ Αἰθιοπίου γένους αὐτοὶ τέ εἰσιν οἱ Σῆρες καὶ ὅσοι
 τὰς προσεχεῖς αὐτῇ νέμονται νήσους, Ἀβασαν καὶ Σα-
 καίαν· οἱ δὲ αὐτοὺς οὐκ Αἰθιοπας, Σκύθας δὲ ἀναμε-
 μιγμένους Ἰνδοῖς φασὶν εἶναι. ταῦτα μὲν δὴ οὕτω λέγεται.
 10 5. Ἀνδρὶ δὲ ἐς Ἀχαταν ἰόντι ἐξ Ἥλιδος ἑπτὰ καὶ πεν-
 τήκοντα στάδιοι καὶ ἑκατὸν ἐπὶ ποταμὸν εἰσι Λάρισον,
 καὶ Ἥλειοις ὄροι πρὸς Ἀχαιοὺς τῆς χώρας ὁ ποταμὸς ἐστίν
 ἐφ' ἡμῶν ὁ Λάρισος· τὰ δὲ ἔτι ἀρχαιότερα ἄκρα σφίσι
 πρὸς θαλάσση ὄρος ἦν ὁ Ἄραξος.

